

تەفسیری زەمناکۆیی

بە قەڵەمی

مەلا سەیدی زەمناکۆیی

جەژمی: ١٠، ٩، ٨

بەرگی شەشەم

تەفسیری زماڭوئی

بەقەلەمی

مەلا سەیدی زماڭوئی

جزمی ﴿ ۱۰ ، ۹ ، ۸ ﴾

بەرگی شەشەم

ناوی کتیب : تەفسیری زمانکۆیی .

ناوی نووسەر : مەلا سەیدی زمانکۆیی .

جزمی هەشتەم و نۆیەم و دەیەم .

بەرگی شەشەم .

چاپی یەكەم .

چاپی کۆمپیوتەر و ڕاکێشانی : ﴿ چاپخانه‌ی ئۆفستی بابان ﴾

ژمارە‌ی سپاردنی (٤٠٩) ی سالی (٢٠٠٠) ی وەزارەتی روشنبیری پێ سپێردراوە .

مافی لە‌چاپدانی بۆ نووسەر پارێزراوە .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(به ناوى خواى به خشندهى ميره بان)

سو پاس و ستایشى بى پایان بو یه زدان په روره کهرى هموو بونه وهران. دروودى زور
له سهر پیښه وای بونه وهران پیغه مبرى مه زن له سهر یارو یاور وهران و پهیره وانی بى .
دواى نه وهى خواى مه زن روونى کرده وه له نایه ته کانی پیښو دا که کو مەلئى له بت
په رستان دا وایان له پیغه مبر کرد نیشانه یه کی تاییه تی بو یان بهیئى هه تا باوهرى بى بهیئن
باوهر دارانیش لایان خوشبو وه لامیان بدریته وه، له مه و دوایش خواى مه زن رو نترى
نه کاته وه بو پیغه مبر ﴿ ۱۱۱ ﴾ نه فەرموئ: نهو بت په رستانه نه گهر زورتر له و داخوازانیهى
پیښووش به لگه ی زور گه وره تریشیان بو بهیئى هه رگیز باوهر ناهینن ، وهك خواى مه زن
نه فەرموئ :

وَلَوْ أَنَّا نَزَّلْنَاهُ إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَى وَحَشَرْنَا
عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قَبْلًا مَا كَانُوا لِيَوْمِنَا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ وَلَٰكِن
أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿ ۱۱۱ ﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا
شَيْطَانٍ الْإِنْسِ وَالْجِنَّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ
الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ
﴿ ۱۱۲ ﴾ وَلِنَصْغِي إِلَيْهِ أَفْعَدَّةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُّقْتَرِفُونَ ﴿ ۱۱۳ ﴾

ته فسىرى زمانكوى

﴿ وَلَوْ أَنزَلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ ﴾ وهئه گهر به راستی ئیمه ره وانه مان بگردایه بولای ئه و بی باوه رانه فریشته کان به چاوی خویان بیاندیبایه ناگاداریان بدایه له سه ر پیغمبرایه تی موخمه د وه خویان داوایان نه کرد بوچی فریشته کان نایه ری شایه تی بدهن .

﴿ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَى ﴾ وه گفوگوئیان بگردایه له گهل ئه و بی باوه رانه مردووه کان، دواپی ئیمه زیندووایان بکهینه وه شایه تی بدهن بهیه کیستی خواو پیغمبرایه تی موخمه د، وه خویان نه یان ووت: باوکه کانمان بو پیئنه وه و بو مانی زیندوو بکه ره وه .

﴿ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا ﴾ وه ئیمه کومان بگردایه وه به سه ر ئه و بی باوه رانه هه موو شتی له م جیهانه دا به زیندوو به مردویانه وه، به وانه یانه وه دیارن و به وانه یشه وه به نهانن، به هه موو گیان داران و به ناسمانه کان و به زه وی و به هه موو بونه وهرانی تره وه روو به روو تا قم له دوا ی تا قم هه موویان بیینن و شایه تی بدهن له سه ر یه کیستی خواو پیغمبرایه تی موخمه د و به راستی نایه نی خوا. ئیمه ئه وانه هه موویان بکه یین .

﴿ مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ﴾ ئه وانه له وانه نه بوون به وه ی باوه ر به یین مه گهر که خوا ئاره زووی باوه ره ییان ئه وان بکاو پالیان پیوه بنی زویریان لی بکاو بولای باوه ره ییان و دواپی ئه وان باوه ر به یین. ئه بی بزاینن که خوا ئه قلی داوه به وان و زور له کهس ناکا بو هیچ شتی .

پرسیار/ نایا ئه و بریاره راسته چون ئه بی ئه و هه موو شتانه بیین بولای ئه و بی باوه ره که مانه و که چی ئه وان باوه ر ناهیین، ئه و جوړه ئاده میزادانه ئه بی هه بن و ئه وه نده نه فامین به شیوه کی ئاسایی چون ئه بی ئه و تا قمه که مه ی بی باوه ران ئه و هه موو بونه وهرانه به دروو بځه نه وه شایه تی نه دهن له سه ر راستی نایه نی ئیسلام؟ نایا ئه چیته می شکوه ئاده میزادی به چاوی خویان بیینن وه به گوچکه ی خویان بییسن ئه و مردووه رزیوانه زیندوو نه کرته وه له گوړه کانیا ن دینه ده ری پاش هزاران سال و هه موویان شایه تی بدهن و بلین: هیچ که سی شایه نی په رستن نی یه جگه ی خوا و موخمه د و فروستاده ی خوا یه،

فریشتەکان بهێن پۆل پۆل بێنە خوارەو و شایەتی بدەن بە فروستادهی موحەمەد ﴿ﷺ﴾، ببیسن که گیانداران لە بالەندەو ماسی شتی تر لە بونەوهران بە وێنە درەخت و بەرد و ئەستێرەکان جار جار بە یەک جار بە یەک دەنگ شایەتی بدەن هیچ کەسێ شایەنی پەرستن نی. یە مەگەر خواو موحەمەد و فروستادهی خوا یە لە گەڵ ئەوانە هەموودا چون ئەگونجی ئادەمیزادی هەبێ ئەو هەموو کەرە بە خەرانەو ئەو هەموو یاسا تیکدەرانی بە درۆ بخاتەو بەبێ بەلگەو باوەر نەهێتی بە ئایینی ئیسلام؟ بەراستی ئەو کەرە زۆر سەر سوور هێنەرە؟.

و ئەلام/ ئەو بریارانەو ئەو شتانی رابوردن راست نین. بەلکو ناگونجی دەربارە ی کەسێ راستی و بەلگە ی راستی کاری تی بکاو بە گۆرە ی سروشتی ئەقل ژیری و بەو پاکیهی ئەوتۆ خوا ئادەمیزادی لە سەر دروست کرد برۆا بەرپۆ، چونکە ئەو بەلگانی کاری بە کەس نە کراون و هەر خوا ئەیانکاو جینگە بۆ گومان نایەنەو. بەلام ئەو فەرمودانە ی خودا بۆ کەسانیکی، ئەوتۆ یە هەموو هەست و ئاواتیان چەندین سوودی تایبەت خۆیان بێ بە تەنها، ئێتر ئەقل و پاکیتی دەروون و مرقایەتی و راستی و داد پەرورە ی و جگە ی ئەوان مەبەست نی. یە لای ئەوان. کەواتە باوەر نەکردن بەو کەرە ئاسایانە دەربارە ی ئەوانە راستەو بێ گومانە، لەبەر ئەو رەوشە خراپانە هیچ شتی سوود نایەخشی لە گەلیان مەگەر ئەو هیژە ی ئەوتۆ خوا ئامازە ی کرد بۆی و فەرموی: ﴿إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ و ئەش فەرموی:

﴿وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ﴾ و بەلام زۆر تر لەو بێ باوەرانە نازان ئەگەر ئەو بەلگانی بێ بۆ لایان باوەر ناهێن هەرچەندە سوێندی سەخت ئەخۆن باوەر نەهێن، هوشبان نایەتەو بەخۆیانەو کە خۆیان تاقیمکی یاسی و لەسنوور دەرچوون و ئەقل و پاکی دەروون سوودی نابێ لە گەڵ ئەوان و ئایین و مرقایەتی کار ناکاتە سەریان، هیچ شتی سەریان بێ شور ناکا مەگەر زۆر وزالبون بە سەریانا. کەواتە گفتوگۆ کردن لە گەلیان بە زمانی زانست و مرقایەتی هەلە یەو بێ سووده.

﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ بَنِي عَدُوٍّ شَاطِئِينَ الْأَنْسِ وَالْجِنِّ ﴾ وه هەر بهو جوړه ی ئیمه ی گێراومانه بۆ تۆ بت په رستان به دوژمن گێراومانه بۆ هه موو پیغه مبه ر ئی دوژمن له یاخی بووان و له سنوور ده رچوانی ئاده میزادو جنۆ که. شه یتانی ئاده میزاد ناسراون هه موو که سی که هانی ئاده میزاد ئه ده ن بۆ لای کاری پرو وپوچ و به رگی راستی ئه کاته به ری ئه و کاره. به لām جنۆ که نابینرین و خوا ئه یانزانن. ئیمه ی باوه ردار بروامان به بوونیان هه یه، به وینه ی فریشته کان و به رپر سیار نین بۆزۆر تر.

جینگه ی سه ر سوورمان نی به دوژمنایه تی خراپه که ران بۆ پیغه مبه ران و ناین په روه ران و پیاو چاکان له مه و به ر و نیستاو له مه و دوا ییش، چونکه به هزی ئه و دوژمنایه تی به وه چاک و خراپ راست و پوچ جوئ ئه بنه وه له یه کتری.

پر سیار/ هه رکات ئی خوا ئه و که سه ی ئه و تۆ بی گێرا یینی بۆ پیغه مبه ران دوژمنی له خراپه کاران هه ر وه ک رواله تی ده رکه وتوی ئه و ئایه ته ده فه رموی. که واته بۆ خوا سزای دوژمنانی پیغه مبه ران ئه دات؟ دوو باره چۆن فه رمانی داوه به په یره ی کردنی پیغه مبه ران، دوا یی چه ن دین دوژمن دروست بکا بۆ پیغه مبه ران بۆ به رگری کردن له وان وهانی ئاده میزاد به ده ن بۆ باوه ر نه کردن به پیغه مبه ران و به په یامه کانیا ن؟ .

وه لām/ خوا ی مه زن پیغه مبه رانی دروست کردوه بۆ ئه وه ی بانگی ئاده میزاد بکه ن بۆ داد په روه ری و یه کیتی خوا و نه هیشتنی سته م و لا بر دنی بت په رستی، ئه و شتانه ی کردوون به پیشه و مه به ستی ئه و پیغه مبه رانه، ئه و پیشه و مه به سته خو یان له خو یانا به گۆ یه ی سرووشت دوژمنایه تی و زۆران باز ییه له نیوان پیغه مبه ران و له نیوان بت په رستان و چاو برسی و بی باوه راندا. که واته په وانه کردنی پیغه مبه ران هزی دوژمنایه تی به. به لām له به ر ئه وه ی خوا ی مه زن خوی یه که مین هۆ یه بۆ ناردنی پیغه مبه ران، ناردنی پیغه مبه ران ئه یتته هزی دوژمنایه تی نیوان راست و چه پ، به و بۆ نه وه گه راندنی ئه و دوژمنایه تی به ئه در یتته پāl خوا ی مه زن.

﴿ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرَفَ الْتَوَلَّ غُرُورًا ﴾ هه ندی له و بی باوه رانه گفتو گوی دروی روکش کراو که دهره وهی چاکه و ناوه روکی سزایه و خراپه یه ئه یان نیڕن بۆلای هه ندی تر له خوڤیان به فرۆفیلی پوچ به مه بهستی هاندانیان بۆکردنی کاری خراپ و بۆ دوژمنایه تی مافی رهوا و خاوه نه کانی، جفه یان بۆ ئه که نه به شتی باوه رداران و پیاو چاکان فریو بدهن و کاری نارهوا بکهن و فیل کردن لهوان له ناکاودا.

﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَلَعُوهُ ﴾ وه ئه گهر خوا ئاره زووی هه بوایه ئه و کاره خراپه یان نه ئه کرد و دوژمنایه تی پیغه مبه رانیان نه ئه کرد و ئه و گفتو گو روکشه شانه یان نه ئه نارد بۆ یه کتری، به لام خواکاری شایان له شوینی خویدا ئه نی، چونکه خوا ئه قلی پی داون و کاری چاک و خراپ له یه ک جوئ ئه که نه وه وه ئه توانن کاری چاک بۆ خوڤیان بسازین و زور له کهس ناکا بۆ هه لبژاردنی هیچ شتی و خوڤیان بهر پرسیارن.

﴿ فَذَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴾ دوایی تۆواز له وه بی باوه رانه و شتی بهینه ئهوان به بوختان شهیتان ئه یخاته دهر و نیانه وه، پیوسته تۆ فه رمانی خوا رابگه یه نی بهوان، پرسیار و وه لامو سزادانیان له سه ر ئیمه یه. بی باوه ران گفتو گوی روکش ئه نیڕن بۆ لای هه ندی تریان له بهر فریودان و فیل کردن لهوان له ناکاودا:

﴿ وَلَيَصْفَىٰ إِلَيْهِ أَفِئْدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ وه له بهر ئه وهی لاکاته وه بۆ لای ئه و گفتو گو روکش و پرو پوچانه ی ئهوان، دلی که سانیکی ئه ونۆ باوه ر نایه رن به روژی دووایی.

﴿ وَلَيَرْضَوْنَهُ وَلَيَعْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتِرُونَ ﴾ وه بۆ ئه وهی هه ندی لهوان ئه و گفتو گویه روکشه شانه و پرو پوچانه په سه ند بکهن بۆ خوڤیان وه ری بگرن له و شهیتانه وه و کاری بی بکهن و بۆ ئه وه پهیدا بکهن شتی ئه و بی باوه رانه کردویه له گوناوه کاری خراپ و نارهوا. کورته و پوخته ی مانای ئه و ئایه تانه: به راستی شهیتانه کان ئه رازینه وه و روکش ئه که نه گفتو گوی پرو پوچ بۆ ئه وهی ناده میزادی ئه قل لاوازی پی ئه خله تین هه تا ئووری

بدنه وه بۆلای و په سه ندى بکه ن وشتی نه وان کردویانه له گونا نه مانیش بیکه ن، هاوبه ش دانهران ووتیان به پیغه مبه ر ﴿ﷻ﴾: تو دابنی بۆ ئیمه ناوېژی که ری له زانا کانی جو ه کان یا له قه شه ی گا وره کان، بۆ نه وه ی هه وال بده ن به ئیمه به و شته ی له نامه کانی نه واندا هه یه له باره ی پیغه مبه ریه تی تۆ وه، بۆ نه و مه به سته خوا فه رمانی دا به پیغه مبه رو فه رموی:

أَفْغِيرَ اللَّهُ

أَبْتَعِيَ حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا
وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنْزَلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ
فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُفْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا
وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ وَإِنْ
تَطَّعَ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ
يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّهُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾

﴿أَفْغِيرَ اللَّهُ أَبْتَعِيَ حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا﴾ نایا من جگهی خوادا وابه کم به ناوېژی که ری له نیوان من و ئیوه دا که شتی راست و پوچ له یه ک جوئ بکاته وه و خوا که سیکی نه و تۆیه نار دیه تیه خواره وه بۆ لای ئیوه نه و نامه یه که قور ئانه به هوئ جبره ئیله وه به در یژی و به شی کراوه یی بۆ هه موشتی و چاک و خراپی جوئ کردوه ته وه. یانی پیغه مبه ر ﴿ﷻ﴾ فه رموی به هاوبه ش دانهران: ئیوه دا و له من نه که ن

ته فسیری ز مناکو بی

زۆر به توندی که کاره پەك خەره‌كان بۆ ئیوه بهیتم، داوای چەندین داخوای ترم لی ئەكەن ناوەشیتەوه له من كه له سنووری لەرمانی دەرچم، حوا ناردویه‌تیه خواره‌وه بۆسەر ئیوه قورئان و هەمو شتی پێویستی بۆ ژبانی ئیوه لەودا هەیه له ناسینی خوا و کاره رەواكان و کاره قەدەغه کراوه‌كان ئیمه‌ی باوه‌ردار پێویستیمان به جگه‌ی قورئان نی‌یه و هه‌وال دهره به زۆرتر له کاره نه‌یتیه‌كان و جگه‌ی ئەوانیش، ئیوه که داوای زۆر تر بکه‌ن جگه له دوژمنایه‌تی و له خۆبایی بون هیچ شتیکی تر نیه .

﴿وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَٰعِلْمُونَ أَنَّهُ مُنْزَلٌ مِّن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تُكُونَنَّ مِنَ الْمُخْتَرِمِينَ﴾
وه‌كه‌سانێکی ئەوتۆ ئیمه به‌خشیومانه به‌وان زانیاری ته‌ورات له‌ عەبدولای کوری سه‌لام و هاوڕێکانی ئەزانن كه به راستی قورئان نیراوه‌ته خواره‌وه له لایه‌ن په‌روه‌رده‌که‌ری توو به راستی کاری پوچی تێدا نی‌یه، دوا‌یی توو مه‌به له‌و که‌سانه‌ی گومانیان هەبێ له ناردنی قورئان به راستی و به بی گومان. ئیمه بر‌وامان هەیه که پێغه‌مبه‌ری خوا پارێزراوه له گومان. به‌لام خوای مه‌زن روی ئەو ئایه‌ته‌ی کردوه‌ته لای پێغه‌مبه‌ر ﴿ﷺ﴾ زۆر راستیشه، چونکه رو تی‌کردن له لایه‌ن خوای مه‌زنه‌وه بۆ لای بچوکی خۆی زۆر جێگه‌ی شانازی به‌ ئه‌و بچوکه، ئەوه له‌لایه‌ك، له لایه‌کی تره‌وه ئەوروو تێکردنه هیمایه بۆ لای جگه‌ی پێغه‌مهر ﴿ﷺ﴾ .

﴿وَكَمَتَ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا﴾ وه‌فه‌رموده‌ی په‌روه‌رده‌که‌ری توو ته‌واوه‌و راسته له هه‌وال‌دانیداو له داد په‌روه‌ری ئەودا له هه‌مو فه‌رمانه‌کانیداو له‌و به‌لێنه‌یدا که ئاینی ئیسلام سەر نه‌خات به‌سەر هه‌مو ئاین و بیرو باوه‌رانی تردا، هه‌رچه‌نده بت په‌رستان لایان ناخۆش بیت .

﴿لَا مُبْدِلَ لِكَلِمَاتِهِ﴾ هیچ گۆران که‌ری بۆ فه‌رموده‌کانی خوای په‌روه‌ردگار نیه، چونکه راستی و دادپه‌روه‌رن و گه‌ش‌تونه‌ته‌ نه‌وپه‌ری راست و یێژی و نه‌وپه‌ری دادپه‌روه‌ری و هه‌ر شتی به‌و جو‌ره‌ نه‌بی له راستیه‌وه دهره. به هیچ شتی ناوتری راست و دادپه‌روه‌ر هه‌تا بنچینه‌ی له‌سەر راستی دانه‌نرابی، هه‌ر شتی به‌و جو‌ره بی گۆرانی بۆ نیه.

ئەو رسته یه گه وهره ترین به لگه یه بۆ راستی و دروستی و هه والدان به کاره ناداری و نه هاتوه کان، چونکه هه زارو چوار سه دو بیست ساله زۆر کهس نه یه توانیوه که قورنان بگۆری و تاکه سوره تیکی که می دانی، له گه ل ئەوه شدا دوزمنانی قورنان هه ولی زۆریان داوه بۆ ئەو مەبهسته، ئەگەر بوختانیکیان کردبۆ له گۆرانییدا کوتو پر ئابرویان چوه. به لام گاورو جوهره کان ئینجیل و تهوراتیان گۆری و دهستکاریان کردوه، ئەوهی به هه وهسی خویان نه بوی گۆریوانه.

﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ وه خوای پهروهردگار گوفتاری هه مو کهسی ده بیسی، هه مو نهیتی یونه وهران ئەزانی هه کهسی باوهری به هه ر ئاین و به هه ر بیرو باوهری هینا، ئەو کهسه باوهر به راستی ئەو ئاین و بیرو باوهر نه هیتی له هه مو رویکه وه و به کویرانه هه ولی بۆ ئەدا و وا ئەزانی جگهی ئەو ئاین و بیرو باوهری خوی په ژاره و گومانه ... به لام هه ر کاتی هه مو بیرو باوهری بژمیرین و به راوردیان بکهین به به راورد و ترازوی خوای مهزن له و نهجمه وه ده ر نه چی که به راستی زۆربه ی ئاده میزاد دوا ی گومانی هه له و گۆتره ی درۆینه که وتون بۆیه خوای مهزن فرمان ئەدا به پیغمه ره و نه فهرمویی:

﴿وَإِنْ تُطِيعُوا أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ لَيُضْلِكَنَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وه ئەگەر تۆ په پیره ی و فهرمانه ر داری زۆر ترین کهسانی بی له روی زه ویدا که باوهریان به خوا و به ئایینی خوا نه بی ئەوان تۆ لانه ده ن له ریگه ی ئایینی خوا.

﴿إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ ئەو تاقمه زۆرانه دوا ی هیچ شتی نه که وتون له گفتو گویانا له گه ل پیغمه ره مه گه ر هه ر دوا ی گومانو گۆتره کاری که وتون و وا ئەزانن لاسایی کردنه وه ی باو که کانیا ن دروسته و ئەو که سانه هیچ شتی نین مه گه ر درۆ بکه ن و به گۆتره و به بوختان بیده ن به سه ر خوا دا له به ره وادانانی نارواکان بیده نه پال خوای مهزن هاو بهش و کور و کچ، بۆیه خوای مهزن فرمانی دا به پیغمه ره ی خوی گوی نه گری له وته ی ناله باری ئاده میزاد و نه که ویتسه دوا ی لاسایی و بهزم و باویان، پیویسته له سه ری دوا ی ئەو شته بکه ویتی لای خوا وه بۆی هاتوه، چونکه هه ر ئەو ریگه ی

راستی و راغویه هر کاتی زانیمان زورترین کس له سه ز هله ن له و بیرو باوهر و
ناینه داو ته پهرستن پیوسته نرخیان بو دانه نری به و تهو به فهرمانیانسه و و لامان وانه بی
تهو هیان راسته و ته مه یان پوچه ته بی بزاین فهرمان دان بو هه مو شتی هر بو خوایه به ته نها
له و شتانه دا رونیان ده کاته و له بنچینه کانی ناین و له یاسا کانی قورئان ته ویش مه به سته
له فهرموده یه که خوا ته فهرمویی:

﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ به راستی په روه رده
کهری تو هر تهو زانتره به و که سه ی ناده می زاد لانه دا له ریگه ی ناینی خوی زانتره له
توو له هه مو بونه وهران و، هر خوا زانا تره به و که سانه راغویی وهره گرن و دوی
راستی ته که ون. دروست کراوانی خوی لاپه نهان نیه، هه ردو تاقمه کان باش ته ناسی و به
شایسته ی کرده و هی خویان پاداشت و سزایان ته داتی و وهری ته گرن.
عه ره به کان بهر له هانتی ناینی نیسلام گوشتی مردار و بویان نه خوارد، ناوی بته کانی
خویانیان نه برد له کاتی سهر برینی کوشتاره کانیان، دوی خوی مه زن تهو شتانه ی
له سهر موسولمانان قده غه کرد. بو ره و ابون و خواردنی سهر پراوه کانیان مه رجه ناوی
خوا بیدن له سهر یان به ته نها، بوی رون کردنه و تهو شته ی مه به سته و پیوسته که خوا
ته فهرمویی:

فَكُلُوا مِمَّا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾
وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَضَّلَ
لَكُمْ مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنْ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ
بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾
وَذَرُوا ظَهْرَ الْأَثَمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْأَثَمَ
سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرْ

اَسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ لِيُؤْخُونَ إِلَى
أُولِيَآئِهِمْ لِيُجْدِلُواكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٦١﴾

﴿ فكلوا مما ذكر اسم الله عليه إن كنتم بآياته مؤمنون ﴾ دواي ئيوه بخون له شتى ناوى خواو يادى خوا باس كرابى له سهرى نهو شته له كاتى سهر برپندا. نه گهر ئيوه برواتان به نايه ته كانى قورنان هه به به رهوا كردن و قه دهغه كردنيان بۆ خوارده مه نيە كان. پرسيار/ به راستى دروست بونى خواردن لهو سهر براوانه ئى نهو تو ناوى خواى له سهر براى نه به ستراره به باوهر هيتان به خواو به نايه ته كانى قورنانه وه، چونكه بۆ بى باوهر انيش دروسته لى بخون هه ره وهك باوهر هيتان به خوا پديره سته به سهر برپاوى ناوى خواى له سهر براى. چونكه باوهر دار هه ره باوهر داره با لهو گوشتيش نه خوا، دهركه وتوى ماناى نايه ته كه وا نامازه نه كا كه باوهر هيتان مه رج به بۆ رهوا بونى خواردن لهو سهر براوانه، چونكه ماناى نايه ته كه وايه ئيوه بخون لهو سهر براوانه نه گهر ئيوه باوهر دارن.

وه لآم/ به راستى فرموده ئى خوا ﴿ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنُونَ ﴾ مه رج نيه بۆ رهوا بونى خواردن لهو سهر برپاوى ناوى خواى له سهر براى. به لآم نامازه به بۆ لاي نه وه كه سى ناوى جگه ئى خوا بيا له كاتى سهر برپندا به راستى نهو كه سه هاوبه شى گى راوه بۆ خوا، چونكه نهو كه سه روى كردوه لهو كارهى خويدا بۆ لاي جگه له خوا، به وينه شتى بت په رستانى عه ره ب دهيكه ن، به راستى كه سى ناوى خوا بيا له سهر سهر برپاوى خوئى به راستى باوهرى به خوا هيتاوه دورى خستوه وه له خوا هاوبه ش بۆ، چونكه به تنه ها روى بۆ لاي خوا كردوه.

هه ندى له موسولمانان خوئان قه دهغه نه كرد بۆ خواردنى سهر برپاوى ناوى خواى له سهر براى له بهر گومانى كه وتبه دهرونيان: چون دروسته بۆ ناده ميزاد به ده ستى خوئى گياندارىك سهر برپيت و ناوى خواى له سهر بباو دوايى بيخوا، كه چى دروست نه ئى كه

بخوا گياندارى خواراندييتى به كاتى مردنى خوئى، خواى مه زن به هه ره شه وه وه لامى دانه وه وه فره موى:

﴿ وَمَالَكُمْ أَنْ لَا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ إِلَيْكُمْ اللَّهُ عَلَيْهِ ﴾ وه چ سودى بو ئيوه هه به كه ئيوه نه خوئ له شتى ناوى خواى له سهر برابى و خوئانى لى قه دهغه بكه ن ؟
﴿ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا أَظْطَرَرْتُمْ إِلَيْهِ ﴾ وه به راستى خوارونى كرده ته وه بو ئيوه شتى خوا قه دهغه كرده له سهر ئيوه به دريژى مه گهر شتى ئيوه ناچار بكا بو لاي خوارونى نهو شته قه دهغه كراوه له سهرتان له مردارو بوه كان له كاتى گرانى و برستى به و مهرجهى بوئ دانراوه، راون كرده وهى نهو شتانهى خوارونيان قه دهغه به له نايه تى (۱۴۵) ي نهم سوره ته وه له نايه تى (۱۷۳) ي سوره تى نه لئه قهره دا راون كراوه ته وه.

﴿ وَإِنْ كَثُرِينَ لَا يَصْلَحُونَ بِأَهْوَانِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ﴾ به راستى زور كهس له ناده ميزاد خوئان و په يره وه كانى خوئان لانه دن له ريگه ي راست به هوئ ناره زو و هه وه سى خوئان به بئ زانست و به بئ به لگه، يانى خوارده مهنى ره وا نه كه ن و قه دهغه شى نه كه ن به كوئرا نه به گوئره ي هه وه سى خوئان و به بئ زانست، به ويته ي روا كرده ي مردارو بو بو باشتر له و باسه تيبگه ين ته ماشاى نايه تى (۳) ي سوره تى نه لمائيده بكه ن .

﴿ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴾ به راستى په رورده كه رى تو هه ره نهو زاناره به كه سانى له سنور دهر نه چن ه ره وا كرده و قه دهغه كرده به گوئره ي هه وه س و ناره زوى خوئان. خواى مه زن به شتى سزايان به شتى شايبسته بن بوئى.

﴿ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ﴾ وه ئيوه واز بهيئن له شتى كه نه بيته هوئ گونا هو بئ فره مانى هه مويان به ناشكراو به نه يئى له كه مى و له زورى، له داوئ پيسى به ناشكراو كرتنى دوئسى ناره وا به نه يئى، له به كارهيئانى دهرمانى بئ هوئش كردن و فيل سازان و دلپيسى و دوبه ره كى .

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَلْسَبُونَ الْأَئِمَّ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ﴾ بهراستی که ساینکی نهوتو پیدایا نه کدن گونا نه جیهان دا به ناشکرا و به نهیتی له مهو دوا پاداشتیان نه دریتته وه به هوئی شتی نه یکدن له پدیرهوی کردنی ئاره زوی بی به لگه وه، به ههوانته ناروا به بی پرسیارو تۆله پاش نهوانه رابواردن که خوای مهزن ره وای کردن لهو شتانهی ناوی خویان له سهر بری له کاتی سهر بریندا، قهده غه ی نه کاشتی ناوی خوا نه بری و نه فدرموی:

﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ﴾ وه ئیوه مهخون له شتی ناوی خوای له سهر نه براوه له کاتی سهر بریندا، بهراستی خواردنی نهو شتهی ناوی خوای له سهر نه برایی له سنور دهر چونه و گونا نه. زانایان یو مانا کردنی نه مانیه ته له باره ی ناو بردنی ناوی خوا له سهر سهر براوه کان بیریان جیاوازه بهم جورهی خواره وه:

۱- کومه لای زانایان وه کو ئینو سیرین و شه عبی و فخره دینی رازی لایان وایه نهو سهر براوه ی ناوی خوای له سهر نه بری خواردنی قهده غه ی نه به ده ستیانقنست بی یان له بری نه بی ناوی خوا بیا.

۲- لای حه نه فیه کان قهده غه ی خواردنی نه گهر به ده ستیانقه سبی ناوی له سهر نه برایی ره وایه نه گهر له بری نه ما.

۳- به لای شافیه کانه وه نهو سهر براوه ی ناوی خوای له سهر نه برایی ره وایه، ئیتر به ده ستیان قه سبی یا له بری چوبیتته وه به لام به گویره ی فهرموده ی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ چاک وایه ناوی بری له سهری.

۴- به لای هه مو زانایانه وه نهو که سه ی گوشتی سهر براوی موسولمانی بخوات ناوی خوای له سهر نه بردی به لادهر له سنوری یاسا ناژمیروی.

﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ﴾ وه بهراستی شهیتانه کانی ئاده یزاد دو دلی و گومان نه ئیرن و نه یخه نه دهر وونی دوسته کانی خویان له بهر نه وه ی دوژمنایه تی

نیوه ی بی بکن به گفتو گوی خویان و ثلین: نیوه شتی نه خون خوتان به دهستی خوتان دهیکوژن کهچی نهوهی خوا نهی کوژی نایخون. مه بست لهو شهیتانانه نیره یاخیه کانی ناده میزدان لهو که سانه ی روکش و بویاخی راستیه کان نه کهن به بویه ی پس و خراب، بۆ نمونه: هه ندی له هاوبهش دانه ران نه یانوت به په پره وانی خویان: پرسیار له هاوړپیکانی موحه مه د بکن چون گوشتی گیاندار ی نه خون خوتان نهیکوژن و سهری نه برن به دهستی خوتان، گیانه وه ری ناخون خوا بیکوژی به کاتی مردنی خوی، له گهل نه وه شدا کوژراوی خوا چاکتره بۆ خواردن له کوژراوی نیوه، دوا ی خوی مه زن بهو موسولمانه لاوازانیه فهرمو:

﴿وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ أَتُكْمَلُوا لَمْ تُشْرِكُوا﴾ وه نه گهر نیوه ی باوه ردار په پروه ی نهو بی باوه رانه بکن بۆ خواردنی گوشتی مرداره وه بو به راستی نیوه له هاوبهش دانه ران نه گهر ناچاری پالتان پیوه نهی. یانی نهو که سانه گوی بگرن له هاوبهش دانه ران و به ره وای بزنان خواردنی مردارۆ بو وهك هاوبهش دانه ران، نهو فهرمان دانه به ته نها په یوه ندی به گوشتی مردارۆ بو نیه، به لکو ههر که سی بروای به ده ستوری نیسلام نه بی و ناگاداریش بی بیگومان نهو که سه بی باوه ره، به بی جیاوازی نیر گوشتی مردارۆ بو بی یانه. خوی مه زن له دوا ی نهو باسانه ی پیشو وینه یه لی ته دا بۆ به راورد کردن له نیوان باوه ر داران و بی باوه ران که باوه ر داران وهك زیندوان و بی باوه ران وهك مردوان و نه فهرموی:

أَوْ مِنْ كَانَ مِيتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي
النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ
زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٣﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا
فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا

ته فسیری زما کو بی

يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا جَاءَتْهُمْ
 آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ اللَّهُ
 أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا
 صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

﴿ اَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَاحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ ﴾ ئايا كه سى مردبى به
 هوى بى باوهرى يا به هوى نه زانيه وه ريگه ي لى ون بوبى، دواى ئيمه ئه وه كه سه زيندو
 بكهينه وه به ئيسلام بونى يا به زانست و راغوبى بو لاي ريگه ي راست به وينه ي عه ماري
 كورى ياسر و ئيمه دا بيتمان به وه كه سه روناكيه به هوى ئه وه روناكيه وه بپروا به ناو
 ئاده ميزادا راست و چه وتى بى جيا بكاته وه، ئايا ئه وه كه سه به وه جو ره بى ؟

﴿ كَمَنْ مِثْلُهُ فِي الظُّلُمَا لَيْسَ نَجَارِحَ مِنْهَا ﴾ وه كه كه سيكه وينه ي ئه وه كه سه له نيو
 چه ندين تاريكى دا بى دهر نه چى له نيوياناو نه يه ته دهر وه وه، وه كه ئه بو جه هل، بيگومان ئه وه
 دو كه سانه وينه ي يه كه نين.

خوای مه زن به و رستانه ي پيشو وينه ي ليدا وه بو به رانه ر كردنى نيوان باوه رداران و
 بى باوه ران. زور رون و ناشكرايه به رانه رى كردنى ئه وه دو كه سه به بى جياوازي وه كه
 به رانه رى كردنى نيوان مردو زيندو وايه، وينه ي به رانه رى كردنيشه له نيوان روناكي و
 تاريكي دا. يانى ئه وه كه سه باوه رى هيتا وه وه زيندو كراي ته وه سه ره له نوى گياني ترى
 كراي ته وه به به ردا. باوه ره كه يشى روناكيه كه ئه چى به نيو ئاده ميزادا به هوى ئه وه
 روناكيه وه له ژيانى رورژانهيدا به چاوى رونه وه له كارو فه رماني خو يا، بى باوه ريش وه كه
 مردو وايه كه له سه ر بى باوه رى و هاوبه ش داناندا نه مي پته وه، وينه ي ئه وه كه سه وه كه
 كه سيكه ته پاو تل بكا له نيو چه ندين تاريكى دا ئه چى به ريگه دا به كو يرانه و توشى چا كه
 نه بى له ژيانى دا و له ما وه ي ته مه نى دا.

پرسیار/ به راستی ئەو ئایەتە باوەڕهێنانی بە زیندو بونەوه دا ناوه، بێ باوەڕی وەك
مردن داناوه، كه‌چی ئەبیری بێ باوەڕان و بێ ئاینان لەم كاته‌و له‌ سه‌رده‌می ئیمه‌ سامان
و خو‌شیان زۆر تره‌ له‌ باوەڕ داران و خوا په‌رستان ؟
وه‌لام/ مه‌به‌ست له‌ زیندو‌یه‌تی ئەو ئایەتەدا ئەوه‌ نیه‌ كه‌ ئاده‌میزاد به‌ خو‌شی و سامان
داری كات ببه‌نه‌ سه‌رو خواردمه‌نی پاك و به‌ نرخ بخۆن و به‌رگی گران مایه‌ بكه‌نه‌ به‌رو
شله‌مه‌نی به‌تام بخۆنه‌وه‌، ئەوه‌ی راستی بێ خو‌شی و رابواردن نه‌به‌سه‌راوه‌ به‌ تاییه‌تی به‌
یه‌كی له‌ باوە‌رو بێ باوە‌ری، ئەگینا نه‌بوا‌یه‌ باوە‌ر‌داران هه‌م‌ریان له‌ رۆتا‌واو رۆژه‌لا‌تا وەك
یه‌ك وابو‌نایه‌ له‌ شارستانی و رابواردنو پێشكه‌وتن و دواكه‌وتن و سامانداری و هه‌ژاری،
هه‌روه‌ها بێ با‌وه‌راتیش وەك یه‌ك وابو‌نایه‌ له‌و شتانه‌دا، كه‌چی هه‌ردو‌لایان هه‌یان‌ه
ساماندان، هه‌یان‌ه‌ هه‌ژان، به‌ بێ گومان رابواردن و سامان نه‌به‌سه‌راون به‌ با‌وه‌رو به‌
بێ با‌وه‌ریه‌وه‌. به‌لكو چەندین هویه‌ هه‌ن بۆیان جگه‌ی با‌وه‌رو بێ با‌وه‌ری. به‌لكو مه‌به‌ست
له‌ زیندو‌یه‌تی له‌و ئایەتەدا با‌وه‌ر هێنان و هه‌ستی ئایینه‌ كه‌ پال بێ به‌ خاوه‌نه‌كه‌یان‌ه‌وه‌ به‌
هه‌لسان بۆ چاكه‌ كردن له‌ به‌ر چاكیه‌تی و واز له‌ خراپه‌ كردن به‌هێتی له‌به‌ر ئەوه‌ی
خراپه‌.

ئەگەر ئاده‌میزاد هیچ په‌رسیاری له‌وان نه‌ك‌ری به‌ راستی هه‌مو ده‌ستورو یاساو
گفتو‌گویی بێ هوده‌و بێ ماناو بێ ناوه‌رۆك و بێ په‌یره‌و نه‌بن، هه‌ر كاتی ئیمه‌ سه‌لمان‌دان
ئاده‌میزاد به‌ر په‌رسیارن و به‌ به‌ره‌لایی كات نه‌به‌نه‌ سه‌ر، به‌ بێ گومان نه‌بێ بیش‌زانین ئەو
په‌رسیاره‌یان لی ئه‌ك‌ری له‌ به‌رده‌م كه‌سێكا كه‌ هه‌رگیز په‌رسیاری لی ناك‌ری، ئەو كه‌سه‌ كه‌
هه‌ر خوا‌یه‌ به‌ ته‌نها، هه‌ر كه‌سی با‌وه‌ری به‌بونی په‌رسیار كه‌ریکی بالاتری له‌ هه‌مو كه‌س
نه‌بێ كه‌ ئەو په‌رسیار كه‌ر بێ به‌ ته‌نها و په‌رسیار لی ك‌راو نه‌بێ، ئەو كه‌سه‌ هه‌ست به‌
لێ‌په‌سه‌راوی ناكا، بنچینه‌یه‌کیان بۆ دانان‌ری، نه‌بێ بزانی‌ن كه‌ هه‌رگیز نه‌بینه‌راوه‌ په‌رسیار كه‌رو
په‌رسیار لی ك‌راو نه‌بۆن و بێ بنچینه‌ بن، هه‌ر كه‌سی پ‌روای به‌به‌ر په‌رسیاری نه‌بێ بی‌گومان
با‌وه‌ریشی به‌ ژیان و به‌ ئاسوده‌یی كۆمه‌لایه‌تی نیه‌. ئەگەر كه‌سی په‌رسیار بكا و بلی:
ئاده‌میزاد په‌رسیاری لی ئه‌ك‌ری. به‌لام پ‌یوست ناكا كه‌ هه‌ر خوا بێی، ئاده‌میزاد خو‌یان

ئەتوان لیژنەیهك هەلبژێرن لە خوێان بۆ ئەو هەموو کەس لەبەردەم ئەو لیژنەیهدا
پرسیاری ئی ئەکری، ئیمەش لە سەرە ی خوێانا پرسیار لەو کەسە ئەکەین: ئەگەر ئەو
لیژنەیه کەوتنە هەلەو چ کەسی پرسیاریان ئی ئەکا، ئەگەر لە وەلامدا بلی:

پرسیار/ کە وێژدانی خوێانە، ئیمەش وەلامی ئەدەینەو: ئەو وێژدانە نابینری
ودەرناکەوی بۆ هیچ کەسی هەتا جیگە ی متمانە بی، وێژدان تەنها بۆ لیژنەیه نیەو بەشی
هەموو کەسیکەو ئادەمیزاد بە گشتی خوێان بە خاوەن وێژدان دەزانن، ئەو لیژنەیه وازی
ئی بەیتری و پرسیاریان ئی ئەکری؟ جگە ی ئەوان گیرۆدە بن بە هوی وێژدانەو. کەواتە
بۆمان دەرکەوت پرسیار کەری کە پرسیاری ئی ئەکری هەر خواپە بەتەنهاو بەس، رۆن
بویەو بۆ ئادەمیزادی ژیر هەر کەسی باوەری بە خوا هینا و خوی بەستەو بە دەستورو
یاسا و فەرمانی خوی کەووەو بیگومان بەرچاوی رۆنەو بە تاریکی ناچی بە رێو لە بیرو
باوەرو رەوشتی خوی، ئەگەر باوەری نەهینا ویتە ی کەسیکی کوێر بی و بە تاریکی دا
برواو رزگاری نەبی لەو تاریکیە.

﴿كَذَلِكَ زَيْنَ لِّلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ هە ر وەك رازینراوەتەو بۆ باوەرداران
باوەر هینان، رازینراوەتەو بۆ بی باوەرانیشتی ئەیکەن ویتە ی بت پەرستن. بەلام
کردهوی باوەرداران لە راستیەو هەلقولاًو، بە پێچەوانە ی رازینراوی بی باوەران بی
بنچینەو گۆترە کارین.

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مُّجْرِمًا لِّمَكْرُوا فِيهَا﴾ وە هەر بەو جوړە ی ئیمە
دروستمان کرد لە مەکەدا چەندین پیاوانی تاوانبار لەناویدا، ئیمە هەر بەو جوړە دروست
دەکەین لە هەموو گوندو شارێکا پیاوانی تاوانبار لەو گوندەدا، لە بەر ئەو ی ئەو سەرۆکە
تاوانبارانە بسازین فیل و ستم و سویندی بە درۆ خواردن نرخ دانان بۆ شتی پرو پوچ لە
بەر مانەو ی سەرۆکایەتی خرابی خوێان، بەدژایەتی کردنی چاکە کەران و دادپەروران.
مەبەست لە گوند لیرەدا هەموو کۆمەلگایە کەم بن یا زۆر. یانی چۆن لەم کۆمەلگایە
تۆدا موحەمەد سەرۆکی تاوانباران هەن فیل و دژایەتی پەیدا ئەکەن بۆ ئایینی خوی مەزن،

تەفسیری زمانکۆیی

هه وایش پهیدا بوه له کومه لگای پشه و گانداو له مه و پاشیش چهند سه روک و کار به دهستی تاوانبارو فیلباز ناکوکی نه سازتن بۆ گهلانی دواپی و دزی ناین و راستی. نه بی بزاین به رونی و ناشکرای نه خوشی کوشنده بۆ ناده میزاد سه روک و گه و ره پیاوانی نیو گهلانن هه نهوانن فیل و تهله که و ره و شتی ناله بارو داوین پیسی و روتی ژنان و ناماده کردنی جیگه ی داوین پیسی و خواردنه و هی می و قومار کردن بلاو نه که نه وه. به رتیل خواردن و تالان کردن و دزی و پشت گرتنی تاوانباران نه سازتن، خویان نه یان که ن و دانیشتوانی تریش چاو له وان نه که ن، بگره نه و گه و ره پیاوانه هانی دانیشتوان نه دهن بۆ بلاو کردنه و هی نه و ره و شته خراپانه و فیل کردن له دانیشتوان .

﴿وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ وه له ناو نابا نه و فیل هی نهوان مه گه ر هه ر خویان له ناو نه باو ههستی بی ناکه ن و نایزان که تولی فیل کهانیان بۆ خویان نه گه ر یتنه وه .

پرسیار/ رواله تی دهر که وتوی مانای نه و نایه ته ی پشومان پیشان نه دا هه ر خوی گه و ره یه، گه و ره پیاوانی گه رانده که تاوان و فیل به کار به یتن به رانه ر به و که سانه که خاوه نی راستین. له گهل نه وه یشدا زانراوه که خوا فیل و تاوان کردنی قه ده غه کردوه و سزا نه دا له سه ر کردیان. دواپی مانای نه و نایه ته چۆن نه بی چۆن بکری ؟

وه لام/ مه به ست له و په یوه ست و پال دانی نه و شته بۆ لای خوی مدزن ناماژه کردنه بۆ لای نه وه ی ویست و ناره زوی خوا فرمانی داوه به وه ی ده ستوری کومه لایه تی دانراوه له سه ر دژایه تی کردنی راست که ران و دادپه روه ران و پوچ خوازان و خراپه کاران بۆ یه کتری، بۆ دژایه تی نیوان ده سه لاتدارانی تاوانبارو نیوان تاوان لی کراوان، هه له هاتن له و دژایه تی نه نیوان نهوان نابی و رزگاری پهیدا نابی مه گه ر به وه ی تاوانباران بنه بر بکری سن، پیویسته نه وه ش ته و او بی و وشه ی راستی به رز بکری ته وه له سه ر دهستی دادپه روه ران و چاکه خوازان، هه ر چه نده کاری خراپ گه و ره در یژه بکیشی، به راستی خوا تو ماری کردوه له نامه ی خویا فیل و خراپه کردن خاوه نی خویان له ناو نه به ن، وه که خوا

ئه فه رموی له سوره تی (فاتیر) دا ((ولا یحیی المکر السیء الا باهله)) نایه تی (٤٣)، وه فیلی خراب کهس له ناو نابا مه گهر ههر خاوه نه که ی خو ی .

وه لیدی کوری موغیره وتی به پیغه مهر ﴿ ٤٤ ﴾: نه گهر پیغه مه رایه تی راست بوایه من له تو چاکرو شایان ترم بو پیغه مه رایه تی، چونکه من له ته مه ندا له تو گه و ره ترم و سامانیشم زو رتره، خوی مەرن له و باره وه فه رموی:

﴿ واذا جاءتهم آية قالوا لن نؤمن حتى نؤتي مثل ما اوتى رسل الله ﴾ وه ههر کاتی بهاتی به بو بی باوه ران و گه و ره پیاوانی تاوانبارانی قوره ی شه کان نایه تی له قورنانی پیروز و به لگهی دانایی له سه ر راستی پیغه مهر و نایینی ئیسلام، نه و بی باوه رانه نه یانوت: ئیمه باوه ر ناهیتین به و نایه ته و به و به لگه یه هه تانه به خشری به ئیمه وینه ی نه و شته ی به خشراوه به ره وانه کراوه کانی پیشوی خوا. زانیان له مانا کردنی نه و نایه ته دا بیران جیاوازه: (١) که و ره پیاوانی تاوانبارانی قوره ی ش داویان کرد له پیغه مهر ﴿ ٤٥ ﴾ کاتی ئیمه باوه ر به تو نه هیتین کاری په ک خدری وه ک موسا له به چرانی ده ریا و زیندو کرد نه وه ی مردوان به وینه ی عیسا به تو بدری (٢) وتیان ئیمه باوه ر ناهیتین هه تا نه یه ته خواره وه بو سه ر ئیمه سه روش وه ک هاتوه به سه ر پیغه مه راندا، پیشه واهه خری رازی نه فه رموی: نه مه دیان ئیمه به چاکی نه زانین، چونکه خوا به ریچی نه وان نه داته وه و نه فه رموی:

﴿ الله اعلم حین یجعل رسالتہ ﴾ خوا زانا تره له هه مو که سی په یامی خو ی له چ جیگه یه دانه نی و چ که سی جیگه ی متمانه ی خوایه و نه یگپری به پیغه مهر، ههر خوا نه زانی چ که سی شایانه بکری به پیغه مهر، بیگومان موحه مه د شایسته و به ریژ ترینی ناده میزاده بو فروستاده یی .

﴿ سیصیب الذین الذین اجرموا صفار عند الله وعذاب شدید بما کائوا یمکرون ﴾ له مه و دوا توشی که سانیکی نه و تو نه بی تاوانیان کردوه رسوایی و بی نرخ ی له خزمه ت خوا دا له روژی دوا یی دا وه توشیان ده بی سزایه کی سه خت به هو ی شتی نه وان کردویانه به

فیل و خراپه کارى و باوه به موحه مد نایه رن و خراپه ی بو نه سازین گى و گرفتیان بو
دانه نین، نهو بى باوه رانه چونکه خو یان به گه و ره دانه نا شایسته ی بى تابروین و سزای
سه خن له روژى دوا ییدا. کاتى خوای مه زن باسى باوه رداران و بى باوه رانى فهرمو،
دوا یى بو مانى رن نه کاته وه نهو شته ی له گه ل هه ر یه که لهو دو تاقمه نه ی کات و
نه فهرموى:

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ
أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ
فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَضَّلْنَا
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾

﴿ فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ ﴾ دوا یى هه ر که سى خوا ناره زوى هه بى
و بیهوى که رانوى بکا بو لای ریگه ی راست و یاریده ی بدا بو لای باوه ر هینان خوا
دلى نه کاته وه و فراوانى نه کا بو لای وه رگرتنى ئاینى ئیسلام، خوا گومانى شهیتان له
دلیا نه سپرته وه به میهره بانى خو ی. نهو که سه یه کیکه لهو تاقمه دلیان بو باوه ر هینان
کرا وه ته وه و نارامى گرتوه، وازی هینا وه له سودى تاییه تی خو ی، خو یانیان رزگار کردوه
له لاسایى کردنه وه ی پیشه و ه کان و هه وه س بازی نه وان.

ته فسرى زمانکویى

﴿ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا ﴾ وه هه كه سى خوا ئاره زوى هه بى و بيهوى كه له ريگه ي راست لايداو ريگه ي باوه رهيتانى لى ون بكا خوا سنگى نهو كه سه تنگ نه كا زور به تنگى و دورى نه خاته وه له وه كر تنى راستى و باوه رى تيناچى و چاكه وه ناگرى و نهو به رى دلى تنگ نه بى، نهو كه سه يه كي كه لهو تا قمه ي دليان هاتو ته يهك و روناكى تيا نه ماوه له بهر نه زانين و سودى تاييه تى خوى لاسايى باوك و باوو بايرانى خوى ده كاته وه، ترسى نه مان و له ناو چونى سه ر كرده تى سه ر گهردانى كردوه .

﴿ كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ ﴾ نهو نه ده دلى و سنگى تنگه وهك نهو وايه كه به راستى نهو زورى لى بكرى بهرز بيته وه بو ئاسمان و چولاى و هه ناسه ي ده ر نه يه . يانى نهو كه سه چه نه ده لاي گرانه بهرز بيته وه بو لاي ئاسمان و چولاى و هه ناسه ي ده ر نه يه نهو نه ده ش لاي گرانه دواى راستى بكه وى و باوه ر بهيتى .

بوزانين لهو ئايه ته دا خواى مه زن به لگه و نيشانه وزانستى يه كى يه كجار گه و ره ي روونكر دوه ته وه بويان له سه ريغه مه رايه تى پيغه مه ر ﴿ ﷻ ﴾ به هوى قورئانى پيرو وه نهو هيش نه مه يه كه هه تا ئاده ميزاد بهر ز بيته وه به ره و ئاسمان و بو شايى وله راكشاني زهوى دور بكه ويته وه هه ناسه بر كى پى نه كه وى وه خته دلى شه قىبى، چونكه هه وى بو كه م نه بيته وه به جو رى نزيكه دلى بپچرى وخوين له چاوه كانى و گوپچچكه و وه موو له شيه وه بيچته ده رى، نه گه ر خواى مه زن پيغه مبه رى شاره زا نه كر دييت به هوى قورئانه وه نهو پيغه مبه ره نه خوينه وه وه چونى زانيوه هه تا به ره و زوور بهر ز بيته وه تهنگى هه ناسه پيدا ئه بيت .

﴿ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ هه ر بهو جو ره دلى نهو كه سه تنگ نه بيت دوور نه بى له راستى خوا سزا نه خريته سه ر كه سانيكى نهو تو باوه ر ناهين و يه كيتى خوا وه ناگرن، يانى نهو كه سه انه نه كه و نه نيو دلتهنگى بو وه ر گر تنى راستى هه ر وايش له پاشه ر ژدا توشى سزار زور گه و ره تر و گرانت لهو دلتهنگيه جيهانه نه بن و چاره بو را كردن و ده ر چوون نادوز نه وه و رسوا نه بن .

﴿ وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ﴾ وهه وشته ی نه وتۆ ئیمه بۆ تۆمان پروون کرده وه له م سورته دا و جگه ی نه م سورته له قورئاندا هه ر نه وه ریگه ی راستی په روه رد گاری تۆیه راست و دروسته و خوارو خێچی تیدا نیه و گران نیه بۆ نه و که سانه فه رموده کانی خوا نه بین و وه ریان نه گران .

﴿ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذْكُرُونَ ﴾ به راستی ئیمه پروونمان کرده وه نه یه ته کانی قورئان بۆ تاقمی ئامۆز گاری وه رب گرن . به لگه ن له راستی ئایینی ئیسلام و دروستی قورئان و ئایه ته کانی .

﴿ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ ﴾ وه هه یه بۆ نه و که سانه ی ئامۆز گاری وه نه گرن خانوی خوی خویان که به هه شته له خزمه ت په روه رده که ری خویانا، هه ر که سی بچینه نیو نه و به هه شته توشی خراپه نابی و خه فه تبار نابی و خوا پشتیوانیانه، وه ک نه فه رموی .
﴿ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ وه په روه رده که ری نه وان کار به ده ست و یاری ده ده ری نه وانه و دۆستیانه و سه ریان نه خا به سه ر دوزمنانیاندا له جیهاندا به هوی شتی نه یکه ن له چاکه و په رستی خوا .

وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا
يَمْعَشَرُ الْجِنَّ قَدْ أُسْتُكَّرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ
مِّنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي
أَجَلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ
رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾ وَكَذَلِكَ نُؤَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾ يَمْعَشَرُ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ الْمَيَّاتِ كُمْ
رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَقْضُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ

يَوْمِ كُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَى أَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿١٣٠﴾ ذَلِكَ
أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ ﴿١٣١﴾
وَلِكُلِّ دَرَجَتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا
يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾

﴿ وَيَوْمَ يَخْشِرُهُمْ جَمِيعًا يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ ﴾ تۆ بیری ئه و کاته
بکه ره وه خوا کو ئه کاته وه جنۆ که وه ئاده میزاد هه مویان، خوا ئه فه رموی: ئه ی کۆ مه لێ
جنۆ که به راستی ئیوه زۆر که ستان له ئاده میزاد لادا وه له ریگه ی راست و کرد و نستان
به پیره وی خۆیان.

﴿ وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ ﴾ وه دۆستی جنۆ که کان له و
ئاده میزادانه جنۆ که کانیا ن کرد وه به دۆست و کار به ده ستی خۆیان و به پیره و بۆ خۆیان ئه لێن
ئه ی پهروه رده که ر ئیمه: هه ندی له ئیمه سوود و خوشیمان رابرد وه له هه ندی ترمان.
ئاده میزاد په پیره وی جنۆ که کانیا ن ئه کرد به جوړی جنۆ که کان وه ک گه وه و ابسوون
و سوودیان لیه وه نه گرتن و ریگه ی خراپیا ن نیشا ن ئه دان، ئاده میزادیش سوودیان
له جنۆ که کان وه رگرت له رازانه وه ی کرده وه ی خراپ و سامانی جیهان بۆ خۆیان
به هه رشیه وه ک بێ. له رۆژی دوواییدا هه ردوویان ئه لێن:

﴿ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتُمْ لَنَا ﴾ وه ئیمه گه یشتووین به و کاته ی ئه وتۆ، تۆ بۆ
ئیمه ت دیاری کرده. که له یه کتری جوێ بینه وه له جیهاندا، ئیمه ئیستا له به رده م
تۆداین و بریار به گونا هباری خۆمان ئه دهین.

﴿قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾ ﴿خَوَاتِمُ الْفِرْعَوْنِ﴾
 ئاگرى دۆزه خ جیگه ی دانیشتی ئیوهیه بهرده وامن له ناو ئاگر دا مه گهر شتی خوا
 ئاره زووی بکا بۆ گواسته وه تان له جیگه یه که وه بۆلای خرابتر، له گهر مایه وه بۆ ساردی
 سزا که ی خرابتر بۆ و ئازاری زۆر تر بۆ، ئه و سزادانه یان به ئاگر فهرمانیکه چاک و خراب
 دیاری ئه کاو پاداشتیکی دادپهروه رانه یه. به راستی پهروه رده که ری تۆ هه موو شتی چ
 له جیگه ی شیاوی خۆیا دانه ی بۆ ئاده میزاد و بۆ جنۆکه، ئه زانی به هه موو کرده وه ی
 ئه وان گه وره بن یابچووک، پاداشتی تاوانی خۆیان وه رته گرن.

﴿وَكَذَلِكَ لَوْلِي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ﴿وَهُمْ فِيهَا بِهَبٍ مِّنْهَا﴾
 کرد له سوود وه رگرتی جنۆکه و ئاده میزاد له یه که ری له جیهاندا وازه یانیان
 له یه که ری له پاشه پرۆژدا، ئیمه هه ندی له سته مکاران ئه که ین به سه ردارو دۆستی یه که ری،
 هه ندیکیان زāl ئه که ین به سه ر هه ندیکي تریان له جیهاندا به هۆی شتی ئه یکه ن له یی
 باوه ری و سوود وه رگرتن له یه که ری و له پاشه پرۆژدا هاو به شی یه که رین له سزادان و
 تۆله کردنه وه له وان.

بۆ جاری تر خوا پرووی فهرموده ی خۆی ئه کا بۆ لای جنۆکه و ئادامیزاد به تاوانچ و
 به خه شه وه له پرۆژی دوا ییدا ئه فهرموی:

﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمُ آيَاتِي﴾ ﴿وَأَنذَرُوكُم بَأْسَ الَّذِي كُنتُم تُجْرِمُونَ﴾
 جنۆکه و ئاده میزاد: ئایا نه هاتوه بۆلای ئیوه چه ندین نیردراوی ئیمه بۆ لاتان و له خۆتان بن
 بخویننه وه به سه ر ئیوه دا ئایه ته کانی قورئانی ئیمه و هه وāl بده ن به و سروه شی هاتوه بۆ
 لایان و به لگه ن له سه ر یه که یی ئیمه و باوه رکردن به فروستاوه کانی من؟

﴿وَيُنذِرُوكُم لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا﴾ ﴿وَهُنَّ وَنَحْنُ نَعْلَمُ بَأْسَ الَّذِي كُنتُم تُجْرِمُونَ﴾
 ئیوه که ئه م پرۆزه ی دوا ییه ؟ بیگومان خوا هه موو شتی ئه زانی، به لām به هه ره شه وه
 ئه وانه یان بۆ ئه للی.

تییینی : مانای دەرکەوتوی ئەو ئایەتە واماڵ پێشان ئەدات کە جنۆکە کان پێغەمبەرانی بۆ نێردراوە لەرەگەزی خۆیان . زانیان لەو بارەوہ بیرو بۆچونیان جیاوازه : ئایەتی (٢٩) ی سۆرەتی (ئەلله حقاف) بۆمانی ڕوون ئەکاتەوہ کەخوای گەورە ھەر لەئادەمیزاد پێغەمبەرانی ڕەوانە کردووہ ، بەلام لەجنۆکەکانیش چەند کەسیکی ناردوون بۆلای پێغەمبەرانی و گۆی لە فەرمودەکانی خوا بگرن و کردونی بەنۆینەری پێغەمبەرانی بۆلای جنۆکەکان ، ئایەتەکانی قورئان ھەندیکیان مانی ھەندێ تریان ئەکەن . کەواتە چونکە ئادەمیزاد کۆبونەتەوہ لەگەڵ جنۆکەکان دروستە پرسیار لەوان بکری بەتەنھا .

﴿قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰ أَنْفُسِنَا﴾ ھەردوو تاقمی جنۆکەو ئادەمیزاد ئەلین لەوولامی فەرمودە ی خوادا : ئیمە شایەتی ئەدەین لەسەرخۆمان و بریارئەدەین تاوانبارین و شایستە ی سزادانین و مافی خۆمانە ئەو شایەتیە بدەین ، چونکە لەو ڕۆژەدا جگەلە راستی ھیچ تر ناپوایە سەر بۆ ھیچ کەسی .

﴿وَعَرَّيْنَاهُمُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا بِأَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَافِرِينَ﴾ وەفریوی ئەو کەسانە ی داوہ ژیان و ڕابواردنی جیھان و زیندوبونەوہ و کۆبونەوہ ی ڕۆژی دوایی لەبیر بردونەتەوہ ، وەشایەتیان دا لەسەرخۆیان کە بەراستی ئەوان بێ باوہر بوون لەجیھاندا . دووپات کردنەوہ ی ئەو شایەتی دانە بۆ سەرکوت کردن و گەڕنەوہ یە لەبێ باوہری و بێ فەرمانی خودا : چونکە کەسی ھەولێ ئەو بەدا گوناھێ بکاتە گەر بزانی ناچار ئەکری بریاریدا بەخراپە و بێ فەرمانی خودا واز لەکردنی گوناھ ئەھێتی و پەلاماری نادا ئەگەر ئەو کەسە ژیر بێ .

﴿ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مَهْلِكِ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ﴾ ناردنی پێغەمبەرانی بۆلای بێ باوہران ترساندنیان بەوجۆرە لەبەرئەوہ کەبەراستی پەرورەدگاری تۆ لەوانابا دانیشتری گوندەکان بەھۆی ستەمی دانیشتری ئەو گوندانەوہ ، دانیشتری ئەو گوندانە بێ ناگابن و ناگادار نەکرابن لە لایەن پێغەمبەرەکانەوہ بەفەرمودەکانی خواو پێغەمبەرانیان ھەتا بیانویان نەمیتی .

یانی خوا دادپهروهه و ستم له کهس ناکا و سزای نادا مه گهر دواى ناردنی پیغه مه ران
و موژدهیان بداتی و بیان ترسیتی، دواى که وازی نه هیئا پیغه مه ران هه والی نه ده نی به شتی
توشی نه بی نه گهر په شیمان نه بیته وه، دواى نه گهر به رده وام مایه وه له سه رستم کردن
خوا سزای نه دا به شتی شایسته بی.

﴿ وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴾ وه بو هه موو که سی هه یه
چهن دین پله و پایه له پاداشت وتو له به رشتی کردویانه له جیهاندا، دواى بو خراپه کاران
هه یه چهن دین پله و پایه به گویره ی کرده وه کانیا و ههر له گالته بی کردیان هه تا تالان
کردنی خوارده مه نی گه لان و فریدانی بومبای زه رپه له جیهاندا و سزای گران
له پاشه پروژدا، بو چاکه که ران هه یه چهن دین پله و پایه به گویره ی کرده وه کانیا و ههر له
ناو بردیان به چاکه هه تا کوشتیان له ریگه ی خوادا و گشت چاکه یه و، پهروه رده که ری تو
بی ناگانیه له شتی ئاده میزاد و جنو که نه یکه ن، هه موو شتی به بی که م و کوپی تو مار
کراوه لای خواى مه زن له گه وروهو بچووک و له چاک و له خراپ، هه موو که سی
به گویره ی شایسته ی خوی مافی کرده ووی خوی وه رنه گری له پاداشت و له سزا، نه ووی
شایانی باسی بی پیویسته ئیمه پرومان هه بی به بونی جنو که به شیویه کی کورت، چونکه
خوا به نامه ی خوی هه والی به بونی فریشته داوه و نه قلش گونجاوه لای بونی جنو که
ههروهک بوونی فریشته یه. به لام به دریزی هه والیه ی زانینی خوایه چۆنیه تی جنو که و
فریشته، بویه هه رکه سی باوه ری به بونیان نه بی به بی باوه دانه نری. دواى نه ووی خواى
مه زن پروونی کرده وه و فرماندانی خوی بو په رستن و هانی دابن بو باوه ر به ئایینی ئیسلام،
بویشمانی پروون نه کاته وه که خوا پیویستی به هیچ شتی نی یه، هیچ شتی زیان به خوا
ناگه یه نی و سودیشی بی نابه خشی و نه فهرموی:

وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِنْ يَشَاءْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا
أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ؕ الْخَيْرِ ﴿١٣٣﴾ إِنْ مَا
تُوعَدُونَ لَأْتِيَنَّكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَقَوْمِ
اعْمَلُوا عَلَى مَكَاتِبِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ
مَنْ تَكُونُ لَهُ عَقِيبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

﴿ ١٣٥ ﴾

﴿ وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ ﴾ وه پهروه ده کهری تو پیوستی به بنده کانی خوی نیه و
بی نیازه له پهرستی نه واندای بو خوی، خاوهنی به زهیی و میهره بانی به بو بنده کانی
خوی، داوا کردنی پهرستن له بنده کانی خوی بو سوودی تواوی نه وانه له هه موو
رویه که وه، بو نه وه نی به خوا پیوستی به باوه رپه یتان و پهرستی نه وان هه بی. بونه وهران
هه مویان هه ژاری یاره گای پهروه ده کهری خویان.

﴿ إِنْ يَشَاءْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ ﴾ نه کهر پهروه ده کهری تو ئاره زوو
بکا ئیوه له ناو نه با چونکه پیوستی به ئیوه بی به و، دانه نی له دواى ئیوه له جیگه ی ئیوه دا
شتی ئاره زوو بکا، ئیوه نه گوررینه وه به جگه ی ئیوه تا قمی خوا پهرستر بن. به لام
به میهره بانی خوی موله تی ئیوه نه دا هه تا هوشی بکه نه وه له خوتان و کرده وه ی خوتان.
﴿ كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ آخَرِينَ ﴾ ههروه که پهروه ده کهری تو ئیوه ی دروست
کردوه له منال و نه ته وه ی گهلانی تر و لای ناسان بووه، ناسانه له سه ری تا قمی تری
تازه دروست بکا له ئیوه له جگه ی ئیوه.

ته فسیری زمانکویی

﴿إِنْ مَا تُوعَدُونَ لَأَتِيَنَّكُمْ وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾ بەراستی شتی بەلێنی پێدراوه بە ئێوه دیت بەبێ گومان لەزیندو بونەوهو پرسیار و پاداشت سزاو، ئێوه دەرچورتان نابێ لەهەر جێگەیکە بن مردن پێتان ئەگا و، رێگەی بێ ناگرن. دوای پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ بانگی عەرەبەکانی کرد بۆ لای ئیسلام هەندیکیان وەلامیان دایەوهو باوەریانەیتا، هەندی تر وەلامیان نەدایەوهو باوەریان بێ نەهیتا، خرای مەزن فەرمانی دا بەپێغەمەری خۆی و فەرمووی:

﴿قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ﴾ تۆ بلی بەبێ باوەران: ئەو تاقمی خۆم: ئێوه کاربکەن بۆ خۆتان لەسەر ئەو پەری دەستەلآت و توانای خۆتان و لەسەر شیوەی خۆتان بن و بەزدهوام بن لەسەر کاری خۆتان هەر خۆتان تووشی زیان ئەبن. بەراستی من ناوەستم و کاری خۆم ئەکەم و بەبێ توانای خۆم و بەزدهوام ئەبم لەسەر ئایینی ئیسلام و وەرگرنتی رێگەی راست .

﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ دوایی ئێوه بەم نزیکە ئەزانن بۆ چ کەسێ ئێبێ بەرھەمی چاکە ی رۆژی دوایی کە بەهەشتە؟ بەراستی ستەمکاران رزگاریان نابێ لەتۆلە ی ستەمی خۆیان، ئەگەر رزگاریان ببێ ستەمکاران و دادپەروەران لەیەک جوی نابنەوه، ئەویش ناکوئجی و ناچیتە میشکەوه .

پاش ئەووی خۆی مەزن باسی بێ باوەری و ھاوبەشدانان و ئەزانین و تێنەگەشتنی بێ باوەرانی فەرموو، لەمەودوا باسی فەرماندانی پوچیان ئەکا بەدرێژی: لەو فەرماندانە پوچانە کە بێچووی چوارپێکانی خۆیان ئەکرد بەبەشی خواکانیان و وازیان لی ئەهیتا بۆ بته کانیان، هەروەها دانەوێڵەو بەرھەمی باخ و کشت و کالیان ئەکرد بە دوو بەش بۆ خواو بۆ بته کانیان: بەشی خوایان بۆ میوان و هەزاران: بەشی بته کانیان وازی ئەهیتا ئەیان ووت: خوا پێویستی بەو شتە نەیه، ئەیاندا بەزێوانیان. ئەویش هەر لەبەر خۆشەویستی بته کانیان بو، هەرشتی لەبەشی بته کانیان بکەوتایەتە ئێو بەشی خواوە هەلیان ئەگرتهوهو ئەیان خستەو ئێو بەشی بته کان و ئەیان ووت: بته کان پتر پێویستیان بەو شتە نەیه هەرشتی لەو بەشە خۆ لێناو بچوبایە ئاوریان لی ئەنەدایەوه، هەرشتی لەبەشی بته کان کەم ببوایەتەو تۆلەیان ئەکردهوه لەبەشە کە ی خۆی مەزن، بۆ روون کردنەوی ئەو باسانە ئەفەرموی:

وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ
نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِرِزْعِهِمْ وَهَذَا لِلشُّرَكَائِنَا
فَمَا كَانُوا لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ
وَمَا كَانُوا لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ
سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿ ١٣٦ ﴾ وَكَذَلِكَ زَيَّنَ
لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ
شُرَكَاءَهُمْ لِيَرُدُّوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرَّهُمْ وَمَا يُفْتَرُونَ ﴿ ١٣٧ ﴾
وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ
نَشَاءُ بِرِزْعِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ
أَسْمَاءَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءٌ عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿ ١٣٨ ﴾ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ
خَالِصَةٌ لِّذِكُّرِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ
مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصَفَهُمْ إِنَّهُ

حَكِيمٌ عَلَيْهِ ﴿ ١٣٩ ﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ
 سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ
 قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿ ١٤٠ ﴾

﴿ وَجَعَلُوا اللَّهَ مِمَّا دَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيًّا ﴾ وهبت په رستانی عه رهب نه یان
 گپړا بو خوا له شتی خوا دروستی کردبون له دانه ویله و بهرو بومی درخت و له
 بیجوی چوار پیکانیان به شی بو خوا و به شیکش بو بته کانیان که نه یان په رستن و ناویان
 نابون هاو به شی خوا.

﴿ فَقَالُوا هَذَا اللَّهُ ﴾ دواپی نه یان ووت نه و به شه یان بو خوا به و نه م به شه یان بو
 هاو به ش و خوا کانی نیمه یه، هه رد و لایانیان به گومانی پوچ و گو فتاری دروینه ی خو یان،
 خوا کانی نه وان بریتی بوون له بته ده ست کرده کانی خو یان.

﴿ فَمَا كَانَ لَشُرِّكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرِّكَائِهِمْ سَاءَ مَا
 يَحْكُمُونَ ﴾ دواپی نه و به شه ی بو هاو به شه کانی نه وان بی نه گا بو لای خوا و نه یه خشن
 به ده ژاران و میوانه کان وه شتی بو خوا دانراوه دواپی نه و شته نه گا به هاو به شه کانیان و
 به کار به پیری بو یان و بو زیوانه کانیان. یانی نه توان ده ستکاری به شی خوا بکه ن. به لام
 نابی ده ستکاری به شی بته کانیان بکری. نه و شته ی نه وان فرمانی بی نه دهن و ریژی به شی
 بته کانیان نه دهن به سهر به شی خوا دا گیل و بی ته قلییه و خراپه، ده ستوریکی نار ه وایه
 دروستیان کردوه بو خو یان، دواپی رونی نه کاته وه کرده ویه کی خراپه تر یان و نه فهر موی:

﴿ وَكَذَلِكَ زَيْنٌ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ شُرِّكَائِهِمْ لِيُرِدُوهُمْ وَلِيَلْبَسُوا عَلَيْهِمْ
 دِينَهُمْ ﴾ وه هه ر به و جوړه ی نه و کاره پی شو انه یان نه کرد له به شکردنی کشتو کال و
 بیجوی چوار پیکان بو هاو به ش و بته کانیان له جنو که و زیوانی بته کان، هه رواش

هاوبه‌شه‌کانی بت په‌رستان له‌ پۆشه‌ ریژه‌کان و زیوانی بته‌کان رازاندویه‌ته‌وه‌ بۆ زۆرتربینی ئاده‌میزاد کوشتنی مناله‌کانیان و و زینده‌ به‌چال کردنیان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی بت په‌رستان له‌ناو بیه‌ن و لایان بده‌ن له‌ ریگه‌ی راست و له‌به‌رئه‌وه‌ تیکه‌لاوی ئه‌و ئایینه‌ی ئیبراهیم بکه‌ن ئه‌وان له‌سه‌ربینی کاری ناره‌وا.

پرسیار/ ده‌ستکاری کردنی هاوبه‌شدا نه‌ران له‌دارایی و مناله‌کانی خۆیان به‌و جوۆره‌ی باسکران به‌هۆی سروشتی بوه‌ له‌دام و ده‌زگای به‌ر له‌ ئیسلام وه‌ریان گرتوه‌و له‌ باوباپیری خۆیانه‌وه‌، دوا‌ی هه‌ر کاتی له‌به‌ره‌ژاری منالیک‌ی خۆیان یاله‌به‌ر شوهری کچی خۆیان زینده‌به‌چال بکه‌ن له‌خۆیانه‌وه‌ نه‌ک بته‌کان و زیوانه‌کانه‌وه‌؟

وه‌لام/ زۆر راسته‌ ئه‌و کارانه‌ به‌هۆی لاسایی کردنه‌وه‌ی پیشوه‌کانیانه‌وه‌ بوه‌، به‌لام زیوان و سه‌رۆکه‌کانیان لاسایی کردنه‌وه‌ی رازاندوه‌ته‌وه‌ بۆیان وه‌ک نوینه‌ری بته‌کان وان له‌گفتو گۆيانا. که‌واته‌ راسته‌ ئه‌و کارانه‌ بده‌رینه‌ پال بته‌کانیان.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ قَدَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ وه‌ئه‌گه‌ر خوا ئاره‌زووی بکر دایه‌ ئه‌وشتانه‌یان نه‌ئە کرد به‌زۆر ریگه‌ی کردنیان له‌وان ئه‌گرت. به‌لام خوی مه‌زن ئه‌قلی پی به‌خشیون و ریگه‌ی چاک و خراپی بۆ ده‌ست نیشان کردوون، خۆیان به‌سه‌ربه‌ستی خۆیان ئه‌و کاره‌ خراپانه‌یان په‌سه‌ند کردووه‌، دوا‌ی واز له‌وان و له‌و بوختان و درۆیه‌ هه‌لی ئه‌به‌ستن به‌ینه‌، ئه‌و پرستیه‌ بۆ تاوانج و هه‌ره‌شه‌یه‌ له‌وان، مانای وانیه‌ خوا به‌لایه‌وه‌ چاکیی ئه‌و کاره‌ی ئه‌وان و فه‌رمان بدا پیغه‌مه‌ر وازیان لی به‌ینی.

هاوبه‌شدانه‌ران جگه‌ی له‌وانه‌ی پیشوو سی جوۆری تر له‌ گومراییی و سه‌رلیشیوانی خاوه‌ن دزیانی تریان بۆ خۆیان دروست کردووه‌، وه‌ک ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌:

١- ﴿وَقَالُوا هَذِهِ أُنْعَامٌ وَحَرِّثَ حِجْرًا لَا يَطْعُمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بَزَغْمِهِمْ﴾ وه‌بت په‌رستان ئه‌یان ووت: ئه‌وانه‌ چه‌ندین چوارییۆ به‌ره‌مه‌ی کشت و کالۆ دره‌ختن قه‌ده‌غه‌یه‌ سوود وه‌رگرتن له‌وان نابێ بیان خۆن مه‌گه‌ر که‌سی ئیمه‌ ئاره‌زوومان هه‌بی ده‌رخواردیان بده‌ین له‌خزمه‌تکاری بته‌کان و جگه‌ی ئه‌وان، ئه‌و کاره‌یان ئه‌کرد به‌هۆی گومانی خۆیانه‌وه‌ به‌بی به‌لگه‌.

۲- ﴿ وَأَنْعَامٌ خُرِمَتْ ظُهُورُهَا ﴾ وهه يانوت: نه وهيش چه ندين چوارپين پشتيان قه دهغه كراوه بو سواربون و بارلتيان، نه بوايه كهس سواريان نه بوايه و باريان لي نه نايه .

۴- ﴿ وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ أَسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا ﴾ وهه مهيش چه ندين چوارپين نايي ناوي خوا بيري له سهرريان له كاتي سهربرپنيانا. به لكو نه بي ناوي بهه كانيان له سهربري له كاتي سواربونيان و سهربرپنيان، دوايي نه حه جيان پتوه نه كردن و نه ناوي خويان نه برد له كاتي سواربونيانا، نه يشيان نه دوشين و باريان نه نه كردن. نه وانه يان هه موو نه كرد به بي فرمانداني خواو به بي ده ستوري خوا بوي دانابن .

﴿ أَفْتَرَاءٌ عَلَيْهِمْ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴾ نهو كاره نار هوانانه يان نه ووت به بوختان و درو نه ياندا به سهر خوداداو به گوماني خويان نه يان ووت خوا فرماني داوه به نيمه بهو كارانه، خوا له مه وودوا سزاي نه وان نه دا به هو ي نه وانه ي هه لتيان به ستروه كه نهو بهش كردنانه نه ده نه پال خودا .

﴿ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورٍ وَمَحْرَمٌ عَلَيَّ أَزْوَاجِنَا ﴾ وهت په رستان نه يان ووت: شتي له ورگي نهو چوارپنيانه دايه ره وايه وتاييه ته بو نيره كانمان و قه دهغديه بو ژنه كانمان نه گهر بوون له دايكيان به زيندويي، نايي ژنه كانمان بيخون .

﴿ وَإِنْ يَكُنْ مِتَّةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصَفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴾ وهه گهر نهو شته له سكيانايه به مردوي له دايك بوو، دواي نيره كان له وشته دا هاويه شي ژنه كانيان، دوايي خوا تولهي نهو باسهو به ختانه ي نه وان له وان نه سيني وه به راستي خوا هه موو شتي له جيگهي شياوي خوي دانه ني له قه دهغه كردن و ره وانه كردن، نه زاني به سودي بهنده كاني خوي له ره وانه كردن و قه دهغه كردني هه موو شتي .

﴿ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ ﴾ به راستي كه سانيكي نهو تو مناله كاني خويانيان كوشته زبانيان له خويان داوه له به رسوكي نه قليان و نه زانيان كه خوا روزي دهري مناله كانيانه و نه يانپاريزي له دليل كردنيان. چ شتي له وه بي غيرهي تره كه باوك كوري خوي بكورزي و كچي خوي زينده به چال بكا و مافي كومه لايه تي پيشيل بكا .

ته فسيري زمناكويي

﴿وَحَرَّمَ مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ﴾ و هت پد رستان قده غه یان کرد بو شتی خوا کردبوی به روزی بو نهوان و یوی رهوا کردبویون نهو، قده غه کردنه بوختان نه یاندا به سر خواداو نه یان ووت: خوا فدرمانی پیداون .

﴿قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ به راستی بی باوهران لایان داوه لدریگهی راست و نهوان راغبوی وهرناگرن .

پاش نهوی که خوا گپرایده که هاویه شدانه ران خویان هندی شتیان نه کرد به بهشی خوا و هندی تریان نه کرد به بهشی بته کانیان، دواي نهوانه رونی نه کاتهوه که خوی مدزن دروست که ری هموو شتی که که واته دروست و گونجاو نینه هیچ شتی هوالدهی یته کان بکری لدرهوا کردن و قده غه کردنی خوارده مدنی و جگهی خوارده مدنی، دوايی خوی مدزن نه فدرموی:

وَهُوَ الَّذِي

أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ

مُخْلِفًا أُكْلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّاتِ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ

مُتَشَابِهٍ كُلُّوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ

حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾

وَمِنْ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ

وَمِنْ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ

اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٤٢﴾

ثَمَنِيَةَ أَزْوَاجٍ مِّنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعَزِ اثْنَيْنِ
 قُلْ ءَالِ الذِّكْرِ إِنِ هَئِذَا بَلَغَ الْإِنثَيْنِ مَنَ الْأُنثَيْنِ أَمَا أُشْتِمَلَتْ عَلَيْهِ
 أَرْحَامُ الْأُنثَيْنِ نَبِّئُونِي بِعِلْمٍ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٤٣﴾
 وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ ءَالِ الذِّكْرِ إِنِ هَئِذَا بَلَغَ الْإِنثَيْنِ مَنَ الْأُنثَيْنِ أَمَا أُشْتِمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيْنِ
 أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّيْكُمُ اللَّهُ بِهِذَا فَمَنْ
 أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ
 عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٤﴾

﴿ وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُشَاتٍ ﴾ وه خوا كه سىكى تهوتويه
 دروستى كردوه بو ئىوه چه ندين باخ و بيستان هديانه لقه كانيان بهرز كراونه تهوهو
 خراونه ته سهر كه پرو كوله كه ،هديانه وازيان لى هينراوه به گويرهى سروشتى خويان
 بهرهو ژوور نهرون، بو زانين: زانايان لهديارى كردنى مه بهست لهووشهى (مَعْرُشَاتِ
 وَغَيْرَ مَعْرُشَاتِ) بيرو بوچونيان جياوازه: ئينبو عهباس دهلى مَعْرُشَاتِ بهشتى نهليين
 راكشايى بهسهر زهويدا و بلاو نهبيتتهوه لهسهر كه پرو شتى تردا وهك ترى و كوله كهو
 كالهك و شتى تر، غهيره مَعْرُشَاتِ بهوانه نهبيتري كه لهسهر بنكى وهستايى وهك خورما
 ودره خته كانى ترو گه نم و جو. زوحاك نهلى هه زوكياتن له ترى دا دينه جى هديه تى
 لهسهر كه پر دائه نرى ،هديه تى رانه كيشري بهسهر زهويدا و به گويرهى سروشتى خوى

تهفسىرى زمناكوئى

بلاو ئه بیتهو به روی زه ویدا، هه ندی تر ئه لئین مه عروشات بریتی به لهو شتانه ی ئاده میزاد
خویان ئه یروین له بیستانه کاندا و گرنگی پی ئه دهن له تر ی و جگه ی تر ی. غهیره
مه عروشات ئه وانن خوا ئه یانرویت ئه له ده شت و له کیواندا وهك خورماو تر ی و هه رمی
ودره ختی تر دا، ئه و مانایه هه مویان په سه ندن و له مه به ست ناگۆرن .

﴿ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْثُلُهُ ﴾ وه خوا دروستی کردوو به بۆ ئیوه خورماو کشتو کال
له کاتی کا به ره مه کانیان له یهك ناچن و جیاوازن له خواردن و له رهنگ و قهواره و تام و
بۆندا، هه ریه که یان تامیك و بونیك و رهنگیك و له شیکی تاییه تیان هه یه، هه یشیانه
به پیچه وانیه ی به کترین .

﴿ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ﴾ وه خوا دروستی کردوو به بۆ ئیوه داری
زهیتون و هه نار له کاتی کا هه یانه له یهك ئه چن له رهنگ و له تامدا، هه یانه له یهك ناچن. بۆ
نونه به ری هه نار هه ندیکیان له هه ندی تریان ئه چن. به لām هه یانه شیرین و هه یانه ترشه،
هه روه ها لیمو و شتی تریش. زهیتون هه یانه به ره مه می چاکه و هه یانه خراپه، گه لای زهیتون
له گه لای هه نار ئه چیت، که چی به ره کانیان جیاوازن له ره گه زو له تامدا .

﴿ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ ﴾ ئیوه بخۆن له به ره مه م و میوه ی هه ریه که له وانده و سودیان
لیی وهر گرن کاتی به ره مه کانیان ده رته که وی باکال و کرچ بن، قه ده غه نیه خوادنیان،
چونکه له و کاته دا مافی هه ژاران یان له زه کات پیوه نه به ستر وه .

﴿ وَأَتُوا حَقَّ يَوْمِ حَصَادِهِ ﴾ وه ئیوه به خشن به هه ژاران مافی هه ریه که له و به هه مانه
له رۆزی دره و کردنی کشتو کال و برین و چینی میوه و به ره مه می دره خته کان. ئه وه ی
گرنگی و وه رته گیر ی له و وشه ی (حصاد) ئه بی ئه و به ره مه مانه کۆبکری شه وه و نه هیلری
له ناو بچن، وایش ته گه یه نی مافی هه ژاران له کاتی پنگه یشتن و دره و دا پیوست ئه بی،
ئه وه ی به ری به هه ژاران له (۱/۱۰) ه یاله (۱/۲۰) ه به و جو ره ی له باسی زه کاتا
روون کرا وه ته وه .

بۆ زانین: زانایان بیران جیاوازه له به خشیانی ئهو مافهی بدری به هه ژاران. ئایا بریتیه له
 وزه کاتهی پێویست کراوه یا بریتیه له جگهی زه کات له وهی و اچاکه به هه ژاران بدری.
 زۆربهی زانایان لایان وایه بریتیه له وه زه کاتهی پێویست کراوه، هه ندی تریان لایان
 و اچاکه به شیان بدری و سونه ته. پیشه واهنه فی ئه فهرموی: ئه ورسته به لگه یه له سه ر
 ئه وهی هه موو شتی سوودی تێدابی بۆ هه ژاران پێویسته به شیان بدری نه ک به ته نها خورما
 و میوژ و دانه ویله، لای ئهو ههرمی و هه نارو قوخ و شتی تر ئه بی به شی هه ژاران لێی
 بدری به و جۆره ی یاسا دیاری کردوه .

﴿ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴾ وه ئیوه له سنوری دیاری کراوی خوا
 ده رمه چن له به خشیانی ئهو به ره هم و به ری ئه و شتانه ی باسکران، یانی هه مو ی مه ده ن
 به هه ژاران وزیانی شیان لێ مه ده ن و له به شه کانیا ن که م بکه نه وه. به راستی خوا خو شی
 ناوی ئهو که سانه ی له سنور ده ر نه چن، ئیتر بۆ خو یانی دابنێن یا بیده ن به جگهی خو یان .
 خوی مه زن بۆی روون کردینه وه ره ک و سه وزه و دره خت هه یانه هه لئه واسرین و
 هه یانه رانه کیشرین به سه ر زه ویدا و هه یانه له سه ر بنکی خوی به رز ئه بیته وه و به ره و ژوور،
 هه رواش بۆمان روون ئه کاته وه چوار پی وینه ی ئهو شتانه بۆ ئیوه دروست کراون وه ک
 ئه فهرموی:

﴿ وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةٌ وَفَرَشٌ ﴾ وه خوا دروستی کردوو له چوار پێکان شتی ئیوه و
 باره قورسه کانتان بۆ هه لئه گرن وه ک حوشت وگا، شتی ئیوه رایان ئه کیشن و سه ریان
 نه برن و سوود له گوشت و خوری و مووه کورگه کانیا ن وه رنه گرن. هه ندی له زانایان
 ئه لێن: (حموله) بریتیه له وانه ده ست ئه ده ن بۆ بار کردن له چوار پی گه و ره کان وه ک حوشت
 وگا. (فرش) بریتین له وانه به چوکن و ده ست ناده ن بۆ بار کردن وه ک به رخ و کارو
 گوێره که .

﴿ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴾ ئیوه بخون
 له و شته ی خوا کردویه تی به خوادره مه نی بۆ ئیوه و به رۆزی ئیوه بۆ مانه وه تان له جیهاندا،
 وه ک به رووبومی دره خته کان و دانه ویله و به ره می چوار پێکان و، ئیوه دوا ی ریگه و

ههنگاهه کانی شهیتان مه کهون له به رهوا کردنی شتی قه ده غه به و به قه ده غه کردنی شتی ره وایه، به له سنور دهر چوونی خوا. به راستی شهیتان دوزمنی ناشکرایه بو ئیوه.

﴿ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ ﴾ نهو بار هه لگرو و راخراونه بریتین له ههشت هاوړپتی یه کتری لهو چوار پیانه نوینه ری چوار ره گه زن، بو هه ریبه کی لهو ره گه زانه دوو هاوړپتی نوینه رایه تیان نه کهن وهك خوا نه فهرموئی :

﴿ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ ﴾ له خوری له پشت دوو هاو جوت: به ران ومهرو مو له پشت دوو هاو هلی یه کتری نوینه ری یه کی له وره گه زانه نیوی و بز، ووشه ی (زوج) نه بیژی بو هه موو شتی هاوړپیه کی له ره گه زی خوی هه بی: وهك یه کی له جوتی. بو غونه: تاکه کهوشی به کزبونه وهی تاکه کهی تریا نه بیژی جوت .

﴿ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أُمُّ الْاِثْنَيْنِ أَمَا أَشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْاِثْنَيْنِ ﴾ موحد تو به هه ره شهو سه رزه نشته وه بللی به بت په رستانو بیژ له کرده وه کانیان بکه له سه ر قه ده غه کردنی هه ندی چواری و و رهوا کردنی هه ندی تریان، به وان بللی: ئایا خوا قه ده غه ی کرده دوو نییر له نییره کانی مهرو بز یا دوو میینه له میینه کانیان یا قه ده غه ی کرده وه ئه وشته ی نه و تو له نیوان منل دانی میینه کانی مهرو بزندان .

﴿ نَبُؤُنِي يَعْلَمُ إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ ئیوه هه والبدن به من به زانیاریه کی بیگومان گیر ایته وه له یه کی له پیغه مبه رانه وه یا به زانیاریه که وه وهر گیرایی له لایه ن نه قلله وه که خوا هه ندی له وانه ی قه ده غه کردی له سه ریوه، سه رچاوه ی نه وه مان بو روون بکه نه وه، نهك له بهر لاسای کردنه وه ی باو و بایر تان نه گهر ئیوه راست نه کهن، قه ده غه کردن به گوتره کاری نابی.

﴿ وَمِنَ الْاِبِلِ اِثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اِثْنَيْنِ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أُمُّ الْاِثْنَيْنِ أَمَا أَشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْاِثْنَيْنِ ﴾ وه له هوشتر دوو هاوړپتی و هاو جوت نیرو می و له ره شه وولاخ دوو هاوړپتی گاو مانگا. تو بللی به بت په رستان : ئایا خوا قه ده غه ی کرده وه له وان دوو نییر یان دوو میینه یان شتی له نیو منل دانی میینه کانی هه شتر و ره شه وولاخ دایه .

﴿ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ اِذْ وَّصَاكُمُ اللّٰهُ بِهٖ ﴾ نایا ئیوه ناگادارن له کاتی خوا ئه و شتانهی قهدهغه کردوون و به ئیوهی سپاردوو، خو ئیوه پرواتان به هیچ پیغمهری نه، ئیتر ئیوه چۆن ئه و فرمانانه نهدهنه پال خوا. کاتی روئی کردهوه که هیچ سهراوهیه کیان نی به بو ئه و شتانه فهرموی:

﴿ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰی عَلٰی اللّٰهِ کَذِبًا لِّیُضِلَّ النَّاسَ بِغَیْرِ عِلْمٍ ﴾ دواپی چ که سی سته مکار تره له که سی دروست بکا به بوختان درۆ پیدا به سهر خوادا، بو ئه وهی ئاده میزاد لابدا له ریگه ی راست به بی زانین و به بی به لگه، له کاتیکا گومان بیا خوا راغویی کرده بو لای ئایینی خرا، به وینه ی زۆرترین کهس له میزه به سهر و پیرانی ته ریه ت له سهرده مه ی ئیمه دا .

﴿ اِنَّ اللّٰهَ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الظّٰلِمِیْنَ ﴾ به راستی خوا راغویی تاقمی سته مکار نا که خویان بو خویان شتی هه لبرین، چونکه نه وانه هه موو په یوهندی نیوان خویان و خویان پچرا ندوه، خوا کاره ره واکان و کاره قهدهغه کراوه کانی روون کرده ته وه .

ئه و یاسانه ی رابوردن له وه وه هاتوو به پهرستان ئه یان ووت: خوا قهدهغه ی کردوو ئه و شتانه ی ئیمه قهدهغه مان کردوون له جوار پی و کشتو کال. پیغمه بهر ﴿ ۱۱ ﴾ فهرموی:

ئه و شتانه رو ن نابنه وه به یه کی له م دوو شتانه نه بی: یابه چاو بیسری یا ناگادار که ریکی راست و ئژ ناگادار بوی، ئیوه ئه و شتانه تان راسته، خو له خوا وه رنه گیرا وه به هو ی پیغمه بهر و فرو ستاده یه که وه. که واته له کیتانه وه و هر گرتوو ؟

ئه گیر نه وه که عه مری کوری لوحای کوری قه معه ی خوزاعی یه که مین که سی بوو ئه و دامو ده ز گایانه ی بلا و کرده وه له نیو عه ره به کاندای لای دان له ئایینی ئیسماعیل وه بو لای په رستنی به کان، له شامه وه بیتی هیتا به ناوی (هوبه ل) هه لی واسی له نیو که عبه دا.

دوا ی ئه وه خوا ی مه زن روونی کرده وه ئه و شتانه ی به پهرستان له خویانه وه قهدهغه یان کردبون. نه که له لایه ن خوا ی مه ز نه وه. ئیستایش باسی ئه و شتانه مان بو ئه فهرموی که خوا قهدهغه ی کردوون و ئه فهرموی:

قُلْ لَا آجِدُ

فِي مَا أَوْحَىٰ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ
مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ
فَسَقًا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۚ فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ
رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا أُحْرِمْنَا
كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَمًا عَلَيْهِمْ
شُحُومُهُمَا إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا
اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ۚ ذَلِكَ جَزَيْنَهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿١٤٦﴾
فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ
بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾

﴿ قُلْ لَا آجِدُ فِيهَا أَوْحَى إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ ﴾ تۆ بلی بهو بوختانکه رو بی
باوهرانه: من دهستم ناکه وئ له نیو شتیکا بهسروش نیرابی بۆ لای من قه دهغه کراوی
له سهر هیج بخوری نه وشته بخوا بیابوی یا ژن. نه ورسته به بت په رستان به درۆ نه خاته وه که
نه یان ووت: نه وشته له منالذانی چواریکاندا به شى نیره کاغانه به تاییه تی، قه ده غه به
له سهر ژنه کاغان.

﴿إِلَّا أَنْ يَكُونَ مِيتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا﴾ مه‌گەر ئەو خواردەمەنیه مردارۆ بوی کە بریتیه له گیانله‌به‌ری له‌خۆیه‌وه به‌ری یابه‌گوێره‌ی ده‌ستوری ئیسلام سه‌رنه‌پرایی له‌وکاته‌دا به‌مردارۆبو ئەژمیری و قه‌ده‌غه‌یه خواردنی، چونکه ئەبێته لانکه‌ی میکروبی بخۆره‌که‌ی تروشی زیان ئەکا، وایش ئەبی مردنی ئەو گیانله‌به‌ره به‌هۆی نه‌خۆشیه‌کی واوه‌بی له‌که‌سیکه‌وه به‌ری بۆلای ئەو که‌سه‌و که‌سی‌تر له‌کاتی خواردنیدا، یا مه‌گەر ئەو خواردەمەنیه خۆینیکی ره‌وان بی و له‌کاتی سه‌رپینیدا به‌خوری ده‌رچی له‌شاده‌ماره‌کانی ملیه‌وه، ئەو خۆینه به‌وشیوه‌یه‌بی خواردنی قه‌ده‌غه‌یه، چونکه به‌گوێره‌ی تاقیکردنه‌وه‌ی پزشکی له‌و خۆینه‌دا په‌یدائه‌بی ترشه‌لۆکی که‌زانی نا‌هه‌موار ئەگه‌یه‌نی به‌ته‌ندروستی به‌تایه‌تی خۆینی گیانله‌به‌رانی گژوگیاخۆر، زۆرجاران له‌خۆینانا میکروبی په‌یدا بی له‌که‌سیکه‌و بۆ که‌سیکی تر به‌ری، هه‌رله‌به‌رئه‌و نه‌خۆشیانه‌یه سوودی فه‌رماندان به‌سه‌رپینی گیانله‌به‌ران به‌پینی شاده‌ماره‌کانی ملییان هه‌تا هه‌موو خۆینه‌که‌ی له‌شیان ده‌رچی. به‌لام خۆرئه‌بی خواردنی قه‌ده‌غه‌یه وه‌ك سپل و جگەر.

﴿أَوْ لَحْمَ خَنْزِيرٍ﴾ یامه‌گەر ئەو خواردەمەنیه گوشتی به‌راز بی، ئەو کاته ئەو گوشته قه‌ده‌غه‌یه. قه‌ده‌غه‌کردنی گوشتی به‌راز جیگه‌ی سه‌رسورپمانی زۆرکه‌سی بی بیرو بی هۆشه. ئەو کوسانه پرسیار ئەکه‌ن هۆی قه‌ده‌غه‌کردنی گوشتی به‌راز چ شتیکه، هه‌ندی که‌سی نه‌فام و بی باوه‌ر خواردنی گوشتی به‌رازیان لاره‌وايه، گرنگی به‌فه‌رموده‌ی خواناده‌ن و لاسایی رۆژ ئاوابی و جیگه‌کانی تر ئەکه‌نه‌وه، هه‌موو بیانوی پوچیان ئەوه‌یه ئەوانه له‌پیشکه‌وتن به‌ره‌و پیشکه‌وتن ئەرۆن، وادیاره ئەبی داوین پیسی پیشکه‌وتنه‌لای ئەوان.

به‌لام ئەو که‌سانه ئاگاداری نه‌یتی و دروست کراوانی خوان بۆیان ڕوون بوته‌وه به‌هۆی زانین و زانسته‌وه زیان و مه‌ترسی خواردنی گوشتی به‌راز به‌ناشکرای و ڕوونی زیانه‌کانیان ده‌رخستوه، که‌سانی تریش ئەگەر وه‌ك ئەو زانایانه ووردبینه‌وه راستیان بۆ ده‌رئه‌که‌وی و چاره‌یان نامینی و کورنوش بۆ خوا ئەبه‌ن و سوپاسی ئەکه‌ن له‌سه‌ر ئەو

ته‌فسیری زمانکۆبی

دهستوره له قورئاندا ناردویه تیه خواره وه بۆ پیغه مبه ر ﴿ ﷻ ﴾ کهوازی له پروون کردنه وهی هه موو شتی نه هیناوه که زانی ئاده میزادی تیدابی و قه ده غهی کردوه له سهریان، له مه وپاش نه یخهینه بهردهم خوینه رانی بهریز هه ندی لهو زیانانه ی توشی ئاده میزاد نه بن بههوی خواردنی گوشتی به رازه وه:

۱- لهشی بهراز ژمارهیه کی زوری له زینده وه رانی لاکوت و لامیژی له خویا کو کردوه ته وه نه خوشی زور جیاوازی به کۆمه ل تووش نه بی، نهو زینده وه ره لاهه کی یانه (الطفيلة) و نهو نه خوشیانه له به رازه وه نه په رن بۆ جیگهیه کی تر، به تایه تی بۆ لای ئاده میزاد له کاتی خوارنی گوشتی بهراز نه خوشی کوشنده ی وه هیان تووش نه کا بیته هوی نه مان و له ناوچوونی ئاده میزاد .

۲- خراپترین نه خوشی تووشی به راز نه بی و نه په ری بۆ یه کی تر تایه کی گرانه (لحمي الخنزير) که بلا بو ته وه به نیو هه موو به رازه کانا له هه ر ته مه نیکا بن و له هه ر ره گزی بن ، نهو (تا) یه میکرۆینکی تایه تیه نه گه ری به نیو خوین پیسی دا پیش په یدا بوونی تایه که بههوی بالنده و میشس و گیانه وه رانی تره وه بلاو نه بیته وه و له ئاده میزادی که وه بۆ یه کی تر .

۴- نه خوشیه کی تری بهراز تای شه پۆلداره (الحمى التوجية) نه په ری بههوی خواردنی گوشتی به رازه وه، توشی ئاده میزاد نه بی و خوی ته چه سپینی به تایه تی له بر په ری پشت و جومگه کان وهی لکه کانی وه ته دا نه بیته هوی ناوسان و نارهق کردنه وه و نازار له ماسولکه کاندا و ناوسانی جومگه کان، به زوری نه و نه خوشیه بههوی شیر وه بلاو نه بیته وه به جۆری چاره کردنی بی سودو گرانه له کاتیکدا نهو نه خوشیه په ری بۆ لای ئاده میزاد زور خاوه ن مه ترسی یه و نه نجامیکی خراپی نه بی .

۵- لهو زینده وه ره لاهه کی و لاکوتانه یه بلاو بونه ته وه له گوشتی به راز دا جۆره کرمیکی ده زووله یی خره گه وه ره کانیا ن نه چه نیو ریخۆله وه، هیلکه کانیا ن نه چه وورده ده ماره کانه وه، ده ردیکی کوشنده په یدانه بی و گرانه ترین نه خوشیه کار نه کاته سه ر

ته فسیری زمانکۆبی

ئادەمىزاد، بەراز نىشانەى ئەو نەخۇشيانەى ھەرگىز لىتى دەرناكەوى و پىيانەو ھەرامبۇون، ئەو نەخۇشە توشى بەراز ئەبى بەھۆى خواردنى گەن و گوى پىسايى سەر سەلۈىنك و خواردنى مردارۆبو و مشك و پىسايى گيانەو ھەران، خواردنى ئەوشتانە ئەبنە ھۆى پەيدا بۇونى چەندىن تۈرە كەپە لەھىلكەى زىندەو ھەرە لاكوتە كان، بەلام ئادەمىزاد توشى ئەو نەخۇشە ئەبى بەھۆى خواردنى گۆشتى بەرازەو ھە. (يۈنىستائىن) زانائى پىرسىارلىكراوى نەخۇشە لاكوتە كان و نەخۇشە پەريو ھە كان لەئەمەرىكادا ئەللى نەخۇشە كرمى دەزولەبى توشى ئادەمىزاد ئەبى لەكاتى خواردنى گۆشتى ئەو بەرازە كەتۈرە كەى ھىلكە كانى ھەلگرتو ھە ئەپەرتە نىو گەدە، لەپىشەو ئەچنە نىو رىخۆل وورە كان و ئەلكىن بە دىوارە كانىانەو بەتۈندى، لەنىو رىخۆلە كاندا كرمى نىرەو مېنە درۈست ئەكەن ھەتا پى ئەگەن، بەجۆرى درىژى نىرە كانىان ئەگەنە لە ۱۶/۱ گرىيە، درىژى مى كانىان ئەگەنە ۶/۱ گرىيى، لەدواى جوتبۇنى نىرەو مېنە بۆ ماو ھەى تروكاندى ھىلكە كانىان (۴۹) رۆژ يا زۆرتەر درىژە ئەكىشى، ئەو ھىلكانە ئەچنە نىو شۈپنى لوو ھە كان لەدىوارى رىخۆلە كاندا، لەوېشەو بۆ ناودل لەدلەو ھە بۆ نىو سۈرى گەورەى خۈپن، ھەرۈ ھە بەچەندىن پەردەى تردا ئەروات، بەتپەرىنى (۳۰) رۆژ درىژى تەنھا ھىلكەيەك ئەگاتە مىلىمەترى و پىچ ئەخۇا بەدە كا بەخىرى لەوېتەى ھىلكەدا، لەدوايىدا ووردر وورە تۈرە كەپە كۆيان ئەكاتەو ھە، تەمەنىان درىژە ئەكىشى بۆ ماو ھەى سائىك، لەدوايىدا خۆ ئەبى بىرى يا لەش ئەى مژى و نامىنى، وائەبى ئەپەرنە شۈپنى تر لەمىشكدا لەماو ھەى (۲۱) رۆژدا .

۶- بەلام دەر كەوتۇى روالەتى زىندەو ھەرە لاكوتە كان زانائى رابۇردو (يۈنىستائىن) ئەللى: بەپراستى كەسى كەمى لەنەخۇشى كرمى دەزولەبى خىرتوش ئەبى نىشانەيەكى رۈون بۆ نەخۇشە كەى دەرناكەوى زۆرجاران، وائەبى نىشانەى رشانەو ھە رەوانى و نازار لەو كەسەو ھەدەنە كەوى لە نىوان (۲۴) رۆژ و (۴۸) رۆژدا، وائەبى روالەتى نەخۇشى ئەو كرمە دىارى ناكرى مەگەر بۆ ماو ھەى نىوان (۱۵) رۆژ و (۲۹) رۆژ، نىشانەى

تەفسىرى زماناكۆبى

توشبونی ئەو نەخۆشیه لاوازی لەش و هەست بەماندویی و تاو لەرز بەئارەقەوه، لە هەندێ نەخۆشیه کاندای ووشکی قورگ و ئاوسان و هەواکردنی قورگ لەگەڵ پۆمین و ئاوسان و هەواکردنی پێس پەیدا ئەبن .

۷- هەرلەگەڵ توشبونی نەخۆشی کرمی بەراز بێ ماوهی دیاری کراو ریشۆلەیی ئیسیکی ئەو کەسە تووشی ئازاریکی گران ئەبێ و جومگەکانی ووشک ئەبن، ئەو کەسە نەخۆشە تووشی نەخۆشی دڵو ئاوسانی سێی ئەبێ، وائەبێ ئەو نەخۆشیه توشی دەماری درکاوی دەماری میشک ئەبێ، هەروەها تووشی ئاوسانی پەردەیی میشک و پراوەستانی لەش لە کارکردن ئەبێ .

۸- لەزیندەوهری لاکوتهکانی بەرازە کرمی زەردی ماروینە ئەبیتە هۆی گواستنەوهری کرمی نیری تاو لەرز لەجیگەیه کەوه بۆ جیگەیه کی تر، هیلکەیی کرمی مینەیی تاو لەرز وائەبێ لەبەرازەوه ئەکەوینە سەرزهوی و تیکەلاوی خۆل ئەبێ بۆ ماوهی چوارسال ئەژی و بەرگەیی سەرماو گەرماو زۆر ئەگری، بەو بۆنەوه بەهۆی باوشتی ترهوه ئەکەونه نیو لەشی ئادەمیزادەوه و تووشی ئاوسانی سی و هەناسە تەنگی و کەمی گەشەکردن ئەبێ و لەئەنجامدا بەرهو مردن ئەبێ .

۹- لەزیندەوهری لاکوتهکانە کەبەراز هەبیتە کرمی سی خواوهری زۆر ئازار لەبۆری سیدا ئەژی و کوشندەیه و ئەبیتە هۆی ئاوسانی سی، لەدوااییدا لەبەرازەوه هالەمەتی بەراز و تایی بەرازی ئادەمیزاد توشیان ئەبێ .

۱۰- لەزیندەوهری لاکوتهکانی لەشی بەرازە کرمی قامچی کرمیکە نزیکەیی دوو ئینج درێژەوسەرێکی گەورەیی درێژی هەیه لەرێخۆلە باریکە کاندای ئەژی و ئەلکی بەدیواری مێژدانەوه بەشی لەو کرمەو کرمی گورچیلە ئازاری زۆری جگەرەو گورچیلە ئەدا لەگەڵ ئەندامەکانی تر دا .

۱۱- گوشتی بەراز دوو ئەوهەندەیی گوشتەکانی تر پۆن و چەوری تێدایه، ئەو کەسانەیی گوشتی بەراز ئەخۆن ئەندازەیه کی یە کجار زۆر لەوچەوریە ئەچیتە ناو

خوێنه کانیانه وه و ئه ییته هۆی ته بگبونه وهی شاده ماری خوێن و په قبونی خوێن و نه خوشی دڵ و به ردی نیو زراو و به ستنی هاتوچۆی ناوی زراو و نازاری جومگه و باداری لهش. ئیمه به ریچی ئه و که سانه ئه دهینه وه و به رویانا ئه ته قینه وه که ئه لێن ئامیرو که ره سه ته ی تازه ی ئه مرۆ دروست کراون بۆ پیکهینانی خواره مه نی و لابر دنی میکرو ب ئه بنه هۆی نه مانی زینه وه رانی لاکوت و لاوه کی و پاک کردنه وه ی گوشتی به راز. و ولامی ئه و که سانه ئه دهینه وه ئه لێن و و لاته یه کگرتوه کانی ئه مه ریکا له ئه و په ری پێشکه و تندان له م سه رده مه دا ئه و په ری توانای خوێان ته رخا ن کرد بۆ نه مانی ئه و نه خوشیا نه ی به راز که توشی ئاده میزاد ئه بن. به لām له گه ل ئه و هه مه وه کۆششانه دا (۲۱) ملیۆن که س توشی نه خوشی به راز بوون له گه ل چه ندين نه خوشی نری به راز دا. (دائرة المعارف البريطانية) ئه و رودا وه ی باس کردوه.

﴿ فَأَنَّهُ رَجُسَ ﴾ دوا یی به راستی به راز و گوشتی به راز و به کارهینانیان پیسن و بیژلیکرا وه یه له بهر ئه و (۱۱) ه به لگانه ی پێشوو که باسکران له بهر ئه وه ییش خوشترین خواره مه نی به راز پیسای یه .

﴿ أَوْ فَسَقًا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ﴾ هیچ خواره مه نیه قه دهغه نی یه مه گه ر خواره مه نیه لادانی له ده ستوری خوا به وینه ی سه رب راوی ده نگ به رز کرا یته له کاتی سه رب پندا بۆ جگه ی خوا، یانی گوشتی ئه و سه رب راوه قه دهغه یه .

بۆ زانین: ده قی ئه و ئایه ته ی پێشوو وای ده رئه خا ئه لێ هه موو خواره مه نیه کاتی قه دهغه یه سه رو ش هات ییته خواره وه بۆ قه دهغه کردنی، بۆیه زانایان بیریا ن جیا وازه له و باره یه وه. هه ندی له زانایان وه ک ئیبنو عه باس و عائشه و سه عیدی کوری جوبه یرو ده ر که وتوو ی ریگه ی مالیک به لایانه وایه جگه ی ئه و چوار شته که مر دار و بوو خوێنی په وان و گوشتی به راز و شتی سه رب ری بۆ جگه ی خوا قه دهغه نین و په وایه خواره دنیا ن. به لām جگه ی ئه وان ئه لێن: جگه ی ئه وانه ییش قه دهغه کراون به فهر موده ی پێغه مبه ر ﴿ ﷺ ﴾، وه ک له باسی مانای ئایه تی (۳) ی ئه لما ئیده باسکرا وه بت په رستان پێش ئیسلام له کاتی سه رب پینی گیانداراندا به ده هنگی به رز ئه یان ووت: به هۆی ناوی عوزا و لات و مه نات ئه م

نیشه نه کهین. قه دهغه کردنی نه و گزشته لای ئیسلام له بهر نه وهیه نه و کرده وهیه هاو به شدانانه بو خوا و ئیسلام نه یه وی پهیره وانی خوی له رواله تی هاو به شدانان بو خوا بپاریزی، کورشتار و سه ربړین و هه موو شتی هه رنه بی به ناوی خواوه بی.

﴿ فَمَنْ أَظْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ دوا بی هه رکه سی ناچار بکری بو خواردنی نه و قه دهغه کراونه قه دهغه کراوه کان به جی نه یه ری به بی ناچاری و، نستم له بیچاره تر نه کا به وینه ی خوی و له سنور ده رنه چی له خواردنی ناو زورتر له پیوستی نه خواردوی به راستی په روه رده کهری تو خوش نه بی له و که سه و سزای نادا له بهر بی چاره یی نه و شته بخوا، میهره بانه بویان که خواردنی نه و قه دهغه کراوانه ی ره واکردوه بو.

دوا ی نه وه ی خوی مه زن باسی نه و شتانه ی کرد که قه دهغه ی کردوه له سه ر موسلمانان له مه و دوا یش باسی نه و شتانه نه کا قه دهغه ی کردوون له سه ر جووه کان و نه فهرموئ:

﴿ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ ﴾ وه له سه ر که سانیکی نه و تو ئایینی جوله که یان هدی قه دهغه مان کردوه هه موو خاوه نینوکی که په نجه کانیا ن به یه که وه لکان، ئیتر سم دارین وه هوشتر و قازو مراوی و سونه و هوشتر و درونده کان.

﴿ وَمَنْ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ شَحُومَهَا ﴾ وه له ره شه و ولاخ و مهرو بزن ئیمه قه دهغه مان کردوه له سه ر جووه کان به زو چه وریه کانیا ن که له نیو گه ده و به سه ر گورچیله کانیا نه وه بی، یانی خوی مه زن ره وای کردوه بویان هه موو پارچه و نه ندامی ره شه و ولاخ و مهرو بزن به و مه رجه ی گوشتی سوربن. به لام گوشتی سی قه دهغه کراوه له سه ریا ن هم سی جوړه ی خواره وه یان نه بی:

۱- ﴿ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهَا ﴾ مه گهر شتی لکابی و هه لی گرتی پشی ره شه و ولاخ مهرو بزن قه دهغه نیه له سه ریا ن.

۲- ﴿ أَوْ الْحَوَايَا ﴾ یا مه گهر شتی له و چه ریا نه لکابی به و ریخو لانه وه جیگه ی شیا که و پشقه له نه وه یش قه دهغه نیه له سه ریا ن.

۳- ﴿أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ﴾ یامه‌گەر شتی له‌وجه‌وریانه لکابی به‌ئیسکه‌وه، وه‌ک دووگی مه‌رو کلکی بز و چه‌وری ئەم لاو ئەولای گوێچکه‌و چاوو لاتە‌نیشت، ئەو سی جۆره‌ چه‌وریانه و مۆخی میشک خواردنیان قە‌ده‌غه‌ نین و ره‌واکراوه‌ بۆ جو‌ه‌کان و جگه‌ی ئەوانه‌ قە‌ده‌غه‌ن (ذلک جزیناهم بیغیهم وانا لصادقون) ئەو قە‌ده‌غه‌کردنانه‌ ئیمه‌ سزای جو‌ه‌کانماندا به‌هۆی گونا‌هو سته‌م‌کردنیانه‌وه، تاوان و سته‌مه‌کانیان وه‌ک کوشتی پیغه‌مه‌ره‌کانی خویان به‌نا‌ره‌واو خواردنی سودو دارایی دانیش‌توان و سامانی هه‌تیوان و، به‌راستی ئیمه‌ راست ئە‌که‌ین له‌ هه‌والدان به‌موژده‌دان و هه‌ره‌شه‌کردن و قە‌ده‌غه‌کردن و ره‌واکردندا. به‌لام جو‌ه‌کان ناچنه‌ ژیر ئە‌وه‌ی ئەو شتانه‌ قە‌ده‌غه‌کراوه‌ له‌سه‌ر ئە‌وان به‌تایه‌تی، تۆ به‌درو ئە‌خه‌نه‌وه‌و ئە‌لین: قە‌ده‌غه‌ن له‌سه‌رئیمه‌و جگه‌ی ئیمه‌ش .

﴿فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ﴾ دوا‌یی ئە‌گەر جو‌ه‌کان تۆ به‌درو ب‌خه‌نه‌وه‌و باوه‌رت بی‌ نه‌یه‌رن که‌ من به‌سروش ئە‌وانه‌مان بۆ تۆ ناردووه‌ و دوا‌یی تۆ ب‌لی: په‌روه‌رده‌ که‌ری ئیوه‌ خاوه‌نی به‌زه‌یی و میه‌ره‌بانی فراونه‌ له‌ مۆله‌ تە‌دانی ئیوه‌ له‌جیه‌ندانو به‌کتوپ‌ری سزاتان نادا له‌سه‌ر تاوانه‌کانتان. که‌واته‌ له‌خۆتان مه‌گۆڕین، ئە‌گەر خوا ئاره‌زووی هه‌بی تۆله‌تان لێ ئە‌سیی له‌سه‌ر کرده‌وه‌کانتان. تۆ ئە‌وان بی‌ ئومید مه‌که‌ له‌ به‌زه‌یی خواو به‌وان راب‌گه‌یه‌نه‌ که‌ لیتان ئە‌بوری ئە‌گەر ئیوه‌ په‌شیمان ب‌بنه‌وه‌ .

﴿وَلَا يَرْذُ بَاسُهُ عَنِ الْمُجْرِمِينَ﴾ وه‌ناگه‌ریته‌وه‌ سزای خوا له‌تاوان‌باران که‌ به‌درو ئە‌خه‌نه‌وه‌و داخستنی سزادانی خوا، دوا‌یی ئە‌وه‌ی شایسته‌ی ئیوه‌ی جو‌بی ئە‌مه‌یه‌: ئیوه‌ دژی ئە‌وه‌ مه‌وه‌ستن که‌خوا هه‌ندی خواردنی خوشی له‌ئیوه‌ قە‌ده‌غه‌کرد، چونکه‌ ئە‌و قە‌ده‌غه‌کردنه‌ تۆله‌سه‌ندنه‌ له‌ئیوه‌ .

ئە‌و ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ی پ‌شوو به‌رونی فیری ئە‌م شتانه‌مان ئە‌کا: موژده‌دان، هه‌ره‌شه‌کردن لێ‌ بوردنی خوا، خه‌شی خ‌وای مه‌زن. لێ‌ بوردن بۆ که‌سی په‌نا بۆلای خوا ب‌یا و دا‌وای لێ‌ بوردن ب‌کا. خه‌شیش بۆ که‌سی ئە‌بی‌ به‌رده‌وام‌بی له‌سه‌ر یاخی بوون، له‌ په‌رستنی خوا لاب‌داو را‌پ‌ایی .

له نایه ته کانی پشودا خوای مهزن بهرینجی بت پهرستانی دایه وه له باره ی باوهره
پوچه کانیانه وه. له م نایه ته ی دوایدا بهرگری له گفتوگۆی خرایان نه کا و نه فهرموی:

سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا

لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ

كَذَلِكَ كَذَبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا بَأْسَنَا

قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا

الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَلِيغَةُ

فَلَوْ شَاءَ لَهَدَيْكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلَمْ شَهِدَ أَعْمَ الَّذِينَ

يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا إِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدُ

مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِعَايِنِنَا وَالَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾

﴿ سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا ﴾ له مهودوا نه لئین که سانیکی نه وتۆ هاو به شیان داناوه بو

خوا. له و ناوهرۆکی نه و نایه ته دا کاریکی به کخهری تیدا یه، چونکه قورئان هه وال نه دا

به شتی که له مهودوا پهیدا نه یی: نه و یه پاش هاتنه خواره وه ی نه و نایه ته بت پهرستان

نه لئین:

﴿ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا أَبَاؤُنَا ﴾ نه گهر خوا ناره زووی هه بوایه ئیمه و باو کانمان
 هاوبه شمان دانه ئه نا بو خوا، نه و گفتو گو یه ی بی باوهران هه رچه نده خو ی له خو یا زور
 راسته و هه موو شتی ناره زوو و ویستی خوایه. به لام ئه وان ئه و شته ی ئه وان بو ئه وه نیه
 بیانوو به یینه وه له سهر کاره خراپه کانیان و به باوهره وه بیلین، مه به ستیان گالته کردنه،
 بروای راستی و دروست نه وه یه که کاری ره واو په سه ند لای خوا هاوبه ش دانه نانه و
 فرمانی پیداون هاوبه ش بو خوا دانه نین .

ئه و که سانه ی ئاموژگاری وهر گرن و دوا ی ووته ی راست بکه ون زور که من،
 له وائیش که مژ ئه و که سانه ن خراپه و شوریه ی خو یان بینن و له خو یانی وهر نه گرن،
 زور به ی ناده می زاد تاوانبارن و خراپه ی خو یان به چاکه ئه زانن، چاکه ی جگه ی خو یان
 به خراپ دانه نین، نه گهر بی باوهران و تاوانباران ویسته خراپه کانیان بو نه چوو ه سهر
 نه یده نه پال خواو ئه لین: ویستی خوا خراپه مان پی ئه کا، زور ئاشکرایه ئه و ویسته
 له خوا وه دووره .

﴿ وَلَا حَرَمًا مِّنْ شَيْءٍ ﴾ وه ئیمه هیچ شتی کمان قه ده غه نه ئه کرد له کشتو کال و
 چوار پیکان نه گهر خوا ناره زووی بکردایه. به لام خوا فرمانی داوه به قه ده غه کردنیان و
 ناره زووی لی بووه. خوا ی مه زن به درو یان نه خاته وه و نه فهرموی:

﴿ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ﴾ هه ربه و جوړه ی بت په رستان تو به درو ئه خه نه وه
 به درو یان خسته وه که سانیکی نه و تو له پیش نه وانه وه بوون پیغه مه ره کانی خو یان و
 به رده و امبوون له سهر بی باوهری خو یان .

﴿ حَتَّىٰ ذَاقُوا بَاسَنَا ﴾ هه تا کاتیک چه شتیان سزای ئیمه، سزای کرده وه ی خراپی
 خو یانیان وهر گرت له تو له ی به درو خسته وه ی پیغه مه ره کانیان .

دوا ی نه وه ی خوا ی مه زن بت په رستان و کرده وه خراپه کانیا نی روون کرده وه
 فهرموی: ئه و بت په رستانه وینه ی بی باوهرانی گهلانی پیشوون له بی باوهریدا، فرمانی دا
 به پیغه مه ری خو ی روو به پرو ی بت په رستان بوه سقی و پرسیاریکی وایان لی بکا که لالیان
 بکاو نه توانن وه لامی بده نه وه و داوا کانیا ن پوچ بکاته وه، خوا فهرموی به پیغه مه ر:

ته فسیری ز مناکو بی

﴿ قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الطَّنَّ ﴾ تۆ بلی بهوان: ئایا لای ئیوه ههیه کاریکی زانراوی وای ئیوه بیکهه به بهلگه له سهه شتی ئیوه گومانان بۆ بردوه؟ دواپی ئیوه نهو بهلگه ئاشکرا بکهه بۆ ئیمه و دهه بهیئن بۆمان، ئیوه دواپی ههیه شتی ناکههون لهو کارانهی خۆتانامه گهر دواپی گومانی ناپهسهندی بی بهلگهی خۆتان کهوتوون که ههیه سودی به ئیوه ناگهیهنی، ئیمه موسلمان گومانان له وهدا نه کهتاوانباره گهره کان نهزانن خویان درۆ نه کهه له وهشتانهدا نهیلین بهلام بهرپاری وړکهړک نهیانهوی نهو راستیانه پهسهند نه کهه کهداواکانیان پوچ نه کهه وهو سودی تایه تیان به برئه کا .

﴿ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴾ وه ئیوه نین له هه موو نه وهشتانهدا مه گهر درۆ نه کهه و به بوختان درۆ دروست نه کهه و نهیده نه پال خوا، کهاته دواکهوتنی گومان قهدهغهیه . خواپی مهزن له ئایه تی پێشودا، پرونی کردهوه که بت په رستان بهلگه یان نه له سهه داواکانیان جگه له گومان و درۆ کردن، له ئایه تهی دواپیدا رونی نه کاته وه که بهلگه ی تیرو به ههیز هه لای خوایه به ته نهاو نه فهرموی:

﴿ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ تۆ بلی به بت په رستان: دواپی بۆخوا ههیه بهلگه ی به ههیز به توانا به جوړی هه موو بیانو و داوایه کیان نه ههیلی و سهه رخنونی بکا، بهلگه ی به ههیز قورئانه که ئیوه لی تی ناگهه، دواپی نه گهر خوا ئاره زوی هه بی به راستی راغویی ئیوه ی نه کرد بۆ لای ریگه ی راست هه موتان به بی جیاوازی. بهلام خواپی مهزن ئاره زوی راغویی هه ندیکیان و گومرای هه ندی تریان نه کا، هه ریه که تان به گویره ی هه لێزارده ی خۆتان .

بۆ تیگه یشتن له مانای نهو رستهیه و نه مانای دوودلی له دلتانان به بی بزاین که خواپی مهزن دوو ئاره زوو وستی ههیه:

۱- وستی خوا بۆ دروست کردن له نه بونه وه بۆلای بوون، به وویسته نه گهر خواپی مهزن بیهوی دهستکاری له ئیشتی کۆمه لایه تی بکا به وستی (کن فیکون) تۆ به دواپی تۆ

ئەبى. بىگومان ئەو كاتە بەويستەى ھەمو ئادەمىزاد باوەر ئەھىن بەلام خواى مەزن ئەو ويستەى خۆى ناخاتە كار، چونكە ئەگەر ئەو ويستە بختە كار ئەنجام و سودى بۆ داواكردنى پەرستى و پاداشت و سزاي نامىنى و ئادەمىزاد خواھنى ھىچ شتى نابى، بەو ويستە ھەموو بونەوھەرانى دروست كردووه.

۲- ويستى داواكردنى پەرستى لە ئادەمىزاد و دەستوردانان بۆيان، خواى مەزن ئەگەر ئارەزووى ھەبوايە بە ويستەى خۆى ئىوھى ئامادە ئەكرد بۆ راغوبى و وازھىنانيان لە ھەوھەسى خۆتان و دلتانى بە روناكى باوەر پروون ئەكردووه. بەلام ياساى خوا لەبونەوھەراندا وا چەسپاوه كە پىتغەمھەران رەوانە بكا بۆلاى ئادەمىزاد و بيانرسيى و موزدەھيان بداتى، شارەزايى ئادەمىزاد بكن بۆ لاى چاكە و خراپە بەوانى بناسيى، بەمىھەربانى خۆى ئەقلى پى بەخشيون، ھەركاميان راغوبيان و ھۆگرت سوودى بۆ خويانە، ھەركەسى رىگە وون بكا زيانى لەخۆى داوه، بەگوێرەى ئارەزووى ئەقلى خويان مەبەستى خويانيان ھەلبژاردووه، ھەر خويان تاوانبارن و بيانويان نامىنى. دوايى خواى مەزن پروونى ئەكاتەوھە كە بەراستى ئەو رىگەيە پروا بۆ لاى بىرو باوەرى بت پەرستان پوچەو جىگەى بۆ دانانرى، نەلەلايدەن ئەقلەوھە نەلەلايدەن بيستەوھە، ھەر شتى بەو شىوھە بى بىگومان پوچ و ناپەسەندە خوا بە پىتغەمھەرى ئەفەر موى:

﴿ قُلْ هَلَمْ شَهِدْكُمْ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا ﴾ تۆ بلى بەبت پەرستان: ئىوھ ئامادە بكن شاهيدەكانى ئەوتۆى ئىوھ شايدەتى بدەن كە بەراستى خوا قەدەغەى كردوھە ھەريە كە لەكشت و كال و ئەو چوار پىيانە و جگەى ئەوانەش.

بت پەرستان بوختان ئەدەن بەسەر خوادا بەدرو بەقەدەغە كردنى ھەندى لەكشت و كال و چوار پىكان و ئەشياندا تە پال خوا، دوايى خوا فەرمانى دا بە پىتغەمھەر ﴿ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نَقُولُ لَكَ قَوْلَ بَلَىٰ ﴾ ئەنايەتى يە كەمدا بەبت پەرستان بلى: بەلگەتان چيە دەرى خەن، ئەنايەتى دووھەمدا فەرمانى پىدان بلى: ھەمو بەلگەى تىزو بەھىز كە گومان ئەيەلى لاى خوايە بە تەنھا نەك لەلاى ئىوھ، ئەنايەتى سىھەمدا فەرمانى پىدا بەبت پەرستان بلى: ئىوھ ئامادە بكن و

پیشانی منی بدهن کسانیکى ئه وتۆ شایه تی بدهن که سروشی بۆ ئیوه ناردوه راسته و خو به هوئى پیغه مه ریکه وه که خوا قه ده غه ی کردوه ئه و شتانه ئیوه قه ده غه تان کردوو شایه تی دان به راستی مه رجه بۆی هه بی به لگه یه کی بیگومان که گومانی ناپه سه ند پر شو بلاو بکا، چونکه شایه تی دان به شتی راست به بی به لگه نابى، به لگه بۆ ناسینی قه ده غه کراوه کان و ره واکان به گشتی ناگوئجی به جگه ی سروشی خوای مه زن، نه گهر به لگه تان هه یه بیان هین .

﴿ فَأَنْ شَهِدْ وَأَفْلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ ﴾ دواى نه گهر بت په رستان شایه تیان دا خو یان بۆ خو یان له سه ر قه ده غه کردنی ئه و شتانه به درۆ و به بوختان، تۆ شایه تی مه ده له گه ل ئه وان و بروایان بی بکه ی له و شایه تی دانه یاندا، چونکه گونجاو نیه پیغه مه ریکى وهك تۆ بروا به وان بکا و شایه تی بدا له گه ل ئه وان. ئه و ئایه ته هیمایه بۆ ئه وه که بت په رستان درۆ نه که ن له شایه تی دانه که یاندا نه گینا پیغه مه ر شایه تی نادا له که لیان. دواى ئه وه ی خوا فه رموی ئه وانه درۆ نه که ن به پیغه مه رى فه رموو:

﴿ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا ﴾ و تۆ دواى ئاره زووی که سانیکى ئه وتۆ مه که وه بروایان به ئایه ته رونه کانی قورئانه کانی ئیمه نیه و به درۆیان نه خه نه وه، دواى سروشی بکه وه لای ئیمه وه بۆ تۆ هاتوه و پوچی روى تی ناکا .

﴿ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدُلُونَ ﴾ وه دواى که سانیکى ئه وتۆ مه که وه باوه رنایه رن به رۆژى دواى و بروایان هه ر به هه وه سى خو یان هه یه . بیگومان که سى بروای به رۆژى دواى نه بییت له سزای خوا ناترسى و شایه تی ئه دا له سه ر شتی درۆبى، ئه و بت په رستانه دانه ئین به په روه رده که رى خو یان هاوتایه له دروست کردنی بونه وه راندا، هه ر که سى هاوبه ش بۆ خوا دابنى شایه تی دانی لى وه رناگیرى، چونکه ئه و که سه خرایه ترین شتی کردوه . کاتى خوای مه زن ئه و شتانه ی له بت په رستانه وه گیرایه وه له قه ده غه کردندا به بوختان، له مه ودوا باسى قه ده غه کراوه کانی راستیمان بۆ ئه کاو ئه فه رموی :

قُلْ

تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ
 شَيْئًا ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ
 إِلَيْنَا نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ
 مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي
 حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَٰلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ ۖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾
 وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ
 وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانِ بِالْقِسْطِ ۚ لَأَنكِلِفَ نَفْسًا إِلَّا
 وَسْعَهَا ۖ وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ وَبِعَهْدِ
 اللَّهِ أَوْفُوا ذَٰلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ ۖ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾
 وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ
 فَتَفْرَقَ بَيْنَكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ ۖ لَعَلَّكُمْ
 تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾

خوای مه زن له ئایه ته کانی پیشودا رای گه یاند که بت په رستان خو یان شتیان بو خو یان رهوا نه کرد و قه ده غه یان نه کرد به گوتره و به ده وه سی خو یان نه یاناندنه پال خوا به بوختان و نه زانین ، خوای مه زن به ریچی دانه وه به به لگه ی نه قل و پاکی ده رون . باسی هندی له قه ده غه کراوه کانی کرد وه مردارو بو ، خوینی خوړ و گوشتی به راز و گیانداری ناوی خوایان له سه رنه بری له کاتی سه ربر پنیاندا . له م سی ئایه تانه ی دوا ییدا باسی هندی له قه ده غه کراوه کانی ترمان بو ده کا که له لای هه موو ده ستوره ئاسمانیه کان قه ده غه ن به بی جیاوازی ، له پال نه وانیشدا باسی هندی شتی ترمان بو نه فهرموی که پیوست کراون له سه ر ناده میزاد جی به جی بکړین ، وه ده ست پاکی له کی شانوه پیوانده دا و راگر تنی په یمانه کانی خوا و په پره وی داد په روه ری ، زور ئاشکرایه هه رشتی پیوستی کردنی قه ده غه یه واز لیه یانی ، هه رشتیکش قه ده غه بیت پیوسته نه کړین .. زانایان نه وشتانه ی له م سی ئایه ته ی دوا ییدا ناویان بردوون به (۱۰) سپارده کانی خوا ، له مه و پاش خوای مه زن باسی نه و (۱۰) سپارده نه مان بو ده کاو نه فهرموی :

۱- ﴿ قُلْ تَعَالُوا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ﴾ توبلی به بت په رستان : ئیوه وهرن و ببینن من نه خوینمه وه شتی په روه رده کهری ئیوه قه ده غه ی کرده له سه ر ئیوه که هاوبه ش دانین بو په روه رده کهری خو تان هیچ شتی و به تاك و تهنه ی دانین ، ئیوه بنچینه و لقه کانی ئاین هه ر بولای نه و بگپ نه وه ، هه مو ماف و پیوست کراوه کان له خوا و بزانه ، هه ر خوایه وه ربگری په رستن و کرده وه ی چاك ، خوا بی وینه یه له شیوه و کرداردا .

۲- ﴿ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ﴾ وه ئیوه چاکه بکه ن له گه ل دایک و باوکاتانا به چاکه کردن ، خوای مه زن سپاردنی چاکه کردنی له گه ل دایک و باوکا کرده به هاوړپی په رستن خوی و له دوا ی په رستن خوی باسی چاکه کردن له گه ل دایک و باوکا نه کاو نه فهرموی : دووه مین پله یه پاش هاوبه ش دانه نان بو خوا ، له باسی مانای ئایه تی (۸۳) ی سوره تی نه لبه قه رده دا باسی چاکه کردن له گه ل باوک و دایکدا تپه رپوه .

ته فسیری زمانکوی

پاش نه وهی خوی مه زن سپاردویه تی به مناله کان چاکه بکه ن له گهل باوک و دایکی خوینا، به باو کانیش نه فهرموی: چاودیری و ناگاداری مناله کانیا ن بکه ن و نه ترسن بو به خیتو کردنیا ن .

۳- ﴿ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ﴾ وه ئیوه مناله کانتان مه کوژن به بۆنه ی هه ژاری و ترستان بو به خیتو کردنیا ن، ئیمه ئیوه و مناله کانتان به خیتو نه کهین و خوارده مه نیا ن نه ده یی، هه مو پیوستی مناله کانتان له سه ر ئیمه یه نه ک له سه ر ئیوه، ئیتر بو نه بی بیان کوژن؟ له باسی مانای ئایه تی (۱۳۷) ی نه م سوره ته دا ئه و باسه تیپه پروه جاری تر .

۴- ﴿ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ ﴾ وه ئیوه نزیککی کرده وه خراب و ناپه سه نده کان مه که ون. هه مو شتی له سنوری دیاری کراوی خوا ده رچوبی پیتی نه وتری کرده وه ی ناپه سه ند و بیژی لی کراوه، وه ک داوین پیسی و نیربازی و سه مکردن و ناو بردنی دانیش توان به خراپه و روتی ژنان و درو کردن و بوختان کردن و دوو زمانی وتانه دان و به رچاو تهنگی و سود خواردن، له هه مو ان خراپه ژاوه به شدانانه بو خوا و بی ئاینینه و، نازاردانی دایک وباوک و کوشتنی بی تاوان و خوادرنی دارایی هه تیوان، نه و گونا هه گه ورا نه هه ریه که یان باسیکی تاییه تیان بو دانراوه، هه رچه نده نه و رسته یه نه یانگریته وه، چونکه نه و گونا هه گه ورا نه نه و په ری خراییا ن گرتووه به ئاشکرا بکرتن یا به نهیته ی، بۆیه خوا نه فهرموی :

﴿ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ﴾ شتی ئاشکرا بی له و گونا هه له سنور ده رچوانه له نیوان خو تان و له نیوان خه لکیدا و شتی نهیته له نیوان خو تان و خوادا، نه و رسته یه له وه وه هاتووه دانیش توان پیش ئیسلام به نهیته ی داوین پیسیان نه کردو لایان نهنگ و خراب بوو به ئاشکرا بیکه ن بۆیه خوا فیریان نه کا ئاشکرا و نهیته یان پیوسته لیان نزیک نه بیسه وه، فهرماندان به قه ده غه کردنی نزیکبونه وه یان فیرمان نه کا چونه نیویان و کردنیا ن زور خراپه ژه .

۵- ﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ وهئیه مه کوژن خواه نگیانیکی نهوتو خوا قهدهغی کردوه کوشتنی مه گهر بههوی مافیکی رهواوه بکوژری و شتیکی وای کردبی شایانی کوشتن بی، رهوا بونی نهو کوشتنه بههوی چوار شتهوهیه، وهر گهران لهئینی خوا دواى باوه رهیمان، داوین پیسی دواى ژن هیان. کوشتنی کهسی بهنارهوا، کوشش کردن بو بلاو بونهوهی خراپه لهزهویدا .

﴿ذَالِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ نهو پینچ قهدهغه کراوانه خوا سپاردویه بهئیه نهیان کهن و نزیکیان نه کهون و نهو فهزمانانهی خوا بیارژن، بو نهوهی ئیه له گه وریهی خوا بزنان و نهوانهی داواتان لی کراره بیانزان و کاریان پی بکهن و سودیان لی وه بگرن .

۶- ﴿وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾ وهئیه نزیکى درایی ههتیو مه کهون بههیچ شیوهیه که نه به خواردنی و جگهی خواردن مه گهر به شتیکی نهوتو نهو شته چاکترو شیرینتر بی ههتا نهو ههتیو نه گاته کاتی هیزی خوی و بالغ نهیت که کاتی ژیری و شاره زابوونی مامه له کردن و هاوردن و بردنی سودی خویهتی، نزیکبونهوهی دارایی ههتیو به چاکترو به پاراستنی بو له ناوچوون دروسته وه که له شاره و شار بی کردنی بو بازرگانی و ئال وئل کردنی و به شتی پهره بیستی و نابوت نه بی، قهدهغه کردنی نزیکبونهوه له دارایی ههتیو بو نهوهیه پیمان بناسیتی هه مو جوژه دهست کاری کردنی ههتیو له خواردن و سود لی وهر گرن و جگهی نهوانیش نهوپهری قهدهغهیه. یانی خوی مه زن ریگه تهسک نه کاته وه له باره ی دارایی ههتیو وو مه گهر به جوژی چاکبی وریک بکهوی له گهل باری دانیشنوان وئیر نهو ههتیو شیتی یا گیل یا له ته مه ندا بچوک بی و نه گهیشتی به پازده سالی پیویسته له و کاتانه دا باوکی نهو مناله و کاری سپردراوه که ی چاودیری سامانی نهوان بکهن و بیانپارژن له له ناوچون، ریگه یان بی دراوه ئال و وئل بکهن به دارایی ههتیو به شتی سود بگهیه نی بهو، بگره له ههندی کاتا پیویسته، رسته ی (مه گهر به چاکتر) پشت گیری نهو زانایانه نه کا لایان وایه دهست کاری کردنی دارایی ههتیو له لایه ن کار بی سپردراویانه وه دروست نیه مه گهر قازانج و سودی تیابی، ئیر نهو کار پی سپردراوه باوکی یا باپیر یا کهسی تر .

پرسیار/ ووشه ی هه تیو تایه ته به که سیکه وه باو کی مردبی و منال بی، دوا بی تو چو ن
 نه یگیزی به وه ی هه مو که س بگریته وه که نه قلیان ناته واو بی، ئیتر هه تیو بن و منال یاشیت
 و گیل.

وه لام/ ئیمه نه زانین به بی گومان نه وه یه که ده ستوری بو نه وه ی پیوستی ده ستکاری
 دارایی هه تیو بکری به چاکتر نه وه یه نه وه تیوه ناته واوه له لایه نه قلله وه وه به ته نه ها هه ر
 هه تیوی نه، ناته واوی په یدایه له هه مویاندا به بی جیاواز.

۷- ﴿ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ ﴾ وه تیوه جی به جی بکه ن پیوانه و کیشانه
 به جو ریکی دادپه روه ری و یه کسان ی، نه که م بده ن به دانیش تان و نه زور بو خو ران به ین
 له کرین و له فروشتندا. دوا ی هاته خواره وه ی نه و ئایه ته هاو ریکانی پیغه مهر ﴿ ﷺ ﴾
 به خزمه ت پیغه مه ریان گه یاند و ووتیان: نه ی فرستاده ی خوا واته بی له توانامان نه بی و
 کاتی واته بی نه ختی زمانی ترازو لا بدا یا که م یا زور رابکیشی به لایه کا خوا وه لامی
 دانه وه وه فرموی:

﴿ لَا تَكِلْفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ﴾ ئیمه داوا له هیچ که سی ناکه ین بو کردنی هیچ شتی
 مه گه ر له توانای نه وه که سه دا هه بی کردنی نه وشته و بو ی بگوخی.

زور ناشکرایه به گویره ره وشت و دام و ده زگای دانیش تان چاوپۆشی له یه کتر نه که ن
 به شتی که م یا زور له کرین و فروشتندا، په یوه ست بوون به یه کسانیه زور گرانه، به هه مو
 جو ری نال و تل و کرین و فروشتن به ستراوه به خو شی و لی بوردن له نیوان یه کزیدا، نه گه ر
 به ئاره زوو ده ستوری خو یان دابه زین نه و کاته یه کسان ی چاوپۆشی لی نه کری، ئیتر نه و شته
 پیورایی یا کیشراو یا ژماردن یا به گه زبی، چونکه زور گرانه ته ماشا کردنی هه مو په ره کانی
 په رتوک و دانه دانه و تاله تاله ی کرراو و فروشراو.

۸- ﴿ وَإِذَا قُلْتُمْ فَأَعِدُوا لَكُمْ قُرْبَى ﴾ وه هه ر کاتیک ئیسه گفتو گو تان کرد
 له فه رماندان و شایه تی داند له دادگا و جگه ی دادگا ئیوه راست بکه ن و به راستی بیلین
 له هه مو کی شه و کار تانا ده رباره ی یه کتری بو قازانجی یا بو زیان تانی و بو هه مو که سی و،
 پانه و که سه خزم و خو یشان بن. ناوه رۆکی نه و رسته به نرخه تاکه شتی که بو

ته فسیری زمانا کزی

تاقیکردنه وهی کهسانی له خوابترسن و ههست به لئی پرسراوی بکهن له بهردهم خوای مهزندا، نهک له بهردهم ژن و باوک و دایک یا کاربه دهستان نابی هیچ شتی نرخیی بی بدری مه گهر دادپهروه ری و راستی نرخیی پی بدری به ته نهها، هه که سی خوی به ئایینه وه هه لکیشی و به ناویی ئایینه وه بدوی له پاشا روی خوی وه رگی پری بو لای خزم و دوست له دژی جگهی ئهوان به ناره وایی ئه و که سه فیری به ئایینه وه نیه .

۹- ﴿ وَبَعَثَ اللَّهُ أَوْفُوا ﴾ وه ئیوه به پهیمانی خوا هه لسن و به و پهیمانه وه خوتان بیهستن، له نوێژ کردن و زه کاتدان و رۆژو گرتن و حه ج کردن و پهیمانی نیوان خوتان و جگهی خوتان، له دژی به ئینداتانا کارمه کهن، راست گۆو دهست پاک و خواهن بهزهیی و گوی رایه لئی فره مانه کانی خوا بن .

﴿ ذَالِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴾ ئه و شتانه فره منیان بی درا له ئایه ته کاندای خوا سپاردویه تی به ئیوه کاریان بی بکهن ، بو ئه وه ئیوه ئامۆژگاری وه بگرن و بی ئاگا نه بن له په رستنی خوا دا .

۱۰- ﴿ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ﴾ وه له بهر نه وه به راستی ئه و شته ی باسکرا له م سوره ته دا ریگهی منه له کاتی کا راسته و چه وتی تیدا نیه که بریتیه له دانانی خوا به تاك و ته نهها و بر وا به پیغه مه ران و روونکردنه وه ی یاسا کانی من، ریگهی جگهی ریگهی خوابی نه مان و گو مریایی و بی باوه ر به و دووای ئه و ریگهی منه بکه ون و دوای چه نندین ریگهی تر مه که ون، وهك بت په رستی و بی ئایینی و تاقمه کانی تر و ئایینه پر و بو چه کانی تر، دوایی ئه و ریگایانه ئیوه له یهك بترازی تی و پارچه پارچه تان بکا و درۆتان بخته وه له ریگهی خوا که ئایینی پیروزی ئیسلامه، هه ر ریگهی جگهی یاسای قورئان و ئیسلامی پیروزیی هه واه هه وهس و دهستوری دهست کردی بو چه، ئه و که سانه یش سنور و جیگه و دهستوریکی ریک ویتیکی بو دانه ترا هه رکاتی ئاده میزاد دووایان که وتن تاقم تاقم و پارچه پارچه ئه بن و دژی یه کتر ئه وهستن و دوژمن زāl ئه بی به سه ریاندا، وهك ئه م سه رده مه ی ئیمه . به لām ئه گهر هه موو ئاده میزاد. دوایی

ئایینی خوا بکهون ئه و بیرو باوه ره راسته ئه یانگیر ئه بیه ک پارچه و گیر و گرفت له ئیو یانان نامینی .

﴿ ذَالِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ ئه و دوواگه وتنه ئایینی خواو ریگه یه خوارو خییچی تیدانیه ، خوا سپاردویه به ئیوه دووای بکهون بۆ ئه وهی ئیوه خۆتان بیاریزن له بی فهرمانی خوا و دواگه وتنی ریگه یه ئیوه پارچه پارچه بکا له دژی یه کتری و دوا ی ریگه ی شهیتان بکهون .

بۆ زانین: خوا ی مه زن له ئایه تی یه که مدها فه رموی: (لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ) بۆ ئه وهی ناگادارمان بکاته وه که خوا له و ئایه ته دا داوای پینج شتی لی کردو وین: قه دهغه کردنی هاو به شدانان بۆ خواو . قه دهغه کردنی کوشتنی مندالان له ترسی هه ژاری و بی ئابروی . قه دهغه کردنی کاری ناپه سهندو بیژلینکراوه به ناشکرای و به نهی . قه دهغه کردنی کوشتنی که سی قه دهغه کرای کوشتنی . فه رماندان به چاکه کردن له گه ل باوک و دایکا ، ئه وانه هه موویان ناشکران و دیارین و به رچا وین ، به هو ی ئه قل سه وه به بی ماندو بوون ئه زانری سوودی هه ردوو جهانیان تیدایه و به ئاسانی لییان تی ئه گه ن . له ئایه تی دوو هه مدها فه رموی: (لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ) بۆ ئه وه یه تیمان بگه یه نی که ئه و ئایه ته چوار شتی تیدا باسکراوه : قه دهغه کردنی نزیک بو نه وه له دارایی هه تیو مه گه ر به ریگه یه کی باشتر بۆ گه شه پیکردنی دارایی یه که ی . هه لسان به پیوانه و به کی شان ه و به ته واوی و به بی که م و کو ری و چاودیری بکری ن به داد پهروه ری و یه کسان ی . فه رمانی داوه به شایه تی دان به راستی به گفتو گوو به کردار ، با بۆ زیانی خۆمان بی . فه رماندان به جی به جی کردنی په یمانی خوا له هه مو رویه که وه و ئه وانیش هه رچوار یان نه یی و نادیارین پیوستیان به خۆماندو کردن هه یه بۆ ئه وه ی هه تا ئاده می زاد راغویی وه رگرن و جیگه ی داد پهروه ری یان بۆ دیاری بکه ن . له ئایه تی سه هه مدها فه رموی: (لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) بۆ ئه وه ی فی رمان بکا ئه و شتانه ی که خوا داوایان ده کا له تیمه ریگه ی راست و په سه ندی خوان پیوسته چاودیری بکری ن و ئیوه خۆتانی لی گیل نه که ن ، خۆتان بیاریزن له بی فه رمانی خوا و سزای دواوژژ ، هه تا خوا ی گه وره ش ئیوه له سزای ناگر بیاریزی و بۆشمان بنوسی به ختیا ری به رده وام .

بی باوه ران له مه که ی پروردا نه یانزان ی که جوه کان خاوه نی نامه یه کن ناوی ته وراته،
 گاواره کانیش نامه یان هه یه ناوی ئینجیله، بویه نه وانیش ئاواتیان نه خواست نه وانیش
 نامه یه کیان بۆ بهاتایه ته خواره وه وینه ی جوه کان و گاواره کان. سویندی قورسیان نه خوارد
 نه گهور هات بۆلایان باوه ری بی بهین. که چی کاتی قورئان هاته خواره وه پشتیان تی کرد،
 بویه خوای مه زئانه گه یه نی به ره وانه کراوی خو ی: ئهم ئایه ته ی خواره وه یان به سه ردا
 بخوینیه وه. به بت په رستان رابه که یه نی به و جو ره ی قورئان له زور جیگه دا باسی کردو وه و
 نه فهرموی:

ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي
 أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ
 رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ
 وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابُ
 عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ
 ﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أَنْزَلْ عَلَيْهِ الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ
 فَقَدْ جَاءَكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ
 أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ
 يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

﴿ ثُمَّ أَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ ﴾ له پاشا ئیمه به خشیومانه به موسا نامهیه ته و او کهری ریزو چاکه کردنه له سهر که سیکی ئه وتۆ به چاکی به و نامهیه کاربکاو، رۆن که ره وهی هه مو فره مانه کانی ئه وتۆیه ئاده میزاد پیوستیان پیان هه بوو .

﴿ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴾ وه ئه و نامهیه ی موسا راغویی که ره راستی و چاکه ئه ناسینی به ئاده میزاد و میهره بانیه بۆیان و ئه ژین به ژیانکی پاک و بی ئاشوب. بۆ ئه وهی به نی ئیسرائیلی باوهر به گه یشتنی پهروه رده کهری خۆیان به یتن. به جوړی تر مانای ئه ورستانه کراوه: له پاشان به خشیمان به موسا نامهیه له به ریز گرتن و چاکه رزاندن به سهر که سیکی ئه وتۆ به چاکی هه لساوه به ناوهر و کی ئه و نامهیه. وه ئه و که سه به دریزی هه موو شتی پیوستی له نایندا روونی ئه کاته وه و، شاره زایی کهری به نی ئیسرائیله و میهره بانی و خوشیه بۆیان .

ووشه ی (ثم) بۆ ئه وه نیه کاتی به خشینی ته ورات به موسا دوا ی هاتنی قورئان بوبی به گویره ی کات. بۆ باسکردنی هه و الیکه دوا ی هه و الی تر، به چاوپوشی کردن له کاته کانیان .

﴿ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تُرحَمُونَ ﴾ وه ئه م قورئانه نامهیه که ئیمه ناردومانه ته خواره وه پیروزه و خاوه نی سودی زۆره، ره وانه کراوه بۆلای تو به و ینه ی ره وانه کردنی ته ورات بۆ سهر موسا، دوا یی ئیوه په یرو ی ئه و فره مانانه بکه ن له قورئاندان و برپا به راستی ئه و نامهیه بێن و کاری پی بکه ن، خۆتان ئه زانن که به زمانی خۆتان نیرواوه، هه تا له پاراوی وره وان بیژی ئه و نامهیه بکه ن و بزائن که س ناتوانی و ینه ی ئه و نامهیه دانی یاسی ئایه تی ئه و نامهیه دانی جگه ی خوا .

﴿ وَأَتَقُوا لَعَلَّكُمْ تُرحَمُونَ ﴾ وه ئیوه خۆتان پیاریژن له بی فره مانای خوا، له نه ییشدا دژی فره مانای خوا مه وه ستن بۆ ئه وه ی به زه یی و میهره بانی خوا له هه ردوو جیهاندا بتانگریته وه .

﴿أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلَي طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا﴾ ئیمه ئه و قورئانه پیروژه مان ناردو هته خواره وه بۆ ئه وه ی ئیوه نه لئین: به راستی ئیراوه ته خواره وه نامه ی خوا بۆ سه ر ئه و دوو هۆزه له پیش ئیمه وه بوون له گاورو له جوه کان .

﴿وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلُونَ﴾ وه به راستی ئیمه عه ره ب بئ ناگاین له خو ئندن ی نامه ی ئه وان و نازاین ئامۆزگاری ئه و نامه یه چ شتی که وه له زمان ی ئه وان تی ناگه ی ن، یانی ئه ی گه لی عه ره ب: به راستی ئیمه ناردومه ته خواره وه قورئان به زمان ی خو ئان و بۆ سه ر پیاوی له ره گه زی خو ئان هه تا بیانوتان نه می تی و نه لئین: خوا له ئاسمانه وه نامه ی بۆ نه ناردووین به زمان ی خو مان: به لکو به زمان ی گاورو جو ناردویه تی بۆ لای ئیمه وفیری زمان یان نه بووین .

﴿وَأَتَقُوا لَوْ أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ﴾ یائیوه بلین: ئه گه ر بنیردرایه ته خواره وه به سه ر ئیمه دا نامه به زمان ی خو مان به وینه ی هاته خواره وه ی نامه بۆ سه ر ئه وان به راستی ئیمه راغویی تر نه بوین له وان و به ر له وان باوه رمان ئه هی ناو په ی ره وی فه رمان و ده ستوری خو مان ئه کړد چونکه می شکمان پاکترو کراوه ت ره و زمان مان پاراوت ره له وان بۆ گه فو گۆ و دانانی په خشان و هۆنراوه .

﴿فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ﴾ دوایی به راستی هاتوه بۆ لای ئیوه به لگه یه کی رو ن و ئاشکرا که قورئانه و به زمان ی خو ئان و نیشانه ی رو نه له سه ر راستی پیغه مه ر ﴿ﷺ﴾ هه مو یاسای تیدا یه بۆ ئیوه و جگه ی ئیوه ش و ئیوه له تاریکیه کان ده ره ئه کا بۆ لای رو ناکی وه شاره زایه تی ان ئه کا و لاتان ئه دا له گو مرایی و چاکه ی خوا یه رژاندویه تی به سه رتانا .

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا﴾ دوایی چ که سی که سه ته مکارتر له که سه ی باوه ر به نایه ته کانی قورئانی خوا نه یه ری و بزانی راستن و بۆی گونجاوه فیرونیان واز له و نایه تانه به ی نی و ریگه بگری له باوه ری هی نانیان .

﴿سَيَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ﴾ ئیمه له پاشه پروژدا پاداشتی که سانیکی ئه و تو ئه ده ی نه وه واز له نایه ته کانی قورئانی ئیمه ئه هی نی و

ریگه له تاین نه به سق به سزایه کی خراب به هوی نهو شته وه وازی لی هتاوه و ریگه ی لیگرتووه دووای نهو ی خوای مه زن رونی کرده وه بت په رستان وازیان له تابه ته کانی خوا هتاوه له مانا کانیان ووردنه بونه ته وه نه فه رموی :

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ
بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا
لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْظُرُوا
إِنَّمَا تُنظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسَتْ
مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ
﴿١٥٩﴾ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مَثَلٍ هَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ
فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾

نهو ی لهو تابه تانه ی پیشودا باسی کراوه نهو یه که بت په رستانی مه کهو بی باوه ران به راستی نهوان باوه رانه یین مه گهر به هوی یه کی لهم شتانه وه بی که خوای مه زن باسی نه کاو نه فه رموی :

۱- ﴿ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ ﴾ بت په رستان و بی باوه ران باوه ر به تو نایه رن و چاوه رووان ناکری باوه ر به یین مه گهر بیت بو لای نهوان فریشته کانی گیان کیش و گیانیان بکیش .

۲- ﴿ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ ﴾ بیایت فه زمان و سزای په روه رده که ری تو له روژی دوا ییدا تر له یان لی بسینی، یاله جیهاندا له ناویان بیا به وینه ی گه لانی پیشوو .

۳- ﴿أَوْ يَأْتِي بَعْضَ آيَاتِ رَبِّكَ﴾ یابیت هەندى ئەنیشانە ئاشکراکانى پەرورده کەرى
تۆ بەلگەبن لەسەر پەیدا بوون و هاتنى رۆژى دواى، وەك هەلاتنى خۆر لە رۆژئاواوە بە
پێچهوانەى ئیستا .

خوای مەزن بە ورستانە پرونى کردەووە مۆلەتى بى باوەران لە جیهاندا، بەلام کاتى
رۆژى دواى هات مۆلەتیان نادى، وەك خوا ئەفەرموى:

﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضَ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ أَمْتًا مِّن قَبْلُ﴾ باوەر هیتان
رۆژى سودى ئەبى بۆ کەسى، باوەر هیتانە کەى بەر لە و کاتە ییت هەندى لە نیشانەکانى
رۆژى دواى پەیدا بى، بەوینەى سەرەمەرگ، ئەو کاتە ئەو باوەر پێهیتانە سودى بى
نابەخشى، چونکە ناچارە باوەر ئەهیتى.

﴿أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا﴾ یارۆژى رزگارى ئەبى بەر لە هاتنى هەندى
لە نیشانەکانى پەرورده گارى تۆ، ئەو کەسە بەجۆرى بوبى کارىکى چاکى کردبى
لە باوەر هیتانە کەیا و پەشیمان بویتەووە لەبى باوەرى، تەنها باوەر هیتان سوود بەخش نیه،
هەرچەندە بە باوەر هیتان خواوەنە کەى بەردەوام نابیت لە نۆ ناگردا و رزگارى ناکا لە سزای
ناگر. بەلام کەسى باوەرى هیتابى و کردەووەى چاکى کردبى چ ناچیتە ناوناگر هەرگیز.

﴿قُلْ أُنْتِظَرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ﴾ تۆ بلى ئیترە چاوەروانى یەکى لەوسى نیشانانە بکەن
بەراستى ئیمە چاوەروانى هاتیان ئەکەین، ئەو کاتە ئەزانن چ کەسى دیت بۆلای ئەو
سزایەى بۆى نامادە کراوە .

﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِيْنَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا أَلَسْتُ بِهَادِيٍّ﴾ بەراستى کەسانى پەراگەندەو
پارچە پارچەى کردبى ئاینەکانى خویان یان باوەر ئەهیتن بە هەندى لە پێغەمەرەکان و
نامەکان و باوەر بەهەندىکیان نایەرن و بوون بەچەندین تاقم و کۆمەڵ. وینەى ئەمانەى
خوارەووە:

۱- بت پەرستان بوون بەچەند پارچەیه: هەیانە ئەستێرە پەرست، هەیانە روناکی و
تاریکی ئەپەرستن، هەیانە بتەکان ئەپەرستن .

۲- جوله که کان بوون به (۷۱) تا قم و به ناوبانگه کانیا نئه مانه ن (فریسی ن) یانی گوشه گیره کان و تیکه لاوی هیچ که سی ناکه ن. (الصدیقین) سه ربه سه دوق ناویکن پروایان وایه زندوبونه وه و پرسیار و سزاو به هه شت و دوزه خ نین. (القرایین) باوه ریان به ته ورات هه به به ته نها .

۳- گاواره کان بوو به چه ندین کومه ل، به ناوبانگه کانیا نئه مانه ن: هه یانه سه ربه کلیسیای رۆژئاوان. هه یان سه ربه کلیسیای رۆژه لاتن، نه و دوو کومه لانه نه گه نه (۷۲) تا قم .

۴- موسولمانان بوون به (۷۳) تا قم، به جو ری هه ند بکیان ئه وانی تر به بی باوه ردا نه نین، به گو ریه ی فه رموده ی پیغه مه ر ﴿ ۷۳ ﴾ هه مویان نه چه نیو دوزه خ جگه ی نه و تا قمه ی دوا ی ره وشت و کرده وه ی پیغه مه رو هاو ریکانی که وتون.

﴿ لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ اِنَّمَا اَمْرُهُمْ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴾ تو لپیر سراوی نه وان نیت ، له باره ی پرسیار لی کردنیا ن و پارچه پارچه یی نه وان و سزادانیا ن و په شیمان بونه و هیا ن له بت په رستی . به راستی کارو فرمان و پا داشت و سزا ی نه وان نه گه ری شه وه بو لای خوا به ته نها له پاشان خوا هه وائه دا به وان له رۆژی دوا ییدا به شتی نه یکه ن له په یدا کردنی ئاشوبدا .

﴿ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى اِلَّا مِثْلَهَا ﴾ هه رکه سی بیت بو لای خوا به چاکه و کاری په سه نده وه ، دوا یی بو نه و که سه هه به (۱۰) ه نه و نه وه ی نه و چاکه به کردو یتی له پا داشت و ، هه رکه سی بیت بو لای خوا به خرا به و کاری نا ره وا وه دوا یی پا داشتی نه و که سه نادر یته وه مه گه ر به و یتنه ی خرا به که ی ، له مانای نایه تی (۲۶۱) ی نه له به قه ره باس کرا وه ، دوا ی نه وه ی خوا با سی نه و که سه انه ی کرد نه بن به چه ند تا قم ، فه رمان نه دا به پیغه مه ر و نه فه رموی :

قُلْ اِنِّیْ هَدٰی رَبِّیْ
اِلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ دِیْنًا قِیْمًا مِّلَّةَ اِبْرٰهَیْمَ حَنِیْفًا وَّمَا کَانَ مِنْ

الْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ
 رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ ۚ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ
 ﴿١٦٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ
 نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا نُزِرُ وَاِزْرَةً ۚ وَزُرْ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ
 فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ
 خَلْقَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ
 فِي مَا آتَاكُمْ ۚ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

﴿ قُلْ أَنِي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ تۆ بلی بهو گهله نایینی خویانیان پارچه
 پارچه بوون به راستی خوی پدرو ردگاری من شاره زایی منی کردوه بۆلای ریگهی راست
 به بۆنه ی پاک ی دهروونی خۆمه وه به خشویه به من نهو ریگه راسته، دوری خستومه ته وه
 له نایینی بوچ .

﴿ دِينًا قِيمًا مَلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾ نه وریگه راست نایینکه کاری
 ناده میزاد به وه وه پانه وهستی نایینی ئیبراهیمه لایداوه له هه مو نایینه پرو پوچه کان بۆلای
 نایینی راست زۆر ئاشکرایه ریگه و نایینی راستی نهو نایینه یه تۆ له سه ریتی و هه مو و
 نایینه کان ریزی لی نه گرن به بی جیاوازی، ئیبراهیم له بت پدروستان نه بووه و جو و
 گاوریش نه بووه که هه ریه که له وانه نه لئین: ئیبراهیم له سه ری نایینی ئیمه بووه .
 له نایه تی پێشودا باسی بنچینه ی بیرو باوه ری ئیسلام کرا، له مه و دوایش باسی لق و
 ده ستوری په رسته کانی خوا نه کا و له و باره یه وه نه فه رموی :

ته فسیری زمانکۆبی

﴿ قُلْ إِنِّي صَلَّاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ تۆ بلی: به راستی نوێژ کردنی من و په‌رسته‌کانی تری من و ئه‌وه‌ی من ئه‌یکهم له‌ژیاغدا و ئه‌وه‌ی له‌سه‌ری ئه‌مرم بۆ خواجه که‌په‌روه‌رده‌که‌ری هه‌موو بونه‌وه‌رانه .

﴿ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أَمَرْتُ وَأَنَا أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ﴾ هیچ هاویه‌شی بۆ خوا نیه له په‌رستن و له دروست کردن و له فەرماندانداندا و له دیاری کردنی هه‌موشتیکا و من به‌وه فەرمانم پێدراوه هاویه‌ش بۆخوا دانه‌نیم و نیازم پاکبێ و من یه‌که‌مین که‌سم له‌موسلماناندا باوه‌رم به‌ئایینی پاکی ئیسلام هه‌تاوه، بێگومان پێغه‌مه‌ر یه‌که‌م ئیسلامه چونکه خۆی داواکاری گه‌یاندنی ئایینی ئیسلام ڕانه‌گه‌یه‌نی .

﴿ قُلْ أَغْنِيَ اللَّهُ عَنْيَ رِبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ﴾ تۆ بلی: ئایا من جگه‌ی خوا داوا بکه‌م و بیکهم به‌گه‌وره‌و په‌روه‌ردگاری خۆم و له‌کوێم ده‌ست ته‌که‌وی خواجه ترو، خوا په‌روه‌رده‌که‌ری هه‌موو شتیکه، ڕو بۆ هه‌ر شوێنی بکه‌م خوا له‌و شوێنه‌دایه و تا‌ک و ته‌نهایه .

﴿ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ﴾ وه‌هه‌مو که‌سی هیچ شتی نا‌کا مه‌گه‌ر زیانه‌که‌ی له‌سه‌ر خۆیتی که‌واته داواکردنی جگه‌ی خوا سود نا‌به‌خشی، پاداشتی هه‌مو کاری له‌سه‌ر خۆیتی، گونا‌هی تاوان‌باران له‌سه‌ر خۆیانه و له‌سه‌ر جگه‌ی خۆیان نیه. ئه‌ورسته‌یه له‌وه‌وه‌هاتووه‌ بت په‌رستان ئه‌یان ووت: ئیوه‌ی باوه‌ر‌دار دوا‌ی ئێمه‌ بکه‌ون و گونا‌هه‌کانتا هه‌له‌گه‌رین، یانی هه‌مو شتی ئاده‌میزاد بیکه‌ن له‌چاکه‌ و له‌خراپه‌ ده‌ست که‌وتی سروشتی خۆیانه و له‌جیگه‌ و کاتی تابه‌تی خۆیانان، هه‌ر که‌سی کرده‌وه‌ی که‌سی تر بدا به‌سه‌ر که‌سی تر‌دا راسته‌و خۆ وێنه‌ی که‌سیکه‌ بلی: ئه‌و مناله‌ له‌دایکی خۆی نه‌بووه، ئه‌و میوه‌یه له‌و دره‌خته‌ی خۆی په‌یدا نه‌بووه .

﴿ وَلَا تَرَوْا زُرَّةَ وَزَرَ آخِرَى ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ ﴾ وه‌هیچ که‌سی هه‌لنا‌گرێ گونا‌هی هیچ که‌سی ترو سزای نادری هیچ گونا‌هباری به‌گونا‌هی که‌سی تر. له‌پاشا ئیوه ئه‌گه‌رێنه‌وه بۆ لای په‌روه‌رده‌که‌ری خۆتان له‌پاشه‌ڕۆژدا .

﴿فَيَنْبَغُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ دوواى پەروەردە كەرى خۆتان ھەواللەدا بە ئۆھ بەشتى ناكۆكى و جىاوازىتان لەوا پەيدا كەردووھ لەكارو بارو پۆىستى ئاينىتانا، ئەو كاتە راستى و پوچى بۆ ئۆھ رۆن ئەبىتەوھ، خۆتان شاىەتى لەسەر خۆتان ئەدەن. بەلام ئەوھىش سود بە ئۆھ نابەخشى.

پرسیار/ ئەو ئایەتە ئاماژە بۆ لای ئەوە ئەکا کە ئادەمیزاد ھەربەرپرسیار لەخۆی و بەس کەواتە پێوەیست کردنی جەنگ بۆ بەرزى ئاین و خۆماندوکردن بۆ ئامۆژگارى کردن و یارمەتى دانى یەكترى لەسەر چاکە و لەخواترسان دەوریان نیە و پێویست نین ؟

وە لآم/ ئەو ئایەتە تاییەتە بۆ تۆلە کردنەووە سزادان و ئادەمیزاد سزای نادری بەتوانای جگەى خۆی، پەيوەندى بەجەنگ کردن و ئامۆژگارى کردنەووە نیە و پەيوەندى بەجەنگ کردن و ئامۆژگارى کردنەووە نیە و ئوانیشەووە نیە بەھیچ جورى، چونکە سزادان لەسەر گوناھى جگەى خۆ - شتیکە و پێویستکردنى جەنگ و چاککردنى شتى پوچ شتى ترە و پەيوەندیان بەیەكەووە نیە .

پرسیار/ ناده میزاد زۆریان ده قیان گرتوو به وه وه دارایی و خوار دهمه نی خویان نه دهن به هه ژاران و پاداشته که ی نه نیرون بو لای گیانی مردوه کانیان، چهنه سوره تی له قورئان نه خوینن پاداشتی نه که نه به دیاری نه نیرون بو یان، دوا یی ئایا وینه ی نه و کارانه دروستن به پیی یاسا؟ یا مردوه کان سودیان لی وه نه گرن؟ چۆن نه بی وایی وادنراوه مردوه کان به خراپه ی زیندوه کان سزا نادرین، وایۆیسته به چا که یشیان سود وه رنه گرن؟

وہ لَام/ نِیمَہ تھَلین: تھَقْل و دہستور قہدہ غہیان کردوہ مروّقی بیّ تاوان بہ تاوانی گوناہبار سزانداری و هاوبہ شی ناکا لہ سزادانیان. بہ لَام دہربارہی پاداشتی چاکہ ہیچ شتی نیہ ریگہ بگری لہ لای تھَقْل، چاکہ نہ کہری بہ هاوبہ شی چاکہ کہری لہ چاکہ کہیداو تھو پاداشتہی شایانہ بیدرتی لہ سہر کارہ کہی، یاسای ئیسلام ریگہی پیداوہ کہ واتہ تھبی بروای بیّ بکری. پیغمہر ﴿ﷺ﴾ فہرمویتی: (ہہر کاتی نادمیزاد ہمری دواپی بہ کارہ کانی دیت مہ گہر لہ سی شتا: چاکہ یہ کی بہردہوام، زانستیکی سود بہ خش،

منالیککی چاک بپارێتهوه بۆ دایک و باوکی، ئه فهرموی: کهسی بمسری و رۆژوی به سه ره وه بی، دوا یی باخزمه نزیک ی بۆی بگێرێته وه. ئه فهرموی: کهسی بجی بۆ گۆرستان و سوره تی یاسینی خوێند سزایان سوک ئه بیته و هه موو مردوه کان چاکه یان توش ئه بی. ئه وفهرمودانه ی پێغه مهر و جگه ی ئه وانیش به لگه ن له سه ر ئه وه ی مردو سود وه رئه گری به ناردنی پاداشتی کاری چاک، ئه قلێش پالی پێوه نانی و ریک ئه که وی له گه ل گه وره بی خوادا به لام ئاده میزاد فراوانی زۆریان پێدا وه له ده ستور لایان دا وه، زانایان پێک هاتون له سه ر ئه وه ی هه ر که سی شتی بکا ده قی یاسا بریاری پێ نه دا بی، ئه و شته کار یکی تازه یه و له یاسا وه دووره (بدعه) چاک وایه پاداشته که به دیاری نه ئیری به نیازی سود وه رگرتن و لا وه کی تایبه تی پێوه نه نری .

خوا ی مه زن یاسای پێوستی دانا وه له ئیو بونه وه راندا بۆ مانه وه یان و به رده وه امیان و بۆ سه پاندنی بیرو با وه ریان که هه ندی له بونه وه ران جیگه ی هه ندیکیان بگرنه وه هه تا کو تایی جیهان، هه ندیکیان به هیز ترن له هه ندی تریان و سه ر که وتوترن له لایه ن سامان و پله و پایه و زانست و جگه ی ئه وانیش. که واته جیا وازی له ئیو یه کتریدا هۆی مانه وه یانه له م رۆژه دا، هه ر کاتی ئاده میزاد له هه مو رۆیکه وه و ته ی یه کتری بوون ئه ه بیته هۆی له ناو چونیان له جیهاندا، بۆ پروون کردنه وه ی ئه و مه به سه خه خوا ئه فهرموی:

﴿ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ ﴾ وه په ر وه رده که ری ئیوه که سیکی ئه وتۆ به ئیوه ی ئاده میزادی گێرا وه به جیگه نشینی یه کتری له زه ویدا چین له دوا ی چین، زه وی بۆ کردون به جیگه ی خۆتان و سه پانه وه تان و په ره پێدانیان و زۆربونیان، به و جو ره شی وه قه واره و ناو وه واه و فه رو پێته به سه ر زه وی و له ناویدا یه که خوا دروستی کرد وه، به دروستکردنی خۆرو مانگ به سه ر زه ویه وه بۆ سودی ئیوه، هه مویانی بۆ کردون به هۆی ژیان بۆتان، خۆشی و رابواردن و خواردنی لینی وه ربگرن. خوا ئاده میزادی نیشته جی کرده له سه ر زه وی هه مو هۆی توانا و ناماده یی پێ به خشیون بۆ سود وه رگرتن له پیت و فه رو به رو به ره می زه وی .

﴿ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَلْوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ﴾ وه په ر وه رده که ری تۆ هه ندی له ئیوه ی به چه ند پله به رز کرده ته وه له ژوره وه ی هه ندی تر تاندا له ره وشت و

جوانی و ناشربنی و سامانداری و ههژاری و ریز و ناریزی زانایی و نهزانی و هیز و لاوازی و چەندین پله و پایە تر له بهرئهوهی ئیوه تا قی ته کاتهوه لهو شته دا به خشیویتی به ئیوه نایا ئیوه ئهوه پله و پایە دراوه پیتان به کاری دیتن بۆ سود یابه کاری دیتن له دژی به کزی، خوای مهزن هه موو شتی نهزانی. به لام تهو تا قی کردنهوه بۆ ئهوه به دانیشتوانی بناسیتی جینگه به کارهینانی تهو شتانه ئیوه چۆنی به کار نههین له چاکه دا یا له خراپه داو ده ربکهوی به گویره ی یاسای خوا تهو شتانه ی له شیایوی خویا دای نهین یا نه ؟

پرسیار/ ئیوه ناوه پوکی تهو ئایه تهو ئایه تی ﴿وَمَا خَلَقَ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِعِبَادُونَ﴾ چون کۆ ته که نهوه به جۆری دژی به کز نه بن، چونکه له ئایه ته که دا ته فه رموی: بۆیه ریزی هه ندیکتانم بهرز کردو ته وه، ئیوه ی بی تا قی ته که مه وه، له ئایه تی که ی تر دا ته فه رموی: (من جنوکوه و ئاده میزادم دروست نه کردوه مه گهر له بهرئهوه ی په رستن بۆ من بکه ن) ؟

وه لام/ دزایه تی له نیوان ناوه پوکی تهو دوو ئایه ته دانیه: زانست و کرده وه ی سود به خش په رسته بۆ خوا. به لکو گه وه ترین په رسته و ته و او ترین په پره وی کردنی خوا به. ﴿أَنْ رَبَّكَ سَرِيعُ الْحِسَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ به راستی پهروه ده که ری تو پرسیار کردن و سزادانی به گورجی دیت بۆ له ناو بردنی دوژمنانی خوی، چونکه ئه وه ی بیت نزیکه لای خوا. به راستی خوا له تاوانی تاو نباران نه بوری، خاوه نی به زهی و میهره بانیه بۆ که سی باوه پهیتی.

به یاری ده ی خوا کو تایی پی هات داوا کارم له خوای مهزن له گونا هم

ببوری

لهمه که ی پیروژه هاته هواره وه، جگه ی نایه تی ﴿١٧١﴾ ژماره ی نایه ته کانی
﴿٢٠٦﴾ نایه تن .

﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾

[به ناوی خوی به خشنده ی میره بان]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
الْمَصَّ ۝۱ كِتَابٌ أَنْزَلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ
لِنُذِرْ بِهِ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ۝۲ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم
مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ۝۳

﴿المص﴾ به وژه ی ته بیری ته و بیتانه ته نو سرتن . به لام خویندنوه یان بهم وژه یه :

ته لیف، لام، میم، صاد، بوزانی نی مانا کانیان ته ماشای سوره تی ته لبه قهره بکه ن.
﴿كِتَابٌ أَنْزَلَ إِلَيْكَ فَلَا تَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ﴾ ته و نامه یه نیروه ته خواره وه بو لای
تو قورئانه، دوایی بانه بی له دلی تودا ته نگ ی و گومان له گه یاندنی په یامی خوادا
به دروخسته وه ی تو له لایه ن خزمه کانه وه، زور ناشکرایه ته و گه یاندنه زور گه و ره و
گرانه که سپردراوه به پیغمهر ﴿ﷺ﴾ که به و قورئانه به رامهر به ته و که سانه
را ده وه ستیت بت په رستن، به سه خت و گه و ره دانه نری له لایه ن هه موو بی باوه رانه وه،
چونکه مه به ستی قورئانی پیروز بوچ کردنه وه ی بیرو باوه ری بی باوه رانه و تیکدانی شوین
و لاسایی کردنه وه ی باو و باپیریانه له سه دان ساله وه له سه ری بوون، بویه پیغمهر ﴿ﷺ﴾
دلته نگ ته بوو خوی مه زنیش دلخوشی ته دایه وه و فره می :

﴿لِنُذِرْ بِهِ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ بو ته وه ی تو به هی ته و نایه ته وه بی ثانیان و بت
په رستان بترسینی له ناگری دوزه خ و، بونه وه یش به و نامه یه ناموزگاری که ری بی باوه ران

ته فسیری زمانا کوبی

بی، به و نایه ته خوا فرمان نه دا به پیغمه مر ﴿﴾ یاسا کانی قورئان بگه یه نی و گوی نه دا به دوژمنان و ره گه زیه رستان، به م نایه ته ی دوا بی فرمان نه دا به ناده می زاد دوا ی پیغمه مر بکه ون و کرده و هیان به گویره ی فرموده ی قورئانی و نه فرموی:

﴿إِتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ ئیسه ی ناده می زاد دوا ی شتی بکه ون نیرا و ته خواره وه بو لای ئیوه له لایه ن پهروه رده کهری خوتانه وه که قورئانی پیروژه و گوی رایه لی فرموده ی پیغمه مر بن به ته نها.

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ وه ئیوه دوا ی چه ندین کار به ده ستان مه که ون له جگه ی خوا مه یان که ن به دوستی خوتان و به پیشه وای خوتان و ناچار تان نه که ن بو په رستی به کانیا ن. خوا ی مه زن به و جوړه فرموده ی خو به فرمانان بی نه دا که جگه ی خوا و قورئان گو مرای بی و هه وه س کاری و ته له نانه وه ن بو خرا په کردن.

﴿فَلْيَلَا مَا تَدْكُرُونَ﴾ ئیوه که می ناموژ گاری وه نه گرن، چونکه ئیوه خوتان له خرا په ناپار یژن و له پاشه روژ ناترسن، نه وانه ی ناموژ گاری وه ربگرن که من. دوا ی نه وه ی خوا ی مه زن فرمانی دا به پیغمه مر ی خو ی که ناده می زاد بتر سیتی و فرمانی دا به ناده می زاد په یرو ی پیغمه مر بکه ن و دوا ی جگه ی خوا نه که ون، له م نایه تانه ی دوا ییدا بیران نه خاته وه که له ناو بردن و به بر کردنی گه لانی رابردو به و بونه وه بو وه وازیان له فرموده ی خوا و پیغمه مره کانیا ن هینا وه و نه وانیان به درو خسته وه ته وه بو روون کردنه وه ی نه و مه به سته خوا نه فرموی:

وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا فَجَاءَهَا بَأْسُنَا بَيِّنًا أَوْ هُمْ قَائِلُونَ ﴿١﴾
فَمَا كَانَ دَعْوَانَهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٥﴾ فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ

الْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقْصِصَ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ ﴿٧﴾
وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا
أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدْ مَكَتَكُمُ
فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعِيشَةً قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾

﴿ وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا ﴾ وه زۆر كهس له دانیشتوانی بی باوه رانی گوند و
شاره كان ئیمه و یستمان له ناویان بهین له و كه سانه ی له پیش ئیوه و بهوون كه له و كاتانه دا
فروسته كانیان به دروئه خسته وه كه نامۆز گاریان نه كردن .

﴿ فَجَاءَهَا بِأُسْنًا بَيَاتًا أَوْ هُمْ فَأْيُلُونَ ﴾ دواى ئه وه ی هاتبوو بۆلای دانیشتوانی ئه و
گونده سزای ئیمه بۆ له ناو بردیان له شه ودا له کاتی خه و تیانایا ئه و دانیشتوانه سزای ئیمه
هاتبوو بۆ لایان له کاتی خه و تنی نیوه رۆیاند که کاتی پشو دان و حه وانه وه یانه هه تا چاکتر
ئه و سزایه سه خترو گه و ره تر بی بۆیان .

﴿ فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بِأُسْنًا إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴾ دوا یی دانیشتوانی
ئه و گونده داواکاری و پارانه وه که یان کاتی هاتبو بۆلایان سزای ئیمه مه گهر ئه و کاته
ئهیان ووت: به راستی ئیمه سته ممان له خو مان کردوه له مه و بهر که له بته کان ئه پارینه وه و
پهغه مه ره کانی خو مانمان به درۆ نه خسته وه، ئیستا بریار له سه ر گونا بهاری خو مان نه دهین،
یانی له وه و بهر هاواریان له بته کانیان نه کرد، کاتی سزایان بینى وازیان لی ئه هین و روو
ئه که ن بۆلای خوا، به لآم دوا ی ئه وه ی ده رگای کار کردن و په شیمانی بونه وه داخرا
له لایه ن خوا وه:

﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾ دواى ئيمه بهراستى پرسىار ئه كەين لهو كەسانەى ئەوتۆ نیراوه بۆلايان فروستاهە كان له پاشه پڕۆژدا ده باره ی چۆنیه تی وه لām دانه وه ی پیغه مه ره كان و وه رگرتنی په یامه كانیان و ئیمه پرسىار ئه كەين له پیغه مه ره كان ئایا په یامه كانتان گه یاندوه به ئاده میزاد، فروستاده كان وه لāmى پرسىار ئه دهنه وه و شایه تی ئه دهن له سه ریان و به دژى تاقمه كانیان .

﴿فَلَنَقْصُصَنَ عَلَيْهِمْ عَلِيمٌ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ﴾ دواى ئيمه بهراستى ئەخویننه وه به سه ر پیغه مه ره كان و گه له كانیان هه مو شتی ووتویانه و کردویانه به هو ی زانینى خو مانه وه به ئاشکریان و به نه ییان وه ئیمه بى ئاگانه بوین له وان و کرده وه یان وله گه یاندانی په یام له لایه ن پیغه مه ره كانه وه و چۆنیه تی وولامدانه وه یان له کاتی گه یاندانی په یامه كه بدوان .
خوای مه زن بۆ ئەوه ی باشت سزا بچیرن ته نها به پرسىار کردن له پیغه مه ره كان وازیان لی ناهیتی، به لکو هه مو کرده وه كانیان به سه ریان ئەخویننه وه، هه نا چاکتر هه ست به خه شمی خوا بکه ن بۆ خو یان .

﴿وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ﴾ وه کیشانه ی کرداری هه مو که سی له پڕۆژی دوایدا راسته یوونی و بیگومان به جوړیکی دادپه روه رانه، دواى پرسىار له هه مو که سی ئه کرى له سه ر ئەهوشته ی پیشی خو ی خسته له که م وله زۆر له چاک وله خراب .

زانایان له باره ی چۆنیه تی ترازووی کیشانه ی کرده وه ی ئاده میزاد گفتوگۆی زۆریان فه رموده، ئەوه ی بچیته میشکه وه و گومان رانه کیشی، خوایش له هه مو که س زنا تره:
﴿الوزن﴾ کیشانه بریتیه له ئەندازه یه کی دیاری کراو خوا په رست و گونا هبار و پاک و خراب جو یی یکاته وه، ئەو ئەندازه یه بریتیه له فه رماندانی خواو قه ده غه کردنی، دواى کاتی پرسىار کردن هات ته ماشا ئه کرى بۆ لای شتی ئاده میزاد کردویه تی و شتی وازی لی هیتایی، ئەو شتانه به رانه به رى ئه کرین له نیتوان ئەوانداو له نیتوان فه رمانه کانی خوا و بى فه رمانی خوا، ئه گه ر ئەوه ی ئاده میزاد کردویه تی و ئەوه ی نه ی کرده وه كه فه رمانه کانی خواو قه ده غه کردنی خوا بون ئەو که سه کیشراوه که ی قورسه و رزگاری ئەبى و ئه گه ر به و جوړه نه بوو کیشراوه کانی سوکه و زیانی له خو ی داوه .

به جوړی تر هه مو شتی لهم ژيانه ی ئیستادا بنچینه و ده ستوریکی هه یه ئیتر زانستی
 یاهونه ر یاشتی تربی، به و بنچینه دیاری کراوانه هه مو شتی له یه ك جوئ نه بنه وه له یه کتری
 و چاك و خراپیان نه ناسرین. نه و بنچینه و نه و ده ستوران نه ناوله برین به ته رازوو په یرو
 و به یاسا، هه روه ها پر سیار کردن له پاشه ر ژژدا چه ندین ده ستوری دیاری کراوی بو دانراوه
 پیئ نه وتری له لایه ن قورئانه وه به ترازوو به ووشه ی (صراط) نه و ده ستورو یاسایه و نه و
 ترازووه ی کرده وه کانی ئاده میزاد و نیشانه کانی فه رماندان و قه ده غه کراوه کانی خوان،
 هه روه ك دادگایی کردنی ئاده میزاده له دواړو ژژدا نه مړوی جیهان دادگایی نه کری به یاسا.
 له دادگا کردنی داواله سر کراو له م ر ژژده دا. زوړ به ی زانایان نه لئین: مه به ست
 له کیشانه: کیشانه ی کاره کانه به ترازووی خوادای نه ی وه ك ترازوی ئیستا وایه، زوړ
 مانای تری کراوه باسکردنیاں دریژه نه کیشی.

﴿ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ دواپی هه ركه سی کیشرای
 کرداره کانی قورسی دواپی نه و که سانه رزگاریان نه بی له سزای خوا، که سانیکی نه و تون
 کرده وه کانیان تاقی کراونه ته وه له سر فه رمانه کانی و قه ده غه کراوه کانی خوا به بی کم و
 کوپی و له تاقی کردنه وه دا نه که و تون.

﴿ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ ﴾
 وه هه ركه سی کیشرای کرده وه کانی سوکی، دواپی نه و که سانه ی نه و تون زیانیان داوه
 له خو یان و کاره کانیان له خراپه دا به کاره یئاوه به هو ی باوه ر نه هی نانیان به پیغه مهرو
 به نایه ته کانی قورئانی ئیمه و بی فه رمانی سته میان له خو یانداوه.

﴿ وَلَقَدْ مَكْنُكُم فِي الْأَرْضِ ﴾ وه به راستی ئیمه ئیوه ی ئاده میزادمان داناوه له زه ویدا و
 کردومانه به جیگه و شوئی رابو ادنتان، توانامان داوه پیتان زه وی به کار به پین له خزمه تی
 خو تانا به دهره یانی پته که ی ورواندن و چینی کشیت و کال و بیان که ن به هو ی
 سه رفرازی خو تان و دانیش توان.

﴿وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ و هئیمه گیراومانه له بو سودی ئیوه لهزه ویدا چه ندین هوی ژیا تان له خواردن و خواردنه وه، ههتا ئیوه به ره و پیش برۆن، ئیوه فیری دروستکردنی نامیری وام کردوون به کاریان بهین بو خوشی ژیا تان و له ماندوو یون و ئازار دورتان بجه نه وه، نه گهر خوی مهزن نه وه ده سه لاتهی نه دایه وه به ئیوه دروستکراویکی لاواز نه بون، ته نانهت نه توانی به رانه ر به کاره سروشتیه کان راهه ستن و ته نانهت نه توانی گیاندارانی سه رزه وی راه بکه ن بو خوتان ئیوه سوپاسی خوا به که می نه که ن له سه رشتی بو ئیوه سازکراوه و خوابه خشویه به ئیوه. دوی نه وه ی خوی مهزن بیرى ئاده میزادی خسته وه نه وه به خششه گه و ره به خشراوه پیتان له رام کردن و به کارهینانی به رو بوم و پیتی زه وی، بیریشیان نه خاته وه گه و ره ترین به خشیش بو نه وان دروست کردنیانه له نه بونه وه بو لای بون و نه فه رموی:

وَلَقَدْ خَلَقْتَكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿١١﴾
 قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْنِي مِنْ نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٣﴾ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فِيمَا أُغْوِيْتَنِ لِأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾ قَالَ

أَخْرَجَ مِنْهَا مَذَّةً وَمِمَّا مَدْحُورًا لِّمَن يَبْعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُم

أَجْمَعِينَ ﴿ ١٨ ﴾

﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ﴾ وە بە پراستی ئیمە ئیوهمان دروست کردوووە لە پشتی باو کە کەنتان بە بی نەخشەو دیمەن لە پاشا ئیمە نەخشەو دیمەنی ئیوهمان کێشان لە مندالدانی دایکە کانتان. یانی ئیمە لە بنەرەتدا ئیوهمان دروست کردوووە لە خاک بە بی نەخشەو دیمەن، دوا بی هەر لە یە کەم جاری دروست کردنتان ئەم شیووە و شیوازە شیرینە ی ئیستاتانە وەو گیانم کردوووە بە بەرتانا. بە لām (داریون و پەرەوی داریون) بە پیچەوانە ی فەرمودە ی خوا لایان وایە ئادە میواد یە کەم جار بەم شیووە شیرینترە ی ئیستا دروست نە کراوە، دوا بی وور دە وور دە گۆرانی بە سەردا هاتوووە لە پەرە گەزیکە وەو بۆ پەرە گەزیکێ تر هەتا وەك ئیستای خۆ ی لی هاتوووە، وە لām دانه وە ی ئەووە بیرو باوهرە ناپەسەندە ی داریون بە زۆر وە لām بە درۆ خراوە تەووە، ئەووە ی شایانی باسبی ئادە میزاد بە تاییە تی خاوەنی ئەقل و هۆش و گیانیکی تاییە تە کە گەرانویە تی بە پەرە گەزیکێ سەر بە خۆو جیاواز لە هەمو بونە وەرێکی ترو پەرە گەزانی تر هەتا شایستە ی ئەووە بی بیته جیگە نشینی خوا و هەل سۆرینەر و رام کەری هەمو بونە وەرانی تربی لە یە کەم جاری دروست بونیووە، بۆ یە زۆر بە ی زانایان بە تاییە تی ئەوانە ی شیان بی ئاین و بی باوهرن بەو بیرە ی داریون پازی نین، هەتا زانست بەرەو پیش ترو سەر کە وتو برۆا چاکتر پوچی ئەو بیرو باوهرە دەر ئە کەوی و لە بیر ی خۆیان پەشیمان ئە بنەووە هەر لە بەر ئەووە ی کە ئادە میزاد خاوەنی ئەقل و گیانیکی تاییە تە بە پیچەوانە ی جگە ی خۆی، گرنگترین بە لگە ی خاوەن بیرو باوهری پەیدا بونی بونە وەرانی کە بەرەو لای گۆران شیووە ی جوانتر برۆن هەلکە ندنی زەویە گویا بۆیان دەر کە وتوووە

تەفسیری زمانکۆبی

پەیدابوونی چەندین جوۆی گیاناداران هەندیکیان بالآترو شیرینترن لایان وایە کاتی بالا
جوانەکان و دوای کاتی شیۆه ناشیرینەکان بوە کەواتە لەنیوان ئەوان و لەنیوان ئادەمیزادا
زۆرتر لەیەك ئەچن . ئیمە ئەو دەرکەوتوانەى هەلکەندى زەویى بەدرۆ ناخەینەوێ . بەلام
بیرو بۆچونى (دارپۆن) دابین ناکەن ، چونکە زۆر نزیك و دروستە هەریە کە لە گیاندارە
بالاکان و وێنە چاکەکان و وێنە نزمەکان لەیەك کاتان و هەریە کەیان رەگەزیکى تاییەتى
بن و لەیەك جوۆى بن و دوایى نابن بەبەلگە لەسەر بیرو بۆچونى (دارپۆن) .

﴿ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِلْآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ﴾ لەپاشا
ئیمە ووتمان بە فریشتەکان: ئیۆه سوژدە بێەن بۆ ئادەم و سەرى بۆ دانەوێتن لەبەر
رێزگرتنى و بەس: ئەك پەرستنى ئادەم، ئادەم باوکی هەموو ئادەمیزادە، دوایى هەموو
فریشتەکان سوژدەیان برد بۆ ئادەم و سەریان دانەواند و فەرمانى خویان بەجى هینا مەگەر
ئیبلیس سەرى دانەنەواند بۆ رێزگرتن لەئادەم و بى فەرمانى خوای کرد لەبەر خو
پەسەندى و سالارى و دل پىسى نەبو بەیەكى لەسوژدە بەران و سەرى رێزى دانەنەواند
بۆ ئادەم . لەئایەت (٣٤) ى ئەلبەقەرەدا ئەو باسە کراوە .

﴿قَالَ مِمَّنْ أَكُنْ لَأَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ﴾ خوا فەرموى: چ شتى قەدەغەى کرد لەتۆ
ئەى ئیبلیس کە سوژدە بۆ ئادەم بیهى و رێزى لى بگرى کاتى من فەرمانم دا بەتۆ سوژدە
بیهى بۆى . ووشەى (لا) لەو رێستەینەدا خراوەتە سەرى بۆ پێوەکردنى ناوەرپۆکی مانای
مەبەست، بۆ مانای دیارى کراوى خۆى دانەنراوە .

﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾ ئیبلیس لەو لەمى فەرمودەى
خوادا ووتى: من چاکترم لەئادەم، چاکتر بۆ ناچاک و گەرە بۆ بچووک سوژدە نابا و
سەرى بۆ شورناکا و چۆن فەرمانى وای بى ئەدرى؟ چونکە تۆ منت لەناگر دروست
کردووە و ناگر جوانتر و روناک تر و بەرێز و بالایە، تۆ ئادەمت دروست کردووە لەخاک و
خاک قورس و تاریک و پەستە .

بۆ زانین: جەلالەدینی سیوطی لەنامەی (الکفر المدفون والفلک المشحون) دا ئەفەر موی: ئەو گومانەی ئیبلیس کە لەی وایە ئاگر چاکترە لە زەوی پوچ و بێ مانایە لە بەر ئەمانی خوارەو:

۱- بە راستی سروشتی ئاگر خراپە کاری و لەناو بردنە بە پێچەوانەی خاک.

۲- سروشتی ئاگر سوکەو هەلچووەو تورەیی، خاک سروشتە کە ی قورسی و ئارام و ەستاو.

۳- خاک دروست کراوەو لەو پەیدا ئەبێ خواردنی گیانداران و پۆشاکێ بەندەکانی خواو جوانیان و ئامیری گوزەرانیان و جیگەی دانیشتیان، ئاگر هیچ شتی لەوانەی تێدانیە.

۴- خاک پێوستی گیاندارانەو بێ خاک ناژین و بێ ئەوێ لەخاک ئەبێ ژیان، گیاندارانی بەسەزمان پێوستیان بە ئاگر نیە هەرگیز، ئادەمیزادیش لەهەندی رۆژ و مانگدا پێوستیان بە ئاگر نیە مەگەر بە کاری بەتێن بۆ سازکردنی شتی لەزەویدا وەك خزمەتکار.

۵- خاک ئەگەر ژیانی گیانداران بخرێتە نیوی چەند دووپاتی ئەوشتە دەرئەکا. فەری زەوی یە بە ئەمانەتەو دووچەندانە ی ئەمانەتە کە ئەداتەو، بەلام ئاگر هەر ئەمانەتی بدرێتە دەستی ئە ی خوا و هیچ شتیکی نامێتێتەو.

۶- ئاگر خۆی بەخۆیەو ناوەستی و پێوستی بە جیگە هە یە هەلی گری، خاک پێوستی بەشتی نیە هەلگری، ئاگر پێوستی بەخاک هە یە، خاک پێوستی بە ئاگر نیە، خاک ساماندارەو ئاگر هەزارە.

۷- مادەو ماکی ئاگر شەیتانیە گرێکە لە ئاگرەو یەو لاوازە و هەوەس گالتە ی بێ ئەکاو بە ئارەزووی خۆی بۆ کوی بیا ئە ی، لە بەر ئەو ی شە هەرشتی لە ئاگر دروست بکری ئارەزوو هەوەس فەرمانی یی ئەدا و سواری ئە ی. بەلام ئادەمیزاد چونکە لەخاک دروستبوە بە هیژو لە گەل ئارەزوودا ئارواو زال ئە ی بەسەر هەوەسی خۆیاو دیلی ئەکا و ئەگەر ی تەو بۆ لای پەرورەدگار و دوایی خوا هەلی ئەبژیری بۆ فروستادە ی، ئەو

هه‌وه‌سه‌ی له‌گه‌ل ئاده‌میزادایه به‌زویی نامینی و ئه‌روا، به‌پێچه‌وانه‌ی ئیبلیس، ئاده‌میزاد و شه‌یتان هه‌ریه‌که‌یان بۆ‌لای ئه‌صلی خو‌یان و ره‌گه‌زی خو‌یان ئه‌چنه‌وه له‌پاکی و پێسیدا، شه‌یتان بۆ‌لای خراپه‌و ئاده‌میزاد بۆ‌لای چاکه‌ .

۸- ئاگر هه‌رچه‌نده هه‌ندێ سودی تێدا هه‌یه. به‌لام خراپه‌ شاراوته‌وه له‌نیویدا، ئه‌گه‌ر رێگه‌ له‌وخراپه‌یه نه‌گری هه‌مو دانه‌وێله‌و دره‌خت و پیتی ژیا‌نی بونه‌وه‌ران هه‌یه له‌ناوی ئه‌با. خاك چاکه‌و فەر له‌نیویدا هه‌مو کاتی ئه‌م دیو دیوی بکه‌ی فەر و چاکه‌ و به‌ره‌م و میوه‌ ده‌رئه‌که‌وی بۆ‌مانه‌وه‌ی گیانداران .

۹- خ‌وای مه‌زن زۆر جار ان له‌نامه‌ی خو‌یدا باسی زه‌وی ئه‌کات و هه‌وال ئه‌دا به‌سودی زۆری، خوا زه‌وی دروست کرده‌و کردویه‌تی به‌پیشکه‌و ژێر راخه‌رو جیگه‌ی دانیه‌شتنی ئاده‌میزاد، گیانداران و مردوانی لکاندوه به‌خۆیه‌وه، خوا وای له‌به‌نده‌کانی خو‌ی کرده‌و بیربکه‌نه‌وه له‌زه‌وی و نیشانه‌ و ئه‌و شته‌ سه‌رسوپێنه‌رانه‌و ئه‌وانه‌ی خوا دایان له‌سه‌ر زه‌وی‌دا، خوا باسی ئاگری نه‌کردوه مه‌گه‌ر بۆ‌سزادان و ترساندان نه‌بی، دوو‌جار باسی ئاگری فەر‌موه: یه‌که‌م بۆ‌ئه‌وه‌ی ئاگری دۆزه‌خ بیری ئاده‌میزاد بخته‌وه، دوو‌هه‌م بۆ‌ئه‌وه‌ی له‌چۆله‌وانیدا و له‌ناو مالدا به‌کاری به‌یتن بۆ‌سازکردنی خو‌ارده‌مه‌نی و شتی تر .

۱۰- خ‌وای مه‌زن باسی زه‌وی کرده‌وه به‌وه‌ی خاوه‌نی پیت و فەر له‌زۆر جیگه‌ی قورئاندا و ئه‌فه‌رموی زه‌وی پیرۆزه‌و خو‌ارده‌مه‌نی هه‌مو بونه‌وه‌رانی تێدا دیاری کرده‌و به‌گشتی و به‌تایبه‌تی له‌پزگارکردنی لووت پیغه‌مه‌ر ئه‌فه‌رموی: ئیمه‌ پزگارمان کرد بۆ‌لای زه‌وی ئیمه‌ فەرمان تێدا‌داناوه‌و چه‌ندین وینه‌ی تر. به‌لام باسی ئاگری نه‌کردوه به‌چاکه‌ مه‌گه‌ر بۆ‌ئه‌وه‌ی فەر و به‌ره‌که‌ت له‌ناوبا.

۱۱- خوا زه‌وی گ‌ی‌راوه به‌جیگه‌ی په‌رستی خو‌ی ئیواران و به‌یانیان به‌گشتی، به‌تایبه‌تی خانه‌ی رێزداری خو‌ی له‌مه‌که‌دایه .

۱۲- خوا چه‌ندین گانگا و ر‌وبازو سه‌رچاوه‌ی ئاو و به‌ره‌می کشت و کال و گیانداران و خو‌ارده‌مه‌نی و کێو و باخ و باخچه‌ وینه‌ی ر‌یگاو ره‌نگی جوان و شتی تری داناو له‌زه‌ویدا، ئه‌وانه‌ هه‌یچان له‌ئاگر‌دا نین .

۱۳- ئه و پهری شتی دانرابی بو ئاگر ئه وهیه که خزمه تکاری ئه وانه له سهر زه وین ،
ئو ریزه ی بۆی دانرابی ئه و خزمه تهیه .

۱۴- ئه گهر چاوی ئاده میزاد به ته ماشایه کی ناته و او وئه قلیکی لاوازه وه ته ماشای
زهوی بکاو بهی نرخی بزانی و بلی خاکیکه شیلراوه به ئاوه وه ، ئه وه نه زانی که زهوی له
دووشتی سه ره کی دروست کراوه : ئا که خوا ئه فه رموی : له ئاوه وه و هه موو شتی کمان
دروست کردوه به زیندویی . خاکیش گهنجینه ی هه موو سودو چاکه یه که ، ئه گهر ته ماشای
ئه وه و ناخر بکری زهوی چاکتره له ئاگر ، زۆر شتی تر بو چاکترینی زهوی باسکراوه
ناتوانی باسی هه مویان بکری ئه وه نده زۆرن .

پرسیار : به گۆره ی ناوه روکی ئه و نایه ته و نایه تی (۱۵) سوره تی (ئه لره هان)
که ئه فه رموی : شهیتان دروست کراوه له ئاگر : وانه گه یه نن ژیان و زینده گانی له گهل
ئاگر دا ئه گونجی ؟

وه لام : بونه وه رانی زیندوی ئه و تو ناویان له قورئاندا باسکراون له سهر چه ند به شیکن
هه یانه بونه وه رانی فریشته کان . هه یانه جنوکن . هه یانه له سهر زهوی ئه ژین وه ک ئاده میزاد
و جگه ی ئاده میزاد ، ئه م به شه یان به هو ی ئاوه وه ئه ژین به وینه ی گیاندران و دره خت و
گژوگیا ، ئه وه یش دژی ئه مه نیه بونه وه ری هه بی ئاگر پتویستی بو ژیا نی وه ک جنوکه و
زینده وه ری تر ، ئه و زانایانه پسپوری تاییه تین له زانستی جبر و جانه وه ردا ئه لئین : جو ری
له جبر و جانه وه ر هه ن به هه وای ژه هراوی نه بی ناژین و له بیر نه و ته کانا نه بی ناژین . نه بی
بزانی ئیمه نازانین خوا فریشته کانی له چ شتی دروست کردوون ، ئه وه ی ئیمه بیزانین بی
فه رمانی خوا ناکه ن و خه و و خواردنیان نه .

﴿ قَالَ فَأَهْبَطْ مِنْهَا ﴾ خوا فه رموی به ئیبلیس : دوایی تو بکه وه ره خساره وه
له به هه شت ، راناوی ووشه ی (منها) بوچ لایه ئه گهریته وه ، له فه زموده ی خواو پیغه مه را
بۆمان روون نه کراوه ته وه . زانایان هه ندیکیان ئه لئین : ئه گهریته وه بۆلای به هه شت یا بۆلای
ناسمان چونکه ئه وانه جیگه ی خوا په رستانن ، هه ندی تریان ئه لئین : دارژاندنی فه رمانی خوا

ته فسیری زمانکۆبی

به لگه یه له سه ره نه وهی راناوی (منها) نه گهرینه وه بۆ لای پله ی به رزی لای خوا، یانی نه ی شه یتان تۆ بی به شی له پله ی به رز و به زه یی خوا به هۆی بی فهرمانی و سوژده نه بردنت بۆ ئاده م و نه و پله به رزه ت لی سه نه رایه وه، ووشه ی (ما کانا فیه) له سوره تی نه لبه قهره دا پشتگیری نه و رایه ده کات .

﴿ فَمَا لَكَ أَنْ تُتَكَبَّرَ فَأُخْرَجَ إِنَّكَ مِنَ الصَّاعِرِينَ ﴾ دوا بی شایسته ی تۆ نیسه که خۆت به گه وه به زانیت له به هه شت یا له ناسماندا یا به هۆی نه و پله به رزه ی من داومه به تۆ، دروست نیه تۆ له فهرمانی من ده رچی و له و دیمه نه دایی، له مه و پاش تۆ شایانی نه وه نیت له به هه شتا بیت له گه ل فرشته کاندای و نه و پله و پایت هه بی، دوا بی تۆ ده رچۆ له به هه شت و له و دیمه نه دا به راستی له بی نرخ ی و سه ز شۆرانی له مه و پاش .

﴿ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمٍ يَبْعَثُونَ ﴾ ئیبلیس ووتی: خوا به تۆ من دوا بخوا مۆلته م بده هه تا رۆژی ئاده میزاد زیندوو نه کرینه وه و هه مو بونه وه ران نه ماون .

﴿ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴾ خوا فهرموی: به راستی تۆ له وکه سانه نه بی دوا نه خرین و نه میتینه وه هه تا رۆژی زیندوو نه کرینه وه بونه وه رانی مردو بۆ پر سیاری کردن .

﴿ قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ ئیبلیس ووتی: دوا ی نه وه ی تۆ مۆلته تی منت دا من تینه کۆشم بۆ له ریگه لادانی ئاده میزاد به هه رجو ری بۆم بکری به هۆی له ریگه لادانی منه وه له لایه ن تۆوه، به راستی من دانه نیشم بۆ چاوه ر و انکردنیان له سه ره نه و ریگه راسته ی تۆن و ئاده م و مناله کانی لانه ده م له و ریگه یه، تۆله ی خۆمیان لی نه که مه وه و له نایینی ئیسلام لایان نه ده م .

﴿ ثُمَّ لَا تَجِدُهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمَنْ خَلْفَهُمْ ﴾ له پاشا به راستی من نه چم بۆ لایان له پیشیا نه وه و له دوا ییا نه وه، گرمان نه خه مه دلایا نه وه له هه مو شتیکا چاکه یان بۆ بسازیتی له هه ردوو جیهاندا، وایان لی نه که م بر وایان به به هه شت و دۆزه خ و زیندو بونه وه و پر سیار نه بی، وایان بی نه سه لیم جیهان به رده وامه، فهرمانیان پی نه ده م به کۆکردنه وه ی سامان و نه به خشین ی به هه ژاران و به رچاوته نگ ی .

﴿وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَشِمَائِلِهِمْ﴾ وەنەرۆم بۆ لایان لەلای راستیانەووە لەلای چەپیانەووە
لەخۆیانیان بایی ئەکەم بەکردنی چاکە هەتا وازی لی بهێتن و وابزانن چاکەیان زۆرە،
ئەوانەى ئادەمیزاد لەسەر گومرايين وایان لی ئەکەم بەردەوامین لەسەر خراپەو رابواردنیان
لا شیرین ئەکەم .

﴿وَلَا يَجِدُ أَكْثَرُهُمْ شَاكِرِينَ﴾ وەتۆ ئەى خوايە دەستت ناکەوی زۆرتر لەئادەمیزاد
سوپاس گوزاری تۆین لەسەر ئەو چاکانەى تۆ پێت بەخشیون، بۆیان ئەرازیئمەووە باوەرێت
بێ نەهێتن و بە خاوەن چاکەت نەزانن .

بۆ زانین: هاتنی شەیتان بۆ لای ئادەمیزاد لەهەرچوار لایانەووە هێمایە لەدوودلی پەیدا
کردن لە دەرونیانا و کۆشش بۆ لادانیان لەریگەى نایین، بەجۆرێ هەرگوناھێ بێتە
بەردەمیان شەیتان وایان لی ئەکا کۆلی لی نەدەن هەتا ئەیکەن، لەهەمو پەرستنی خوا لایان
ئەدا. یانی ئەگەر خوا فەرمانی دەرکرد بۆ جەنگ کردن لەگەڵ بێ باوەران ئەخاتە دلیان
بۆ خۆتان ئەدەن بەکوشت جیهان شیرینە، ئەگەر فەرمان بدا بەبەخشیینی دارایی گومان
ئەخاتە دەرونیان خۆتان هەزار مەکەن، لەکاتی قەدەغەکردنی مەیدا و قومارکردن و
داوین پیسی گومان ئەخاتە دلیان بۆیان ئەرازیئمەووە ئەیکەن هەرکاتی خوا مۆژدەى دا
بەبەهەشت و هەرەشەى لی کردن بەدۆزەخ ئەو دۆژمنەى خواو خۆیان ئەلی: بەهەشت و
دۆزەخ نەهەن و نەئەیشبن، هەروەك هەمو راستیەکان بەپوچ دائەنی بۆیان. بایئەیش
لەبیرمان نەچی ئەو کەسانەیش ئایینی خۆیانیان فرۆشتووە بەشەیتان لەم سەردەمەى ئێمەدا،
هەر کردەوێە داگیرکەران و نوکەرانیان ئەیکەن لەکوشتن و تالان کردن و دەربەدەرى
دانێشتون و بەئەنفال کردنیان بەچاکى ئەژمێرن .

﴿قَالَ أَخْرِجْ مِنْهَا مَذْذُوًّا وَمَامَّدًا خُورًا﴾ خوا فەرموى بەشەیتان: تۆ برۆزەدەرەووە لەم
بەهەشتەى بۆ ئادەمیزاد دائراوە بەسەختترین شۆرەبى و عەیبەدارى و بەبێ بەش لەبەزەبى
و میهرەبانى خواو ئەو پلە بەرزەى پێت دراوە نەمینی .

تەفسیری زمانکۆبى

﴿لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ سۆیند بەخۆم کەسی دواى تۆبکەوی لە ئادەمیزاد بەراستی من یڕ ئە کەم دۆزەخ لە ئیوێ هەموتان، سزای دۆزەخ بۆ تۆ و ئە و تاقمەى پەیرەوی تۆ ئە کەن و بە فەرمانی من هەڵناسن.

زۆر ئاشکرایە ئیبلیس هەركاتی کارێکی بکردایە بیانیویەکی بۆ ئە تاشی و مەرج و ھۆیەکی بۆ دائەنا ھەر لە بەر ئە وەى سەر پێچی لە فەرمانی خوا بکا، زۆر بە بێ شەرمانە ئەیووت: لە گفتوگۆ کانیدا: خوا ووتی و من و وتم، زۆر بەرو ھەڵمەرایی و ناشایستە دژی خوا ئە وەستا و وای دەر ئە پری شایانتر ئە وەى تۆ فەرمان ئە دەى بە من شوژ دەبەم بۆ ئادەم، فەرمان بە دەى بەو سوژ دە بیا بۆم. کەواتە گەورەیی و ریز بە لای شەیتان رە گەزە ئە ک لە خوا ترسان و پەرستنی خوا. بە لām لای خواى مەزن گەورەیی و ریز بە ترسان لە خواو بە کردە وەى چاک پەیدا ئە بێ. ئە ک بە ھۆی رە گەز و بنچینە، دواى ئە بێ بزانی ھەر کەسی رە گەز پەرست و خۆ پەرست بێ و ئاین بە گۆرەى ھەووس و سودی خۆی بە راورد بکا بێگومان ئە و کەسە شاگرد و پەیرەوی شەیتانە، ئێر خۆی بزانی یان نا، لە پاشە روژدا ھاوملی شەیتانە لە جێگەى ناخۆشدا.

پرسیار/ ئە و گفتوگۆیەى خوا لە گەل شەیتان ئایا راستە و خۆبۆ لە گەل شەیتان یا بە ھۆی نوێنەری ترە وە بۆه ؟

وہ لām/ ئیمە برومان ھەدیە بە بوونی ئە و گفتوگۆیەى خوا لە گەل شەیتان، چونکە فەرمودەى خوا بە و دژایە تیشی لە گەل ناسینی ئە قلدا نە. ئیمە پۆیست نە لە سەرمان بگەررین و بزانی بە چۆنە تى ئە و گفتوگۆیە بە چ جوڑى بۆه و لە بەر چاومانە خوا باسی فەر موه.

پرسیار/ رستەى (فیما أغویتنی) لە لایەن ئیبلیسە وە وادەر ئە خا ئە و لە رینگە لادانە خوا ئە یکا، ئێر بۆ ئە بێ خوا سزای شەیتان بە لە سەرى ؟

وہ لām/ بەراستی ئە و رینگە لادانە لە شەیتانە وەى و لە خواوە نە ئیبلیس خۆی دگانی پێداناوە خۆی لە رینگە لادەرە، وە ک خوا ئە فەر موی لە سورەتى (ئە ل حیردا):

(لَاغَوِيْتَهُمْ أَجْمَعِينَ): چۆن خوا بندهی خۆی لانه دا له ریگهی راست و له پاشا سزای بدا. به لām گفتوگۆی شهیتان: (فیما اغویتنی) به مانای نهوهیه بههۆی شتی تۆ منت پی تاقی کرده وه له سوژده بردن بۆ ئادهم که منی خسته ریگه لادان و بی فهرمانی تۆ له مه و دووا نهو کارانه نه کهم به ناده میزاد .

پرسیار/ له بهر چ شتی خوا مۆله تی شهیتانی داو خوا نه زانی به خراپه ی و خراپه کردنی؟ وه لām/ ئاره زوو ویستی خوا داوای نهوهی کرده یارمه تی ئاده میزاد بدا به نهقل و به ئامۆزگاری له سهردهستی پیغه مه ران، به وهی توانای داوه به وان کاری چاک و خراب بکه ن، سه ربهستی کردون و تاقیان ده کاته وه به ئاره زووات و به هاندراره کانی شهیتان و په ره وانی شهیتان له به جۆی بونه وهی پاک و پیس و نیاز پاک و نیاز پیس. ته ماشای مانای نایه تی (۹۴) ی سوره تی نه لمانیده بکه ن .

له مه و بهر خوا فه رموی به فریشته کان: ئیوه سوژده بیه ن بۆ ئاده م و سه ری بۆ دانسه ویتن، له مه و دوایش نه فه رموی:

وَبَنَادُمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ
شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ فَوَسَّوَسَ
لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْءِ تَيْهَمَا وَقَالَ
مَا نَهَاكُمْ رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا
مِنَ الْخَالِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَا سَمَهُمَا إِيَّيَّيْ لَكُمَْا لِيَنِ النَّصِيحِينَ ﴿٢١﴾
فَدَلَّهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَا قَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءُ تَيْهَمَا وَطَفِقَا
يَخْتَصِمَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا
عَنْ تِلْكَمَا الشَّجَرَةِ وَأَقُلْ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَْا عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٢﴾

قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ
الْخَاسِرِينَ ﴿٤٣﴾ قَالَ أَهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي
الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا
تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٤٥﴾

﴿وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا﴾ وهئيمه دواى دهر كردنى
ئيبليس له به هه شت و وتمان: وهئى نادهم تۆو ژنه كهت كه حه وايه دانيشن و ئارام بگرن
له به هه شتا، دواىى بخۆن له ميوه و خوارده مهنى به هه شت له هه رشويئى خۆتان ئاره زوتان
هه يه و له هه شتى ئه تانه وى بخۆن.

﴿وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ وهئيوه نزيكى ئه و دره خته مه كهون و
مه بخۆن، چونكه ئه گهر لى بخۆن و تامى به ره مه كهى بكهن، دواىى ئيوه ئه بن له و كه سانه
سته م له خۆيان بكهن، شه يتان به وه خو شحال بوو بۆشايى ده ست كهوت به و بۆنه وه ئه چى
بۆ لای نادهم و حه و خوى ماندو ئه كا بۆ دهر كردنيان له به هه شت.

﴿فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لُبْدِي لَهُمَا مَا وُورِي عَنْهَا مِنْ سُوْءَاتِهِمَا﴾ دواىى شه يتان
له بهر زيانى نادهم و حه و دوودلى و گرمانى به كار هيتا و خستيه دهرونيانه وه خواردنى
به ره مه مى ئه و دره خته بخۆن له بهر نه وهى دهر بخا له وان شتى داپۆشرا بوو له وان له شه رمگا
كانيان و عه يه كانيان، هه چ به كى له وان نه شه رمگاى خۆيان و نه شه رمگاى هاوريكه يان
نه بينى بوو.

بۆ زانين: گفتوگوى نه پى شه يتان و دوودلى دروست كردنى ئه و ئيمه چۆنيه تيكه ي
نازانين. به لام ئيمه باوهرمان هه يه كه خه فته و كار هسات و كرده وه يه بيه ته كو سپ
له ريگه ي ژيان و پيش كهوتن و فه رمانداني خوا دا له شه يتانه وه يه، به هه رشيوه يه بو به
شه يتان نامۆزگارى و دلسۆزى خۆى دهر برى بۆ نادهم و حه و، دل پيسى و ده غه لى نى

ته فسيزى زما كۆبى

په نهاندا بۆیان له دهرونی خویا. نهو نایه ته واملن بو ده رنه خا شهیتان نه یزانی هه رکه سی لهو دره خته بخوا شه رمگای ده رنه که وئ، هه رکه سی کش شه رمگهی ده رکه وت له به هه شت ده رنه کری بۆیه داوی سازان بو ده رکردنیان .

﴿ وَقَالَ مَائِهَآ كُمْآرَبِكُمْآ عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَکَيْنِ ﴾ وه شهیتان به فیله وه و به درۆ وه ووتی: په روه رده که ری ئیوه قه ده غهی نه کردو وه له ئیوه خواردنی نهو دره خته مه گه ر که ئیوه نه بن به فریشته و لای گرانه و پی ناخۆ شه . یانی ئیوه نه گه ر لهو دره خته بخۆن وه که فریشته جوان نه بن و پیوستیتان به خواردن نامیتی .

﴿ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ﴾ یایزاره و لای گرانه که ئیوه بن لهو که سانه ی به رده و امین له به هه شتا، هه رزیندوبن و نه مرن، وینه ی نهو فریشتانه هه لسه ورپه ری کاروباری به هه شتن، شهیتان دوو دلی نه خسته دهرونی ئاده م و حه و، به دلیانا نه رۆشت به هه شت ئارامگایه کی خۆ شه نه گه ر له ودا به رده و امین له ناویا و ده رنه چونا یه .

په رسیار/ نهو نایه ته به رواله ت وای ده رنه خا که فریشته کان گه و ره ترن له پیغه مه ران، چونکه ئاده م داوی نه کرد فریشته بی ؟

وه لآ م/ لهو نایه ته دا نهو شته رونا دا، چونکه ئاده م کاتی داوی کرد له فریشته کان بی ریز دار نه بوو به پله ی پیغه مه رایه تی، نهو روداو به رله پیغه مه رایه تی ئاده م بوه، بۆیه داوی کرد له فریشته کانی یا به رده وام بی له به هه شتا، نه گه ر له کاتی پیغه مه رایه تیدا بوبی، بۆیه داوی کردو هه تا ته مه نی دریز بی وه که فریشته کان، نه که له به رنه وه ی فریشته کان لهو گه و ره ترن.

﴿ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا مِنَ النَّاصِحِينَ ﴾ وه شهیتان سویندی خوارد بو ئاده م و حه و، ووتی: به راستی من لهو که سانه م ئامۆزگاری که ری دله سۆزی ئیوه م نه گه ر ئیوه له ودره خته بخۆن نامرن و به رده وام ده بن هه تا هه تایه . له ژپه وه دوژمنی سه ر سه ختی نه وان بو، نه یزانی هه رکه سی لهو دره خته بخوا نه نجامه که ی ده رکرد نیه له به هه شت و پاشه رۆزی خراب و مرده .

شاگردەکانی ئەم سەر دەمەی شەیتان ئادەمیزادی ساویلکە ئەخەلەتێن و بێ فەرمانی
خوایان بێ ئەکەن و خۆینی بێ تاوانیان پێ ئەپێژن و ئەیان چەوسێنتەو و دەربەریان
ئەکەن و شارو دیهاتەکانیان ئەروخێن و منائی ساوا لە دایک جوتی ئەکەنەو، هەتادی .
﴿فَلَا هُمَا بِغُرُورٍ﴾ دوا بێ شەیتان ئادەم و حەوای دابەزان لە پلە یەکی بالا و بۆ لای
پلە یەکی نزم و بێ نرخ بەهۆی فێلی پوچی خۆیەو و بە فریودانی درۆینە و ئەمادەم و
حەوای خستە تەماعەو و ئەوانیش دەستیان کرد بە خواردنی میوەی دەرختە کە، بە سوێند
خەلە تاندنی و بە تەماعدازی کردنی ئەوێ هەتا هەتا یە لە بەهەشتا بن بەوێندە فریشتەکان،
بەراستی شەیتان دوا بێ ئەوێ سوێندی خوارد بۆیان کە نامۆزگاری کەری دڵسۆزیانە،
ئەوانیش وەلامیان دایە و گومانیان وابو هیچ کەسێ پەلاماری سوێندی درۆ نادا، شەیتان
یە کەمێن کەسە سوێندی بە درۆ خوارد و یە کەمێن کەسێش بوو داوای پەگەز پەرستی
کرد.

﴿فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا﴾ دوا بێ کاتێک ئادەم و حەوا تامی ئەو
دەرختەیان کرد و دەستیان کرد بە خواردنی دەرکەوت بۆیان شەرمگەیی یە کۆریان بینی و
شەرمەزار بوون و دەستیان کرد بە شارەندەوێ شەرمگەیی خۆیان .

﴿وَطَفِقَا يَخْصِمَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ﴾ وە ئادەم و حەوا دەستیان کرد بە دارینی
گەلا و ئەیاندا بە سەر خۆیاندا لە گەلا بێ درەختی بەهەشت گەلا لە سەر گەلا،
لە شەرمەزاریدا لە لایە کەو ئە چون بۆ لایە تر . هەندێ لە زانایان ئەلێن : ئەو دەرختە هەنجیر
بوو.

﴿وَنَادَا هُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ
مُبِينٌ﴾ وە بە سەر زەنشەو و پەرور دە کەری خۆیان بانگی کردن : ئایا من قەدەغەم
نە کردبوو لە ئێوە خواردنی میوەی ئەو دەرختە و هێم نەووتن : بەراستی شەیتان بۆ ئێوە
دوژمنێکی ئاشکرایە بۆ ئێوە لەو کاتەو فریشتەکان سوژدەیان برد بۆ ئادەم و ئەو سوژدە
نەبرد لە بەر دڵپەسی و پەگەز پەرستی . ئەو پستە یە هەر چەندە سەر زەنشە بۆ ئادەم و
حەوا لە سەر ئەوێ شەیتان ئەوانی خەلەتان و لاوازیون بەرانبەر بە فێلی شەیتان،

تەفسیری زمانکۆیی

له هه مان کاتدا ناگاداریان نه کا پیوسته په شیمان بینه وه، بویه کوتو پر دگانیان به تاوانی
خویانو داوای لی خوشیونیان کرد له پوره وده کهری خویان .

﴿ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾ نادهم و
حهوا ووتیان: نهی پوره وده کهری نیمه: نیمه سته مان له خومان کرد به بی فرمانی تو که
نیمه له به هه شت دهر کراین و، نه گهر تو له نیمه خوش نه بی و به زهیت پیمانا نه یه ته وه و
میهره بانیمان له گه لئه که ی به گه وره یی خوت، به راستی نیمه له ریزی نه و که سانه نه بین
خویان له ناو نه بهن و زیانو مهن دین به هو ی بی فرمانی تو، خوای مه زن له وان خوش بو،
وهك له نایه تی (۳۷) ی نه لئه قهره دا فرموی:

﴿ قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ﴾ خوا فرموی: نیوه ی نادهم و حهواو شهیتان و
مناله کانتان برونه دهر وه له به هه شت، هندی له نیوه دوژمنی هندی تر تانن. یانی نیوه و
شهیتان دوژمنی یه کترین، هندی له نه وه کانی نادهم و حهوا دوژمنی یه کترین، شهیتان
به رده وامه له سهر فریودانی ناده میزاد له توله ی دهر کردنی له به هه شت و بی میهره بانی خوا
له گه لی به هو ی نه وانه وه به لام ناده میزادی هه زار شهیتان نابین هه تا نازاری بدهن و
توله ی خویانی لی بکه نه وه .

﴿ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴾ وه بو نیوه هه یه نارام گرتن و شوینی
حه سانه وه تان و اربوار دنتان له زه ویدا هه تا کاتی مردنتان و کوتایی هاتن به ته مه نتان. نادهم
به و به سهر هاته توشی خه فته و نازار بو که بوی دهر که وت جاری تر نا گهر یته وه به و زیان و
گه رانه وه ی بو لای به هه شت هه تا نه مری و زیندو نه کر یته وه جاری تر .

﴿ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تَخْرُجُونَ ﴾ خوا فرموی: نیوه ی نادهم و
حهواو مناله کانتان له زه ویدا نه ژین له روژانی زیانتان و له زه ویدا نه مرن و نه بی به جیگه ی
گورتان و له زه ویدا نیوه نه هیت یته دهر وه له روژی دوایدا زیندو نه کر یته وه بو پر سیار و
پاداشت و توله .

خوای مه‌زن به‌سه‌ره‌هاتی ئاده‌می له‌ئایه‌تی (٣٣) ی ئه‌له‌قه‌ره هه‌تا ئایه‌تی (٤١) و له‌سوره‌تی ئه‌له‌ع‌رافدا له‌ئایه‌تی (١١) هه‌تا ئایه‌تی (٢٥)، له‌سوره‌تی (تاه‌ا) دا له‌ئایه‌تی (١١٥) هه‌تا ئایه‌تی (١٢١)، له‌سوره‌تی (سادا) له‌ئایه‌تی (٧١) هه‌تا ئایه‌تی (٨٥) باسی فهرموه... کورته‌و پوخته‌ی ئه‌و به‌سه‌ره‌هاتی ئاده‌م له‌و ئایه‌ته‌دا به‌م جو‌ره‌ی خواره‌وه‌یه :

خوای مه‌زن هه‌والی دا به‌فریشته‌کان: به‌راستی من بونه‌وه‌ری له‌زه‌ویدا دروست نه‌که‌م، ئه‌و بونه‌وه‌ره‌خۆی و نه‌وه‌کانی ئه‌رو‌ن به‌هه‌رچوار لای زه‌ویدا و ئه‌خۆن و ئه‌خۆنه‌وه له‌خواره‌مه‌نه‌یه‌کانی زه‌وی، دوا‌یی فریشته‌کان به‌خوا‌یان ووت له‌پ‌روی به‌نده‌یی و بچو‌کیه‌وه: تۆ چۆن دروست نه‌که‌ی له‌زه‌ویدا که‌سانی خراپه‌ بلا‌و بکه‌نه‌وه له‌زه‌ویدا و خوی‌تی یه‌که‌تر برێژن و رینگه‌ی له‌یه‌که‌تری بگرن بۆ زۆرکردنی سامان له‌پیت و فه‌ری زه‌وی؟ ئیمه‌ هه‌مو کاتی به‌رده‌وامین له‌سه‌ر په‌رستنی تۆ.

دوا‌یی خوای مه‌زن وه‌لامی فریشته‌کانی دایه‌وه به‌فه‌رموده‌یه دل‌یان ئارامی په‌یدا کرد. خوای گه‌وره دا‌وای له‌فریشته‌کان کرد پ‌ی‌ویسته ئیوه سوژده‌ به‌ن بۆ ئه‌و بونه‌وه‌ره که‌نا‌وی ئاده‌مه کاتی بو به‌ته‌نیکی رێک و پێک و دروستم کرد و دیمه‌نی یه‌که‌جاریم پ‌ی به‌خشی و گیانم کرد به‌به‌ریا، دوا‌یی فریشته‌کان ر‌ی‌زی ئاده‌میان گرت و سوژده‌یان بۆ برد جگه‌ له‌ شه‌یتان که‌به‌ناشکرای و ب‌ی ناب‌رویی گونا‌هی ده‌زپ‌ری و ب‌ی فه‌رمانی خوای کرد و ب‌ی شه‌رمانه‌ سه‌ری بۆ ئاده‌م دانه‌نه‌واند و سوژده‌ی بۆ نه‌برد.

کاتی خوای مه‌زن پ‌رسیاری له‌شه‌یتان کرد له‌باره‌ی سوژده‌ نه‌بردیه‌وه ووتی: من چاک‌ترم له‌ئاده‌م و ره‌گه‌زم بالا‌تره له‌و، دوا‌یی خوای مه‌زن له‌تۆله‌ی ب‌ی فه‌رمانی ئه‌ودا ده‌ری کرد له‌به‌هه‌شت و دووری خسته‌وه له‌به‌زه‌ی و میه‌ره‌بانی خۆی، خوای مه‌زن نا‌وی هه‌مو بونه‌وه‌رانی ف‌ی‌زی ئاده‌م کرد که‌فریشته‌کان نه‌یان ئه‌زان‌ین، خوا فه‌رمانی دا به‌ ئاده‌م که‌هه‌والی ئه‌و بونه‌وه‌رانه‌ بدا به‌فریشته‌کان و نا‌وی هه‌م‌ویان ف‌ی‌زی ئه‌وان بکا، هه‌تا ده‌رکه‌وی بۆیان ر‌ی‌زو زانیاری ئاده‌م، نه‌ینی جینگه‌نشینی ئاده‌م بۆ خوا له‌زه‌ویدا

دهر بکه وی بۆیان ئادهم یه که یه که ناوی ئه و بونه و زانه ی بی و وتن، ریزی ئادهم و نهیتی جینگه نشینی ئه ویان بۆ رون بویه وه .

خوای مه زن دروستی کرد بۆ ئادهم هاوه لیک و کردی به ژن بۆی، له به هه شتا داینان به خوشیه وه که هه یانبو سه ره به ستی کردن و ره وای کرد بۆیان خواره مه نی هه مو میوه کانی به هه شت، قه رده غه کرد لیان تاکه دره خشی له هه موو دره خته کانی به هه شت، خوای مه زن فه رموی به ئادهم و حه و، به لیتی دانی ئه وان فه رمان به رداری خوا بن و له فه رموده ی ده رنه چن هه رگیز برستی و تینۆتی و روتالی رویان تی ناکا، خوا فه رموی: ئیوه له شه یتان بژسن و ناگاداری خۆتان بن له ریگه لاتان نه دا و بی فه رمانی خواتان یی نه کا. شه یتان ده رکرا وله میهره بانی خواو زۆری لا گرانو ئه وان له و خۆشه دا بژسن و شه یتان له خوشیدا نه ژی.

دوایی شه یتان رۆشت بۆلای به هه شت به هه ر جۆری بوو هه ولی دا بۆ راکیشان و سه رنجی ئادهم و حه و بۆلای خۆی. له وه هه وله دا سه ره که وت و ئه وانی گیرۆده کرد به هۆی گفتوگۆی پر و پوچی رازاوه ی خۆی. کزۆل و کزیله ی کردن و له ریگه ی راستی لایدان و له و دره خته یان خوارد، کاتی که له میوه ی دره خته که یان خوارد به رگه کانیان له به ر دارناو شه رمه کانیان ده رکه وتن به په له و به شه رمه وه خۆیان دانه پۆشی به گه لای دره خته کانی به هه شت. دوایی خوای مه زنه سه رزه نشته وه بانگی ئادهم و حه وای کرد لۆمه ی کردن له سه ر ئه وه ی نامۆزگاری خویان له به ر خۆیان برده وه، ناگیان له وه نه ما که له شه یتانی ترساند بوون، به بۆنه وه ئادهم و حه و به کزۆلیه وه له خوا پارانه وه و په شیمان بونه وه و داوای لی بوردن و خوشبو نیان له خوا کرد، خوای مه زن میهره بانی بی به خشین و له وان خوشبوو. به لām ده ری کردن له به هه شت و بی به شی کردن له و خواره مه نیه خۆۆشه ی به هه شت و ناردیه سه رزه و ی و کردنی به جینگه داری خۆی و دوو ریگه ی بۆ دانان: راغویی وه رگرتن. ریگه لیتی و ونون. به لیتی دانی هه رکه سی راغویی وه رگری ئه یخاته به هه شت له پاشه رۆژدا ، هه رکه سی له ریگه ی راستی خوا ده رچی ئه یخاته دۆزه خ، ئادهم و نه وه کانی ناگادار کرد که دۆژمنایه تی له ئیوان ئه وان و شه یتانا به رده وامه هه تا

پوژی دواپی و ترساندنی له ریگه لادان و گومان په یدا کردنی شهیتان، نه و باسانه ی رابوردن له و نایه تانه دا پوخته ی به سه رهات و چیرۆکی ئاده م و حه و او شهیتانن. به لām ئاده میزاد هه یانه باوه رپان به و روداوه نیه، هه یانه باوه رپان به و به سه رهاته هه یه، نه و باوه ردارانه ییش هه یانه له سنوری ده رکه وتوی قورئان ده رچوون و پشتیان به نه فسانه ی جو ه کان به ستوه له باره ی شوینی به هه شت و جگه ی نه وه ییش ئه لّین: نه و به هه شته له سه ر زه وی بوه، نه و ده رخته ئاده م و حه و له میوه که یان خوارد ده رخته ی گه نم بوه، ئاده م و حه و به گه لای هه نجیر شه رمگه ی خو یانیان دانه پوشت، شهیتان له قورگی ماریکا چووه به هه شت، هه تا دی نه وانه هه مویان نه له قورئاندا و نه له فهرموده ی راستی پیغه مه ردا رپون نه کراونه ته وه، تا قمی له سو فیه کان نه و په رپان گرتوه له ده رچونی سنوری دیاری کراوی قورئان، مانایه کی نادیا ری و ناپه سه ندیان بو دروست کردوون: ئه لّین: به بی شه رمانه ده رخت به مانا تا قی کردنه وه یه. شهیتان به مانا ئاره زووی جیهانه. شه رمگه به مانا په ستی و بی نرخیه هه تا دی. ئیمه به جو ریکی مامنا وه ندی و داد په روهری ریگه ی رونی ده رکه وتوی قورئان نه گرین و دوا ی پرو پوچی جو ه کان و له ریگه ی ده رچونی سو فیه کان و نه وانی تر ناکه وین. به کور تی باوه رمان به وش تانه هه یه به سه ر ئاده م دا تپه رپون به گو یزه ی مانای ده رکه وتوی قورئان هه لئه سین. یانی ده رخت و شه رمگه و گه لآو شهیتان به شیوه ی بی سنا و مانایان نه که ین و راست و چه پ نا گرین، نه قلیش ته نها مانای ده رکه وتوی نه وش تانه وه نه گری. ئیمه دا واما ن لی نا کری بزاین نه و به هه شته چۆنه و له م سه ر زه ویه دا بووه یانه نه؟ نه و گه لایه ئاده م و حه و خو یانیان پیداپوشت چ ره گه زی بووه؟ نه و ده رخته چ شتی بووه؟ شهیتان چۆن چوه به هه شت؟ نه وانه هه مویان درێژ وه شی کردنه وه یان و چۆنه تی راستیان هه و آله ی زانیاری بی وینه ی حوا ن، هیچ په یامی بو دیاری کردنیان نه ها تو وه ته خواره وه و نه قلیش له و باره وه کۆله و بۆی دیاری نا کری.

خوای مه زن له نایه تی (١٤١) ی نه لئه نعامدا باسی نه وش ته ی فهرموه که به گه وره یی خو ی به خشیویه تی به به نده کانی خو ی له خواره مه نه یه کان. له نایه تی (٢٧) ی پیشووی ئه م سوره ته رونی کرده ته وه که روتالی و ده رکه وتنی شه رمگه هو ی ئا بر و چون و بی نرخیه بو ئاده میزاد بزیه ئاده م و حه و به هو ی پاکی ده رو نیانه وه هه و لی دا پو شینی خو یانیان نه دا،

لهم ئایه تانه ی دووایشدا باسی نه وه مان بو. نه کا که به خششیکی زور گرنگتری به خشیه به بهنده کانی خوی وهك بهرگ و پۆشاک، بۆشمان رۆن نه کاته وه پۆسته ئاده میزاد شهرمگهی خویان داپۆشن به ههر پۆشاکێ بی، بیریشمان نه خاته وه که عه ره به کان بهرله هاتی ئایینی نیسلام به رۆتی نه گه ران به م لاو لای خانه ی خوادا، ئایینی نیسلام نه و کاره خراپه ی قه ده غه کرد. نه فهرموی:

يٰۤاٰدَمُ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ لِبَاسًا
يُّوْرِى سَوْءَ تِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوٰى ذٰلِكَ خَيْرٌ ذٰلِكَ مِّنْ
اٰيٰتِ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ تَكْرُوْنَ ﴿٤٦﴾ يٰۤاٰدَمُ لَا يَفْئِنَنَّ كُْمُ
الشَّيْطٰنُ كَمَا اَخْرَجَ اٰبَوٰىكُمْ مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا
لِيُرِيَهُمَا سَوْءَ تِهِمَا اِنَّهٗ يَرٰكُمْ هُوَ وَقَبِيْلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ
اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيْطٰنَ اَوْلِيَّاءَ لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٤٧﴾

﴿ يابنی آدَم قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوَاتِكُمْ ﴾ ئه ی ئاده میزاد به راستی ئیمه به خشیومانه به ئیوه و ناردومانه ته خواره وه به سه ر ئیوه دا بهرگ و پۆشاکێ داپۆشی شهرمگهی ئیوه، یانی ئیمه ناردومانه ته خواره وه به سه ر ئیوه دا بارانی زهوی زیندو نه کاته وه هه مو شتیکی پی سه وز نه کهین. به تایه تی لۆکه و که تان که شهرمگهی خویانیان پی دانه پۆشن، ههروه ها نازه لیشم بۆ دروست کردون که به گزۆگیای زهوی نه ژین و به خوری و کورگ و موی نه وان بهرگ بۆ خۆتان نه سازین.

﴿ وَرِيشًا ﴾ وه ئیمه به خشیومانه به ئیوه بهرگیکی تری به نرخ و نایاب له پۆشاک و کهل و په لی مالتان خۆتانی پی نه رازینه وه به وینه ی بالنده که خویانی پی جوان نه کهن به تۆک و

به ره کانیان. یانی ئیمه نه و دوو بهر گه مان بی به خشیون: یه کیکیان شهرمگه ی خۆتانی پی دانه پۆشن، نه وی تریان خۆتانی پی نه رازینسه وه. ووشه ی (ریشا) زۆر شت نه گریتسه وه له به خشراوه کانی خوا به وینه ی دارایی و هه رزانی و ناو و سابون و زۆر شتی تر که نه به هوی خۆ جوان کردن.

﴿ وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ ﴾ وه بهرگی له خوا ترسان نه وه بهرگه چاکتره له هه مو بهرگی، چونکه خاوه نه که ی نه پارێزی له سزای خوا به وینه ی بهرگی خاوه نه که ی نه پارێزی له گه رماو سه رما. بهرگی له خوا ترسان جو ره کانیان زۆرن: خۆپاراستن له قه ده غه کراوه کان، کردنی کرده وه ی چاک، داوین پاک ی، راست گۆیی، شهرم کردن، ره وشتی چاک هه تادی. نه وانه هه مو یان ناو براون به بهرگ. لی ره دا به مانا بهرگ و که ل و به ی نایابی ناو ماله.

﴿ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴾ به به خشیونی نه و بهر گانه به ئاده مه زاده له وه لگانه نه له سه ر ناسینی خوا و به یه کدانانی خوا، بۆ نه وه ن بیر بکه نه وه له چاکه ی خوا، دوا یی سوپاسی خوا بکه ن له سه ر پاراستنیان له گه رما و سه رما و روتالی و روداوی ترو شهرمگه یان دانه پۆشی و نه یشیان پارێزی له سزای خوا.

له و نایه تانه ی پێش و دا خوا باسی دوژمنایه تی شه ی تان و باسی بهرگ و پۆشاک کردو رونی کرده وه شه ی تان داوی دانا بۆ ئاده م و حه و و ده ری کردن له به هه شت، ناسایش و خۆشی نه وانی گێرا به تازار و ماندوو بون و خه فه ت و کوله مه رگی، له م نایه ته ی دوا ییدا کورانی ئاده م نه تر سیتی که شه ی تان نه یان خاته داوی خۆیه وه و باریان گران نه کا به گونا هه تا نه یه لێ بچن بۆ به هه شت له پاشه روژدا بۆ درێژه ی نه و باسه خوا فه رموی:

﴿ يَابْنِي آدَمَ ﴾ نه ی ئاده مه زاده و کورانی ئاده م. بێژرا وه ئه م نایه ته روی پی کرا وه بۆ لای نه وانه به روتی ته و اق ی مالی خوا یان نه کرد.

﴿ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ ﴾ شه ی تان ئیوه بی ناگانه کا به فیلی خوی و سه رتان لی تیکبدا، به و جو ره ی باوک و دایکی ئیوه ی ده ر کرد له به هه شت، به هوی هاندانیان بۆ خوار دنی میوه ی نه و دره خته و ده ر که وتی شهرمگه یان.

﴿ يَنْزَعُ عَنْهَا لباسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا ﴾ شهيتان دای رنی له وان بهرگه کانیان بۆنه وهی ده رنجا بۆیان شهرمگه کانیان و شهرمگه یه کتر بینن که له وه و بهر شهرمگه یه کتریان نه بینن بوو. بانه وه یشمان له بیر بی به کردنی گونا هیکه وه ئاده م و حه وا له به هه شت ده رکران. دوا ی چونیان بۆ به هه شت، دوا یی چۆن نه وه کانی ئاده م و حه وا نه چنه به هه شت که گونا ه ی زۆر کۆمه ل بووه له سه ریان؟ له وه لامدا نه بیژری میهره بانی خوا زۆر تره له گونا ه ی ئیمه به ومه رجه ی که ئیمه له تاوانی خۆمان په یشمان بینه وه.

﴿ اِنَّهٗ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْهُمْ ﴾ به راستی شهيتان خوی و تاقم و سه ربازه کانی ئیوه نه بینن له جیکه یه ک ئیوه نه وان نابینن، چونکه خوا له چاوی نه وانا جوړه بیننیکي دروست کردوه له چاوی ئیوه دا دروستی نه کردو. که واته ئیوه خۆتان له داو و فیلی نه وان بپارێژن، دوژمنایه تی نه و اتنان له بیر نه چي، نه وان وینه ی ماری ژیر کان، کاتی نه زانن پیا نه وه نه ده ن. زانایان له نیو رونا کی مانای نه و رسته یه بیران جیا وازه، هه ندیکیان نه لێن: جنۆکه و په ری ئاده میزاد نایابینن، هه ندی تر لایان وایه دروسته بینرین، به لام نه ک له سه ر نه و شیوه تاییه تی به ی له سه ری دروست کراون، کاتی خوا بیهوی نیشانی ئاده میزادیان بدا نه یان گوری به شیا وازی شیابوی بینرین، له وینه ی شیوه ی ئاده میزاد، ئیراهیم پیغه مه رو خاتون ساری ژنی فریشته کانیان بینن، هه ندی له زانیان نه لێن: جگه له پیغه مه ران که سی تر نایابینن، هه ندی تر لایان وایه له جیهاندا نابینرین، چونکه له وانه یه ژن و کوری خوی به وان بزانی و توشی هه له بی، به لام له دوا ی ته ماشا کردنیکي زۆر له نامه کان بیری زانایانی پروا پیکراو به لگه یه کی ناشکرای بیگومان ده ست نه که وت له سه ر چاویکه وتنی جنۆکه و په ری. مانای ده رکه وتوی نه و رسته یه له تاییه تی سه ره وه دا زۆر تر به لگه ی بیگومانه له سه ر نه وه ی نابینرین. نه و با سانه ی سه ره وه هه مویان بۆ نه وه ی جنۆکه کان له شیوازی تاییه تی خویانا نابینرین، به لام له شیوه یه تر دا بیگومان بینراون. به سه رهاتی سوله یمان له گه ل (نه رنایشی) جنۆکه و هاو درنی ته ختی (به لقیس) و به کاره یانی دیوه کان له کاربی کردنیان به لگه ی بیگومان له جگه ی شیوه ی خویانا نه بینرین. چاویکه وتنیان بۆ جگه ی پیغه مه رانیش دروسته نه گه ر خوا ئاره زوی هه بی.

﴿ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ بەدراستی ئیمه شهیتانه کاغان کردوه بهدۆست و کار هه لئسورپنهر بۆئه و کهسانه ی ئه و تو باوه رپناهیئن به خوا و به تاك و ته نه های دانانیئن و بی فەرمانی ئه و نه کهن. به لام باوه رداران به هیچ جوړی شهیتان دهسته لات و توانای به سه ریا نا نه، چونکه به نده ی پوختی خوان و ئیش و کاری خو یانیان سپارده ی خوا کردوه، خوایش دۆست و کار هه لئسورپنهری ئه وانه .

پرسیار/ کاتی شهیتان ئیمه بیئی و ئیمه ئه و نه بینن، وامان بۆ دهر ئه کهوی شهیتان دهسته لاتی به سه ر ئیمه دا هه یه و ئیمه به ران به ر ئه و لاواز و ژێرده ستەین، ئه توانی به په نهانی له ناو مان بدا هه ر کاتی ئاره زوی هه بی، ئیمه توانای ئه وه مان نه بی خو مانی لی پیا ریزین، کاتی ئه وه مان زانی به چ جوړی مانای ئه وه نه کری که خرا فەرمان ئه دا به وه شهیتان له رینگه لاتان نه دا و قه ده غه ی فەر مو ه گو ی گرتن له شهیتان .

وه لام زۆر ناشکرایه ئیمه شهیتان نابینن. به هه مو و کرده وه خرا په کانی کار نه که نه سه ر میشکمان. گومانو خواستی خو ی بخاته دهر وغان به هه شت و دۆزه خ نین، هه تادی باوه رداران هه ستیان به و خواسته ی ئه و کردو وریا نه بیته وه، باوه ری خو یان به خوا و روژی دوا یی به هیز تر نه بی و روله خواستی شهیتان وه ر نه گیر و وه لامی ناده نه وه و په نا له شهیتان نه گرن به هوی یار مه تی خوی مه ز نه وه. که واته شهیتان به ران به ر به باوه رداران دهسته لاتی نه وه لاوازه، خو ی له و که سانه لئه دا خواسته که ی بۆ ناچیته سه ر. هه ر که سیکیش باوه ری به خوا و به روژی دوا یی نه بی له گه ل خواستی شهیتان ئه و او دهسته لاتی خو ی به سه رانه کیشی و رای نه کیشی بۆلای هه ر جینگه و هه ر شتی ئاره زووی هه بی و له هه ر کاتی کا تیکا بیه وی، به بیچه وانه ی ئه وانه وه باوه ردارن خو یان ناده ن به ده ست و گومان و خواستی شهیتانه وه .

هه ندی له سه ر گه ر دانه کان نه لئین: ئه و شهیتانه ئیمه نابینن بریتیه له و میکرو بانه ی میشه کان هه لیان نه گرن بۆلای ئاده میزاد، دوا یی له له شی ئاده میزاد دا زاو زی نه کهن و

به گورجی گه شه نه کهن و نه بنه هو ی نه خوشی به شیوه یه ک چاره سه رنه کری، بیری نه و
 که سانه به گوتره و به بی به لگه نه یده نه پال خوی مه زن، په یوه ندی به یاساو په پیره وی
 ئیسلامه وه نه. بی باوه ران به رله هاتی ئیینی ئیسلام پیاوه کانیا به پرژدا به پروتی
 نه سورانه وه بهم لاو لای خانای خوادا، ژنه کانیا له شه ودا نه سورانه وه، نه گهر بیان
 ویستایه حه ج یا عهره بکه نه یان ووت: نابی ئیمه به بهر گه وه بسورپینه وه به چوار لای
 خانای خوادا که گونا همان پتیه کردوه، بۆ نه و مه به سه هاواریا نه کرد: چ که سیکه
 بهر گیکمان بداتی حه ج یا عهره ی پتیه بکه ی، نه گهر که سی وه لامی بدانایه وه و نه و
 شته ی بدانایه نه سورانه وه نه گهر ووه لامیا نه درایه ته وه یا به پروتی نه سورانه وه یا به بهرگی
 خویانه وه نه سورانه وه له دوایدا بهر گه کانی خویانیا فری نه دا، بۆ باسکردنی نه و باسانا
 له و بارانه وه خوا فهرموی :

وَإِذَا فَعَلُوا
 فَحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ
 لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ اتَّقُوا اللَّهَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ قُلْ
 أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ
 وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ فَرِيقًا
 هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ
 أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

﴿ وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاتِنَا ﴾ وههه کاتی بی باوههوان کاریکی بیژ لی
 کراوه و خرابیان نه کرد به وینهی په رستی بته کان و کردنی هه موو قه دهغه کراوه کان،
 له وکاته دا بهوان بوو ترایه نه و کاره قه دهغه کراوانه مه کهن نه یانوو له پرووی لاسایی
 کردنه وه به بی به لگه ئیمه باو که کانی خو مانمان ده ست که و تووه له سهر کردنی نه و کاره
 بیژ لیکراوه له وانه وه بو مان به جی ماوه و ئیمه ییش نه یکه یین، کرده وهی نه وان یاسای بت
 په رستان و جگه ی نه وانه به تاییه تی له م سهر ده مه ی ئیمه دا نه و جوړه لاسایی کردنه وانه
 زوړن. وه ک دانیشن بز پرسه و سهر دان بولای گوړستان و لای مردوان بز وه رگرتنی فه،
 ماچ کردنی کیل و دره خت و گل و به ردی سهر گوړی پیاو چاکان نه و لاسایی
 کردنه وه له لایه ن نه خو ینده واران به تاییه تی لای ساویلکه کان و په پره وانی پیرانی نه م
 سهر ده مه ی ئیمه یه که جار له سنوری یاسای ئیسلام ده رچوون. له هه موان خراپه تر
 بیر کردنه وهی سال و روژی مردوی هه ندی پیاوان .

﴿ وَاللّٰهُ اَمَرْنَا بِهَا قُلٌّ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ ﴾ وهه یان ووت خوا فه رمانی داوه
 به کردنی نه و خراپانه و لاسایی کردنه وهی باوک و باپیران، جگه له بوختان و درو به لگه ی
 تریان نه بو و خوی مه زن به ریچی دانه وه فه رموی: تو بلئی: به راستی خوا فه رمان نادا
 به کرده وهی خراپ و بیژلی کراوه و ناپه سه ند. یاسای خوا به جوړی ها توه ته خواره وه
 فه رمان به جگه ی چاکه نادا، زوړ راست و بی گومانه هه موو فه رماندانی خوا چاکه .

﴿ اَتَقُولُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴾ نایا ئیوه چو ن شتی به درو نه لئین و به بوختان نه یذه ن
 به سهر خوادا شتی ئیوه نایزانن فه رموده ی خوا به: ئیوه به بی نو ینه ر یه که عجار فه رموده ی
 خواتان نه بیستوه له پیغه مه رانه وه وه رتان نه رگرتوه که نو ینه ری نیوان خواو نیوان به نده کانی
 خوان، ئیتر ئیوه نه و شتانه چو ن له خو تانه وه نه لئین، هه رکه سی به نه زانینه وه شتی بلاو
 بکاته وه بوختان و دوړیه و جیگه ی پروا نه و بی نا پرویه .

﴿ قُلْ اَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَاَقِمُوا وُجُوْهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴾ تو بلئی به و بی باوه رانه
 په روه رده که ری من فه رمانی داوه به داپه روه ری به راستی و یه کیتی خواو هه مو کرده وه
 چاکه کان. که واته گومانی بی باوران که نه لئین: خوا فه رمانی داوه به و کرده وه خراپانه
 نه خرینه سهر سه نو ینکه وه و، تو بلئی به وان ئیوه پرووی خو تان بکه ن بز لای په رستی خوا

ته فسیری زمانا کو بی

به ریکی راهه ستن و روبکه ن بۆلای روانگه له هه موو کاتی سوژده بردنتانا له لای هه مو مزگه وتی له کاتی نوژ کردنتانا.

﴿ وَأَدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴾ وه ئیوه پهروه ده که ری خۆتان بپه رستن و له و بپارێته وه و ئیوه نیازتان پاکبی له په رستندا بۆ خوا و مه به ستان هه ر پهروه ردگارتان بی بۆ جگه ی خوا نه بی.

﴿ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴾ به و ئینه ی شتی یه که م جار پهروه ردگار ئیوه ی دروست کردوه ئیوه نه گیرێته وه له رۆژی دوایدا بۆ پرسیار و پاداشت. دواپی ئیوه نه بن به دوو تا قم :

﴿ فَرِيقًا هُدَىٰ وَ فَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ ﴾ تا قمی یه که می ئاده می زاد خوا راغویی نه وانی کردوه و یاریده ی داو ن بۆ لای باوه ره تیان و ناسینی خوا و، نه و تا قمه نه وانه خویان کردوه به دۆست بۆیان و سه ره رشتی که ری خۆیان، گو ی رایه لی فه رموده ی خوابون و شه ی تیان نه کردوه به دۆستی خۆیان و، تا قمی دووه میان خوا رسوای کردون، پیوست بووه له سهریان له ریگه ی خوا لابده ن و شایسته ی رسوایی بن، به گوێره ی نه قل و پاکی دهرونی خۆیان هه لئه ساو ن له پاشه رۆژدا سزای سه ختیان نه در ی.

﴿ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴾ به راستی نه و تا قمی دووه میان شه ی تانه کانیان کردوه به دۆست و هه لئه سورینه ری کاری خۆیان له جگه ی خوا و که سیکیش جگه ی خوا و هه ریگری به دۆست و به سه ردار، بۆ خۆی شایسته ی ریگه لی ونبونه، وه گومان نه بن نه و تا قمه که نه وان رانمویان وه نه گرتوه به کردنی کرده وه خراپه کان به لاسایی کردنه وه ی باو که کانیان و به بوختان نه یان ووت: خوا فه رمانی داوه.

زۆر راسته هه مو خاوه ن بیرو باوه ری له کۆن و له تازه دا خۆیان به راست نه زانن و هه ر کاری بکه ن به لای خۆیا نه وه به چاکی نه ژمیرن. عه ره به کان به رله هاتنی ئایینی ئیسلام نه سورانه وه به چوارلای خانه ی خوا دا، پیاوانیان و ژنایان به روتی، له رۆژانی حه ج کردنیاندا چه وری و خواره مه دنی به تامیان نه نه خوارد، خوای مه زن بۆ روون کردنه وه ی یاسای خۆی فه رموی:

يَبْنِيْءَ آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا
 وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ
 الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا
 فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَذَلِكَ نَفْصِلُ الْآيَاتِ
 لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا
 بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ
 سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْمُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ
 فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتُنْقِذُونَ ﴿٣٤﴾

﴿ يابنی آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴾ نهی کورانی نادهم: ئیوه جوانی خوتان
 وه گرگن و بیوشن و به کاری بهینن نهو شتانهی خوتانی پی جوان نه کهن و نارایشتی
 خوتانی پی نه دهن لای هه مو مزگه وتی، شهرمگهی خوتان داپوشن و به پروتی نویژ و
 تهواف مه کهن، کاتی نه چن بو مزگه وت خوتان بون خوش بکهن و شانه هه لگرن و موی
 سهرو ریشتان پی دابهینتی، وهك له پیشه و باسکرا عه ره به کان بهرله هاتنی نایینی نیسلام
 ژن و پیاویان به پروتی نه سورانه وه بو تهواف کردنی خانه ی خوا، خوی مدزن بهو پرسته یه
 قه ده غه ی کرد لیان و له هه مو ناده میزادی تر دهر خستنی شهرمگه و جیگه ناشرینه کان
 له کاتی په رستنی خواو سورانه وه بهم لاو لای خانه ی خوادا، هوی هاتنه خواره وه ی نهو
 نایه ته ههرشتی پی، خوی گه و ره قه ده غه ی فهرموه سهیر کردنی شهرمگه ی پیاوان و ژنان،

پئوئستیشی کردوو له سهه ناده میزاد داپوشینی ههردوو شهرمگه کانیاں و نیوان ناوک و نهژنیاں له ههمو کاتیکا به تاییه تی له کاتی سورانه و هدا بو ته وافی خانه ی خواو له کاتی نوێژ کردندا .

له ووشه ی (زینتکم) دا بۆمان روون نه بیته وه خوا ی مه زن ناده میزاد هان ته دات بو نارایش ت کردن و خو جوان کردن و پاک کرنه وه ی خویان له چلک و چه په لی و بی ده ست نوێژی و له ش پیسی، رازاندنه وه ی. خویان به بهرگی خاوین له کاتی نوێژ و نوێژی به کۆمه ل کردن و نوێژی ههینی و دانیشتن له نیو کۆرو کۆمه لدا، بو نه وه ی بیژی لی نه کریته وه و جیگه ی سه رنج نه بی به هۆی ناریکی بهرگ و پۆشاکه وه .

له مه و بهر باسکرا: عه ره به کان خوارده مه نی به تام و چه وریان له کاتی حه ج و عه مه ره دا نه خوارد. خوا ی مه زن له و با وه ره وه یاسای ئیسلامی دیاری کرد و فه رموی :

﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ﴾ وه نیوه بخۆن خوارده مه نی به تام و چه و ره له کاتی حه ج و عه مه ره و له ههمو کاتانی تر دا، بخۆنه وه خوارده وه کانیش له شیر و شه ره بت و ماستاو، نه و رستانه بهر پیچی نه و که سانه نه دانه وه خواردن و خوارده وه کانیاں قه ده غه نه کرد، نیوه له سنور ده ره مه چن له خواردن و خوارده وه و له بهرگو رزانه وه ی بهرگ و شیوه ی خۆتانا. به لām به داخه وه له م سه رده مه ی ئیمه دا دانیشتوان به زۆری له سنور ده ره چوون له خواردن و خوارده وه و بهرگ و کالا و له پیشانگای مالا ندا. به چاو نه بیتری به ده یان خواردن و خوارده وه و میوه دانه نری له سه ر میزو سفره. به ده یان بهرگ و قات دروست نه کری و دانه نری به گوێره ی مۆدیل. به تاییه تی ژنان نه و بهریان گرتوه له ده ره چونی سنوردا له بهرگ و به کارهێنایی بین و بۆیه کردنی سه رو لیو و شتی تریانا .

﴿ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴾ به راستی خوا خوشی ناوی که سانی له سنور ده ره چوون له خواردن و خوارده وه و بهرگ و شتی تر دا. نه بی ناگادار بین خواردن و خوارده وه ی زۆر نه بیته هۆی نه خوشی زۆر و به فیرۆدانی دارایی. بهرگی بی سنور و خوارده وه ی له ش و پیشانگای هۆده کانی دانیشتن نه بن به هۆی دل نازاری هه ژاران و له ناو چوونی سامان و بی ره و شتی و خۆه لکی شان و نه گه یشتن به ناوات و لادانه له نایین و نیشتمان پهروه ری و خزم و دراوسی پهروه ری.

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ﴾ تۆبلى: چ كەسى قەدەغەى كردووه نارايشت و خۆرازانەوہەكى ئەوتۆ خوا دەرى ھىتاو، لەپوھەكاندا وەك لۆكەو كەتان و لەگيانداراندا بەوئەى ئاوريشم و خورى، لەكانگاكاندا وەك ماشين، خوا رەواى كردوھ بەرگ و خانوى جوان و سواربوونى وولاخ و كەل وپەلو ئەوشتانەى خۆتانى پى جوان و نارايشت بەدەن، ئەو شتانە خوا ھەمويانى بەخشىوھ بە ئادەمیزاد و بۆ بەندەكانى خۆى دروست كردوھ و دەرى ھىتاو بە تواناى خۆى و ئىوھىشى فېر كردوھ لەزەویدا دەريان بەتئەى زىر و زىو ئەلماس و پىروژەو ياقوت و نەوت و قىرو ھەزاران شتى تر .

﴿وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ﴾ وەتۆبلى: چ كەسى قەدەغەى كردووه چەندىن شتى پاك لە خواردەمەنى و خواردنەوہى پاك و بەتام و خۆش كە خوا رەواى كردون و دروستى كردوون بۆ ئادەمیزاد لەسەر زەوىي. ووشەى (الطبيات) ھەمو شتى پاك ئەگرىتەوھ لەپاوان بۆ ھاوړىتى ژنان و ژنان بۆ ھاوډەمى پياوان، لەدەنگى خۆش و پىنى خۆش و دىمەنى جوان و باخ و بۆلاخ و چىمەن و گۆل و گۆلزار، ئەوشتانەى تىرش خوا رەواى كردوون لەھەمو رۆكەوھ .

ھەمو شتى بەگوڤرەى ياسا قەدەغەنەكرابى پاك و خاوينە، ھەرشتى خوا قەدەغەى كردبى پيس و بىزلىكراوہە: زانايانى ئىسلام بەگشتى لايان وايە ھەمو شتى رەوايە ھەتا بەناشكرابى قەدەغەنەكرابى . بەگوڤرەى ئەقل ئادەمیزاد سزاي نادرى لەسەر ھىچ شتى ھەتا فەرماندان بە سنورى ديارى كراو دەرئەچى بۆ ھەمو شتى .

﴿قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ تۆبلى: ئەو شتانە خۆتانى پى نارايشت ئەدەن و ئەپخۆن و ئەى خۆنەوھ و ئەى پۆشن لەرۆزى بۆ كەسانىكى ئەوتۆيە باوھريان ھىتاوھ لەزىندەگانى جىھاندا بەجۆرىكى سەرەكى و لەبىچىنەدا، بى باوھرانىش ئەبنە

هاوبهشی باوهرداران له بهرهمه مه کانی زه ویدا به پلهی دووهم دواى باوهرداران، بۆ نه وهى ههردوولایان پى بژین له جیهاندا .

﴿ خَالَصْتُمْ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ نهوشتانهی بهرهمی زه وین به تایه تی بۆ باوهرداران هه رۆژی دوایدا هاوبهشیان نییه و بى باوهردان نابنه هاوبهشی باوهرداران له خوشی و خواردن و خواردنه وهى پاك و به تام. به پێچهوانه ی جیهان. گۆزه رانی خوش هه ربۆ باوهرداران له پاشه پۆژدا .

﴿ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُفْلِحُونَ ﴾ هه به و جوړه ئیمه پروون نه کهینه وه شته ره واکان و نهو شتانهی قه دهغه کراون له ئایه ته کانی قورئاندا له بۆ تا قمی زاناو تیگه یشتون و باوهردان به یه کیتی خوا هه به و نه زانن به چ جوړی سوود و هه نه گرن له ئارایش و خوارده مه نی و خواردنه وه دا و جگه ی نه وان. به هۆی ناسین و گوی رایه لی له فهرماندانی خوا نه بن به زانایانی ئاین وه به لگه دانه نین له سه ر نهو شتانه ره وان و نه وهی قه دهغه کراوه به هۆی ئایه ته کانی خوا به ته نه ها. دواى نه وهی خواى مه زن باسی نهو که سانه ی کرد له خو یانه وه ئارایش و خوارده مه نی خوا قه دهغه نه که ن، رونی نه کاته وه بنچینه و سه رچاوه ی قه دهغه کراوه کان به م جوړه ی خواره وه:

﴿ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ﴾ تۆ بلی: به راستی پهروه ده که ری من به ته نه ها قه دهغه ی کردوه نهو شتانه ی خراپه یان زۆره له گوftarو له کردار شتی ئاشکران لهو خراپانه و شتی نه نین و له گونا هه گه و ره کان نه ژمیرین و هۆی سزادانی سه ختن. وهك ده ربړینی بى باوهړی و داوین پیسی و کوشتی نارهوا، نه پیه کان وهك دووړوی و گومان و گونا ه. مانای نهو رسته یه له مانای ئایه تی (۱۵۱) ی سوره تی نه لئه نعامدا باسی کراوه .

﴿ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ وه قه دهغه ی کردوه گونا ه کردن به گشتی به گوftar و به کردار، ئیتر سنوریان بۆ دیاری کرابی وهك کوشتن و داوین پیسی به کوشتنه وه و دارلیدان و به رده باران و ده ست برین یان سنوری دیاری کراوی بۆ دانه ترایی، وه قه دهغه یی کردوه ستم و خو به گه و ره دانان به جگه ی مافی رهوا، به وینه ی ستم

کردن له‌دانیش‌توان و خواردن و له‌ناو‌بردنی داراییان و به‌رتیل وەر‌گرتن و دهر‌به‌ده‌ری کردنیان و جگه‌ی نه‌وانیش .

﴿وَأَنْ تَشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنْزَلْ بِهِ سُلْطَانًا﴾ وه‌قه‌ده‌غهی کردووه که‌ئێوه هاوبه‌ش بو خوا دابنن له‌په‌رستندا به‌شتی خوا بو نه‌و شته به‌لگه‌یه‌کی نه‌ناردیته خواره‌وه له‌سه‌ر دروست بوونی هاوبه‌شدانان بو خوا له‌په‌رستندا . مانای نه‌و رسته‌یه له‌نایه‌تی (٥٣) ی سوره‌تی نه‌لله‌نعامدا باسی کراوه به‌دریژی .

﴿وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ وه‌قه‌ده‌غیشی کردووه که‌ئێوه شتی بلنن و به‌دروو به‌بوختان بیده‌ن به‌سه‌ر خوادا شتی ئێوه نایزان له‌بی ئایینی و کردنی شتی ناره‌وادا و لاسایی کردنه‌وه‌ی باوکه‌کانیان بو کردنی کاری قه‌ده‌غه‌کراو .

﴿وَلِكُلِّ أَمَةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْذِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ وه‌بو هه‌مو کۆمه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه ماوه‌یه‌کی دیاری کراو هه‌یه بو کۆتایی هاتن به‌ژانیان و بنه‌پر کردنیان، ئێتر بی باوه‌رین یا باوه‌ردار، سه‌رۆکن یا ژێرده‌سته سامانداربن یا هه‌زار، دوا‌ی هه‌رکاتی ماوه‌ی ژانیان و ته‌مه‌نیان کۆتایی پی هات دووانا‌که‌ون و پێش نا‌که‌ون که‌م‌ترین ماوه بو بنه‌پر کردنیان و سزادانیان . له‌پاشه‌روژدا هه‌مو ئاده‌میزاد په‌رسیاریان لی نه‌کرێ له‌سه‌ر کرده‌وه‌ی چاک و خراپیان و پاداشت و تو‌له‌ی خۆیان و ەر‌نه‌گرن . له‌نایه‌تی (١٤٥) ی سوره‌تی نه‌لله‌نعامدا مانای نه‌و رسته‌یه کراوه .

دوا‌ی نه‌وه‌ی خوا‌ی نه‌زن باسی چاکه‌کانی خۆی کرد به‌سه‌ر ئاده‌میزاده‌وه له‌جیهاندا و باسی چاکه‌کانی خۆی نه‌کا به‌سه‌ریان‌ه‌وه له‌پاشه‌روژدا و نه‌فه‌رموی:

يٰٓبَنِي آدَمَ اِمَّا يٰٓتِيْنٰكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰیٰتِيْ فَمَنْ
اٰتَقٰی وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِيْنَ
كَذَّبُوْا بِآیٰتِنَا وَاسْتَكْبَرُوْا عَنْهَا اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ هُمْ

فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٦﴾ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ
بِآيَاتِهِ ۖ أُولَٰئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُمْ مِّنَ الْكِتَابِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمْ
رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا أَأَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِّن دُونِ اللَّهِ
قَالُوا أَضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿٣٧﴾
قَالَ أَدْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ
فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّىٰ إِذَا آدَرَكُوا فِيهَا
جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَٰئِهِمْ رَبُّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَعَنَاهُمْ
عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلَكِن لَا نَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾
وَقَالَتْ أُولَٰئِهِمْ لِأُخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾

﴿ يَا بَنِي آدَمَ إِنَّا يَاتِيكُم رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقْضُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي ﴾ نهی ناده میزاد نه گهر هاتن
بو لای نیوه نیراوه کان لهزه گهزی خویشان و به زمانی خورتانه وه نه خویننه وه به سهر نیوه دا
نایه ته کانی نامه ی من ، هه والی دا به نیوه به یاساو ده ستوری من نار دومه ته خواره وه بوتان .
﴿ فَمَنْ إِتَّقَىٰ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَخْرَجُونَ ﴾ دواپی هه رکه سی خوی
پاراستبی له هاوبه شدانان بو خوا و له به درو خسته وه ی نهو نیراوانه ی من و کرده وه ی
چاکی کردبی دواپی نهو که سانه هیچ ترسی له سهریان نیوه نهوان خه فته تبارنابن له هه ردوو

ته فسیری ز مناکویی

جیهاندا، کورته‌ی مانای ئەو نایه‌ته: خوای مه‌زن ئاده‌م و نه‌وه‌کانی دروست کردن، یاساو ده‌ستوری بۆ دیاری کردن که‌له‌سه‌ری بڕۆن. پیغه‌مه‌رانیشی بۆ ناردن هه‌تا ئەو یاسا و ده‌ستورانه‌یان پی‌ رابگه‌یه‌نن و ئەو پیغه‌مه‌رانه له‌په‌گه‌زی خۆیان بوون، چونکه به‌و جو‌ره باش‌تر کارئه‌که‌نه سه‌ریان و به‌لگه‌ی به‌هێز ئەبی له‌سه‌ریان، دوابی هه‌ر که‌سی گف‌تو گۆی ئەو پیغه‌مه‌رانه‌ی بیست و فهرمانبه‌رداری ئەوانبن له‌ئاسایشدا ئەزی و دور ئەبی له‌خه‌ش‌می خواو له‌سزای خوا.

﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا﴾ وه‌که‌سانکی ئەوت‌ر له‌ئێوه باوه‌ر به‌ئایه‌تی نامه‌ی ئیمه‌ی نه‌هێنابی و پیغه‌مه‌ره‌کانی به‌درۆ خه‌ستیه‌وه‌وه‌نه‌وه‌ی خوا نه‌یفه‌رموی. بیده‌نه پال خواو خۆی به‌گه‌وره بگری به‌رانبه‌ر به‌و نایه‌تانه‌ی ئیمه‌و لای گرانی باوه‌ر پی‌ هێنایان. ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئەو که‌سانه دانیش‌توانی نیو ئاگرن و به‌رده‌وامن له‌نیویدا و نایه‌نه ده‌ره‌وه، چونکه له‌سنوری په‌رستنی من و فهرمانی نایه‌ته‌کانی من ده‌رچوون.

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ﴾ دوابی چ که‌سی سته‌م‌کارت‌رو بی باوه‌ر‌تره له‌ که‌سی درۆ هه‌لبه‌سی و بیدا به‌سه‌ر خوا‌دا به‌بوختان شتی خوا فهرمانی پی‌ نه‌دابی یا قه‌ده‌غه‌ی کردبی، یاباوه‌ری به‌نایه‌ته‌کانی خوانه‌هێنابی. یابه‌جو‌ری مانایان بکا به‌ دزی ویست و فهرموده‌ی خوا بی. له‌باسی مانای (٢١) ی سوره‌تی ئەله‌نعام‌دا ئەوباسه‌کراوه.

﴿أُولَٰئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُم مِّنَ الْكِتَابِ﴾ ئەو که‌سانه بوختان که‌رو درۆ هه‌لئەبه‌سن به‌ده‌م خواوه ئەگا به‌وان به‌شی له‌وشته‌ بۆیان دیاری کراوه له‌خوارده‌مه‌نی و ته‌مه‌ن له‌نامه‌ی خوا‌دا. یانی خوای مه‌زن وازیان لی دیتی له‌جیهاندا هه‌تا ئەوبه‌شه‌ی خۆیان وه‌رئه‌گرن بۆیان نوسراوه له‌ته‌من و له‌رۆزی.

﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ هه‌تا کاتی دی بۆلایان نێردراوه‌کانی ئیمه‌ له‌فریشته‌کانی گیان کیش و یاریده‌ران‌یان گیانی نه‌و

كه سانه وهرئه گرن و كۆتایی به ته مهمن و رۆزی ئهوان ئه هێتن له جیهاندا، فریشته کانی گیان کیش ئه لێن بهو بوختان و درۆ که رانه: له چ جیگه یه کن شتی ئیوه ئه تان په رستن له جگه ی خواو لهوان ئه پارانوه هه تا رزگارتان کهن له سزای خوا .

﴿قَالُوا صَلُّوا عَلَّا وَ شَهِدُوا عَلٰی اَنْفُسِهِمْ اِنَّهُمْ كَانُوا کَافِرِینَ﴾ بێ باوه ران ئه لێن له وه لامی فریشته کاندا: ئه وشته ی ئیمه ئه مان په رست له ئیمه و ونبوون و نازانین له چ جیگه یه کن؟ ئهوان نایه ن رزگارمان بکهن له سزای ئه مروژه، ئه و بێ باوه رانه شایه تی ئه دهن له سه ر خۆیان که ئهوان به راستی بێ باوه ر بوون. به لام له پاش چی؟ له کاتی که سود له و شایه تی دانه ی خۆیان وهرناگرن.

دوای ئه وه ی که بێ باوه ران شایه تیان دا له سه ر خۆیان و په رسیارو وه لام کۆتایی پێ دای فه رمان ده رئه چی به سه ر یانا له لایه ن خوای مه زنه وه به سزای گرانیان و ئه فه رموی: ﴿قَالَ اَدْخِلُوا فِيْ اَمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِي النَّارِ﴾ خوا فه رموی به و بێ باوه رانه: ئیوه به چنه نیو ئه و تا قمانه و بین به هاوڕێی ئه وانه به راستی له پێش ئیوه وه رابوردوون له جنۆکه و له ئاده میزاده بێ باوه ره کان و ئیوه له گه لێان به چنه نیو ناگری دۆزه خ. بێگومان ئه و که سانه به روا یان به خواو پێغه مه رایه تی پێغه مه ره نه بووه له کۆن و له تازه دا وینه ی یه کن له چونیان بۆ نیو ناگری دۆزه خ .

﴿كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ لَعَنَتْ اٰخِثَهَا﴾ هه مو کاتی تا قمی له بێ باوه ران چونه نیو ناگری دۆزه خ نه فره ت ئه کهن له تا قمه بێ باوه رو خوشکه هاو نایینه که ی خۆیان، زۆر پروون و ناشکرایه له و کاتانه دا نه فره ت بۆ یه کتر ئه نێرن و که چی له وه وه به ر به پرواو به دۆست و به هاو نایین و خزم و خه زوره ی یه کتری بون و پشتی یه کتریان ئه گرت، هه روا یش هه مو کۆمه لێ هه وه س باز و له رێگه و ونبوو تا و انبار دۆست و خوشه ویستی یه کترین له هه مو کاتی که داو به تابه تی له کاتی خوشیدا: به لام کاتی توشی نازارو ناخۆشی بوون دۆستایه تی پێشوویان له بیر ئه چی و نه فره ت بۆ یه کتری ئه نێرن و له دژی یه کتری هه لئه سن و سودی

یه کتریان له بیر چوهو به ته مای سودی یه کتری نین، بی باوه ران دوستی یه کترین هه تا کاتی نه چنه نیو ناگری دوزه خ .

﴿ حَتَّىٰ إِذَا أَدَارُكُوا فِيهَا جَمِيعًا ﴾ هه تا کاتی نه وی باوه رانه یه ک له دواى یه ک نه چنه نیو ناگری دوزه خ و هه مویان به یه که وه کو نه بنه وه، نه و کاته دوستایه تی نامیتی و دوژمنایه تی و بگره و به رده ده ست بی نه که ن.

﴿ قَالَتْ أَخْرَاهُمْ لَأَوْلَاهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ ضَلُّوا فَأَتَيْهِمُ عَذَابًا ضَفْعًا مِنَ النَّارِ ﴾ نه لئین دوا که و توو ژیر ده سته کانیا ن به پیشه و او سه ر کر دایه تیه کانیا ن: نه ی به روه رده که ری ئیمه نه و پیشه وانه ی جیهان ئیمه یان لادا له ریگه ی راست، چونکه نه وان گه و ره و راویژ کارو چاولی کراوی ئیمه بوون، دوا یی تو بیه خشه به وان سزایه کی دوو چه نانه له ناگری دوزه خ، چونکه نه وانه هوی گومرا کردنی ئیمه بوون .

﴿ قَالَ لِكُلِّ ضَعْفٍ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ خوا فهرموی: بو هه مویه کی له ئیوه ی ژیر ده سته و پیشه واکان هه یه دوو چه ندانه یه له ناگری دوزه خ، پیشه واکان له به رئه وه ی خو یان گومرا بون و جگه ی خوشیا ن له ریگه لادراوه، ژیر ده سته کانیش له به رئه وه ی بی باوه ربوون و لاسایی پیشه واکانیا ن کردوه ته وه. واته هه ریبه که یان خاوه نی دوو تاوانن، بویه سزاکانیا ن دوو چه ندانه یه و به لآم ئیوه نازانن که بو ئیوه و نه وان هه یه دوو چه نداندینه له سزاو هه ریبه که له و دوو تا قمه چهنه نه ندازه یه له سزا بو نه وی تریان هه یه و نازانن سزای کامیا ن سه خته ؟

﴿ وَقَالَتْ أُولَادُهَا لَهُمْ لَأَخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ ﴾ وه تا قمه پیشه واکان نه یان ووت: به ژیر ده سته کان له وه لآمی نه واند: دوا یی نیه بو ئیوه به سه ر ئیمه وه هیه چ زیو چاکه یه، ئیر ژاوه ژاو مه که ن هه مومان له توله دا یه کسانین و جباوازی له نیوئاغاندا نیه هه تا خوا سزای لایه کمان زو رتر بدا، پیشه واکانیا ن له وه لآمی داوا کردنی سزای زو رتر بو یان ووتیا ن:

﴿ فذوقوا العذاب بما كنتم تكسبون ﴾ دوائی ئیوه بچیزن سزای خوا به هوی شتی
خوتان کردوتانه له گونا به ئاره زووی خوتان. كه واته ئیمه ی پیشه و هیج توانایه کمان
به سهر ئیوه دا نه بوه، مافی خومانه هه ردو و لامان به دو و چه ندانه سزا بدرئین .
دوای نه و با سانه ی پیشو و خوای مه زن باسی نه و شتانه مان بو نه کا تو شی هه ردو و لای
پیشه و او ژیره سته نه بن و نه فهرموئ :

إِنَّ الَّذِينَ كَذَبُوا

بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتِّحْ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ

الْجَنَّةَ حَتَّى يُلَاجِ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي

الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ

وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا

الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ

الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٤٢﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍ

تَجَرَّى مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا

وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ

وَنُودُوا أَنْ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي ارْتَمَوْهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفْتُحُ لَهُمُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ ﴾ به راستی که سانیکی نهوتو باوهریان به نایه ته کانی ئیمه نیه له قورئاندا که به لگهی رۆن له سه توانای ئیمه و راستی پیغه مه ران و خۆیان به گه وره دانه نین له بو وهر گرتنی فه رمانی نه و نایه تانه ناکریته وه بو ئه و که سانه دهر گاکانی ئاسمان و کرده وه کانیان وهر ناگیری به ویتیه کرده وه ی پیاو چاکان، پارانه وه یان وهر ناگیری .

﴿ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ ﴾ وه نه و که سانه نایه ته کانی ئیمه به درو ئه خه نه وه و خۆیان به گه وره دانه نین له وهر گرتنی فه رمانه کانی نایه ته کانی مندا ناچنه نیو به هه شت دوا ی مردنیان هه تا هوشتر نه چی به کونی دهرزی بچو کدا . هه ندی له زانیان لایان وایه ووشهی (الجمال) به مانا گوریسی گه وره یه، به هه رمانایه بی ئه و رسته یه هیما یه له وه بی باوه ران هه رگیز ناچنه ناو به هه شت و گونجاو نیه بو ئه وان، به ویتیه ئه ووشته که گونجاو نیه بچن به کونی دهرزی بچو کدا .

﴿ وَكَذَلِكَ نُجْزِي الْمُجْرِمِينَ ﴾ وه به ویتیه ئه و سزا خراپه ئیمه پاداشتی تاوانبارن نه ده یته وه دهر گای به هه شتیان بو ناکریته وه هه تا ئه و شتانه نه رۆن به کونی دهرزی بچو کدا .

﴿ لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ﴾ بو ئه و که سانه هه یه نایه ته کانی ئیمه به درو ئه خه نه وه و خۆیان به به رز ئه گرن ژیر راخه ری له ناگری دۆزه خ که له سه ری دانه نیشن، بۆیان هه یه له سه ریانه وه سه ره خه ری دایان ئه پۆشی له دۆزه خدا . واته ناگر هه رچوار لای لیتی گرتوون .

﴿ وَكَذَلِكَ نُجْزِي الظَّالِمِينَ ﴾ وه هه ر به ویتیه ئه و سزایانه که ناگر سه رو ژیریان داگرتوون ئیمه سزای هه مو ئه و که سانه نه ده یته وه سته میان له خۆیان کردو وه بی باوه ربوون . دوا ی ئه وه ی خوا له پێشه وه هه ره شه ی فه رموه له بی باوه ران به مانه وه یان له دۆزه خدا به به رده وامی، موژده یش ئه دا به باوه رداران به مانه وه یان له به هه شتا هه تا هه تا و نه فه رموی :

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا تَكُنْ فِئْتَانًا يَلْعَابُ الْأَعْيُنَ مِنْ دُونِ الْحَقِّ ﴾
 ﴿ وَهِيَ كَانَتْ كَانِي تَيْمَ وَ بَاوَه پریان هیناوه به خواو کرده وه چاکه کانیاں کرده وه
 به فەرمانبهررداری یاسای نامه کانی تیمه و باوهر به پیغه مهران به ههمو نه و جوهری له قورئاندا
 رۆن کراوه ته وه، تیمه داوا ناکه ین له هیچ که سی بۆ کردنی هیچ شتی مه گهر به گویره ی
 توانای خو ی، نه و که سانه باوهر پریان هیناوه وه کرده وه چاکه کانیاں کرده وه دانیشتی
 به هه شتن به بهرده وامی .

﴿ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارَ ﴾
 له دلپانا شتی له دلپسی و چه سوودی تیبابه، نه چی به ژیرپانا و بهم لاوای
 کۆشکه کانیاں چه نندین روبرای ناو، نه و باوهر دارانه وینه ی بی باوهر پان نین که ههمو
 تاقمیکیان په لاماری به کتری نه دهن و کینه بۆ به کتری دهر نه پرن له ههر دوو جیهاندا . به لام
 نه و باوهر دارانه له به هه شتا به کیان خوش دهوی کینه و دل پسی و دوژمنایه تی له دلپانا
 دهر کراوه له ههر دوو جیهاندا . باوهر داران بۆ چی نه بی کینه یان له به کتری بی ؟ که سانی
 دژی به کتری نه بن دلپان له ناستی به کتری پس بو وه درو یان له گه له به کتری کرده وه،
 چونکه بی باوهر پان هه نندیکیان ساماندارو هه نندیکیان هه ژار بوون و هه نندیکیان سته مکارو
 هه نندیکیان سته م لیکراو بوون، له به هه شتا نه هه ژاری و نه سته م و نه نابرو بردن هه به و
 هه مو یان هه ست به خوشی نه که ن و رزگاریان بو وه له ناگری دۆزه خ، به پیچه وانه ی
 دۆزه خیه کان، نه و به هه شتیان هه رگیز بۆلای ژوری خو یان ناروانن له پله و پایه دا هه روه ک
 له جیهاندا و ابوون، هه مو یان به گویره ی شایه نی خو یان له خوشی و له کامه رانیدان،
 چونکه هه مو و کینه به له دلپانا نه ماوه، به پیچه وانه ی بی باوهر پان .

﴿ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لَنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ﴾
 نه لپن که جیگه ی خو یان نه بینن له به هه شتا: هه مو سو پاس و چاکه به بۆ خوا به کی نه و تۆ به
 که به گه وره یی خو ی راغوی تیمه ی کرده بۆ لای باوهر ی که به به هه یی نه وه ی که نه م
 جیگه به رزه ی به هه شتی داوه به تیمه و، تیمه له وانه نه بووین که نه م راغویه وه رگرین
 نه گهر خوا شاره زایی تیمه ی نه کردایه بۆلای کاری که نه م جیگه به پاداشتی بی، نه و

پستهی سوپاس کردنهی خوایه له لایه نئو بههه شتیانه وه بۆ راغوبی کردنیان بۆلای بهههشت که چاکه زۆر گهوره و به نرخه .

﴿ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ﴾ جاری تر بههه شتیه کان نه لئین: بهراستی نیراوه کانی خوای پهروه ده که ری ئیمه بهراستی هاتون که به لئیان داوه بهم بههه شته بۆ باوهرداران، شاره زایی ئیمه یان کردوه بۆلای راغوبایی و ئیمهش راغوبیمان وهرگرت بۆلای یه کیتی خواو موژدهیان دایی به بهههشت ئیمهش باوهردمان هینا. کاتی باوهرداران نهو بههه شته نه بین دلخۆش نه بن که له جیهاندا باوهردیان هیناوه له پوژی دوایشدا بهههشتیان دراوه تی. ﴿ وَ تَوَدُّوا أَنْ تَلْکُمْ الْجَنَّةَ أَوْ رَتَّمُوْهَا بِمَا کُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ وه بانگی بههه شتیه کان نه کری له لایه جار چیکه وه نهی دانیشتوانی بهههشت: بهراستی نهو بههه شتهی پیغمهههرا نه به لئیان به ئیوه دا وه خهراوه به ئیوه نهو شتهی ئیوه کردوتانه له جیهاندا، وهک میرات وایه به گویره ی یاساو پهیره وی رهوشتی پیغمهههرا نه و خوایشن به تاک و ته نهها داناوه گوئی رایه لی فهرموده ی خوابوون. نهو رسته یه ومان بۆ روون نه کاته وه که نهو بههه شته له لایه ن خواوه پیوسته بۆمان دانراوه بهو تهی میرات له کاتی مردنی میرات لی گیراو له جیهاندا بۆ میراتههرا نه پیوست کراوه بی بهرانه ره. زانایان بیریان جیاوازه نه بی نهو بانگ که ره چ که سی بی؟ هه ندیکیان نه لئین: خوای مهز نه، هه ندی لایان وایه فریشته کان به دهه ستوری خوا .

له دواییدا خوای مهزن نهو شته مان بۆ نه فهرموی که له نیوان دۆزه خیه کان و بههه شتیه کان دیت و نه روا ت پاش نه وهی هه ریه که یان نارامیان گرت له جیگه ی تایه تی خویاندا له بهههشت و دۆزه خدا .

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَبَغَوْهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَفِرُونَ ﴿٤٥﴾

﴿ وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا ﴾ وه‌دانیشتوانی به‌هشت بانگ نه‌که‌نه‌ه‌دانیشتوانی ناگری دۆزه‌خ له‌پۆژی دوایدا، به‌راستی ئیمه ده‌ستمان که‌وتوو و دراوه پیمان شتی خوا به‌لینی داوه نه‌و‌شته‌مان بداتی چ به‌راستی و بی‌گومان له‌پادا‌شت له‌سه‌ر زمانی پی‌غمه‌ران و له‌سه‌ر گۆی رایه‌لی ئیمه .

﴿ فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ ﴾ دوا‌یی ئایا ئیوه ده‌ستان که‌وتوو شتی په‌روه‌ده‌که‌ری ئیوه به‌لینی پیداون به‌راستی له‌تۆ‌له‌و سزا له‌سه‌ر گۆی نه‌گرتتان له‌فه‌رموده‌ی خوا، دانیشتوانی دۆزه‌خ نه‌لین له‌وه‌لامی پرسیا‌ری دانیشتوانی به‌هه‌شت به‌لی: ده‌ستمان که‌وت نه‌و شته به‌لینی بی‌دابووین له‌تۆ‌له‌و سزای گران به‌راستی و به‌بی‌گومان، له‌وکاته‌دا چاره‌یان نامینی جگه‌ی ووتنی راستی بلین .

﴿ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴾ دوا‌یی بانگ نه‌کا بانگ که‌ری له‌نیوان دۆزه‌خی و له‌نیوان به‌هه‌شتیاندا و هه‌ردو‌ولایان بانگه‌که‌ نه‌بیسن که‌به‌راستی نه‌فه‌رت و دو‌وربوون له‌به‌زه‌یی خوا له‌سه‌ر نه‌و که‌سانه‌بی سته‌میان له‌خویان کردوو و باوه‌ریان نه‌هیناوه و په‌رستیان له‌جیگه‌ی خویان دانه‌ناوه .

به‌راستی دانیشتوانی به‌هه‌شت زۆر به‌چاکی نه‌زان که دانیشتوانی دۆزه‌خ نه‌وه‌ی به‌لینیان بی‌دراوه و هریان گرتوو. به‌لام نه‌و پرسیاره‌یان لی نه‌که‌ن هه‌تا سوپاسی خویان بو خوا ده‌برن، گۆ‌چکه‌ی بی‌باوه‌رانی‌ش به‌رزین. خه‌فه‌تیان به‌ده‌نی له‌سه‌ر باوه‌ر نه‌هینان، بیریان بجه‌نه‌وه نه‌و شته‌ی له‌جیهاندا نه‌یان ووت: رۆ‌به‌روی باوه‌رداران له‌گالته‌پی کردیان.

﴿ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ ﴾ که‌سانیکی نه‌وتۆ بوون نه‌و سته‌مکارانه‌ رینگه‌یان له‌ناده‌میزاد نه‌گرت له‌باوه‌ره‌یتان به‌تایینی خوا و نه‌یان گیرانه‌وه، هه‌ولیان نه‌دا تاینی خوا بگۆرن و خوارو خێچی بکه‌ن. نه‌و سته‌مکارانه‌ راست و سۆی و دلپاکی یان ناوی. به‌لکو درۆ و دو‌روویی و ناراستیان نه‌وی، نه‌و سته‌مکارانه‌ نه‌وانه‌ن باوه‌ریان به‌پۆژی دوا‌یی نه‌بووه، له‌پرسیار و سزا و تاوانی خویان نه‌ترسان، چونکه‌ پروایان به‌زیدنووبونه‌وه و به‌هه‌شت و به‌دۆزه‌خ نه‌بووه.

دوایی خوای مه‌زن به‌جوژی تر باسی به‌هه‌شته‌کان و دۆزه‌خیه‌کان نه‌کا و نه‌فه‌رموی :

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ
رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَتِهِمْ وَنَادَوْا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلِّمُوا عَلَيْنَا
لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ
أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾ وَنَادَى أَصْحَابُ
الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَتِهِمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ
وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾ أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ
اللَّهُ بِرَحْمَةٍ أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ

﴿ ٤٩ ﴾

ئیمه‌ی موسلمان باوه‌رمان هه‌یه به‌رۆژی دوایی و به‌رسیارو پاداشت و تۆله
به‌جوژیکی کورت، وینه‌ی هه‌مو ئایینه‌کانی تر و هه‌مو پایه‌کانی ئاین. به‌لام درێژه‌ی
چۆنیه‌تی ئه‌و رۆژه له‌زانراوه نه‌ییراوه‌کانه و هه‌واله‌ی زانیاری بی وینه‌ی خوای مه‌زنه .
به‌هۆی په‌یام و سروشه‌وه زانراوه که‌له‌رۆژی دواییدا جیگه‌یه له‌نیوان به‌هه‌شت و
دۆزه‌خدا پێی ئه‌وتری (نه‌عرف) نه‌خۆشی به‌هه‌شتی تێدایه‌و نه‌ سزای دۆزه‌خ. به‌لام ئه‌و
لایه‌ی به‌سزاه به‌به‌هه‌شته‌وه ده‌رگایه‌کی تێدایه میهره‌بانی و خۆشی تێدا ئه‌ییرئ،
لایه‌که‌ی تری به‌سزاه به‌دۆزه‌خه‌وه له‌به‌رانبه‌ریه‌وه سزا ئه‌ییرئ، به‌سه‌ر ئه‌و جیگه‌وه که
پێی ئه‌وتری نه‌عرف چهند پیاوی هه‌ن هه‌مو دانیشتوانی دۆزه‌خ و به‌هه‌شت ئه‌ناسن نه‌ک
به‌ناو به‌لکو به‌چه‌ندین نیشانه‌یه به‌لگه‌ن له‌سه‌ریان، ئه‌و پیاوانه‌ رو ئه‌که‌ن بۆلای

دانیشتوانی بههشت و سلاویان لی ئەکەن و ئاواتە خوازن کاتی لەکاتان ئەمانیش
لەگەڵیان بن، کەچاویشیان ئەکەوی بەدۆزهخیهکان داوالهخوا ئەکەن نهیان خەنه لای
ئەوان، لەپاشا ئەو پیاوانە لەئەنجامدا ئەچنە نیو بههشت، چونکە ئەوان خاوەن
باوەربوون، خوای مەزن یارمەتی و میهرهباتیهکی تایبەتی دەربارەیانە هەیە ئەو باسانە ی
پیشوو کورتهی فەرمودە ی قورئانە لەبارە ی ئەعراف و دانیشتوانی سەر ئەعراف. ریزم بو
هەندی لەزانایانە بو باسکردنی ئەو مەبەستانە بەبی بەلگە ی روون درێژەیان داو بەو یاسە
لەسنوردەرچوون، بو رونکردنەو ی ئەو باسانە خوا ئەفەرموی :

﴿وَيَنْهَاجُ حِجَابٌ﴾ وەلەنیوان بههشت و دۆزهخ دا پەردەیه هەیە، یا لەنیوان
دانیشتوانی بههشت و دۆزهخ دا پەردەو شورا یە هەیە لەیهکی جو ی کردونەتەو، ئەو
پەردەیه بریتیه لەئەعراف. وەك خوا ئەفەرموی :

﴿وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِمَاتِهِمْ﴾ وەبەسەر بەرزاییهکانی ئەو شورا یە
کەئەروانی بەسەر بههشت و دۆزهخدا چەند پیاوی هەن هەموو دانیشتوانی بههشت و
دۆزهخ ئەناسن بەهۆی چەند نیشانهیهکەو، بههشتیهکان بەرەنگی سپی و زەرەخەنە ی
لیویان و شادمانی چاویان. دۆزهخیهکان بەرەشی رەنگیان و گرژی و تۆزای رومەتیان.
بو زانین: دەرکەوتوی مانای ئەم ئایەتە بەلگەیه لەسەر ئەو ی ئەو نیشانه هەر پیاوانی
سەرئەعراف ئەیان ناسن، هەندی لەزانایان ئەلین: هەمویان هەمو ئادەمیزاد ئەیان
ناسن. هەرچونی بی کارە کە ئاسانە کەئیمە بەرپرسیارن و داوامان لی ناکری ئەو نیشانانە
بناسن بەتەواوی و بەشیو ی گشتی یابەتاییهتی شیو یان بناسن .

پرسیار / ئەو پیاوانە بەسەر ئەعرافەو چ کەسیکن ؟

وەلام / زانایان لەوبارەیهو و بوچونی زۆریان هەیە: زۆرتریان لەسەر ئەو ی ئەو
کەسانە ئەوانەن کردەو ی چاک و خراپیان یە کسانە، چونکە ئەگەر تۆزقالتی چاکە یا
خراپە یان زۆرتەر بی لەو ی تریان ئەبوا یە شویتەکانیان یالەبههشت دیاری بکرایە
بەگوێرە ی زۆرەکیان یا لەدۆزهخدا .

تەفسیری زمانکۆبی

پرسیار / دانیشتوانی به ههشت هه ربه چونیان بۆ به ههشت نه ناسرتن، ههروهه دۆزه خیه کانیش، دوابی چ پتویست ههیه به چه ندین نیشانه بۆ نایسینان ؟
وه لām / به راستی وانه بی نهو نیشانانه بۆ نهوه بی ههردوو تا قمه که بهر له پرسیار و سزا له نیو یه کتیدا جوی بینهوه، وه که نهوه ی تاوانبار بناسری به دهه که وتوی رومه تیان که رهوانه ی لای دادگا نه کری .

﴿ وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ﴾ وه پیاوه دانیشتوه کانی سهر نه عراف بانگ نه که نه دانیشتوانی به ههشت و نه لئین: سلاوی خواتان له سه ربی و به بی نازار بژین. یانی که ته ماشای دانیشتوانی به ههشت نه کهن خوشحالی خویان دهه ربه برن بۆیان و به ریزه وه سلاویان لی نه کهن .

﴿ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴾ پیاوانی دانیشتوانی سهر نه عراف هیشتا نه چونه ته به ههشته وه، نهوان به ناواته وهن و به ته مان بچه به ههشت و له گه ل به ههشته کان بن، چونکه نهوان خاوه نی باوه ربوون، ناشکرایه هه که سی باوه ری به خوا هه بی به ته مای لیبوردن و به زه بی خواجه و ته مابرنابی له لی بوردن، به دژی بی باوه رانه وه که ته ما بر بوون .

نهو رسته یه پال به بیر و بۆ چونی نهو که سانه وه ده نی نه لئین: نهو پیاوانه ی سهر نه عراف بریتین له پیغه مه ران و پیاو چاکان و زانایان، چونکه نه چوونی نهو پیاوانه ی سهر نه عراف بۆ به ههشت و به ته مای چونی به ههشتن شیاوی نهو ریزه نه خوا به وانی به خشیوه .

﴿ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ وه هه کاتی چاوی پیاوانی سهر نه عراف وه ربه خایه بۆ لای دانیشتوانی دۆزه خ نه لئین: نه ی پهروه ده که ری ئیمه تو ئیمه مه گپه له گه ل تا قمی سته میان له خویان کردوه بی باوه ربوون و چونه ته نیو دۆزه خ. دوا ی بانگ کردنی به ههشته کان، پیاوانی دانیشتوی سهر نه عراف بانگی دانیشتوانی دۆزه خ نه کهن. نهوه یه خوا نه فهرموی :

﴿ وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رَجُلًا يَغْرِفُ لَهُمْ بِسْمَاتِهِمْ قَالُوا مَا أَعْنَى عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴾ وه دانیشتوانی سهر نه عراف بانگی پیاوانی پی شه وای بی باوه ران نه کهن نه یانناسن به ووی نیشانه کانیانه وه نه لئین: نه گه یشته فریاتان داراییه کوکرا وه که تان و کوکو که مه لی زورتان و شتی نیوه خوتانیان پی شه وه به گه و ره دانه نا و خوتانتان له لای

راستی و لای دانیشتوان به‌گه‌وره دانه‌ناو ئه‌تاتان ووت به‌ باوه‌رداران: ئیوه هه‌رگیز به‌میه‌ره‌بانی خوا ناگه‌ن. کاتی راستی رۆژی دوایی هات و بی باوه‌ران به‌سزای کرده‌وه کانی خویان ئه‌گه‌ن دانیشتوانی سه‌ر ئه‌عراف دووشت بیری بی باوه‌ران ئه‌خه‌نه‌وه: یه‌که‌میان ئه‌لین داراییه‌ کۆکراوه‌که‌تان و خۆتان به‌گه‌وره دانان نه‌گه‌یشه‌ فریاتان: دووهمه‌میان ئه‌وه‌یه به‌بی باوه‌ران ئه‌لین: ئیوه ئه‌تاتان ووت به‌باوه‌رداران، ئیوه ناچه‌ به‌هه‌شت وه‌ک ئاماژه‌ی بۆ ئه‌کاوه‌ فهرموی:

﴿أَهْؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ﴾ ئه‌و باوه‌رداره‌ هه‌زارانه‌ ئه‌و که‌سانه‌ی ئه‌وتۆن ئیوه‌ی بی باوه‌ران له‌جه‌ه‌ندا سویندتان ئه‌خوارد خوا ئه‌وان ناگه‌یه‌نی به‌میه‌ره‌بانی خۆی و نایان خاته‌ به‌هه‌شت. بی‌گومان ئه‌چه‌ به‌هه‌شت. ئه‌وه‌تا ئه‌فه‌رموی: دوا‌ی ئه‌وه‌ی دانیشتوانی سه‌ر ئه‌عراف له‌وتووێژی خویان ئه‌بنه‌وه‌ له‌گه‌ڵ بی باوه‌راندای خوای مه‌زن به‌به‌خشنده‌یی و گه‌وره‌یی خۆی ئه‌فه‌رموی:

﴿ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفَ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنتُمْ تَخْرُجُونَ﴾ ئیوه‌ی دانیشتوانی سه‌ر ئه‌عراف بچه‌ نیو به‌هه‌شت به‌هۆی گه‌وره‌یی و به‌زه‌یی خۆمه‌وه، ئیوه له‌مه‌وپاش ترستان له‌سه‌ نیه، ئیوه خه‌فه‌تبار نابن بۆ ئه‌وه‌ی پاداشتی کرده‌وه‌یه‌کتان له‌کیس به‌چی، هه‌موتان له‌ئاسایش و خوشیدا ئه‌ژین، به‌بی باوه‌ران و خۆ به‌گه‌وره‌دانانه‌کانیش ئه‌بیژی: ئیوه‌ش بچه‌ نیو دۆزه‌خ.

دوا‌ی ئه‌وباسانه‌ی پێشوو خوا باسی گفتوگۆی دانیشتوانی دۆزه‌خان بۆ ئه‌کا و به‌کۆڵیه‌وه‌ ئه‌لین له‌رۆژی دوایدا بانگی دانیشتوانی به‌هه‌شت ئه‌که‌ن، وه‌ک ئه‌فه‌رموی:

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنِ افْئِضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا

وَعَرَّتْهُمْ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسِفُهُمْ كَمَا نَسَوُا
 لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾
 وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ
 يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ
 الَّذِينَ نَسَوْهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا
 مِنْ شُفْعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ
 قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾

به راستی خوشحالی دانیشتوانی به ههشت به رزگار بویان نه بیته هوی چاکه له سهر
 چاکه بویان. خه فه تی دانیشتوانی ناگر له سهر چاکه به له کیسیان چوه نه بیته هوی سزا
 له سهر سزا بویان دانیشتوانی ناگر نه وان دانیشتوانی به ههشت له نیو چاکه و خوشی
 به رده و امدان بویه نه فه رموی :

﴿ وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ وَمِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ ﴾
 وه دانیشتوانی ناگری دوزه بانگ نه که نه ادا دانیشتوانی به ههشت: که نیوه بریژن به سهر
 نیمه دا له ناوی به ههشت نه اندازه کی و ا تینویمان بشکیتی، یا یتیمان به خوشن له و
 خوارده مه نیه خوا به نیوه به خشیوه شتی بیخوین .

﴿ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَمَهَا عَلَى الْكَافِرِينَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ﴾
 دانیشتوانی به ههشت نه لئین: به راستی خوا ناو و خوارده مه نی به ههشتی قه ده غه کردووه
 له سهر بی باوه ران نه وانه ی نه و تون نایینی خو بیانیان و هر گرتووه و گه رانویانه به خو خه ریک

کردن به پروبوچ و به یاری کردن و گالته کردن منه ولنی فریودابوو ژیان و خوشی جیهان لهه رزانی و پلهو پایهو سامان .

﴿قَالِیَوْمَ نُنْصَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ یَوْمِهِمْ هَٰذَا وَمَا كَانُوا بِآیَاتِنَا یَجْحَدُونَ﴾ دواپی ئیمه نه مرو ئهوان به جی نه هیلین له نیو سزاداو له بیری به زه پی خو مانیان نه بهینه وه، ههروهك چون له بیری خو مانیان برده وه بی گهیشتی رژی خو یان نا ئه م رژه و ههروهك ئه وهی باوه ریان به ئایه ته کانی ئیمه نه بو که به لگه بون له سه ر یه کیتی خواو هاتی نه م رژه و به رده و امیشبون له سه ر بی باوه ری.

﴿وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصْلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًی وَرَحْمَةٍ لِّقَوْمٍ یُّؤْمِنُونَ﴾ وه به راستی ئیمه هاتبون بولای ئه و تا قمه بی باوه رانه به نامه یه که وه ئیمه روغان کردبوه وه به و نامه یه بیرو بیرو باوه رو فه رمان و ناموزگاری یه کان به دریزی له سه ر زانستی خو مان به و رو ن کردنه وه، ئه و نامه یه شاره زایی که ره بو فه رمانی خواو، میهره بانیه بو تا قمی باوه رنه هیئن و کار به فه رمانه کانی نه که ن. به لآم ئه و که سانه رو و وه رنه گیرن له و نامه یه دوا ی هه وه سی خو یان نه که ون و پاشه ر ژیان دوزه خه .

﴿هَلْ یَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ﴾ ئه و بی باوه رانه باوه ریان به ئایه ته کانی ئیمه نه هیئا چاوه پروانی هیچ شتیکیان نه ئه کرد مه گهر چاوه پروانی ئه وه یان نه کرد به لئینان پی درابوو به و شته له سزاو چوونیان برلای ناگرو ئه نجامی ناوه پروکی ئه و نامه یه که له سه ر زمانی پیغه مه ران به لئین درابو توشیان بی .

﴿یَوْمَ یَأْتِی تَأْوِيلَهُ یَقُولُ الَّذِینَ نَسُوا مِنْ قَبْلُ﴾ رژی دیت په یدابوونی شتی ئه و نامه یه هه والی پیداهو بی باوه ران به چاوی خو یان راستی ئه وه ی ئه و نامه یه هه والی پیداهو ئه ی بینن. ئه و رژه که سانیکی ئه وتو وازیان له و نامه یه هیئابوو له بیری خو مانیان بردبوه وه له وه و به ر له جیهانداو راستیان بو دهر که وت نه لئین:

﴿قَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ رَبَّنَا بِالْحَقِّ﴾ به راستی هاتبون نیرواوه کانی په روه رده که ری ئیمه به راستی و به دروستی بو رو ن کردنه وه ی زیندو و بونه وه و به هه شت و دوزه خ و شته نادیار یه کانی تر. به لآم ئیمه ی بی باوه ر له جیهاندا به درومان نه خسته وه، ئه وانه یان کاتی

نهووت سزایان بینی به چاوی خوځان، له جیهاندا به پیغمه و انیان نهووت: جادوگرو بوختنا چین .

﴿ فَهَلْ لَنَا مِنْ شَفْعَاءٍ يَشْفَعُوا لَنَا ﴾ دوايي نایا بو نیمه ههیه یه کی له تکا کاران ههتا تکامان بو بکهن لهم روژدهدا له خزمهت خواډا بو لی بوردغان له گونا هه کانمان و به کردهوی ناله باری خو مانمان له گهل نه کا. بیگومان نهو ناوا ته یان پوچ و بی سوده و بی نه نجامه .

﴿ أَوْ نُرَدُّ فَنفَعُلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ ﴾ یائیمه بگپړ نهووه بو لای ژبانې تری جیهان دوايي نیمه بیکهین جگه ی نهو شته ی نیمه کرد و مانه له مهو بهر و باوهر به پیغمه و مران و روژی دوايي بهیښن و به دروژان نه خهینه ووه یا باوهر په یه کیڼی خوا بهیښن و هاو بهشی بو داننن له په رستندا. نه گهر خوا وه لای دوا که یان بداته ووه به راستی هه مونر خاندنې پوچ نه بیته ووه نهو که سه ی به تیر و به شیر نه بی باوهر نه یهرن په کسان نه بی له گهل که سی به خوشی و به ویستی خو ی باوهر به راستی بهیښی و سه رو دارایی خو ی دانې له ریگه ی خواډا، نهو هس گونجاو نیه .

﴿ قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴾ به راستی نهو که سانه زیانیان له خو یان داوه، ته مه نی خو یانیان به فپرو بر دوه ته سر، ونیوه له وان شتی نه وان به دروژ و به بوختان نه یان په رست له بته کانیان که تکایان بو بکهن، هه رو هه هه مو کرده ووه ی تاوانباران به هه وادا نهرو او سودی نابی بو یان، هه مو تکا کارو دوسته کانیان لی وون نه بی که له جیهاندا به فهرمانی نه وان ههل نه سان و هه لیان نه گرتن بو کاتی ته نگانه .

کاتی خوی مه زن باسی بی باوهران و په رستنی جگه ی خوی فهرمو، دوايي به لگه یان له سر دانه نی به هو ی نهو شتانه ووه دروستی کردوون. نه فهرمو ی جگه ی خوا په رستراویکی تر نیه، رو نه کاته هه مو بونه وهران و دروست کراوانی خو ی و نه فهرمو ی:

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ
 أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا
 وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ ۗ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ
 وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾ أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا
 وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾ وَلَا تُفْسِدُوا فِي
 الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ
 اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾

﴿ أَنْ رَبَّكُمْ اللَّهُ ﴾ به راستی په روهرده که ری ئوه خوايه که له هه مو روئکه وه خاوه نی

توانای بی وینه یه، هه رخوايه تنه ا له نه بونه وه بونه وهرانی هینا وه ته بونه وه، خاوه نی
 توانایشه دواي نه مانیان له سه ر پاشماوه ی له شیان دروستیان بکاته وه و زیندوویان
 بکاته وه، جگه ی نه و خوايه که نی تر خاوه نی توانای وا نیه. که واته ناگوئی جگه ی نه و
 په رستراوی تر هه بی. یه کیکه له توانا کانی خوا که نه فهرموی :

﴿ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ﴾ خوايه کی نه و تویه دروستی کردوه
 ناسمانه کان و زهوی له ماوه ی شهنش روژی نیستادا .

زانایان له باسی مانای ووشه ی (فی ستة أيام) بیری جیاوازیان هه یه: هه ریه که یان
 به جوړی مانایان کردوه، هوی جیاوازی بیرو بچونیان نه گهر یته وه بولای دووشت :

۱. به راستی کرده وه کانی خواي مه زن دیاری نا کړی به هوی کاته وه، نه وه تا له نایدی
 په نجای سوره تی نه لقه مه ردا نه فهرموی (وما أمرنا إلا کله بالبصر) وه کاری نیمه
 نابی مه گهر به ناماژه و بریقه ی چاوه.

ته فسری زمانا کوی

۲. رۆژ کاتی دیازی ئەکری دواى بوونی ئاسمانه کان و زهوى و پهیدا بوونی روداو هه کان، بهرله وان نه کات هه بهر نه رۆژ .

ئه بى نه وه بزانی مه بهست رۆژی دیاری کراوى وینهى رۆژانی ئیستا نیه که به هوى خولانه وهى گۆی زهوى بى به ده وری باز نهى خۆردا، چونکه بهرله دروست کردنى ئاسمانه کان و زهوى خۆر نه به هه تا کات و رۆژی پى دیاری بکری. به لکو مه بهست نه وهیه که خواى مه زن بهیه که جارو له یه که کاتا دروستی نه کردوون له گه له نه وه یشدا خاوه نی توانایه. یانی دروست کردنه که یان له شهش جاردا بووه، بۆ نه وهى خواى مه زن ئیمه ووریا بکاته وهو فیرمان بکا ئیمه کارو کرده وه مان له سه ر خۆو هیدایانه بى، دوره په ریز بن له په له کردندا و رام بین له کردنى هه مو کاریکا به بى په له، وورد بین له کارو کرده وه ماندا، هه رزه و لاوازو هه له شه نه بین له هه لسو که و تماندا خوایش له هه مو کهس زاناره بۆ مانای هه مو شتی. که واته پێوسته مانای (الایام) به جوړی بکری وه ربگری و بجیته نه قله وه، به راستی بۆ دیاری کردنى ئهم مانایه زانایان بیرو بۆ چونی جیاوازی تریان ههیه جگه ی نه وانه ی پێشو، هه یانه ئەلین: له رسته که دا و وشهیه فیردراوه واته (فی مقدار ستة أيام) له نه ندازه ی شهش رۆژدا. هه یانه ئەلین هیمایه له چه ند جار، خوا بونه وه رانی بهیه که جار دروست نه کرده. به لکو به شهش جار دروستی کردوون، له بهر نه وهى بۆ هه مو شتی هه بى سنوړیکى دیاری کراو و کاتی دیاری کراو، هه یانه ئەلین: (الایام) هیمایه له چه نندین گۆرانکاری، خوا به که به جار بونه وه رانی وه که ئیستا دروست نه کرده. به لکو دروست کردنه که گۆراوه له گۆرانیکه وه بۆ گۆرانى تر به گوێره ی بیرو رای پهیدا بون و به رزبونه وهى هیزى بۆ لای هیژى تر. (نظریة النشؤ والارتقاء) هه تا بونه وه ران وه که ئیستای لیها تروه. وه که ئیستا ئەه یان بینین. ئەو بیرو بۆ چو نانه هه مویان نه گو نجین و ئیمه به لگهیه که مان نیه بۆ دیاری کردنى به کیکیان، هه رچه نده زانایانی کۆن و تازه مانای زۆریان بۆ کرده وه، بۆیه له بهر نه وه ئیمه ئەلین: (الایام) بۆ نه وانه هه مو نه گو نجی و بۆ شتی تریش هه ر نه گو نجی و به راوردی ناکهین به نه ندازه کانی ئیمه. که واته

تهفسیری زمانکۆبى

پێویست نیه هیچ کەسێ یی داگری لەسەر مەبەستی ئەو ژمارەیه بەجۆریکی تەنهاو دیاری، گومان بردن بەناوی زانستەوه روخاندنیکی گیانییه و هەولدانیکی تەوهزمیه لەبەر دەم زانستا .

﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ لەپاش دروست کردنی ئاسمانەکان و زەوی خوا بەتەواوی دەسلەاتی پەیدا کرد بەسەر عەرشددا. عەرش لەزمانی عەرەبیدا بەمانا کورسیه، لێره دا هێمایه لەدەسلەات و پاشایهتی بۆ هەمو بۆنەوهران و هەمو کاروباریان لەخواوهیه، ئایه تی (٥٤) ی لەمەودوای ئەم سورەتە مانای ئەورێستیه ئەکا کە ئەفەرموی:

﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ یانی خوا خاوهنی بۆنەوهرانەو کاروباریان ئەبا بەرپوه، وێنە ی ئەوهی ئیستا ئەبێژری پاشا لەسەر کورسی و تەختی خو دەسلەاتی هیه بەسەر هەری می خویا. یانی خوا دوا ی دەسلەاتی پێشوی ئەو دەسلەاتی هیه، ئەگینا خوی مەزن هەر لەکۆنەوه خاوهنی توانای یی براوهیه وکاتی دیاری کراو پاش و پێشی بۆ نیه .

وهك باسمان کرد ووشە ی (العرش) هێمایه لەوهی کە خوا دەسلەات و توانای و هێزی بلاو بوەتەوه بەسەر هەمو بۆنەوهراندا، بەمانای ئەوهنیه کە خوا شوێنیکی تایه تی هیهو لەسەری دانیشتوه، وهك رۆن کرایه وه وێنە ی ئەوهیه تەختی پاشایه تی جیگه ی فەرماندایه تی بۆ دانیشتوان و هەلسۆراندنی کاروباریان، ئەوهی شایانی باسی تەختی خوا بۆنەوهران نابزانن، بەراستی یه کێکە لەکاره نهێنیه کان وێنە ی رۆژی دوا ی پێویسته ئیمه باوه‌رمان پێی هه‌بی .

بۆ زانین: مانا کردنی عەرش بەکورسی و (الاستواء) بەدانیشتن وهك هەندێ کەس ئەیلێن پوچ و بێ مانایه ، چونکە خوا بەرلەعەرش هه‌بووه و بێ جیگه بوه ئیستاش هه‌روایه خوا گۆرانی به‌سەردانایه و گۆران بۆ بۆنەوهرانه: زانای به‌رز (راغیب) لەنامه ی خۆیدا (مفردات القرآن) ئەفەرموی: عەرشی خوا کەس بەراستی نابزانێ. لەزانایان سادیق و حەسەن و ئەبو حەنێفه و مالیکه‌وه گێراوه‌تەوه: ئیستیواء ماناکه ی دیاره، چۆنیه‌تیه‌که ی نازانری. باوه‌رپی بونی پێویسته، باوه‌رپی نه‌بونی بی باوه‌رییه، پرسیار لی کردنی تازه‌بابه‌ته (بدعة). توانایه‌کی تری خوا ئەمه‌یه:

تەفسیری زمانکۆیی

﴿يَفْشَى اللَّيْلَ الْبَهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْنًا﴾ خوا به تاريکی شهو روناکی شهو دائه‌پۆشی و دواي رۆژ نه‌که‌وی به گورجی و به‌بی دواکه‌وتن. يانی شهو دواي رۆژ نه‌که‌وی و به‌په‌له دیت به‌دواي رۆژدا ئەوجیگایانه‌ی رۆژیان تێدایه شهو زال ئەبی به‌سه‌ریانا تاريك ئەبن دواي روناکی، هه‌رچه‌نده باسی داپۆشینی روناکی رۆژ ناکا بۆ تاريکی، چونکه رسته‌که به‌لگه‌یه له‌سه‌ری، هه‌روه‌ها شهو و رۆژ و تاريکی و روناکی دین و ئەپۆن به‌هۆی میهره‌بانی خواوه له‌به‌ر به‌رژه‌وه‌ندی و په‌ره‌پێدانی ژيان و ئاسایشی بونه‌هران، به‌و جۆره له‌سه‌ر رینگه‌و په‌چه‌یه‌کی دامه‌زراوی به‌رده‌وام رۆژ په‌یدا ئەبی هه‌تا هۆی زینده‌گانی په‌یدا بێی و پايه‌داریی، دواي شهو دروست ده‌بی بۆ ئارام و حه‌سانه‌وه و پشوی بونه‌هران. يانی رۆژ بۆ جو‌له‌و کارکردن و هاتوچۆ، نه‌گه‌ر واریك بکه‌وی ئاده‌میزاد به‌شه‌و کاربکه‌ن و به‌رۆژ به‌سه‌رون و پشو به‌دن له‌به‌رئه‌وه‌یه شیوه‌ی پشه‌کانیان ناچاریان نه‌کا، که‌م جارێان وه‌ک یه‌ک ئەبینرێ به‌وشیوه‌یه بۆیان هه‌لته‌سه‌روێ و جو‌ریکی ئاناسایه و پێچه‌وانه‌ی ئەو په‌یره‌و و پڕۆگرامه‌یه ده‌قیان پێوه‌گرتوه بۆ ریکخستنی هۆی ژيانیان .

توانای خوا ته‌نها دروست کردنی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و توانای هه‌لسه‌رواندنی کاروباری ئەوانی نیه ته‌نه‌ایش هاوردن و بردنی شهو رۆژ نیه به‌ دواي یه‌کا، یه‌کی تر له‌توانا زۆره‌کانی خواي مه‌زن ئەمه‌یه که نه‌فه‌رموی:

﴿وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنَّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ﴾ وه‌خوا دروستی کردوه خۆرو مانگ و نه‌ستیره‌کان به‌رام کراوی ناماده‌کراوی به‌هۆی فه‌رمانی خواوه و هه‌لسه‌رواندنیان به‌گوێره‌ی سودی بونه‌هران و دانانی هه‌ریه‌که‌یان له‌شوێنی شیاوی خۆيانا بۆ سودی گیانداران .

بۆ زانین: گفتوگۆکردن له‌باره‌ی ئەو نه‌ستیره‌وه پێوستیان به‌زانیی ئاسمان ناسینه‌وه هه‌یه، ئیمه‌ش له‌و باره‌وه هه‌یج نازانین، به‌تایبه‌تی ئەو شتانه‌ی له‌ژوره‌وه‌ی خۆرو مانگه‌وه‌ن له‌بونه‌وه‌ران و بۆشایی که‌زانایانی ئاسمانناس رونیان کردونه‌ته‌وه زۆربه‌یان به‌جو‌ریکی راستی نه‌زانراون، بۆیان رۆن بوته‌وه زۆربه‌ی ئەو نه‌ستیره‌ گه‌وره‌ترن له‌زه‌وی به‌هه‌موو گیان له‌به‌ر و بی گییانه‌وه به‌جنۆکه و فریشه‌که‌نه‌وه، ئەو چۆلایه‌تیه پانه‌ی ئەم گه‌ردونه هه‌یه‌تی جگه له‌خوا که‌سی تر رینگه‌ی پێ نه‌بردوون و رینگه‌شی پێ نابهن، بۆیه پێوسته

زانین و بەرپۆهبردنی بۆنەوهران هەوآلەهێ لای زانیاری خۆی بکەین، هەر خوایشه بتوانی
بیانبا بەرپۆه ئهوهی ئیتمه بزانی زۆرکهم و کۆره، وهك ئەفهرموی :

﴿إِلَّا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ ئاگاداربە و بزانی بۆ خوایه دروست کردن و فەرماندان بۆ
ههمو شتی، لەبەرئەوهی دروستی کردون و بۆ خوایه فەرمانیان پێی بدا بەهەرشتی
ئارەزووی هەبێ. بەورستیه ناوهرۆك و مەبەست و مانای رستەي (ثم استوى على العرش)
رون بویهوه، وهك لەمەوبەر رۆن کرایهوه .

﴿تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ بەرز و بالاو گەورهیه خواکه پەرورده کەری هەمو
بۆنەوهرانە، پیت و فەرپو چاکەي خوایه کجار زۆر و بی شومارە بۆیان و پایەدارو
بەردەوامه و خاوهنی هەمویانە .

﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً﴾ ئیوه بیاریتهوه له پەرورده کەری خۆتان بە کزۆلی و
گریانهوه له خوا بترسن و خۆتان له گوناھ بیاریزن و، بەپەنھانی لەدەررونی خۆتانابی
پارانەوه کەتان و راست و نییاز پاکن له کارو گفتوگۆتانا، خۆتان دوورخەنەوه له بەرچاوی
دانیشتواندا و جگه‌ی خوا کەسی تەرتان مەبەست نەبێ، بەئاشکرایش له خوا بیاریتهوه و
دەررونی خۆتان له دووروی و بیاریزن .

﴿إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ بەراستی خوا ئەو کەسانەي لەسنور دەرچوون خوشی ناوین
و بەدەنگی بەرزو ناقولاً ئەبارتەوه و بەقیرەقیر و هاوار نازاری دانیشتوان ئەدەن و خۆیان
هەلئەکیشن لەپەرستندا له دەررونیان پيس و چەپەلی ئەشارنەوه و نیاریان پاك نیه .

﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ﴾ وه ئیوه خراپه مه کەن له ئیو زهویدا، ستهم له دانیشتوان
مه کەن و هاوبەش بۆ خودا دامەنین، زهوی کاو له مه کەن و شارو گونده کان مه روختین،
کلێسه و مزگه‌وته کان تیک مه دهن، سه‌رچاوه‌ی ئاوه‌کان پر مه‌که‌نه‌وه، به‌نداوه‌کان
به‌رمه‌دنه‌وه به‌ی هوده، دانیشتوان له نیشتمانی خۆیان دهرمه‌که‌ن و به‌ندیان مه‌که‌ن و
مه‌یان چه‌وسینه‌وه، دارایی و سامانیان تالان مه‌که‌ن، زهوی پر مه‌که‌ن له خراپه به‌هوی
به‌رتیلو دزی کردن و ده‌ست درێژی و ده‌ست برین له‌کپین و فرۆشتندا، به‌رزو و توپزی

ته‌فسیری زمانکۆیی

بی باوه ری مه سه پتن به سهر دانیشخواندا و به ویرنه وه بیانویان بی مه گرن، میشکیان تیشک مه دهن به خواردنه وهی مه بی و کردنی قومار و وانه گرتنه وه و خویندنه وهی ناوله پ و ناماده کردنی گیانان، گۆرانی یاسای ناین و پهیدا کردنی بیروباوه ری پوچ، برین و سوتاندنی دارو دره خت، نه هیشتنی ناسایش. هاللدانی کاربه دهستان بو خراپه کردن و سستی کردن بو کاری پیوستی سهرشانیان و ریگه گرتنیان له راستی و پهیدا کردنی ناکوکی له نیوانیان دانیشخواندا و کپینی ناموسی تاوانباران بو گیره شیوینی، لایه ن گرتنی ناره وای دادوهران له دادگادا بو لایه کی تاییه تی، هه تا دی، نه و کارانه ی پیشو مه که ن له زه ویدا .

﴿ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ﴾ دوا ی چا کردنه وه و پاک کردنه وهی زه وی له خراپه و خوشه کردنی به دادپهروه ری و باوه رهیتان به ناین و په رستی خوا، بانگ کردن بو لای چاکه و ریک وینکی نیو گه لان چاودیری کردنی نه ندامان و پاراستی زمانی گه لان و ناردنی پیغه مه ران بو لایان .

خوا ی مه زن نه و زه وییه ی چاک و پاکو خوشه کردوه به و هه موه کانگاو پیت و فه ره شاروا نه دایان و له ناویا که به هیچ که سی نایه نه ژماره، زه وی رازانه وه به مانای خواره وه:

۱- به جوانی و رابواردن و پهیدا کردنی خوشی گیان و ژیان له دروست کردنی ژن و پیاو بو یه کتری و چاکه کردن، دایک و باوک و دوست بو ریتز گرتن له یه کتری و ناسینی یه کتری، دهنگی خوش و گۆرانی بو زاخوا ی میشک. هه تادی ...

۲- بنه مای پاک و خوشه کان له خواردنه مه نی: وه ک گه نم و دانه ویله ی تر سه وزه و گوشت و میوه به هه موو ره گه ز و قه واره و ره نگیانه وه. له پێشاک و ژیرره خه ر سه ره خه ر: وه ک لۆکه و پیس و نه وریشم، دوا ی نه وانه ش ناده میزاد نایلۆن و به ره مه می تری دۆزییه وه، له مه ولا شتی تری وانه دۆزنه وه لای گومانی نیمه نیستا نایانزانین و ناچیته میشکمانه وه، ههروه ها زۆر شتی سه ره سو رهیتنه ر دۆزرا وه ته وه بو نزیک خسته وه ی جیگه

دوره کانی ئاسمان و زهوی، تێپەربون لە کیشوهره کاندایه ماوهی ووردهیه کی کاتژمێر و له ماوهیه کی کهمدا، بێنی یه کتری و شتی پێیست له دوورترین جێگهوه به هۆی تهله فزیۆن و سه ته لایه ته وه. بیستی دهنگی یه کتری له و په ری جیهانه وه به هۆی رادیۆ و تهله فزیۆنه وه. پهیدا کردنی سوتهمه نی خه لۆزی به ردو دوای نهوت و به نزی و گاز و درهخت، له روناکی ئاگر و نهوته وه بۆلای کاره با له وانیشه وه بۆ لای گهرمایی زهوی و خۆرو زه رپه به تابه تی پهیدا کردنی گهرماو سه رما به هۆی کاره باوه .

لای هه مان رونه ئاده میزاد دروست نه کهن له نهوت تایه ی ماشین و فڕۆکه و جگه ی نه وانه یش، شوشه ی نه شکاو نه برای به گولله یی دروست نه کهن، بۆمبا و ناپالم و نایلۆن و په بێنی کیمیاوی و لوله ی ئاو رشتن و تۆزی خۆ جوان کردن میژ و کورسی دانیشتن و به رگی میژ نان خواردن و گوڵی دهست کرد و سو راوی لیو کلی چاوو بویه ی نینۆک و پۆشاکێ ژیر به رگ و فلچه ی دگان و رهنگی چاپخانه و فیلمی سینه ماو هه زاران شتی نایه نه ژماره، نه وانه هه میوان له نهوت دروست نه کړن و له زهوی ده ره نه یترین بۆ ناشتی و هیمنی و ئاسایش بلاو کردنه وه به سه رزه ویدا نهک بۆ گێره شیونی له سه رزهوی .

نه و نه یه ته بۆمان رپوون نه کاته وه که ئاده میزاد نه و په ری بی باوه ری و سه ته مکاری به کار دین له هه مو شتی خراپتر و یاخی بونتر نه وه یه : له بریتی خواره مه نی پهیدا کردن بۆمبا و ناپالم و کازی کیمیاوی و خه رده ل دروست نه کهن بۆ کوشتی منالان و بی چاره کان و ناشیرین کردنی گه و ره کان به وه یش کۆلنا ده ن دوو که لی ژه ه راوی و گپی ئاگری سوتنه ر دروست نه کهن، دوای نه وانه یش بۆمبا ی زه رپه و هیدرو جین دروست نه کهن بۆ له ناو بردنی گیانداران و گیانان، نه وانه و چه ندین تریش بۆ تیکدانی زهوی و دوو اکه وتنی گه شه ی زهوی .

به راستی ئاده میزاد په رستی خویان گوپی به بی باوه ری، خوشی و به ره می زهویان گوپی به دۆزه خ، پاشه رپۆژی مرۆفایه تیان به سته به به به کاره یانی بۆمبا ی زه رپه و هایدرو جینه وه. بێگومان خوی مه زن دروستی کردو له زه ویدا خوشی و خواره مه نی پاک

تهفسیری زمانکۆبی

بۆ دانیشتوانی سه زهوی، سه مکاران و بی باوه ران دایان ناوه و نامادهیان کردوه بۆ له ناوبردن هه زاران بۆ مباو فرۆکه ته گهرین به بۆشایی هه وادا به شهو و به پرۆژ. چاوه پروانی هه له ته کهن بۆ کاول کردنی زهوی و گێرانی به خوڵه میشی هه تا نه وهی ئادهم به سه زهویه وه نه مینی. که واته پیوسته ئیمه بزاین چ که سیکه زهوی له ناو نه با و تیککی نه دا، دواي نه وه خواي مه زن ئاوه دانی کردوه ته وه و خوشی و رابواردنی بۆ ئیمه داناوه له زه ویدا. که واته پیوسته به گوێره ی توانا ریگه بگرین له خوین رژاندن و کاول که رانی زهوی، به هه مو توانا مانه وه کۆسپ دابنێن له ریگه ی دوژمنانی خوا و زهوی و مرو قایه تی و نیشتمان و ئاده میزاد، به لای که مه وه ده ستیشانیان بکه ین هه تا خو مانیان لی بیاریترین .

﴿وَأَذْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ وه ئیوه بیارینه وه له خوا به ترسانتان له سزای خوا و به ته ما بو نتان بۆ پاداشتی چاکی خوا و به ئومیدی ره زامه نی خوا، مرو قی ژیر کار نه کا بۆ سودی خوی و له خوایش ته ترسی که وه ری بگری له ریزی پیاو خراپاندا به هوی که مو کوری و خراپه ی خویه وه، له هه مان کاتدا به ته مای سه رکه وتن و وه رگرتنی پاداشتی چاکیه، چونکه ترس و ته ما ته بنه هوی خو پاراستن و کردنی کاری چاک و لادان له سه تم کردن و گیره شیوینی .

﴿إِنَّ رَحْمَةَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ به راستی به زهوی و به خششی خوا نزیکه له چا که که رانه وه، ته وانیش به ته مای میهره بانی و به زهوی بی ژماره ی خوان . له و ئایه ته وه ده رته که وی ته و که سه ی له خوا ته ترسی و به ئومیدی پاداشتی چاکی له ریزی چا که که راندا ته ژمی ری و خواي مه زن پاداشتی چا که که رانیش ته داته وه . کاتی خواي مه زن له ئایه ته کانی پی شودا هه والی دا پیمان ئاسمانه کان و زهوی و ته و شه سه ر سور هینه رانه له وانان، دواي ته وانه باسی دروست کراویکی ترو توانایه کی تری خویمان بۆ ته کا و ته فهرموی :

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ
الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّىٰ إِذَا أَقْلَتِ سَحَابًا

ثَقَالاً سَقْنَهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾
وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتَهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبثَ لَا يَخْجُ إِلَّا نَكِدًا كَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾

﴿ وَهُوَ الَّذِي يَرْسِلُ الرِّيحَ بِشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ﴾ وه خوا که سیکی نه وتویه بایه کان نه نیری به ههر چوار جوره کانیه وه: بای رۆژ هه لات و رۆژئاوا وبای باکورو باشور به موژدهو به باران بهرله چاکه ی خوا که بارانه. پیشه ی بای رۆژئاوا هه ور پهیدا نه کا، بای باکور هه ور کۆ نه کاته وه، بای باشور باران نه بارینی، بای رۆژئاوا هه ور پارچه پارچه نه کا، هه روه ها خوا نه و بایانه نه نیری .

﴿ حَتَّى إِذَا أَقْلَتْ سَحَابًا ثَقَالًا سَقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ ﴾ هه تا کاتی نه و بایانه هه لئه گرن و بهرز نه که نه وه هه وریکی قورس به باران و چرو پر له ئاو ئیمه نه و بایانه پال پیوه نه نین و نه یان نیرین بۆ لای زیندو کردنه وه ی شاریکی مردوی بی تاو وبی سه وزایی، دوا بی ئیمه نه نیرینه خواره وه بۆ نه و شاره مردوه ئاوی نه نیریزین به سه ریا .

﴿ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ ﴾ دوا بی ئیمه ده رنه هین به هوی نه و ئاوه وه له هه مو بهروبوم و سه وزاییه کان. پوخته ی مانای نه و رستانه بهم جور هیه: به راستی بایه کان هه لئه کهن، خۆر ئاوی زه ریا کان و ته رایی زه وی نه کا به هه لم و به ته م نه و بایانه به و هه لمه وه بهرز نه بنده وه بۆ لای سه ره وه پاشان زه وی راپان نه کیشی بۆ لای خوی و نه که وی به سه ریا دلۆ په کانی ئاو یه که له دوا ی یه ک، نه وانه هه مویان دین و پهیدا نه بن به گویره ی ده ستوری دیاری کراوی سروشت به بی گومان، به لام چ که سیکی نه وتویه نه و سروشته ی پهیدا کردوه و نه و یاسایانه ی نه وتۆ له سه ری نه روا بهر یه یکی به ماوه ی چه نندین

ته فسیری ز مناکۆینی

مەلایینی خولەك كەناگۆرئین بەجۆری تر؟ ئایا سروشت لەخۆیەوه پەیدا بوو؟ ئایا ئەو یاساو دەستورانه فەرمانیان داوه بە سروشت لەیەكەم كاتەوه هەتا كۆتایی، بەرێكەوت بوو بەبێ ھۆیە پەیدایان بكا؟ دوايی چاكتر واىە ئەو گومانە گۆترەكارى و بى بەلگە بى، چۆن شتیكى بى پەپرەو بى پروگرام پەپرەو پەیدا ئەكا و چۆن شتیكى بى ناگا لەخۆى شتیكى خاوەن ناگا پەیدا ئەكا. دواى ئەو پرسیارانە وەلامیكى وەرگیراو بچیتە ئەقلەوه نیە مەگەر بونی دروستكەریكى خاوەن توانا، بەرێوەبەرى ھەمو شتی لەجیگەى شیاوی خۆیا دابنى، خوايىكى ئەوتۆ نیە سروشتى دروست کردبى و ئەو دەستورە یاسانەى دانابى و ھەمو شتی بۆلای ئەو كۆتایی بى بیت، ھەمو شتی پێویستی ھەریە ئەویى و ئەو پێویستی بەھیچ شتی نەبى، دوايى بابەكان و بارینی باران و زیندوبونەوه و بوژاندنەوهى شارە مردووەكان یەكەبجار لەخواوە پەیدا ئەبن راستەوخۆ دووھم جار بەھۆى سروشتەوه كەخوا دروستى کردوہ.

﴿كَذٰلِكَ نَخْرُجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ﴾ ھەر بەوجۆرەى ئیمە زەوى مردوو زیندوونەكەینەوه ھەروایش ئیمە دەرئەھتین مردووەكان و زیندویان ئەكەینەوه لەرۆژى دوايیدا، بۆئەوهى ئیوە بزانی كەسى دەسلاتی بەسەر زیندوو كردنەوهى زەوى مردوبى دەسلاتی ھەیە لەرۆژى دوايیدا ئیوەى مردوو زیندو بكاتەوه، بى ئاینەكان ئەلین: ئیمە چۆن باوەر بەزیندوو بونەوه بەیتین و كەسمان نەیینوہ دواى مردن زیندەگانی بۆ بیتەوه؟ ئەو ئەلین و كەچی بەچاوى خویان ئەبینن زەوى مردوو بى سەوزایی زیندوو ئەیتەوه و سەوزایی بۆ دیتەوه، بەلام ئەوان ناگیان لەوہ نیە ھۆى زیندووبونەوهى ھەردوولایان یەكە، دوايى بۆ ئەبى بیر نەكەنەوهو سوود وەر بگرن؟.

﴿وَالْبَلَدُ الطَّيْبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِاِذْنِ رَبِّهِ﴾ وەزەویەكى پاك و بى درك و دال و بى دۆچ و ھەریزو بەھیزو خاوەن پیت كاتى باران لى دا گياو سەوزایەكانى دیتە دەرەوہ بەھۆى دەستورو ناسان كردنى پەرورەدەكەرى خۆیەوه، بەرھەم و سودى زۆرى لى پەیدا ئەبى بۆ نادەمیزاد.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَتَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ
 مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ۖ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾
 قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرُّكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ
 يَتَقَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ
 ﴿٦١﴾ أَبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ
 مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ أَوْ عَجِبْتُمْ أَن جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ
 رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوهُ
 فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلِّ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾

﴿ لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ ﴾ بهراستی ئیمه ره وانه مان کردبو نوحی کوری مهلك
 کوری منوشه نوح کوری نوخنوخ (یدریس) بولای گهله کهی خوئی و خزمه کانی، نهو
 گهلهی نوح بت په رست بوون، له جگهی خوای تاق و ته نیا نه یان په رستن .
 ﴿ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ﴾ دواپی ووتی: نهی تاقمی من ئیوه
 خوا به کی تاك و ته نها په رستن و واز له بت په رستی بهین، نه بو ئیوه هیچ په رستراوی
 جگهی خوا. که واته ئیوه فرمان بهرداری خوا بن و هه ر نهو په رستن و هاو به شی بو
 مه سازین .

﴿ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴾ به راستی من ترسم ههیه له سهر ئیوه نه گهر باوهر نه هیتن له سزای رۆژی که له جیهاندا ئاو روی زهوی داپۆشی و ئیوه بخنکیتی، له پاشه رۆژیشدا توشی سزای گهره تر بن به ناگری دۆزهخ، نوح بهو رسته کورته رووی کرده گه له که ی و مه به سته کهیشی نه وه بوو نه تر سا توشی سزا بن و بهزهیی پینانا هاته وه .
﴿ قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴾ کۆمه لئ له پیاوه به ریزو ماقوله کانی خزمه کانی نوح که چاویان پرپوو له سامان و پله و پایه ی جیهان ووتیان: به راستی ئیمه تو نه بینین له ئیو گومراییه کی ناشکر ادای که داوا له ئیمه نه کهیت که لا مانده ی له به رستی چند خوا به و خوا به کی ته نها به رستین !، نهو گه له گومرایی و کهم نه قلپیان نه دایه پال نوح له به ره یج شتی نه بو مه گهر هه ره له به رنه وه ی قه ده غه ی لئ نه کردن له شتی ده قیان پیه گرتوو له به رستی به رده کان و بویان جئ مابوو له پیشوه کانیانه وه، وینه ی نهو گه له ی نوحن که دانیشتوان گیل و گومرایی نه دهنه پال نهو که سانه ئاموژ گارییان نه کهن، گفتو گو ی نا ره واو نا په سهند نه هاو یژن بو نهو که سانه که وتونه ته سهر ریگه ی شار ه زایی و راغوبی، وینه یان له م رۆزه ی ئیمه دا یه کجار زۆرن. به تایه تی نه یانه وئ له ریزی ئاین پهروه ران و زانایانی ئاینی کهم بکه نه وه.

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ نوح له وه لامی نه واند ووتی: نه ی خزمانی من: نیه به منه وه گومرایی له ریگه ی راست و دروست، به لام من ئیرویکم له لایه ن پهروه رده که ری هه موو بونه وه رانه وه، به ریزترین و پیرۆزترین ریگه ی راست و پیشه ی گرنگم بی سپر دراوه .

﴿ أٰبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأُنصَحُ لَكُمْ ﴾ من رائه گه یه نم به ئیوه په یامه کانی پهروه رده که ری خو م، بو نه وه ی ئیوه رزگارتان بی له بنه برپون و له سزای هه ردوو جیهان و من ئاموژ گاری ئیوه نه کهم و مه به ستم چا که ی ئیوه به دلیکی پاکه وه .

﴿ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾ وه من شتی له خوا وه نه زانم ئیوه نایزان، نه بی بزانی که خوا وه نی داد پهروه ریه، هه ره که سیکیش به و جو ره بی من نه ی په رستم له ریگه ی راست

لامان نادا، من نه زانم تواناو زانیاری خوا بی وینه، سزای خوی له بی باوه ران ناگیر پته وه، گه لی نوح گفتوگوی نوحیان نه بیستبو وه ریان نه گرت که هیچ گه لی له سهر به درو خستنه وه ی پیغمه ره کانیان سزای درابی و نه یان نه زانی که سزای گهلانی پیشوو و دراهه، کاتی ناوی پیغمه ریان بیست سهریان سورما، بویه نوح فهرموی :

﴿ اَوْعَجِثُمْ اَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰی رَجُلٍ مِنْكُمْ ﴾ نایا ئیوه بو پیغمه ران به درو نه زانن سهرتان سور نه میئی که هاتوه بولای ئیوه ناموزگاری کردن له لایه ن پهر و رده کهری خو تانه وه بوسه ر پیاوی له ره گه زی خو تان که ناده میزاده .

﴿ لِنَذِرْكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ بو نه وه ی ئیوه بترسیئی له سزای توله کردنه وه ی بی باوه ری و گونا هه کانتان، بو نه وه ی ئیوه که له خوا بترسن و خو تان له خه شی خوا بیار پرون به هوی نه و ترساندنه وه و، بو نه وه ی ئیوه میهره بانیتان له گه ل بکری له لایه ن خوا وه سزاتان نه درئی به هوی بت په رستانه وه، گه له که ی نوح نه یان ووت: نه گهر خوا بیویستایه ئیمه باوه ر به یئین فریشته ی نه ناردو ئیمه ی ناگادار نه کرد، ئیمه شتی واما ن نه بیستوه له باوک و باپیر مانه وه .

بوخته ی مانای نه و نایه ته، خزمه کانی نوح ووتیان: تو هه ر ناده میزادیکی وینه ی ئیمه نه گهر خوا بیویستایه نو پنه ر و ره وانه کراوی بناردایه فریشته یه کی نه نارد، نوح وه لامی دانه وه به وه ی که سهر سور پنه ر نه که خوا پیاوی بیئری بولای خزم و هاو ره گه زی خوی که هیچ سودیکی نه و پیاوه ی تیدانه بی مه گهر شاره زایی گه له که ی بکا بولای چاکه یان، نه وه ی سهر سور پنه ر بی نه مه یه وازیان لی به یئی به بی سود و به بی شاره زایی کردنیان. به راستی مه به ست له ناردنی پیغمه ران ترساندنه، مه به ست له ترساندن خو پاراستنه، مه به ست له خو پاراستن رزگار بونه به هوی میهره بانی و به زه بی خوا وه له پروژی دوواییدا.

﴿ فَكَذَّبُوهُ ﴾ دوا بی گه لی نوح نوحیان به درو خسته وه. نوح له خوا پارایه وه نه و گه له بنه بریکا، خوا فرمانی دا به نوح که شتیه ک دروست بکا، خوی و باوه رداران بچه ناو نه و که شتیه، دوا بی خوی مه زن په ری دا به هه لسان و به رزبونه وه ی ناو له سهر زه ی و هه مو بی باوه ران خنکان، نوح و باوه رداران رزگاریان بوو، وه ک خوا نه فهرموی :

﴿ فَأَنجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفَلَكَ وَآغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ ﴾
 ئیمه نوح و نهو کهسانه‌ی نهو تو له گهلیدا بوون له‌نیو کهشتیه که‌دا رزگارمان کردن
 له‌خنکان، ئیمه خنکامان به‌ئاو کهسانیکی نهو تو باوه‌ریان به‌نیشانه رونه‌کانی ئیمه نه‌بوو،
 به‌تایه‌تی هه‌لسان و زۆربوونی ناو. به‌راستی نهو گه‌له‌ی نوح تاقمی بوون دل‌یان کو‌یر بوو
 راستی یان نه‌ئه‌زانی، له‌ئاستی توانای ئیمه و پیغه‌مه‌رایه‌تی نوح کو‌یر بوون.

به‌کورتی ده‌رگای ئاسمان به‌ئاو کرایه‌وه به‌سه‌ر نهو گه‌له‌ی نوح دا، کانیه‌کانی روی
 زه‌وی هه‌لقولان به‌ئاوی ناهه‌موارو زۆر، سته‌مکاران و نهو که‌سانه‌ی پیغه‌مه‌ره‌که‌ی
 خویانیان به‌درۆ خسته‌وه خنکان و نه‌به‌ربوون، نوح و نه‌که‌سانه‌ی له‌گه‌لی بوون و
 باوه‌ریان هینابوو رزگاریان بوو، به‌دریژی به‌سه‌ر هاتی نوح گه‌له‌که‌ی و چۆنیه‌تی توفان
 له‌سوره‌ته‌کانی تر دا دین، به‌یاریده‌ی خوای مه‌زن باسیان نه‌که‌ین.

زانایان نه‌لین: نهو که‌سانه‌ی باوه‌ریان هینابوو له‌پیاوان (٤٠) که‌س بون و له‌ژنان
 (٤٠)، هه‌ندی‌تریان نه‌لین: (٩) که‌س بون: سام و حام و یافیس و کو‌رانی نوح و شه‌ش
 که‌سی تر. دوا‌ی به‌سه‌ره‌اتی نوح و خزمه‌کانی خوای مه‌زن باسی به‌سه‌ر هاتی هودو
 خزمو‌کانیمان بۆ نه‌کا و نه‌فه‌رموی:

وَالْإِلَٰهَ عَادِ أَخَاهُمْ
 هُودًا قَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ
 ﴿٦٥﴾ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ لَنَزَلَ فِي
 سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَذِبِيِّتِ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَقَوْمِ
 لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٧﴾

أَبْلَغُكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ أَوْ عَجَبْتُمْ
 أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ
 وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ
 فِي الْخَلْقِ بَصْطَةً فَأَذْكُرُوا ءَالَآءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
 ﴿٦٩﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ
 يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأَنْبِئْنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ
 ﴿٧٠﴾ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ
 أَتُجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَءَابَاؤُكُمْ
 مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ فَانْظُرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ
 الْمُنْتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنْبِئْنَهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا
 وَقَطْعِنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ
 ﴿٧٢﴾

﴿ وَاِلَى غَادِ أَخَاهُمْ هُودًا ﴾ وهنیمه ره وانه مان کرد بۆلای هوزی عادی کوری عهوسی
 کوری نیرهم کوری سام کوری نوح. برای پستی خویان و لهره گهزی خویان هودی
 کوری عهبدوللا کوری رهام کوری نهخلود کوری عاد کوری عهوس، هود یه کهمین

تهفسیری زمانکوی

که سه گفتوگۆی به زمانی عه ره بی کردوه، هود چوار کۆری هه بوه: قه حتان، مه قحه ت، قاحیت، فالیع، یه مه نه کان له نه وهی قه حتان، موزه ره کان نه وهی فالیع، دوو کۆره که ی تری منالیا ن نه بووه، گۆری هود له یه مه نه. خاوه نی ته فسیری ته به ری نه لی: عه لی کۆری نه بو تالیب فه رمویه تی گۆری هود له یه مه نه. که واته نه ونوسینه ی شیعه کان له سه ر گۆره که ی نو سراه که گۆری هود لای گۆری عه لیه پیوسته بکۆژرته وه .

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ﴾ هود فه رموی: نه ی تاقمی من: ئیوه خوا به رستن به ته نها و باوه رتان هه ره خوا هه بی. نه بو ئیوه هه چ خوا به به رستری جگه ی خوا، به کان شایسته ی به رستن نین .

﴿ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴾ نایا داوی بو ئیوه له سزای خوا ناترسن که ئیوه جگه ی خوا به رستن ؟ نه و رسته یه واما ن فیر نه کا که گه لی هود ناگاداری لافاوی کاتی نوح بون، چونکه نزیکبون له وکاته، بۆیه نه فه رموی: بو ئیوه له سزای خوا ناترسن. به لām گه لی نوح به رله وان گه لی تر توشی سزا نه بون، بۆیه به راشکاوی ناوی سزای گه وه ی بی ووتن .

﴿ قَالَ الْمَلَأَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ ﴾ که سانیکی نه و تر باوه ریان به خوا نه هینابو له پیاو ماقولان و به ریزه کانی تاقمه که ی هود ووتیان: به راستی ئیمه تو نه نین له ئیو که م نه قلیدا جیگه ت گرتوه، چونکه تو واز له نایینی خزمه کانی خو ت نه هینی .

﴿ وَإِنَّا لَنَنْظُرُكَ مِنَ الْكََاذِبِينَ ﴾ وه به راستی ئیمه گوماغان وایه تو له وکه سانه ی درۆزن له م داوایه تا نه یلی: من نیراوم له لایه ن خواوه .

بۆزاین: خزمه کانی نوح به نوحیان نه ووت: ئیمه تو له گومرایی دا نه بین، گه لی هود نه یان ووت: ئیمه تو له نیر بی نه قلیدا نه بین و گوماغان وایه تو له درۆزنه کانی، چونکه نوح که شتی دروست نه کر به بی ده ریا و زه ریا وروبار، نه و کرده وه یه به روا له ت نه زاین و گومراییه، به لām هود هه چ شتیکی له وابه ته دروست نه نه کرد وروی نه کرده گه له که ی و

ته فسیری زما کۆبی

بی ی نهووتن: ئیوه بی نهقلن، نهوانیش بهگویره ی گفتوگری نهو وهلامیان نهدايهوه تو گیلی، چونکه بهئیمه نهلی: بتهکان مهپدرستن، بۆیه وهلامی دانهوه:

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي سَنَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ هود فهرموی: نهی خزمانی خوم: بهمنهوه نیه کهم نهقلی و گیلی، بهلام من نیراویکم لهلايهن پهروهده کهری ههمو برنهوهران .

﴿ أُنَبِّئُكُم رِّسَالَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُم لَاصِحٌ أَمِينٌ ﴾ من رانه گهیهنم بهئیهو پهيامهکانی پهروهده کهری خوم، وهمن بۆ ئیوه ناموزگاری کهریکی نیازپاک و هیمن و بی گهردم .

﴿ أَغْجَبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ ﴾ نایا ئیوه پیغهمههران بهدرو نهخنهوه سهرتان سورنهمیئی کههاتوه بۆلای ئیوه سروش لهلايهن پهروهده کهری خۆتانهوه بۆ سهر پیاوی لهپهگهزی خۆتان بۆ نهوهی ئیوه بترستی لهسزای و تۆلهی خوا لهسهر بیباوهپری و بهدرو خستهوهی پیغهمهرهکان .

﴿ وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءً مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَسْطَةً فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ وهئیهو بیرى چاکه ی خوا بکهنهوه بهسهرتانهوه کاتی خوا گهلی نوحی لهناوبرد و ئیوهی گپرا بهجیگه داری نهوان لهزهویدا وهندی لهئیهو ی کرد بهپاشا وهك شه دادی کوری عاد که ناوه دانی (رهملی عاجبی ههتا دهریای عومانی داگیر کرد) لهذوای گهلی نوح، خوا له دروست کردنتانا ئیوهی زور کردوه لهلهش و له هیتزانا کهواته ئیوه بیرى چاکهکانی خوا بکهنهوه کهئیهو ی کردوه بهجیگه داری نهوان و دریزی لهش و هیزی داوه پیتان، بۆنهوهی بیر کردنهواتان ئیوه رابکیشی بۆ لای سوپاسی خوا که نه بیته هزی رزگار بونتان لهسزای خوا .

﴿ قَالُوا اجْتَنِبْنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرُ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴾ خزمهکانی هود ووتیان: نایا تو هاتووی بۆلای ئیمه بۆ نهوهی ئیمه خوا پهپرستین بهتهنهاو ئیمه واز بهپیتن لهشتی باوکهکانی ئیمه نهی پهپرستن، ئیمه بههیج جوړی واز له پهپرستنی بتهکان نایهرین. زور سهیره لهسزا نهمانترستی .

﴿ فَأَتِنَا بِمَا تَعَدْنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴾ دواى تۆ بهیینه بۆلای ئیمه شتی تۆ به لئینی به ئیمه ئه دهی و ئه مانز سیتی به هاتنی ئه وشته ئه گهر تۆ له راست وێژانی و درۆزن نیت که سزای خوا دیته خواره وه بۆ سهر ئیمه. فروسته ای خوا به گورجی وه لآمی دانه وه وه فرموی:

﴿ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ رَجْزٌ وَغَضَبٌ ﴾ هود فرموی: به راستی پیوسته کراوه له سهر ئیوه له لایه ن پهروه رده که ری خوتانه وه سزاو خه شم و تۆ له سه ندنه وه له ئیوه به هوی بی باوه ریشانه وه .

﴿ أَتَجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ ﴾ ئایا ئیوه دژایه تی من ئه که ن و ئه تانه وی سهر بکه ون به سهر مندا له باره ی ئه و ناوانه وه ئیوه خۆتان و باو کو کانتان ناوتان ناو ن و بی ناوه رۆکن، خوا نه ی ناردوه ته خواره وه بۆیان هیچ به لگه یه، هیچ هێژیکى بی نه به خشیون بۆ ئه وه ی خوا وه نی سودو زیان بن، فره مانى نه داوه بۆ په رستیان. ئیوه خۆتان ناویکتان به هه ریه که له و بتانه داناوه و کاریکتان بۆ دروست کردوون، ئه لئین: هه یانه باران ئه بارین. هه ندیکیانان ناوانون پارێزه ر، یانی ئاگا داریتان ئه که ن، هه ندیکیان روژی ده ر و ناشتی ده رن به گو مانی خۆتان روژی و ناشتی به ده ست نه وانه، نه وانه هه مو یان ناوی بی ناوه رۆکن، ئیوه خۆتان و باو که کانتان ناوتان ناو ن .

﴿ فَأَنْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظَرِينَ ﴾ دواى ئیوه چاوه روانی هاتنه خواره وه ی سزایه بکه ن، به راستی من له گه ل ئیوه دا له و که سانه ی ن چاوه روانی ئه و سزایه ئه که ی ن، ئه و رسته یه وه لآمی ئه و بی باوه رانه یه ئه یان ووت: ئاده ی سزیمان بۆ به یینه .

﴿ فَأَلْجِئْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا ﴾ دواى ئیمه هودو که سانیکی ئه و تۆ له گه ل ئه و دا باوه ریان هتیا بو به هوی به زه یی و میهره بانى له لایه ن ئیمه وه رزگارمان کردن له سزای ئیمه .

﴿ وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا بآيَاتِنَا وَ مَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴾ وه نيمه له ناومان بر دوه بنه برمان کرد بنچينه و راپوژکاری كه سانيكي نه و تر كاره پهك خه ره كاني هوديان به درو نه خسته وه و باوه ريان به خواو پيغه مهري خوا نه هينا بوو. خواي مه زن جوړي نه و سزايه نارديه خواره وه بو سهر خزمه كاني هود كه له ناوي بردن له نايه تي (٦) ي نه لئه حقافدا روني كرده وه و نه فهرموي: وه به لام خزمه كاني هود له ناو بردنيان به هوي بابه كي سارد و سه ختي له سنور دهر جووي بي سود ماوه ي هه وت شه و هه شت روژ به رده و ام بوو .

وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَاقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ ﴿٧٢﴾
وَإِذْ كُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوا أَلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْتَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَعُّوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَتَنْصَلِحَ أَمْرًا سَلُّ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ

مُؤْمِنُونَ ﴿ ٧٥ ﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي
ءَامَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿ ٧٦ ﴾ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ
أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يُصْلِحُ أَسْتِنَايِمَا تَعْدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ
الْمُرْسَلِينَ ﴿ ٧٧ ﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ
جَاشِمِينَ ﴿ ٧٨ ﴾ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَاقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ
رِسَالَةَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّصِيحَ

﴿ ٧٩ ﴾

﴿ وَاِلَى ثَمُوذَ اخَاهُمْ صَالِحًا ﴾ وهنیمه ره وانه مان کرد بۆلای هۆزی سه مودی کوری
عامیر یا عابیر کوری نیرهم کوری سام کوری نوح برای خویان و له ره گهزی خویان
سالح کوری عوبهید کوری ماسیخ کوری عوبهید کوری حازیر کوری سه مور ، نهو هۆزه
یه کیکه له هۆزه کانی عه ره ب که بنه بریوون .

﴿ قَالَ يَاقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ﴾ سالح فهرموی کاتی به پدیامه وه
ره وانه کرابو بۆ لایان: نهی خزمانی من: ئیوه پیویسته خوای تاك و تهنها به رستن، نیه بۆ
ئیوه هیچ خوایی شایانی به رستن بنی جگهی خوای تاك و تهنها .

﴿ قَدْ جَاءَكُمْ بَنِيَّةٌ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ به راستی هاتوه بۆلای ئیوه نیشانه یه کی رون و ناشکرا
له لایه ن پهروه ده کهری خۆتانه وه که نهو نیشانه یه ناگاداری ته واه نه دا له سه ر توانای
خووا پیغه مه رایه تی من. لی ره دا یه کی پرسیار نه کاو نه لی: نهو نیشانه یه چ شتی که
له وه لآمدا؟.

﴿ قَالَ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ ﴾ سالف فهرموی: نهو نیشانه ده بریتیه له هوشتری خوا، ناوبردنی نهو هوشتره به هوشتری خوا نه مه مان نیشان نه دا که زور به ریزه، چونکه خوای مه زن داوییه تیه پال خوی و له لایه ن خوییه وه نیراوه و بهس به لگه ده کی ناشکرایه له سه ر توانای بی وینهی خواو راستی پیغمه مرایه تی سالف. به کورتی نیمه ی موسلمان پرومان هه ده که نهو هوشتره له لایه ن خواوه نه هاتوه به بی هویه کی ناسایی و ناسراو له وه زیاتر ناتوانین دریزه به دروست بوونی بده یس، پیویسته نیمه پرومان هه بی که نهو هوشتره نیشانه ده کی سه رسورینه ره خوای مه زن پالی داوه به خوییه وه، پروایشمان هه ده به هوییه کی ناسایی نهو هوشتره پهیدا نه بوه وه هوشتره کانی تر، نیمه له وه زورتر بوی نالین، چونکه به هوی نیگاوه له لایه ن خوای مه زن وه پیغمه ره وه هیچ هه والیککی بیگومان بو نیمه ده ست نیشان نه کراوه بو چوییه تی دروست بوونی نه وه ره چهنده زانیان بو باسی نهو هوشتره فهرموده ی زوریان هه ده .

﴿ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ يَأْخُذْكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ دواپی نیوه واز لهو هوشتره به یتن له گزویگیای نیو زهوی بخوا، نهو هوشتره هوشتری خوییه وه له زهوی خوایشدا نه له وه ری و نازاری به نیوه ناگه یه نی و، نیوه نزیککی نهو هوشتره مه که ونه وه به هیچ جوړه نازاری: نه به سه ربیرین و نه به لیدان و نه به راوانان و جگه ی نه وانه یس، دواپی توشی نیوه نه بی سزایه کی زور گه وره به هوی نازاردانی نهو هوشتره، به تاییه تی به هوی سه سه ربیرینه وه، دواپی صالح فهرموی:

﴿ وَادْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ ﴾ وه نیوه بیري نهو خوشی و چاکه ده بکه نه وه که خوا نیوه ی گیراوه به جیگه داری دانیشتوانی سه رزه وی له دواپی له ناوبردن و بنه برکردنی گه لی عاد به هوی خراپه و گونااهی زوریانه وه .

﴿ وَبِأَكْمٍ فِي الْأَرْضِ تَنْخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْتَحِيضُونَ الْجِبَالَ يَوْمًا ﴾ وه خوا نیوه ی داناه له زهویدا، به خشویه به نیوه جیگه ی خوش و منال و سامانی فراوان، نیوه دروست نه که ن له ده شت و پانایی زهویدا چهندين کوشک و خانوی به رزو گه وره بو

کاتی هاوین و، ئیوه تاشن بۆ خۆتان له کێوه کان چه ندین خانو به تاشین و برینی بهرده کانیاں بۆ کاتی زستان .

﴿فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ دواى ئیوه بیرى چاکه و خۆشیه کانی خوا بکه نه وه، خوا رژاندى به سه رتانا له جیگیر کردنتان له سه ر زه وى و به خشینى سامانى زۆر و، ئیوه له سنورى خوا ده رمه چن و خراپه بلا و مه که نه وه له زه ویدا و کاول کارى بۆ خۆتان مه سازنن .

به کورتى کاتی گه لی عاد له ناوچون به هۆى کرده وى خراپ و سته م و گونا هه وه ، له دواى ته وان گه لی سه مود شاره کانی سه ر زه ویاں ئاوه دان کرده وه ، خواى مه زن ته مه ن درێژى و سامان زۆرى پى به خشین له جیاتی نه وى سوپاسى خوا بکه ن ده ستیا ن کرد به بلا و کرده وى خراپه و سته م و بت په رستن، خواى گه وره سالتى پیغه مه رى بۆ ناردن بۆ گه رانه و هیا ن له بت په رستى، ته و گه له عه ره ب بوون و سالت له خویان بوو که چی جگه له تاقمیکى هه ژار و پى ده سه لات که سیا ن دواى نه که وتن، سالت ترساندانی له سزا و خه شى خوا، گه له که ی بیا نیا ن پى گرت و دا ویا ن لى کرد له به ردیكى دیا رى کرا و هوشترى بیته ده ره وه، دواى هوشترى به گوێره ی داوا که یا ن له و به رده هاته ده ره وه، تاقمیکى هه ژار باوه ریا ن پى هیئا، تاقمه سامانداره کان باوه ریا ن پى ته هیئا، وه ک خوا ته فه رموى :

﴿قَالَ الْمَلَأَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَفُوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ﴾ تاقمه ماقول و به ریزه کانی ته وتۆ خویان به گه وره دائه نا و سه رکیشبون له خزمه کانی سالت له سامانداره کانیا ن و باوه ریا ن نه هیئا بو و تیا ن به که سانیکی ته وتۆ به لاواز و هه ژاریا ن نه ژماردن و ته چه و سترانه وه که بریتى بون له هه ندی له وانه ی باوه ریا ن هیئا له هه ژاره کان : یانی سامانداری خزمى سالت بون به دوو به شه وه : به شیکیا ن باوه ریا ن هیئا، به شى تریا ن چا ویا ن له سامانداره کان کرد باوه ریا ن نه هیئا، ته و تاقمه سامانداره به هه ژاره باوه رداره کانیا ن ووت به گالته پى کردنه وه :

﴿ اَتَعْلَمُونَ اَنْ صَالِحًا مَّرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ ﴾ ئایا ئیوه نه زانن به راستی صالح نیی راه
له لایه ن په روه رده که زی خویه وه، نه وه شیان به راستیه وه نه نه ووت له پرسیاره که یاندا .
﴿ قَالُوا اَنَا بِمَا ارْسِلَ اِلَيْهِ مُؤْمِنُونَ ﴾ هه ژاره کان ووتیان له وه لامیان: به راستی ئیمه
به شتی صالحی پیوه نیی راه بر ومان هه یه، نه وه یان نه ووت و له هه ره شهو گالته پیکردنی بی
باوه ران نه نه ترسان، چونکه له سهر بر وای ته وای و بی گومان بون به نایینی خویان و
بر وایان به کاری خویان هه بو .

﴿ قَالَ الَّذِينَ اَسْتَكْبَرُوا اِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَاْفِرُونَ ﴾ که سانیکي نه و تو خویانیان
به گه و ره نه زانی و باوه ریان به خواو پیغه مه ری خوا نه هیتابوو ووتیان: به راستی ئیمه
به شتیکی نه و تو ئیوه باوه رتان بی هیتاوه بی باوه رین، سهر باره ی نه وه یش به لگه و نیشانه ی
زور هه بون له سهر پیغه مه رایه تی صالح، چونکه نه و ان سودی تاییه تی خویانیان
له سهر وه ی هه مو نایینکی ئاسمانیه وه دانه نا، ناوه ر و کی نه و ئایه ته گه و ره ترین شتی که بکری
به به لگه له سهر نه وه ی خو به گه و ره دانان به زوری له سامانی فراوان و پله و پایه وه په یدا
نه بی، چونکه نه و سامانه فراوانه وایان لی نه کا یاخی بون و باوه ر نه هینن و ده ست بده نه
سته مکاری .

﴿ فَعَقِّرُوا النّاقَةَ وَاعْتُوا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ ﴾ دوا بی گه لی صالح له بی باوه ران هوشه که یان
سهر بری و له فهران و راسپارده ی په روه رده که ری خویان ده رچون که نه و هوشه
بپاریزن و نازاری نه دهن ئاموژگاری صالحیان خسته پشت گوئ و به دژیسه وه هه لسان و
شاراوه ی دهرونی پیسی خویانیان ده رخت، رون بویه وه که جگه له سودی تاییه تی
خویان هیچ شتی تریان ناوی، به گالته وه دا وایان له صالح کرد نه گه ر راست نه که ی باسزا
بیته خوار به سهر ئیمه دا .

﴿ وَقَالُوا يَا صَالِحُ اَتَيْنَا بِمَا تَعِدُنَا اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴾ وه خزمانی بی باوه رانی صالح
ووتیان: نه ی صالح: تو بیه ینه بو ئیمه شتی تو به لیت بی داوه له سزاو هه ره شه ی ئیمه ی

شَهْوَةً مِّنْ دُونِ النَّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾
 وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِّنْ
 قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنْأَسُ يَنْظَهُرُونَ ﴿٨٢﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ
 إِلَّا أَمْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
 مَطَرًا فَأَنْظَرُوا كَيْفَ كَانَ عِقَبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾

﴿ وُلُوطًا ﴾ وهنیمه ره وانه مان کرد لوتی کوری هاران کوری ناحور و برازای ئیبراهیم،
 لوت له ئورپی پایته ختی کلدانیه کان له دایکبو، نه وشاره که وتوته له لای رۆژه لاتنی
 باشوری رۆژئاوای عیراق له پارێزگهی به سه ره نه و جینگه یه ناو نه بری به زهوی بابل و دوایی
 له گه ل ئیبراهیمی مامی چۆن بۆ نیوان زهوی (مایین النهرین) که جینگه یه که روبراری
 دجله ده وره ی داوه له و جینگه یه که وولاتی ئاشور بوه، دوایی ئیبراهیم لوتی
 له رۆژه لاتنی نه رده ن دانا .

﴿ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴾ نه و کاته ی لوت
 به گه له که ی خوی فره مو که دانیشتوی شاری سه دوم بون، خوا ره وانه ی کردبو به
 پیغه مه رایه تی بۆلایان بانگی کردن بۆلای په رستی خوا و به وانی فره مو: ئایا ئیوه بۆ نه و
 کاره پیسه بیزلیکراوه نه که ن، نه و کاره یش نه و به له پشته وه نه چونه لای پیاوان، یانی
 نیربازی یان نه کرد ووتی: پیشی ئیوه نه که وتوه بۆ کردنی نه و کاره پیسه بیزلیکراوه هیچ
 که سی له بونه وهران، نه و رسته یه به لگه یه له سه ر نه وه ی که گه لی لوت یه که مین گه لی بوون
 نه و جوړه کاره پیسه یان په یدا کردوه، نه و کرده وه بیزلیکراوه نه مه یه که خوا نه فره موی:

ته فسیری زمانکۆبی

﴿ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ ﴾ ئیوه ئهو کاره بیزلیکراوه ئه کهن له گهڵ پیاوان هه رله بهر ئاره زووی ئازه لێ خۆتان له جگه ی ژنان که ره وایه ئهو کاره بکری له گه لیان له پیشه وه، یانی پشته وه ی پیاوان لای ئیوه خۆشتر و به تامتر له پیشه وه ی ژنان. مه به ست له و ئاره زویه چونه لای پیاوانه له جگه ی ژنان که کاریکی به کهس نه کرده بو به بی هویه جگه ی کوژانه وه ی کاری ئازه لێ که پیشه ی هه ندی له چوار پیکانه .
﴿ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴾ به لکو به راستی ئیوه تاقمیکن له سنوری دیاری کراوی خوا و ده ستوری ئاده میزاد ده رچوون، گه یشتونه ته راده یه ک کاری ئه کهن سروشت ئه ی بیزیتی و دژی ده ستوری ژیان و په ره پیدانی ئاده میزاده، له کاری ره و لائه ده ن بو لای کاری ئاره و .

﴿ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مَنْ قَرَيْتُكُمْ ﴾ وه تاقمه که ی لوت وه لامیکیان نه بو له و کاته دا سه رزه نشتی ئه کردن له سه ر کردنی ئهو کاره خراپه و له په لامار دانیان بو ئهو شته خوا قه ده غه ی کردبو مه گه ر که ئه یانوت هه ندی له دانیشتوانی شاری سه دوم به هه ندی تریان: ئیوه ده ربکه ون و راوینین لوت و کچه کانی ئهو که سانه ی باوه ریان هیناوه له گوندو شاره که ی خۆتان .

﴿ أَتَهُمُ أَنْاسٌ يَنْظَهُرُونَ ﴾ به راستی لوت و تاقمه که ی ئاده میزادیکن خویان به پاک ئه گرن له کردنی کاری بیزلیکراوه یانی له کردنی ئهو کاره دا له گه ل ئیمه نین. به لێ زۆر راسته داوین پاک ی و خۆپاراستن له کرده وه ی خراپ لای داوین پیس و خراپه که ران و ده ست پاک ی تاوانه لای به کری گیراوو خوین مژان، ههروه ها هه مو کۆمه لێ خراپ و کرده وه پیسین پیاوچاکان و پیاوانی سروشت پاکیان ناوی، له بهر هه یج شتی نه جگه ی نه وه ی پاک و چاکه که رن .

﴿ فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا إِمْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴾ دوا یی ئیمه لوت و خه یزانه که ی له کچه کانی و باوه رداران رزگارمان کردن مه گه ر ژنه که ی لوت که له ژیره وه بی باوه ربوبویه کی له و که سانه له گونده که دا مانه وه و له گه ل دانیشتوانی تر دا له ناوچون .

یانی ژنه که ی لوت که ناوی (واهیله) بو هاوریته تی نه کردن له شه و ره ویدا بۆ هه له اتن له توشبونی سزای خوا، چونکه نه و ژنه دوو روی و فیلی له لوت کردبو بۆ سودی بی باوه ران، بۆیه توشی سزابو له گه ل بی باوه ران و هاوریته پیغه مه ری خوا هیچ سودیکی بی نه به خشی و توشی سزا بوو .

﴿ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَأَنْظَرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴾ وه ئیمه بارانان به سهر گه لی لوتا بارانی چ بارانی بریتی بو له بارینی به ردی گوگرد به سه ریانا نه ک بارانی بریتی بی له ناو، وه ک له مه وپاش له ئایه تی (۸۱) ی سوره تی هو دا خوا باسی ئه فه رموی: دوا یی تو ته ماشا بکه و بنوا ره چۆن بو پاشه رپوژی تاوانباران .

پر سیار/ به راستی هه مو یه کی له نوح و هو د و سالح بانگی گه لی خویانیان نه کرد بۆلای په رستی خوی ته نها . به لām لوت بانگی گه لی خو ی کرد بۆلای وازه یان له وکاره بیژلیکراوه، دوا یی ئایا گه لی لوت خویان به ته نها داناوه و به لām له سنورلایان داوه به هو ی کردنی نه و کاره بیژلیکراوه ؟

وه لām/ به راستی گه لی لوتیش بی باوه ربوون، داوای لی کردون بۆلای یه کیتی، قه ده غه ی کردوه له وان بی باوه ری و هاو به شدانان بۆ خوا، ههروه ک قه ده غه ی کردوه له وان نی ربازی، بۆ رو ن کردنه وه ی نه و مه به سه ته ته ماشای مانای ئایه تی (۱۶۳) ی سوره تی شو عه را بکه، به لām لوت گرنگی داوه به و کاره خراپه . چونکه په ره ی سه ندبوو له نیوانیاندا و سه ری نه کیشا بۆ لای هه مو خراپه یه، پالی پیره نان له خوا یاخی بن و پیغه مه ران و نیرواوانی خوا به درو بجه نه وه .

بۆ زانین: هه مو زانایانی نیسلام به تیکرایی پتک هاتوون له سه ره وه ی نی ربازی قه ده غه یه یه کیکه له گونا هه گه وه ره کان، به لām له سزادانی نی ربازی و سنوره که ی بیران جیاوازه، پی شه وا حه نه فی ئه فه رموی: سزا که ی ته می کردن به شتی دادوهر به شیوا ی بزانی به جگه ی کوشتن. زانایانی تر لایان وایه سزا که ی کوشته ئیر به به رده باران بی یا به شتی تر، هه ردوولای کرده وه که رو کرده وه له گه ل کراودا له و سنوره دا یه کسانن نه گه ر

ههردو لایان گه وره بن، پشه و شافعی نهی: سنوری سزای نیربازی وینهی داوین پیسی به له گهل ژنان .

رژیمی پیسی بهریتانیا نیربازی لایان ره وایه به گویره ی یاسای دهست کردی خویان به هوی دهنگدانی نه نجومه نی گشتی بهریتانیا له سالی (۱۹۶۷) زاینی، رۆژنامه ی (الاهرامی) میسری نه و هه واله ی بلاو کرده وه له رۆژی ۶ / ۹ / ۱۹۶۷ . رۆژنامه ی (تایمزی) بهریتانیای له ندهنی نوی که کۆمه لی له دانیشترانی په رله مان له پیش چاوی نه و کۆردها نه و کاره ناله باره یان له گهل یه کتری کرد، کۆره کهیش به دانیششتی هه ندی له ژنان رازنیرابوه وه، کۆمه لی له گه وه پیاوان له نینگلته ردها کۆریکی پی خوشبونیان له و باره یه وه پیک هینا: به گویره ی تافیکردنه وه ی زۆر کهس نه و کاره ناهه مواره له زۆربه ی رژیمه کانی رۆژناوادا کراوه به یاسا ره وابونی نه و کاره .

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَبْقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ
مَا لَكُمْ مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّن
رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا
النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ
إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ
﴿ ٨٥ ﴾ وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ
عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَن ءَامَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا
وَأَذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمُ ۖ وَانظُرُوا

كَيْفَ كَانَ عَقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ
مِّنْكُمْ ءَامَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، وَطَائِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا
فَأَصْبِرُوا حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٧﴾

﴿ وای مَدینِ أَخَاهُمْ شُعْبَا ﴾ وهئیمه ره وانه مان کرد بۆلای مناله کانی مه دینه کوری
نیبراهیم برای خویان شوعهیی کوری میکیل یا سووهب کوری به شحور کوری مه دینه،
ئهو هۆزه عه ره ب بوون دانشتووی زهوی مه عان له که ناری شام و باکوری حیجاز،
سامانداربون و به بازار گانیه وه خه ویک بون. به لām بت په رست بوون، له کیشانه و پیوانه دا
زوریان بۆ خویان ئه هینا و که میان ئه دا به جگهی خویان له مامه ئه دا، له گونا هه کانی
تریشدا خویانیان ئه ئه گیرایه وه، شوعهیب به زمانی سیریانی، به مانا (پیروزه) ناوی دایکی
میکائیلی کچی لوت بوه، شوعهیب ناوی دهر کردوه به خوتبه خوتنی پیغه مه ران .

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ﴾ شوعهیب
فه رموی ئه ی تا قمی من: ئیوه هه ر خوا بپه رستن به ته نها، نیه بۆ ئیوه هیچ خوایی شایانی
په رستن بی جگهی خوا، به راستی هاتوه بۆلای ئیوه به لگه یه کی په کخه ر و رون و ناشکرا
له لایه ن په روه رده کهری خۆتانه وه، هه رشتی راستیه کی پی رون پیته وه پی ئه وتری:
به لگه ی ناشکرا، ئیتر ئه و به لگه یه ئه قل بی یا کاریکی تری نا ئاسایی په کخه ر بی. گومانی
تیدانیه شوعهیب به به لگه یه کی روونی په کخه ر وه چه بۆلای گه له که ی خوی، به لām
ده قیکی دیاری کراوی بۆ ده ست نشان نا کړی له قور ئاناد، دیاری کردنی ئه و به لگه یه
به گو تره کاریه و به درۆ ئه درپته پال خوای مه زن .

﴿ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ ﴾ دواپی ئیوه ته و او بکه ن پیوانه و کیشانه کانتان و به یه کسان
کاریان بی بکه ن بۆ خۆتان و جگه ی خۆتان، ئامیری پیوانه و کیشانه تان یه کبی، ره وشتی
ئه و گه له به جوړی بو پیوانه و کیشانه یان که م و کوری تیدانه کرا به زور بردن بۆ خویان و
که مزان به جگه ی خویان .

﴿وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ﴾ وه‌ئێوه مافی ئاده‌میزاد که‌م مه‌که‌نه‌وه له‌ پێوانه‌و کێشانه‌دا، نه‌و رسته‌یه‌ واما‌ن پێشان نه‌دا که‌ئه‌و گه‌له‌ له‌ کرین و فروشتندا مامه‌له‌یان نا‌ره‌واو نا‌له‌باربوو، نه‌و ره‌وشته‌ له‌ناویانا به‌فراوانی بلا‌و بو‌بو‌ه‌وه، بۆیه‌ خ‌وا‌ی مه‌زن فه‌رمانی پێدان پێوانه‌و کێشانه‌یان ته‌وا‌و بێ و که‌م و کوری تێدانه‌بی، پاش ئه‌وه‌یش خ‌وا‌ فه‌رمانی پێدان خ‌وا‌ به‌ته‌نها دا‌بین، د‌وا‌ی نه‌وانه‌یش فه‌رمانی پێدان مافی ئاده‌میزاد که‌م نه‌که‌نه‌وه، نرخ‌ی شته‌کانیان دانه‌به‌زێتن، ئیتر له‌باره‌ی کرین و فروشتنابی له‌باره‌ی ره‌وشت وزانیاریه‌وه، یانی تا‌وانج نه‌گرنه‌ که‌س و نه‌لێن به‌هیچ که‌سی: نه‌زان و ده‌ست پیس و ده‌ست بر، به‌هیچ که‌سی‌کا هه‌له‌نه‌شاخین، هه‌تادی..

﴿وَلَا تَفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا﴾ وه‌خراپه‌ بلا‌و نه‌که‌نه‌وه له‌ئێ‌و زه‌ویدا به‌بی‌با‌وه‌ری و ده‌ست برین و که‌م کردنه‌وه‌ی پێ‌را‌و و کێش‌را‌و بلا‌و کردنه‌وه‌ی گونا‌هانی تر له‌د‌وا‌ی چا‌ک و پا‌ک کردنه‌وه‌ی زه‌وی به‌هه‌رزانی و ئا‌وه‌دان کردنه‌وه‌ی به‌کشت و کا‌ل و را‌غویی کردنی ئاده‌میزاد بۆ په‌یره‌وی کردنی پێغه‌مه‌ران و کارکردن به‌ نا‌وه‌رو‌کی نامه‌ی خ‌وا‌ که‌ پ‌ره‌ له‌نام‌وژگاری. له‌باسی مانای ئایه‌تی (٥٦) ی ئه‌م سو‌ره‌ته‌دا مانای ئه‌و رسته‌انه‌ تێپه‌ریوه.

﴿ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ئه‌و کرده‌وانه‌ را‌بو‌ردن، وه‌ک په‌رستی خ‌وا‌و ته‌وا‌وی پێ‌وانه‌و کێشانه‌ و که‌مکردنه‌وه‌ی مافی ئاده‌میزاد و بلا‌ونه‌کردنه‌وه‌ی خراپه‌و گونا‌ه چا‌کنه‌ربۆ ئێ‌وه‌ له‌وشته‌انه‌ ئێ‌وه‌ له‌سه‌رینی، وه‌ک بێ با‌وه‌ری وسته‌م کردن و زه‌وت کردنی مافی ئاده‌میزاد، نه‌گه‌ر ئێ‌وه‌ با‌وه‌ردارین و به‌نیازی پا‌که‌وه‌ با‌وه‌رتان هێنابی.

خ‌زمه‌کانی شو‌عه‌یب رێگه‌یان نه‌به‌ست له‌ها‌تو‌چۆکه‌ران بۆ نا‌و شا‌ره‌که‌ی خ‌ویان و ئه‌یان ترساند‌نله‌وه‌ی په‌یوه‌ندی بکه‌ن به‌شو‌عه‌یه‌وه، ئه‌یان ووت: بر‌وا به‌شو‌عه‌یب مه‌که‌ن چونکه‌ در‌وژنه‌. خ‌وا‌ی مه‌زن ئه‌و کارانه‌ی قه‌ده‌غه‌کرد له‌وان و فه‌رموی:

﴿وَلَا تَقْعِدُوا كُلَّ صِرَاطٍ لَّنُوعِدُونَ﴾ وه‌ئێ‌وه‌ دامه‌نیشن له‌سه‌ر هه‌مو رێگه‌یه‌ بۆ لی‌ فراندنی دارایی دانیش‌توان به‌نا‌ره‌وا‌ی هه‌ره‌شه‌یان لی‌ی بکه‌ن، په‌یوه‌ندی به‌شو‌عه‌یه‌وه‌ له‌وان قه‌ده‌غه‌بکه‌ن.

﴿ وَاصْذُوقُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ أَمَنَ بِهِ ﴾ وه ئیوه دامه نیشن له سه ره موو ریگه یه ئیوه قه ده غه بکه ن له ریگه ی خوا که سی باوه ری هتاوه بهو ریگه یه بهو ئاینه ی خوا .
﴿ وَتَبْعُوهَا عَوَجًا ﴾ وه داوا بکه ن له بو ریگه ی خواو بلین: ریگه ی خوا خواروخیچ و ناریکه، باسی نهو ریگه یه بکه ن لای دانیش توان به دزی خو ی و به جگه ی نهو شیوه یه خوا رو نی کرده ته وه .

نهو ئایه ته هه تا ئیوه روونکردنه وه ی مانای پرسته ی (وَلَا تَفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ) یه یانی ئیوه واز به یتن له ئاده میزاد بو خو یان بژین، قه ده غه مه که ن له وان دروشم و یاسای ئایینه که یان به جی یتن و رای وه ستین، ریگه یان لی مه گرن پرۆن به ریگه ی راستا بو لای ئایینی خوا، هه ول مه ده ن ئاده میزاد بجه نه سه ره ریگه ی خواروخیچ، شاگردی نهو گه له خراپانه له م سه ره ده مه ی ئیبه دا زۆرن .

﴿ وَادْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَرَكُمْ ﴾ وه ئیوه ی گه لی شوعه یب بیرى چاکه و میهره بانی خوا بکه نه وه به ئیوه ی به خشیه کاتی ئیوه که م بون له لایه ن ژماره و چه کتانه وه و هه ژاربون، دوا یی خوا ئیوه ی زۆر کردو دای پیتان دارایی و سامان و چهك و منال، له وه ویش هه ژاربون، هیز داری کردن دوا ی بی هیزیتان، که واته پیویسته له سه رتان خوا په رستی بکه ن و سوپاسی بکه ن .

﴿ وَأَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴾ دوا یی ئیوه ته ماشا بکه ن و بنوارن چۆن بوه کۆتایی و پاشه روژی تاقمه خراپه کاره کانی گهلانی رابوردو، نه گه ر ئیوه ی گه لی شوعه یب سوپاس و په رستی خوا پیاده نه که ن نهو نه گه تی و سزاو له ناوچونه توشی نه وان بو له مه و بهر توشی ئیوه یش نه بی. به تابه تی گه لی لوت زۆر له ئیوه وه نزیکه و خۆتان نه زانن به رده باران کران .

﴿ وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِّنْكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا ﴾ وه به راستی کۆمه لی له ئیوه باوه ریان هتاوه به شتیکی نهو تو منی بو ره وانه کراوه رای گه یه م و پروایان به پیغه مه رایه تی من هتاوه و گفتو گو ی میان په سه ند کرده، کۆمه لی تریان باوه ریان نه هتاوه به من. یانی دانیش توانی مه دیه ن هه ندیکیان باوه ریان هتاوه به شوعه یب،

هه نديكيان باوه ريان نه هيتابو، نهم تاقمهي دوايي نه يان ووت: هيترو سامان بو ئيمه يه نهك بو باوه رداران، كه واته راستي لاي ئيمه يه، نه گهر باوه رداران راستي لاي نه وان بوايه ساماندار و خاوه ن دارايي بونايه. به نه قلي ته واوي خويان وايان نه زاني راستي نه بي لاي سامانداري. وهك نهم روزه ي ئيمه، زوربه ي دانيشنوان واتى گه يشتون، شوعه يب له وه لاميانا فهرموي: له به رنه وه ي نيوه بوون به دوو پارچه .

﴿ فَاَصْبِرُوا ﴾ دوايي نيوه نارام بگرن وچاوه ريان بكن هه ردولاتان و به ناشتبه وه به بي نازاوه بزين به يه كه وه واز له يه كزي به ين، هه ربه كه تان بو خوتان كار بكن، هيج لايه كتان ده ست دريژي مه كه نه سه ربه كزي و نازاري به كزي مه دن .

﴿ حَتَّىٰ الْحِكْمُ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴾ هه تا خوا فهرمان نه دا له نيوان ئيمه دا، به سه ركه وتني نه كه سه نه مان كاري ره وايان وه رگرتوه به سه ر نه كه سه نه دا دواي كاري پر وپوچ وسته مكاري كه وتون، نه و رسته يه موژده دانه به باوه رداران و هه ره شه يه له بي باوه ران و، خوا چا كزني هه مو دادوه رانه، چونكه فهرمانداني خوا راسته و لايه ني كه س ناگري، مه ترسي له فهرماندانيان پهي دانايي و دادبه روه ره، پاداشت و توله لاي خرا به گوري كرده وي شايسته ي ناده ميزاده. دانيشنواني روزه ه لاتي ناوه ند گيروده ي بي ره وشتي دانيشنواني روزه ناوابون وده سته موي كرده ويان بون، له ژيره وه نيشتمانه كانيان داگير كردون، گالته به ناينيان نه كهن و نرخيان بو دانانين، واز له ره وشتي به نرخي باوباپريان نه هين، خويان به زول دانه ين و به خه له باوباپيري خويان هه لته ته كتين، روزه ناوايان كرده به چاولي كراو و گه وره ي خويان له به رگ وله زمان و به ره لايدا، فهرمانه واو موچه ي خويانيان لا بي نرخه. بينگانه په رستن و ريژيان لي نه گرن نه گهر چي نه زانيشن، نه مانه ي نهم سه رده مه ي ئيمه زور خراپون له گه لاني نوح و لوت و هود و شوعه يب، چونكه نه و كرده وه خراپه ي نه وان هه يان بو به زوري له مانه ي نهم سه رده مه ي ئيمه دا هه يانه. گوناھي وا نه كهن نه وانه ي پيشو ريگه يان بي نه برده وه نه و په ري به ره لايان ده ست داوه تي .

سوپاس بو خواو به يارمه تي خوا جزمي هه شتهدم كوتايي بي هات، له سه ره تاي جزمي نو هه مدا پاشماوه ي به سه ره تاي شوعه يب و گه له كه ي باس نه كه ين
 نه مپرو ريگه وتي (۳) ي مانگي ره بيعي به كه م سالي (۱۲۴۰) ي كزچي
 به رانه ر ۱۶ / ۶ / ۱۹۹۹ زاييني

ته فسيري زمانكزي

به ناوی خوای به خشنده میهره بان. سوپاسی بی پایان بو خوای همو بونه وهران.
درودی بی نندازه له سهر پیشه وای ناده میزاد پیغمه مری ئیسلام و له سهر یارو یا وهران و
بهیره وانی بی.

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَشْعِبُ
وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ
كُنَّا كَرِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدْ أَفْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلِّكَكُمْ
بَعْدَ إِذْ نَجَّيْنَا اللَّهُ مِنْهَا وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ
اللَّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبُّنَا أَفْتَحْ
بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ ﴿٨٩﴾

له مه پیش باسمان کرد که شوعه یب بانگی سامانداره بی با وهره کانی کرد بۆلای نه وهی
به ناشتی بژین له گهل با وهر دارانا و واز له یه کتری بهین، همو که سی سهر به سستی
به ناره زووی خو ی بجیته نیو هر ئاینی که ئه یه وی. به لام سامانداره کان هه رچه نده
داواکاری شوعه بییان وازی هینا، به ویشه وه نه وه ستان شوعه بییان ته رخان کرد له نیوان
دووشتا و بهس، یا خو ی و نه وانه ی له گهل نه ون ده ربکری ن له گونده که یاندا یا بگه رپنه وه
خو ی و نه و که سانه ی با وهر یان هینا وه بۆلای بی با وهر ی و بت په رستی، بۆلای ره وشت و
خو ی پیشه وه بهر له پیغمه مه رایه تی، وه ک خوا نه فه رموی:

﴿ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَشْعِبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا ﴾
وه یوا ماقول و سامانداره کانی نه و تو داوای گه وهر ییان نه کرد له تا قمه کانی و وتیان:

ته فسیری زمانا کۆینی

بەرپراستی ئێمە ئەى شوعەیب: تۆ وکەسانىكى ئەوتۆ باوەريان هێناوه لە گەل تۆ يادەرتان ئە کەين لە گەندەى ئێمە .

﴿أَوَلْتَعُوذُ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ﴾ يابەرپراستی ئەبى ئیوه بگەرپێنەوه بۆ لای ئاینه کەى ئێمە و لە ئاینى خۆتان پەشیمان ببنەوه. شوعەیب ووتى: ئێمە چۆن ئە گەرپێنەوه بۆ لای ئاینى ئیوه، ئێمە بێز لە ئاینه کەتتا ئە کەينەوه، ئێمە ناگەرپێنەوه بۆ لای ئاینى ئیوه، با ئیوه ئێمەتان خوش نەوى و زۆریشمان لى بکەن ؟

﴿قَدْ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِدْجَانَا اللَّهُ مِنْهَا﴾ بەرپراستی ئێمە دروست ئە کەين و هەلئەبەسەين درۆ و بوختان و ئەیدەين بەسەر خوادا ئە گەر بگەرپێنەوه بۆ لای ئاینى پوچى ئیوه دوواى ئەوهى خوا ئێمەى رزگار کردوه لەو ئاینهى ئیوه، ئیتر چۆن ئێمە بوختان و درۆ ئەدەين بەسەر خوادا؟ چونه ئیو ئاینى ئیوه بت پەرستیهو بە ئێمە ناکرئ .

﴿وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُوذَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا﴾ وهشایسته نیه بۆ ئێمە کە ئێمە بگەرپێنەوه بۆ ئیو ئاینى ئیوه واز لەو مافە پەراوێه بهێنین، ئێمە لەسەرینى، ئاشکرایه ئەو ئاینهى ئیوه هاوبەش دانانه بۆ خوا، مەگەر خواى پەرورەدە کەرى ئێمە ئارەزووى سەرلى شێوان و گەرانهوهى ئێمەى هەبى بۆ لای ئەو ئاینهى ئیوه، بێگومان خواى مەزن ئارەزووى وەرگەرپێنى ئێمە ناکا لە ئاینى خۆى و بۆیه ئەفەرموى :

﴿وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا﴾ زانین و زانستى پەرورەدە کەرى ئێمە هەموو شتێ ئەگرێتەوه، ئەزانى بەوهى رابوردن و بهوانهى لەمەوپاش دێن و بهوشتهى لەدهەورى ئادهمیزادان، ئێمە هەربەخوا پشتمان بەستوه بۆ پتەوکردنى باوەرمان یاریدهمان بدا .

﴿رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ﴾ ئەى پەرورەدە کەرى ئێمە: تۆ فەرمان بدە بەرپراستی و بەدادپەرورەى لەنیوان ئێمەو لەنیوان خزمانى ئێمەدا، پراستی، کارى پوچ جوئ بکەرەوه، تۆ چاکترینى هەموو دادوهرانى و هەموو کارى تۆپرون

تەفسیری زمانکۆبى

نه که یتوهه، هه رتو سه رچاوهی هه مو شتیکی و هه رتو ده رگای چاکه نه که یتوهه. نه وه
پارانه وهی شوعه ییه له کاتیکا بو به ته مای باوه رهیتانی به وان نه بو، بویه په نای برده لای
خوا که رزگاریان بی له بی باوه ران .

وَقَالَ الْمَلَأُ

الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ أَتَيْتُمْ شُعَبًا إِنَّكُمْ إِذَا الْخَسِرُونَ

﴿ ٩٠ ﴾ فَأَخَذَتْهُمْ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جِثِيمٍ ﴿ ٩١ ﴾

الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَبًا كَانُوا لَمْ يَخْنَوْا فِيهَا الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَبًا

كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ ﴿ ٩٢ ﴾ فَنَوَى عَنْهُمْ وَقَالَ يَ قَوْمِ لَقَدْ

أَبْلَغْتُكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ آسَى

عَلَى قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿ ٩٣ ﴾

﴿ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ أَتَيْتُمْ شُعَبًا إِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾ تاقمی

له پیاو ماقولان و به ریزه کانی نه ورتو باوه ریان نه هیتابو له خزمه کانی شوعه یب
به ژیر دهسته کانیان ووت: نه گهر ئیوه به راستی دوا ی شوعه یب بکه ون له وریگه یه ی نه و
له سه ریته تی واز له نایینی خوتان به یتن نه و کاته ئیوه له زیان لی که و توه کان نه ژمیرین
که نایینی خوتان بگور نه وه به م نایینه تازه په یدابوه، ده ست مایه و سامانتان نه وواو نامینی
که شوعه یب فه رمانتان بی بدا به که م فروشی .

﴿ فَأَخَذَتْهُمْ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جِثِيمٍ ﴾ دوا یی نه و گه له ی گرت

بومه له رزه یه کی سه خت دوا یی ده نگیکی زور گه و ره ی یه کجار ناهه موار، دوا یی نه و

گهلهى شوعهيب له خانه كانى خويان گهران به مردوو به له شيكى بى گيان و به دهماكه وتن له سهر زهوى فرپندان .

﴿ الَّذِينَ كَذَبُوا شَعْيًا كَانُوا لَمْ يَفْنُوا فِيهَا ﴾ كه سانىكى نه وتو باوهريان به شوعهيب نه هيتابوو به درويان خستوهوه وهك نهوه وابون كه لهو جيگهو لهو شاره دا دانه نيشتن و نه ژيابن وله ناوچون و نيشانه يان نه مايه وه، هه مو تاوانبارى وهك نهوان تولهى لى نه سه نرى دير بى يا زو .

﴿ الَّذِينَ كَذَبُوا شَعْيًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ كه سانىكى نه وتو شوعهيبان به دروخسته وهو باوهريان بى ته هيتا هه نهوان زيان لى كه وتو بون، نهو كه سانهى باوهريان هيتابوو قازانجيان كرد ورزگاريان بو، مروقى ژير هه رگيز به نياوانى دهست بلاوى خوش گوزه ران نابى بلى نوشى گيالتان بى و به هه ژاران بلى: هاوارو له ناوچون بو ئيوه، چونكه نه م جيها نه زور شتى تيدايه په نهان دراوه و زور كاتى كوتوپرى پيدا نه بى و هه مو كارى به نه نجامى دوايى ده نه كهوى له چاك وله خراب توشى دانيش توان نه بى .

﴿ قَتَلُوا عَنْهُمْ وَقَالَ يَاقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ ﴾ وه دوايى شوعهيب پشتى كرده گهله كهى و دهوچو له ناويانا كه سزا ها ته خواره وه بو سهريان و، ووتى: نهى خزماني من به ئيوه راگه ياند په يامه كانى په روه رده كهرى خو م و، من ناموزگارى ئيوه كردبو له بهر خزمایه تى وله پروى ميه ره بانيه وه و خه فته تان بو نه خو م، ئيوه نه ترسان له سزاي خواو بانگم كردن بو لای باوه رهيان و په شيمان بونه وه .

﴿ فَكَيْفَ أَسَى عَلَى قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴾ دوايى من چون خه فته نه خو م و غه مناكم له سهر له ناوچونى گهلى بى باوه ربون و خويان بنه بر كرد به هوى به رده و اميان له سهر پروانه بون به خواو به كار ه رواكان و به نامه كان، له سهر گالته پيكردن بهو كه سانهى باوهريان هيتابو له نايه ته پيشوه كانا خواى مه زن باسى بو فهر موين: بنه برى وله ناوچونى نهو گه لانه به هوى به دروخسته وهوى پيغه مه ره كانيانه وه بوو، وهك گهلى نوح و هود و سالح و شوعهيب، باسى بو كردن كه كوتايى هاتيان ناموزگارى و ته مى خوارى و په ندى زورى تيدايه بو

ته فسيري زمناكويى

ناده میزاد، به راستی بنه پری نه سوریت هوه بدم لاو لای بی باوهران و ناراستانه وه، لدم نایه تهی دوایدا بومانی رون نه کاته وه نه وشته ی توشی گه لی نه و پیغه مه رانه نه بوه به تاییه تی. به لکو ده ستوری تیبه ریوه و تی نه پهری به سهر هه مو گه لیکا پیغه مه ره کانی خو یان به در و بخه نه وه، ئیتر زوبی یا دره نگ، خوی گه و ره نه یانگری به ناخوشی و به نه خوشی و ئازاوه و ئازاری له ش و به له ناو بردنی سامانیان هه رله به ره وه ی ته می خوارین و له خراپه کول بدهن، بو نه ویش کهسانی تری دووای نه و انیش ته می خوارین وه ک خوی مه زن نه فهرموی:

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّبِيٍّ إِلَّا
أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ
بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ
آبَاءَنَا الضَّرَّاءُ وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْنَةً وَهُمْ لَا يُشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾

﴿ و ما ارسلا فی قریه من نبی الا اخذنا اهلها بالباساء والقراء ﴾ وه ئیمه ره وانه مان نه کردوه له هیچ گوند و له هیچ شاریکا هیچ پیغه مه ری که دانیشتی نه و گونده نه و پیغه مه ریان به در و خستیت هوه مه گهر ئیمه دانیشتوانی نه و گونده نه و پیغه مه ریان به در و خستیت هوه ئیمه دانیشتوانی نه و گوند و شاره مان سزا داوه به کاری سهخت و تهنگی و زیانی دارایی و بیماری نه خوشی .

﴿ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ ﴾ بو نه وه ی بیاریته وه و خراپه له خو یان فری بدهن و ته می خوارین و په شیمان ببنه وه و باوهر به پیغه مه ره که یان بکه ن، هه تا نه و سزایانه له سه ریان هه لگیری، نه گهر به و سزایانه ته می خوارنه بون و نه هاتنه وه هوشی خو یان نه وان به له ناو چون گیر و ده نه بن .

﴿ ثُمَّ بَدَلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ أَعْفُوا ﴾ له پاشا ئیمه دائه نیین له جیگه ی تهنگی و ناخوښی، خوښی و گوښادی و ههرزانی ههتا زوړ نه بن و گه شه نه کهن خوښان و داراییان فراوان نه بی، ههتا به تهنگی و ناخوښی ته می خوار بین و به نه خوښی و بهختیاری سوپاسی خوا بکهن. به لام به داخه وه کهس ته می خوار نه بی و که میښیان سوپاسی خوا نه کهن. کاتی سامان و نه ته وه یان زوړبو، راستی به سوک دائه نینو گالته به دانیششتوان نه کهن، مانای ده ستور و یاسای خوا به نه زانین و به هه وه سی خوښان نه کهن و نه لئین: نه وشته نه له ناخوښی توشی باو بایر امان توله ی گومرایی و خراپه کاری نه وان نه بوه، ههروه ها خوښی و بهختیاری نه وان له بهر پاداشتی چا که گردن و راغوبی و هر گرتیان نه بوه، به لکو نه وانه توشی هه مو کهس نه بن باوه رداربڼ یایی باوه پرن، ده ستور و یاسای گه ردون ههروایه، وهک خوای مه زن رونی نه کاته وه و نه فهرموئ:

﴿ وَقَالُوا قَدْ مَسَّ آبَاءَنَا الضُّرُّ وَالْغُرَاءُ ﴾ وه نه لئین: به راستی توشی باو کانی ئیمه بوه ناخوښی و سهختی و ناسایش و ههرزانی له کاتانی را بورودودا. جاری گران، جاری ههرزانی و خوښی کاتی ساعی و کاتی بیماری، کاتی خفه ت و کاتی شادی، نه وانه هه مویان له بهر باوه رداری و بی باوه ری نه بوه. به لکو یاساو ده ستوری گه ردون وایه. هه کاتی نه و که سانه و یتهی نه وان بی ناگیان کرد له فهرمانه کانی خواو له کاری له شوینی شیاوی خو یا دانراوه، خوایش له وان و له کرده وه یان بی ناگانه، بویه نه فهرموئ:

﴿ فَأَخَذْنَا هُمْ بِقَتَّةٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴾ دواپی ئیمه نه وانمان سزاداو و له ناومان بردوون کوتوپر له کاتیکا له خوښی و ناسایشدا نه ژین، بونه وهی خفه تیان زوړ تربی و هه ناسه ی سارد هه لکیشن و. نه وان نازان و هه ست ناکه نه به سزایه ی دینه خواره وه بو سهریان، ههتا بیته توله ی له خو بایی بونیان و روښنتیان بولای کرده وهی خراپ و بهر له لایان و دوواکه وتیان بولای هه وار هه وهس و ویستی ناله باری خوښان، خوای مه زن به هو ی قورنانی پیروژه وه هه مو ناده میزاد له هه مو کاتیکا نه ترسینی ههتا بترسن و خوښان له خراپه بگیری نه وه، نه یشیان ترسینی له وهی کوتوپر خوا سزایان بدا. خه ر کاتی چ ناده میزاد پروایان

ته فسیری زمنا کوی

به خوا هدى و هدمو فرمانه كانى به جى بهيئن، دادپهروهرى بۆ هدمو شتى و له هدمو كاتىكا بهر يابكه، هدمو به ختيازى و ناسايشى نه به خشى بهوان. بهراستى دادپهروهرى بلاويويه، كارو فرمان به چاكي و ناسانى نه چيته سهر. تهنگى و ناخوشى ناميئى، بۆ به خوا نه فهرموى پيمان:

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ
مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيِّنًا
وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا
ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ
مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ
ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ
مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ
يَرْتُوبُ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَن لَّوْنَشَاءُ أَصْبَنَهُم
بِذُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾

﴿ و لو ان اهل القرى آمنوا واتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء و الارض ﴾
وهه گهر دانيشتوان و خاوهنى گونده كان كه به وسزايانه گيروده بون باوهريان بهيئايه و
خويانيان پاريزايه له بى فرمانى ئيمه و پيغمه ره كانى ئيمه بهراستى ئيمه ناشكرامان

تهفسيرى زمانكوبى

ئه‌کر دبه‌سه‌ریانا چه‌ندین پست و فه‌ر له ئاسمان وزه‌ویدا و له‌ئاسماندا به‌وه‌ر گرتنی پارانه‌وه‌یان و هاتنه‌ خاوره‌وه‌ی باران، له‌زه‌ویدا هه‌مو شتی‌کمان بۆ جی به‌جی نه‌کردن و هه‌مو پی‌ویسیه‌ کاغمان بۆ نه‌رواندن و بۆمان سه‌وز نه‌کردن، ئاژاڵ و گیانه‌وه‌ری به‌سودمان نه‌دانی، به‌تایبه‌تی زیری ره‌ش .

﴿ وَلَٰكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴾ وه‌به‌لام ئه‌وان باوه‌ریان به‌په‌غه‌مه‌ره‌کان نه‌هینا و به‌درۆیان خسته‌وه‌، به‌فه‌رمانی خوا کاریان نه‌کرد. به‌لکو زه‌ویان تیکدا به‌سته‌مکردن و ئازاردانی دانیشتوان، به‌تالان و کوشتن و داگیرکردنی سامانی ئاده‌میزاد و به‌فرۆدانی سامان و داراییان له‌سه‌ر گییان و پروتانه‌وه‌یان و چه‌وسانه‌وه‌ی هه‌ژاران، دوا‌یی ئیمه‌ ئه‌وانمان گرت و سزاندان به‌هۆی ئه‌و شته‌ی ئه‌وان ئه‌یکه‌ن، وه‌ك به‌درۆ خسته‌وه‌ی پی‌غه‌مه‌ران و بلاو‌کردنه‌وه‌ی گونا‌ه، سه‌رپی‌چی کردن له‌فه‌رمانه‌کانی خوا .

﴿ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَاعُونَ ﴾ ئایا دوا‌ی دانیشتوانی ئه‌و گوندانه‌ ئاسوده‌ن و ناترسن پاش ئه‌وه‌ی بۆمان رو‌ن کردنه‌وه‌ که سزای بی باوه‌رانی تری پی‌غه‌مه‌ره‌کانی ترمان داوه‌ و تۆله‌مان لی کردنه‌وه‌ که سزای ئیمه‌ بی‌ت بۆ لایان له‌شه‌وداو له‌کاتی‌کا ئه‌وان خه‌ویان پێدا‌که‌وتبی .

ئه‌و ئایه‌ته‌و ئایه‌ته‌کانی دوا‌یی ترساندنه‌ بۆ یاخیه‌کان و خوێن مژان که خوا کو‌توپر‌پریان گری به‌سزای خۆی له‌کاتی بی نا‌گاییدا، وه‌ك گه‌لانی پێش ئه‌وان، ئایا ئاده‌میزاد خاوه‌نی ئه‌و توانایه‌ن که لاده‌ن له‌خۆیان سزای خوا له‌کاتی هۆشیاریدا و له‌کاتی مه‌ترسیدا زۆر پونه‌ ناتوانن له‌هه‌یج کاتی‌کا، ئیتر چۆن له‌خه‌ودا ئه‌توانن که‌وه‌ك مردوو وان .

﴿ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ ﴾ ئایا دوا‌ی دانیشتوانی ئه‌و گوندانه‌ له‌بی باوه‌رانی مه‌که‌و جگه‌ی ئه‌وان ئاسوده‌ن و ناترسن که‌بی‌ت بۆ لایان سزای ئیمه‌ له‌روژداو خۆر به‌رزبو‌په‌وه‌ و له‌کاتی‌کا ئه‌وان یاری ئه‌که‌ن و خه‌ریکی کارکردن و نا‌گایان له‌خۆیان نه‌ .

پرسیار/ هه‌رگیز جیاوازی نه‌ له‌نیوان نا‌گاداری ئاده‌میزاد و بی‌تا‌گیان له‌ به‌رده‌م سزای خوا‌دا دوا‌یی مه‌به‌ست له‌باس‌کردنی خه‌و و یاری کردندا چ شتی‌که‌ ؟

ته‌فسیری زمان‌کۆبی

وه لآم/ مه به ست نه وه یه که ناده میزاد هوش له لاوازی خوځیان بکه نه وه له هه مو روځکه وه، بو نه وه ی راغوبی وهر گرن ویر بکه نه وه ویر سن له سزای خوا هه مو کاتی.

﴿ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يُأْمِنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴾

له سزای خوا نه وه که سانه ی پیغمهره کان به درو نه خه نه وه که توشیان بی سزای خوا له کاتیکا پی نه زانن وبی ناگان، دواپی ناسوده نابن و بی ترس نین له سزای خوا مه گهر تاقمی زیانومه ندبن به هوی بی باوه ری یانه وه و له پاشه پروژی گه لان بیر نه که نه وه ته می خوار نه بن.

﴿ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرْتُونَ الْآرَضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ﴾

رونی نه کردوه ته وه بو که سانیکی نه وتو جیگه ی گه لانی رابوردویان گرتوه ته وه بون به میرات گریان له زه ویدا، دواپی بنه بر بونی دانیش توانی پیش نه وان که نیمه نه گهر نارزومان هه بی تم که سانه ی جیگه ی نه وانیان گرتوه ته وه نیمه توشی سزایان نه که بن به هوی گونا هه کانی خوځیانه وه، وه که نه وانیه ی پیشوومان توشی سزا کرد که زورتر له مانه ی نیستا به هیتر بون. ثایا بت په رستان نازانن و بوځیان روځ نه کراوه ته وه فه رمانی نیمه ده رباره ی نه مان هه وه که فرماندانه بو له ناو بردنی گه لانی رابوردو که ویستمان وه که نه وان له ناویان نه به بن. به راستی ده ستوری خوا یه که له هه مو بونه وهراندا و خوا بی ناگانیه، هه تا ته می خوار بن به جگه ی خوځیان، به دارایی و سامان وهیتر له خوځیان بابی نه بن، مه به ست له مانای نه و نایه ته ناده میزاده بو نه وه ی ناگاداری خوځیانن وبی فه رمانی خوا نه که ن به ویتیه نه وانیه ی توشی سزابوون.

بو زانن: زانایان بو دیاری کردنی (فاعلی) ووشه ی (لم یهد) بیریان جیاوازه: هه ندی لایان وایه فاعیله که ی بریتیه له (الله) هه ندی تریان نه لئین: بریتیه له (ماثلونا من أبناء الأقری) هه ندی تریان لایان وایه بریتیه له (ان لو نشاء).

﴿ وَطَعَّ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴾

نه و نه ده یان به سهر دلی نه وه که سانه دا ناموزگاری وهر ناگرن و بیر له به سهرهاتی رابوردووان ناکه نه وه، دواپی نه وان ناموزگاری نایسن و به سهرهاتی گه لانی رابورد و ته می خوار نابن.

ته فسیری زمانکوی

خوا روى فهرمودهى خوى نه كاته پيغمهر ﴿ ﷺ ﴾ بۆ نه وهى هه وال بدا به موسلمانان
دهر بارهى بنه بر كردنى گه لانى پيشو، بۆ نه وهى ته مى خوار بن و له سزاي خوا بترسن
ونه فهرموى :

تِلْكَ الْقُرَى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ
كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا
لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ

١٠٢

﴿ تِلْكَ الْقُرَى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا ﴾ نهو چه ندين گوندانه كه دانيشتوه كانيان برىتى
بوون له گه لى نوح و هود و صالح و لوت و شوعهيب و جگهى نه وان هيش ئيمه نهى
خوئينه وه به سهر تودا و بۆتى رۆن نه كه دين هه واله كانيان و به سهر هاتيان له خوئيان و
له پيغمهره كانيان، بۆ نه وهى تۆ بزاني ئيمه ياريدى پيغمهران و باوه داران نه دهين و
سهر يان نه خهين به سهر دوژماني خوئيان و ئيمه دا .

﴿ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ ﴾
وه پيغمهره كانيان چو بۆلاى دانيشتوانى نهو گوندانه به چه ندين به لگهى رۆن و ناشكرا
و به كخهر، دواى له وان ه بوون بۆ نه وهى باوه ربهيتن دواى چو نى نه وان بۆ لايان، به هوى
شتى به درۆيان خستبه وه له نيشانه رونه كانى ئيمه له پيش هاتنى پيغمهره كان .

پوختهى ماناى نهو رستانهى پيشو بهم جوړهيه: دانيشتوانى ديها ته كان بهر له وهى
بنيردرى بۆ لايان پيغمهره كانيان له سهر نه وهى بت په رست و گومر ابوون، نه وان ههر

ته فسيرى زمانكۆيى

به رده و امبون له سهر بت په رستی دواى نه و هیش پیغمه ران چون بولایان به به لگه ی رون و کارى په کخه روه، هیچ شتى کارى تى ته کردن، هه تا به شیوه یه کى وائت ووت: پیغمه ران نه نیراون بولایان بو نه و هى بیانتر سینی و موژده یان بداتى، بویه خوا نه فهرموى: ﴿كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ﴾ ویتسه ی نه و مؤره ی دراوه به سهر دلى بی باوه رانی پشودا هه ربه و جوړه خوا مؤر نه دا به سهر دلى بی باوه رانی ئیستادا به تابه تی بی باوه رانی قوره یش، دلیان په قه و له گومرایى ناگه رینه ووه و به ناواتى چاکه یان مده . ﴿وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ﴾ وه ئیمه ده ستمان نه که و توه بو زور له گه لانی رابوردو کوهه و الیغان خوینده ووه به سهر تودا هیچ په یمانى بیده و بیبه نه سهر و نه ی شکین و به راستى زانیومانه و ده ستمان نه که و توه زورترین له سنورد هر چون و په یمانیان شکاندوه به راستى له موه به رژماریه زور له وئایه تانه ی رابوردن که باسى به سهرهاتى موسایان کرد له گه ل کورانی ئیسرائیلا ، له م ئایه تانه ی دوایدا باسى چیرؤک و به سهرهاتى موسامان بو نه کاو نه فهرموى :

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
فَظَلَمُوا بِهَا فَأَنْظَرُكِيْفَ كَانَتْ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾
وَقَالَ مُوسَىٰ يَكْفِرُونَ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾
حَقِيقٌ عَلَىٰ أَن لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُمْ
بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿١٠٥﴾ قَالَ إِن كُنْتَ
جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِن كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٠٦﴾ فَأَلْقَىٰ
عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ

لِّلنَّظَرَيْنِ ﴿١٠٨﴾ قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا السَّحَرُ
 عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾
 قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿١١١﴾ يَا تُوْكَ
 بِكُلِّ سَحَرٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾

﴿ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا إِلَى فِرْعَوْنَ وَ مَلِيْهِ ﴾ له پاشا ئیمه هه لمان بژارد
 موساو ره وانه مان کرد له دوای نوح و هود و سالح و شوعه یب بؤلای فیرعه ون
 و تاقمه که ی به چندنین نیشانه و کاری پهك خهر له سهر راستی موسا، نه وانه یش بریتی بون
 له دارده سته که یی و ده سته سپیه که ی و شتی تریش. موسا کوری عیمرانه وخواه ون
 نامه کان نه لئین: عیمرام، ووشه ی موسا پئک هاتوه له (مو) به مانا ئاوه وله (سا) به مانا
 دره خته، چونکه دایکی موسا موسای نایه ناو سندوقی و فره ی دایه نیئواوی نیله وه.
 ووشه ی فیرعه ون نازناوی پاشا کانی کۆنی میسره، به مانا زۆردار. کیسرا نازاناوی پاشای
 فارسه: یانی ولآت فراوان. نه جاشی نازناوی پاشایانی حه به شه یه واته به خشش. خاقان
 نازناوی پاشایانی چین: واته سهر دار یاشیر. توبه غ نازناوی پاشایانی یه مه نه: پاشا له دوای
 پاشا. قه یسهر نازناوی پاشایانی رۆمه یانی پاشا. میژو نوسان بیران جیاوازه له باره ی ناوی
 فیرعه ونه وه: هه ندیکیان نه لئین: ناوی قابوسه. هه ندیکیان نه لئین: ناوی وه لیده.
 هه ندی تریان نه لئین: ناوی مونقه تاحه. زانین و نه زانینی ناوه که ی له پیوستیه کانی ئاین نیه.
 میسریه کان به فیرعه ونیان نهوت: کوری خوا، فیرعه ون داوی خوا یه تی کردو نه ته وه ی
 ئیسرائیلیه کانی نه چه وسانده وه، خرای مه زن موسای کرد به پیغمه ر ناردی بۆ سهر
 فیرعه ون و تاقمه که ی هه تا بیانگیر ته وه له بی باوه ری و یاخی بون به هو ی کاره پهك خهر و
 نیشانه رونه کانی ئیمه وه .

ته فسیری زمانا کۆبی

﴿فَظَلِمُوا بِهَا فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ﴾ دواى تاقمەكەى كەباوەریان نەهیتا بەو كارەپەكخەرو ئاشكرايانە وستەمیان لەخۆیان كرد، دواىى تۆتەماشاكەو بنواڕە بەچاوى ئەقل كەچۆن بۆ روژی دواىى خراپەكاران وى باوەران، ئەوەبو خنكان بەئاوى دەریای سور .

بۆئاگادارى: دەنگ و باسیكى پروپوچ و دراوہ بلاوہتەوہ لەنیو نەخویندەوارو نەفاماندا لەنیو ئەوانەدا ئەیانەوى داراى دانیشتوان تالان بكەن و دەرگای خانوہكانیان بكەنەوہو سامانیان بدزن، ئەلین: ھەركەسى ناوى داىكى موسا بیا و دەست بداتە ھەرقوفلى بۆى ئەكریتەوہ، ئەبى بزانی ئەو دەنگ و باسە درۆ دەلەسەيە ھىچ سەرچاوەيەكى بۆنە و ھىچ شتى بەناوى داىكى موساوە ناكريتەوہ، ھەندى لەزانایان كۆن وتازە ووتویانە: ناوى داىكى موسا (بوكايدە) ئەو ووتەيەى ئەوانیش گۆترە كارپە، لەھىچ سەرچاوەيەكەوہ نەیان گیراوەتەوہ. كەواتە ئەو چۆرە باسانە جینگەى بروا و متمانە نيە .

﴿وَقَالَ مُوسَى يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ وەموسا فەرموى: ئەى فیرعون بەراستى من نیراویكم لەلایەن پەرورەدەكەرى ھەمو بونەوہرانەوہ بۆ لای ئیوہ، موسا روى كردە فیرعون بەبى ئەوہى ریزی بۆ فیرعون دانى، چونكە بەزمانى خواوہ گفتوگوى ئەكرد وپەيامەكانى خواى رايئەگەياندا ئەو پەيامى ھەمو كەسى بەبچوك دانەنرى، بەبۆنەوہ ئیمە ئەزانی نھىنى میژووى پیاوچاكان كەخۆیان لەئاستى ئەو كەسانە لەسنورى خوا دەرچون بەگەورە ئەگرن. بالى ریزگرتن بۆ باوەرداران دانەنەوتین .

﴿حَقِيقٌ أَنْ لَا أَقُولَ إِلَّا الْحَقَّ﴾ شایستەو پیوستە بۆ فروستاوہی من لەسەرئەوہى كەھىچ شتى نەلیم مەگەر گفتوگوى راست و ھەرگیز درۆ بۆ ھىچ شتى رەوا نابینم. ناوہروكى ئەو رستەيە كارو کردارى ھەمو پیغمەرانە كە سروشیان پى سپێردراوہو ھەلبێرێراون بۆ گەياندننى پەيام .

﴿ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسَلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴾ به راستی من هاتووم بۆلای
نیوه به بهلگهیه کی رۆن و کاریکی پهك خهه له لایهه پهره وه ده کهه ری خۆتانه وه کهه
به لگهیه له سهه ر راستی فروستاوه یی من، دوا یی ره وانه بکه له گهه مندای کورانی ئیسرا ئیل و
وازیان لی بهینه هه تا بگه رینه وه بۆلای خاکی پیروزی نیشتمانی خۆیان و باو با پیریان،
به ره لایان بکه بۆچ جیگهیه نه رۆن با برۆن، مه دیان خه ره سهه ر کاری گران و سه خت .

﴿ قَالَ إِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴾ فیرعه ون ووتی و
به سوکیه وه ته ماشای موسای کرد: نه گه ر تۆ هاتوی بۆلای ئیمه به به لگهیه که وه، دوا یی تۆ
ئه وه به لگهیه بهینه نه گه ر تۆ له وه که سانه یه راست نه که ن له کاری خۆتانای. له م
فه رمو ده یه وه واده ر نه که وئ فیرعه ون گومانی و ابو که موسا له وه دا وایه ی خۆیدا درۆ نه کا،
ویستی له به رده م دانیشترانا ئا برو ی ببا، بۆیه دا وای ئه وه کاره ی کرد له موسا، دوا یی موسا
به ردی ره قی دا به ده میا به وه به لگه په کخه ره، وهك خوا ئه فه رموی:

﴿ فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ بِثُعْبَانٍ مُبِينٍ ﴾ دوا یی موسا دار ده سه که ی هاو یشته سه ره ره وئ،
دوا یی کو تو پر دار ده سه که ی بوبه نه ژدیها یه کی ئاشکرا، یانی له نا وه رۆکیشدا هه ربوو
به نه ژدیها و به داری نه مایه وه. نهك به چا و به سه و گومان و جادو، دوا یی فیرعه ون ترسا.
به لآم زۆری له خۆی کرد و خۆی تیک نه دا به رو واته، چونکه دا وای خوا یه تی ئه کرد،
موسا جاریکی تر دای به ده میا و نه یه شه ت پشوبدا، وهك خواته فه رموی:

﴿ وَنَزَعَ يَدَهُ فَادَاهِيَ بَغْءًا لِلنَّاطِرِينَ ﴾ وه موسا ده ستی خۆی له باخه لئ ده ره ئینا، دوا یی
کو تو پر ئه وه ده ستی سپی هه لگه را و بری سه که ی دایه وه بۆ ته ماشا که ران، نه بی بزانی
ده ستی موسا گه نه ره نگ بوو سپی هه لگه را به بی نه خۆشی و به بی شو ره یی و له به له کیه وه
دوور بوو .

دوا یی فیرعه ون ده ستی کرد به داما وئ و بی ترخی خۆی به رانه ر به موسا، خۆی به لا واز
و بچوک هاته پێش چاو، دانیشترانی ده ور و پشته هه ستیان بی کرد که موسا فیرعه ونی
له بۆپه ی به رزاییه وه هینایه خوا ره وه، دوا یی دانیشتران هه ول یاندا که نه وه رۆدا وه به سوک

دابئین و ئارەقی شەرمەزاری فیرعەون و وشک بکەنەو بەدرو دروست کردن و خو
رژگار کردن بەم ڕستەیی خواریوە:

﴿قَالَ الْمَلَأَ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا السَّاحِرُ عَلِيمٌ﴾ کۆمەلای لەبیاوماقولاتی گەلی
فیرعەون و کار بەدەست و پەرس پیکراوی فیرعەون بون و گری دان و کردنەو و
کاروباریان بەدەستبو و وتیان بەراستی ئەم مۆسایە جادوگەرێکی زۆر زانایە، چۆن
ئەو دەستەیی بەسپێتی هێنایە دەرەو، ئەو داردەستەیی چۆن کرد بەئەژدییە، ئەو جۆرە
تاوانج و پڕوپاگەندانەیی ئەوان پڕوپانوی لاوازن کە ئەیدەنە پال پیاوانی پاک و خاوەن،
ئەیانەوئ بەهاشەو هوشە لەریزی پیاوانی خوا کەم بکەنەو، دوایی پیاو ماقولاتی
گەلە کەیی فیرعەون و وتیان:

﴿يُرِيدُ أَنْ يَخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ﴾ ئەو جادوگەرە ئەیهوئ کە ئێوە
قییتی دەرەکا لەم زەویە چاکەیی خۆتان لەم میسرەدا و کورانی ئیسرائیل لەویدا بن
بەکار بەدەست و فیرعەون کە ئەو و تەیهی بەپەسەند هاتە پێش چاو و وتی: دوایی ئێوە چ
شتی ئەلێن و ڕاویژتان چ شتی کەو چ بریارێ ئەدەن و ئەتانەوئ چ شتی بکەن؟

﴿قَالُوا أَرْجُهُ وَأَخَاهُ وَأَرْسَلَ فِي الْمَدَائِنِ خَاشِرِينَ﴾ و وتیان بە فیرعەون: تۆ مۆساو
برا کەیی هارون بەندیان بکەو دوایان بجەو مەیان کوژە و پەلەمە کە، چونکە ئەگەر بیان
کوژی بیری گشت دانیشتان ئەگۆڕێ دەرەبارەیی تۆ و رقیان ئەجولێ، خۆت و
فەرمانرەوایت ئەکەو نە مەترسی یەو و، تۆ ڕەوانە بکە بەنیۆ شارەکانی میسر دا چەندین
پیاوئ لە یاریدەدەر و سەربازی خۆت کۆبکەنەو لەلای تۆ هەمو جادوگەرانی کارامەو
پسپۆر لە جادوگەریدا.

﴿يَأْتُونَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ﴾ ئەوان بەهێن بۆ لای تۆ هەمو جادوگەرێکی زۆر زانا
بەپیشەیی جادو. میژوو نوسان و وتیانە: بەراستی زەوی میسر لەسەر دەمی فیرعەوندا
شەپۆلی ئەدا بە جادوگەران، زانا ئایینەکانی میسر و زیوان و خزمەت گوزاری خواکان
هەر ئەوان بون خەریکی پیشەیی جادوگەری بون، فیرعەونە کان خۆیان پەنایان ئەبرد بۆ لای

جادوگەرلەر بىنپارەنلەر ۋە زال بىن بەسەر گىيانە نەپىتە كان لە دىئو مۆتە كە... لە وسەر دەمەدا جادوگەرلەر بەش ئە كەرد بە چەندىن بەش: كۆمەللى كيان داواى يارمەتيلەر ئە كەرد بەشتى لە تواناى خواى چاكە، بۇ ئەوھى سەربەكەون بەسەر خواى خراپەدا. بەشتى تەرداواى يارمەتيلەر ئە كەرد بەھۆى تواناى شەيتانى گەورەھە سەربەكەون بەسەر شەيتانى بچوكدە. بىلاۋبۇنەھى جادو لە سەردەمى فیرەوندا ئەمەمان فیرەكە بۆچى دارەست كرا بەكارى پەكخەر بۇ موسا؟ ھەتا بزاین كاری پەكخەرى ھەمو پېغەمەرئى ھاتوھ لە جۆرى شتى باوى سەردەمى خۆى بى ھەتا بەرەنگارىيەكەى بيانوى ئەو سەردەمە نەيەللى. ئەوھەبو موسا جادوى پوچ كەردەھە لە سەردەمى خۆيا. عيسا مردوى زینو ئە كەردەھە. موھەمەد زمانى پياوانى زمان پاراۋ ۋە زۆرزانى لال كەرد بەشتى لەوھى ئەوان تەرتەر و پاراوتر بوو كە قورئان بوو.

بۇ ئاگادارى: رېستەى (أرجه) ئەسلەكەى (أرجه) بوھ، ھەمزەكە لا براوھ لەبەرئاسان كەردن بۇ زمان، بۆرى (ھايەكە) ئەكەين بە زەنە لەبەر وەستان لەسەرى.

بۇ زانين: كورتەو پوختەى ماناى ئەو ئايەتەنەى پېشوو بەم جۆرەيە: فیرەون داواى خوايەتلى ئە كەرد لەجگەى خوا، بەنى ئيسرائىليەكانى ئەچەوسانەوھ، خوا موساۋ ھارونى نارد بۇلايان، بەبى ترس لەياخى بون ۋە دەسلەللى فیرەون چوئە لای لەجگەى دانېشتن، پرووى كەردە فیرەون ۋە ووتى: ئەى فیرەون من نېتراوى پەرورەدەكەرى ئېوھ ۋە بۇلاى تۆو ھەمو بى باوھرى. بەلگەم لایە بۇراستى پەيامى خۆم. پېويستە لەسەر تۆ بەنى ئيسرائىلى لەدىلى خۆت بەرەلايان بەكەى، وازيان لى بېيتى خۆيان ئازاد بن بۇ چ لایە ئەپۇن بابۇن، فیرەون بەبى ترخ موساى داناۋ ووتى: چ شىكت لایە بېيئە، دارەستەكەى ھاويشت بوبە ئەژدېھايە، دەستى لەباخەللى دەرھىتا بەسپىتى ۋە روناكى پەخش كەردەھە بەنىو دانېشتواناۋ پېشتەر گەم رەنگ بو، پياوانى فیرەون ووتيان بەراستى موسا جادوگەرىكى كارامەيە، فیرەون جادوگەرلەنى كۆكەردەھە، بەرلەوھى دەست بەكەن بەيارىەكانيان بەفیرەونيان ووت: ئەگەر ئېمە زالبوین بەسەر موسادا پاداشتى گەورەھە بەنرخان ئەوئى، فیرەون ووتى: پاداشتەن ئەدرىتى ۋە بن بەپياوانى نرىك لەخۆم،

تەفسىرى زمانكۆيى

جادوگەرەن گوريس و دارایی خۆیانیان هاویشت دانیشتوان وایان ئەزانی بوون بەچەند
 مار و پائەكەن، موسا دارەستی خۆی هاویشت و ئەوانەى بەبوختان دایان نابو هەمویانى
 قوت دا، دواى جادوگەرەن موسلمان بوون و باوەریان بەپێغەمەرایەتى موسا هینا .
 فیرەهون موسا و هارون و کورانی یەعقوبى ترسان بەسزا و چەوسانەوه، ئەوان
 گرنگیان بەو هەرەشەى فیرەهونەیان نەداو بەردەوامبون لەباوەرەیتانی خۆیان و نازارى
 زۆرداران. بەنى ئیسرائیلی شلەژان ووتیان بەرلەتۆو ئیستاش سزا ئەدرین، موسا
 فەرموى: ئارام بگرن و بەرزگارى خۆتان ئەگەن، خوا تاقمى فیرەهونى توشى گەرۆلى و
 گرانی کرد، بارانى وای بۆ ناردن کشت و کارو بەرهەمى لەناوبردن، دواى کولەش
 ئەوهى مابووه لە دووا لافاو خواردیان. ئەسپى بۆ ناردن لەشیانی ئازار ئەداو خۆیتیانى
 ئەمژى، بۆقى بۆ ناردن ژيانى لى تێکدان، سەرەرای ئەوانە هەمو ئاوى گۆران بەخوین،
 دواى هاواریان بردە لای موسا ووتیان ئەگەر خواى تۆ ئەم سزایەمان لەسەر لا با
 باوەر ئەهین، خوا ماوهیه لەسەرى لا بردن هەتا بگەرێنەوه بەلام پەیمانى خۆیانیان شکاند و
 بەزەوامبون لەسەر بى باوەرى، خوا بنەبرى کردن بەخنکان .

وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّا

لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ

لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾ قَالُوا يَمُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقَى وَإِمَّا أَنْ

تَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا

أَعْيُنَ النَّاسِ وَأَسْثَرَهُمْ وَجَاءَهُ وَبِسِحْرِ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾

وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا

يَا فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوا
هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَغِيرِينَ ﴿١١٩﴾ وَأَلْقَى السَّحَرَةُ سِحْرَ دِينَ ﴿١٢٠﴾
قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴿١٢٢﴾ قَالَ
فِرْعَوْنُ ءَامَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَّكْرَتُمُوهُ
فِي الْمَدِينَةِ لُكْخِرْجُوا مِنْهَا أَهْلُهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ لَا قُطِيعَنَّ
أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلُكُمْ مِّنْ خَلْفٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾
قَالُوا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا نَنقِمُ مِنْآ إِلَّا ءَامَنَّا
بِتَايَتِ رَبَّنَا لَمَّا جَاءَ تَنَارُ رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ

﴿ ١٢٦ ﴾

﴿ وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الظَّالِمِينَ ﴾ جادو گهران دواى
نه وهى سدر بازه كانى فیرعهون کزبان کردنه وه بولای فیرعهون، کاتى چاویان به فیرعهون
کهوت ووتیان: نه گهر نیمه سهر کهوتین به سهر موسادا به راستی بو نیمه نه بی کرئى و
پاداشت و ریزمان لئى نه گری؟ جادو گهره کان له گهل فیرعهون ریک کهوتن له دژى
موسا، جادو گهران نوینهرى نایین بوون له وکاته دا. نه و جادو گهرانه ی پیشوو نوینهر
وشا گردیان زورن له هه مو سهرده میکاوریك نه کهون له گهل نه و که سانه پارهیان بده نی
که له دژى نایین وویژدان و مرو فایه تی هه لسن، دانیشنوان و نیشتمانى خویمان نه فروشن.
له م سهرده مه ی نیمه دا هه ندی رژی می تاوانبار تاس کلاویه سهر و میزهر به سهرى زوریان

ته فسیری زمنا کویى

کریوه له گاورو له موسلمان پاره یان نه ده نی و فرمانبرداري و یاریده ی داگیر که ران بدهن له دژي بهر ژه وه ندي دانیش توانی بی تاوان. رژیمی به عسی راویژ کاری زوری کوردی خوږوږشی به پاره ی زور کړی که له دژي نه ته وه ی کورد جهنگ بکه ن و نه نفال ه به دناوه کانیان به جی هینا، ههروه ها رژیمه کانی درواسی کوردان له وان خراب ترن بو کوردان، بو نه و مه ییسته خراپه ی خو یان به هه زاران کو مه لگا و ریک خراویان پیکه ی ناوه بو دژي دانیش توان، خو راست وړونه هه مو کار به ده ستیکی سته مکار تاقمی له پیاوani ئی نی و جگه ی ئی نی نه کړن هه تا به مه به سستی خراپی خو یان بکه ن بو چه وسانه وه ی هه زاران به ناوی ئی نی و نیشتمان پهروه ریه هه تا سهرنزمیان بکه ن بو یان به لآم په روره شی بو نه وانه و زوری بی ناچی ئا پرویان نه چی و نه بن به په روی بی نو یژ .

﴿قَالَ نَعَمْ وَأَنْتُمْ لِمَنِ الْمَقْرَبِينَ﴾ فیرعه ون ووتی: له وه لآمی داواکاری جادو گه ران: به لئ. به راستی ئیوه دووای سهر که و تن له پیاوه نزیکه کانی لای من نه بنو خاوه نی ریز نه بن و هه رکاتی بتانه وی له من نزیک نه بنه وه. ژماره ی جادو گه ران چهن د بوون. سهر و که کانیان چ که سی بو ه؟ چهن د که س بون و ناویان چی بو ه؟ گرنگ نیه. پیو یسته ئیمه بر و امان به و روداوه هه بی، ئیتر هه رجونی بو ه؟

﴿قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمَلْقِينَ﴾ جادو گه ران ووتیان: نه ی موسا: یاتو بهاویژ ه دارده سته که ی خو ت و یا ئیمه بیهاویژین گوریس و دارده سته کانی خو مان .

﴿قَالَ أَلْقُوا﴾ موسا چونکه بروای به خو ی هه بو، نه وانی به بی نرخ دائه نا فهرموی: ئیوه بیان هاویژن و چیتان لایه به کاری به یین و خو تان خالی بکه ن و جاده گه ران دارو گوریسی خو یانیان فریډا، هه ریه که یان داریک و گوریسیکیان بی بو.

﴿فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ﴾ دوا یی کاتی جادو گه ران نه و شتانه فراهه میان هینا بو فره یانندان جادویان کرد له چاوی ئاده میزاد و چاویان له راستی وه رگه ران دن به شتی رازاند بو یانه وه به بی نه وه ی ناوه ر و کی هه بی، یانی نه و کاره ی نه وان

چاوبەستبو لە ناوەرۆکا هەر گوریس و داربون بەیپچەوانەى دار دەستی موسا ئەو بەراستی گۆرا بۆلای ئەژدیها و، جادوگەران بەو کارەى کردیان دانیشتوانیان زۆر ترساندن .

﴿وَجَاءَ وَاسِحِرٌ عَظِيمٌ﴾ وە جادوگەران هاتبون بۆلای فیرعەون و دانیشتوان بە جادویەکی زۆر گەورەو، شیونکیان پرکردبو لەبەرچاوی دانیشتوان بەمارى زۆر گەورە و ناقولاً، وەك کێو سواری یەکتەری بوبون لەبەرچاوی دانیشتوانا، موسا ترسی لى نیشت کەنەزان و نەفامەکان سەریان لى تىك بچى بەهۆى ئەو جادووە دەستکردەووە کە بەدرۆ ساختەیان هێنابو، دواى خۆى مەزن نیازی موسای بەهێز کرد و فەرموى :

﴿وَأَوْصَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ﴾ وە ئیمە نیگامان نارد بۆلای موسا و خستمانە دلى کە تۆ ئەى موسا دار دەستەکەى خۆت فرى بدە، ئەو شتانە جادوگەرەکان هێناویان شتیکی گەرنگ نین و ئیمە ئەو شتانەى ئەوان کردویانە پوچى ئەکەینەووە ،موسا دار دەستەکەى فری دا .

﴿فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ﴾ دواى کوتوپر دار دەستەکەى موسا بوبە ئەژدیهایە ئەو شتەى جادوگەران بەدرۆو بەبوختان و بى ناوەرۆك دروستیان کردبو قوتى داو هەمو شتیکی ئەوانى پوچ کردەووە، بۆیە خوا فەرموى :

﴿فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ دواى جینگەى خۆى گرت، پەیدا بونی راستى بۆ دانیشتوان بەرونى و پوچ بویەووە شتى ئەو جادوگەرەنە کردبویان بەفروفتیل و بەدرۆو بەبوختان و بى ناوەرۆك. فیرعەون سەرسام بو لەناهەمواری ئەو کارەى بەسەرى هات، بەراستى ئەو کۆرپى پىك هێنابوو، جادوگەرى لەهەمولاىکەووە هێنابو هەتا تەخت و دەستەلاتى خۆى پاریزى وراى وەستى کەچى ئاواتەکەى بەیپچەوانە گەرا، خوا فەرموى :

﴿فَقُلُّوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ﴾ دواى فیرعەون و جادوگەران ژیرکەوتن و شکان و دۆراندىان لەو جینگەدايە و، گەران بەسەرشۆرو لاواز و چوئەووە بۆ ناوشار بەنائومىدى و بەشەرمەزاری دواى ئەو فیزو خۆهەلکیشانە و لەخۆبايى بونە ئەگەر بەویشەووە

بوەستانایە کەمى سوکی روی ئەکرده فیرعهون . بەلام کوتوپر کاریکی تری تال و ناھەمواری تر یەخەى بەفیرعهون گرت . وەك خوای مەزن ئەفەرموی :

﴿وَأَلْقَى السِّحْرَ سَاجِدِينَ﴾ وەجادوگەران کەوتن بەدەما بەسوژدەبردن بۆ خوا و وای پێ کردن سوژدە بێن هەتا فیرعهون بەتەواوی بیدۆرپێی لەبەردەم ئەو کەسانەدا ئەیان ویست موسا بشتکێن ، راستی ھەر سەرئەکەوی زوبی یادەرەنگ ، مروّف کە لەسەر راستی بوو ھەر سەرئەکەوی بەیاریدەى خوا .

﴿قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ جادوگەران ووتیان : ئیمە باوەرمان ھێنا بەپەرودەکەری ھەمو بونەوهران کەھەلسۆرپێنەری کاروباری فرمانیانە ، فیرعهون لەوکاتەدا ووتی : مەبەستان بەپەرودەکەری بونەوهران منە ، ووتیان تۆ چیت ؟ ھەتا پەرودەکەری بونەوهران و ھەلسۆرپێنەری کاروباریان بێ . بەلکو مەبەستمان :

﴿رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ﴾ پەرودەکەری موسا و ھارون و ھەمو بونەوەرانی ، ئەو جادوگەرانی کەفیرعهون بەوانەوہ پەلاماری بۆردانی موسا و ھارونیان ئەدا ، بەپەرستەوہ سەریان بۆ خوا دانەواند و سوژدەیان بۆ برد . ئەک بۆ فیرعهون کەئەوانی ھێنابو بۆ پوچ کردنەوہی راستی خوای پەرودەکەری ھەمو بونەوهران و راستی ئایینی خوا .

بۆ زانین : لەمانای ئایەتی (١٠٢) ی سورتی ئەلبەقەرەدا باسی جادومان بەدریژی کرد . ئیمە لەگەڵ کەسانیکی ئەوتۆین ناوەرۆکی بۆ جادو نابین ، ئیمە لەویدا بەلگەمان داناوہ لەسەر بێ ناوەرۆکی جادو بەلام ئیمە ئەمانەى دواتر ، ھاوێج بکەین لەگەڵ ئەوانەى پێشو ، بەراستی فەرمودەى خوا لیڤەدا . جادویان کرد لەچاوی ئادەمیزاد . بەلگەى ئاشکرایە کە بەراستی جادو ناوەرۆکی نیە و بێ ناوکەو سوکی دەستەو بۆیە کردنە ، فەرمودەى خوا ئەفەرموی : جادویکی گەورەیان ھێنا ، یانی لەبەرچاوی دانیشتان گەورەبو ئەوپەری گرتبو لەدرۆکردندا ، جادو قەدەغەییو پیغەمەر ئەفەرموی : ھەرکەسى برّوا بۆلای جادوگەر و برّوای بێ بکا ئەوکەسە بێ باوہرە بەوہى خوا پەوانەى کردوہو .

زۆرتړین لهو زانایانیه مانای قورنایان کړدوه نه لئین: جادو گهرانی فیرعهون بو
جولاندنی دارو گوریه کانیاں فیلیان سازاندبو بهووی جیوهیان نه کړده ناویان تابه هوئی
گهرمایي خوړه وه بکه ونه جم و جول و هاتوچو، هر هویه کیان هه بوئی نیمه بروای
بیگومانمان هه یه که جادو گهر دروزنه و جگه له گیل و گاوار نه بی کهس بروای پی ناکا.
نهووی جادو گهرانی فیرعهون کړدیان و جادو گهرانی هیندو جگه ی هیند نه یکه نه لهو کاره
سامناکانه به بی گومان نه بی هویه کیان هه بی و بی هوین. نیمه هه رچنده جوړی نهو هوپانه
نازانین به لام به بی گومان نه زانین که هیچ شتی ناکوړن له ره گه زیکه وه بولای ره گه زی.
نه گهر وانه بی نه بوایه توانای نهو هیان هه بوایه زیانیاں له خوړیان دوور بخستایه ته وه و بونایه به
خاوه نی هه مو چاکه یه و جیهانیاں به ویستی خوړیان و به چنه چینیاں داگیر بکړدایه و نازاری
خوړیانیاں نه دایه بو په یدا کړدنی پاره و پول.

﴿ قَالَ فِرْعَوْنُ آمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ ﴾ فیرعهون ووتی به جادو گهران: نیوه
باوهرتان هیئا به موسا بهرله هو ی من ده ستور بدهم. لهو نایه ته وه گیل و گه و جی فیرعهون
دهر نه که وی، چونکه فیرعهون نه یه وی به ویستی خوړی فهرمانبداو کاربکاته سه ر کړده وه و
ویستی دلیان له باوهر هیئاو خو شه ویستی و رق لی بوون. هیچ مروقی ناتوانی ده سته لاتی
هه بی به سه ر نیازی دلی ناده میزادا. به لام سه مکاران له وه گیل و گه و ج ترن.

﴿ إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَّكْرُهُ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴾ به راستی نه م
کړده وه ی نیوه فیلیکه نیوه و موسا دروستان کړدوه له ناو شاری میسر دا، له بهر نه وه ی
نیوه بهرله وه ی نیوه بچنه دهر وه، دانیشتوانی نه م شاره ی میسر که بریتین له قیتییه کان
دهر یسان بکه و به نی ئیسرانیلیه کان جیگه یان بگر نه وه له م شاره دا دانیشن، دواپی
له مده و پاش نیوه نه زان چیتان به سه ر دینم، فیرعهون نهو بوخانه ی نه دایه پال جادو گهران
که باوهر پیاں به موسا له باوهر نه بو. به لکو راویژیکي فیلاوی بو وه پیک هاتون له سه ری
له گهل موسادا، مده ستیان دهر کړدنی دانیشتوانی میسر بو، فیرعهون نه ده ی ووت و
نه شیزانی درو نه کا له ترسی نه وه ی نه وه ک دانیشتوان ده ست بده نه یاخی بون و باوهر

ته فیسری زما کوپی

به موسا بهیئن. به لام دانیشتون نه یانزانی جادو گهران به باوه ری راستیه وه بر وایان هیناوه به موسا، موسا کونه بوته وه له گه لیان، چونکه فیرعه ون نه وانی کۆکر دوه ته وه لیره وه له وی، فیرعه ون به شیوه یه کی کورت هه ره شه ی لی کردن، له پاشا به در یژی یه وه نه لی:

﴿لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأُصْلِبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ به راستی ده ست وپی ی ئیوه نه برم به پیچه وانه. یانی دهستی راست نه بری له گه ل پیی چه پدا و به پیچه وانه یشه وه، له پاشا من ئیوه هه لئه واسم به گشتی، نه و جۆره هه ره شه یه چه کی سته مکارانه به رانه بر به کرده وی راست.

﴿قَالُوا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ﴾ جام و گهران ووتیان: هه ره شه ی کوشتمنان لی نه که ی و کارمان تی تاکا، ئیمه ناو ته خوازی مردن زۆر تر له خواردنه وه ی ناوی شیرین، چونکه ئیمه به هو ی مهر گه وه به راستی ئیمه بۆلای پهروه رده که ری خۆمان نه گه ری نه وه، پاشه روژی هه موان بۆلای خواجه هه تا فرمانی خوی دیاریکا. که واته چی نه که ی بیکه، ئیمه نه خۆت ونه کوشتن به هیچ نازانین.

﴿وَمَا نَنْقُمُ مِنْهَا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِآيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَتْهَا﴾ وه تو رقت له ئیمه نه وه تانه ی تو له سه ره ئیمه نه، هیچ گونا هیکمان نه کرده سزای ئیمه ی له سه ره بده ی مه گه ر ئیمه باوه رمان هیناوه به نیشانه رونه کانی پهروه رده که ری خۆمان کاتی نه ونیشانه یه هاتن بۆلای ئیمه، باوه ره یانی ئیمه و سزادانمان له سه ره باوه ره یانی به ختیری و رزگاری ئیمه یه که ئیمه سه ره به ست نه بین مردن زۆر چاکتره، دوا یی له خوا پارانوه ووتیان:

﴿رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثُقُنَا مَسَلِّينَ﴾ نه ی پهروه رده که ری ئیمه: تو بر یژه به سه ره ئیمه دا ئارم گرتن له سه ره نه و نازاردانه ی ئیمه هه تا خه فته نه خۆین و تو گیانی ئیمه بکیشه له سه ره نایینی ئیسلام و له سه ره باوه ره خۆت و به پیچه مهر و به ریگه ی راستی خۆت.

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَذَرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَآلِهَتَكَ قَالَ سَنْقُبِلْ أَبْنَاءَهُمْ وَنَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ

أَسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَأَصْبِرُوا إِنَّا الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ
 يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُوا أَوِذِنَا
 مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَى رَبُّكُمْ
 أَنْ يُهْلِكَ عُدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ
 فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾

﴿ قال الملا من قوم فرعون ألدر موسى وقومه ليفسدوا في الأرض ﴾ تا قمی له پیاو
 ماقولانی گهلی فیرعهون ووتیان: نایا تو واز له موساو خزمه کانی نههیتی بو نهوهی خرابه
 بلاوبکه نهوه له نیو زهوی میسر دا؟ دانیشتران له تو بگورن بهووی پهرستی خوای تاک
 وتهنها و واز لوخوایه تی تو بهین، نهو وتوویره یان پاش نهو کوبونه وهیه بو که موسای
 تیداسهر کهوت و نابروی فیرعهونی تیداچو، موسایش بانگی دانیشترانی کرد بولای
 پهرستی تاک وتهنها، بهوبونه وه کومه لیکی زور له دهوری موسا کوبوبونه وه، بویه پیاوه
 گه وره کانی گهلی فیرعهون ترسان کاروباری رژیمان لی بگوری و بیته هوئی نهمانی خویمان
 وفیرعهون، بویه فیرعهونیان له موسا هاندا و ووتیان: تو هه تاکه ی بی دهنگ نه بی له موساو
 ووازی لی نههیتی زهوی میسر کاول بکاو له دژی تو هه لسی.

﴿ وَاذْكُرْ وَالْهَتَّكَ ﴾ وه موسا واز له توو پهرستی خواکانی تو نههیتی، نه ورسته یه
 وائه گه نه نی فیرعهون چهن دین خوای هه بوه بو پهرستن، نهویش بهروالته دژی نهوهیه:
 که فیرعهون نه بوت: نازانم ئیوه خواتان هیه جگهی من؟ من خوای گه وره ی ئیوه،
 زانایان وه لایمان داوه ته وه: فیرعهون چهن دین خوای هه بوه و گومانیشی وابوه کوخوی
 کوری خوشه ویستی نهوانه، هیز و توانای خوی له وانه وه ورنه گری، ههر خوی به تهنها
 مافی نهوهی هیه بهناوی خواکانه وه فرمان دهر بکا، هومافه دا کهس هاوبه شی نهونیه.

تهفسیری زمانکویی

﴿عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عَذُّوْكُمْ وَيَسْتَخْلِفَکُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ شایان و شایستەبە کە پەرورەدەکەری ئێوە کە لەناو بیا دۆژمنی ئێوەو لە ناویشیان ئەبا بە گرانی و بە خنکان و شتی ترو، ئێوە لە دواى ئەوان بکا بە جیگە نشینی دۆژمنەکانی خۆتان لە زەویی میسردا، ئەو داوايە هاتە دی .

﴿فَيَنْظُرْ كَيْفَ تَعْمَلُونَ﴾ دوايی پەرورەدەکەری ئێوە ئەبینی چۆن کار ئەکەن لە سوپاس و بێ سوپاسی و لە پەرستن و بێ فەرمانی، دوايی پاداشتان ئەداتەو بە گوێرەى کردەوێ خۆتان موسا بە گەلەکەى خۆی ووت: گرنگی لەوهدانیە کە دۆژمنەکانتان لەناو بچن و ئێوە جیگەیان بگرنەو لەزەویدا. بەلام گرنگی لەوهدایە ئێوە خوا پەرستن و چاکە بکەن و خراپە بلۆ نەکەنەو، بە پێچەوانەو کارو کردەوێ زۆر خراپان کردو پێغمەهران و پیاوچاکانی زۆریان کوشت لەو سەرەدەمەى پیشودا. لەم سەرەدەمەى ئێمەیشدا رۆژمێکیان پێکەو ناو ناویان ناو ئیسرائیل جگە لە کوشتن و دەربەدەرکردنی دانیشتوانی فەلەستین خاوەنی هیچ دەستورێ نین، هەرۆک زۆربەى رۆژمەکانی جوووەکانی دواى موسا. بۆ نمونە لە سالی (١٩٤٨) لە ئیسرائیلدا نامەیەکیان دەرکرد بەناوی (سیاخ لوخامیم) یانی کارو گفتوگۆکانی سەرباوزهکان، رۆژنامەى ئەلشەهرامی میسری هەندێ لەوێ هاتبوو لەو نامەیەدا لە رۆژی (١٩٦٨/٨/٢٣) گۆری بۆلای عەرەبی، ئەمەیش دەقەکەیتى کەمن گۆریومە بە کوردی :

(هەرکەسێ نەیتوانی پیاوی بکوژی یا خانووی بپوختی بەسەر ئەو کەسەدا لەناویا دانیشتو دوايی چاکتر بۆ ئەو ئەوێ بەجێتە ناو خانووەکەى، بەراستی بزوتنەوێ زاوینی لەسەر ئەو بنچینەى وەستاو، ئەوکاتە هاتنە ئێو خاکی فەلەستین و گەلیکی تری تیدا دانیشتبوو لەنێویدا و ئەژیان، نابێ ئێمە چاوەروانی ئەو بەکەین بە رەزامەندی خوێشی خۆیان کێلگەو خانووەکانیانمان بۆبەجێ بهێنن، دواى ئێمە بیان کوژین و کێلگەو خانووەکانیان لێ داگیر بکەین، یان بە کوشتن بیان ترستین هەتا خۆیان رابکەن و واز لە خانووە کێلگەکان ئەهێنن).

جگه ی نه وانش پارتی به عسی سوسالیس وینسه ی نه و کاره ی نه وانی به کارهیناوه
 دهر باره ی کورده کان به بی جیاوازی، تور که کانی نه تاتور کی له وان که متر نین
 له مه وپاش خوی مه زن بومانی رون نه کاته وه که دوی نه وه ی کورانی ئیسرائیل
 نازاریاندره له لایه ن فیرعه ون و ده زگا کانیه وه به سته م کردن ، خوا تا قمی فیرعه ونی
 گیروده کرد به زور شتی گران و ناهه موار، وه ک خوا نه فیرموی:

وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ
 بِاللِّسَنِينَ وَنَقَصْنَا الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ﴿١٣٠﴾
 فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
 يَطَّيَّرُوا بِمُوسَى وَمَنْ مَعَهُ ۚ أَلَا إِنَّمَا طَّيَّرَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ
 أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ
 لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ
 الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالْدَّمَ ۚ آيَاتٍ مُّفَصَّلَاتٍ
 فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾

﴿ وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِاللِّسَنِينَ وَنَقَصْنَا الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ﴾ وه ئیمه
 گه له کی فیرعه ومان تا قی کرده وه به چه ندین سالی له گرانی و که م ناوی و به
 که مپونه وه ی میوه و به روبومه کانیا و به نه خوشی زور، نه وانیش پاش نه وه ی فیرعه ون
 خوی هه لئه کیشا به هه رزانی و خوشی زوره که چی نه گبه تی به سه رهینا، بو نه وه شایانی

ته فسیری زما کژی

نه وه بن ناموژگاری وهر بگرن و له بیج باوه ری په شیمان بینه وه او هه ست به به د فه ری خو یان بکن .

﴿ فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ ﴾ کات ی بهاتایه بولای نه وان له هه رزانی نه یان ووت: نهو شته بو سودی ئیمه و خو مان شایانی نه وان هین. هیچ شتیکیان له خوا وه دانه نه نا هه تا سوپاسی بکن له گه ل نه وه یشدا چاکه ی زوری پی به خشیوون.

﴿ وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيِّرُ مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ ﴾ وه هه رکات ی خراپه یه توشی نه وان ببوایه باکه میشبوایه نه وان نا پروزییه که یان نه دایه پال موسا و که سی له گه ل نه ودا بوو باوه ری هینا، له موسا و باوه ردارانیان نه قران. خوا وه لامی دانه وه و فهرمووی:

﴿ أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ ناگادار بن و بزائن به راستی نهو گرانیه و به شی دیاری کراوی نه وان له چاکه و له خراپه له لای خوا یه و به هو ی هیچ که سیکه وه نیه جگه ی خوا و، زورتر له و قیبتانه نازائن که هه موو خراپه و نه گبه تی به وان نه گا هو ی کرده وه ی خراپی خو یانه .

﴿ وَقَالُوا مَهْمَا نَأْتِينَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِنَسْحَرَنَّ بِهَا فَمَا تَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴾ تاقمه که ی فیرعه ون به موسایان ووت: هه رشتی تو نه ی هینی له نیشانه ی ناشکرا که به گومانی خو ت کاری په ک خه رن له بهر نه وه یه تو جادوو بکه ی له ئیمه به هو ی نه و نیشانه وه، دوا یی ئیمه باوه ر به تو ناهین، نه و رسته یه بریاردانه به وه ی نه وان واز له راستی نه هین و ناتوان له دژی نه و نیشانه بوه ستن و دل په قی خو یان ده رنه برن. که واته خوا گیروده یان نه کا به پیچ سزای گه وره:

۱- ﴿ فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ ﴾ دوا یی نار دبو مانه سه ریان لافاوی ناوی باران، دوا یی نه و لافاوه هه موو کشت و کالی دا پو شین و درخته کانیانی هه لکیشا له بن.

۲- ﴿ وَالْجَوَادَ ﴾ وه نار دبو مانه سه ریان کوله، نه وه ی مابوه وه و سه وزبوو له پاوه و سه وزایی خو اردیان .

۳- ﴿وَالْقَمَلَ﴾ وه ناردبومانه سه ریان ئه سهی بۆ ئازاردانی خویشان و گهنه پیش بۆ ئازاردانی ئازاله کانیان و ئه سهی تریش بۆ خواردن و پوچ کردنه وهی دانه ویله کانیان، به هوی ئه وانه نه خویشی بلای و بیته وه .

۴- ﴿وَالضَّفَادِعَ﴾ وه ئیمه ناردبومانه سه ریان بۆقه کان که ئه کهوتنه نیو ئاو خواردنه وه یان به جوړی ژیا نی لی تیکدا بوون و ئه په رینه ئاو ده میان .

۵- ﴿وَالْدَّمَ﴾ وه ئیمه ناردبومانه سه ریان خوین، به جوړی ئاوی خواردنه وه یان ئه گه را به خوین، لوت و پوکیان ئه پزاو خوینیان بهر ئه بوو .

﴿آیاتِ مَفْصَلَاتٍ﴾ ئه و نیشانانه روون کرابوونه وه بۆ هه موو که سی و له توانایان نه بوو به دروی بجه نه وه، یه که له داوی یه که پهیدا ئه بوون و حه فته یه بهرده وام بوون .

﴿فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ﴾ دوا یی ئه وان داوای گه وره یان ئه کرد بۆ خویشان و سته میان کرد له فه رمان ره واییدا و باوه ریان نه هیناو، ئه وان تا قمیکی تاوانبار بوون و باوه ریان به خوا نه بوو له داوی ئه وانه ی باسکران خوا هه والمان ئه داتی به چۆنیه تی ئه و بی باوه رانه و به سه رهاتیان و ئه فه رموی:

وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ

الرَّجْزُ قَالُوا يَمْوَسَىٰ اٰدَعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لِيَن

كشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَ لَكَ وَلَتَرْسِلَنَّا مَعَكَ بَنِي

إِسْرَءِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَىٰ اٰجَلٍ

هَم بَلَّغُوهُ اِذَا هُمْ يَنْكُثُوْنَ ﴿١٣٥﴾ فَانْقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ

فِي الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِيْنَ ﴿١٣٦﴾

﴿ فَاتَّقِمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ ﴾ دوايي ئيمه توله مان له وان كرده وه به يه كجاري، دوايي ته وانغان خنكان به ناوي دهرياي ناوي سورو ته وانغان خسته ژير ناو هه مويان مردن. ﴿ بَأْنَهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴾ به هوي ته وه وه به راسي ته وان باوه ريان به نيشانه رونه كاني ئيمه نه هيتابوو به درزيان ته خسته وه وه خويان به يهك دانه نه نا، وه نه وان بي ناگابون له نيشانه رونانه ي ئيمه نه يان ته زاني روي ته بي توشي سزاي ئيمه نه بن . ﴿ وَأَوْزَقْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَمِنَا وَمَغَارِبِهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا ﴾ وه ئيمه ته وه كه له ي ته وتو به لاواز دانه نراو ته كران به به نده وه كوره كانيان ته كوزراوو ژنه كانيان ته كردن به كاره كه ر دامن نان له جيگه كاني خوره لاتي زهوي شام و جيگه كاني روي ناوي زهوي كه بريتي بوو له نيوان شام و ميسردا ته وه زهويه ي ته وتو ئيمه پيت فهران دروست كردبوو له نيويدا، به هه زاني و چه ندين ميوه ي هه مه رهنك و كانيو روياري يه كجار زور، پتر له وانه جيگه ي ناردي زوربه ي پتعه مه رانه .

﴿ وَكُنْتُ كَلِمَةً رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا ﴾ وه فهران موده شيرين تريني په روه رده كه ري تو ته واو بوو به رده و امبو به سهر كوراني ئيسرائيلدا كه خوا به ليني دابوو سهريان بخا به سهر دوژمنه كانيو له جيگه ي ته واندا دايان نه به هوي نارام گرتيان له سهر ته و نازارو ته شكه نجه يه توشيان بويو ته وه بو خوا كه لي فيرعه ونی له ناو بردو ته ماني له جيگه ي ته وان دانا .

﴿ وَدَمَرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴾ وه ئيمه تيگمان داو كاومان كرد شتي فيرعه ون كه له كي ساخته يان هينا له كوشك و قلای به رزو شوي تي خوش و، ئيمه كاومان كرد شتي ته وان به رزيان كردبوه وه له كوشك كه چوبو به ئاسماندا به رزيه كه يان .

ميژوو نووسان ته لين: دواي خنكاني فيرعه ون و ماويه كي دريترو له دوايي كوي دوايي موسا و هارون له نيوي به ني ئيسرائيلي دوو پتعه مه ري تريان لي په يداوو به ناوي داودو سوله يمان، رژيمي كي داد په روه رانه يان پتك هينا بويو به خاوه ني سنوري خويان له روي هه لات و روي ناواوا. به لام زوري بي نه چوو دواي سوله يمان و داود دهسته لاتيان له

ته فسيري زمانكوي

کیس چوو. به خته نهمر نیشتمانه که یانی داگیر کردو دانیشته کانیان کردن به بنده و دیلی کردن، پاش تئو فارسه کان، دووای تئوان تئسکه ندهر دووای تئوان رۆمانه کان.

میژوو نووسان تئلین: زۆرتر له بیست سال موسا کۆششی پی پایانی کرد له گهل فیرعهون بۆ بلاو کردنه وهی فیرموده ی خواو پرگار کردنی بهنی ئیسرائیلی، دووایی فیرعهون و تاقمه که ی خنکان، لهو ماوه یه دا کاری په کخه ری زۆریان له سه ر دهستی موسا چاویج کهوت، له کۆتایی هه موویانا به چاوی خۆیان بینیان چۆن ده ریای سوردای به سه ر فیرعهون و له شکره که یداو هه موویانی خنکان له سه ر تئو هه مووه نیشانه رۆنانه دا داویان له موسا کرد په یکه ری بتیکیان بۆ پێک بهیتی لهو کاته دا که چاویان کهوت به کۆمه لئی بتیان تبه رست، تئو گهر خۆیان به یی پرسی موسا بتیان دروست بکردایه جیگه ی سه رسورمان نه بوو، له هه مووشتی سه یتر تئو هه بو داویان له موسا تئو کرد بۆ دروست کردن بت بۆیان !! که چی تئو یانزانی موسا به دریزی تهمه نی خۆی له دژی بت په رستی بووه، بۆیه خوای مه زن تئو فیرموی:

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ ۚ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٢٨﴾

مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾ قَالَ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٣٠﴾ وَإِذْ أَنْجَيْنَاكَ مِنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَ كُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَ كُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِّنْ

رَبِّكُمْ عَظِيمٌ

﴿ وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ ﴾ وه نیمه به نو ئیسرائیلیه کانمان په راندنوه له ده ریای سور به بی نازار دووای خنکانی فیرعه ون تاقمه که ی، نه گیر نه وه موسا له رۆژی (۱۰) ی مانگی موحرهم که په ریوه سوپاسی خوا ی کردو به گرتنی رۆژ له و رۆژه دا .
﴿ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ ﴾ دوا یی په رینه وه یان له ده ریا که به نو ئیسرائیلیه کان دایان به لای تاقمیکا به رده و امبوون له سهر په رستنی چه ندین بتی که بو خویانیان دانابوو .

زانایان نه لئین: په یکه ری نه و بتانه له شیوه ی گویره که دا بوون که که نعانیه کان دانیشتوی سهر که ناری ده ریا نه یان په رستن .

﴿ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ ﴾ کورانی ئیسرائیل ووتیان نه ی موسا: تو دروستی بکه بو نیمه خوا به بیه رستین به وینه چه نیدن خوا به نه م تاقمه نه په رستن و بو خویانیان داناهه .

﴿ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴾ موسا فهرموی: به راستی ئیوه تاقمیکی نه زان و نافام و نه خوینه وارن، چون ئیوه داوای په رستنی جگه ی خوا نه که ن و به بینی نه و هه موه روداوانه ی پیشوو ته می خوار نه بوون، چون ئیوه داوای نه و کاره خراپه له من نه که ن و خوتان نه زان من درزی بت په وستمیم و له ماوه ی ته مه غما هه ولی سه پاندنی یه کیتی خوام داوه .

﴿ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّتَّبِعُونَ مَا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴾ به راستی نه و تاقمه بت په رستانه کومه لیکن له ناو نه برین و نه و شته ی نه وان له ناویدان و، خوا نایه ته که یان نایه لئ و، پوچه شتی نه وان نه یکه ن له بت په رستی. موسا یه که م جار وولامی گه له که ی خوی دایه به وه ی نه وان نه زان دووه م جار هه والی پیدان که پاشه رۆژی بت په رستان له ناو چونه و تووشی زیان نه بن .

﴿قَالَ أَغَيَّرَ اللَّهُ أَبْنَاءَكُمْ إِلَهَا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ موسا فهرموی: نایا من جگهی خوا داوا بکهم ئیوه بیهرستن، هیچ شتی شایسته‌ی پهرستن نی‌یه له جگهی خوا. که‌چی ئیوه به‌چاوی خوتان بینتان خوا چ شتیکی به‌سهر فیرعه‌ون و تاقمه‌که‌یا هیناو، خوا رپیزی ئیوه‌ی داوه به‌سهر هموو بونه‌وه‌رانی ئهم سهرده‌مه‌ی خوتانا. به‌سهر شیوه‌یه بی‌ئهو رپزانده‌ی ئه‌وان به‌سهر فیرعه‌ون و تاقمه‌که‌یا ئه‌وه ناگه‌یه‌نی به‌رپزو گه‌وره بژمیرین به‌رانبه‌ر به‌هموو بونه‌وه‌رانی پیش و باشی خویان.

﴿وَإِذَا أَجْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُوءُكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ﴾ وه‌ئیوه بیری ئه‌وه کاته بکه‌نده‌وه ئیمه ئیوه‌مان رزگارکرد له نازارادانی تاقمی فیرعه‌ون بۆ ئیوه، ئه‌و تاقمه‌نه‌چیزن به‌ئیه سه‌خت ترینی سزا. مانای ئه‌و ئایه‌ته له باسی مانای ئایه‌تی (٤٧) ی ئه‌لبه‌قه‌رده‌دا کراوه.

﴿يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْبُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ ئه‌یان کوشت کوره‌کانی ئیوه هه‌تا ئیوه بنه بکه‌ن و، ژنه‌کانی ئیوه‌یان به‌زیندویی نه‌هیشته‌وه بۆ خزمه‌ت کردن و کاره‌که‌ری.

﴿وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ﴾ له‌رزگارکردن و سزادان و تاقی کردنه‌وه‌ی ئیوه به‌و کارانه‌ی پیشوو چاکه‌و نازاریکن له‌لایه‌ن په‌روه‌ر‌دگاری خوتانه‌وه زۆر گه‌وره‌ن، له‌لایه‌که‌وه چاکه‌یه‌و له‌لایه‌تره‌وه نازاره. مانای ئه‌و ئایه‌ته له‌ باسی مانای ئایه‌تی (٤٩) ی سوره‌تی ئه‌لبه‌قه‌رده‌دا کراوه موسا داوای کرد له‌ خوای مه‌زن نامه‌یه‌کی بۆ بنی‌رته‌ خواره‌وه رانمویی ئاده‌میزادی پی‌ بکا، پی‌وستی هه‌ردوو جیهانیان جی‌به‌جی بکا، خوای مه‌زن وولامی دایه‌وه به‌م جو‌ره‌ی خواره‌وه:

وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً
وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فِتْنٍ مِيقَتٍ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ
مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ أَخْلُقْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلَحْ وَلَا تَتَّبِعْ
سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ

رَبُّهُ قَالَ رَبِّ ارْنِيْ اَنْظُرْ اِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرِنِيْ وَلٰكِنْ اَنْظُرْ
 اِلَى الْجَبَلِ فَاِنْ اَسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرِنِيْ فَلَمَّا تَجَلَّى
 رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا اَفَاقَ
 قَالَ سُبْحٰنَكَ بُتُّ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٤٣﴾
 قَالَ يَمُوسَى اِنِّىْ اَصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِيْ وَبِكَلِمٰى
 فَخِذْ مَّاءً اَتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِيْنَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا
 لَهُ فِى الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيْلًا لِّكُلِّ
 شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَاْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوْا بِاَحْسَنِهَا سَأُوْرِيْكُمْ
 دَارَ الْفٰسِقِيْنَ ﴿١٤٥﴾

موسا به لیتی دا به کورانی ئیسرائیل هه رکاتی فیرعه ون و دوزمنه کانی له ناوچوون
 نامه یه کیان له لای خواوه بو ئه هیتی، هه موو کارو کرده وى رۆژانه یان بو رۆن ئه کاته وه
 له کرده ره واکان و قه دهغه کراوه کان، خوا وه لامی جی به جی داواکه ی موسای دایه و
 فهرموی:

﴿ وَاَعٰدْنَا مُوسٰی ثَلٰثِيْنَ لَيْلَةً وَاَعْمٰنٰهَا بَعْشَرَ ﴾ وه ئیمه به لیتمان دابویه موسا
 نامه یه کی بوئیرین له ماوه ی (۳۰) شه ودا، فهرمانی دا به موسا رۆژی ئه و سی رۆژه
 به رۆزوو بیت، هه تا به و بۆنه وه پاکتر بیته وه و خوی لیتمان نزیک بکاته وه به به ده نه کی

ته فسر ی زمانکوی

پاکترهوهو، ئیمه کۆتاییمان بهو سی شهوه به (١٠) ه شهوی تر هینا. زانایان ئەلین: ئەو بهلینه لهیه کهم شهوی مانگی زیلقه عیده دهستی پێ کردو ناردنی نامه کهیش کۆتایی پێ هات له شهوی دههه می مانگی زیل حیجه .

﴿فَتَمَّ مَقَاتَ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ دوا یی تهواو بوو کاتیکی ئەوتۆ پهروه ده کهری موسا دیاری کرد بۆ رۆژو گرتنی موسا و دیاری په رستی خوا به چل شهوی تهواو. یانی هه موو ئەو کاته ی که خوا دیاری کرد بوو لهیه کهم جاری بهلینه وه هه تا تهواو بوونی هاتنه خوارهوی نامه که ی خوا گه یشته چل شهو و رۆژ. کهواته ناو بردنی شهو به ته نه ها له بهر نه وه یه کات له شه وه وه ده ست نه کړی به هه لێژاردنی .

﴿وَقَالَ لِأَخِيهِ هَارُونَ أَخْلُفْنِي فِي قَوْمِي﴾ وه موسا به هارونی برای خۆی که هارون بوو پێی فهرمو: تۆ جیگه نشینی من به له ناو تاقمی مندا هه تا من دیمه وه بۆلای تۆو ئەوان، چونکه من نه چم بۆلای کپویی توری سینا بۆ هینانی ئەو نامه یه خوا بهلینی پێداوم .

﴿وَأَصْلَحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ﴾ وه تۆ ئەوه ی پێویسته و چاکیه به یان جی به جی بکه له فهرمانی خواو له کاروباری رۆژانه یان و، تۆ په یه ره وی رینگه ی خراپه کاران مه که، نه گهر یه کێ له وان کرده وه یه کی ناجوری کرد خۆت و نه وانه ی له گه لێن نامۆز گاریان بکه ن، ناگاداریان به ئەوانه له مه وه بهر دهرونیان به پت په رستی ناو دراوه، هارون به دلێکی گه شه وه نامۆز گاری موسای وه رگرت .

﴿وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ﴾ وه کاتی موسا هات به سه رده می ئەو کاته ئیمه دیاریمان کرد بوو که بیت بۆلای ئیمه بۆ پارانه وه له ئیمه و، پهروه ده کهری موسا گفتوگۆی له گه ل کرد. ئەبێ بزانی ئەو گفتوگۆ کردنه ی خوا به یی نوینه ر بووه، راسته وخۆ فهرموده ی خوا ی مه زنی ئەبیست له پشتی په رده وه، نه که له ته نه ها لایه که وه .

﴿قَالَ رَبِّي أَرْنِي أَنْظُرَ إِلَيْكَ﴾ موسا ووتی: ئە ی پهروه ده کهری من تۆخۆتم پێ نیشان بده و بۆم ساخته به یته من ته ماشای تۆ بکه م، من زۆر ئاره زۆمه ندی بینیی تۆم، ئەمه وی به ختیاریم زۆر تر بێ ههروه که فهرموده ت ئەبیسم .

﴿ قَالَ لَنْ تَرَانِي ﴾ خوا فهرموی: تۆ من نابینی له جیهاندا، چونکه زانیاری بی ژمارهی من بریاری نه داوه بگوئجی نه و داوایه ی تۆ بۆ چاوپیی کهوتنی من. داواکردنی موسا هیچ خراپه یه کی تیدا نه، چونکه دهرونی مرؤف نه یه وئ هه موو شتی بزانی. به تاییه تی چاوپیی کهوتنی خوا به و پیرۆزیه .

﴿ وَلَكِنْ أَنْظِرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنَّ اسْتَقَرَّ مَكَانُهُ فَسَوْفَ تَرَانِي ﴾ وه به لام تۆ ته ماشی نه و کیوه بکه، دواپی نه گهر نه و کیوه له جینگای خویا مایه وه ههروه ک ئیستای و رزال رزال نه بوو، دواپی نه وه من تۆ نه بیینی. موسا پرووانی بۆلای کیوه هه تا خوا بیینی که چی کیوه روچوو نیشانه ی نه مایه وه، خویا گه و ره به و کرداره ویستی له موسا بگه یه نی چاوپیی کهوتنی خوا له جیهاندا ناگوئجی.

﴿ فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًا ﴾ دواپی کاتی پهروه رده کهری موسا بۆ کیوه که ده رکه وت به جوړی شایانی ریزی خوابی. یانی له جینگه ی دیاری کراوی لای چه پ و لای راست و سهروه لای خوا ره وه نه بوو. خوا کیوه که ی کرد به خوّل و یه کسان بوو له گه ل زه ویداو بۆ به دهشت .

﴿ وَخَرَّ مُوسَا ضَعِيفًا ﴾ وه موسا کهوت به بی هۆشی و ئاگای له خوی نه ما، خویا مه زن به میهره بانی خوی موسای هینایه وه هۆشی خوی، وه ک خوا نه فهرموی:

﴿ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ دواپی کاتی موسا هۆشی هاته وه به خویا ووتی: چاک و بی گهردی بۆتۆ نه ی خویا مه زن من په شیمانم بۆلای تۆ، له و داوایه ی له تۆم کرد بۆ چاوپیکه وتنت و، من یه که مین که سیکم له و که سانه به نیازی پاکه وه باوه رپیان به تۆ هیناوه، بروام هه یه کهس له جیهاندا تۆ نابینی .

﴿ قَالَ يَا مُوسَا إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلَامِي ﴾ دواپی نه وه ی موسا پارایه وه له خوا، خوا فهرموی: موسا به راستی من تۆم هه لبارد بۆ پیغه مه رایه تی، ریزم داوی به سه ر ئاده میزادی نه م سه رده مه ی خو تا به هۆی په یامه کانی منه وه به وینه ی پیغه مه ره کانی ترو، به هۆی گفتو گو کردنی من له گه ل تۆ به تاییه تی و به بی میانجی گهری

كهسى تر له سهر كښوى تور. به لآم جگه له پيغه مهري ئيسلام خوا له سيدرته تولىوته هادا
گفتوگوى له گدل فدرمو .

﴿ فَخَذْنَا مَائِثِيكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴾ دواى تو وهر بگره شتى من به تو م به خشيوه و
رښى تو م پي گرتووه له تهورات و بيكه به ياساى رږژانهى خو ت و گهله كهت و، تو
له و سانه به سوپاش گوزارى من له سهر نه و خه لاته گه ورهيه من به تو م به خشيوه.

﴿ وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَابِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ﴾ وه ئيمه نوسيمان به تواناى دهستى بى وينه
خو مان بو موسى له نيو تهخته كانى تهوراتا له هه موو شتى له كاروبارى ناييندا پيوستيان پي
هه بى. هه ندى له زانايان نه لين ماناى نه و رستهيه به م جوړه: وه ئيمه فدرماغاندا به
جبره ئيل له له وحه كاندا بو موسى بنوسى له هه موو شتى پيوستى پي هه بى .

﴿ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ ﴾ هه موو شته كانى برى بوون له ناموزگارى كردن و
شى كردنه ووهو روون كردنه ووه بو هه موو شتى ، وهك نه و شتانه په يونديان به فروستاده يه ووه
ههيه له باوه ريان به خواو به پيغه مه ران و به رږژى دوايى و فدرمانه دهستوريه كان كه
كرده ووه په واکان و كاره قه دهغه كراوه كان .

﴿ فَخَذْنَا بِقُوَّةٍ وَأَمَرَ قَوْمَكَ بِأَخْذِهَا بِحُسْنِهَا ﴾ دوايى تو نهى موسى تهخته كانى
تهورات وهر بگره به هه موو هږو تواناى خو ته ووه به نيازى پاك و چاكه و كاريان پي
بكهو، فدرمان بده به گهله كهى خو ت دهست بگرن به شيرين ترين ناوه روكى تهخته كانى
تهورات له نارام گرتن و لى بوردن و كاريى كردنيان. نه بى بزانه رى هه موو شتى خوا
بينيرى هه مويان چاكن. به لآم هه يانه له ناو خو يانا شيرين تر له يه كترى .

﴿ سَأُورِيكُمْ دَارَ الْغَاسِقِينَ ﴾ له مهو پاش به م نزيكانه من پيشانى ئيوه ي نه ده م كاروان
سهر او شوپي حه سانه ووهى كه سانى له سنورى خوا لانه ده ن له جيهاندا به خنكان و
له ناو بوردن. له پاشه رږژدا به ناگرى دوزه خ، هه روايشن بو نيشتمانى بت په رستاني شامتان
پي نيشان نه ده م و نه يكه م به نيشتمان بو ئيوه .

ته فسيري زمناكويى

خوای مهزن ناده میزاد نه ترستی له خوایی بوون که رایان بکیشی بۆلای ووردبونه وه
له نیشانه کانی خوا که نوسراوون له تهوراتا یا پشت کردنه نامۆزگاری یاساکانی خواو
بیر کردنه وه له و که سانه لایانداو له سنوری خوا .

سَاصِرِفُ عَنْ ءَايَتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ
فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ ءَايَةٍ لَا يُؤْمِنُوا
بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا
سَبِيلَ الْغِيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ
الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾ وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ
عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ أَلْمَيَرُوا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ
سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا سَقِطَ
فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا
رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

﴿ سَاصِرِفُ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ له مه وودواو بهم نزیکانه
من لانه ده م که سانیکی نه وتۆ خویان به گه وره دانه نین له زه ویدا به جوړیکی نار ه وواو

ته فسیری زمانکویی

ناشایسته له وه رگرتی نیشانه رونه کانی نیمه که دانراون له نیوان دهرونی خوین و له هه موو گوشه و که ناری .

﴿وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهِ وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّسُلِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا﴾ وه نه گهر بین هه موو نیشانه به له سه ر راستی موحه مه د (د.خ) باوه رپانه بین به و هه موو نیشانه، نه بی نه و که سانه بزانه یاسا و ناوه رپوکی قورئان نه پاریزین له ده ست کاری کردن و گوران و، نه گهر رپگه ی راست و شاره زایی کردن بین نه و که سانه نه و رپگه راسته و نه رناگرن بو خوین و بیکه نه به یاسا.

﴿وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْفِي يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ﴾ وه نه گهر رپگه ی خوارو خچ و گومرایی بین نه و که سانه نه و رپگه خراپه و نه گرن به رپگه بو خوین و کاری بی نه که نه، نه و لادانه یان له رپگه ی راست و په پره وی کردنی رپگه ی خراپ به هوی نه و هه به باوه رپان به نیشانه رونه کانی نیمه نه به و به دروین خستونه ته وه و، نه وان بی ناگابون له بیر کردنه وه بوین و له نرخ بو دانانیان و له ناموزگاری و نه رگرتن .

﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ وه که سانیکی نه و تو باوه رپان به نیشانه رونه کانی نیمه نه هه ناوه و به دروین زانیوون و به گه یشتنی رپوژی دووایی نه به وه و پاداشت و پرسپاریان به درو زانیوه بوچ بوته وه پاداشتی کرداره چاکه کانیان .

﴿هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ نایا نه و که سانه پاداشتیان نه درپته وه به جگه ی شتی نه یکه نه؟ له جیهاندا چاکه ی یا خراپ بیگومان پاداشتیان نه درپته وه به شتی کردویانه .

یانئ هه رکه سی باوه ری به خوا و به رپوژی دوا بی نه بی سوود له کاری خو ی و نه ناگری، نه و شته یش کو ی کردوته وه و خو ی پیوه هه لکیشا، به بی سود نه روا به هوی بی باوه ری خو به وه، چاکه ی جیهانی نه و که سه ناگاته فریای بو رزگار کردنی له ناگری دوزه خ .

﴿وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ خَلْبِهِمْ عَجَلًا لَّهُ خُورًا﴾ وه گه لی موسا له دوا ی رپوشتنی موسا بو کیوی تور به بریاری خوا بو هاوردنی نه و نامه به خوا به لی پیدا که بیکا به یاسا، وهریان گرت و دروستیان کرد له و شخلانه ی که قبیته کان دایان نابوو

لایان گویره که یه کی له ش بۆ دانراو به بی گیان نهو گویره که یه ده نکیکی هه بوو وینه دهنگی گاو نهی بۆران .

یانی کورانی یه عقوب له روبره که په رینه وه چاویان کهوت به تا قمی بتیان نه په رست، نهو هبوو داوایان کرد له موسا بتیکیان بۆ دروست بکات بیه رستن، موسا سه رزه نشتی کردن. به لام لهو کاته دا موسا بۆ ماوهی چل شهوی چوبۆ کیوی تورولایان نه ما به هه لیان زانی، به راوێژی موسای سامیری شخلی ژنانی بی کو کردنه وه، نهو شخلانیهی توانه وهو گویره که یه کی بی گیانی بی گوشتی بۆ دروست کردن ده نکیکی لپوه نه هات وهك بۆرهی گویره که وه ده ستیان کرد به په رستنی .

﴿ اَوْ لَمْ يَرَوْا اَنْهٗ لَا يَكْلَمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيْلًا اتَّخَذُوْهُ ﴾ ئایا نهو تا قمیهی موسا نه یان نه بیینی که به راستی نهو گویره که یه گفتوگزیان له گهل نا کاو له توانایانیه شاره زایان بکا به وینه یه کی له ئاده مزاد هه تا گومان بین که نهو دروست که وه خواوه توانایه، له گهل نهو هیشدا نهوان نهو گویره که یانه دانابو به خوا بۆ خویان و نه یان په رست .

﴿ وَكَانُوا ظَالِمِيْنَ ﴾ وه نهوان سته میان له خویان کرد به بونه وهی په رستنی نهو گویره که وه له جگهی خوا به بی به لگه یه. زۆر جینگه ی سه رسورمانه مرۆف به دهستی خوی شتی دروست بکاو بیه رستی .

﴿ وَلَمَّا سَقَطَ فِيْ اَيْدِيْهِمْ وَرَاَوْا اَنْهُمْ قَدْ ضَلُّوا ﴾ وه کاتی نه گبه تی که وه ته نیو ده ستیان، په شیمان بوونه وهو خه فه تی زۆریان خوارد له سه ر په رستی نهو گویره که یه، بینان که به راستی نهوان له ریگه ی راست لایانداوه، په نایان برد بۆلای خوا .

﴿ قَالُوْا لَئِنْ لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَتَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴾ ووتیان نه گه ر په روه رده که ری ئیمه به زه بی به ئیمه دا نه یه ته وهو میهره بانی له گهل مان نه کاو له گوناھی ئیمه خوش نه بی و په شیمان بوونه وه مان لی وه رنه گری به راستی له زیانومه ندانین له هه ردوو جیهاندا .

کاتی موسا له کیوی تور له خوا نه پارایه وه، خوی مه زن هه والی دا به موسا که
 گهله که ی تو له ناین وه رگه رانو ده ستیان کرده به پرستی له شی گویره که یه کی بی
 گیان و بی گوشت، رونی نه کاته وه چون پهنی کرده وه وه موسا دوای هاته دی له
 کیوی تور.

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَنَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي
 مِنْ بَعْدِي أَعْجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَالْقَى الْأُلُوحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ
 أَخِيهِ يُجْرِّهُ إِلَيْهِ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعَفُونِي وَكَادُوا
 يَقْتُلُونَنِي فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ
 الظَّالِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي
 رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا
 الْعِجْلَ سَيِّئًا لَهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
 وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتِرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ
 تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ
 ﴿١٥٣﴾ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأُلُوحَ وَفِي
 نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾

﴿ وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي ﴾ وه کاتی موسا گه پرایه وه له کیوی تور بۆلای گه له که ی خوی به تورپیی و رقه وه به خه فه تیکی زۆره و وتی: ئیوه خراپ جیگه داری من بوون له دوا ی من که دهستان داوه ته گویره که په رستن.

﴿ أَعَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ﴾ نایا ئیوه بۆ په له تان کرد وازتان له فه رمان و به لینی په روه ده که ری خۆتان هیناو نارامتان نه گرت هه تا من دیمه وه له کیوی تورو دهستان کردوه به په رستنی کویره که؟

زانایان بیریان جیاوازه نایا نه و گفتوگوی موسایه له گه ل سامیری و تا قمه کویره که په رسته که یه تی یا له گه ل هارون و باوه ردارانیه تی هه رچۆنی بی له مه ست ناگۆرێ. به لام رسته ی (أَخْلَفُونِي) وانه گه یه نی پووی بۆلای هارون بی کردوه.

﴿ وَأَلْقَى الْأُلُوحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ ﴾ وه موسا به تورپیه وه ته خه کانی ته وراتی فری داو دهستی گرت به سه ری هارونی برای خوی و موی سه ری گرت و رای کیشا بۆلای خوی.

پرسیار/ فریدانی ته ورات که ناو خوی تیدا بوو. راکیشانی موی سه رو ریشی هارونی بی تاوان له لایه ن موسای خۆپارێز له بی فه رمانی خوا له موساوه زۆر دووره ؟

وه لام/ بی گوناھی مروف ناگۆرێ له سروشتیکه وه بۆلای سروشتیکی تر، شیوه ی ئارام یا تورپیی لانا بری له ئاده میزاد به تایبه تی نه گه ر تورپه بوون له بهر فه رمانی خوی مه زنی. له کاتیکا موسا توشی نه و کاره زۆر خراپه بوو که له وه و پیش ته مه نیکی زۆری خۆی دانا له گه ل خزمه کانی و رای هینا بوون له سه ر په رستنی خوا و یه کیتی خوا، فیزی کردبوون له سه ر یاسای ناین راوه ستن، وای زانی باوه ر چه سپاوه له ده روینا که چی کوتوپر وه رگه ران له ناین و هاوبه شیان بۆ خوادانا، نه و روداوه کاری زۆری تی کردبوو، ئیتر چۆن تورپه نه بی ؟

﴿ قَالَ ابْنُ أَمِّ إِنْ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّقُونِي وَكَادُوا يَقْتُلُونِي ﴾ هارون به موسای ووت: نهی کوری دایکی خوځم: من هیچ خراپه به کم نه کردووه. بهراستی خزمه کاغان منیان بهی چاره و لاوازو زه بون، داناوه نریکبو نهوان من بکوژن بههوی بهرنهنگاری کردنی من بو نهو کاره خراپه و تهقینه وهیه دهی مندا بو قه دهغه کردنی بهرستی گویره که لهوان .

﴿ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ دواپی تو دوژمنان دلخوش مه که بههوی شتی توشی من نهی له خراپه، نهو بت بهرستانه منیان به دوژمنی خوځان سهیره کرد، بویه نریکبوو من بکوژن، نه گهر تو بهو جوړه له گهل من بکهی نهوان وانهانن تو له گهل نهوانی و من بهی نرخ دانهی، من له کارو کردهوی نهوان دورم و له دژی بووم به تنهناو، تو من دامنهی له گهل نهو تاقمه سته مکاره بت بهرستانه. بهو ههوالانهی هارون باسی کردن، موسا دل نه رمی روی تی کردو ههستی به بهزهی و برایتی کرد، بویه.

﴿ قَالَ رَبِّي اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴾ موسا فهرموی نهی بهروهرده کهری من: تو خوش بیه له من له سهر نهو شتهی که کردم له گهل هارون و، له برای من خوش بیه که مته رخمی نه کردووه له رانخوی و ناموژگاری کردنی خزمه کاغان و وازی لی نههیتاون له وهر گهرانیان له گویره که بهرستن و، تو نیمه بجه نیسو بهزهی و میهره بانی خوت و، تو به بهزهی ترینی هه موو خاوهن بهزه بیه کان و میهره بانیت له هه موو کهس زوړتره، هه موو لی بوردنې تو نهی بهخشی به هه موو کهس، خوی مه زن پاراندهوی موسا وهر گرت، چونکه نهیزانی موسا هارون دهرن و دلیان پاکه.

﴿ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعُجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ﴾ بهراستی کهسانیکي نهو تو نهو گویره که یانه وهر گرتو بو بهرستن له جگهی خوا له مهو پاش بهم نریکه نه گا بهوان خه شم له لایه ن بهروهرده کهری خوځانه وهو، نه گا بهوان بی نرخي و کزولی له ژبانی جیهاندا بههوی بهرستی نهو کویره کهوه، خوځان ههستی پی نه کهن توشی سهر شوړی بوون، دانیشتون بهی نرخ ته ماشایان نه کهن له زینده گانی جیهاندا.

تهفسیری زمانکویی

﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ﴾ هەر بەو یتەیی ئەوەی ئێمە سزای گوێرە کە پەرستانماندا ئێمە سزای هەموو کەسێ ئەدەین درۆو بوختان هەلئەبەستی و ئەیداته پال خواو جگەیی ئەو ئەپەرستن.

پرسیار/ ئەو ئایەتە وائەگەینەیی بە گوێرەیی روالەت ئەو کەسانەیی گوێرە کەیان پەرستووە خوا خەشم و سزایان ئەداو بەبێ نرخ دائەنرێن لە ژبانی جیهاندا هەتا کاتی زیندوونەو کەچی ئەوان بەراستی پەشیمان بوونەتەووە خوا لییان خۆش بوووە وەك لەمەوپاش خوا ئەیفەرموێ، کەواتە چۆن خەشم و بێ نرخ و دانان و دوری لە لی بوردنی پەپووستە بەوانەووە وە پەشیمان بوونەتەووە لە گوێرە کە پەرستن؟

وەلام/ هەندێ لە زانیان وولامی ئەو پرسیارەیان داووەتەووە فەرمویانە: ئەو کەسانەیی گوێرە کەیان پەرست دواي هاتنەووەی موسا بوون بە دوو تاقم: تاقمیکیان بەشیمان بوونەووە بە راستی و نیازی پاکەووە ئەو کەسانە خوا لییان خۆش بوو. تاقمێ تریان بەردەوام بوون لەسەر بت پەرستی، وەك موسای سامیری و تاقمە کەیی ئەو کەسانە خەشمی لی گرتن و سەرشۆری کردن لە جیهاندا و ئابروی بردن.

وولامی تر بۆ ئەو پرسیارە: بەراستی خوا ئەیزانی جوله کەکان پەشیمان نەبونەتەووە پەشیمانیش نابنەووە هەرگیز لە گومراییی و سروشتی رابوردویان، میژووی باپریان گەورەترین بەلگەیی، چونکە ئەوان هەروەها بەرانبەر بە خواو بە مەروفايەتی گۆران کاریکیان بەسەردا نەهاتووە، لە گومراییی و لە خراپە کردن لە هیچ کاتیکیان وازیان نەهێناووە مەگەر بەهێزو بەجەك.

پرسیار/ جوله کەکان لەم سەردەمەدا خاوەنی رژییمیکی خۆیانن بەناوی ئیسرائیلەووەو بەرپزیش تەماشای ئەکړین. کەواتە بێ نرخ و سەرشۆریان نەماوەتەووە، ئەویش بە روالەت دژی فەرمودەیی خوايە؟

وەلام/ ئەبێ بزانیان هەرگیز ئەو لاوازی و سەرشۆریە لەسەریان لانهچوووە ئەو رژییمە بەناوچوووە ئەو سەربەخۆییە ویتەیی رژییمەکانی جگەیی خۆیان نیە. بەلکو کۆمەلێکی

چه کدارن و به کرئ گیراون رژیمه داگیر که ره کان په یدایان کردون بؤ پاراستی سودی خوځیان و لیدانی هیژی نیشتمانی، ناویان هه یه و ناوړه وکیان نیه، په یمان (بلفوری) بهریتانیای کون و دهست گیروی تازه ی نه مریکا چاکترین به لگن بؤ نه و مدهسته، له لایه تره وه هندی رژیمی کون و تازه ی به ناو موسلمان دهستیکی بالایان هه بووه له دروستکردنی نه و رژیمه دا، میژو به پونی نه و کاره یانی نویسه، بؤ نه وه ی نه و رژیمه داگیر که رانه یارمته تی نه مانیش بدن بؤ مانه وه یان له سهر کورسی .

﴿ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَقَوْزٌ رَحِيمٌ ﴾
 وه که سانیکی نه وتو نه و کاره خرابانه یان کردوه و له گوناوی گه ووه و بچوک و له بی باوه ری، له پاشا په شیمان بونه ته وه و باوه ریان هینا ته وه . به راستی په ووه رده کهری تو له دوا ی په شیمان بونه وه له و خرابانه لیسی خوشبوونی زوره و زوریش خاوه نی به زهی و میهره بانیه بؤ وهرگر تنی په شیمان بونه وه . بیگومان هه که سی په شیمان بیته وه و بگه ریته وه بولای خواو ناین به پاکي هو نه کاته وه بولای بی باوه ری و به وینه ی جوه کان خوا لیان خوش نه بی و میره بانیان له گه ل نه کا جوله که بی یا قوره یسی یا جگهی نه وان .

﴿ وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْفَضْبَ أَخَذَ الْأَلْوَحَ ﴾ وه کاتی رق و توره یه که له دلی موسادا و ه ستایه وه هاته وه به سهر خوځاو نارامی روی تی کرد، دوا ی نه وه بوی دهر که وت هارون پاکه و که مته رخه می نه کردوه، دوا ی پارانه وه ی بؤخوی و هارونی برای، موسا ته خته کانی تهوراتی هه لگرت به ساغی و به نه شکاوی کاتی له رقا قریدان، له تهوراتیشا هیچ شتی لانه براو، به پیچه وانه ی نه وه ی هندی ووتویانه ته خته کان شکان و هندی تهورات وونو بوو .

﴿ وَفِي نُسْجِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴾ وه لئیو نوسراوه کانی ته خته کانی تهوراتا هه بوو راغویی کردن له گومرای و لی بوردن و به زهی و میهره بانی و پاکبونه وه ی له چلک و چه پهلئ. گونا، بؤ که سانیکی نه وتو له سزای په ووه رده کهری خوځیان بترسن. به راستی و به بی گومان موسا پاریزراوه له گونا، وه که هه موو پیغه مه رانی تر. به لام موسا مروفه و خه فته نه خواو دلخوش نه بی نارام گره و رقیشی نه جولئ، نه وه بو

ته فسیری زما کوی

رقی هلسا کاتی توشی وهر گهرانی گله که ی له ناین رقه کهیشی نه ما کاتی دلی بو
هارون نهرمو، بریاری دا توله له وهر گهراوه کان بسینی.

وَأَخْنَارَ

مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَاتِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ
قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِنِّي أَتْلُو كِتَابَ مَا فَعَلَ
السُّفَهَاءُ مِنَّا إِن هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاءُ وَتَهْدِي
مَن تَشَاءُ أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ ﴿١٥٥﴾
وَأَكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا
هُدُنَا إِلَيْكَ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَن أَشَاءُ وَرَحْمَتِي
وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَاكُنْهُمُ الَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ
الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ
فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ
الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ

تهفسری زمانا کوئی

عَلَيْهِمْ ۖ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا
النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

﴿ واختر موسى قومهُ سبعين رجلاً لميقاتنا ﴾ وه موسا هه لبيژارد له تاقمه كاني خوى
حه فتا پياو له دوواژه هوز له هه ر هوزى شهش كهس نه بوايه حه فتاو دوو كهس بونايه.
به لام موسا فهرموى: دوو كهستان مه يه ن، ما يه وه به حه فتا كهسيان، له بهر نهو به لئيه
ئيمه دابومان به موساو، له بهر بيانو دانان بو خوداو بو پيسته كردنى گونا هه هه نديكيان
كرد بويان به په رستنى گو يره كه .

زانايان در يژه يان داوه ده ربارهى ماناو مه به ست لهو نايه ته: نايا نهو كاته خوا ديارى
كرد وه كاتى نارد نه خواره وهى ته ورات بوه يا كاتى تر؟ موسا بو چى نهو حه فتا كه سهى
هه لبيژارد؟ ناييا له بهر نهو بوه گومان يان برده موساو ووتيان باوه رت پي ناهيتن هه تا
فهرموده ي خوا نه بسين وينه ي تر؟

يا له بهر هويه تر بو وه؟ هوى سزادانى نهو پياوانه چ شتى بوو؟ نايا نهو بومه له زهيه
نهوانى كوشت يايى هوشى كردن و نه مردن؟

له وه لامى نهو هه موو پرسيارانده دا نه نو سين: لهو نايه ته دا شتى نيه بيته هو بو
هه لبيژاردنى نهو حه فتا پياوه، نه وهى به لگه يي له سه رى هه ر نه وه يه موسا حه فتا پياوى له
خزمه كاني خوى هه لبيژارد هه تا بيانبا به سه ر وه ختى نهو كاته ي خوا بو موساى ديارى
كرد بوو، نه يي بزائين نهو هه لبيژارد نه به فرمانى خوا بوه، چونكه موسا به يي فرمانى خوا
هيچ شتى ناكا، خوا سزاي نهو حه فتا پياوه ي داوه به جوړه سزايه شا يسته ي نهوان بو يي،
هوى پرسياره كاني تريشمان بو باس نه كراوه، نه وهى شا ياني باسي ي پيويسته ئيمه پرو امان
وايى بهو فهرمودانه ي خوا كه به شى كرد نه وه بو ئيمه ي باس كرد وه .

ته فسي رى زمنا كويى

﴿ فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّاي ﴾ دوایی کاتی بومهله زیه کی زور سهخت ئه و حفتا کهسهی گرت و بی هوشبون، موسا فهرموی: ئه ی پهره رده کهری من. نه گهر تو ئاره زوٲ هه بوایه ئه و کهسانهت له ناو ئه برد له پیش ئه وه ی بینه دهره وه بو ئیره له نیو خزمانی خویناو بهر له وه ی گویره کهیان ئه پهرست و، منیشت له ناو ئه برد به ههر هۆیکه وه بوایه، ئه وه ی راستی بی موسا له چاکزینی گه له که ی ئه و حفتا پیاوه ی هه لئزارد بو چون به سهرده می ئه و به لئیه ی خوادا بوی به موسا که گه یشتنه ئه و شوینه له ناو چون موسا به ته نها مایه وه، ئه و روداوه دلی موسای بریندار کردنه ی ئه زانی چی بکاو چون پسانو به یئته وه که به ته نها پرواته وه بولای به نی ئیسرائیلیه کان، چون وولامیان بداته وه؟ هیچ په نایه بو موسا نه مایه وه جگه ی خوای مه زن، بو به کرز لیه وه له خوا پارایه وه و فهرموی:

﴿ أَتَهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا ﴾ ئایا تو بو ئیمه له ناو ئه به ی به هوی شتی بی خبرهت و گیله کانی ئیمه کردویانه، به راستی میهره بانی و به زه بی تو له وه گه وره تره کاری وامان له گه ل بکه ی؟

﴿ إِنَّ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ ﴾ ئه و به مهله رزه یه و چه ندین کاری تو نه مه گهر تا قی کردنه وه و سزادانی بهنده کانی خوٲه بو ئه وه ی ته می خوا بن و په ند وهر گرن. یانی داوا کردنی هه ندی خزمانی من بو بینینی توو گویره که په رستی هه ندیکیان وای لی کردن به ره و نه مان بیان بهن.

بو زانین: ووشه ی (فِتْنَةٌ) بو چه ند مانایه هاته و: به مانا له رینگه ی لادان و خراپه کردن، وهك (لَا يَفْتِنُكُمُ الشَّيْطَانُ)، به مانا جهنگ کردن (أَفْتَنَ الْقَوْمَ) به مانا تا قی کردنه وه (فِتْنًا بَعْضُهُمْ) به زوری به مانای سزادان هاته و (وَأَتَقُوا فِتْنَةً)، نه م مانایه مه به سته له (إِنَّ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ).

﴿ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاءُ وَتَهْدِي مَن تَشَاءُ ﴾ تو له رینگه لانه ده ی به هوی ئه و سزادانانه وه که سی ئاره زوٲ هه بی به بومهله رزه له سزای ئه ده ی و، تو راغوی سی ئه که ی که سی

ئارەزۆت ھەبب و ھێژ ئەدەدی بە دڵی بۆ بەردەوامی لەسەر باوەر ھێتان. ھەموو کەسێ ئەتوانی بە بیر کردنەوەی خۆی ڕێگەی راست بدۆزێتەو. بەلام شەیتان ھەندیکیان لەناو ئەبا.

﴿أَلَمْ نَلِكْ وَأَغْفِرْ لَنَا وَأَرْحَمْنَا وَأَلَمْ نَخْلُقْ الْغَافِرِينَ﴾ ھەرتۆ کاربەدەست و گەورە ی ئیمە، دوا یی تۆ خوش ببە لە ئیمە و بەزیت بێمانا بێتەو و میھرەبانیمان لە گەڵ بکەو، تۆ چاکترینی کەسانیکێ خواھەنی لێی خوشبوون و لێی بوردنی. ھەموو کەسێ لە خراپە ی کەسی خوش بێی لەبەر ئەو یە کە باسی بە چاکە بکری ی ئازاری لە خۆی دوربخاتەو. بەلام تۆی خواھەن میھرەبان لە گوناھ ی بەندەکانی خۆت ئەبوری بەبێ مزەو پێویستت بە ھیچ شتی نیە. ھەر لەبەر گەورەیی خۆتە.

﴿وَأَكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ﴾ وەتۆ بنوسە بۆ ئیمە و بۆمانی دابین بکە لەم جیھانەدا ژیا نی خوش و یاری داغان لەسەر پەرستنی تۆ، بۆمانی بنوسە لە پاشە ڕۆژدا بەھەشت و ڕەزامەندی خۆت.

﴿إِنَّا هَذَا إِلَيْكَ﴾ بەراستی ئیمە گەراونیەتەو بۆلای تۆ پەشیمان بوینەتەو لەو کردارە تۆ لات چاک نیەو بێ فەرمانی تۆ ناکەین.

﴿قَالَ عَذَابِي أَحْيَيْ بِهِنَّ مِنْ أَشْءٍ﴾ خوا فەرموی: من ھەر کەسێ ئارەزۆم ھەبب توشی سزای خۆمی ئەکەم کە شایانی سزایی و ھیچ کەسێ مافی ئەو ی نیە ڕێگە لەمن بگری و ھەموو کاریکی من دادپەرورە یە.

﴿وَرَحْمَتِي وَسَعَتْ كُلِّ شَيْءٍ﴾ وەبەخشندەیی و میھرەبانی و بەزەیی من ھەموو شتی ئەکرێتەو لە جیھاندا بۆ باوەرۆداران و بێ باوەرەن بە ڕۆزی دان بەوان و پاراستنیان لە کارەسات بە جوړی کە شەیتانی ش ئەکرێتەو بە ھۆی بەردەوامی ئەو لە ژیاندا ھەتا ڕۆژی دوا یی و لە دروست کردیدا ئەگەر چاوە لەیە کدانی و کەمتریش وازی لێ بەھێتی کەس ناوی نازانی. بەلام بەزەیی بۆ شەیتان بەمانا پاداشتی چاکە نیە لە دوو ڕۆژدا، بۆ ئەو کەسانە یە باوەرەیان ھێناو و لە گوناھ خۆیان پاریستو، جا بۆیە خوا ئەفەرموی:

تەفسیری زمانکۆیی

﴿فَسَاكِبْهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ دواىى من ئەينوسم ئەو بەزەى و بەخشندەىەى خۆم بۆ ئەكەسانىكى ئەوتۆ خۆيان ئەپارىژن لە بى فەرمانى خواو لە بى باوەرى و ئەو زەكاتهى پيوست كراوه لەسەريان ئەى بەخشن بە هەزاران و سامانى خۆيان سەريان لى تىك ناداو ياخى نابن هەتا واز لە ياساكانى خوا بهێنن .

﴿وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ﴾ وە بەزەى من بۆ كەسانىكى ئەوتۆ ئەنوسم ئەوان باوەر بە ئايەتەكانى هەموو نامەكانى ئيمە ئەهين و باوەر بە خواو بە پيغمەهرو بە رۆژى دواىى و بە هەموو ئەو شتەنەى قورئان باسى كردون خۆپارىژن و زەكاتهكانيان ئەدەن بە هەزاران .
﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ﴾ ئەوانەى باسکران كەسانىكى ئەوتۆن بە نيازى پاكەوه دواى فروستادەو پيغمەهريكى نەخويندەوار نازانى بنوسى ئەكەون . خواى مەزن لەو ئايەتەدا باسى پيغمەهري ئيسلامى كردوو بە پينچ شتى زۆر گرنگ :

١- ﴿الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ﴾ فروستادەىە پيغمەهريكى نەخويندەواره . كەسيكى ئەوتۆ نەى ئەزانى بنوسى و بخوينتەوه ، سروشى بۆهاتوه لەلای خواوه بەى هەولى خۆى ، جياوازی نيوان (الرَّسُولَ) وە (النَّبِيَّ) ئەمەيه : (الرَّسُولَ) فروستادەيه كە كرابى بە پيغمەهرو نامەى بۆ نيرابى . (النَّبِيَّ) كەسيكە خوا كردويهتى بە پيغمەهرو نامەى بۆنەاردوو . كەواتە هەموو فروستادەيه پيغمەهره . بەلام هەمو پيغمەهري فروستادە نيه .

نەخويندەوارى شيوهيه كى تايهتیه تەنها بۆ موحەمەد ﴿ﷺ﴾ جگەى پيغمەهراىى تر ، بۆ ئەوهى بزائرى بهو نەخويندەواره ئادەمیزاد لە تاريكى بى باوەرى و نەزانیهوه دەرى هيتاون بۆلای روناكى باوەرو زانیارى و كارى كردووته سەر ژيانى ئادەمیزادو هەموو نەوهكان لە هەموو كات و جیگەیهكا ، بۆ ئەوهيش بزائرى هەر خواى مەزن مامۆستايهتى كردووه بە تەنها .

٢- ﴿الَّذِي يَجِدْنَاهُ مَكْتُوبًا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ﴾ كەسيكى ئەوتۆيه خواوەن نامەكان ئەو فروستادەيانە دەست كەوتووه لە تەورات و لە ئينجیلدا ناویشان و شيوازی بە نوسراوى و بە تەواوى ، ئەو باسە لە ئايەتەى (١٤٦)ى سۆره تى . ئەلبەقەرەو لە ئايەتەى (١٦٣)ى سۆره تى نيساو دا بەرونى باسى كراوه .

تەفسیری زمانکۆیی

۳- ﴿ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ ﴾ نهو پیغمبره فرمان نهدا به خواهن نامه کان به چاکه و به فرمانبرداری خواو قه دهغه نه کاله وان هه موو کاریکی خراب به تاییه تی هاویه شدانان بزخوا.

۴- ﴿ وَيُحِلُّ الطِّيبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِنَّ الْحَبَائِثَ ﴾ وه فروستاده به که پروای کردوه بزبان هه موو خوارده مهنی پاک و ره واو قه دهغه کردوه له وان هه موو خوارده مهنی پیس و ناره وا به تاییه تی گوشتی به راز .

۵- ﴿ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ﴾ وه لانه با له سهریان باری گران و نهو کۆت و زنجیره ی نهو تو له سهریان دانراوه له لایه ن خزیانه وه به پیچه وانیه ی فرمانه کانی تهورات . وه ک کوشتنی یه کتری له بریتی په شیمان بونه وه به دل و به نیازی پاک، برینی نه ندانمی گوناھی پین کرابن، برینی به رگن پیسی پتوه درابن، کوشتنی پیاو کوژ به دهستیان قه سببی یا به هه له . به رستیان هه ر له که نیسه و کلّیسادابن و له روژی شه مه و یه ک شه مه دا .

﴿ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ ﴾ دواپی که سانن باوه ریان به و پیغمبره هیتابی و ریزیان گرتن بۆ بلا و کردنه وه ی داواکه ی و یارمه تیان دابن بۆ سه رکه وتنی به سه ر دوژمنیا .

﴿ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ وه دواپی روناکیه کی نهو تو بکه ون هاتوته له که لیتا که قورئانه و کاریان پین کردن نهو که سانه رزگاریان نه پین له هه ردو و جیهاندا .

له پاشا خوی مه زن فرمان نهدا به پیغمبر (د.خ) که روبکاته هه موو ناده مزاد له عه رب و جگه ی عه رب و نه فدرموی:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ

فَعَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
 وَكَلِمَاتِهِ ۚ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾
 وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٍ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

﴿ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ﴾ تۆ بلی ئه ی ئاده میزاد من به راستی
 نیردراوی خوام بۆلای هه موتان به بی جیاوازی و بۆلای هه موو نه ته وهیه له هه موو جیگه یه
 هه تا رۆژی دووایی. نه که ته نهها بۆلای عه ره ب. به گویره ی گومانی هه ندی له جو هه کان و
 هه ندی له گا وره کان ئه و ئایه ته له مه که ی پیروز هاتو ته خواره وه، ئه و که سانه ی ئه و تۆ
 به درۆ ئه خاته وه ئه یان ووت: کاتی موحه مه د بی هیز بوو ئه یووت: من نیردراوم بۆ
 دانیشه وانی مه که و گونده کانی ده روه یه ی، له پاش ئه وه ی هیزی پهیدا کرد ووتی: من
 نیراوم بۆلای هه موو ئاده میزاد.

﴿ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ ﴾ خواجه کی ئه و تۆیه
 هه ربۆ ئه وه خاوه ن یه تی و پاشایه تی ئاسمانه کان و زه وی و هه ئسورپنه ری کاروباریانه،
 هیچ په رستراوی نیه شایه نی په رستنی جگه ی خوا. زیندوئه کاته وه هه موو مردو هه کان
 له سه ر پاش ماوه ی له شی رزیوان هه روه که یه که م جار زیندویه تی بی به خشیون و ئه مرینی
 هه مو گیانداران له جیهاندا. ئه و ئایه ته و چه ندین ئایه تی تر بۆمان رۆن ئه که نه وه نوینه رو
 میانجی گه ری له نیوان خوی مه زن و بهنده کانیدا نیه، خاوه نیه تی و هه ئسورپنه ر بۆیان
 هه ر خواجه به ته نهها. که واته موحه مه د ﴿ ۞ ﴾ هه رچه نده ره وانه کراوه بۆلای هه مو
 ئاده میزاد و جنۆ که له هه موو کات و له هه موو جیگه یه کاو به ریزترینی هه موو بونه وه رانه و
 دواها وه ری هه موو پیغه مه رانه. به لām نه بوخۆی و نه بو هیچ که سی خاوه نی سودو زیان
 به خشین نیه.

مه به ست له و نایه ته نه وه به: شیوه و پېشه ی پېغه مه ر به هه موو که س زابگه ی نه ی و پسانې
بناسېنې که موحه مه د ﴿ ١٠٠ ﴾ ناده میزادیکه وېنه ی ئیوه، هه تا ئیوه له سنوری ناده میزاد
دهری نه که ن، وېنه ی گاواره کان و جوه کان عیساو عوزه یر به کورانی خوا دانه نین. به سه
بو ریتری موسلمانان له شهو روژا نه لېن: هیچ په رس تراوی نه جگه ی خواو موحه مه د
فروستاده ی خوا به .

﴿ فَاٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ الْنَّبِيِّ الَّذِي يٰؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِهِ ﴾ دوا یی ئیوه ی ناده میزاد
باوه به خوا به پېغه مه ر نه خو ینه واره که ی به ین، نه و پېغه مه ر ی نه و تو باوه به خوا به
فرموده کانی خوا نه هېنې له قورنات و تهورات و نینجیل .

﴿ وَاتَّبِعُوْهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴾ و ئیوه دوا ی نه و پېغه مه ر به که ون و فرمان به رداری
نه و ین، نه و رسته یه و امان فیترده کات به لگه یه له سه ر نه وه باوه ر هېنان ته نها به خوا خواوه نی
هیچ سودی نه بو روژگار بوون له سزای پاشه روژ نه گه ر له گه ل باوه به خوا دا په یرو ی
نی تراوی خوا نه کړی و باوه به فرموده کانی پېغه مه ر نه هېنری، بو نه وه ی ئیوه راغوی
وه رگرن و پاداشت و به هشت وه رگرن و به رده و امین له سه ر په یرو ی پېغه مه رو له
ده ستور لانه دهن .

﴿ وَمِنْ قَوْمِ مُوسٰی اُمَّةٌ يَّهْتَدُوْنَ بِالْحَقِّ وَبِهٖ يَّعْدِلُوْنَ ﴾ وه هه ندی تاقمی موسا کز مه ل و
تاقمی راغوی ناده میزاد نه که ن به راستی و به گفتو گو ی راست و، به راستی فرمان نه دهن
له نیو ناده میزاد به داد په روه رانه .

زانایان بیریان جیاوازه له دیازی کردنی نه و تاقمه ی خزمی موسا: چ کاتنی نه وانه
په یدابوون و له چ کاتیکا بوون؟ نه وه ی راستی بې نه و تاقمه له کاتی مانی موسادا بوون،
له دوا یدا زور به یان نه ماون و هه ندیکیان به رده و امبوون له سه ر راستی و له سه ر
داد په روه ری هه تا کاتی هاتی عیساو موحه مه د، به لام نه بې نه و که سانه عه به دولای کوری
سه لام و چند که سیکي تری که م نه بوون که باوه ریان به پېغه مه ر هېنا، چونکه نه وانه
له بهر که می پیان ناوتری (امه) هه ر چونی بې قورناتی پروژ باسی جوه کانی کردوه به
هه موو شیوه یه کی ناشیرین و داویه تیه پالیان شورفیی و کاری ناشایسته له چه ندین

ته فسیری زمان کزی

ژمارە ی ئایەتەکانی قورئانی پەرۆز، ئەبێ بیشزانین لە دوا ی موسا و کاتی پێغەمەرەکانی تردا
لەنیۆ جۆلە کە کاندای چەندین مەزۆفی باش و خاوەن باوەریان تێدا پەیدا بوو.
لە زوناکی فەرمودە ی قورئانەووە بۆمان زۆن ئەبێتەووە خراپە کردن و لە رێگە ی راست
لادان لە سروشتی جۆهەکان و مێژویانا زۆر زۆرن، ئایسا جۆهەکان لە خراپە کردن پاکن
بێگومان پاک نین؟ بەلکو مێژویان چاکە ی لی ئەووەشاوەتەووە. بۆ نمونە لەم سەرەدەمە ی
ئێمەداو لە کێشە ی نێوان کوردی چەوساوەو رژی می ئەتا تورک تەنھا رژی می زاویتیەکان
بوو بە یارمەتی ئەندێ رژی می تر شۆرش گێرەکانی کوردیان گرت و دایانەووە دەست
رژی می تورک بگرە هەندیکیان لی گوشت لەو بارەووە. لەنیۆ هەندێ رژی می بەناو موسلمان
بە کرێ گیراوی ئەوان بۆ کپ کردنەووە ی ئاین پەرەوران و نیشتمان پەرەوران دەستیان
هەبێ.

پرسیار/ لەوانە یە بێژری جیاوازی لەنیۆا زاویتی و لەنیۆان جۆهەکاندا هەبێ، بەو جۆرە
زاویتی جۆلانەووە یەکی رەگەز پەرستێه و ئاوات و پامیاریان خزمەتی داگیرکەرەکان و خوین
مژاندو و بلاوونەووە ی بێ رەوشتی. بەلام جۆهەکان خاوەنی ئاین و وەک ئاینەکانی تر.
وەلام/ یە کەم: ئەو سەرچاوە یە ئەو جیاوازیە ی لی قولاووە هەر جۆهەکانی خۆیان لەبەر
ئەو خراپانە سەبەبێ نراون بە سەریان لە کۆن و لە تازەدا بێسرنەووە بە شیوە یەکی
گشتی، ئەگینا جگە لە رژی مە داگیرکەرەکان و خوین مژو بە کرێ گیراوەکان ئەو
جیاوازیە ناسەلمێتن.

دووهم: ئایا جۆهەکان بە زاویتی خۆش حال نین و رقیان لێیانە؟ ئەبیشزانن تا قەمکی
چە کدارو جەردەن و نێونراون ئیسرا ئیل، هیچ ئاواتیان نیە جگە ی پاراستنی سودی
داگیرکەرەکان و لێدانی موسلمانان و نیشتمان پەرەوران، ئەگەر وانێه بۆچی جۆهەکان
یاریدە ی ئەو جەردانە ئەدەن بە دارایی و بە گیان خۆیان؟ بەهەزاران ژن و پیاویان
بەخۆرای و بێ موحە ئەچنە نێریان بۆ جەنگ کردن لە گەل موسلمانان. ئایا خۆیان لەنیۆ
خۆیان نالین: ئێمە گەلی هەلێزاردە ی خواین؟ خرا لایە ئمان ئەگرێ بۆ دژی هەموو
بونەووەران، خوین و کێشتی ئادەمیزاد بۆ ئێمە قەدەغە نە کردووە بۆ ئێمە و رەوا یە، یاسا و

تەفسیری زمانکۆری

په پړه وی نه وان له سهر نهو بنچینه یه دامه زراوه، پړوتو کولاتی زانایانی زاوینی نهو
باسانه مان بړون نه کاته وه، زاوینی ناقمه جدریه کن دروست کراون بړسه پاندنی
ناوه وړکی نهو پړوتو کولاته.

بړزانين: جوله کاتی وهک نایینی خوا که هاتیتته خواره وه بوسه موسا کوتایي پی
هاتو وه لایه ن گیری نه ماوه ته وه، به وینه ی ناینه کانی تر، که واته جوه کانی نیستا
هموویان زاوینن مه گهر که میکیان و هموویان بی باوه ون بهو نایینه ی هاتوه بړلای موسا .

وَقَطَّعْنَهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ
إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ آبَ الْغَمْرِ أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ
فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ
مَّشْرِبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَّ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّاءَ
وَالسَّلْوَىٰ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا
ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٦﴾ وَإِذْ
قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ
شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ
لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٦٧﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ
ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ

فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ يَمَاسُكُوكُمُ

يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾

﴿ وَقَطَعْنَاهُمْ أَنتَنَى عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا ﴾ وه ئیمه به نو ئیسرائیلیه کانمان کرد به دوازه
تاقم ههه تاقمیکیان سهه به هوزیک بوون له دوواز هوزه کانی کورانی یه عقوبی کوری
ئیسحاق کوری ئیراهیم که یه عقوب دووازه کوری هه بووه ههه کوریککی چه نه
نه ته وه یه که و چه نه تاقمیککی زور بوون .

﴿ وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى إِذَا اسْتَسْتَأْذَنُكَ قَوْمُهُ أَنْ اصْطِرِبْ بَعْصَكَ الْحَجَرَ ﴾ وه ئیمه نیگامان
نارد بولای وموسا کاتی خزمه کانی داوای ئاوی خور دنه وه یان کرد که تو
به دار دهسته که ی خوت بده لهو به رده ی لای خوت، موسایش دار دهسته که ی دا لهو
به رده دوا ی دوا که یان .

﴿ فَأَلْبَسْتُمْ مِنْهُ آثَنًا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ ﴾ دوا یی هه لقولاو
هاته ده ره وه لهو به رده دووازه کانی به گویره ی ژماره ی تاقمه کان به راستی ئایانزانی هه مو
تایفه یه جینگه ئاو خوار دنه وه یان، هه تا ده ست دریزی نه که نه سهه یه کتری و زور داریان
سته م له بی دهسته لاتیان نه که نه، هه مو یان بتوانن ئاوی خویان به بی ئاژاوه به کاره یین له
ئایه تی (٦٠) ی سوره تی نه لئه قه رده دا وینه ی نهو ئایه ته تی به ره بوه .

﴿ وَظَلْنَا عَلَيْهِمُ الْقَمَامَ ﴾ وه ئیمه هه ورمان کرد بو به سی بهر به سهه ریانه وه هه تا گه رما
ئازاریان توش نه کا له ده شتی ته یهدا و به خوشی بژین و،

﴿ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى ﴾ نارد بو مانه خواره وه به سهه ریانا له ئاسمانه وه گه زو
که شیله یه کی شیرین و سپیه و نه که ویتسه سهه دره خت و به رده ئه وانیش کویان
نه کرده وه ئه یان خواردو، بو مان نارد هه ریان بالنده یه پی ئه وتری شیلقه و
گوشته که یان نه خوارد .

ته فسیری زمانا کوی

﴿ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ﴾ وه ئیمه پیمان فەرمون: له چه ندین خوارده مەنی پاک و به تام شتی ئیمه کردومانه به رۆزی بۆ ئیوه بخۆن، بێ ئومید مەبن له میهره بانی ئیمه و مەیان شانوه له خانوه کانتان و هەلی مه گرن .

﴿ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾ وه ئیوه ستهم له ئیمه ناکه ن به شتی ئیمه که می بکه یه وه زایانمان لی ناده ن به شتی ئیمه لی تان وه گرینه وه، به لام ئیوه ستهم له خۆتان که سوپاسی ئیمه ناکه ن و نازارو سزا توشی خۆتان نه که ن و خوارده مه نیتان لی نه گرینه وه، نه و نایه ته وینه ی نه و نایه ته باسی مانا کانیان کرا وه له نایه تی (٥٧) ی سوره تی نه لیه قه رده دا .

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ ﴾ وه بیری نه و کاته بکه نه وه بیژرا به روان فەرمانیان پندرا دووای کوتایی جنگیان له گه ل زۆرداران و سه رکه وتیان به سه ریانان له فله ستین ئیوه دانیشتن له و گونده دا که به به یه توملو قه ده سه و، ئیوه بخۆن له میوه و دانه وێله و خوارده مەنی له و گونده دا له هه ر جێگه یه ناره زوتان لی هیه و هه ر کاتی نه تانه وێ بیخۆن .

﴿ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا ﴾ وه ئیوه بلێن: کارو فرمانی ئیمه نه وه یه داوا له خوا به ی ن لا با له سه رمان گونا هه نات هه وایمان به هۆی سوپاس نه کردنمان له سه ر چاکه ی خوا، ئیوه به چنه ئیو شاری نه ریحا له ده رگای خۆیه وه به کورنوش بردن و سوژده بردن بۆ خوا .

﴿ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ سَتَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴾ ئیمه له گونا هه کانی ئیوه خۆش نه بین و سزاتان ناده بین به هۆی گونا هه کانتانه وه زۆربن یا که م کاتێ خۆتان بهاریژن و بهاریشه وه له خوا. ئیمه پاداشتی چاکه که ران زۆر نه که بین و پله و پایه بیان زۆر تر نه که بین.

﴿ قَبَلُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا لَا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ ﴾ دوایی که سانیکی نه وتۆ سته میان له خۆیان کرد له وان گۆریان فەرموده ی خوا به جگه ی شتیکی نه وتۆ بیژابوو به وان بیکه ن، بۆیه پتویست کرا گیروه بکری ن و سزایان به دری، درێژه دان و نه رمی

له گه لیان سودی نیه، ناموژگاری و رانمویی کاریان تی ناکاو هه ره شه و ترساندن نایان ترستی.

﴿فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلُمُونَ﴾ دواى ئیمه سزامان له ناسمانه وه ناردده سهریان، چونکه شایانی نه وه بوهن له ناو بیرین، ئیتر نه و سزایه به ههر شتی بی توشی نه بن. به هوی شتی سته میان له خویان کردو بهره و امیون له سهر بی فه رمانی خوا.

له دووایدا خوی مه زن هه وائی ترمان نه داتی که ره وای کردبو بو کورانی ئیسرائیل له ههفته یه کدا شهش روژ کار بکه ن و بوژیانی خویان و پهیدا کردنی خواردده مهنی و شتی تر.

روژی هه وته م پشوو بدن له کارکردن خویان، ته رخان بکه ن بو په رستی خواو تازه کردنه وهی دروشمه کانی ئاین. به لام نه وان له و سنوره ده رچون، وهك خوا نه فه رموی:

وَسَّأَلَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ

حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ

حِثَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرْعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ

لَا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبِّئُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٢﴾

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ

عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعذِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَنْقُوتُونَ ﴿١٦٤﴾

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ

وَآخِذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعِزِّهِمْ يَمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ
﴿ ١٦٥ ﴾ فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ

﴿ ١٦٦ ﴾

﴿ وَأَسْأَلُهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ ﴾ موحه مد تۆ پرسیا بکه له جوہ کان له دانیشترانی گوندیکی نه وتۆ له سەر که ناری دهریای سوربون. خوای مه زن ناوی نهو گوندهو نهو دهریایه ی رون نه کردۆته وه زانیان نه فەرمون: نهو گونده ئه یله یا مه دیدن بهو دهریا که یش دهریای سوربو. بههر جوړی بی نهو گوندهو نهو دهریایه جوہ کان خویان ئه یانزان، بۆیه پیغمه مر به فەرمانی خوا پرسیا ری لی کردن، هوی پرسیا ره که یش ئه مانه ی خواره وه یه:

۱- پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ روه پروی جوہ کان نه وه ستی که باوه ر به پیغمه مرایه تی نهو ناکه ن و به باشی ئه زانن پیغمه مری خوایه، چونکه پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ هه والی زۆری دابونی له باره ی میژوی پیشوه کانیانه وه که یه کئی لهو هه والانه روداوی دانیشترای نهو گونده وه له سەر که ناری نهو دهریایه که چی هیچ نامه یه کی نه خویندبو وه له که سیشی نه بیستبو. به لکو به هوی په یامه وه خوای مه زن بۆی باسکردبو.

۲- له بهر نه وه یه پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ جوہ کان ناگادار بکاته وه له خویان بایی نه بن و بریاری راستی فەرموده ی خوا به دن. نهو خووه وشته بیگانه نیه له جوہ کانه وه له میژوی نهوانه وه. به لکو نهو شتانه و بوختان و درۆ و رهوشتی نهوانه هه ر له کۆنه وه به سه رهاتی نهو گونده یه.

﴿ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ ﴾ کاتی له سنورو فەرمانی خوا دهرچون و ریزی شه مه ی پیروزیان شکاندو دژی فەرموده ی خوا وه ستان که له جگه ی په رستن هیچ شتی لهو رۆژه دا نه که ن که چی نهوان ده ستیان کرد به راوه ماسی کردن له شه مه دا.

ته فسیری زمانکۆبی

﴿إِذْ تَأْتِيَهُمْ صَيْتُهُمْ يَوْمَ مَسِيهِمْ شَرْعًا﴾ لەو کاتەدا ماسیەکانیان ئەهاتن بۆلایان لە
 رۆژی شەمە کەى ئەوانا بەدەرکەوتوى و بە ناشکرای ئەیان بین.

﴿يَوْمَ لَا يَسْقُونَ لَاتَأْتِيَهُمْ﴾ وە ماسیەکان ئەهاتن بۆلایان و دەرەکەئەوتن رۆژی
 ئەوان لە شەمەدا نەبۆناوە و خەریکی کارکردن بۆناوە.

﴿كَذَلِكَ نُبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ بە وێنەى ئەو تاقى کردنەووە سەختە ئێمە
 تاقیمان کردنەووە ئێمە زانائەربوین بە کردەووەى ئەوان بەهۆى ئەووەوە لە سنور لایاندان بۆ
 فەرمانى خاویان کرد.

بە کورتى خاوى مەزن قەدەغەى کرد لەسەر جوەکان کارکردنى جیهانى لە رۆژی
 شەمەدا. بە تەبەتێ راپووەماسى کردن، بەو بۆنەووە وەك کەسێ تاقى بکەرێتەووە خوا ئەوانى
 تاقى کردەووەتەووە، بۆ ئەووەى لە هەموو کەسێ بگەیهنێ کە کەماسى زۆریان بۆ دەرئەخا
 بەسەر ئاوى دەریاکەووە لە رۆژی شەمەدا، لە رۆژەکانى تردا وونى ئەکردن لەژێر ئاودا.
 لە پاشا کۆمەلێک لە جوەکان فێلێکیان ساختە هێنا بۆ ئەووە ئەو شتەى خوا قەدەغەى
 کردووە لەوان بیکەن و بەرپوویان دانهنا بە دژی فەرمودەى خاوى مەزن. ئەووەبو هاتن
 چالێکیان دروست کردو ئاویان بۆ ئەو چالە راکێشا بە جوړى ماسیەکان لەشەمەدا کە
 ئەهاتنە دەرەووە بچن بۆ ناو ئەو چالە، ئەیان ئەتوانى لى دەرچن و بیگەرێتەووە لە دوایدا
 لە رۆژی یەك شەمەدا ماسیەکانیان راپووەکردن و ئەیان گرتن، ئەیان ووت: ئێمە
 راپووەماسى لە رۆژی یەك شەمەدا ناکەین ئەك ئە رۆژی شەمەدا. بەلام تاقمى تریان دزیان
 وەستان و لۆمەیان کردن و ووتیان: ئەو کارە گالته کردنە بە ئایین و بە فەرمودەى خوا،
 لە سزای خوا بترسن، ئەوان ئامۆزگاریان وەرەگرت.

زانایان ئەلێن: جوەکان لە بارەى راپووەماسیەووە، بوون بەسێ بەش: بەشیکیان
 بچ فەرمانى خاویان کردووە ستیان کرد بە راپووەماسى کردن. بەشی تریان بچ دەنگ بوون.
 بەشی تریان ئامۆزگارى کەرى چاکەبوون بۆ نەگرتنى ماسى. خوا ئەو باسەمان بۆ ئەکاو
 ئەفەرموی:

﴿ وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُكُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ﴾ وه کاتی کومه لئی له جوه کان له پیاو چاکانی دانیشتوی نهو گوندهو بئ دهنگبوون به ناموژگاری که ره کانیاں ووت: ئیوه له بهر چ شتی ناموژگاری تاقمئ ته کهن خوا له ناویان نه با یا سزایان نه دا به سزایه کی زور سهخت.

نهوهی شیان ووت نه که له بهر نهوهی ناموژگاری کردنیان پئی ناخویشی. به لام بیئ نومیدبوون لهوهی ناموژگاری وهرگرن، فهرمان به چاکه کاتی پیویسته به بیئ نومیدی رونهوا.

﴿ قَالُوا مَعذِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ ﴾ تاقمه ناموژگاری که ره کان ووتیان: له بهر نهوه ئیمه بیانو بهیینهوه لای پهروه ده کهری ئیوه که ئیمه بیئ دهنگ نه بووین له سههه نهوکاره خراپه ی نهو تاقمه نه یکهن له گرتنی ماسیه کان و، له بهر نهوهی نهوان له خوا برسن و خوین بیاریزن له راوه ماسی و نومیدمان وابوو ناموژگاری وهرنه گرن.

﴿ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ ﴾ دوا ی کاتی له بیری خوینیاں بردهوه شتی ناموژگاری نهوانی پئی کرابوو له لایه ن پیاو چاکه کانیا نهوه ئیمه رزگارمان کرد که سانیکی نهوتو قه دهغه یان کردبوو له کاری خراپ و له راوه ماسی کردن.

﴿ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴾ سزای که سانیکی نهوتومان داو گرتمان به سزایه کی زور سهخت بهوهی نهو شته ی نهوان له سنور دهرچوو بوون له راوه ماسی کردن که قه دهغه کرابو له سهریان له روژی شه مه دا.

﴿ فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَأْثُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا فَرْدَةً خَاسِئِينَ ﴾ دوا بی کاتی نهو راوه ماسی که رانه بیئ فهرمانی خویان کرد وازیان هیتابو له شتی قه دهغه یان لی کرابوو له کردنی نهو شته ی و ناموژگاریان وهرنه گرت و بیئ فهرمانی خویان کرد ئیمه ووتمان بهوان ئیوه بئ به چه ندین مه یونی بیئ نرخ و خاوه ن زیان و بهد رهوشت به له شه وه، گهوج و توروه لاسایی که ره وهیه، به جوړی چاکه و خراپه جوئ نه که نه وه. نه گپړ نه وه نهو تاقمه دوا ی

ته فسیری زمانا کزیی

بونیان بە مەیعون سی پۆژمانەوه، دواپی لەناوچون، چونکە ئەو شتە شێوەکە ی بگۆری
لە سی پۆژ زیاتر ناژی و منالی لە ڕەگەزی خۆی نای.

پرسیار/ بەراستی دەستوری خوا واپەیدا بوو سزای گوناھبار بەهۆی گوناھە کەبەوه
نادا لە جیهاندا بە ئاگاداری بوون و بە بینینی چاوو بە گوێرە ی فەرمودە ی خوا
(وَلَوْ يُؤْخَذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ) وەئەگەر خوا سزای
ئادەمیزاد بدا بەهۆی شتی ئەیکەن نای هێتی بەسەر زەویدا هیچ شتی بپوا بەسەریا. دوا
چۆن خوا سزای کەسانیککی ئەوتۆ ئەدا لە فەرمانی خوا دەرچن بەهۆی گرتنی ماسییەوهو
واز لەو کەسانە ئەهێتی ڕوباری خوین دروست ئەکەن لە قیقام و لە فەلەستین و کۆنگر
و یابان بە تایبەتی لەهەر چوار پارچە ی کوردستان و جگە ی ئەوانیش؟.

وەلام/ بەلێ زۆر راستە خوی مەزن گوناھباران توشی سزا ناکا لە جیهاندا بەهۆی
گوناھەوه هەرچەندە زۆریشی و گەورەیی، ئەگەر توشیان بکا پاک و پس وەك یەك لەناو
ئەبا بەلێ بەبی جیاوازی، ئەبی بزاین ئەو کەسە ی واز لە خراپە بهیستی بەهۆی ترسی
کارەساتەوه ڕیزی بۆ دانانری. بەلام ئەبی هەر لەبەر ترسی خواو خۆشەویستی چاکەوهبی
نای لەبیرمان بچیتەوه کەکاری لە جینگە ی شیاوی خوا دانراوی خوا، دامەزراوه بە
پارانهوی پیغمەمران بۆ لەناوبردنی تاوانباران وەری ئەگری و ئەیکا بە کاری پەك خەر
بۆیان هەتا دانیشتانوی داهاتوو تەمی خواربن، ڕیزی پیغمەمران لایان ڕون بیتەوه بۆ
چەسپاندنی پیغمەمرەیه تیه کەیان. ئەبی ئاگادار بین لەم سەردەمە ی ئیمەدا پیغمەمران نین
هەتا داوا بکەن لە خوابۆ توش کردن و بنێکردنی خوین ڕیژان و تالان کەرانی گیانی
گەلانی بی تاوان.

ئادەمیزاد بە کردەوه ی خۆیان پاداشتیان ئەدریتەوه با کاتە کەیشی درێژە بکیشی،
کەسی پەلە ئەکا بۆ تۆلە سەندن کە لە نەمانی خۆی بترسی، خوایش لە کەس ناترسی.

قورئانی پیرۆز بە دریزی باسی کورانی ئیسراییلی فەرمووە لەگەڵ بی باوەری و خراپە
بلاوکردنەوه یان لە زەویدا، ویتە ی زۆرمان لە ڕەوشتی پیسیان باس کردووە کە ئەوان
شایستە ی هەموو سزایەکن خوا لەگەڵیان بکاو ئابرویان ببووی نرخیان بکا لە جیهاندا.

تەفسیری زمانکۆبی

به لآم هندی کس له وانه به کویته نیو سر گهردانیه وه گومانی ناشایان بیا دهر باره ی
نهم نایه ته پیروزی دوا یی که نه فهرموی:

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيُبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ
يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ
لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٦٧﴾

﴿ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيُبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴾ وه تو بیری نهو کاته بکه ره وه
پهروه ده کهری تو پای گه یاند وه پیوستی کراوه که به راستی ره وانه بکا بو
سه رچه کان و زال بکا به سه ریان هه تا رژی دووایی هه لسانه وه ی مردوان له
گوره کانیا:

﴿ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ ﴾ که سی بچه ژنی به جوه کان سزای سخت و گران له
کوشتن و له دهر به دهری کردن و په رته وازه کردنیا به جیهاندا، دیل کردنی ژن و
مناله کانیا و سه رانه لی سه ندنیا و نازاردانیا .

﴿ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ ﴾ به راستی پهروه کهری تو سزای زور سه خته بو که سی
باوه نه هیتی و سزای دووانا خا، به تایه تی بو که سی بهرده و امیی له سه ر بی باوه ری. لهو
نایه ته به لگه هیه له سه ر نه وه ی خوا کز نه کاته وه بویان له گه ل نازاری جیهاندا سزای
پاشه رۆژ. که واته نهو سزایه بهرده و امه له سه ریان له هه ردوو جیهاندا.

﴿ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ وه به راستی پهروه ده کهری تو لی خوشبوونی زوره بو نهو
که سانه ی په شیمان نه بنه وه دوا یی لی خوشبون نه کهن، میهره بانه بو باوه رداران.

نیستا به کورتی وولامی سر گهردانی و گومانی ژهراوی نهو که سانه نه دهینه وه بهر
له مانا کردنی نایه ته که باسمان کردو نه لین: ناوه رۆکی نهو نایه ته زوره راست و بیگومانه،
نه وه بو له نایه تی (۵۳) ی نهم سوره ته دا خوا گه وره زالی کردبو به سه ر جوه کاندایه فیرعه ون

ته فیسری زمان کوی

و بابولیه کان و فارسەکان و جیگەنشین و باش ماوهی ئەسکەندەر و لە دواشدا گاورەکان.

لە تەفسیری بەحرو لموصیتا فرمودەبەکی زۆر جوان و بە نرخ لە میژوی ئەواندا هەبە (بەرپاستی کۆمەڵی لە گاورەکان توشی هەژاری و بێ دارایی بوون و هیچ شتیکیان بۆ نماندەو بۆیان نەلوا، بەو بۆنەو هەجەکانی نیشتمانی خۆیانیان کرد بە کۆیلە و فرۆشتیان بە دراوسێکانیان، لە ئەنجامی ئەو کارەدا جووکان هەلەهاتن لەبەر ئازار و کرۆڵی و ئەشکەنجە دانیان، پەنابان بۆ دە لای جیگەکانی تر. بە تاییبەتی نیو دورگە ی عەرەب لەویدا زۆر بە ئاسایش ژیان و رایان بوواری بە خوشی هەتا کاتی هاتنی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾، ئەو پەیمانە ی لە نیوان ئەوان و پێغەمەردا بەسترا بوو شکانیان، بۆیە هەندیکیان کوژران، جیگەنشینیی دوو هەمی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ عومەری کۆری خەتاب ئەو کەسانەیان مابوونەو هەری کردن، لە پاشا بە رۆژئاوا و بە رۆژھەڵات بەلا بوونەو بە کەمی و بەبێ سەر بەخۆیی و بە دوواکەوتووی، فرمان بەرداری جگە ی خۆیان بوون بەبێ نرخ ی).

دوایی جووکان کە بۆیان دەرکەوت بێ نرخن و ناویان نابری و باسیان ناکری مەگەر بێن بە خزمەت کاو و دەست کەلای پوختە ی رژی مە داگیر کەرەکان و خۆین مژان، چۆن و خۆیانیان فرۆشت بە هەموو داگیر کەریکی زۆردار، هەموو ناموس و پارە ی خۆیانیان بۆ تەرخان کردن، ئەوانیش باو هشیان پێدا کردن و فرمانیان دا بە جووکان هەموو نەخشە و خۆین رژانیان بۆ جێبەجێ بکەن، ئەوانیش بە فراوانی دڵەو وەریان گرت، زۆر رووداوی خرایان بۆ جێبەجێ کردن. دوایی لە هاوینی سالی (١٩٦٨) پروون بویەو بۆ دانیشتوانی سەر زەوی کە هەندە ی لە رژی مە داگیر کەرەکان فرمانیان داو بە جووکان لە رۆژھەڵاتی ئەوروپا دا هەلسن بە هەول دانیکی بێ ئەندازە کە رژی مە کان ی رۆژھەڵاتی ئەوروپا بڤنە نیو بازە ی داگیر کەرانی رۆژئاوای ئەوروپا بەبێ بیرورای دانیشتوانی ئەو نیشتمانە، ئەوانیش زۆر بەبێ شەرمانانە دەستیان پێ کرد. بەلام بیرورایان دەرکەوت نابرویان چوو بەر لەو هە نەخشە کە یان سەر بگری، بەو بۆنەو نزیك بوو جەنگی سیهەم

تەفسیری زمانکۆیی

پهیدا بښ، بویه له دووایدا و لهووه بهریش بو خزمهت کردنی رژیمه داگیر که ره کان
تاقمی چه کدارو جهرده یان دروست کردبوو له جوه کان له زهوی موسلمانان ناویان برد
به رژیمی ئیسرائیل بو کپ کردنه وهی موسلمانانی نیشتمان پهروه.

پرسپاری نه کری له ههموو مروفیکی ژبرو بهوژدان: ثایا دروسته ئیسرائیل ناوبری به
دهولت به راستی که چی نه گهر داگیر که رانی خوین مژان یه ک رور وازیان لی بهین له ناو
نه چن ناویان نامیتی؟ نهوا نه له لایه که وه، له لایه تروه نه گهر رژیمه دراوسی کانیان،
وینهی میسرو نوردن به ناشکرای و رژیمه کانی تری به ناو موسلمان به نهیتی بریان نه دایه
به خاوهن رژیمیتی بویان له بهرمانه وهی کورسیه کانی خویان و دلخوش کردنی رژیمه
داگیر که ره کان نهو رژیمه نه نه مایه وه.

به راستی نهو رژیمه ی جوله که دروست بووه به نارهوایی و به چه کداری و جهردهی،
ههموو رژیمیکی راست و پهوا نه بی له سهر بنچینه ی راستی و ناشتی دروست بی و
دوربی له په گزه پهرستی، دروستبوونی ئیسرائیل رژیمیکی سهر بازیهو بو چه که دروست
کراوه، رژیمیکه له دهست دریژی و په گزه پهرستی ناوهستی، ههموو نرخیکی زاوینه تی
و په گزه پهرستی و دل پیسی و فیل و دهست دریژی و تاوانه. نوسه ری ئینگلیزی
(کریستوفر مارلو) له شانوگهری جوه کانی مالتیدا نه لی: (پهیدا بوونی ژیان له گهل جودا
له ههر که سیکه وه بی جوړیکه له شیتی. دهرمان بو دهرونیان نیه جگه ی چه ک و دهست
دریژی) ثایا پاش نه وانه ههموو موسلمانان چون نه ژین له گهل جودا به ناشتی؟ ثایا شتی
وانه بی و راسته بیژری: جوله که پیاوی بهرین له کاتیکا جهردهو پیاو کوژن که چی
ناویان بری به دهولت. به سهدان موسلمانان کوشتووه و ناواره یان کردوون به
یارمه تی داگیر که رانی خوین مژ. به داخه وه دؤستی زوریان هدی له نیو رژیمه به ناو
موسلمانان کاند و نه خشه یان بو نه کیشن نه بن به ستونی پنجه م بویان له دژی خزم و هاو
ثایان و هاو نیشتمان خویان. به لی: نه گهر جهردهو رینگه گرو پیاو کوژو ناواره که ری
دانیشتون چاکبی و بهرین بژمیرن جوله که و هاو سوینده کایان و به کری گیراوه کانیان و
نهو په ری گه وروه به هیژن نهویش لای چ که سی؟.

وَقَطَعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا مِّنْهُمْ
الصَّالِحِينَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَلِكَ وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ
وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ
وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا
وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُ الَّذِي أَخَذُوهُ الْعَمَلُ يَأْخُذْ عَلَيْهِمْ مِمَّا شِئُوا الْكِتَابِ
أَن لَّا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقُّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَاللَّذَارِ الْأُخْرَىٰ
خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ
بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾
وَإِذْ نُنَاقِشُ الْجِبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظِلَّةٌ وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ
خُذُوا مَاءً آتَيْنَكُم بِقُوَّةٍ وَّأَذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾

﴿ وَقَطَعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ ﴾ وه نیمه جوه کانمان پارچه پارچه کردو پهراکه ندهمان کردن
له زه ویدا به چه نلین کومه ل هه ریه که یان له جیگه یه، نه نیشتمانیکیان ما کویان بکاته وه
نه ده وله تی هه بوو بیان ریژی.

زاوینییه کان هه ولیاندا رژی میان بو دروست بکه ن له روبری نیله وه هه تا روبری
فورات به هو ی جهرده ی و کوشتی دانیشترانه وه به نه نی و به ناشکرا به یارمه تی رژی مه
خوین مزه داگیر که ره کان وینه ی نهمه ریکا به تازه نی. زاوینییه کان وایان داوه له میشکی

ته فسیری زمان کوی

خویان نهو دهست دریژی و کوشن و برینه نهو هی نهوان نهیانه وی دیته جی ، ناگیان لهو نهی که جوهر کان له سهر بونا دانیشتون لهوانه یه به قیته وه له ژیرانا، زور کاره سات و رودای وا پیدای نه بی کهس نایزانی جگهی خوی مه زن، هله سورانی بونه وهران و بوژانه وه له ناوبردنیان به دهستی خوی به ته نهی نهک به دهستی زاوینه کان و داگیر کهران .
﴿ مِنْهُمْ الصَّالِحُونَ ﴾ هندی لهو بهی ئیسرایلیانه خوا باسی کردون پیسو چاکن و نایینی موسایان وهرگرتو نهیان گوری، باوهریان به عیسا و به موحه مد هینا، نهو باس و شیوا نه له تهوراتا خویندوبیانه وه نهیان گورین، به پاکی نایینی دهست لی نه درای موسا بویه که پیغمه مری ئیسلام هات باوهریان بی هینا.

﴿ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَلِكَ ﴾ وه جوهر کان هه یان بوو جگهی پیسو چاکان بوون و باوهریان نه هینا له سنور دهرچوون، پیغمه مره کانی خویانیان کوشت و بوختان هله نه به ستن بویان و سودیان نه خوارد .

﴿ وَبَلَّوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ وه نیمه هه موویانمان له پیسو چاکان و جگهی نهوان گیروده مان کردن و تا قیمان کردنه وه به چه ندین چاکه له هه رزانی لهش ساغی و گوزه رانی خوشی و به چه ندین خراپه له گرانی و هه ژاری و ناتا وای و نازارو نه خوشی دل و لهشیان بو نهو هی نهوان بگه رینه وه بولای به رستنی خوداو واز له بی فرمانی خوا بهین سوپاسی چاکه کانی نیمه بکن که چی هه تا نه هات خراپه نه بوون و نه یان ووت: خوا هه ژاره وه دهست قوچراوه، نیمه ساماندارو دهست کراوه یین .

﴿ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ ﴾ دوی پیشه کانیان رویشتن تا قمی تریان له جیگهی نهوان دانیشتن نه وه له دوی نه وه، وهریان گرت نهو نامیه که تهوراته له رابورده کانیانه وه خویندوبیانه وه و زانیان چ شتیکی تیدایه هه تا کاتی پیغمه مەر ﴿ ﷺ ﴾ .

بو زانیان: جیاوازی نیوان (خَلَفَ) به لامی زه نه دارو نیوان (خَلَفَ) به لامی سهردار به که میان تا قمه پایکی خراپن و دین به دوی تا قمی تردا . دوه میان بریتین له پیسو چاکان .

﴿يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَى﴾ نهو ناقمه هاتوانه وهرئه گرن شتیکی نه ماوه و بی
 بدرده وام لهم جیهانه دل ، بدههست کاری کردنی تهورات و گۆرینی شیوهی پیغمهر
 بهرتیل و سودو دارایی خراپ تیر ناخون و چاو چنوک و بوختان چین .

﴿ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا ﴾ وئەلەین ئەو تاقمە: لەمەو دوا ئی بۆردن بۆ ئیمە ھەیه
لەلایدن خواوہ ئیمە لەسەر ھیچ شتێ سزماان نادری، چونکە ئیمە کۆری خوا
خۆشەویستی خواو گەلی خوایین .

﴿وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهُ يَأْخُذُوهُ﴾ وەئەگەر بێت بۆلای ئەوان ئەمڕۆو دوای ئەمڕۆو شتی نەماوەو بێ دەوام لە کالای جیهان وێنەی ئەوەی لەمە وەریان گرتووە ئەمانەی دواایش وەرئەگرن، لە هیچ شتێک ناگەڕێنەووە قەدەغە بێ یان نا، کەم بێ یان زۆر. بەمرجی پارەو پۆلی تێدایێ بەداخەووە ئێمە ی دانیشتوانی ئەم سەردەمە ی ئێمە هەمانە خوی ئەوانیان گرتووە .

پرسرار / نه و رسته يه و رسته ي پيشرو به روالهت مانا کانيا يه کن بوجي دووپات
کراوه ته وه ؟

وه لّام: مهبست نه مهيه: خواي مه زن به درويان نه خاتمه وه كه نه وان هه موو كاتي
به رده وامن له سهر كردني گوناوه خراپه به تايه تي به رتيل وه رگرتن و هو ناكه نه وه بولاي
چاكه جار له دواي جار نرخ به چاكه و به فهرمانی خوا نادهن، به رده وامن له سهر
پهيدا كردني سامان و مهبستي تريان نيه كه چي نه لين: لي خوش بوون بو نيّمهيه .

﴿ اَلَمْ يَأْخُذْ عَلَيْهِمْ مَثَاقُ الْكِتَابِ اَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى الْاِلٰهِ اِلَّا الْحَقَّ ﴾ ئايا وەر نه گير اوه
له سهر ئه و بهر تيل خورانه په يعاني نامه ي ته ورات كه نه يلين و نه يدهن به سهر خوادا
مه گهر راستي، زور پونه كه نه وان درويان نه دايه پال خوا، وهك نه ووي ئه يان ووت: خوا
خوش نه بې له ههر گونا هې ئيمه بيكه ين، خو يشيان ئه يان زاني درو نه كه ن و ته وراتيان
لا بوو، وهك خوا نه فاهرموي:

﴿ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ ﴾ وه خوئندبو یانه وه شتی له ئیو نهو نامه یه دا بوو، کاره قه دهغه کراوه کان و ره واکانیان زانیوو، هه موو شتی که له تهوراتا نوسرابوو نه یانزانی که خوا لهو که سانه خوښ نه بی په شپمان بینه وه واز له گونا ه بهیئن. به لام نهو که سانه بهرده وام بوون له سهر گونا ه کردن و له وانه نه ژمی رین له ناو بچن، هروه ها نه زنان که تهورات په یمانی لی وهر گرتوون له سهر هه موو که سی به خواو به ناوه روکی تهورات باوه په ییئن و پیوسته بوختان و درونه ده نه پال خوا، گونا ه باران خویان بهو په یمانه نه زنان که چی بهرده وامن له سهر گونا هه گه ووره کان و نه لئین: خوا لییمان خوښ نه بی، نهو شتانه نهوان کردیان له شکاندنی په یمان به دروودان و بوختان به سهر خوا دا هو ی سزادانیانه نهك لی خوښوون، بی به شن له لی بوردن نهو بوختان که رانه .

﴿ وَالذَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ وه شتی له خانوی دوا ییدایه له وهی خوی مه زن ناماده ی کردوه بو دوستانی خوی و خواو نه پرسته کان و کار که ران به فرموده ی خواو نامه ی خویان نه گوزاپی و به رتیلیان وهر نه گرتی چاکتره بو که سانیکی نهوتو خویان نه پارتیزن له خراپه و له سزای خوا نه ترسن. ئایا ئیوه بو نافامن و نه قل وهر ناگرن و نهو شتانه بزنان و بیر بکه نه وه؟ پاداشتی له ناو نه چونی پاشه روژ نه گورنه وه به کالای بی نرخ و براوه ی جیهان. نهو که سانه هه واه وه سیان نه قلیانی داپوشیه و دهرونیا توشی نه خوشی کردوه، ئیتر چو ن نهی خه نه کاروه بو خوا ناسین و چاکه کردن.

﴿ وَالَّذِينَ يَمَسُكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴾ وه که سانیکی نهوتو دهستیان گرتوه به نامه ی خوا که تهوراته به توندی کار به ناوه روکی نه کهن و دهست کاری ناکه ن و سنوره کانی نه پارتیزن و نویژه کانیان نه کهن و پیاده ی نه کهن و نه یکه ن له کاتی خویا و نه زنان کو له که ی نایینه. به راستی ئیمه به زایه ناده ی پاداشت و مزه ی چاکه که ران، به پاکی دهرونیانه وه شایسته ی وهر گرتی پاداشتی کرده وه ی خویان. نهو ئایه ته تانه ته شه ره یه له جو ه کان که به زمان باوه ریان به تهوراته و کاری پی ناکه ن دوباره تانه و ته شهرو تاوانجه بو هه موو که سی خوی بدا به لای نایینه وه سستی بکا له

فهرمانه کانیډا. به تاییه تی کردنی نویژ که کۆله که ی نایینه. به لام دانیش توانی ئه م سهرده مه و لاوان و خوینه وارن نویژیان له که ناروه داناه به شتیکی سهرکی نازان. ناین به گویره ی هه وه سی خویان ته ماشای نه که ن، خو نازان نویژ نه کردن گوناھی زۆر گه وره یه، بگره له داوین پیسی و کوشتن گه وره تره، خوای مه زن بو جاری تر روی فهرموده ی خوی ئه گیریتیه وه بۆلای جوه کان و گه لی موساو ئه فهرموی:

﴿ وَاِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَاَنَّهُ ظِلَّةٌ ﴾ وه تو بیری ئه و کاته بکه ره وه به بیری ئه و جووانه ی بکه ره وه ئیمه ئه و کیوه مان هه لکه ندو به رزمان کرده وه له ژور سه ریا نه وه به وینه ی چه ترئ سیهری کردبو به سه ریا نه وه. زانایان ئه لین: ئه و کیوه کیتی توربو.

﴿ وَظَنُوا اَنَّهُ وَاَقَعَ بِهِمْ ﴾ وه وایان نه زانی که به راستی نه که وی به سه ریا نا، ترسیان لی په یدا بوبو ترسیکی زۆر گه وره، ئه و کاره په ک خه ره بو ئه وه بوه بترسن و فهرمانه کانی تهورات وه ربگرن، هه رشتی خوا له ته وارا تا هه وائی پنداوه بلاوی بکه نه وه به باوه ری بی گومانه وه.

﴿ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ ﴾ وه ئیمه به وانمان ووت: ئیوه وه ربگرن شتی ئیمه به خشیو مانه به ئیوه له یاسا کانی تهورات به هه موو هیژی خۆتانه وه، نارام بگرن له سه ر وه رگرتیان.

﴿ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ وه ئیوه بیر بکه نه وه و خۆتان به ستن به و شته له تهوراتایه و کاری بی بکه ن و وازی لی مه هین و له بیری خۆتانی مه بده نه وه، ئه و په یمانه ی نامه ی تهورات بیری خۆتانی بکه نه وه، بو ئه وه ی ئیوه له خوا بترسن و خۆتان پیا ریزن له گونا ه کردن و بی فهرمانی خوا و کاری ناشرین و ره وشتی بیژ لی کراوه نه که ن.

له دوا یدا خوای مه زن باسی نه کا وه ری گرتوه له کورانی ئاده م له په یمان به هوی ئه قل و بیر کردنه و هیان له دروست کردنی بونه وهران، وه ک چۆن په یمانی وه رگرت له کورانی ئیسرا ئیل له نیو نامه کانیانا. هه تا گو یچکه و عه قلیان له وه رگرتی په یمانه که دا کۆبینه وه و بیانو یان نه مینی. دوا ی ئه وه ی باسی جوه کان و په یمان وه رگرتن له وان له نامه که یان کردو کۆتایی بی هات، باسی هه موو ئاده میزادو په یمان وه رگرتن له وان نه کا

به هوی به لگه و نیشانه ی رونی بینراو نه وهی که به هوی نه قل و گیانی پاکانه نهی
دوژنه وه نه فهرموی:

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ
عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ
الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ نَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ
آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ
الْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ
﴿١٧٤﴾

﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ وه تو بیرى نه و کاته بکه ره وه
بیری همه مو ناده میزادی بخه ره وه: پهروه دگاری تو له ناده میزاد له پشتی نه وان ده ری
هیناوه مناله کانیاں له ژن و له پیاو زاوژی بکه ن خوله ک له دواى خوله ک و نه وه له
دوواى نه وه که بدوژنه وه به هوی نه و شته به نرخه وه نیمه بو مان دروست کردوون و
پیمان به خشیون له نه قلی ساغ و له توانا، هه تا بتوانن بیر بکه نه وه له همه مو نه و شتانه ی
خوا دروستی کردوون له م گه ردونه دا هه تا خواى پی بدوژنه وه ناده میزاد پشت له
دوواى پشت و نه وه له دوواى نه وه، دانیش توان کات له دواى کات به و سروشت و
دروست کردنه پا که دروست کراون له یه که م جاری بونیانه وه که توشی گونا نه بوون
له و ناینه پا که لانه دن و وه ری بگرن و وه رنه گه رین به هوی بیر کردنه وه یان، هه تا توشی
لا سایى کردنه وه ی پیشوه کانیاں نه بن و ریگه ی راستیاں لی وون بیی.

ته فسیری زمانکویى

﴿ وَأَشْهَدُهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ ﴾ وه پدروهرده کهری تۆ نه وه کانی ئاده می کردوه به شایهت له سهر کرده و هی خو یان، هه موو که سی له وانی کردوو به شایهت له سهر خو یان که خوا ته نه یاهیه و پدروهرده کهری نه وانه، جگه ی ئه و شایانی ئه و شتانه نیه. به جو ره شایهت دان و ئاگاداری کردنی بجیته ئه قله وه له پاش بیر کردنه وه، ئه و ئاگاداری دانه یش، به هو ی سروشتی پاکیا نه وه بوو، برپاری راستی له سهر ته نه یایی پدروهرده کهری خو یان ئه دهن که له م جیهانه دا شتی سه رسور هینه ری زۆری دروست کردوه. نه گهر ئاده می زاد ئه قل یان بخه نه کار وه چاریان نامینی برپاری خوا به تی خو یان ئه دهن بو خو یان، پدروهرده کهری تۆ به هو ی ئه و نیشانه رونا نه وه بو ی دانان له هه لسه و راندنی کاروباری بونه وهران رونه کاته ئاده مزادو پرسیا رمان لی ئه کا به هو ی خسته گهری ئه قل یانه وه وه ئه فهرمو ی: ﴿ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ ﴾ ئایا من پدروهرده کهری ئی وه ی ئاده می زادنیم؟ ئاده می زاد ووتیان: به لئ: تۆ پدروهرده کهری ئیمه ی. ئه و وولا مه ئه و شته ی بو ده رخسته نی به لگه و نیشانه ی ئاشکرایه پالیان پی وه نه ی و چاره یان نامینی که بلین: تۆ پدروهرده کهری ئیمه ی، له و کاته دا خوا ئه فهرمو ی به فزیشته کان: ئی وه به شایهت بن له سهر ئه و برپاره ی ئاده می زاد .

خوا هنی ته فسیری توریتی ئه فهرمو ی: ئه م ئایه ته مانا که ی نادیا رو گرانه. زانا یان له مانا کردنی او له فهرماندان له و فهرموده یان کردوه، ئیمه ئه وه ی ئه وان ووتویانه له و باره وه با سی ئه که ی، به جو ری خو یار مه داوم هه ندیکیان ئه لین: خوا له پشتی هه ندی ئاده می زاد هه ندیکیان ده ره ینا، فهرمو یانه مانای (أشهدتم علی أنفسهم الست برکم) شاره زایی ئاده می زاد ئه کا له سهر یه کیتی خو ی دروست کرا وانی خو یه وه.

﴿ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ﴾ فزیشته کان ئه لین ئاده می زاد ئیمه شایه تی ئه دهن له سهر ئه و برپاره ی ئی وه له بهر ئه وه ی که ئی وه له رۆژی دو وایدا نه لین کاتی ئی وه به ره و سزا ئه رۆن: ئیمه ئاگامان له خو مان نه بو وه له و شایه تی دانه مانا چونکه ئه قلمان ته و او نه بو وه هه تا بیرکه ی نه وه له و شایه تی دانه دا.

﴿أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ﴾ يا ئیسو ئەلن بەراستی باوکه کانی ئیمە لەمەبەر هاوبەشیان داناوہ بوخواو ئیمەش لاسایی ئەوانمان کردوہتەوہ، ئیمە هیچ گوناھیکمان نہ کردوہ ئیمە ئەو کاتە منال بروین لە دوای ئەوان لاسایی ئەوانمان کردوہتەوہ لە بت پەرستیدا .

﴿أَفْتَهَلْکُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ﴾ ئایا دوایی بو تو ئیمە لەناو ئەبەیی سزمان ئەدەیی بەھۆی شتی باو کہ پوچ خوازە کانی ئیمە کردویانەو بنچینەیان داناوہ، ئیمە دەستەلاتمان نہبوە تەفسیری بەیزاویدا هاتوہ لە عومەری کوری خەتابەوہ کہ کاتی خوا ئادەمی دروست کرد لە پستی ئادەم ھەموو منالە کانی وەک میرو لەی وورد ھێنایە دەرەوہو زیندوی کردنەوہو ئەقل و گفتوگۆو ئەقلی یی بەخشین. کەواتە لەو ئایەتەوہ بۆمان رۆن ئەبیتەوہ ھێچ کەسی ناتوانی خۆی رزگار بکا بە بیانوی لاسایی کردنەوہی باوو باپیرانی لە خراپە کردندا پاش ئەوہ خوا ئەقلی داوئەتی و ئەتوانی بیر بکاتەوہو چاک و خراپ لەبەک جوئ بکاتەوہ. بە تاییەتی پیغەمەرەن رێگەیی راست و بەلگەیی رۆنیانی فیرکردوون، ھەرۆھە ھەموو تاقمی بیانوی لی وەرناگیری پاش ئەقل و ئامۆژگاری زانیان بۆیان .

مەبەست لە ھێنایی ئەو گفتوگۆیانە سەرشار کردنی جوہکانە بە گۆڕەیی پەیمانی گشتی بو ھەموو ئادەمیزادو داوی بۆردانیان بە پەیمانی تاییەتی بو خۆیان و بەلگەیی ئەقلی و ئەئەقلی و قەدەغە کردنی لاسایی لەوان و فەرمان پێدانیان بە بیرکردنەوہ .

بۆ زانیان: مەرۆف ماوہیەکی زۆری ئەوی و مامۆستای کارامەیی پیویستە ھەتا فییری ئەندازیاری یا پزیشکی و شتی تر یی. بەلام پاکی دەرون و سروشتی ئادەمیزاد کہ خوای مەزن یی بەخشوہ ماندوبونی زۆری ناوی بو دۆزینەوہی پەرورەدگار جگە لە ووریایی و بیرکردنەوہیەکی کەم زۆر بە زوی تاک و تەنھایی خوای بو دەرئەکەوی، خوا ژیری و جەرەزەیی و ئامادەیی داوئەتی بو ئەوہ شتی یی بزانی بە ئاسانی، بیانوو لە ھێچ کەسی وەرناگیری کہ بلی من دوای پیاو خراپەیان کەوتوم و ئەوان میان فییری هاوبەشدانان و

تەفسیری زمانکۆیی

شكاندنې په یمان كړدووه، ئیتر جیاوازی نیه له نیوان نهو كهسه خوی سهر به خوړو دهستیان
قهس خراپه بكن و له نیوان نهو كهسه ی دووای پیاو خراپان بكهوئ به نه زانین و به یی
مه به ست، بهو مهرجه ی ژیرتی و توانای هه یی بیرى خوی بخاته كار بو دوزینه وهی چاك و
خراب و كرده وهی راست و كرده وهی خراب.

﴿ كَلِمَكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ وههر بهو جزره ی رومان كرده و درېژه مان
بی دا به وهر گرتنى په یمان، هه روایش زونی نه كهینه وه بو ناده میزادو به لگه یان بو دائه نیین
بوته وهی بیرى خو یان بخنه كار بو دوزینه وهی په روره ده كهرى خو یان و، بو نه وهی
بكه پړنه وه له لاسایى كړدنه وه و نه زانین و بكه پړنه وه بو لای نه قللى خو یان كه بیر بكه نه وه
به جوړئ رایان بكیشی بو لای خوا په رستى به هو ی به لگه و نیشانه ی ناشكراوه.

بو زانین: تاقمى له زانایان نه لئین له مانا كړدنې نهو سى ئایه تانه دا وهك له مهو بهر باسى
كرا: خوا ی مه زن له پشنى ئاده م هه موو نیرو مییه كى له نه وه كانى نهو كه له مهو پاش
نه بن هه تا كړتایى و برانه وهی جیهان، هه موویانى كړ كرده وه له شیوه ی میړوله ی ووردا،
له دوایدا یی ووتن: ئایا من په روره ده كهرى ئیتره نیم؟ نه وانیش ووتیان: به لئى تو
په روره ده كهرى ئیمه ی له پاش نهو پرسیار و وه لام و برپاره خوا گه راندویه تیه وه بو لای
پشنى ئاده م، ئیمه بر ومان هه یه خوا ی مه زن توانای به سهر هه موو شتیكا هه یه. به لام ئیمه
نم پرسیارانه نه كه ین لهو زانایانه:

له چ جیگه یه خوا ی مه زن نهو خیرانانه ی ئاده مى كړ كرده وه؟ ئایا له سهر نم زه وى یه
كړى كړدنه وه یا له جیگه یه تر؟ ئایا نهو زه ویه نه وانه هه مو ی نه گری و جیگه ی نه وانی
هه مو تیدا نه بیته وه؟ نه گهر دابنن جیگه ی هه مو یانى تیدا نه بیته وه، چونكه له سهر شیوه ی
میړوله ی وردن، ئایا نه گوځی ئاده م نه وه نده كه وړه یی جیگه ی نه وانه ی هه مو تیدا بیته وه
باله شیوه ی میړوله دا بن له یه كه م كاتى بوونى ئاده م هه تا روژى دواىی؟ ئایا یه كى
له و كومه له زوره ی نه وه ی ئاده م بیرى نهو روداوه ی كړدنه وه؟ یه كیكیان بیرى
بكه ویتنه وه خوا پرسیارى لیكردون و نه وانیش وه لامیان دا بیته وه و به لئیشى لی وهر گرتون؟
نه گهر نهو روداوه یان بیر چوه ته وه چون خوا ی مه زن سزایان نه دا له سهر شتى بیریان

نه كه ویتته وه؟ نه وانه هه مو له لایه كه وه، له لایه كی تروه نه وناپه تانه نابن به به لگه له سه ر نه وشتانه ی نه وزانایانه نه یلین، چونكه خوی گه وره نافه رموی: په ورو ده كه ری ئیوه له پشی ئاده م ده ری هیتاون هه تا فه رموده ی نه وان بچیتته سه ره وه بۆیان. به لكو فه رموی: ده ری هیتان له پشی كورانی ئاده م، زور راسته نه گونجی به كورانی ئاده م بیژی ئاده م له هه ندی جیگه دا، به لام نابی و ناگونجی به ئاده م بیژی كورانی ئاده م، نایه تی دووه میش وامان پیشان نه دا خوی مه زن نه و په یمانه ی وه رگروه له یه كه یه كه ی ئاده م یزاد له پاش بونیان و دوی ته و او بونی نه قلیانه وه له دوی نه وه به هوی نه و سه ر و شته وه بۆیان ئاماده كراوه. كه واته وه رگرتی نه و په یمانه له ئاده م یزاده وه بووه به هوی پاکی ده رونیانه وه له یه كه م جاری په یدابونیان، به هوی پاکی نه و ده رونه وه نه گه ر بیز بكه نه وه راغویی و گومرایی جوئ نه كه نه وه. راست و پوچیان لا پروون نه یتته وه. كه واته مانای راستی نه مه یه: پیوسته له سه ر هه ر ئاده م یزادی كه بیر بكاته وه له سه ر نیشانه و به لگه ی رون له سه ر یه كیتی خوا و لاسایی كرده وه ژیر بی بكا بۆ كرده ی كاری خراپ. بۆ سه پاندنی نه و باسانه ی پیشو نه م فه رمودانه ی پیغمه ر باس نه كه ین و نه یان نوسین:

۱- هه مو منالی له سه ر پاکی له دایك نه بی، له دوواییدا دایك و باوك نه یان كه ن به جو یا گاور یا به ناگر په رست .

۲- پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ نه فه رموی: خوا نه فه رموی: ئیمه دروستان كرده به نده كانی خۆم به پاکی و به خاوتی، دوی شه یتان نه چی بۆ لایان و له ناویان نه با و له باوه ریان وه نه گیرئ له ناین دووریان نه خاته وه.

له پاشا خوی مه زن فه رمان نه دا به پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ بخوینیتته وه به سه ر جوه كاندا روداوو به سه رهاتی ئیسرائیل و نه فه رموی:

وَأَتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي ءَاتَيْنَاهُ ءَايَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوْنَهُ فَكُفِّرُ

كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثَ أَوْ تَرَكَهٗ
يَلْهَثَ ذَٰلِكَ مِثْلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۚ أَفَصْصَ
الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنفُسُهُمْ كَانُوا بِظُلْمٍ ﴿١٧٧﴾

﴿ وَاٰتِلْ عَلَيْهِمۡ نَبَا الَّذِيۤ اٰتَيْنَاهُ اٰيٰتِنَا فَاٰتٰسَلَخَ مِنْهَا ﴾ وهتو بخوتنه به سهر جوه كاندا
هه والی که سیکی نه وتو به خشیومانه به و که سه چه ندین به لگه و نیشانه ی پروون له سهر
به کیتی و خواجه تی نیمه و نامه ی پیغمه ره پیشوره کانی نه زانی، دواپی بی باوه پرو،
له و به لگانه هاته دهر وه به وینه ی ماری له پیستی خوی بیته دهری و کارژ فری بدا، ته می
خوار نه بو .

﴿ فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطٰنُ فَكَانَ مِنَ الْغٰفِلِيْنَ ﴾ دواپی شهیتان دوا ی نه و که سه که وت کردی
به په پره وی خوی له گونا ه کردندا و به هلی زانی کردی به هاو رپی خوی، دواپی چووه
ریزی له ناو چووان و له ریگه ی خوا لادهر وان، که سانی تری له ریگه لاداو بی باوه ری
کردن .

نه و که سه ی خوا نه و نیشانانه ی پی به خشی و له و نیشانانه چووه دهری نیمه نازانین چ
که سی که و ناوی چی بوه، ههرشتی قورنان و فهرموده ی راست و بیگومان باسی نه کردبی
له توانای نیمه دا نیه دهست نیشانی بکهین، زورتر له چیرۆک و یژان و زور که سی تریش
ووتویانه ناوی (به لعمی کوری باعوره) له سهر ئایینی موسا بوه و زاناو شاره زایی ئایینی
نه و بوه، له پاشا له ئایین و هر گه را، نیمه به تر سه وه ته ماشای نه و بیرو بو چونه ی نه وان
نه ی کهین و به جگه ی قورنان و فهرموده ی پیغمه ره ﴿ ﷺ ﴾ دلمان ئاو ناخواو ئارام ناگری،
به لام دهقی نه و نایه ته پیمان نیشان نه دا که خوا فه زمانی دا به پیغمه ره هه و البدا به جوه کان

ته فسیری زمانکزی

بەو ڕوداوەی ئەوکەسە ی ئەوتۆ زاناو بە ئاین و نیشانەکانی ئاین. ئەوێ شایانی باسی
جووکان ئەیانزانی ئەو کیێ؟ لەپاشا شەیتان وەری گیرا لەئاین وازی پێ هێتا لەزانباری
خۆیی و ئاینی راست .

﴿ وَلَوْ كُنَّا لِرَفْعَانَا بِهَا ﴾ وەنگەر ئیمە ئارەزومان ببوایە بەراستی ئیمە ئەو کەسەمان
بەرز نەکردووە بەپەلە و پایە و شایستە ی پناوچا کانی بەهۆی ئەو نیشانە ڕونانەووە
بەهۆی ئەو زانیاریەو ئیمە پێمان بەخشیبوو لای ئەو ئەو لەخوا پەرستی. بەلام خوای
مەزن نایەوێ بەزۆر و بەتۆزی کەسی وای بکا کار بەفەرمودە ی خوا بکا و ئاین
پەرستی، خوای مەزن ئەقلی بەخشێوە بەئادەمیزاد و نامۆزگاری و شارەزاییان بەئاین و
بەفەرمودە کانی خۆی بەهۆی ئەقڵەو، هەر لەبەر ئەوێشە خوا وازی لەو کەسە هێناو،
چونکە ئەو وازی لەو نیشانە ڕونانە ی خوا هێناو پێ بەخشیبوو بەسەر بەستی و ویستی
خۆی، ئەو کەسەیش جیهانی بۆ خۆی هەڵبژارد بەسەر پاشەرۆژدا، وەك خوا ئەفەرموی:
﴿ وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ ﴾ وە بەلام ئەو کەسە ڕوی کرد بۆلای جیهان
و بۆلای شتی لەزەویداو، ژبانی ئەمڕۆ براو و ڕاواردنی کاتی و خۆی خەریک کرد
بەکاری پوچەووە، دوا ئارەزو وەوێسی خۆی کەوت بەوەرگرتنی بەرتیل کەشەیتان
بۆی ڕازاندبوووە. ئەو ئایەتە گەورەترین هەرەشە یە بۆ زانیانی ئاینی هەتاهەتایە.
پێغەمەرش ﴿ ﷺ ﴾ ئەفەرموی: ((ئەوکەسە زانایی و ڕاغبیی زۆرتر نەیی، دوربونی
لەخواوە زۆرتره)) .

﴿ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثْ ﴾ دوا ی وێنە ی ئەوکەسە ی دوا ی زانستی
خۆی نەکەوێ بەوێنە ی سەگێکە بەوێنە ی سروشت و پیسی ئەگەر تۆ چفە ی لی بکە ی و
دەری کە ی و ڕاوی بێتی زمانی دەرئەهێنی لە تێبۆتی و ماندبونو و هەناسە یەکی درێژ ئەدا.
﴿ وَإِنْ تَرَكَهٗ يَلْهَثْ ﴾ وەنگەر واز لەو سەگە بەهێنی و دەریشی نەکە ی و ماندوی
نەکە ی ئەو هەر زمان دەرئەهێنی و هەناسە ی درێژ هەلئە کیشی. سەگ لەو شێوە دا جگە ی
گیاندارانی جگە ی خۆیەتی، هەر وەها ئەو کەسەیش دوا ئارەزو وەوێسی خۆی کەوت

تەفسیری زمانکۆیی

به وینهی نهو سه گه یه له کاتی خوښی و ناخوښی و سامانداري و هه ژاریدا بهرده وامه له سهر گومپایي و ناره زوی کاری جیهان، ئیتر تو ناموژگاری بکه ی یا وازی لی بهینی نهو ههر گومپایه و بهه موجوری. له ونایه ته پیروژه وه بزمان روون نه بیته وه نهو که سه زانینی بی به خسراوه به لام بی باوه ربوو زانینی خوی به کارهینا بو کوکړدنه ی له وه پری جیهان و وهرگرتنی دارایی به ریگه ی ناره واه. به راستی نهو که سه توشی نه زانین و پله ی په ست بوه ، نهو شیوه په ستنیه ی لی جوی نایته وه .

له م سهرده مه ی ئیمه دا زور زانایان نه بینرین خوا سامانی زوری پی داون و ناو ه ستن له زور کردنی سامان نهك بو دوستایه تی خواو پاداشتی خوا. به لکو له بهر زور کردنی سامان که نه وه نده زوره پیوستی پی ی نیه. نهو که سه به ناو زانا به زمانی لوسی خوی زانیاری به کار نه هینی بو په یدا کردنی دارایی، پروپاگهنده ی زور نه کهن بو پارت و کومه لی بو هندی که س به ناوی ئاین په روه ری و نیشتمان په روه ریبه وه. نهو زانایه وینه ی سه گه .

﴿ ذَلِكْ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُواْ بِآيَاتِنَا ﴾ نهو کارو شیوه یه به شیوه و وینه ی تاقیمکی نهو توون باوه رپان به نیشانه رونه کانی ئیمه نه هیتاوه و جوری که سن به رده وامن له سهر بی فهرمانی خواو سوود له نیشانه ی رون وهر ناگرن و گوی له ناموژگاری ناگرن به تایه تی له باوه رپیتان به موحه مه د و قورنای پیروز، چونکه نهو که له یش وینه ی سه گن .

﴿ فَأَقْصَصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ دواپی تو موحه مه د هه وال بده به جوه کان کاروباری بی باوه پری پیشوه کانیان و به دروخته وه ی نیشانه رونه کانی ئیمه له ته وراتا، هه والیان به ری بهو کاره ساتانه ی بوون، وینه ی کاره ساتی نهو گونده ی له سهر که ناری روباره که بوو کاره ساتی نهو که سه ی باوه پری له خوی دارنی کاری نه کرد به نیشانه کانی ئیمه، بو نه وه ی ته می خوار بین و پند وهر بگرن به گه رانه وه ی به سهرهاتی پیشوه کان و بیر بکه نه وه و ور دینه وه و واز له به دروخته وه ی پیغه مه ران بهین، هه تا بویان دهر بکه وی زانینی نهو هه والانه به سروس بو ته هاتوه و باوه پری بی بهین .

ته فسیری زمانا کوی

﴿ سَاءَ مَثَلًا لِّلْقَوْمِ الَّذِينَ كَدَّبُوا بِآيَاتِنَا ﴾ خراب و ټټه ټټه كه له باره ى و ټټه وه ، و ټټه ى
تاقم ټكى نه و ټو به و سر و شته وه هه يانه ، نيشانه رونه كانى ټټه به درو ټه خه نه وه ، به تايه ټى
باوه ريان به موحه مه د و به قور نان نه هيتاوه ، چونكه و ټټه ى نه و گه له و ټټه ى سه گن .
﴿ وَأَنفُسُهُمْ كَانُوا يَظْلُمُونَ ﴾ وه نه و تاقمه سته ميان له خزيان كرده به به درو خسته وه ى
نيشانه رونه كانى ټټه . جياوا ټى له نيوان درو كردن و به درو خسته وه نيه : درو كردن پيدا
كردنى شټيكه په يوه ندى به تايينه وه نه بى . به درو خسته وه لا بردنى شټيكه به شى بى له تايين .
پرسيار / نايا نه گهر كه سى راستى بگور ټى له ترسى گيانى خوى له سته مكارى نه و كه سه
به لادهر له تايين نه ژمير ټى و شټيكى پيدا كرده د ټى ياساى تايينه يانه ؟

وه لام / به ټى نه و كه سه به لادهر دائه نرى و شايسته ى خراپه و سزادانه به بى گومان ،
چونكه پيوسته له سه رى له خوا بترسى به گوراني نه و راستيه و له وس ته مكاره نه ترسى .
به لام مرو ټ بوى هديه واز له كارى راست به يټى بو لادانى نازار له خوى . نه ك گورينى
ياساى تايينى خوا به درو ټان به سه ر خوادا نه مه يان هر گيز دروست نيه و بى به لگه يه .
خو ټ مه زن ناوه رو ټكى چيرو كه كه ى پيشو و پته و تر نه كا به م تايه ته ى دو ټى ، فه رمان
نه دا به يغه مهر ﴿ ﴾ بيخو ټټه وه به سه ر نه و كه سانه ى له ريگه ى راست لايانداوه
له هه والى برا پيشو ه كانيان ، بو نه وه ى بير بكه نه وه و واز له و شته خراپانه به يټن له سه رينى
و نه فه رموى :

مَنْ يَهْدِ اللَّهُ
فَهُوَ الْمُهْتَدَىٰ وَمَنْ يُضِلِلْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٧٨﴾
بِهَآءِ أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٧٩﴾
وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذُرُوا الَّذِينَ يَلْحَدُونَ فِي

أَسْمِيهِ سَيَجْزُونَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿ ١٨٠ ﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً
يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿ ١٨١ ﴾

﴿ مَنْ يَهْدِي اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدَى ﴾ ههركهسى خوا بههوى گهورهى خويهوه راغوبى بكا بولاى نايىنى خوى ، دوايى نهو كهسه راغوبى وهرگرتوه. يانى نهو كهسهى رانومايى بو خوى ههلبزيرى، لهخزمت خوادا بهرانومايى وهرگر نهژميرى، ئيتىر بالاى ئادهميزاد بهگومرا دابنرى، بىگومان ههركهسى رانومايى بو خوى ههلبزيرى لاي خوا خاوهن باوهره كارى چاكي كردوه .

﴿ وَمَنْ يُضِلِلْ فَأَلِيكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ وههركهسى خوا لاي بدا لهريگهى راست، دوايى نهو كهسانه زيانومهندن لهپوژى دوايدا. يانى نهو كهسانه بهويست و بهئارهزوى خويان گومرايان وهرگرتوه. كهواته نهو كهسانه بهريگه لادهر لهخزمت خوادا سهير دهكرين. ئيتىر بانادهميزاد و ابرانن پياوى چاكن .

مهدهست لهناوهروكى نهونايهته نهوهنيه ههركهسى خوا رانمويى تيدا دروست بكا نهو كهسه رانومايى وهرتهگرى، ههركهسى خوا گومرايى تيدا دروست كرد نهبي ههركه گومرايى. ئادهميزاد هيچ دهسته لاتيكي نيه. بهلكو خوى مهزن ستهم لهكس ناك، خوى مهزن نهقلى بيه خشيون بهو بونهوه چاك و خرايى جوى نهكه نهوه، ههركاميان بو خويان ههلبزارد خوا بهوجورهپاداشت و تولهيان نه داتى .

﴿ وَلَقَدْ دَرَأْنَا لِحِجْنَمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ ﴾ وهبهراستى ئيمه دروستمان كردوه بو دوزهخ زور كهس لهجنوكه وهنادهميزاد .

بو زانين: خوى مهزن دروستى نهكردوه و دروستيشى ناك هيچ كهسى بو مهدهستى نهوهى سزاي بدا چون نهچيته نهقلهوه خوا لاي خوشي بهو ههمو بهزهينى و ميهره بانيهوه

تهفسيري زمناكزي

هه ده تی سزای کهسانی بذا توانای هیچ شتیکیان نه بی؟ به لکو خوای مه زن ئاده میزادی دروست کردوه بۆ زانین و زانیاری و په رستن و کردنی چاک، هه مو پێویستی پی به خشیون بۆ ئه و مه به ستانه، ئه قلی وای پێداون رانومایی و گومرایی له یه ک جوی بکه نه وه، چاک و خراپ بدۆزنه وه، پێغه مه رانیشی بۆ ناردوون هه تا ئاگاداریان بکا، هه لێژاردنی چاکه یا خراپه ی داوه ته ده ست خۆیان و سه ره به ستی پێداون له هه مو شتیکا، ئه گه ر ئه و شتانه لێی بسیتێته وه ئاده میزاد و بی گیان و ینه ی یه ک ئه بن، دوا ی ئه قل خسته کار و ریگه ی رانومیان هه لێژارد و خۆیانیان دایه پال میهره بانی خوا پاداشت وه رئه گرن، ئه گه ر رانومیان هه لئه بژارد ئه نجامه که یان چونی نیو دۆزه خه .

پرسیار/ خوا ئاده میزادی دروست کردوه بۆ په رستی خۆی، نه ک بۆ زانین و کرده وه ی چاک و سود به خش؟

وه لām / به راستی زانیی سود به خش و کرده وه ی چاک گه وه ره ترین په رسته بۆ خوا، بۆیه پێغه مه ر ئه فهرموی: یه ک زانا گه وه ره تره له هه زار په رسته که ر .

﴿ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا ﴾ بۆ ئه و زۆر که سانه هه ده دلانی هیچ شتی به ودله نازانی و بیر یی ئاکاته وه و نایان خاته کار بۆ زانیی شتی چاک و، بۆ ئه وان هه ده چاوانی روی راستی به وان نابین، به و چاوه ته ماشای دروست کراوانی خوا ناکه ن هه تا بیان که ن به ده لگه له سه ر توانای خوا و، بۆیان هه ده گوێچکه کان و گفتوگۆی راستی یی تابیسن، له ئاستی ئامۆژگاری و نیشانه کانا که رن. یانی هه مو شتی بۆ هه ر شتی دروست کرابن و به هه مو پێویسته که ی پی وه رنه گیرئ بون و نه بونیان وه ک یه ک وان له و روه وه. که واته ئه و که سانه وه ک ئه وه وان دل و چااو گوێچکه یان نه بی، گرنگترین شت له دروست کردنی دلدا ئه مه یه بیر یی بکرتیه وه له به لگه رونه کان، چاویش بۆ ئه وه یه به لگه کانی پی یبئرئ، گوێچکه ییش بۆ ئه وه یه به لگه کان بیستی، هه ر کاتی وازیان له و سی شتانه هیئا و سودیان له وه به لگانه وه رنه گرت بون و نه بونیان یه کسانن و به وشیه نه بوون و بۆی دروست کراون .

﴿أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ﴾ ئەو كەسانە كەدڵ و چاوو گۆیچكەو هەست وویستی خۆیان لەرەباردنو خۆشی جیهاندا بەكارئەهێتن وەك چوارپیی وان كە ئاواتیان هەر خواردن و خواردنەو و خەوتنە، نافامن ئاورپی بدەنەو و بۆلای خۆشی و ژبانی پاشەرۆژی بەردەوام. بەلكو ئەو كەسانە گومراترن لەچوارپیی كە داوای هێچیان لی ناكړی لەلایەن خواوە بەگۆڕە یاسا، بەپێچەوانەو و ئەو كەسانە داوای پەرستیان لی ئەكړی و هەمو سروشتیکی چاكەیان لی ئەو شەیتەو، وەك چوارپیی دڵ و چاوو گۆیچكەیان هەیه، بەلام بەراستی نازانن و بەلگەنابینن و نای بیستن، پتویستی دروست كراوی خۆیان جی بەجی ئەكەن بەبێ سەرپێچی، وەك باربردن و جوت پێ كردن و سواربون، ناتوانن پلە ی پەرستن پەیدا بكەن و پرسساریان لی ناكړی و سزایان نادری، خواش ئەناسن بەگۆڕە ی ئەو سروشته ی بەوان بەخسراوە لەلایەن خوا ی مەزنەو. بەلام ئادەمیزاد و جنۆكە بێ باوەرەكان ئەگەر كاری خۆیان بەسەر نەگرتەو و توانایان هەبی و ئەقلیان هەبی و باوەر بەراستی ئەكەن پرسساریان لی ئەكړی و سزایشان ئەدری. كەواتە لەچوارپیی خراپترن و گومراترن .

﴿أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ ئەو كەسانە بێ ئاگان لەو بەلگانە ی لەخۆیان و لەبۆنەو وەراندان دانراون، بێ ئاگان لە پاشەرۆژی خۆیان و لە شتی توشی ئەوان ئەبی لە پاشەرۆژدا لەبێ ئابروی و لە سزا .

﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا﴾ وەبۆ خوا هەیه چەند ناویکی شیرین و چاكتر، دوا یی ئیو بانگی خوا بكەن و لەخوا بپارتەو بەهۆی ئەو ناوانەو. هەمو ناوەكانی خوا چاك، چونكە ماناكانیان لەشیرینترین مانا پێك هاتوون و كەمو كورپیان تێدانیە، لەچاكی ولەشیرینیدا هەمو وەك یەك وان، چونكە بۆ خوا نابێ وێنە ی چەند شتی شیوایان جیاواز بی و مانایان دژی یەكترن. دروست كردنی بالە مێشولەیهك و دروست كردنی هەمو بۆنەو وەرانی لای خوا وەك یەك وان ئاسانن لای خوا، كەواتە ئیو ناوی خوا ببەن و بانگی بكەن بەهەرناوی خۆتان بئانەوی لەوناوانە، هەمو ناوەكانی خوا لەپاکی ولەخاوتینیدا وێنە یەك، بۆ خوا نیە ناوی گەورەتر بی و ناوی تر نزمبی هەمویان

گه ورهن. له بهر ئه وه ئیمه له گه ل ئه وه که سه دانین ئه لی: خوا ناویکی تایه تی هه یه پیی
ئه وتو تر ئی ناوی گه وره ی خوا، که بیزانی هه مو چاکه ی به سهر دا ئه رژی و کاری په کخهر
له سه رده ستی ئاشکرا ئه بی، بیژراوه خوا (۹۹) ناوی هه یه هه ر که سی بیانژ میژی ئه چیه
به هه شت، به لای ئه وه که سه وه وایه به هه شتی بۆ ئه وه که سانه دروست کردوه فه ره هنگی
زمان دابین، نهک بۆ ئه وه که سانه خو یان بیارین له بی فه رمانی خوا !

﴿ وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ ﴾ وه ئیه واز بهین له که سانی ئه وتو ناوه کانی
خوالا ئه دهن له راستی دوا یی ناوی بته کانیانی خو یان ئه بدن به و ناوه، ئه لین: (اَللّات) له
(الله - العری) له (العزیز) و (منات) له (المنان) دروست کراون، یاناوی بری به
هاوړی، به سه خی، هه روه ها قه ده غه یه به ناوی جگه ی خوا بری به شتی بۆنی خوا یه تی
لی بیی، ئیتر ئه و ناوه بۆ پیغه مه ر بی یا جگه ی پیغه مه ربی له بت و له ئه ستیره. وهک ئه وه ی
ناوی که سی بری به (بنده ی موحه مه د، یا بنده ی عوزا، یا بنده ی زوه ره) هه روه ها
دروست نه ناوی خوا بری به (باوک یاناوی که سی بری به کوری خوا هه رچه نده بۆنی
خوا یه تیان لی نایه). وینه ی ئه و ناوا نه زۆرن و چاک نین وهک عه بدول موحه مه د. عه بدول
حوسه یین، عه بدول مه ناف و شتی تریش.

بۆ زانین: ئایا ناوه کانی خوا (توفیقیه) یانی له قورئان و فه رموده ی پیغه مه را باسیان
کرا بی و به ره وایان دانابی. به جوړی دروست نه بی ناوی خوا بری به بی فه رمانی قورئان و
پیغه مه ر ؟ یاناوه کانی خوا (قیاسیه) یانی هه ر ناوی نا کومی و ناتا وای تیدا نه بی دروسته
ناوی خوا بری. ئیتر له نامه ی خوا دا و له فه رموده ی پیغه مه را ها تب یانه ؟ زۆر ترینی زانا یان
لایان وایه ناوه کانی (توقیفیه) به لام هه ندی له زانا یان رو نیان کرده وه ته وه پارانه وه له خوا
به هه ر ناوی بی و به هه ر شتی بی که پاک و خاوین و بی گه رد بی و نزمی تیدانه بی و بالایی
و به رزی خوا بگه یه نی دروسته و ره وایه، ئیتر له نامه ی خوا و فه رموده ی پیغه مه ردا باسی
لی کرا بی یانه، هه ر شتی خوا قه ده غه ی نه کردی به گۆره ی یاسا و بنجینه ی ئاین ره وایه و
قه ده غه نه.

زانان له کۆن و تازه دا بریانداوه بههه مویانه وه لههه مو کات و لههه مو جیگه یه کدا به جگه ی ناوی عهره بی دروسته ناوی بری له گه ل شیوه کانیدا، دروسته هه مو نه ته وه یه به زمانه ی خویان ناوی خوابه دن و پاریته وه و مانای قورنای پی بده نه وه .

﴿ سَیَجْزُنَ مَا کَانُوا یَعْمَلُونَ ﴾ لههه و دوا نه و که سانه پاداشتیان نه دریته به شتی نه وان بیکه ن که بو دۆزه خ دروست کراون، ناوی جگه ی خوا نه به ن به ناوی شایسته ی نه وان نه و شایسته ی خوایه، ناوی خوا نه به ن به ناوی شایانی گه وه یی خوانیه، سزا که یشیان له پاشه پرۆژدا نه یی.

﴿ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً یَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ یُغْدِلُونَ ﴾ وه تا قمی هه ن له و که سانه ی دروستمان کردون ریگه نیشان نه ده ن به نه ده میزاد و فه رمان نه ده ن به چاکه به وینه ی زانایان وه و که سانه ی دانیشتون بانگ نه که ن بۆلای ئاین، وه به راستی فه رمان نه ده ن و کار نه که ن به داده پروه ری له نیو خویان و له نیو جگه ی خویان له باوه رداران و بی باوه ران به گویره ی یاسای قورنان .

نه و نایه ته به لگه یه له سه ر نه وه ی کۆپ نه وه زانایان له سه ر فه رمانی شتی نه یی به لگه یی بو کاری له کاران به وینه ی قورنان و فه رموده ی پیغه مه ر ﴿ ۱۰۰ ﴾ .

پرسیار/ هه مو نه ده میزادی نه زان له خویانا هه یه باوه ردارو بی باوه ر، هه یانه پاکن و هه یانه پیسن و که سی نیه نه و راستیه نه زانی، ئیز نه یی مه به ست له باس کردنی نه وانه چ شتی بی ؟

وه لām/ خوی مه زن له نایه تی پی شودا فه رموی: زۆر که سم له جنۆ که وه له نه ده میزاد دروست کردوه که پاشه پرۆژیان بۆلای دۆزه خه، شیباوو ریکه له م نایه ته یشدا به فه رموی تا قمی ترم دروست کردوه پاشه پرۆژیان و جیگه یان بۆلای بههه شته، هوی چونیان بو بههه شت وه رگرتنی راغوبیه و داده پروه ری .

کاتی خوی مه زن باسی باوه ردارانی کرد به موحه مه د ﴿ ۱۰۱ ﴾ که رانوما یان وه رگرتوه بۆلای راستی، لههه و دوا یش باسی نه و که سانه نه کا نیشانه رونه کان به درۆ نه خه نه وه:

ته فسیری زمانا کۆبی

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
 سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ آيَاتٌ
 كِيدِي مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ أُولَٰئِكَ يَنْفَكُّوْا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جَنَّةٍ إِنَّ
 هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٨٤﴾ أُولَٰئِكَ يَنْظُرُوا فِي مَلَكَوَاتِ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ
 أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا
 حَادِي لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾

﴿ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ﴾ وه كه سانیکی نه و تو باوه ریان به نیشان رونه کانی نیمه نه هیناوه و به درو یان خستوه ته وه له بی باوه ره کانی مه که که گالته یان به موحده مه و هاته خواره وهی سزا نه کرد .

﴿ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ نیمه نه و که سانه نزیك نه کهینه وه و پالیان پیوه نه نین بولای له ناو چون وورده وورده وه که سانی سرکه ون پله به پله به په یژدها و به رزیان نه کهینه وه دووایی دایان نه نه وین له جیگه یه که وه خو یان بی نه زانن . به راستی خوش گوزهرانی و رابواردن نه رژی پی به سر ئاده میزدا، دوایی دریژه نه دهن به یاخ بیون و له خو بیایی بوون به هوی زوری سامان و پله و پایه ی به رزیانه وه و بی ناگان له و شتانه په نه اندراون له لای خراوه که کوتوپر تووشیان نه بی، هه رکتی بیژرا به وان نوشی گیانتان بی سامانی زور و پله و پایه ی به رز و رابواردنی زورتان هه یه کوتوپر دووای نه وانه خراپه و نه گبه تی یه خه چه سپیان نه بی و به خو یان نازانن .

ته فسیری زمانکوی

﴿وَأَمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ﴾ و من مژده تی له و گه سانه لدهم و و بڑ مارویه
سزادانی دور لدهم و نه مدیان له ختی در بڑ لدهم . بدرستی گرتن و سزادانی من بڑ
له و گه سانه سهخت و گرانه . یالی من وازیان لی دهم هدا به سامانی خزیان بایی لهن و
به سامانه خوش حال لهن دایی خوای مدزن به جزری لهن گری و سزایان لدا خزیان
به خزیان نه زانن چه لده گرانه .

﴿أَرْأَيْتُمْ كَرُوا مَا بَصَابِهِمْ مِنْ جَنَّةٍ﴾ لایا بت بهرستان بڑ وورد نابهوه لهراپوردوی
موحده هدا بزیان بهر بکهوی به هاور بکهوی له وانهوه که موحده هج جزوه شتیه نه،
له و بهری ژیره و داوی بغه مری نه کا، نیره ناوتان ناوه بدرستی گزو دهست پالک و ناشی
خواز و داوین پالک .

بڑ زانین: جده و خویین ریژانی نیستار له مویدر پروبا گنده و درو بوختان
بلاونه کدهوه له وری همی گه سیکی پالک و چالک له همی گاتگا که موحده دروژن و
جادوگر و هوس باز به، هر له بهر نه وری درو کردن و ریگدی خرابی ته ده غه کرده،
به تابه تی له و گه سانه له ترسان پله و پایه و سامانیان گم بیته و گله گلیان به بهر ده و می
نه چنگا له ناویردن و بهر گردنی خویین مژی، ویدی له وانه بون که بوختانیان لدا
به بهر بغه مری ﴿﴾ که چی له یانزانی و نایان ناسی که موحده ﴿﴾ له گاتی پیدا
برینه و هدا ته مری گه شسته چل سالانه بدرستی و بڑ و دهست پالک و ژیریان دانه، به لام
له و ابیدا که بغه مری ﴿﴾ داوی بغه مری ایستی کرد دهستیان دایه دژایستی کردن
له گلیا، چونکه له یانزانی له و داویه مدترسی زور گه وریه له بهر پله و پایه و سامانیان،
هر له بهر له ویش بو لهن ووت: موحده شته . به لگو بهر بڑ نه و دانیشتوان لی
دور بکه و نه و، دایی بغه مری ﴿﴾ داوی لی کردن به وری قورانی پیروژه و، بیرو
راویژی خزیان بجه نه کاروه بڑ فرمانی خوا، به وری به خزم و هاور بگانی هاده، هدا بت
بهرستان به وری له ویر گردنه و یانه و ریگدی راست به وژنه و، یالاشتی پیدا بگدن
له نه قلی خزیان و سوهی لی و بهر بگرن، بڑ به خوا فرمانی بندان و له و می: موحده
شیت نه .

﴿ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴾ موحهدهد هيج شتی نيه مه گهر ترسيته ريكي ئاشکرايه، راگهينهري پهيامي خوايه، نهو هيش به لای بي باوه رانه وه خرايه نهو مروقه به رپزه داوای نه کا. کاتی بي باوه ران دايانه پال موحهدهد ﴿ ۱ ﴾ شيتيه تی خواي مه زن نه م نايه ته ی ناره خواره وه فهرموی:

﴿ اُولَکُمْ يَنْظُرُوْنَ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ﴾ ئايا بو بي باوه ران ته ماشا ناکه نه خاونه تی و پاشايه تی و خاوه داری ئاسمانه کان و زهوی و نهو هی له ناو ياندايه له خوړو مانگ و نه ستيره و درهخت و کيو و باو کانزا کانی نهوت و زيرو زيرو نه لئماس و شتی خوا دروستی کرده له هه مو شتی له بونه وهرانی تر به چاويکی راست و بي لايان و دادپهروهری و فراوانه وه يانی ئاسمانه کان و زهوی نهو شتانه ی له نيرو نه و ناندان هه مويان فهرمانبهرداری توانای خوان و به لگه ی يه کيتی خوان. به راستی هه رزيرو بنواړی بولای هه رشتی له و بونه وهرانه که هه ريه که يان نهو کاره ی پيسان سپر دراوه به بي که م و گوران به جی نه هيتی.

نهو روانينهش دوربی له مه به سستی تاييه تی، چاری ناميتی باوه ربه خواو نامه کانی پيغه مه ره کانی نه هيتی. به لام که سبي ته ماشای سودی خو ی بکا راغوبی وهرناگری بولای خواو بولای هيج شتی له چاکه و هه ربولای سودی خو ی نه روانی، بولای دهسته لاتی خوا له ئاسمانه کان و زهوی و بونه وهرانی ناوړی.

﴿ وَاَنْ عَسَى اَنْ يَكُوْنَ قَدْ اِقْتَرَبَتْ اَجَلُهُمْ ﴾ وه بو ناوړان بولای نهو هی که به راستی نزیکه ماوه ی نه مانيان و بمړن، بو چاوه روانی مردن ناکه نه هه تا په له بکه نه بولای راستی که نزیکه مردنيان و روبکه نه بولای شتی رزگاريان بکا له سزا، بهر له مردنيان و هاتنه خواره وه ی سزای گه وړه يو سهريان، دوايي په شيمان بونه وويان لي وهرناگیری. يانی خوا داوای بيرکردنه وه ی له بونه وهران لي کردن ناگاداريشيان. نه کاته وه به هو ی مردنه وه که له ناوبهري خو شيه کانه و په رت و بلاو که ره وه ی کو مه لانه و له وانه يه کوتوپر توشيانبي و نه وان له گومر اييدا بن هه تا په شيمان بينه وه بولای خوا.

ته فسيري زمناکوبی

﴿ فَبَآئِ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴾ دوابی نهوان به چ گفتو گزیده و به چ نامه‌یه باوه‌ر نه‌هین
دوای قورئان، له‌قورئان به‌ولاهه هیچ به‌لگه و نه‌شانه‌ی رونیان ده‌ست ناکه‌وی، هه‌ر که‌سی
به‌لگه‌ی قورئان کاری تی‌ته‌کا به‌لگه‌ی تر کاری تی‌ناکا.

﴿ مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ فَذَرَهُمْ فِي طُفَيَاتِهِمْ يَعْمَلُونَ ﴾ هه‌ر که‌سی خوا له‌ریگه‌ی
لابدا به‌هوی باوه‌ر نه‌بونی به‌قورئان، دوابی راغوبی که‌ری تر بو نه‌و که‌سانه‌ نابی، له‌باسی
مانای نایه‌تی (۱۷۸) ی نهم سوره‌ته به‌رونز مانای نه‌و رسته‌یه که‌راوه، دوابی تو واز له‌و
بی باوه‌رانه به‌ینه له‌سه‌ر کیچی و له‌نیو دریزدانی خویان له‌بی باوه‌ریدا سه‌ر گه‌ردانن. بین و
برون و ریگه ده‌رنه‌که‌ن. واته خوا وازی لی هیناون سه‌ر گه‌ردان بن و مؤله‌تیشی داون
هه‌تا کاتی مردنیان له‌پاشا پاداشتیان نه‌داته‌وه به‌وشتانه‌ی کردویانه و پیشی خویانیان
خستوه، نه‌بی بزانی نه‌و مؤله‌ته‌و واز لی هینانه‌سته‌می نیه خوا لئی کردن، چونکه نه‌و
مؤله‌ته‌و دوای رون کردنه‌وه‌ی به‌لگه و ترساندنیان هاته‌وه دوای نه‌وه‌یش ئومیدی
که‌رانه‌ویان بولای خوانه‌ما .

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ

أَيَّانَ مَرُّ سَنَاقُلٍ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجِيبُهَا لَوْفُهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَغْنَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ
عَنِهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّا أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿ ١٧٧ ﴾
قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ
أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَا سْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ

أَنَا الْإِنذِيرُ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا ﴾ موخمه د پرسیار له تو نه کهن له و کاته ی نه و تو بونه وهرانی تیدا له ناوئه چی و زینده وهران هه مویانی تیدا نه مری، نه و پرسیار که رانه دانیش توانی مه که بن یا جوه کان گرنگ نیه. ووشه ی (السَّاعَةِ) به سی مانا هاتوه: (۱) به شیکی که می له نادیار له نه ندازه ی کات. (۲) به به شیکی له ۲۴ بهش له شه و ورژیکا. (۳) به و کاته نه لئن هه مو بونه وهران له ناوئه چن و هه مو گیانداران نه مرن، لیړه دا مه به ست مانای سییه مه چ کاتی په یدا نه بی له لایه ن خوی مه زنه وه.

﴿ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ﴾ تو بلن زانین و راستی نه و کاته له خزمه ت په روه رده که ری مندایه، نه وزانینه تاییه تیه خوا بوخوی داناهه. فریشته کان و فروستاده و نیړاوه کانی خوا نایزان، په روه ردگار نه و کاته ناشکرا ناکا مه گهر هه رخوی ناشکرای بکا. هه ر نه و زانایه به هه مو نه یتی و شاراوویه، ناسینی و ده رخستی له توانای که سی تر دا نیه.

﴿ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَفَقَّةٍ ﴾ گران و گه وره یه په یدا بونی له سه ردانیش توانی ناسمانه کان و زهوی له فریشته کان و ناده میزاد و جنوکه، له به رنه و گرانیه یه خوا په نهانی کردوه زانینی له لای نه وان، نه و کاته ی نه مانی بونه وهرانه نایه بولای نیوه مه گهر بیت بولاتان به بی ناگاداری نیوه.

﴿ يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ خَفِيٌّ عَنْهَا ﴾ پرسیار له تو نه کهن له کاتی په یدا بونی کاتی دواپی، وانه زانن تو گرنگی به زانینی کاتی هاتنی روژی دواپی نه ده ی، نه ته وی بزانسی بو پرسیار نه کهن، وهك نه وان گرنگی پی نه ده ن، پیغه مه ر ﴿﴾ گرنگی به زانینی نه و کاته و په یدا بونی نادا. به لکو گرنگی به کارکردن نه دا بوی و به ترسان له و کاته دا. نه و که سه ی ژیر بی که توشی نه خوشی بو نابی پرسیار بکا چ کاتی نه مری، به لکو نه بی پرسیار له شتی بکا رزگاری بکا له ونه خوشیه.

﴿ قُلْ إِنَّمَا عَلَّمَهَا عِنْدَ اللَّهِ ﴾ توبلی بهراستی زانینی کاتی روژی دواپی لای کهس نیه مه گهر له لای خواجه بهته نها. خوی مه زن دووچار نه ورسته یی دوو پات کردوه ته وه له بهر نه وهی زانینی هاتی نه و کاته هدر له خواوه نه زانری هه تا بیی به پیشه کی بو نه م رسته یی دواپی که خوا نه فهرموی:

﴿ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ وه به لام زورتری ناده میزاد نازانن که بهراستی زانینی نه و کاته لای هیچ کهسی نیه له بونه وهران بزانی، هدر دروست کهری به نه وهران نه یزانی و کهسی تر ناگاداری هاتی نه و کاته نیه .

﴿ قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا خَيْرًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ ﴾ موحه مه د توبلی: من خاوه نی هیچ سودو زیانی نیم بوخوم مه گهر شتی خوا ناره زووی کردبی نه وشته بو منبکا، ناوه روکی نه و نایه ته پوخته یی بیروباوه ری موسلمانانه دهر باره یی پیغمه ری خویان که موحه مه ده، زور رویش به پرتترین و پیروزترین دروستکراوانی خواجه، به گشتی بیروباوه پیمان وایه پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ دهسته لاتی هیچ شتیکی نیه نه بو خوی وه نه بو جگه ی خوی به چاکتر، نه و جوړه باوه پیمان به موحه مه د ﴿ ﷺ ﴾ نامانج و بهر هه میکی پیوسته بو یه کیتی خوا.

﴿ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْرَرْتُ مِنْ الْخَيْرِ ﴾ وه نه گهر من کاره نه پیته کام بزانیایه بهراستی من زورم نه کرد له چاکه بو خوم له کاتی هه رزانیدا و سامانی زورم پیدانه کرد. زانینی هه مو نه پیته کان هه ربو خواجه .

بو زانین: بریاردان و سه پاندنی ناوه روکی نه و نایه ته به سر خویا له لایه ن پیغمه ره وه که نزدیکترین هه مو ناده میزاده له خواوه که پر به ده می خوی هاوار نه کاو رای نه گه یه نی به هه موود انیشخوانی روی زهوی که له بهر ده م نه پیته کانی لای ناده میزاد و جیاوازی له نیوان من و نه واندا نیه، به ویش واز نا پیی . به لکو به لگه ش نه هیتیه وه، به شیکی دیاری و هه ست پی کراو ویزدانی که نه فهرموی: نه گهر من پاشه روژی فهرمانه کام بزانیایه په لاماری نه و شتانه م نه دا بوخوم چاکبونا یه، وخوم نه گیرایه وه له پاشه روژی شتی بوخوم خراب بوا یه له ژبانی نه م جیهانه دا ترشی هیچ شتی نه نه بوم زیانی به من بدایه و یم ناخو شبوا یه، وه که نه فهرموی :

﴿وَمَاسَنِيَ السُّوْءُ﴾ وەنەئە گەیشت بە من هیچ خراپە یە لەهەژاری و برسیتی و هەمو شتی نازاری پی گەیاغایە ، لەبەرئەووی کەس نەلی: پیغەمەر چۆن ئەبی نەهتیه کان نەزانی بەو نزکیە ی لە خواوە هەیه تی، خوا ئەفەر موی تۆ رای بگەیه نەو بلی:

﴿إِن أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ﴾ من نیم مە گەر من فروستاده یە کم خوا پەوانە ی کردوم بۆلای ئیو بە ترساندنن لەسزای خوا ئە گەر ئیو بە وەرپەنەهین و بە موژدەدان پیتان ئە گەر باوەرپەهین بە خواو پاداشتی پاشەرۆژ و پیغەمەرایە تی من .

ئەبی ئیمە لیمان تیک نە چی کارو پیشە ی فروستاده یی پیغەمەرانی خوا کورت هەلپێراوە لەسەر گەیانندی پەیاپی پەروەردە کەرە ئادەمیزاد و ترساندنیانو موژدەدان بە ئادەمیزاد بەسزادانی خراپە کەران و پاداشتی پیو چاکان . بەلام زانین و ناگاداری لە نەهتیه کان و سود گەیانندن و لادانی نازار و زیانبە دەستی خواپە بەتەنها . لەوانیەتە دا روی پیغەمەر کراوە بۆلای باوەرپەهین بە موژدەدان و ترساندنیان، وەك ئەفەر موی:

﴿لَقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بۆ تاقمی باوەرپەهین بە بەهەشت و هەمو نەهتیه کان، بۆئەووی هەمو ئادەمیزادی بزانی ئەو کەسانە سود وەر ئە گرن بە ترساندنو بە موژدەدان کە خواوە نی باوەرپی راستی و بیگومانین . بەلام ئەو کەسانە بی باوەر و لەخوبایین هیچ شتی سودیان پی نابەخشی .

پرسیار/ لە میژووی پیغەمەردا و لە نامە کانی دا هاتوون پیغەمەر ﴿ﷺ﴾ هەوالی داوە بە زۆرتر لە نەهتیه کان ، لەو هەوالانە یە پیغەمەر ﴿ﷺ﴾ فەر موی: پاش من پۆمە کان سەر ئە کەون بەسەر فارسە کاندا، فەر موی: سەلمانی فارسی تاجی کیسرا لەسەر خوی دانه نی، فەر موی: نە جاشی کۆچی دوایی کردو، هەوالی دا بە کوشتنی زەیدی کوری حاریسە و جە عفەری کوری ئەبوتالیب و عەبدولای کوری پەواحە و حوسەینی کوری عەلی و چە ندین هەوالی تری نەهتی، ئەوانە چۆن بەرانبەر ئە کرین لە گەل رسته ی ﴿وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ﴾ هەتا کۆتایی پی هاتنی نایە تە کە ؟

وەلام / نەهتیه کان کۆتایی یان نایەو نایەنە ژمارە . بەلام ئەبی بزانی نەهتیه کان سی

بەشن:

۱- نهییه کان هه یانه خوا خوی په نهانی داوه له بهنده کانی خوی و هیچ کهسی له سهریان ناگادار ناکا له هه رپله به کدا بی، نه بی خوا هه خوی بیزانی، وهک په یدابونی رۆزی داوی، نه و به شیان پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ نایزانی.

۲- نهییه واهه ن خوی مه زن هه ندی کهس له بهنده کانی خوی که خوشی نه ویچن و به ریزن لای ناگاداریان نه کا له سهریان، وهک نه و هی خوی مه زن باسی فهرموه له نایه تی (۲۶) له سوره تی (جیندا) که نه فهرموی: (فَلَا يُظْهَرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ إِلَّا مَنْ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ) یانی (دواپی خوا ناشکرا ناکا له نهییه خوی هیچ کهسی مه گهر کهسی په سه ند بی لای له فروستاده کان. له نایه تی (۱۷۹) له سوره تی نالی عمراندا نه فهرموی: (بهم مانایه خوا کهس ناگادار ناکا له سهر نهییه، به لām هه لئه به ریز لاه فروستاده کانی خوی بو نه و ناگاداری کردنه)، به وینه ی نه و هه ولانه ی پیشوی پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ له بر گهی یه کهمدا .

۳- نهییه واهه ن هه مو کهسی له ناده میزاد و له جنۆکه خوا ناگاداری کردوون له سهریان وهک بونی به هه شت و دۆزه خ و فریشته و جنۆکه و چه ندین شتی تر که واته مه به ست له و نهییه هه ر بو خوابی و لای خوابی و ریگه نه بی بۆلای ناسینیان نه به تاقی کردنه وه نه به نه قل و نه به شتی تر مه گهر به سروش له لایه ن خواوه، خوابش سروش نه نیری بۆلای کهسی خوشی نه وی به زانیی. نهییه کانی خوی به جوړی زانیی خوی داوی بکاو ناده میزاد پیوستیمان بی ی هه بی، دواپی نه و فروستاویه له لایه ن خوی وه هه وال نه دا به ناده میزاد به و نهییه به و جوړه ی له خواوه و هه ر گرتوه. که واته هه وال دانی پیغمه مر به وشته زانیی نهییه نه به لکو گه رانه و هیه له کهسی که وه نهییه نه زانی. جیاوازی نیوان سهر چاوه ی زاین و نیوان گه رانه وه ی زاین زور دورن له یه کزی .

نه و نایه تانه ی به لگهی ییگومانن له سهر بو چایه تی شتی هه ندی له خواوه ن ریکه کان نه لاین : که دلی ناده میزاد به جوړه رپازیه وهک ناوینه نهییه کانی تیدا نه بیری ، نه و جوړه و هه ر گرتنه یان ناوانه به زانیی (له دونی) و نه توانی هه وال بدنه به نهییه کان له جیهاندا . زور جیگه ی سهر سور هیه ره ئینولعه ره بی له جزمی سیه می فتوحاتی مه کیداو له بابی (۳۱۱) نه لی: هه ر کهسی به پاکی و بوخته یی خوی خوشبوی نه و کهسه نه توانی خوی

ته فسیری زمان کوی

بگۆرێ بەهەمو شتی ئارەزووی هەبی لە گیانداران و لە درەخت و ئاوو بەرد. ئەلئ شتی وایش روی داوه. چونکە هەندێ لەخۆشەویستان و خاوەن رینگەکان چووە لای پیریکی خۆی، لەبەردەم ئەودا خۆی گیرا بە ئاو، کاتی بەپیرە کە بیژرا: فلان کەس هات بۆلای تۆو نەچووتە دەرەوه ووتی: بەلئ ئەوکەسە ئەم ئاوهیه.

خوای مەزن لەم ئایەتە ی دوایدا فەرمودە ی خۆی ئەگێڕێتەوه بۆ داوین کردنی یەکی تی خۆی و پوچ کردنەوه ی هاوبەشدانان بۆخۆی بەهۆی شتی کەوه کاربکاتە سەر ئااده میزاد کە بریتیه لە نیشانە ی دروست کردنی ئەم بونە وەرانه هەر لە لایەن خۆیه وه کە کاریکی زۆر بە کخه ره بۆ بی ئاوه ران و ئەفەرموی :

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ

مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا

تَغَشَّيْهَا حَمَلَتْ حَمَلًا خَفِيًّا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا

اللَّهُ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿١٨٩﴾

فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَ لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَلَّى

اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ خوا کە سیکی ئەوتۆیه ئیوه ی دروست کردوه لە کەسیکی تەنها کە ئاوه مه، لەتۆویکی تاکە کەسی و لەرەگەز و سروشتیکی تەنها، بەبی جیاوازی لەنیوان رۆژئاوایی و رۆژھەلاتی و لەعەرەب و کورد و جگە ی ئەوانیش و لەرەش و لەسبی و جگە ی ئەوانیش ولەنیرو لەمی .

تەفسیری زمانکۆیی

﴿ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا ﴾ وه خوا دروستی کردوه لهوته نها کهسه یه ژن و هاوسه ره که ی خوی که حه وایه، بۆ مه بهستی فراوانی و پهره پیدان و مانه وه ی ئیوه، بۆ نه وه ی نه و کهسه دابیشی و نارام بگری و بجه سیته وه له لای نه وژنه و هاوسه ری خوی، خوا پهیدا کردوه له نیوانیا نا دۆستی و خوشه ویستی و بهزه یی و ریز بۆ یه کتری، هدر به و جزه ییش دروستی کردوه بۆ هه موزینده وه ری نیرو مینه یه که بۆ یه کتری .

﴿ فَلَمَّا نَفَسَاها حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ ﴾ دوا یی کاتی نه و کهسه نریکی ژنه که ی بویه وه چه ولای، ژنه که هه لته گری له منال دانی خویا بار یکی سوک که بریتیه له تووی پیاوه که یه کهم جار سوکه دوا یی به وه ی له منال دانیایه نه روا و دانه نیشی هه تا کاتی منال بونی و سوکه له لای .

﴿ فَلَمَّا أَفْقَلَتْ دَعَا اللهَ رَبِّهَا ﴾ دوا یی کاتی ژنه که باره که ی قورسی لیبی کرد له منال دانی دا و کاتی نه وه هات مناله که ی بی ژنو پیاوه که هه ردوکیان زۆر به په روژه وه له خوا نه پارینه وه و داواله په روه رده که ری خویان نه کهن، له و کاته دا نه و باوک و دایکه رو نه کهن بۆ لای خوا .

﴿ لَئِنْ آتَيْنَا صَالِحًا لَتَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴾ به راستی نه که تۆ په روه رده کهر به ئیمهت به خشی منال یکی چاک و پاک و لهش و ره وشتی ته و او بو به راستی ئیمه سوپاسی تۆ نه کهین، خوی مه زن پارانه وه که یان لی وه نه گری دوا یی ئاده میزاد نه بن به دووبهش هه ندیکیان سوپاسی خوا نه کهن وه که پیاو چاکان، هه ندی تریان سوپاسی خوانا کهن، وه که نه فهرموی:

﴿ فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلْنَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا ﴾ دوا یی کاتی خوا به خشی به هه ندی له نه وه ی ئاده م منال یکی چاک و پاک و بی شوره یی و شیرین نه و پیاوو ژنه دانه نین بۆ خوا چه نندین هاو بهش له وشته ی خوا دای به وان یانی کاتی خوا به گو یزه ی پارانه وه ی خویان منالی پیدان نه لاین: نه و کاره چاکه به هوی بته کانه وه و پیروزی نه وانه وه یه، خوا و په یمانه که ی خویانان له بیر نه چیتسه وه، چونکه سروشتی ئاده میزاد به و جو ره یه له کاتی ته نگانه دا خوا نه ناسن له دوا ییدا په شیمان نه بنه وه و گه وره ی خویان له بیر نه چیتسه وه .

ته فسیری زمان کوی

بۆ زانين: نهو نايه ته هه رچه نده ده رياره ي ئاده م و حه وا ها ته وه خواره وه . به لام
 بېگومان ئاده م و حه وا ها وه شيان بۆ خوا دانه ناوه . كه وا ته مه به ست له ناوه رۆكي نهو
 نايه ته هه ندي له نه وه كاني ئاده مه ، نه وه ته خاوه ني ته فسيري به يزاي ماناي رسته ي (جَعَلَا
 لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا) به م جوړه نه كاو و نه فه رموي: موزاف مه حزوفه ، وا ته (جَعَلَ
 أَوْلَادَهُمَا) . ياني داويي كاتي خوا منالي چاكياني دايه مناله كانيان له ناواندا نه كه ن
 به هاو به ش بۆ خوا له جياتي نه وه ي مناله كانيان ناو بنين عه بدولا يا عه بدوره حيم ناويان
 نه نين عه بدولعو زاو عو بدول مه ناف .

﴿ فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ داويي خوا به رزتره ها كتره له شتي بي باوه ران نه يكه ن
 به هاو به ش بۆ خوا . ياني زۆربه ي ئاده ميزادي بي باوه رهاو به ش بۆ خوا دانه نين . ناوه رۆكي
 نهو دوو نايه ته ي پيشوو بۆ روداويكي تايه ته ي نه له نيوان ژن و ميږديكا . به لكو هه ولدانه
 به كرداري ئاده ميزاد كاتي كه توشي گيرو گرتي ناله باربون يا داواي چا كه يه كيان كرد
 په لاماري نه دهن بۆلای خوا به كزيه وه و پيويستي نه كه ن له سه ر خويان و په بمان نه دهن
 نه گهر ناوات و داوا كاغان ها ته دي سوپاسي خوا نه كه ين كه چي كه خوا ناواته كاني نه واني
 هيتايه دي پشت نه كه نه خواو به لئنه كانيان وازلي نه هين . وهك خواي مه زن له و باره وه
 نه فه رموي:

أَيْشُرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلِقُونَ

﴿ ١٩١ ﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿ ١٩٢ ﴾

وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يُتَّبِعُوكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ

أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿ ١٩٣ ﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ

عِبَادٌ أَمثالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا أَلْكُمُ

كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿ ١٩٤ ﴾ أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ

يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يَبْصُرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَذَانٌ
يَسْمَعُونَ بِهَا قُلْ أَدْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تُنْظَرُونَ ﴿١٩٥﴾
إِنَّ وَلِيََّ اللَّهُ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴿١٩٦﴾
وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصَرَكُمْ وَلَا
أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا
وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾

﴿ أَشْرَكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ سَيْنًا وَهُمْ يَخْلَتُونَ ﴾ لایا بۆ بی باوه ران شتی ته که نه هاو بهش
بۆ خوا دروست ناکه نه ههچ شتی که بریتیه له به ته کان و، نه وان دروست کراون، یانی
دروست کردن هه ربۆخوا به ته نه هاو نه فهرموئ به هه رشتی بیهوئ دروستی بکا: بیه
نه وشته کو تو پره نه بی، هه موشتی به به ته کانی ئیوه یشه هه زاری ده رگای خوان له بون
وله نه مانیان و به رده و امیانا وله به خێو کردن و پاراستیان. به تاییه تی نه و بتانه بی گیانن و
دروستکراوی دهستی خۆتانن.

﴿ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴾ نه و بتانه توانای یاریدانیان بۆ بت
په رستنا نه توانایان نه یاریدهی خۆیان بدهن. ناتوانن سوود به خۆیانو به بت په رستان
بگه یه نن. زیان و نازار له خۆیسان و له بت په رستان دوور ناخه نه وه، ئیتر نه و بتانه
ئاده میزادین یادارو به رده و گۆرستان، یاریدان و زالبون و گه ورهیی و به خشین و
سه رشۆری هه مو که سی له بونه و هه ران به دهستی خوان، نه و بتانه دارو به رده و یتیه
ده رخت و به رده کانی تر چۆن ئیوه نه یان په رستی و که چی به چاوی خۆتان نه بینن سه گ و
پشیله میزیان پیداته که ن.

ته فیسری زمانکۆبی

﴿ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ ﴾ . وه نه گهر ئیوهی بی باوه پردارو ههمو ناده میزاد بانگی نهوبت په رستانه و ناوبانگی نهو بتانه بکه ن بۆلای راغویی و نایین دواى ئیوه ناکه ون، بی باوه ری نهوان له بهر نه وهیه دلیان ووشک و په قه و دواى شه یان که وتون، به تاییه تی بته کان له بهر نه وهیه که پرو کوئرو بی توانان و توانای وه لآمدانه وهی که سیان نیه که چی بت په رستان له گهل نهو ههمو عه ییه دا هه یانه نه یان په رستن و به پیروزیان دانه نین .

﴿ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴾ یه کسانه له سه ر ئیوهی بت په رست بانگی نهوبتانه بکه ن بۆ لا بردنی نازارو راغویی و شاره زایی، یا بۆلای نه وهی سودیکیان بی بگه یه نری یاز یا نیکیان لی لادری، یا ئیوه بی ده نگ بن و بانگیان نه که ن له هه ر دوو کاته که دا نهوان و لآمتان ناده نه وه چونکه نازان هیچ شتی نابین .

﴿ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ ﴾ به راستی که سانیکی نهوتو ئیوه نه یان په رستن و بانگیان نه که ن و ناوتان ناو ن خوابه نده و دروست کراوی خوان وینه ی ئیوه، ئیتر ئیوه چۆنیان نه په رستن و نه یان که ن به خوا ی خوتان؟ که وینه ی ئیوه بن دروست نیه داواى کۆمه کیان لی بکری له کارو فرمانی هه ر دوو جیهانتانا، نهو که سه ی داواى کۆمه کی لی بکری هه رخوا یه . نه گهر ئیوه راست نه که ن لهو شتانه ئیوه نه یان ده نه پال نهوان .

﴿ فَأَدْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ ﴾ دواى ئیوه بانگی نهوبتانه بکه ن ئیوه نه یان په رستن له جگه ی خوا دواى با نهوان وه لآمی ئیوه بده نه وه؟ بۆ نه وهی ئیوه بزاتن نهوانه وینه ی ئیوه و زو رتر له پله ی ئیوه نرمترن و شایانی په رستن نین .

﴿ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ نه گهر ئیوه راست نه که ن نهوبتانه خوانو به گومانی خوتان ههمو و شتیکیان بده سه ته . خوا ی راستی نه وهیه که داواى پارانه وه و داخوازی نهو که سانه بداته وه نه یه رستن و وه لآمیان بداته وه، خوا ی مه زن بۆ نه وهی باشتر سه ر شوړیان بکا ههمو که سی له خو یان و جگه ی خو یان بۆیان ده ر که وى گیل و نه زان و بی نه قلن له په رستن نهو بتانه دا و رو نه کاته بت په رسته کانو نه فهرموی .

﴿ اَلْهَمْ اَرْجُلٌ يَمْشُوْنَ بِهَا اَمْ لَھُمْ اَیْدٍ یَّیْطَشُوْنَ بِهَا ﴾ ئایا بۆ ئه و بتانه ههیه دووپسی که به و پێیانه برۆن بهرپێگه دا بۆ پهیدا کردنی چاکه دان به ئیوه و به خۆیان، ئایا بۆ ئه و ان ههیه چه ند دهستی به و دهستانه شتی بۆ به خشن به ئیوه و به خۆیان و شتی بۆ بگرن و بگه نه فریاتان له جیهاندا؟

﴿ اَمْ لَھُمْ اَعْيُنٌ یُّبْصِرُوْنَ بِهَا اَمْ لَھُمْ اَذَانٌ یَّسْمَعُوْنَ بِهَا ﴾ ئایا ئه و بتانه چاویان ههیه به و چاوانه ببینن که ئیوه ئه یان په رستن هه تا بگه ن به هاوار تانه وه له سزا بتان پارێژن، ئایا ئه و بتانه گوێچکه کانیا ن ههیه به و گوێچکه نه شتی بیستن و له پارانه وه تان بگه نو وه لا متان بده نه وه، زۆر رو ن و ئاشکرایه ئه و بتانه بۆ و ده ست و چاو و گوێچکه یان نیه، ئیتر مرو ف نه ختی ئه قلی تیدا بۆ چۆن ئه وه بتانه به و جو رانه بن ئه یکه ن به په رستراوی خۆیان، خوا ی مه زن به نا وه رو کی ئه و ئایه ته هاو به ش دانه ران و وریا ئه کاته وه که ئیوه خو تان له و بتانه چاک ترن و بهر پێ ترن، چونکه ئیوه خاوه نی ئه قلن و شتی بۆ ئه زانن و پسی و ده ست و چاو و گوێچکه تانه ههیه و زمان تان ههیه. به لām به ته کانتان ئه وانه یان نیه، چۆن ئه بی خوا بن و ئیوه ئه و ان به رستن ؟

پرسیار / رانا وه کانی و ینه ی و وشه ی (یَخْلُقُوْنَ وَ یَبْصِرُوْنَ وَ لَھُمْ) بۆ خاوه ن ئه قل به کار دین، ئه بی قورئانی پیرو ز بۆ بی ته قلّه کان چۆنی به کار ئه هیئیی ؟
وه لām / ئه و رانا وانه بۆ جگه ی خاوه ن ئه قلش به کار دین، وه ک خوا ئه فه رموی: (کُلْ فِي فَلْکِ یَسْبَحْنَ یَا اَیُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوْا فِیْ مَسَاکِنِکُمْ) به لām زۆر تر بۆ خاوه ن ئه قل به کار دیت .

﴿ قُلْ اَدْعُوا شُرَکَآئِکُمْ ثُمَّ کِیْدُوْنِیْ فَلَا تَنْظُرُوْنَ ﴾ تۆ بلی: ئیوه بانگی ئه و بتانه بکه ن هاو به شی خو تان و کردو نتان به هاو به ش بۆ خوا و ئه لێن: ئه وانه خوا ی ئیمنه که دو ژمنی هه ره گه وه ی من و دو ژستی ئیوه و گومان وایه ئه بن به یاریده ری ئیوه، له پاشا ئیوه و به ته کانتان به ئه و په ری توانا وه تیی کۆشن و کار بکه ن بۆ له ناو بردنی من و بۆ ئازادام، دوا یی داوایان لی بکه ن مو له تی من نه ده ن و چ شتیکیان ئه و ی بیکه ن به من به گورجی دل تان

خوای مه زن به ورستانه فرمان نه دا به پیغمه مهر ﴿﴾ بلی به وی باوه رانه نه گهر
 بته کانتان شتیان به دهسته به گویره ی گومانی خو تان من به بی هیز نه زانن به رانه به و بتانه.
 ناده ی پنهان بژ بیهن باتوله له من بسین و وازم لی نه بهرن، لایشتان رونه من زور دوژمنی
 نه و بتانه، نه م کاته کاتی هق سه ندنه، من بروام به خوای خوم هدی به دوستی منه و نه م
 پاریزی، من له هه ره شه و گوره شه ی ئیه ناترسم و لاتان رونی:

﴿إِنْ وَلِيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ﴾ به راستی که سی سهر به رشتی
 پاراستی من بکا و یاریده ری من بی خوائکی نه و تو به ناردویه نامه ی خوی که قورانه و
 پاریزه ری به نده کانی خو به تی، هه رخوا سهر دارو دوست و هه لسور پنه ری پیاو چا کانه و
 نه یان پاریزی و داواکانیان جی به جی نه کا که به نده ی بیرو باوه ر پاکن، بیگومان پیغمه مهر
 ﴿﴾ به کی که له و پیاو چا کانه. دوا بی نایا ئیه ی بت به رست نامه تان هدی به و بته کانتان
 نه توان بتان پاریزن؟ له نه نجامدا بژ هه مو که سهر کهوت بهستی و سهر شور بونی بت
 به رستان ده ریش کهوت به رز کردنه وه ی نایینی ئیسلام و موسلمانان.

﴿وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصَرُونَ﴾ و
 که سانیکی نه و تو ئیه نه یان به رستن و هاوریان لی نه کهن له جگی خوا و له بته کانتان
 توانای یاریده ی ئیه یان نه و توانای یاریده ی خو یانیا نیه. له نایه تی (۱۹۳) ی نه م
 سوره ته باسی نه م به به سته کراوه و خوا دو پاتی کردو ته وه، چونکه پیغمه مهر ﴿﴾
 روبه روی بت به رستان نه وه سته که بته کانیا نیه نازاری توشی نه و ناکه ن. که واته
 شایسته به ناماژه بکا بولای نه وه که بته کانیا نیه هیز تریشنه له وه ی یارمه تی ده ربن خو شیان
 سهر بکه ون.

﴿وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا﴾ وه نه گهر ئیه وه ی موسلمان داوا بکه ن
 له بی باوه ران بولای راستی و راغوبی کردنی پیغمه مهر و دوستانی خوا نه وان نه و داوا به
 نایسن به جو ری شایسته ی وه لاملدانه وه ی ئیه وه ی، چونکه زیندوی دل مردوون، نه ورسته به
 جاری تر مانا که ی باسکراوه، لی ره دا دوویات کراوه ته وه له به رمه به سته رسته ی پیشو و.

﴿وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُصْبِرُونَ﴾ وەتۆ بێ باوەڕان ئەبینی تەماشای تۆ ئەکەن و بۆلای تۆ ئەپوان بەرووالت و، ئەوان بەچاوی دل و راستی تۆ نابینن هەتا سود لەتۆ وەرگرن و باوەڕت پێ بەهێن بەهۆی بەلگەی پوونەوه لەسەر پیغەمەرایەتی تۆ، لەبەر ئەوەی چۆنەتە خوارەوه لەدژی تۆو گەراون بەکوێر لەناستی بەلگەپوونەکانی پیغەمەر ﴿ﷺ﴾. ئەو پرستەیە بەدەقە کە ی خۆی پێمان ئەسەلمێنێ کە بتە کانیان وێنەی شیوەو پەیکەرن لە کلێساکان ھەلواسراون و بێ گیان و بێ ھۆشن و بێ ھەستن. عەرەبەکان دەستێکی بالاییان ھەبۆ لە تاشین و نەخشە کێشانی بتەکان بەجۆری یە کە ھجار وائە کەوتنە گومانی بینەرەکان کە خاوەنی ھۆش و بیستن و بینن و ھەستن .

پرسپار/ بڙجي خواي مڙن دووپاتي ڪرده وه ڪه بڻه ڪان ناتوانن ياريدهي خويان و ياريدهي ڪهي تر بدنهو خواهني سوود و زيان گهيانندن نين، نهش فهرموي قاچ ودهست و چاوو گويچڪهيان نيه به جورئ له (۹) نايده ته باسي فهرموه ڪهي نه گهر بيفهرمويابه: نهو بتانه به رڊن بهس نهو بوسه پانڊني نهو مه بهسته ؟

وہ لآم/ بہ راستی بت پرستی زوری سہند بوبہ سہر بیرو باوہ پی عہ رہہ بہ سہر
نہ قلیاندا و خوشہ ویستی بتہ کان تیکہ لاوی خوین و گوشت و گیانیان بوبو لاسایی
کہ لہ پوری باو و باپیری خویانیان نہ کردہ وہ، باوہریان بہو بتانہ بہ ہیزتر بوو لہ باوہریان
بہ خوا گورانی نہ وشتانہ و دہر کردنیان لہ بیرو باوہرو دہرو نیانا ئاسان نہ بو، خویانیان نہ کرد
بہ فیداکاری بو بتہ کانیانو دارایی خویانیان بو دائہ نان، ہہر کاتی باسیان بکرایہ بہ خرابہ
ہہ لئہ چون و تورہ نہ بون، جابوہ پیویستہ لہ بہر نہ وشتانہ نہ و رستہ یہ چہند جاری دووپات
بکریتہ وہ بو بہ زاندنیان بہ تہ و اوای .

لیڙه دا چهند غونہیہ باس ئه کهین: نه گهر یه کی له که شیشه کان هه ولېدا که نه و پدیکره بی گیان وبی هوشانه لایبا له کلیسادا، بۆ نه وه بلئی: نه وه لئو اسراوانه کاغزو بهردن و خاوهنی بیت و پیرۆزی نین ، نامه ی زوریان بۆ بخویننه وه، یابه یه کی له پدیره وانی پیرانی ته ریهت بیژری: وینه ی کا که ی پیرتان و درهخت و بهردی سهر گۆری پیره کنتان سود و زیانیان نه، ئایا هه لۆیستی پدیره وانی نه وه وینه ودرهخت و بهردانه چۆن نه بی،

تہ فسیری زمنا کوئی

به هه موو نه فامیه که وه توانای خوین نه خه نه کاره وه له دژی ره خه گره کانیه وه، بگره گیانی نهو ناموژگاری که رانه نه که ویشه مه ترسیه وه، یا هیچ نه بی دانیش توانیان لی نه هه روژین هه تا بیریان لی بکه نه وه، به هه زاران بوختان و دروین بو دروست نه کهن . کاتی خوی مه زن فرهانی دا به پیغه مهر ﴿ ١١٩ ﴾ بانگی دانیش توان بکا بولای نایینی خوا، به ناده میزاد رابگه یه نی فره موده کانی خوا، فیژی کرده وهی شیرین و کرداری ره وشتی به رزبان بکا نه فره موی :

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ

بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١١٩﴾ وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿١٢١﴾ وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّوهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يَقْصِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بِآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهَدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٣﴾

﴿ خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْنَا بِالْعُرْفِ ﴾ موحه مه د تو ناسانی و بی نازاری وه ربگره بو ناده میزاد و توندو تیژی مه که له گه لیان و خراپه یان له گه ل کردی له وان بیوره ، فره مان بده به چاکه و به ره وشتی پاک، نه وشتانه ی یاساو ده ستور بریاری پیداون له مامه له وشتی تردا فیریان بکه به گویره ی یاسا و هه مو شتیکیان بی بناسینه .

ته فسیری زمان کوی

﴿ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴾ وه تۆ روی خۆت وهر گیره له نهزان و گیل و نه فامه کان و توندو تیژی مه نوینه له گه لیان، به راستی نه و نایه ته هه مو ره وشتی به رزی له نیودایه و باسی کردون. له یاساو ده ستوری ئیسلامدا سی شتی سه ره کی هه ن له کۆمه لایه تیداو زۆر گرنگن له و نایه ته دا باسکراون:

۱- (الْعَفْوَ) یانی ناسانی و سوکی و بی تازاری و بی توره یی له هه موو کرده وه و ره وشته کاناو له به خشی نی دارایدا به شتی زۆر تری بۆ پیوستی ژیا نی مرو ف، تۆ له کردنه وه له ناده میزاد بۆخوی .

۲- (الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ) یانی فه رماندان به چاکه و ناسراو بی له لای ئادمیزاد و رونی به یی ماندوبون. ناده میزاد بزانی که چاکه له ره وشتو له مامه له داو هه مو ده ستوری خوا بریاری له سه ر داوه

۳- (وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ) پرووهر چه رخان له و که سانه به لگهی رۆن کاریان تی ته کا بۆلای راغویی وهر گرتن و سود له نامۆزگاری کردن و شاره زایی کردن وهر نه گرن، زۆر که س هه ن گیل و گه وج و نازاری نه و که سانه نه ده ن فه رمانیان بی نه ده ن به چاکه کردن و قه دهغه نه که ن له وان کردنی خراپه، وینه ی نه و پیاو خراپانه پیوسته ئیمه ده مه ده مه یان له گه لدا نه که ی و به حه وسه له بین له گه لیانا، رۆیان لی وهر گیرین ئارام گر بین له سه ر ره وشتی خراپان له به ر پاراستن و پیزی خۆمان. به لکو بیر بکه نه وه و واز له ره وشتی خراپی خۆیان به یتن .

﴿ وَإِنَّا يَنْزِعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نُزْعًا ﴾ وه نه گه ر شه یان هانی تۆی داو توشی تۆی کرد گومان و خراپه کردن و دوودلی، وای له تۆ کرد پیچه وانهی نه وشتانه فه رمانت پیدراوه بیان که ی له توره بون و فه رمان به چاکه نه دان و پرو وهر نه گه ران له نهزان و نه فامه کان. له و کاته دا :

﴿ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ دوا یی تۆ په نا بگه ره به یاریده ی خواو روی خۆت وهر گیره بۆلای خوا، بۆ نه وه ی خوا په نات بداو به تاریزی له گومان و دوودلی. به راستی

ته فسیری ز مناکۆبی

خوا شاراوێ تۆو گومانی شەیتان ئەبینی، ئەو شتە لەدەلێ تۆدایە و هاتوچۆ ئەکا
لەگومان و دلی تۆ ئەیزانی.

ئەو سێ بیرو باوەرە لەو نایەتەنە یێشو باسیان کرا، ئەگەر نەدەمبزاو دەستیان بێ بگرن،
لەنێوانیاندا دڵپەسی رق و بێزارای نابێ و پەیدانابن و یەکتریان خوش ئەوی، ناشتی
بەلشە کێشی بەسەریان، هاورێتە و دۆستایەتی فراوان ئەبێ، پێغمەری ﴿ﷺ﴾ نامۆزگاری
هاوالەکانی بەو بیرو باوەرەو ئەکرد.

پێغمەر ﴿ﷺ﴾ تورە ئەبێ هەر لەبەرخوا، تورە بونیشی لەبەرخوای هەر لەبەرخوایە،
زۆرجاری وائەبێ پێغمەر تورە بوو لەسەر نەزانیی کەسانێکی ئەوتۆ خوا فەرمانی داو
رویان لێ وەرگێڕی، ئەو کارە خراپە ی ئەوان دلی پێغمەری ﴿ﷺ﴾ ئەجولێتی گفتوگۆیە
بەشایستە پلە ی ئەو نەبێ بەو بێ باوەرەنە ی بفەرموێ. بۆیە خۆی نامۆزگاری کەری
پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بەو ئەفەرموی: ئەگەر بەرێکەوت ئەو شیوانەت توش بوو تورە مەبە و
ئارام بگرە و پەنابە بۆلای خوا، خوا ئەوشتانە ی توشی تۆ ئەبێ ئەیان بیسی و ئەیانزانی و
پاداشت ئەداتەو ئێر خەفەت چیه؟ لەپاشا خۆی مەزن رێگە نیشان ئەدا بەو کەسانە
خۆیان ئەپاریژن لە خراپە لەکاتی توشیان ئەبێ دوودلی و گومان لەشەیتانەو
ئەفەرموی:

﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا﴾ بەراستی کەسانێکی ئەوتۆ
خۆیان پاراستو لەخراپەکانی توشیان بوو دوودلی و گومان لەشەیتانەو، ئەوکاتە
گەیشتی بەوان دوودلی و خراپە ئەسورایەو بەدەزونیان و ئەهات بۆ لایان لەلایە کەو
بیری ئەو شتە ئەکەنەو خوا فەرمانی پێداو و قەدەغە ی کردو لەوان و خۆیان
دور ئەخەنەو لەوانو ئەگەر پێشەو بۆلای راستی و شارەزایی و خۆیان دوور ئەخەنەو
لەکردهوی پەسی شەیتان.

﴿فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ﴾ دوا ی ئەو کەسانە خۆپاریژن لەبێ فەرمانی خوا ئەبینن رێگە ی
راست و خراپ، لەگومانی شەیتان خۆیان ئەپاریژن بەهۆی رێگە ی راستەو، خێلی
شەیتان دوودلی پەیدا کردن کاریان لێ ناکا، ئایین زāl ئەبێ بەسەر هەواو هەوەسی
خراپدا.

بۆ زانین: نه وهی ئیمه تاقیمان کردیته وه له زۆربهی ئاده میزاده وه سی شت پالیان پیوه نه نی بۆ توره بون و رق هه لسان:

۱- پال پیوه نانی خو شه ویستی و خواستی خزمایه تی و نیشتمان پهروه ری بۆ رق هه لسانیان .

۲- پال پیوه نانی نه قل بۆ رق هه لسان و نه قلش زۆرجاران شوینی لاسایی نه که وی ، هه ر شتی نه بی نی یانه بیسی یا بۆنی نکا یاتامی نه کا یا نه ندایمی لی نه که وی نه قل به شیوه کی راست نایزانی. که واته زۆرجار توشی هه له نه بی و ناوه رۆکی هه موشتی نازانی، فونه هه ندی کهس خاوه نی نه قلن، که چی گاو شتی تر به خوا دائه نین، هه ندی دیش عیسا به کوری نه زانن هه تادی .

۳- پال پیوه نانی ئاین بۆ رقه لسان، ئاین پهروه ران زۆرجاران رقیان هه لئه سی له کاتی گالته کردن به ئاین. له بهر نه وهی زۆربهی ئاده میزاد ئایینان لاوازه و نه قلشیان ناته واره واز له ئاین نه هین و ئاین نه روخین له بۆ پاراستی خزمایه تی و پاراستی نیشتمان بگه ره نه قلش نه روشین، چونکه ئاده میزاد خو شه ویستی و خواستی خزمایه تیه که ی پیش ئاین که وتوون و بوون به به شی له له شی له کاتی له دایک بونی وه و ماوه کی زۆرش خاوه نی نه قل نه به به هۆی منالیه وه. له پاشا خوی مه زن ئایینی ناردوه ته خواره وه بۆ گرته وهی ئاده میزاد له سه رکشی و خواستی خرابی خو یان و خزمایه تی و گه رانه وه یان بۆ لای نه قلی ته واهو بیر بکه نه وه له بونه وهران بۆ چه سپاندنی ئاین و باوه ربه خوی بی وینه، هه تا ئاده میزاد وای لی بی بروا پهیدا بکا. هه ر ئایینه هۆی ئاسایش و خو شه ویستی له نیوان ئاده میزاداو به ختیار خویان له ئایندا بزائن و ئاین زالبکه ن به سه ر خواستی خزمایه تی و ره گه ز په رستی و نه قلی لاوازدا، بۆیه خوی مه زن نه فهرموی :

﴿ وَإِخوانَهُمْ عَدُوَّهُمْ فِي الْعَيِّ ﴾ وه براشه يتانه کانی بت په رستان کومه کی و یاریده ی نه و برایانه یان نه ده ن بۆ بی باوه ری و نه ترسان به هیزان نه که ن و رایان نه کیشن بۆ لای بی باوه ری و گونا ه کردن، خراپه یان فیر نه که ن، بت په رستانیش له بهر لاوازی نه قلیان

ته فسیری زمناکۆبی

وخواستی خزمایه تی وره گه زیهرستی دووایان نه که ون و لاساییان نه که نه وه له و کاره خراپانه دا .

﴿ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴾ له پاشا شهیتانه کان کۆتایی ناکه له لادانیان له نایین و راستی ههتا نه گه رپنه وه له گومرایی بۆلای باوه رهینان و خۆیان نه به ستنه وه به گونا هه وه نه وانیش نه بن به دۆستی شهیتانه کان و لاساییان نه که نه وه له بهر خواستی خزمایه تی و مانه وه ی پله و پایه و سامانیان، هۆشی به خۆیان به رنه وه ههتا بگه رپنه وه بۆلای رپگهی راست و شاره زایی و دوور بکه ونه وه له برا شهیتانه کانیان .

﴿ إِذَا لَمْ يَأْتِيَهُمْ بَأْيَةٌ قَالُوا لَوْلَا جِئْتِهَا ﴾ وه هه ر کاتی تۆ نه تهیتابایه بۆنه و بی باوه رانه نایه تی له قورنان و له وه ی نه وان پش نیایان نه کرد، بی باوه ران نه یانوت به ته شه ره وه به پیغه مهر ﴿ ۱۰۰ ﴾ نه وه بۆ نایه تی هه لئا بژیری له خۆته وه دروستی ناکه ی نایا تۆ پیغه مهر نیت، نه و بی باوه رانه گومانیان وابو که پیغه مهر خۆی نایه ته کان ساخته نه هیتی. بت په رستان هه ر کاتی داوایان نه کرد له پیغه مهر: چه ند نایه تی له کاره په کخه ره کان بهی نۆ بۆنه وه بو گالته ی بی بکه ن، نه گه ر نه ختی دوا بکه و تابه هاتنه خواره وه ی نه و نایه ته نه یانوت: بۆله خۆته وه دروستی ناکه ی، نایا تۆ پیغه مهر نیت؟ بۆیه خوا فره مانی پێدا و فره موی به پیغه مهر ﴿ ۱۰۱ ﴾:

﴿ قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي ﴾ تۆ بلی به و بی باوه رانه: به راستی من دوا ی هیچ شتی ناکه وم له خۆمه وه دروستی ناکه م مه گه ر من دوا ی شتی نه که وم به سروس نه هینری بۆلای من له لایه ن پهروه ر دگاری خۆمه وه، زۆر به چاکی بزانی من فروستاده م. به لām فروستاه کاری په کخه ر له خۆیه وه دروست ناکا و ناتوانی هه لبسی به هیچ شتی له نایه ته کانی قورنان، داوا له خوا یش ناکا بۆی بنیری، چونکه خوا هه موو شتی نه زانی. پیغه مهر چاره وانی خوا به په یامی بۆ بنیری به گویره ی ویستی خۆی، نه ویش یگه یه نی به بهنده کانی خوا له بهر فره ماندانی خوا.

﴿ هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهَذِي وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾ ئەم قورئانە چەندین بەلگە یەکن
 ڕوون ئەکەنەوہ بۆ ئێوہ و ڕێگای راستان نیشان ئەدەن لە کاروباری ھەردوو جیھان،
 ڕانومایتان ئەکاو شارەزای راستیتان ئەکا، میھرەبانی و خوشیە بۆتاقمی باوہ ڕئەھیتن ھەر
 لەبەر ئەوہی راستە ویی گرییە، ئەگەر ئێوہ داوای راستی ئەکەن بە گۆڕە ی گومانێ
 خۆتان پێویستە لە سەرتان واز لە ھاو بەشدانان بھێتن و موسلمان بن، ئەگەر وانە کەن
 دەرئەکەوی ئێوہ ھەر سودی تاییەتی خۆتانان ئەوی، ئەوہی راستی بی ھەر باوہ ڕداران
 سوودی لێ وەرئەگرن بەھوی ئەو بەلگانە ی پیشەوہ .

له پاشا خواى مه زن فه رمان ئه دا به پيغه مهر و هه مو ئاده ميزاد به گوى گرتن له قورئان
له کاتى خوښنده ويدا و بير بکه نه وه له رانومايى کردنى قورئان و به لگه رونه کان،
به بى گومان هه رکه سى ووز ديته وه له قورئان و له ناموز گارى کردنى قورئان و به لگه
رونه کانى شايسته ي ميهره بانى و په سەندى و به ختيارى لای خوايه و نه فه رموى :

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ

فَاسْتَمِعُوا لِلَّهِ وَأَنْصِتُوا لِعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ ﴿٦٤﴾ وَأَذْكُرْ رَبَّكَ

فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ

وَالْأَصَالُ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْخَافِينَ ﴿٢٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ

لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ﴿٦٦﴾

﴿وَإِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ ﴿وَهُه رَكَاتِي قُورْآنَ﴾

خوئیرایه وه بدسەر ئێوه ی باوه‌داراندا، دوا ی ئێوه به‌مه‌یه‌سته‌وه گوی‌بگرن له‌خوئێنده‌وه ی
ئهو قورئانه‌هه‌تا له‌ماناکی تیڤگه‌ن و بیر له‌نامۆژگاریه‌کانی بکه‌نه‌وه‌و، ئێوه‌بی‌ده‌نگیش

تہ فسیری زمنا کوئی

بن بۆ بیستی ئەو قورئانە، بۆ ئەوێ ئیوه میهره بانیتان لە گەڵ بکری و شایشتە ی بەزەیی
خوابن و سزاتان نەدری .

هۆی هاتنە خوارەوێ ئەوئایەتە بەتایەتی بۆ نوێژکەرانی ئەو کاتی نوێژکردندا
گفتوگۆیان ئەکرد، بەلکو بۆ هەموو کەسانیکە قورئان بەسەریندا بخوێنرێتەو، هەندێ
لەنوێژکەرانی گفتوگۆیان ئەکرد لەکاتی نوێژکردنیدا بەهاتنەخوارەوێ ئەو ئایەتە
قەدەغەکرا گفتوگۆکردن لەنوێژدا هەتا هەتایە، کەواتە گۆی گرتن و بێ دەنگبون لەکاتی
خوێندنی قورئاندا پێویستە لەنوێژدا و لەجگە ی نوێژدا ، بەلام هەندێ لەهاورێکانی
پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ وێنە ی ئەبو هورەیره . عەبدولای کوری مەسعود، پێویستە بێ دەنگبون
لەهەموو کاتێکدا . بەلای پێشەوا کولەییەو پێویستە بێ دەنگ بون لەوکاتەدا پێشەوای نوێژ
بەدەنگی بەرز قورئان بخوێنێ، نوێژکەرانی پشتی ئەو پێویستە لەسەریان بێ دەنگن . بەلای
پێشەوایان سەعید کوری جوبەیر و موحامید و عەتا پێویستە بێ دەنگبون لەکاتی خۆتە ی
هەینیدا و نوێژدا .

تییینی: ئایا پێویستە بۆ نوێژکەرانی ئەو کاتی نوێژی کۆمەڵدا دووای پێشەوای نوێژەو
قورئان خوێندن، زانیان لەوبارەو ئەم فەرمودانە ی خوارەویان هەیه:

۱- بەلای پێشەوایان: عومەر، عوسمان، عەلی، ئینو مەسعود، مەعزۆ، ئەوراعی،
شافیعی، پێویستە لەسەر نوێژکەرانی خوێندنی قورئان لەنوێژکردندا بەکۆمەڵی ی بەتەنها،
ئێتر پێشەوای نوێژ بەدەنگی بەرزەو قورئان بخوێنێ یابەزمی، ئەبێ قورئانە کەیش سورەتی
فاتحایی .

۲- لای پێشەوایان جابیر و زاهیرەکان پێویستە قورئان نەخوێنێ لەکاتی نوێژی
کۆمەڵدا و لەدوای پێشەوای نوێژەو، ئێتر پێشەوا بەدەنگی بەرز بێخوێنێ یابەزمی ئەو
بیرو بۆچونە ی ئەوان هەلئێژاردە ی پێشەوا حەنەفیە .

۳- لای پێشەوایان: ئینو عومەر، قاسم، زهیری، مالیک، ئینو موبارەک، ئەحەد،
ئیسحاق. نوێژکەرانی پێویستە لەسەریان خوێندنی قورئان لەنوێژی کۆمەڵدا و زمی دەنگی

تەفسیری زمانکۆیی

پیشهوا بۆ خویندنی قورئان. پیوسته نه خویندنی قورئان له کاتی دهنگ بهرز کردنه وهی
پیشهوا ی نوێژ بۆ خویندنی قورئان .

بۆ زاین: ئەو بی‌دهنگیه بۆ خویندنی قورئانی پیرۆز زۆر گرانه له گه‌ڵ گوی گرتن بۆ
خویندنی به‌تایبه‌تی له‌م سه‌رده‌مه‌ی ئیمه‌دا که قورئان به‌زۆری بۆلند وێژو رادیۆ
ته‌له‌فزیۆندا به‌شیوه‌ی گۆرانی ویاری کردن به‌ ده‌نگی بهرز نه‌خویندنی به‌بی‌ئه‌وه‌ی هۆیه
بی‌ بۆ خویندنی قورئان .

ئەو ئایه‌تانه به‌و هه‌مووه مانا زۆرانه‌وه پیشه‌کین بۆ ئەو شتانه دڵ و له‌ش و زمان و پوی
ئاده‌میزاد پاك بکه‌نه‌وه، پێژیان به‌رز بکه‌نه‌وه و ته‌ماشای بونه‌وه‌رانی بالۆ نزم بکه‌ن، بۆ
ئه‌وه‌ی باوه‌ربه خوا بکه‌ن و رزگاریان بی‌ له‌پیس و پۆخ‌لی و چ‌لک له‌هه‌مو رۆیکه‌وه
به‌هۆی بیر کردنه‌وانه‌وه، بۆیه خ‌وای مه‌زن پێمان ته‌فه‌رموی :

﴿ وَاذْكُرْ رَبَّكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ ﴾ وه‌تۆ بی‌ی په‌روه‌ردگاری
خ‌وت بکه‌ره‌وه و ناوی بی‌ له‌د‌ل و ده‌روونی خ‌وتا به‌کرۆ‌لی و به‌ترسه‌وه، باسی بکه‌له‌کاتی
خویندنی قورئان و پارانه‌وه‌داو له‌هه‌مو کاتانی ت‌ریشداو تۆ گ‌فته‌گۆ بکه‌ به‌گ‌فتوگۆیه‌م
ناوه‌ندی بی‌ له‌زۆری نه‌یتی و جگه‌ی ده‌نگی به‌رزبی، چونکه‌ باش‌تر ترس و نیاز ی پاك په‌یدا
نه‌بی. به‌نزمی بی‌پ‌ر‌ه‌وه، له‌نزمیدا بچ‌وکی بۆ خ‌وای زۆتر ت‌یدا‌یه، ن‌زیک‌تره له‌ش‌یری
گ‌فتوگۆه، له‌به‌رچ‌اوی دان‌یشت‌واندا هه‌ر خ‌واب‌یزانی بۆتۆ چ‌اک‌تره .

﴿ بِالْعَدْلِ وَالْأَصَالِ وَلَا تُكِنُّ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴾ له‌کاتی به‌یانی و ئی‌واره‌دا. یانی له‌
هه‌موو کاتی‌کا بچ‌وکی خ‌وت ده‌رب‌خه بۆ خ‌واو بی‌ ئاگا و بی‌ ه‌وش مه‌به له‌شه‌وو له‌پ‌وژ‌دا و،
تۆ بی‌ ئاگا مه‌به له‌یادو له‌ناو‌برد‌ن و پارانه‌وه له‌خ‌واو خه‌ریکی جیهان و گ‌الته‌وگه‌پ و
ر‌اب‌وارد‌ن مه‌به، له‌وکه‌سانه مه‌به یادی خ‌وا به‌زمان و د‌لی‌انانایه، به‌ گ‌فتوگۆی پ‌وچه‌وه‌و
بی‌ماناوه د‌لی‌ان به‌سه‌راوه، له‌پ‌یوستی دان‌یشت‌وان نا‌کۆ‌لنه‌وه .

بۆ زاین: ئەو ئایه‌ته به‌لگه‌ی ئاشک‌رایه له‌سه‌ره‌وه‌ی خویندن به‌ده‌نگی به‌رز وازه‌ینانه
له‌ کاری چ‌اک به‌تایبه‌تی ته‌گه‌ر به‌بۆلند گ‌وتی، به‌تایبه‌تی ته‌گه‌ر ن‌ازاری دان‌یشت‌وان به‌ده‌ن

ته‌فسیری زمان‌کۆبی

ولەخەودا رايان پەرىتىن، ئاۋىردىن ۋىر لەخو پىۋىستە بەم جۆرەبى، ئەبى ۋابزانى كەخو دروستى كىردوۋە بەتەنھا ئەودرۇست كەرى بونەۋەرەنە ۋە بەخىۋ كەريانە، بەتەنھا خو بونەۋەرەن ئەمىرى ۋە زىندىيان ئەكاتەۋە ھەرخوایە كەمجار ئەۋانى ھاوردوۋەتە بەنەۋە، ھەرئەۋىشە ئەيان گىرپتەۋە بۆلەي خۆي. گەۋرەتەن بارو ئاۋىردىنى خو پارانەۋەيە بەم جۆرە ئادەمىزاد خراپە لەگەل براكانى خۇيانا نەكەن لەبەر ترسى خو، گەۋرەتەن لەۋە ئەمەيە خراپەيان لەگەل نەكا بەئومىدى پاداشتى خوای پەروەردگارى تۆ، ئىتر ئەۋكەسان ھەرىشتە كانىن ياهەموو كەسىكى تى خاۋەن رېزو پلەي بەرز لای خو لەئادەمىزاد ۋە جىۋكە. ھەندى لەزانايان لايان ۋايە مەبەست لەۋ كەسان فرىشتە كانى.

﴿لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ﴾ ئەۋكەسانە لەئاستى پەرىستى پەروەردگارا خۇيان بەگەۋرە نارگىن ۋە سەركەشى ناكەن ۋە ھەۋبەش بۆ خوادانانىن ۋ، پەروەردگار لەھەموو كارىكى ناسايشتە دوورئەخەنەۋە كورۋىكچ ۋ ھاسەر ۋ ھەۋبەش يۆئەۋ دانانىن، بەتەنھاۋ بىۋىنەي دانەنن.

﴿وَلَهُ يَسْجُدُونَ﴾ ۋەھەر بۆ پەروەردگارى تۆ سەرشۆرئەكەن ۋ سۆژدەي بۆ ئەبەن لەنۆژداۋ لەجگەي نۆژداۋ پەرىست بۆ جگەي خواناكەن.

زانايان بىرى جىۋاۋزىيان ھەيە دەربارەي سۆژدەبىردىن بۆ خو لەكاتى ئايەتەكانى سۆژدەدا ئايا پىۋىستە يان نا؟ لاي پىشەۋا ھەنەفى پىۋىستە سۆژدە بىردىن لەۋجىگانەدا. لاي پىشەۋا شافىعى ۋ پىشەۋاكەن تى پىۋىست نىە، بەلكو سۆژدەبىردىن چاكەي زۆرى تىدايە.

﴿﴾ سوره تی ئه لئه نفال ﴿﴾

ژماره ی ئایه ته کانی (۷۵) ئایه تن. هه موو ئایه ته کانی له مه دینه هاتونه ته خواره وه، جگه له ئایه تی (۳۰) هه تا کۆتایی ئایه تی (۳۶) له مه که هاتونه ته خواره وه.

پیشه کی: موسلمانان بوبه ئازاوه یان له نیو خویانا له باره ی دهست کهوت و تالانی روژی (بهرده وه) چون بهش بکری؟ چ که سی ئه و دهست کهوته ی بدریتی؟ به کۆچ که رانی مه که که بدری یا به یاریده رانی مه دینه، به لاوانی جهنگ بدری یا به پیرو پاسه وانه کان. ئه گێر نه وه لاوه کانیا ن به په له و به چالاکی چونه نیو جهنگه وه (۷۰) که سیان له بی باوه رانی قورپه ش کوش و (۷۰) که سیان لی به دیل کردن؟ له پاشا داوی تالانه که یان کرد ئه و تالانه ش زۆر که م بو، پیره کان و پیاره به ریزه کان ئه وانه ی که له لای پهیداخه که بون ووتیان: ئیمه پشتیوان و پاریزه ری ئیوه بووین. کۆمه لی تریش له پیرو ماقولان لایه نی پیره کانیا ن گرت. بۆ ئه و مه به سه ته ئه م ئایه تانه ی دوا یی هاته خواره وه. پیغه مه ر ﴿﴾ به ده کسان ی تالانه که ی بهش کرد به سه ریا نا. به بی جیاوازی نیوان پیرو لاو و جهنگ که ر، به بی جیاوازی نیوان کۆچ که ران و یاریدوران، هه ربه وشیه یه پیغه مه ر ﴿﴾ دهست کهوتی بهش ئه کرد به سه ریا نا هه تا ئایه تی (۴۱) ی ئه م سوره ته هاته خواره وه، دوا یی پیغه مه ر ﴿﴾ به گۆر ه ی فره مان ی ئه و ئایه ته تالانی بهش کرد، رۆن کرد نه وه ی مانای ئه و ئایه ته و چۆنیه تی بهش کردنی دهست کهوت به روونی و بهشی کراوه یی له و کاته دا باس ئه کری.

له به ره وه ی بهش کردنی تالان و دهست کهوت په یوه ندی به جیهانه وه هه یه، دارایی جیهانی ش ئاده میزاد رانه کیشی بۆ لای کرده وه ی ناله بار و ره وشتی پهست و ره وشتی بهر زیان که م ئه کاته وه، هه ر دارایی و له وه ری جیهانه خزمان ی نزیک له یه که ئه کهن و کۆمه لانی دۆستی یه کتری په رته وازه ئه کهن و رق و کینه له ده روینا نا ئه رویتی و په یدای ئه کا، بۆ یه خوا فره موی:

ته فسیری زمان کۆبی

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

به ناوی خوی گه وره و میهره بان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَأَتَقُوا اللَّهَ
وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿١﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ
رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ ﴾ هاوړيكانت له باره ی بهش کردنی نه و تالان و دهست

که وتانه ی له بی باوهرانی نه گرن پرسیار له تر نه که نه به چ که سی نه دری ؟

ووشه ی (النفل) به لای شافیه کانه وه به و دارایه نه وتری جگه ی دهست که وت و
تالانی پشه وای جهنگ برپاری نه دا بو که سی به گویره ی بیرو بوچونی خوی له جهنگدا
نازاو کارامه بی و خوی بنویتی، یابریاری نه دا بو که سی هیزی دوژمن لاوازیکا له گهرمه ی
جهنگدا نه لی، نه م نه ندازه دارایه تان نه ده می نه گهر نه و کارانه تان کرد، نیز نه و نه ندازه یه
له تالانی له وه و به ربی یا له مه و پاش بگیری. لای مالیکیه کان نه نفال بریتیه له شتی به بی

ته فسیری ز مناکوی

جنگ بگیری. لای حنه فیه کان بریتیه له وهی هدر که سی بی باوهری بکوژی کهل و پهله که ی بو خویه تی یاشتی به دهست بهی هی خویه تی .

﴿قُلْ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ تَو له وه لامیاندای بلی: کاروباری به شکردنی تالان و دهست که و ته کان نه که ریته وه بو خواو بو فروستاده ی خوا له جو ری به شکردنیانا و به هدر که سی بدن .

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ﴾ دوایی ئیوه له خوابترسن و خوتان پاریزن له نازاوه و دوو به ره کی و، ئیوه چاکه بسازین له نیوان خوتانا به داد به روهری و یارمه تی دانی یه کتری و سهرشوری فهرمانی خواو پیغه مهرین و بو تالانی نازاوه مهره خستین .

﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ نه گهر ئیوه باوهرداری ته واو و له هدره شه ی خوا بترسن و به ته مای پاداشتی خوابن و دوستی یه کتری بن و نازاوه مه سازین بو بهش کردنی دهست کهوت، له پاشا خوی مه زن رونی نه کاته وه که موسلمانی راست نه و که سانه ن که خویان برازیننه وه بهم شیوانه ی خواره وه:

۱- ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ به راستی باوهردارانی ته واو که سانیکی نه وتون کاتی ناوی خوا برای لایانا دلیان خورپه ی پی که و توه و ترساو و له به ریژ و گه وره یی خواو دهسته لاتی بی پایانی. که واته ترساندن له خوا هه رگیز جوی نایینه وه له باوهرداران له کاتی ناوبردن خوادا و له ترسی گه یشتن به خواو به پرسیار و سزای خوا ، به ناواتی به زه یی و میهره بانی خوا دلیان په یوه سته .

۲- ﴿وَإِذَا قِيلَ عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا﴾ وه هه ر کاتی خویترایینه وه به سه ربانا نایه ته کانی قورنان ، نه و نایه تانه باوهره ی تانه کانیانی زورتر و پته وتر نه کردو نارام گرتن نه بون، گومان و دوو به ره کی روویانی تی نه نه کردن .

۳- ﴿وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ وه له سه ر په روهردگاری خویان پشت به ستن و به یاخ هه ر به خوا نه دهن، هه مو کاری خویان هه واله ی لای په روهردگاری خویانی نه که ن و هه ر له خوا نه ترسن و پشت به دهست کهوت و تالان نابه ستن .

ته فسیری زمناکوی

بۆ زانین: پشت بەستن بەخوا تەنھا ھەر بەزمان نە کەئادەمیزاد بڵین: ئیمە پروامان بەپەرورەدگاری ڕۆزی دەری خۆمان ھەبە بەتوندی. بەلکو پێویستە لەسەریان کۆش بکەن و خۆیان ماند و بکەن بەگوێرەی فەرمودەی خوا لەسنور دەرەنە چن کۆششیان بۆ پاداشتی پاشەرۆژ زۆرتربیی و بۆپەیداکردنی دارایی و سامانی جیھان بەگوێرەی پێویستی، ئەو کردەوانە بەوجۆرەیی ئەو پەری پەرستنی خوا. ئەبێ زانین باوەرپون بەخوا تەنھا بۆ ئەو نە کە گەنم و برنج و شتی ترمان بۆ بیاریتیی و ڕزگارێشمان بکا لەنەخۆشی، ئەو باوەرە بەوجۆرەیی راست نە، خوا نایاریتیی، خوای مەزن بۆیە دەست و قاچ و ئەقڵی پێداوین کاربکەین و گەنم و جوو برنج و دەرمان پەیدا بکەین. بەلام ئەو ھەبە ئایینی توند و راست خۆشەویستی رێک و پێک ئەرویتیی لەدەلی ئادەمیزادا بۆ یە کەتری، ئەک گەنم و برنج و دەرمان کە بەزۆری ئازاوەیان بۆ ئەسازتیی، ھەر و ھە زانین و زانیاری ڕۆزی و دەرمانمان بۆ سەوزناکا. بەلام ئەو ھەمان بۆ ئەکەن چۆن دانەوێڵە بچیتین و دەرمان دروست بکەین، ئایینی راستەقیتەو راست ھاتمان ئەدا بۆ زانین و زانیاری و فێرنەبونیان تاوانی گەورە. خوای مەزن سزای ئەو کەسانە ئەدا زانین بەکاربھێتن بۆ تالان و دوژمنایەتی بۆ دانیشتوان، پوختە ئایین فێرمان ئەکا ھەر و ھە ئادەمیزاد بەبێ توێژ و ڕۆژ و ناژین بەبێ پەیدا کردنی گەنم و جوو دەرمانیش ناژین، نابێ بەتەمەلی دابنیشین و پێویستە ھەوێ پەیداکردن و بەجێ ھینانی ھەمویان بدەین.

۴- ﴿الَّذِينَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ باوەرداری تەواو کەسانیککی ئەوتۆن نوێژەکانیان ڕائەو ھەستین بەوجۆرە فەرمانی پندراوە بەسنوریککی دیاری کراو لەمەرج و پایەکانی بێکەم و کوری.

۵- ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ وەبەھەندێ لەوشتە ئیمە پێمان بەخشیوون کردومانە بەڕۆزی بۆیان ئەیدەن بەھەزاران بەزەکات کە پێویستمان کردووە لەسەریان لە پەرستنی خوا، دلایان بەدەست کەوت و تالان و سامانەو ھەبە سترەو.

بۆ زانین: پشت بەستن بەخواو باوەر ھێنان و ترسانی دل شیوازی دلن، نوێژو زەکاتیش کردەوی لەشن، نوێژو زەکات بەرھەمی باوەر ھێنان بەخواو ترساندن لەخواو پشت

تەفسیری زمانکۆیی

به ستن بهو. كه واته نوئژ و رۆژ و له باوه ره وه په دانه بن. به ته نها ئاده ميزاد ناگيرن به باوه ردارى راسته قينه .

﴿إِنَّكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ ئەو كه سانهى ئەوتۆ ئەو پينچ شتانهى تيدابن هەر ئەوانه ن باوه ريان هيناوه به باوه ره تيانى راست و بيگومان، باوه ره تيان به كارو به كرده وه ده رته كه وى ئەك به گفتوگرو زمان و وئژه .

﴿لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ بۆ ئەو باوه ردارانه هديه له لای پهروه ردارى خويان چه ندين پله و پايه و لى خو شبون له خراپه كانيان و رۆزى و سامانى پاك و بى گهردو ره وابه بى ترس و بيم. پله و پايه دانى خوا به باوه رداران زۆربن ياكهم به هوى خو به خت كردن و به كوشت دانى خويانه له ريگه ي خوادا، له و پله يه به رزتر داد پهروه رى ساز كردنى هه رزانى و سود گه ياند نه به ئاده ميزاد و خو ماندو كردنه هه تا ئاده ميزاد به خو شى كامه رانى و به ختيارى و سه ره به ستى بژين له ژير سييه رى ئاسايش و داد پهروه ريدا و ره خساندى هه رزانى بويان، به وانه هه مو رۆزى پاك تران ده ست ئە كه وى كه بريته له به هه شت. كاروانى كه قوره يش له شامه وه گه رايه وه بۆ مه كه بارو بارخانه ي زۆرى شارو به ره ريان پى بويه سه ره رۆكايه تى ئەبو سوفيان به هاو رپتى چل سوارى تر، له و كاته دا جبره ئيل پيغه مه رى ئاگادار كرد به و روادوه، پيغه مه ريش ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ هه والى دا به موسلمانان و فه رمانى پيدان ده رچن و ريگه يان لى بگرن، فه رموى: هيوام وايه خوى مه زن دارايى و سامانى ئەو كاروانه تان پى بيه خشى، هه ندى له موسلمانان زۆريان پى خو شبو و ده رچون و ريگه يان پى بگرن. هه ندى تر يان لايان گرانبوو سستيان ئە كرد بۆ ده رچون، پيغه مه ر ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ چوه ده ره وه گوى نه دا يه بيانو هينانه وه يان، له گه ل (٣١٣) كه س له ها وه له كانى، بۆ روون كردنه وه ي ئەو مه به سه خه خوا فه رموى:

كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ

مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَايِرُهُونَ

ته فسيري زمان كوي

يَجِدُ لَوْنَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا بَيَّنَّ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ
وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٦﴾ وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا
لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ
وَيُرِيدُ اللَّهُ أَن يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ
﴿٧﴾ لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾

﴿ كما أخرجك ربك من بيتك بالحق ﴾ مؤرده دانی خوا به باوه‌داران که چه ندین پله و پایه‌یان نه داتی راست و بیگومانه، به وینه‌ی نه‌وی په‌روه‌دگاری تو توی له‌خانه‌ی خوت که مه‌دینه‌یه ده‌ری کردی بو جه‌نگ کردن و ریگه‌گرتن له‌کاروانی قوره‌یش هه‌رچه‌نده هه‌ندی له‌باوه‌داران لایان ناخوش بو، هه‌ندی له‌زانیان بهم جو‌ره مانای نه‌ورستانه‌یان کردوه :

جه‌نگ کردن راسته ، به‌وینه‌ی ده‌رکردنی په‌روه‌دگاری تو له‌مه‌دینه به‌راستی هه‌رچه‌نده تاقمی لایان ناخوشه چونه ده‌روه‌ی تو بو ریگه‌گرتن له‌کاروانی قوره‌یشه‌کان. زانیان له‌مانا‌کردنی نه‌ورستانه‌دا سه‌رگه‌ردانن، به‌جو‌ری خواونی ته‌فسیری (البحر الخیط) پازده‌مانای بو کردوه، نه‌وی راستی بی‌مانای زوری بو کراوه، به‌لام نه‌و دوو‌مانایه زورچاکن .

﴿ وَإِنْ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهِينَ ﴾ وه‌به‌راستی کومه‌لی له‌باوه‌داران ده‌رچوونی تزیان بی ناخوش بو، هه‌ر جه‌نگ کردنیان بی ناخوش بو، بویه‌شاراوه‌ی ده‌رونی خویان ده‌ربری. به‌لام چونه ده‌روه‌یش بو نه‌وان سوودی زورتربوو .

ته‌فسیری زمانکویی

یانی کاتی پیغمه مر ﴿﴾ ویستی له مه دینه دهر بچی بو گر تنی کاروانی قوره ش تا قمی له باوه داران لایان قورس و گران بو، ووتیان: نیمه توانای جهنگی قوره شمان نیه، دوی جهنه دهر وه له گهل پی ناخو شبر نیشیان چونه دهر وه له گهل تا قمه که ی تردا که پیمان ناخو ش نه بو چونه دهر وه، له ناوه راستی ریگه دا پیغمه مر ﴿﴾ هه والی زانی که قوره شیه کان هاترنه ته دهر وه بو کومه کی کردن بهو کاروانه، پرسى به هاوریکانی کرد بچین به سهر کاتی جهنگه وه یابچینه وه بو مه دینه هه ندیکیان جهنگ کردیان لاناخو ش بو، ووتیان دهر چونی نیمه بو ریگه گر تن بوو بهو کاروانه، زور به یان ووتیان نیمه نه چین به سهر کاتی جهنگه وه به په نای پروژ کردنی خوی مه زنین . له پاشا هه مویان چوون به لای جهنگه وه. نهو نایه ته دهری خست که هاوریکانی پیغمه مر ﴿﴾ له باوه ره وه بوون به دوو به شه وه، هه ریه که یان به هه لویستیکه وه .

﴿يُجَادِلُكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ﴾ نهو تا قمه گفتو گوی به رزو کیشه یان له گهل تو نه کرد له راستی هه لبار دنی جهنگ له لایه ن تو وه که سودی زوری تیدابوو، نهوان کاروانه که یان هه لبار د له بهر دارایی زورو که می پیاوان له گهل نهو کاروانه له پاش نه وه ی پروون بویه وه راستی و هه رشتی تو فه رمانی پی بده ی راسته و خوا له مه و پاش باوه داران سه ر نه خا .

﴿كَأَنَّمَا يَسْأَلُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ﴾ جهنگیان نه وه نده لا گران بو وه که نه وه ی بینین بولای مردن و راپیچ بکرین بولای مردن و، نهو تا قمه ته ماشای مردن و هو ی هاتنی مردیان نه کرد له بهر که می خویان و زوری ژماره ی پی باوه ران .

پرسیار/ موسلمانان به گشتی پیاوانی جهنگا وه ی به دریان نرخانده و ریژی زوریان بو داناو و پله ی به رزیان داونه تی که چی نه بینری قورنان به نا شکرایی سه ر زه نشتیان نه کاو باسی نا ئازیان نه کا بهو بونه وه گفتو گزی به رزیان له گهل پیغمه مر نه کرد وه ک با سمان کرد، له گهل نه وه شیدا راستیان بو پروون بویه وه به هاتنی سه روش و هه والدان پیغمه مر بهو راستیه ؟

وه لآم/ نهو روداوه بهو جوړه له پله ی نهوان گهم ناکاته وه، خراپه یه به باوه پریان ناگه یه نی، چونکه نهوان ناده میزادن و دهر و نیان نه که و یت له رزه وه که. نیشانه و هو ی مردن بینن بائه و په ری باوه پریان ه بی، نهو بهو تهم و دوو که له دلیانا نه ماو نازایی روی تی کردن، زور به خو شیه وه بهر ه و مردن چون و جه نگیان کرد.

﴿وَإِذْ يُعَذِّبُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ الْهَالِكُكُمْ﴾ وه یتوه ی باوه پردار بیری نهو کاته بکه نه وه که خوا به لئین و موزده ی دابه یتوه یه کی لهو دوو تاقمه به راستی بو یتوه نه بی یاسه ر که وتن به سهر قوره شیه کاند ا به بی کار وانه که یا کار وانه که به بی سهر که وتن به سهر یانا.

﴿وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ﴾ وه یتوه پیتان خو شه که جگه ی هیرو شکو بو یتوه بی که بر یتیه له کار وانه که، چونکه چل سوار یان له گهل بو، کهل و بهل بازار گانی نه بو به ده سکه وت بو یان. به لآم تاقمی نهو بهو جهل له مه که وه هاتون به هیروون، هه زار سوار یون به سهر و کایه تی نهو بهو جهل، بو یه پیتان ناخو شبوو رو به پرو یان پرو ن.

﴿وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يَحِقَّ الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ﴾ وه خوا نه یه و ی دهر ی بخاو پایه داری بکا راستی به هو ی فهر موده کانی خو یه وه که فهر موی: به راستی یه کی له و دوو تاقمه بو یتوه نه بی و نایینی پرو ز نیسلام سهر بکه و ی و، خوا بنه بر ی بکا دوا هه مین که سی بی باوه ران. یانی نه ی موسلمانان: یتوه نه تانویست کالو له وه ری جیهان، خوائه یه و ی یتوه سهر بخا به سهر سهر و کایه تی قوره شیدا که دوز منی خواو یتوه، یتوه نهوان له ناو یه ن و که سیان نه مینی به هو ی هیرو بازوی خو تانه وه، به و موزده یه سهر که وتنی یتوه بیته دی، دوا بی کامیان چاکبو؟ سهر که وتن یا ژیر که وتن؟

﴿لِيُحِقَّ الْحَقُّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُحْرِمُونَ﴾ خوا بنه بر یته کای بی باوه ران له بهر نه وه ی خوا پایه داری بکا راستی و نا شکر ای بکا نهو راستیه که نایینی نیسلام به کوشتنی بی باوه ران و، خوا پوچی بکاته وه بی باوه ری و نه ی هیلی و، بالایان ناخو شیی سهر که وتنی راستی و نایینی نیسلام تا و انبارانی قوره یش و لایان خو ش نه بی نه مانی بی باوه ری. کورته ژبانی پیغمه مر و روداوی جهنگی (به در): پیغمه مر ﴿ﷺ﴾ کرا به پیغمه مر له ته مه نی چل

ته فسیری ز مناکوی

سالیدا. له مه که مایه وه دواى بونی پیغمهر (۱۳) سال، له پاشا کۆچی کرد بۆ مه دینه روژی دوو شه مه (۱۲) ره یعی یه که م چوه نیو مه دینه وه، (۱۰) سال مایه وه و کۆچی دووایی کرد له ته مه نی (۶۳) سالیدا روژی دوو شه مه (۱۲) ی مانگی ره یعی یه که م، کاتی له مه دینه جیگیر بو تا قم تا قم هاوړیکانی نه نارد ړینگه بگرن له کاروانی بت په رستان، بۆ ناگادار بوون له هه والیان و تیک دانی ناسوده یی نه وان، پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ سه رو کایه تی (۲۶) جهنگی کردوه و له (۹) جهنگدا خو ی جهنگی کردوه. لیږدها ئیمه نامازه ده که ین بۆ ده رچوونی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ بۆ جهنگی به در، له وجه نگه دا بۆ یه که مین جار هیزی موسلمانان ده ر که وت، به ریچی هیزی بت په رستانی دایه وه که له ماوه ی (۱۳) سالدا نازاری زوری مه سلیمانان نه دا، وهك با سمان کرد نه بو سوفیان له شامه وه گه راپه وه به کاروانیکی گه وروه داراییه کی زوری قوره یشیه کانی پی بوو، هه ندی له وسامانه ی موسلمانان کانی تیدا بوو قوره یشیه کان ده ستیان به سه ردا گرتبو، دوا یی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ هاوړیکانی خو ی کۆ کرده وه و هانی دان ړینگه بگرن له و کاروانه، له (۱۷) ی مانگی ره مه زاندا و سالی دوو هه می کۆچی چونه ده ره وه، به دلی موسلماناندا نه ته هات توشی جهنگیکی گه وره ی واین کاریگه ربی له ژبانی نیسلام و موسلماناندا، جوه کانی مه دینه که سیکیان نارد ناگاداری نه بو سوفیان بکا، دوا یی نه بو سوفیان داوای کۆمه کی کرد له قوره یشیه کان، نه وه ی توانای چهك هه لگرتنی بو له مه که هاته ده ره وه، موسلمانان به ره و به در نه رو ین، به لام نه بو سوفیان ړینگه ی گۆری بۆلای که ناری ده ریای سور، موسلمانان به (۳۱۳) که سه وه به رانه ر زو رتر له (۱۰۰۰) که س له بت په رستان ده ستیان دایه جهنگ (۷۰) که سیان له بت په رستان کوشت و (۷۰) که سیان لی به دیل گرتن و نه وانی تریان هه له اتن، (۱۴) که س له موسلمانان کوژران و که سیان به دیل نه گیرا، دوا ی نه وجه نگه کاری موسلمانان گۆرا له بسی هیزی وه بۆلای هیژو شکوی به رزو بالاتر بو.

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِآلِ

مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿١﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ
 وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ
 عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢﴾ إِذْ يُغَشِّيكُمُ اللَّعَاسُ أَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ
 عَلَيْكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ
 الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ ﴿٣﴾
 إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا
 سَأَلِقَىٰ فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَأَصْرَبُوا فَوْقَ
 الْأَعْنَاقِ وَأَصْرَبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿٤﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
 شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ
 شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٥﴾ ذَلِكَ كُمْ فَذُوقُوا وَآتِ الْكَافِرِينَ
 عَذَابَ النَّارِ ﴿٦﴾

﴿ إِذْ تَسْتَغْفِرُونَ رَبَّكُمْ ﴾ نیره ی باوهر دار بیر ی نه و کاته بکه نه وه ئیره داوای
 فریا که وتن و سهر که وتن نه کهن له پهروه رد گاری خوتان، له و کاته دا که چاره تان نه ماو
 زانیتان نه بی هه رجهن بۆ جهنگ کردن له گهل قوره یشیه کاند ا. کاتی خوای گه و ره زانیوی
 که باوهر داران راست نه کهن و نیازیان پا که هه والی پیدان له سه رزمانی پیغه مه ر ﴿ ﷻ ﴾
 که پارانه وه که م لی وهر گرتن، نه وه ته نه فهر موی:

﴿ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴾ دواي خوا وه لامی ئیوهی دایه وه و پارانه وه کی لی وهر گرتن که به راستی من یاریده ی ئیوه نهدهم به هزار کهس له فریشته کان دین هندیکیان له دوا ی هندی تر یانه وه، نه وه ستن له بهر ده متانه وه و له پشته نه وه جهنگ نه کهن له گه لتان و تواناتان به هیژ ده کهن و هانتان نهدهن بۆ جهنگ کردن، خوا ی مه زن له م نایه ته دا نه فهرموی: من یاریده ی ئیوه نهدهم به هزار کهس له فریشته کان له نایه تی (۱۳۴) ی نالی عیمراندا نه فهرموی: به سی هزار کهس. له نایه تی (۱۳۵) سوره تی نالی عیمراندا نه فهرموی: به پیچ هزار کهس. به چ جوړی نه و سی نایه ته ناوهر وکیان یه که نه گرن و مانا کانیان درژی یه کتری نابن ؟

له وه لامدا نه بیژری: له باسی مانا کردنی نه و دوو نایه ته ی نالی عیمراندا وه لامی نه و پر سیاره دراو ته وه ، برۆن و سهیر بکه ن و تیگه ن .

﴿ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ ﴾ وه خوا نه و یاریدان و هاتی فریشته نه گپرا وه مه گهر مه زده دانه به سهر که وتنی ئیوه و، بۆ نه وه یش ئیوه دلستان ئارام بگری و ئاسوده بی به هوی کومه کییه وه و خوتان رابگرن له جهنگدا، پیوسته ئیوه پشت بیهستن به خوتانه وه نه که ته نها به و فریشته نه، هه مو کوششی خوتان بجه نه گهر بۆ سهر که وتنی خوتان به هوی باوهری به هیژو بازوی خوتانه وه .

﴿ وَمَا التَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ وه سهر که وتن نابی به هوی فریشته کان بۆ ئیوه مه گهر له لایه ن خوا وه ، نه که به هوی ماندوی خوتان و به یاریدانی فریشته کان. به راستی خوا زۆر به دهسته لاته و دوستی خوی سهر نه خا، هه مو شتی له جیگه ی شیاوی خوی دانه نی، ژیر که وتن نه سازینی بۆ له ناو بردنی دوژمنانی خوی و موسلمانان و بۆ سهر که وتنی موسلمانان و دوستانی خوی .

له پاشا خوا ی مه زن باسی شهب جۆره چاکه ی خوی نه کا به سهر موسلمانانه وه بهم شیوانه ی خواره وه:

۱- ﴿ اذْ يُعْشِيْكُمْ النّعَاسَ اَمِنَةً مِنْهُ ﴾ نيوهى هاوړيكانى پيغمهر بيرى نه و كاته بكه نه وه خوا رږاندى به سهر نيوه دا و ونه ووزو خه ويكي سوك له بهر ناسايش نه مانى ترسى نيوه له لايه ن خويه وه، موسلمانان ترسان له زورى نه فهره كاني بى باوه ران، خواته وترسه ي لابرډ له سهر يان به هوى نه و ونه ووزه وه، كاتى بيدار بونه وه نارامى داي پوښين و خوشيان بو پديدابو، به راستى خه و نازارو ترس نايه لى .

۲- ﴿ وَيَنْزِلَ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءٌ لِّيُطَهِّرَ كُمْ بِهِ ﴾ وه خوا رږاندى به سهر نيوه دا نوى له ناسمانه وه له بهر نه وهى خوا نيوه پاك بكاته وه به هوى نه و ناره وه له بى ده ست نويژى و له له ش پيسى و له چلكى له شتان. يانى پاش نه وهى به شى له ناسايشيان وه رگرت به هوى نه و ونه ووزه وه دهر ونيان ناره ووى ناويان كرد، چونكه باوه رداران له بيره كاني به دره وه دووربون، خوى مه زن نه و بارانه ي بوناردن بو خواردنه ويان و بو پاك كردنه وهى له شيان .

۳- ﴿ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رَجْزَ الشَّيْطَانِ ﴾ وه خوا لاي برد له نيوه بيز لى كراوه ي له ش و دهر ونيان له بى ده ست نويژى و له ش پيسى و دوودلى و گومان و ترسى له شه يتان پديدايان نه كا، خوا به هوى نه و ونه ووزو ياريدانه ي خوى گوماني شه يتاني لابرډ .

۴- ﴿ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ ﴾ وه بو نه وه خوابه ستى به سهر دلى نيوه وه نوميد هوارى وسهر كه وتن و برواي بنگومان به نه هيشتنى ترس و دله خوربيتان به هوى ميه ره باني و گه وره يى خوا وه .

۵- ﴿ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَ ﴾ وه هه تا خوا راي بو وه ستينى به هوى نه و بارانه وه پتى و قاچى نيوه و رونه چى له نيو له مدا نه و رسته يه له وه وه هاتره نه و جيگه يه موسلماناني تيدا بو و لم و خولى وردبو، قاچيان نه چوه خواره وه كاتى نه و بارانه بارى نه و له ي پكه وه نوساندو قاچيان دا نه نه چوو .

٦- ﴿إِذْ يُوصِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ إِنِّي مَعَكُمْ﴾ موحه مد تو بیری نه و کاته بکهره وه پهروه ده گاری تو سروشی نارد بولای فریشته کان که به راستی من له گهل ئیوهی فریشته م بو کومه کی یاریدانتان بو چه سپاندنی هیز له دهرونی موسلمانان و هاندانیان .

﴿فَقَبَّحُوا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ دووایی ئیوهی فریشته به هیز بکهن که سانیکی و نه تو باوه رپیان هیناوه، دلپیان بده نه وه به موژده دان به وان به وهی سه رنه که ون به سه ر بت په رستاندا و فریشته کان له پیشه وهی باوه ردارانه وه له وینهی ئاده میزادا نه رویشتن و نه یان ووت: موژده بی ئیوه سه رنه که ون، به بو نه وه باوه رداران هوریه یان به رزبویه وه، دوژمنانیان ترسیان لی په یدابوو له به رچاویاندا ژماره ی باوه رداران زوربوون، هندی له زانایان نه لپن: فریشته کانیش جدنکیان له گهل موسلماناندا کردوه .

﴿سَأَلْنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّغْبَ﴾ من نه خه مه دلی که سانیکی نه و تو باوه رپیان نه هیناوه ترس و بیم له موحه مد و موسلمانان و هوریه یان نه به م.

﴿فَأَضْرَبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ﴾ دووایی ئیوهی باوه ردار به شمشیر بدن له سه ره وهی ملیان و له جیگه ی کوشنده یان. هندی له زانایان نه لپن: نه ورسته یه روی پی ته کری بولای فریشته کان .

پرسیار/ به چ جوړی فریشته کان هاو به شی موسلمانانیان کرد له جهنگدا و یارمه تی نه وانیاندا له جهنگی به دردا به کوشتنی بی باوه رپان بو یابه لپدان یا موسلمانانیان هان نه دا و هوریه یان به رز نه کردنه وه به بی کوشتن و به بی لپدان و نه یان ووت: موسلمانان نازابن بیگومان سه رنه که ون .

وه لآم/ له ونا یه ته دا خوی مه زن هه وائی داوه که فهرمانی داوه به فریشته کان باوه رداران به هیز بکهن و هوریه یان به رز بکه نه وه. به بی گومان نه وانیش فهرمانه که ی خویان به جی هینا، موسلمانانیش هیزپیان په یدا نه کرد و هوریه یان به رزبویه وه، فریشته کان له شیوه ی ئاده میزاد نه هاتن و نه رویشتن به به رده می جهنگاوه رانی باوه ردارانا و هانیان نه دان بو جهنگ. دوژمنانیان ترسی زور که و ته دلپیان، چونکه خوا موژده ی دا به سه ر که و تپیان و به لپنی

ته فسیری زماناوی

خوايش هاته دى و موسلمانان سهر كه وتن، پروالته تى دهر كه وتوى دهقى ماناي نايه ته كان بهوشيوه نيشانى ئيمه داه . بهلام دريژه وشى كردنه وهى چونيته تى نهو پروداوه له كاره نهيتيه كانى خوايه، سروش به جگه باسكردنى به وجوره ي پيشوو هيچ شتى ترى راون نه كردوه ته وه . كه واته چاك وايه ئيمه يش باوه رمان بهو پروداوه هه بى و بى دهنگين له دريژه پيدانى . بى دهنگيوني سروش به لگه توندو تيژه له سهر نه وهى پروابون به دريژه دانه په يوه ندى به باوه ره وه نيه، نه گينا پتويستبو خواى مه زن بوماني راون بكر دايه وه .
﴿ وَأَضْرِبُوا كُلَّ بَنَانٍ ﴾ وه ئيوه باوه رداران، يائيوه فرشته بدهن له هه مو جومگه كانى دهست و قاچى بى باوه ران و له يه كيان بترازين . يانى هيچ هه لى له كيسى خوتان مدهن و چونتان بوجوتبو لييان بدهن و پرش و بلاويان بكهن .

رسته (فاضربوا) له هه ردوو جيگه كه دا فرمان دانه به موسلمانان نهك به فرشته كان چونكه موسلمانان مه بهستن له جهنگدا، هه رچهنده هه ندى له زانايان لايان وايه فرماندانه به فرشته كان . بهلام پتويستى سهرشاني ئيمه نه وهى به پروامان بهو فرماندانه هه بى، ئيتر بو ناده ميزاد بى يا بو فرشته گرنگ نيه .

﴿ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﴾ نه وليدان و ترساندن و سزادانه گرانه بى باوه ران بهو سهختيه به هوئى نه وه وه بو بى فرمانى و دژايه تى خواو پيغه مهريان كرد .
﴿ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾ وه هه كه سى بى فرمانى و دژايه تى و خواو پيغه مهري خوا بكا له نايندا به هه ر شيوه به بى، دوايى به راستى زور سهخت و گرانه سزاي خوا له جيهاندا به گروفتار كردن و به ليدان و كوشتن و ديل كردن، له پاشه پروژيشدا زور گرانه نه گهر به شيمان نه بنه وه وه باوه رنه هيتن .

﴿ ذَلِكَمْ فَلَبَقُوا وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ ﴾ نهو سزا گرانه ناماده كراوه بۆتان، دوايى ئيوه بجيژن به گورجى له جيهاندا له گه ل نه وه يشدا به راستى بو بى باوه ران هه يه سزاي ناگرى دوزه خ له پاشه پروژدا سهربارى نهو سزاي جيهانه نه گهر باوه رنه هيتن .

کاتی خوی مہزن یاریدہی موسلمانانی دا بہ فریشتہ، موژدہی دانئی بہ سہر کہوتن و زالبونیان بہ سہر بت پەرستانا، لہمہ ودوایش قہدہ غہنہ کا لیان ہلہاتن و را کردن لہ جہنگی بی باوہر انداو نہ فہرموی :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحَفًا فَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَنْ يُولِهِمْ يُومِدْ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦﴾ فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنٌ كِيدَ الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾ إِنْ تَسْتَفِئِحُوا فَقَدْ جَاءَ كُفْرُ الْفِتْحِ وَإِنْ تَنْهَوْا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

﴿يا ايها الذين آمنوا اذا لقيتم الذين كفروا زحفا﴾ نہی کہ سانیکی نہوتو باوہرتان ہیناوہ ہر کاتی تیوہ توشان بو بہتوشی کہ سانیکی نہوتو باوہریان نہ ہیناوہ روبہروی نہوان بونہوہو لہ تیوہی باوہردار نریک بونہوہ لیان و پہلاماری تیوہیاندا ئیتر زوربن یا کہم.

﴿ فَلَا تُولَهُمُ الْآوَابَ ﴾ دواپی ئیوه پروو وهرمه گیرن لهوان و پشتیان تی مه کهن بهشکاوی و روخواوی ههلهمهیهن، ههلههاتن هوی کزبوونی ئایینی خوایه و خواری موسلمانان .

﴿ وَمَنْ يُولَهُمْ يَوْمَئِذٍ دَرَهُ ﴾ وههر کهسی رووله بی باوه ران وهر گیر ی و ههله بی بهشکاوی و پشتیان تی بکاو لهو روزه دا که جهنگی بهدره .

﴿ إِلَّا مَتَّحِرٍ فَالْقِتَالِ ﴾ مه گهر نهو وهر گهرانه بو ئهوه بی بگهر پتهوه بو جهنگ کردن دوا ی ههلههاتن و مه بهستی سه رلیشیوانی دوژمن بی و وابزانن موسلمانان شکاون، بهو بونهوه بی باوه ران له خو یان بایی بین و که متهر خه می پروویان تی بکا .

﴿ أَوْ مُتَحِيزًا إِلَى فِتْنَةٍ ﴾ یامه گهر نهوه ههلههاتنه بو ئهوه بی خوی بداته لای کۆمهلی له موسلمانان بو یارمه تی دانیان له کاتیکا ئه بینی دوژمنان ههلههاتیان بو دین و لهوانه یه ئه وتا قمه بشکینن . بو ئه و دومه بهسته نه بی ههلههاتن قه ده غه یه .

﴿ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ﴾ دواپی بهراستی ئه و که سه ی که ههلههاتوو نه گهر پتهوه به خه شیکی زور گه و ره له لایه ن خواوه و شایسته ی خه شی خوایه .

﴿ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبَنَسَ الْمَصِيرُ ﴾ وه جیگه ی ئه و که سه دۆزه خه و، خراب گهرانه وه یه که دۆزه خ بو جیگه ی ئه و که سه .

به کورتی پیویسته خور اگر تن بهرام بهر به دوژمنانی ئاین له جهنگدا و ههلههاتنه ، مه گهر بو ئه وه خو یان بگه یه نن به جیگه یه کی تری چاک بو زالبوون به سه ر دوژمندا ، یانه خشه یه کی باشتر دابری بو ئه وه ی بچی بو لای تا قمی تر له خو یان که له وانه بن دوژمن گه مارویان بدن ئه گهر ئه و که سه نه چی به ده میانوه ، ههر که سی ههله بی به بی یه کی له و دوو هویانه شایسته ی خه شی خوایه .

بهراستی زانیان بریارانداوه به گویره ی ئه و فه رموده ی خوایه به قه ده غه کردنی ههلههاتن له نیو سه ر بازه کاندا مه گهر ژماره ی له شکری دوژمن زور تر بی له و دوو چه نانه ی له شکری موسلمانان . به لām له گه ل فه رموده ی ئه و زانیانه ی پیویسته هه موو کاریکی

جەنگ لەراکردن لە گەرمە ی جەنگداو پالەدان بە کۆمەڵی ترەوێ نابی سەر بە خو
سەربازەکان بەو کارانە هەلسن. ئەوانە هەوالە ی نەخشە ی پێشەواو ی پرسیراوی جەنگە،
نەوێ بێتە هۆی بەرەللائی، ئەو ی پرسیراوێش ئەبێ نەترس و ئازاو ئاین پەرەرو داد
پەرەوێ بێ و خاوەن تەجروبو و تاقی کردنەو بێ لەجەنگدا، پێویستە موسلمانان با
ژمارەیشیان کەمبێ یازۆر هەلنە یەن ئەگەر ی پرسیراوی جەنگ ئە یزانی جیگە گۆرکی
نە کەن و هەلنە یەن بۆ جیگە یە تر بنە بێ ئەبن و تاقیان نامینی لەو کاتەدا چونکە راکردن و
هەلەتەن سوودی هەیە بۆ موسلمانان هەلەتەن دروستە و بگرە پێویستە، بەتایبەتی لەم
سەر دەمە ی ئیمە کە دوژمن چەکی نامادە کراوی زۆر نالە بارو و پوختنەرو کۆمەل کوزی
ناهەمواریان هەیە بۆ لەناو بردن و بنە بێ کردنی زینە وەرەن. بەتایبەتی ترلای هەندی
لەزانیان ناوەرۆکی یاسای ئەو ئایەتە دەربارە ی جەنگی بەدر بو بەتەنها.

﴿فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ﴾ دوا یی ئیوە ی موسلمان ئەو بێ باوەر پانەتان
نە کوشتو بەلام خوا ئەوانی کوشتو. هۆی هاتنە خوارەو ی ئەو ئایەتە ئەمە یە:
موسلمانان لەجەنگی بەدر دا ئەو بو سەرگەوتن بەسەر بێ باوەر پاندا، هەندی لەبێ
باوەرانیان کوشت و هەندیکیان ی بەدیل کردن، دوا یی موسلمانان نزیکبون لەخۆیان بای
ببن، کەوتنە ئەو ی باسی خۆیان بکەن، هەندیکیان ئەیان ووت من فلائم کوشت، یەکی
تریان ئەبوت منیش فلائم کوشت، بۆیە خوا ی مەزن ئەو ئایەتە ی ناردە خوارەو هەتا بۆیان
دەربکەو ی ئەو سەرکەوتنە ئەوان هەرخوا کردو یەتی و دلی ئەوانی بەهێز کرد، هەرخوا
وای ی کردن قاچیان زەوی بگری بەهۆی ئەو باوەر پانەو، هەرخوا بو یاریدە ی ئەوانی دا
بەناردنی فریشتە، هەرخوا بو ترس و بیمی خستە دلی بێ باوەر پان، ئەگەر خوا ی مەزن
ئەو کارانە ی نە کردایە بێ باوەر پان زāl ئەبوون بەسەریانان. کەواتە هەرخوا یە ئەوان بکوزی
هەتا موسلمانان سەربکەون.

خوا ی مەزن بۆ موسلمانانی پونکردووە: پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ لەرۆژی بەدر دا مشتی
خۆلی هەلگرت و فرەیدا بۆلای بێ باوەر پان هیچ کەسی لەوان نەمایەو ئەو خۆل و
زێخە ی بەرنە کەو ی و نەچیتە ناو دەم و چا و ولوتیانەو، بەو بۆنەو بێ باوەر پان سەریان ی

تەفسیری زمانکۆبی

شيو او مو سلمانان په لاماريانندان، خوا بو هم مو و كه سى دهر نه خا نه و كار هى پتغه مهرش
هر خوا كړ دويه تى و نه فهر موى:

﴿ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى ﴾ و هتو فریت نه دا نه و مشته زيخ و خول هى
به روى بى باوه راندا فریتدا كاتى فریت داوه، به لام خوا فهر پيدا. بويه چاوو دهمو لوروى
بى باوه رانى گرته وه، به توانای خوت نه بو، كارى په ك خه ربو خوا به توى به خشى به لى:
زور راسته خوا فهر پيدا، به لام خوا پتغه مهرى هه لېژارد بو نه و فریتدانه، هه تا بو ناده ميزاد
دهر بكه وى مو حه مد زور گه ورهيه و ريزى داوه به سهر همو بونه وهراندا، يه تايه تى
ره وانهى كړدوه بو سهر همو بونه وهران.

﴿ وَلِيْلَى الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءٌ حَسَنًا ﴾ و به لام خوا چا كهى زور گه وره و شيرينى خوى
به خشى به باوه رداران و تاقيان بكاته وه له لايه ن خويه وه، وهك سهر كه وتن و ده ست
كه وت و كوشتن و ديل كړدن و شكاندنى بى باوه ران، بو نه وهى سوپاسى خوا بكه ن و
جارى تر سهر به خو كار نه كهن و نه تر سن له جگه ي خوا، له هم مو كاتيك و ايزانن همو
شتى خوا نه يكا.

﴿ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ به راستى خوا هم مو شتى نه يسي له سوپاس كړدن وپارانه وهى
باوه رداران، نه زانى به مبه به ست و نيازى نه وان بنگومان له وانى وهر گرت و وه لامى دانه وه
و نيازى خويانى بى به خشين.

﴿ ذَلِكَمُ وَأَنَّ اللَّهَ مُهِينٌ كَيْدِ الْكَافِرِينَ ﴾ نه و كارانهى نيوه چاوتان پى كه وت له و
به خششه گه وره و شيرينه دى به نيوه له كوشتنى بى باوه ران و فریتدانى نه و مشته خول و
زيخه و، به راستى مبه به ست له و چا كه گه وره نه وه بو خوا لاوازيكا فيلى بى باوه ران و بى
هيزيان بكاو بوچ بكاته وه فيله كانيان به خستنى ترس له دلينا و په رت و بلاو كړدى بيو
رايان به هوى ناكوكى نيوان خويانه وه.

نه گير نه وه بى باوه ران كاتى دهر چون له مبه كه بو لای جهنگى به در چون بولای خانه ي
خوا و داواى يارمه تيان كړد و ووتيان: نهى خوايه: تو سهر بخه و زال بكه نه و تاقمه ي
به رزو به ريزن لای خوت. خواى مه زن پارانه وه كه ي لى وهر گرتن و فهر مووى:

ته فسيرى ز مناكولى

﴿ إِن تَسْتَفِيحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ ﴾ نه گهر ئیوهی بی باوهړ داوای سهر که و تن بکه ن بؤ که سانی بالا تر و رانمویی ترو بهر پتر ترن لای خوا، دواپی بهر پاستی خوا سهری خسته و که سانی بالا تر و راغویی ترن و سهر که و تنیان بؤ لای ئیوه هاتوه که ئایینی پیروزی ئیسلامه و سهر که و تنی تیدایه بؤ نه و که سانه نه و ئایینه یان و هر گرت، نه و تاقمه بهر پتر و بالا تر موحه مه د و موسلمانان و سهر که و تن و پارانه وه که ی له ئیوهی بی باوهړان و هر گرت .

﴿ وَإِنْ تَتَّبِعُوا فَهَوْ خَيْرٌ لَّكُمْ ﴾ وه نه گهر ئیوهی بی باوهړ کوتابی بهین له بی باوهړی و جهنگ کردن و دژایه تی فروستاده ی خوا و باوهړ داران، دواپی چاکتره بؤ ئیوه دوا ی نه وهی چیشیان کوشتن و دیل کردن و شکانندیان .

﴿ وَإِنْ تَعُوذُوا ﴾ وه نه گهر ئیوهی بی باوهړ بگهر پنه وه بؤ لای جهنگ و دوژمنایه تی موسلمانان و فروستاده ی خوا ئیمه نه گهر پینه بؤ لای یارمه تیدانی نه و که سانه ی سهر که و تن و زالبون به سهر ئیوهی بت په رستانا .

﴿ وَلَنْ تُغْنِي عَنْكُمْ فِتْنَتُكُمْ شَيْئاً وَلَوْ كَثُرَتْ ﴾ وه هیچ سودی به ئیوهی بی باوهړ ناگه یه نی تاقمه که ی خوتان و، باوه کو نه و تاقمه زوړیشن و کو بونه وه کانیان به رده و امیتی و ژماره و چه کتان زوړبن. به چاوی خوتان بینتان نه و کو مه له زوره تان که خوتانتان پیوه هه لئه کیشا چون کوژران و دیل کران و نه گه یشته فریاتان .

﴿ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ بهر پاستی خوا له گهل نه و که سانه یه باوهړ داران به سهر خستن و په ره پیدانیان، نه گهر ئیوهی بی باوهړ پش بتانه وی سهر بکه ون باوهړ بهین به خوا و به پیغه مه ر و بچه نیو ریزی باوهړ دارانه وه .

له پاشا خوا ی مه زن فرمان نه دا به په رستی خوی که نه بیته هو ی سهر که و تن و

نه فهر موی :

يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنَّهُ وَاسْمَ
تَسْمَعُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ

لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصَّمُّ الْبُكْمُ
الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ
وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ ئەى كەسانىكى ئەوتۆ باوەرداران هيتاوه : ئيوه
فەرمانبەردارى خواو فروستاوهى خواين، مەبەستى خوا بۆ باوەرداران ئەمەيه : كەخواى
مەزن رۆنى كردووەتەوه باوەرداران ئەو كەسانەن كە يارىدەى پيغەمەر بەدن،
فەرمانبەردارى خواو پيغەمەر بن لەهەموكاتىكا، هەر فەرمانىكيان پيڤرا بەجيگەى خوى
بگەيهەنن، فەرمان بەچاكە بەدن و قەدەغەى خراپە بكەن، هەر كەسى ئەوانەى تىڤابو
باوەردارى راستەقينەيه .

﴿وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ﴾ وەئيوه رۆو وەرەگيرن لە پيغەمەر ﴿ﷺ﴾، دژى
مەهەستن و، لەكاتىكا ئيوه ئەبيسن فەرمووده كانى خواو ئايەتەكانى قورئان، بيستن و
داواو كردنى پيغەمەر لەئيوه ئەمەيه فەرمانبەردارين، ئيوه موسلەمانين، پيويستە بييسن و
بەدل و بەزمان باوەر بهيتن .

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ وەئيوه وىئەى كەسانىكى ئەوتۆ
مەبن ئەيان ووت : ئيمە بيستومانە ئەو قورئانەو، ئەوان بەجۆرى سودى لى وەر بگرن ناي
بيستن، يانى ئيوه بەوشيوه مەى بيسن وەك ئەو كەسانە ئەى بيسن . يانى خوا قەدەغە
ئەكا لەوباوەرداران وىئەى دوو رۆه كان نەبن دەرئەبرن وەر گرتنى فەرمانى خواو پيغەمەر،
لەدليانا پەنهيانداوه دژايەتى و گوناھ كردن .

﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصَّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ﴾ بەراستى خراپترينى ئەوشتانە
ئەرۆن و ئەجولەين لەزەويدا لای خوا كەرو لائىكى ئەوتۆن راستى ناييسن و نايلىين و
نايزانن بەجۆرى سودى لى وەر بگرن : ئەو كەرو لالانە كەسانىكى ئەوتۆن بير لەهيج شتى

تەفسىرى زمانكوپى

ناکه نه وه هه تا له راستی بگن، یانی باوه داران سوود له راستی وهر نه گرن و بی باوه ران سوود له راستی وهر ناگرن، وه که پرو لال وان له سوود وهر نه گرتن و پروا پی نه کردن و بریار پیدان، خراپ تریشن له ههموو زینه وهران، چونکه نهو زینه وهرانه هه رچه نده گوچکه و زمانیان هه یه ناتوان مانای هیچ شتی بزنان و نایسن و ناتوان گفتوگو بکهن. به لام بی باوه ران نه یسن و زمانیان هه یه و نه توان له مانای شت تی بگن و گفتوگو بکهن که چی خویان له راستی که نه کهن و راستی به زمانیان نایه. که واته خراپ ترن له نازل. نهو که پرو لالانه که سانیکی نه و تون فرمانی خوا نازان وهری ناگرن.

﴿ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّاسْمَعَهُمْ ﴾ و نه کهر خوا بیزانیایه نهو که پرو لالانه راستیان تیدایه و نه یانه وی باوه رهیتن، به راستی خوا راستی به وان نه یسان و باوه ریان نه هیتا. بیگومان خودای مه زن ههمو شتی نه زانی و ناگاداره نه وان باوه ریا نهرن

﴿ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا ﴾ و نه کهر خوا نه رمی له گهل بگردنایه و به وانی بیسانیه نهو قورئان و راستیانه به راستی نهو بی باوه رانه پشتیان نه کرده باوه رهیتان و رویان وهر نه چهر خان له فرمان بهرداری. به لام خوا چاکه لهو که سانه دا ناینی، چونکه دهرونیکی پیسیان هه بوه، دهرونیان ناماده نه بوه بو وهر گرنتی باوه. که واته بویه چاکه ی به وان نه یسان له بهر نه وه به جوړی وهری ناگرن سوودیان پی به خشی.

﴿ وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴾ و نهو که سانه روی خویان وهر نه گیرن له وهر گرنتی راستی و به دل باوه ری پی ناکهن. بی تراوه: ووتیان به پیغه مهر ﴿ ﷻ ﴾: تو قوسه ی بو نیمه زیندوو بکه ره وه چونکه نهو پیاویکی به فیره و شایه تی بدا پیغه مه ری هه تا نیمه پروات پی بکهین، خوا نهو نایه ته ی ناردده خواره وه، فهر مووی: نه گهر زیندووی بکهینه وه و گفتوگوی نهویش بیسن پشت نه کهنه نهو گفتوگویی نهو، نه وان روی لی وهر نه گیرن.

بو زانین: ناده میزاد نه کرین به دووبه شه وه:

۱- هه بانه داوای راستی نه کهن و نه یانه وی راستی وهر بگرن، روتیشن له مه به سستی تاییه تی خویان. به لام باوه ره هیچ شتی نایه رن و هیچ شتی بو خویان هه ل نابترین به بی

ته فسیری زمنا کوی

به لگه و نیشانه، دواى ووردبوونه وه له و به لگانه و دوزینه وهى راستى بیرى خویان له سه ر
نه و راستیه دائه نین و باوه رى بى نه هین .

۲- به شى تریان به شوین به لگه دا ناگه رین، چاویان هه ر له نیچیری خویانه . باوه ریش
به هیچ به لگه یه ناکه ن، جگه ی سوودی خویان باوه ریان به هیچ شتى نی یه، هه رشتى سوودی
تایینه تی خویانی تیدانه بى به ده میه وه ناچن و باوه ش نه که ن به سوودی خویانا باوچ و
خراپیش بى به گویره ی ناین، هه رشتى سوودی تاییه تی خویانی تیدانه بى نایانه وه ی باراست
و پاکیش بى .

خوای مه زن به بى جیاوازی بانگی هه ردوو به شه کان نه کا بۆلای راستى . به لگه یشیان
پى نه به خشى به یه کسانى له دواى رۆن کردنه وه ی به لگه کانیش بۆیان، له دوایدا
نه و که سانه یان وه لآمى خویان دایه وه و سوودیان له فه رمۆده کانی خوا

و هه رگرت، خوای مه زنیش نامۆزکارییان بۆ پتر نه کا . چونکه خوا زانیویه تی راستییان
وهه رگرتوه . به لآم نه و که سانه یان جگه له سوودی تاییه تی خویان هیچ شتى تریان ناوى،
وولآمى خواناده نه وه چونکه سوودی تاییه تی خویان به دى ناکه ن، خوا وازیان لى دینى و
نه زانى نامۆزگارى هیچ سودى به وان ناگه یه نى، بۆیه نه فه رموى نه گه ر خوا بیزانیابه
له وانا چاکه هه یه به وانى نه بیسان نه و چاکه یه و نامۆزگارى نه کردن، نه گه ر یشیان
بیستایه رویان له و چاکه و راستیه وه رنه گه ران . چونکه به گویره ی هه وه سی نه وان نه بو .

له پاشا خوای مه زن فه رمان نه دا به باوه رداران که وه لآمى پیغه مه ر بده نه وه و فه رمان
به رداری نه و بن و نه فه رموى :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَٰهٌ

مُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾ ئەى كەسانىكى ئەوتۆ باوەرتان هێناوێ: ئێوە وەلامى خوا و فروستادهى خوا بدەنەوێ بە فەرماندارى ئەوان و سەرشۆر كردن بۆ فەرمانەكانيان. بە وەلامدانەوێهه ههچ جوړه كهم و كورپى تێدا نه بێ. وەلامدانەوێ بۆ زۆر شتە: جەنگ كردنە بۆ خوا و شتى تریش.

﴿إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُخِيقُكُمْ﴾ ههركاتى فروستادهى خوا بانگى ئێوەى كرد بۆ لای شتى ئێوە زیندو ئەكاتەوێ لەزانباریه ئاینیه كان و دەستورى ژيان لەجیهاندا، ئەو شتەى ئەبێتە هوى رێزى ئێوە لە جیهانداو بەختیارى ئێوە لەپاشەرپۆژدا. بێگومان هەمو زانیاریه پزیشكى یا ئەندازیار بێ و جگه ی ئەوانیش هوى زیندوو كردنەوێ ئێوەن.

بۆ زانین: ههركهسێ به راستی وردبیتەوێ له زانستیه ئاینیه كان ئیسلام دهستی ئەكهوێ كه هه موو بنچینه ی بیروباوهر و هه مو لقه كانی دهستورو یاسای ئیسلام چه قیون و راوه ستاون له سهر ئەوێ بانگی هه مو ئاده میزاد بكا به ئاشكرایی بۆ لای كار كردن له بهر ژيانی جیهان و بۆ مانه وه یان، به ته مه لێ و ته وه زلی دانه نیشن بۆ كار كردن بۆ به ختیاری هه ردوو جیهان، كه واته باوهره یان به خوا پال ئەنێ به ئاده میزاده و و پێوستی ئەكا له سه ریان كه خویان ماندوو بکهن و هه ول بدهن بۆ چه سپاندنی سه ره به ستی و رزگاربون له كۆتی به ندایه تی و به پر كردنی كۆیله یی، بۆ جگه ی خوا سه ر دانه نوێن و نه یه لێن بێ باوهری و سته م و داگیر كردن بلاو بیه وێهه به گوێره ی توانای خویان، راسته وخۆ كار به دهستان لێ پرساون له لای خواو هاو نیشتمان، میژوو رو نیشی ئەكاتەوێ سامان و دارایی و پله و پایه و ره گه ز هه چ نرخیکى بۆ دانه تراوه لای ئاینی خوا، جگه ی راستی و دادپه روه ری نرخى نه، ناگو نجی ژيان و بوژانه وێ چاك و به تین به جگه ی سه پاندن و پایه دارى یاساو ده ستورى قورئانی پیرۆز، ئەمه یشمان له بیر نه چێ باوهره یان به په یام و فروستاوه یی مو حه مه د ﴿﴾ بروا هینانه به ده ستورى برایه تی و یه كسانی و سه ره به ستی و پاراستنی ره وشت و مرۆفایه تی و دادپه روه ری له نیو ئاده میزادا، باوهره یانیه شه به وێ پێوسته هه مو شتی بگه رتیه وێهه بۆ لای ئەوانه و ئاستی دۆستایه تی له نیو ئاده میزادا به گوێره ی یاسای دیاری كراو بۆیان، چونكه ره وانه كردنی پێغه مه ر ﴿﴾ بۆ لای هه مو

بونه وهران ئاوات و مهبهسته که ی راغوی بی و به اختیار کردنی نه وانه، باوه پیتانیش به
 رۆزی دووایی، ئاده میزاد نابی دهستی لی بدردا چونکه به بی سوود دروست نه کراون
 لی پسران له هه موو کرده و هیانا گه وره بن یا بچوک، پاداشتی چاکه و خراپه ی خویان
 وهر نه گرن، نه وانه هه تا نیستا باسکران بیرو باوه ری بنچینه یی ئایینی ئیسلامن و به بی
 نه وانه مروّف به ئیسلام دانان ری .

لقه کانی ئیسلامیش دوا ی نه وانه ی پیشو له پله ی دوو هه مدان و بریتیت له هه رشتی
 سوودی تایه تی یا سوودی گشتی تیدابی بۆ ئاده میزاد له هه موو رۆیکه وه ره وای دروسته و
 پیوسته جی به جی بکرتن، هه رشتی نازاری تایه تی گشتی تیدابی دروست و ره وانین و
 قه ده غهن .

به کورتی بانگ کردنی خوا و پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ بریتیه له وه ی نه و ئایه ته ی پیشو
 فه رمانی پیداه به بی په رده که نه وشته زیندو که ره وه ی ئاده میزاده به بی جیاوازی، که واته
 بۆمان ده رکه وت ئیسلام له گه ل ئاده میزادایه ده رباره ی ژیان و بوژانه وه یان و
 دوور خسته وه یان له نازار، هه رکه سی بانگی ئاده میزاد بکا بۆ لای شتی بیته هۆی مردنیان
 و نازاردانیان و روتانه وه یان و ستهم کردن له وان و گیروگرفت پهیدا کردن له ناویانا و
 نه یه لن به ره وه پیش برۆن دوژمنی خوا و پیغمهر و مروّفایه تین . هه مو که سیکیش به گویره ی
 نیازی دهرونی خۆی پاداشت وهر نه گری .

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ ﴾ وه ئیه ی باوه ردار بزنان به راستی خوا
 نه که وینه نیو مروّف و دلی مروّفه وه، یانی خوا نه خاته دلی مروّفه وه شتی دلی مروّف
 لابدا له مهبهست و نیازی خۆی له بهر شتی خوا نه وشته ی نه وی، نه و رسته یه وینه
 هینانه وه بۆ نزیککی خوا له بهنده ی خۆی، ناگادار کردنه وه یه له سه ر نه وه ی خوا ناگاداره
 له سه ر شاراهه کانی دل که خاوه ن دل بی ناگیه له وشاراوانه، ههروه ها هاندانه له سه ر
 په له کردن بۆ پاک کردنه وه ی نیازی دله کانیان، زۆر راسته خوا له هه موو شتی نزیکتره له
 مروّفه وه به بی جیگه ی دیاری کراو بۆ خوا له دلی مروّف و جگه ی دلی مروّف، خوا

نەزانى چ شتى مروف كوئر نه كا له بينى راغوى بون و گومراى و نەزانى مروف كاميان
هەلنە بژىرى، دلى باوەرداران نە پارىزى بە بەر دەوامبونی لەسەر باوەر، بى باوەرانی
نە پارىزى بە بەر دەوامبونی لەسەر بى باوەرى هەریە کەیان بە گوێرەى نیازی خویان و
هەلنە زاردەى خویان .

بۆ زانین: دلى مروف جیگەى باوەر و جیگەى بى باوەرى یە، شوێنى نیازی پاک
دووڕوپی یە، جیگەى خوشەوێستى و کینە یە، هەر لە دڵەو هەموو کردەو یە کى چاک.
خراب دەرئەچى، ئەگەر دڵ نەبوا یە مروف نەئەبو بە مروف و خاوەن ئەقل نەئەبو، لە دلى
ئادەمیزادەو بەرست و نافەرمانى دانراو بەو دانانە هەلیان لە کيس چو، خواش ناگادارە
چ شتى کيان لە دلى خویانا داناو لە چاکە و خراپە .

﴿وَاللّٰهُ يُخْشِرُونَ﴾ وەئێوە بيشران بەراستى ئێوە بۆ لاى خوا کۆ ئەکرێنەو لە پاش
مردنتان و زیندوبونەو تان ، هەتا هەموو ئادەمیزادى پاداشتى بەریتەو بەو شتى کردویانە
ولە دلیانا پەنھاندانە .

مەبەست لە ناردنە خوارەو ی ئەو ئایەتە ئەمە یە: خواى مەزن هانى ئادەمیزاد ئەدا بۆ
بەرست و فەرمانبەردارى بەر لەو ی نیشانەى مردن بێتە خوارەو بۆ لایان کە لە و کاتەدا
هەلیان لە دەست دەرئەچى، خوا لە دلیانا بوە ئاوات و نیازیان چى بوە، بە مردنیان هەمو
ئاواتیان لە کيس چو، جارى تر نایەنەو بۆ جیهان. هەندى لە زانایان مانای (يَحُولُ بَيْنَ
الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ) بەم جوړە کردو: یانى بەراستى دلى مروف لە ژێر دەستەلاتى خوادایە ئەم دیو
ودىو یى ئەکا بە هەر جوړى ئارەزووى هەبى .

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا
مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾
وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ

أَنْ يَخْطَفَكُمْ النَّاسُ فَعَاوِنَكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ ۚ وَرَزَقَكُمْ
 مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا
 لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمْنَتَكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ
 ﴿٢٧﴾ وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ
 عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ تَنْقُؤْا
 اللَّهُ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ
 اللَّهُ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ
 لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

﴿ وَ اتَّقُوا فِتْنَةً ﴾ وهیو خوتان بپارێژن له سزای گوناھای زیانه که ی بۆ گشت که سی، وهك بریاردان بۆ کاری خراپ له که سانیکه وه له نیو ئیوه دان. تیکدانی کۆمهلی دۆستی یهك بن. بلاو کردنه وه ی شتی به درۆ نه بوی، بۆ ئه وه ی دانیشتوانی بی تاوان تووشی نازار بن .

﴿ لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ ﴾ ۞ ئەو سزايە توشى كەسانىكى ئەوتۇ نايى ستمە كەيان كىردو بەتايەتى، بەلكو ئەو سزايە ھەموو دانىشتوانى ئەو جىگەيە ئەگرىتەو تەوانبارن يا بى تەوان، چاك و خراپان وەك يەك ئەگرىتەو .

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾ ۞ وەئىو بزانن كەبەرەستى خوا سزاكەى زور سەخت و گرانە بو كەسانى ستمە كەيان سەربكىشى بو لای دانىشتوانى بى تەوان .

تہ فسیری زمنا کو پی

﴿ وَ اذْكُرُوا اِذْ اَنْتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْاَرْضِ ﴾ وه ئیوهی هاوه لانی پیغه مه ر
﴿ ﴾ بیری نه وکاته بکهنه وه ئیوه ژماره تان که مېو بیچاره و چهوسیتراوه بون لهزه ویدا
به رله وهی ئیوه کوچ بکهن .

﴿ تَخَافُونَ اَنْ يَّخْطَفَكُمْ النَّاسُ ﴾ ئیوه نه ترسان له بهر لاوازیان که ناده میزادی
دانشتوانی مه که ئیوه بدزن و له مه کهیش دهرتان بکهن و نه وپه ری سزاتان بدهن، چونکه
نه وان خاوه نی هیژبو ن و ئیوه بی دهسته لات .

﴿ فَاَوَاكُمُ وَاَيَّدَكُمُ بِنَصْرِهِ ﴾ دووایی خوا جیگه یه کی خاوه ن ئاسایشی دا به ئیوه و
مه دینه ی کرد به نیشتمان بو تان و خوا ئیوه ی به هیژ کرد به هوی یارمه تیدانی خو ی و
به دانشتوانی مه دینه .

﴿ وَ رَزَقَكُمُ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ﴾ وه خوا به خشی به ئیوه روزه پاکه کان له دهست که وتوو
دارایی بی باوه ران که له بهر ئیوه بو هیچ که سی له باوه دارانی پیشوو ره وانه کرابو بویان
نه و دهست که وتوه بخون .

﴿ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ بو نه وهی ئیوه سوپاسی خوا بکهن له سهر نه و هه مو چاكانه خوا
به خشی به ئیوه و ئیوه ی حه سانه وه له مه دینه به بی ترس

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ﴾ نه ی که سانیکی باوه رتان هیناوه:
ئیوه ناپاکی مه که ن له گه ل خوا و فروستاده ی خوا له هه مو رویکه وه، نه بی بزائن ناپاکی
ته نها به وه نابی ئیوه واز له نویژ و رۆژو به یتن. به لکو ناپاکی زور گه وره نه وه یه کاری
ناشایسته بکری له گه ل موسلمانان و له گه ل نیشتمانا. سیخوری مه که ن، بو نه وهی
تاوانباران و خوا نه ناسان و سیخوره کان بینه کار به دهست و پیشه وایی بگر نه دهست و
فرمان ره اوی به دهستیایی، دانشتوان بی دهنگ دانشن و یارمه تیان بدهن و جهنگیان
له گه ل نه که ن به گویره ی توانای خو یان، سه رباری نه وه ییش واز له نویژ و رۆژو و پیروست
کراوه کانی تر به یتن و دلشیان پیسی .

﴿ وَ تَخُونُوا اٰمَانَاتِكُمْ ﴾ وه ناپاکیش مه که ن له گه ل نه وشته نه ی لای ئیوه دانراون و
به ئیوه سپیراوان. وه ک دارایی و نویژو ناموس و په یمان و به لئین، ئیویسته نه وشته نه لاتان

دانراون بیده نه وه به خاوه نه کانیاں به بی دهستکاری کردنیاں، به لام له وانه یش گه وره تر ناپاکی کردنه له گهل هه ژاران و یارمه تیاں نه دری بو ورگرتنی مافه کانیاں به گویره ی تواناو ریگه به دسته مکاران نه گیری .

﴿ وَأَلَّيْمُ تَعْلَمُونَ ﴾ وه ئیوه بزائن بهوشتانه ناپاکن و به نیاز و مه بهسته وه بیان کهن، چ که سی بی ناپاک تر له وه پهلاماری گوناوه و سته مکردن بدا به دهستیان قهس .

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ فِئْتَةٌ ﴾ وه ئیوه بزائن که به راستی دارایی و مناله کانتان ناشوب و دهر دو ناخوشین، خوشه ویست و دل پیوه به سترای ئیوه و هو ی تاقی کردنه وه ی ئیوه .

که واته پیویسته له سهرتان دارایی و منالی خوتان قه ده غه نه کهن له هه لسان به پیویستی ناین و نیشتمان، به شیوه به ئه و انتان خوش نه وی که ریگه بگرن له راستی و له چاکه، دارایی به رهمی دهسته و مناله کانتان به ستراون به دل تانه وه، به رچاوته نگ و ترسنو کتان نه کهن به رانه ر راستی ناین .

﴿ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾ وه ئیوه بزائن به راستی له خزمهت خوادا هه به پاداشت و مزه ی زور و گه وره، مرو فی ژیر نه و که سه به هه موو ئاواتی نه وه بی نه و پاداشته گه وره به له کیس خوی نه دا، ریتری مناله کانی و دارایی خوی نه دا به سهر نه و پاداشته گه وره به دا .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا ﴾ نه ی که سانیکی نه و تو باوه رتان هیناوه : نه گهر ئیوه له خوا بترسن، ههرشتی خوا فره منی پیداوه بی کهن و ههرچی قه ده غه کردوه نه ی کهن، ناگاداریان بکهن به نه پتی و به ناشکرا خوا پهیدا نه کا و نه سازینی بو ئیوه راغویایی و پوناکیه، راست و بوچ و چاک و خراب جوی نه که نه وه بو ئیوه .

﴿ وَيَكْفُرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ﴾ وه خوا دا نه پو شی خرابه کانی ئیوه که له وه و به ر کردوتانه له جگه ی گوناوه گه وره کان و، خوا خوش نه بی له گوناوه گه وره کانتان له پروژی دوواییدا، نابروتان نابا به دهر خستنی گوناوه کانتان .

تهفسیری زمناکویی

﴿ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴾ وه خوا. خاوه نی گه وره یی و به خششی گه وره یه به سهر هموو بونه وهرانه وه، به تاییه تی بو ئه وکه سانه به ته مای خوشه ویستی خواو لی بوردنن، خوا به خششی خوی قه ده غه ناکا له تاوانباران، چاکتر له باوهرداران قه ده غه ی ناکا له هه ردوو جیهاندا .

له نایه تی (٢٦) ی ئه م سوره ته دا خوا ی مه زن باسی چاکه ی خوی کرد به سهر موسلمانانه وه به گشتی، له م نایه ته ی دوا ییدا خوا باسی چاکه ی خوی ئه کا به سهر پیغه مه ره وه ئه وه له لایه که وه، له لای تره وه زانایانی میژوو ناس ئه فهرموون: بی باوه رانی قوره یش له (دارو نه دوه) کۆبونه وه له باره ی پیغه مه ره وه ﴿ ٢٧ ﴾ پێک هاتن و بریاندا به ههر جوړی بی خویان رزگار بکه ن له موحه مه د ﴿ ٢٨ ﴾ ههر که سی له و دانیشه تانه به جوړه رهنگی بیرو باوه ری خوی ده رب ری، هه ندیکیان ووتیان: به ندی ئه که یی و پی ونی ئه که یی، هه ندی تریان ووتیان له مه که ده ری ئه که یی، هه تا دی، ئه بوجه ل ووتی: له هه مو بنه ماله یه کی قوره یش لاویکی ئازا و نه ترس هه لئیرن و خویان بکه ن به خانوی موحه مه دا له ناکاو وله کاتی خه وتندا هه موویان به یه کجار شمشیره که ی خویان بکیشن به موحه مه دا بیکوژن، به وشیه وه ی خوی نه که ی بلاو ئه بیته وه به سهر هه مو بنه ماله کانی قوره یشدا، ئه و کاته بنه ماله ی هاشم توانای جهنگی هه مو هۆزه کانیان نای له دوا ییدا رازی نه بن به وه رگرتنی خوین، دانیشه تانی ئه و کۆره به و بیرو بۆچونه رازی بوون به گشتی ، دوا یی خوا ی مه زن ئه و هه واله ی دا به پیغه مه ر و فه رمانیشی پێدا له مه که به چیه ده ره وه، پیغه مه ر ﴿ ٢٩ ﴾ فه رمانی دا به عه لی کوری ئه بو تالیب له جیگه که یا بجه و ی، عه لی به رگی پیغه مه ری کرده به ری خوی وله و ی راکشا، پیغه مه ر فه رمانی دا به عه لی ئه و شتانه ی دانیشه تانی مه که لایاندا بوو بیداته وه به خاوه نه کانیان، له پاشا پیغه مه ر ئه بو به کری له گه ل خوی برد و

چونه دهره وه، سی شهو له نه شکه وتی سه وردا خوځان په نهاندا کهړوژ بریه وه بی باوه ران
 پیغمه ریان له جیگه ی خوځا نه بی، له عه لیان پر سی هاوړیکه ت له کوږه، ووتی: نازاخم،
 نه وان چون به دوای پیغمه مردا ﴿ ۳۱ 》 به هو ی هیلانه ی کۆترو چینه راوه ی جو لایی که ره
 به دهر گای نه شکه وته که وه سه ریان لی تیکچو، به ناو میدی و شهرمه زاری گه رانه وه،
 دهر باره ی نه و چا که به به سه ر پیغمه ره وه خوا نه فهر موی:

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ
 كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ
 اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ ﴿٣٢﴾ وَإِذْ أَنْتَ عَلَىٰ عَلَيْهِمْ أَيْتُنَا
 قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا
 أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٣﴾ وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ هَذَا
 هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِنَ السَّمَاءِ
 أَوْ آتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانِ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ
 وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانِ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٥﴾
 وَمَا لَهُمُ إِلَّا يَعْذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ
 الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَ هَٰؤُلَاءِ أَوْلِيَاءُ هَٰؤُلَاءِ إِلَّا الْمُنْقُوتُونَ

وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَ هَؤُلَاءِ أَوْلِيَاءُوهُ إِلَّا الْمُنَافِقُونَ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ
عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءٌ وَتَصْدِيَةٌ فَذُقُوا الْعَذَابَ
بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

﴿ واډ یمکر بک الدین کفرؤا لیثشوک او یقتلشوک او یخرجوک ﴾ تو بیری نه وکاته
بکهرهوه داویان دانا بو تو و بو نه هیشتی تو که سانیکی نه وتو باوه ریان نه هیتابو بو نه وه
تو به ندبکه نه و پتوت بکه نه یا بت کوژن یاد هرت بکه نه له مه که .
﴿ ویمکرو ویمکرو والله خیر الماکرین ﴾ وه بی باوه ران فیلو داویان په نهاندا بو
تو، خوا فیلی نه وان پوچ نه کاته وه که فه رمانی دا به تو له مه که بچته دهره وه له ژیر
چاودیری خویا وه چاکترین که سانیکه و به هیترین که سه فیلی بی باوه ران پوچ بکاته وه،
نه وه بو خوا توی رزگار کرد له فیلی بی باوه ران به بی نه وهی بتوانن نازار به تو بگه یه نن .
کاتی قوره یشیه کان بویان نه لوا به چه ک و به جهنگ و فیل سازاندنیغه مهر له ناوبه نه و
نابرویان نه ما په نایان برد بو لای بوختان و درودان به سه ر پیغمهر و قورنانی خواو، له بهر
نه و نابرو چون و بی ده سه لاتیبه ی خویان بشار نه وه، ووتیان: نه و قورنانه تو هی تاوته
چیروکی پیشینه، نیمه یش نه توانین وینه ی نه و دابنن، زور رپون و ناشکرایه هر که سی
نه یتوانی به چه ک و فیل زال بی به سه ر بی تاوانا ده ست نه با بو بوختان هه لبه ستن و وینه ی بی
نابروانی نه م سه رده مه ی نیمه یش : بویه خویا مه زن هه وال نه دا به و کرده وه پیسه ی بی
باوه رانا و نه فرموی :

﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا﴾ ۖ وَهِيَ كَاتِبٌ بِخَوِّتِيتَهُوہ بەسەر بى باوەرانداندا و بت پەرستاندا ئايەتەکانى قورئانى ئىمە فەرمان بدا بە باوەرپەيتان بەقورئان و ھەوال بدا بەسەر ھاتى گەلانى رابوردودا بى باوەرپان ئەلئەن: بەراستى ئىمە بەگوچکەى خومان ئەو شتەى موحەمەد ھىئاوتىيىيىستومانە لەجگەى ئەویشەوہ .

﴿لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ۖ ئەگەر ئىمە ئارەزوومان ھەبى ئەمان ووت: وئەى ئەونامەى ئەو ئەخوئەيتەوہ بەسەر ئىمەدا نى ئەونامەى ئەو باسانە ئەو ئەخوئەيتەوہ بەسەر ئىمەدا مەگەر چىرۆک و نوسراوى پيشينەکانن .

ھۆى ھاتنە خوارەوہى ئەو ئايەتە ئەمەى: نەزرى كورى حارىسەى كورى كەلدەكە لە ھەرە دوژمنە گەرەکانى پىغەمەر بوو لەجەنگى بەدردا بەدیل گىراچوو بوو كاروان لەوولاتى فارس و حىرە بوو بازرگانى كەھاتەوہ ھەندى چىرۆكى لەقەشەو زاناكانى فارسەوہ بىستبو .

نوسراوىكى لەھەوالى رۆستەم و زال وئەسففەندىارەوہ ھىئابوو، قورەيشىەكانى كۆكرەوہ بوو لاى خوئى و بۆى ئەخوئەندەوہ، كاتى كەنەزر ئەوہى ئەخوئەندەوہ پىغەمەر فەرمووى: شىن و ھاور بوو ئەمەى من ھىناومە نامەى خواىە، قورەيشەشكان بەگشتى ئەيانزانى كەئەوقورئانە لەتواناى ئادەمىزادا نى و لەلاىەن خواوہ ھاتوہ، ئەو قورئانە بە ئاشكرا ئەيفەرموو: ھەموو ئادەمىزاد كۆبىنەوہ ناتوانن سورەتەىكى وئەى ئەونامەىە دابىنن ياسورەتەىكى بچووك .

﴿وَإِذَا قَالُوا لِلَّهِمَّ إِنَّ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ أَلْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ ۖ وەتۆبىرى ئەوكاتە بكەرەوہ بى باوەرپان ووتيان بەگالتەوہ بەتايەتى نەزرو ھاورپەيتانى: ئەى خواىە ئەگەر ئەو نامەىەى موحەمەد ھىئاوتىيى ئەگەر راست و دروستە لەلاى تۆو بۆى ھاتوہ، دواى تۆ بياريتە بەرسەر ئىمەدا بەرد بەوئەى باران لەئاسمانەوہ وەك گەلى لوت يا بەوئەى لەشكرەكەى ئەبەرھەمان لىي بكە، ياتۆ بىيەتە بو ئىمە سزايىكى ئازار دەرو سەخت لەجگەى بەرد و لەبەرد خراپتر .

تەفسىرى زمانكۆبى

هه ندى له بى باوه ران خو بان به رېژ و گه وړه دائه نا، په گه ز په رستى له خو يان يان بايى نه كا، وټه ي نه و كه سانه خاوه نى ئايىنى راستن، بگره بى باوه ران زوړ تر له ئايىن په رستان لايه نى ئايىنى پوچى خو بان نه گرن به شيو هيه كړش و نه مانى خو بان هه لئه بژيړن به سهر نه وده دا سهر شو رېكه ن بؤ دوژمنى خو بان، نهوبى باوه رانه ي قوره شيش مردن و له ناوچون و كوشتنى خو يان يان به به ردو سزاي گه وړه به لاوه چاكو بزو له ووى دوواى موحه مه د بكه ون كه پټغه مه ره نه شيان زانى كه پټغه مه ره له لايه ن خاوه نيړاوه. به لام جيهان په رستان پله و پايه گر تبوونى و به رېه گه ز په رستى له خو بان بايى بون و نه شيان زانى دوژمنه كه يان له سهر راستى تيه، به وبؤ نه وه خو بان نه دهن به دهم نه مان و سزادانه وه و دانابه زن له وانه و له لاسايى كړدنه وه ي پټشوه كانى خو بان، ميژوو زوړ كه سى له وكه سانه باس كړدوه وه كه فیرعه ون و گه لى نوح و جگه ي نه وان، قوره شيشه كان كاتى پټغه مه ر ﴿﴾ بانگى كړدن بؤ لاي ئايىنى ئيسلام پارانه وه له خوا نه گهر موحه مه د راسته نه و سزايانه ي سهره وه يان بؤ بنيړى، خواى مه زن وه لامى دانه وه به وسزايه له پيشيانه وه يه، دهر گاي په شيمان بونه وه هيشتا دانه خراوه، خوا سزاي ئيوه ي دوو واخسته له بهر نه مانه ي خواره وه:

۱. ﴿ وَمَا كَانَ اللَّهُ بِعَذَابِهِمْ وَأَلَتْ مِنْهُمْ ﴾ وه خوا به راستى سزاي بت په رستان ناداو، تو له ناو نه واندابى، چونكه تو ميهره باني و دياريت له لايه ن خاوه بؤ هه مو ئاده ميزاد كه له ناوى نه واندابى سزايان نادا، به لام كاتى تو له ناويانا نه ماي هه والى ويستى خوايه هه ر شتيكيان لى بكا، يانى خوا سزاي دانيشتوانى مه كه نادا هه تا توله مه كه دابى له بهر رېژى تو.

۲. ﴿ وَمَا كَانَ اللَّهُ بِعَذَابِهِمْ وَهُمْ يَسْتَفِرُّونَ ﴾ وه خوا سزاي نه وان ناداو له كاتى كا نه وان داواى لى بوردن له خوا بكه ن له بى باوه رى و گونا هه كانيان و وازيان لى بهيئن، ئيتر باتوئيش له ناويانا نه بى.

﴿ وَمَا لَهُمْ أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصْنَدُونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ﴾ وه چ شتى هديه بؤ بت په رستانى قوره شيش كه خوا سزاي نه وان نه دا، بيته هوى نه وه ي سزانه دريئن، يانى نه وان

رهوشتی پاکی وایان نه بی قهدهغهی سزایان لی بکا و له کاتیکا ئهوان ریگه ئه گرن لهو مزگه و ته ریژداره و نایه لن موسلمانان په رستی خوی تیدا بکه ن بسورپنه وه بهم لاو لایدا. یانی بت په رستان سه رباری بت په رستیه که یان نه یان هیشت موسلمانان نویژ و خوا په رستی تیدا بکه ن. نه موسلمانان و نه پیغه مهر هه تا له مه که دا بوون نه یان ئه توانی بچن بو نویژ به بی ئازارو بگرو به رده. به راستی پیک هاتبوون له سهر ریگه گرتن به پیغه مهر و موسلمانان له سالی حوده بیبه دا بو عمره کردن هه موو توانایانه وه.

﴿وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَ﴾ وه وه بت په رستانه دوستی خواو هه لسورپنه ری کاروباری نهو مزگه و ته ریژدارو پیروژه نین و شایسته ی نهو کاره پیروژه نین. به لکو ئهوان دوژمنی نهو مزگه و ته ریژدارو پیروژه ن و شایسته ی نهو کاره پیروژه نین. به لکو ئهوان دوژمنی نهو مزگه و تن که واته پیوسته ده ربکرین له ویدا و نه هیلرین بچنه نیوی نهو مزگه و ته، چونکه نهوان پسین.

﴿إِنْ أَوْلِيَاءُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ﴾ خاوه ن هه لسورپنه ری نهو مزگه و ته هیچ که سی نیه مه گهر نهو که سانه خو یایان پاک کردو ته وه له چلک و چه په لی بت په رستی.

نهو نایه ته هه رچهند له باره ی نهو مزگه و ته به ریژه وه هاتو ته خواره وه. به لام هه مو مزگه و تی نه گریته وه پیوسته که سی سهر په رشتیان بکا خاوه نی خو پاراستنن له گوناوه کردن. به لام به داخه وه له م سهر ده مه ی نیمه دا زور به ی نهو که سانه ی کاروباری مزگه و تیان دراو ته ده ست نویژ نه کهر و مه ی خوړن به هه مو جوړی خه ریکن ریژ بو مزگه و ت نه یه لن. به لکو زوریان بروایان به نایینی پیروژ و به پیوسته کانی مزگه و تیان نیه، بویه خوی مه زن نه فهرموی:

﴿وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وه به لام زورتر که س لهو بی باوه رانه نازانن که سهر په رشتی کردن و هه لسورپنه ری کاری نهو مزگه و ته ریژداره شایانی نهوان نیه، چونکه نهوان بی باوه رن، پیوسته خاوه ن و سهر په رشتی که ری هه مو مزگه و تی پاک و خاوین و بی گهر د بن، نه که نهو که سانه له سنوری خوا ده رچون.

پرسیار/ مانای ئەو ئایەتە واماڵن پێشان ئەدا کە خۆی مەزن سزای قورەیشەکانی داوێ
کەچی ئیمە ئەزانین ئەوشتانەیی خوا سزای گەلانی پێشوی پێداون، وەك عاد و سەمود و
گولی نوح و لوت و جگەیی ئەوانیش سزای قورەیشیە بێ پەرستەکانی پێ نەدراوێ .

وہلام/ بەراستی ئەو بێ پەرستانە کە سزای پێغەمەر و مۆسڵمانانیان ئەدا ھەموویان
لەجەنگی بەدردا کوژران ھەربەدەستی مۆسڵمانان، لەو کوژراوانەدا بون: ئەبو جەھل،
نەزی کوری حاریس، ئومەیی کوری خەلف. جگەیی ئەوانیش لەگەورەکانی قورەیش،
ئەوہوو بیلالی حەبەشی کە ئومەیی بێی بەشمشیر دای پاچی و کوشتی و سەری پری .

﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصِيدَةً﴾ وەنویژ کردنی بێ باوەران و بێ
پەرستان کەرپێگیان لەپەرستنی مۆسڵمانان ئەگرت لای ئەو خانەیی خوادا ھیچ شتیکی
شایستە نەبوو مەگەر فیکەیی وێنەیی زیکەو چەپڵەلێدان .

پرسیار/ قورەیشیەکان و ھاوہەشەدانەران نوێژیان ئەکرد لای ئەو مزگەوتەیی خانەیی
خوادا ئیتر بۆ ئەبێ شایانی ئەوسزاییە بێ؟

وہلام/ خوا وەلامی داوہتەوہو فەرمووی ، نوێژی ئەوان ھەلقونکی و قیرەو فیکەبو
نەك كزۆلی و ترسان و بێ دەنگی .

﴿فَذُقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ دوا بێچێژن ئەو سزاییە کە بێتییە لە کوشتن و
دیل کردنیان و جگەیی ئەوانیش، لەپاشەرۆژدا سزای گرانتری ئاگری دۆزەخ، بەھۆی
باوەر نەھێنانتانەو و بێ پەرستیانەو، ئەبێ بزائری ئەگەر ئێوێ مۆسڵمانان وێنەیی ئەوان
بونایە توشی سزا ئەبون لەھەردوو جیھاندا لەدوایدا خۆی مەزن باسی ئەوہمان بۆ ئەکا
بێ باوەران دارایی خۆیان دا ئەنێن لەکارو کردەوہی گوناھ و لەدژی باوەرداران و
ئەفەرموێ :

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ
أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ

تەفسیری زمانکۆیی

عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ
يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ
الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمُهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ
فِي جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٣٧﴾ قُلْ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا إِن يَنْتَهُوْا يُغْفَرْ لَهُمْ مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا
فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَالُوا هُمْ حَتَّىٰ
لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنِ
انْتَهُوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِن تَوَلَّوْا
فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعَمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعَمَ النَّصِيرِ ﴿٤٠﴾

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَتَفَقَّهُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيُصْعِدُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ به راستی که سانیکی نه و تو
باوهریان نه هیناوه له ناو نه بن دارایی خوین له جهنگی پیغمهر و موسلماندا و له شتی
خراب و ناله باردا بژنه وهی ریگه بگرن له ناده میزاد و لایان بدهن له نایینی خواو
له و که سانهی نه یانه وی بجن بژ لای باوهره یان به نایینی خواو ریگهی راستی خوا ههر
له بهر دوژمنایه تی کردن له گهل موحه مه د .

﴿فَسَيَتَفَقَّهُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ ثُمَّ يُغْلَبُونَ﴾ ذوایی دائه نین و نه به خشن
نه و داراییه ی خوین که کویان کردوه ته وه و کوتایی پی نه هینن، له پاش کوتایی پی هاتی
نه و داراییه نه پی به خفه ت و په شیمانی به سه ریانه وه . چونکه سودی لی و هرنه گرن

ته فسیری زمانه کوی

نه له به دردا و نه له جیهان و نه له پاشه پوژدا له پاش تریش ژیر نه که ون و نه شکین له جهنگی به درداو مه سلیمانان زال نه بن به سهریانادا، رون و ناشکرایه سهر که وتن ههر بو ئایینی ئیسلامه به سهر بت په رستاندا .

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُخْشَرُونَ ﴾ وه که سانیکی نه وتو باوه ریان نه هیئاوه کو نه کرینه وه بو لای دوزه خ دواى نهو خه فته هی توشیان بووه له جیهاندا، زور ناشکرایه هه ندی لهو بت په رستانه باوه ریان هیئا به ئایینی پاکی خوا، بویه خوا نه فهرموی :

﴿ لِيُمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ ﴾ بونه وهی خوا جوئی بکاته وه تا قمی پیسی بی باوه ران له تا قمی پاکی باوه رداران، رون و ناشکرایه له داد په روه ری خواى مه زنه پاک و پیس وهك يهك و باوه ردارو بی باوه ر وه كيه كه ته ماشانه کرین، هه مو که سى به گویره هی کرده وهی خو یان مامه لیهان له گهل بکری ههر له بهر نه وانه يشه پا که کان پاداشتیان نه دریشه وه له هه ردوو جیهاندا، تاوانبارانیش سزایان نه دری له هه ردوو جیهاندا .

﴿ وَيَجْعَلُ الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمُهُ جَمِيعًا ﴾ وه له بهر نه و هیش خوا دائه نی تا قمی پیسی بی باوه ران هه ندی کیان له سهر هه ندی تریان و سواری یه کیان نه کا له بهر زوری ژماره یان له دوا ییدا خوا کو یان نه کاته وه هه مو ریان له روژی دوا ییدا .

﴿ فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ أَوْلٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴾ دوا یی نهو تا قمه بی باوه رانه خوا فره یان نه داته نیو دوزه خ . وینه یان وهك شتی وان به گور یس شه تهك بدرین به یه که وه، دوا یی بن به سوته مه نی بو ناگر، نهو بی یاوه رانه هه ر نه وان خاوه ن زیانی ته وا ون، چونکه خوین و له شیان نه کرین به سوته مه نی ناگری دوزه خ، چ شتی له وسزایه گه وره تر .

له پاشا خواى مه زن داوا نه کا لهو که سانه ی پیشو واز له بت په رستی به یتن و نه فهرموی :

﴿ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَنْتَبِهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مٰقَدٍ سَلَفٍ ﴾ تو بلی بهو که سانه باوه ریان نه هیئاوه بت په رستن به وینه هی نه بو سوفیان و هاوړیکانی: نه گهر نه وان کوتایى به یتن له بت په رستی و بی باوه ری و په شیمان بینه وه له دوژمنایه تی پیغه مهر و موسلمانان لیى

ته فسیری زمناکوی

خوښبون بۆ نهو كه سانه نه بى له گوناھى به راستى رږيشتوه له موه بهر كړدويانه ، ئيتر هه رگوناھى بى، بېگومان خوا لهو گوناھانه نه بوږى، دهر گاي په شيمان بونده كراوه ته وه هه مو كاتى و بۆ هه مو كه سى، هه ليان له كيس نه چوه بهو مەرجه دى واز له بى ياوه ږى و دوژمانيه تى خواو پيغه مەر بهيښ .

﴿ وَاِنْ يَّعُوْدَا ﴾ وه نه گهر نهو بى باوه رانه بگه رپنه وه وه بېكه نه وه بۆ لاي بى بياوه ږى و جهنگ كړدن و دوژمانيه تى پيغه مەر و كړبونه وه بكن له دږى پيغه مەر به په نه هانى و بۆ ساز كړدنې هوى جهنگ له گهل موسلمانان، دارايه كانيان به كار بهيښ بۆ رپكه گرتن له نايښى خواو پيغه مەر ﴿ ﷻ ﴾ .

﴿ فَقَدْ مَضَتْ سُنَّةُ الْاَوَّلِينَ ﴾ دوايى به راستى رابورودوه ميژووى گهلانى پيشو به له ناو بردنې دوژماني پيغه مهران و زالېونى دوستانى خوا به سهر دوژماني نايښداو له ناو بردنې نهو بى باوه رانه په لامارى موسلماناناندا له جهنگى به دردا، نه گهر نهو كه سانه ش هېكه نه وه بۆ لاي دږايه تى پيغه مەر وپنه دى پيشوه كاني خوږيان له ناو نه چن. به گورپه دى ماناى نهو نايه ته نه گهر كه سى موسلمان بى پيوست نيه له سهرى گه رانه وه دى په رسته له شيه كان و په رسته دارايه كان. به لام نه گهر له نايښ وهر گه را و موسلمان بېته وه پيوسته له سهرى نوږو رږوږى كاتى بى باوه رپه كه بى و زه كاتى دارايه كان به سهر بگريته وه و جگه دى نه وانيش. به لاي پيشه و نه بو حه نيفه وه وهر گه راوېش له نايښ پيوست نيه له سهرى به سهر يان بگريته وه .

﴿ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ ﴾ وه نيوه دى باوه ردار جهنگ بكن له گهل بى باوه ران هه تا نه ميښى بى باوه ږى و هاو به شدانان و جهنگ كړدن له گهل پيغه مەر ﴿ ﷻ ﴾ هه تا هه تايه له زه ويدا، په رستن ته نها بۆ خوا بگري به گورپه دى توانا. نه ك بۆ بت و كار به ده ستانى سته مكار .

﴿ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ﴾ وه هه تا نايښى پاك و بى هاو به شى هه موى بۆ خوا بى و نه ميښى هه مو نايښكى پوچ و نايښى نيسلام له نيويانا پايدار بى و په رستن له مزگه وتى رږدار بگري .

﴿ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴾ دواي ته گهر نهوان کۆتاي بکهن له هاوبهش دانان وناشوب سازان و نازاردانی موسلمانان و کۆتاي بکهن له پریگه گرتن له په رستنی خواو بتیش نه په رستن، دواي به راستی خوا نه وشته نه یینی نهوان نه یکهن و نه یینی نهوان نه زانی، پاداستنی همو شتی نه داته وه .

﴿ وَأَن تَوَلَّوْا فَاغْلَمُوا إِنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴾ وه نه گهر نه وبت په رستانه وهر چه رخیڼ وپشت بکه نه ئایینی خوا، په رستن و راستی وهر نه گرن، بگه پریته وه بۆ لای جهنگ کردن له گهل موسلماناندا، دواي ئیوهی موسلمانان بزائن به راستی خوا پاریده دهر و گه وره ی ئیوهیه. خۆتان بگرن و مه ترسن له کاتی جهنگدا، خوا چاک گه وره ییه که، واز له دۆستانی خوی نایه ری، وه چاک یاریده ری که و باوه رداران زال نه کا به سه ر بی یاوه راندا.

کۆتاي بهم نوسراوه هات رۆژی يهك شهمه ۱۹ / ۸ / ۱۹۹۹ - زایینی

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان، سوپاس بو خوای ههموو بونه وهران، درودی بی پایان له سهر گیانی پیغمدهری نازدار وهاوری ویاو یوانی بی هه تا کو تایی جیهان . له دوا ی مانای نایه ته پیشوه کانی خوای مه زن بو مانی پروون نه کاته وه ده ستوری دیاری کراو بو ده ست که وتی دارایی له بی باوه ران، روئه کاته موسلمانان و نه فهرموی :

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن
كُنْتُمْ عَامِنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ
يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ ﴾ وه ئیوهی باوه ردار بزنان به راستی شتی ئیوه نهی گرن و دهستان نه که وی له دارایی بی باوه ران به زور له ههر شتی که مبی یازور یا نه و شته دهرزی و ده زوش بی :

﴿ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ لِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ ﴾ دوا بی به راستی پینج یه کی نه و ده ست که وته بو خوایه و بو نی راوی خوایه بو خزمه نزی که کانی پیغمده ره که بریتیت له به ره ی هاشم و عه بدو لموته لیب به گشتی نه وانه یان موسلمانان بو هه تیوانی بی باوک دایک و بی دهرامه تن و بو هه ژارانی موسلمانانه بو که سانیکن له کارواندان و دوورن له نیشتمانی خو یان .

بوخته و درێژه ی مانای نه و رستانه ی پیشوو به گوێره ی یاسای ئیسلام بهم جوړه ی خوا ره وه یه :

۱- نهوده ست که و تهی موسلمانان نه یگرن له بی باوه ران به زور و بازووی خوځان له جهنگدا ، له پش همونو شتیگا نه و موسلمانان بهی باوه ری بکوژی یا وای لی بکا به جوړی دواپی به کاری جهنگ کردن نهیه ، وه کویری بکا یا هه ردوده سستی یا هه ردو و قاچی بری له و کاته دا هه رشتی له گهل نه و پیواوه بی باوه ره بی نه دری به و موسلمانان که نه و کاره ی کردووه .

۲- له پاشا نه ووی مایه ووه له و ده ست که و ته نه کری به پینچ به شه ووه بهم جوړه ی خواره ووه :

أ- پینچ یه کیکی بو خوایه و بو پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ رونه به شی خوایش هه ربو پیغمه ره ﴿ﷺ﴾ نه و به شی پیغمه ر دانه ری بو پیوسته گرنگیه کانی موسلمانان به گشتی ، وه دروست کردن ری پنگه و بان و کرینی چهک و تفاق بو جهنگ و بو موچه ی قازیه کان جگه ی سه ربازه کان ، بو موچه ی زانا نایینه کان با سامانداریش بن . بو دروست کردن ری مزگه وت و خه سته خانه هه تادی .

ب- پینچ یه کی تری نه دری به بنه ماله ی هاشم و بنه ماله ی موله لیب با سامانداریش بن له زن وله پیوا ، به لام پیوا و دوونه و ونده ی زنانیان نه دریتی هه و وه میرات به و مهرجه ی موسلمان بن .

ج- پینچ یه کی تری نه دری به هه تیوانی بی باوک و موسلمان و بی ده رامت ، ئیر بازول و دوزراوه بن .

د- پینچ یه کی تری نه دری به هه ژاران به و مهرجه ی موسلمان بن ، ئیر با هه ردارایان نه بی یا بیانی و به شیان نه کا .

ه- پینچ یه کی تری نه دری به و که سانه کاروانی بن و هه ژار بن و ده ستیان نه گاته نیشتمانی خوځان ، ئیر ژنن یا پیوا .

۳- نه و چوار پینچ یه که ی تری ده ست که وت و تالانی بی باوه ران نه دری به سه ربازه کان که دانراون بو جهنگ کردن له گهل بن باوه راندا به گویره ی پیوستی ژبانی خوځان و خیرانیان له گهل بر او رد کردن ی کاتی هه رزانی و گرانی و شوین و کاتیان ،

ته فسیری زمنا کوی

له دواى مردنى نهو سهر بازانه موچه كهى نه درى به باوك و بايرو نهكى باوكى و به كور و كچه كانيان ههتا و ايان لى دى خويان بژين بهو مهرجهى موسلمانين .

﴿ إِن كُنتُمْ آمَنتُمْ بِاللّٰهِ وَمَا أُنزِلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقْيِ الْجَمْعَانِ ﴾ نه گهر ئيوه باوه رتان هيتاوه به خوا . يانى پيوسته نهو پينچ يه كه بدرى بهو كه سانهى پيشو نه گهر باوه ريان به خوا ههيه ، به ته ماي نهو به شه بن فنيات بكه ن به ته ماي نهو چوار پينچ يه كهى ترى تالانى بى باوه ران مه بن و ، نه گهر پرواتان هيه به شتى ئيمه ناردومانه ته خواره وه به سهر بندهى ئيمه دا كه موچه مه ده له رۆژى كه راست و پوچى جوى كرده وه كه رۆژى به دره رۆژى به يه كه گه شتى نهو دوو كۆمه له له باوه رداران و بى باوه ران هه لئه قان به يه كا لهو رۆژه دا .

﴿ وَاللّٰهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ وه خوا دهسته لاتی به سهر هه مو شتيكا ههيه ، خاوهنى توانايه نه وه بو موسلمانانى زالکرد به سهر بى باوه راندا .

له پاشا خواى مه زن روى نه كاته وه بو موسلمانان چۆنيه تى ياريدانى خوى بو موسلمانان له رۆژى به دردا و نه فهرموى :

إِذْ
أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى وَالرَّكْبُ
أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَا خْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ
وَلَكِنْ لَيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ
هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ وَإِنَّ اللَّهَ
لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ إِذْ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَايِكَ قَلِيلًا

ته فسیری زمانکوی

وَلَوْ أَرَادَكُمْ كَثِيرًا لَفَاشَلْتُمْ وَلَتَنْزَعْتُمْ فِي الْأُمْرِ
وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤٣﴾ وَإِذْ
يُرِيكُمْهُمْ إِذْ التَّقَيْتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ
فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَإِلَى اللَّهِ
تَرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٤٤﴾

﴿إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى﴾ بیری نه وکاته بکنه وه
ئیوهی موسلمانان له که ناری نهو شیوه بون نریکبو له مه دینه وه، قاجتان دانه چوو به نیو لمدا و
ناویشان دهست نه نه که وت و، بی باوه ران له که ناری نهو شیوه بوون دوربون له مه دینه وه،
جیگه یان خوش و ناودار بوو .

﴿وَالرَّكْبُ أَسْفَلُ مِنْكُمْ﴾ وه سوارانی کاروانه که به سه رو کایه تی نهو بوسوفیان
له جیگه یه کی دورتر و خوارتر له ئیوه به نریکه ی سی کات ژمیر، ریگه ی خویانیان گوری
بۆلای که ناری ده رای سوور. مه به ست له بیر خستنه وه ی نهو شتانه نهو بو که نهو شتانه
له سودی موسلماناندا تهواو بوون، وه که له مه وپاش بزمان راون نه بیته وه .

﴿وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِاخْتِلَافْتُمْ فِي الْمِيعَادِ﴾ وه نه گهر ئیوه ی موسلمان و نهوانه ی بت په رست
به لئینان بدایه به یه کتری یه که م کات بۆ جهنگ کردن نه که ریگه گرتن له کاروانه که،
له دوایدا بۆ ئیوه ی موسلمان دهر که وتایوه بت په رستان ژماره یان زورترن له ئیوه و چهک و
تفاقیشیان زورتره، ئیوه ی ژماره تان که مه و چهک و تفاقیشیان که مژه، به راستی نه وکاته
ئیوه نهو به ناژاوه تان لهو جیگه یه به لئینان پیدرا بۆ ریگه گرتن لهو کاروانه له مه دینه دا،
له ترسانا دووا نه که وتن له جهنگ یانی کاتی موسلمانان چونه دهر وه له گهل پیغمهر

تهفسیری زمانکوی

لهمه دینه بۆ گرتنی کاروانه که بو، به نیازی جهنگ کردن نه چونه دهره وه، به لام خوای مدزن رویشته که ی گۆری له بۆ به دهست هینانی دارایی کاروانه که بۆ لای جهنگ کردن له رینگه ی خوادا، گۆرینه کیش چاکه ی زۆری تیدا بوو بۆ موسلمانان، نه گهر به کهم جار بۆ جهنگ کردن به چونه ته دهره وه، نه گهر به لێن بدرایه بۆ جهنگ له گهل بت په رستانه چنه دهره وه بۆیان دهر کهوتایه نه وان زۆرن و نه مان که من هه ندی موسلمانان نه ترسان و وازیان نه هیناله جهنگ، نه بو به نازاوه یان له گهل نه که سانه دا نه یان و یست جهنگ بکه ن له و کاته دا دۆستانی خوا زال نه نه بون به سهر دوزمنانی خوادا.

﴿ وَلَکِنْ لِّقِضَى اللَّهِ أَمْرًا کَانَ مَفْعُولًا ﴾ وه به لام خوا نیه ی کۆ کرده وه له گهل بت په رستانه بی واده و به لێن له نیوان نیوه و نه واندا هه تا خوا به سازینی کاری نه بوایه بکرایه به گۆریه ی زانیاری خۆی که سهر کهوتنی دۆستانی خوا و به ژیر کهوتنی دوزمنانی خۆی .

﴿ لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَتَّىٰ عَنْ بَيِّنَةٍ ﴾ له به رنه وه ی له ناو به چی و به ری که سی نه مرئ، بی به په ند به روونی و به ناشکرای. یانی خوا یاریده ی دۆستانی خۆی دا به سهر کهوتن، دوزمنانی خۆی له ناو برد له رۆژی به دردا، بۆ نه وه ی نه و کارانه بینه به لگه ی ناشکرا و بیگومان و ته می کردن له سهر بی باوه ران، هه روایش بی به به لگه ی ناشکرا بۆ قازانجی نه و که سانه باوه ریان هه تاوه .

﴿ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ وه به راستی خوا نه بیسی گفتوگۆی موسلمانان و بت په رستان، نه زانی کار و کرده وه ی هه مویان، هه چ شتی له خوا په نهان نه له گفتوگۆو کردار و لیدانی دل .

پرسیار/ پرواله تی مانای دهر کهوتی نه و نایه ته واده رنه خا هه ر که سی زۆران به گری له گهل راستیدا نه بی به ری به زه ویدا که چی به چاوی خۆمان نه بین زۆر خراپه که سهر کهوتیه به سهر نه و که سانه دا چاکه خواز و چاکه که رن ؟

وه لام/ خوای مدزن باوه رداران ناگادار نه کا له سهر زمانی پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ پیش جهنگی به در که موسلمانان سه رنه که ون له گهل نه وه یشدا ژماره یان که من و لاوازن و

ته فسیری زمانکۆبی

چه کیان که مېوو، نه وه یو له نایه تی (۷۵) ی ئه م سوره ته دا فه رموی: خوا به لئین نه دا به ئیوه به یه کی له و دوو تاقمانه ی بی باوه ران، له نایه تی (۹) ی ئه م سوره ته دا نه فه رموی: من یاریده ی ئیوه نه ده م به هه زار که س له فریشته، له نایه تی (۱۹) ی ئه م سوره ته دا نه فه رموی: پیغه مه ر مشتی خۆل و وزیخی هه لگرت فریده ا بو بت په رستان، نه و فه رمودانه هه مویان کاری په ک خه رن وده ر که وتن له سه رده ستی پیغه مه ر ﴿ ۱۰ ﴾، مه به ست له ده ر که وتنی به لگه یش له و نایه ته دا سه ر که وتنی موسلمانانه به ته نها له جه نگی به دردا، هه و الدانی پیغه مه ره به و سه ر که وتنه به ر له په یدا بوونی، مه به ست سه ر که وتنی موسلمانان نیه به ته نها له هه موو کاتیکا .

﴿ اذْ یُرِکُمْ اللّٰهُ فِیْ مَنَامِکُمْ قَلِیْلًا ﴾ تو بیرى نه و کاته بکه ره وه خوا بی باوه رانی نیشاندا به تو له خه وى تو دا به ژماره یه کی که م، خه و بینى تو یش سروه له لایه ن خوا ی مه زنه وه هه تا ئیوه نه ترسن و ئازاو دلیرن، به و به لئین دانه ی خوا سه ر که وتنی خۆتانتان بو ده ر که وت .

﴿ وَلَوْ اَرَاکُمْ کَثِیْرًا لَّفَشَلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِی الْاَمْرِ ﴾ وه نه گه ر خوا بی باوه رانی نیشان بدایه به تو به ژماره ی زور به راستى ئازاوه تان نه کرد له فه رمانى جه نگدا خۆتانتان نه نه گرت وه هه لّه اتن و دوو به ره کیتان لی په یدا نه بوو، نه و خه و بینى پیغه مه ر ﴿ ۱۰ ﴾ کارى کی په ک خه ره که ژماره ی بی باوه رانی به که م نیشاندا به هاوړپکاني به هوى نه و خه وه وه، نه و انیش موژده یان دا به یه کترى، دلیرى و ئازیایان بو گه رایه وه، نه گه ر به ژماره ی زور بی باوه رانی نیشان بدایه هورهیان نه چوو سستی روى تی ته کردن له جه نگداو دوواى نه ترسان و هیژیان نه نه ما .

﴿ وَلَکِنَّ اللّٰهَ سَلَّمَ اِنَّهٗ عَلِیْمٌ بِذَاتِ الصُّدُوْر ﴾ وه به لام خوا موسلمانانى پاراست له دوو به ره کی و ئازاوه ی نیوان خویان و له گیر و گرفت رزگارى کردن، خوا بی وه یی و نه ندروستی بی به خشین، به راستى خوا نه زانى به شتى له دلى موسلماناندا هه ستى نه که ن

ته فسیرى زمانکوبى

به ترس که لایان رونی بت په رستان ژماره وچه کیان زوره، بویه خوا نه وه سته ی لی
دوور خسته وه بهو شته پیغه مری گوره مان پیشانی درا له خه ویا به که می ژماره ی دوژمنان
و لاوازیان .

﴿ وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذَا لَتَقْتُمُ فِي أَغْنِيَكُمْ قَلِيلاً ﴾ وه نیوه ی هاوړپیکانی موحه مه د
﴿ ﴾ بیری نه و که تاه بکه نه وه خوا پیشانی دا به نیوه بی باوه ران به ژماره ی که م
له بهر چاوی نیوه دا کاتی نیوه گه یشتن به به ک و به یسه کا هه لته قان له پرژی به دردا هه تا
هوره تان بهرز بیته وه و جهنگ بکه نه له گه ل دوژمنانی خوتانا به دلیری و نازایه تی و
خوړاگرتن .

﴿ وَيَقْلِلْكُمْ فِي أَغْنِيَهُمْ ﴾ وه خوا نیوه ی به ژماره ی که مدانا له بهر چاوی بت په رستاندا،
هه تا نه وان که مته رخدم بن له خو ناماده کردنیانا بو جهنگ، هه رواش بوو به جزری نه بو
جهل ووتی: به راستی هاوړپیکانی موحه مه د ﴿ ﴾ به شی تاکه خوار دنیکی هوشتر یکن،
باشه پرژ نه و گالته وله خو بایی بوونه بو به هوی نه گبه تی و له ناوچونیان .

روداوی کارو کرده وه ی جیهان ده ری خسته و ده ر که وتوه که به راستی به هیترین
چه کی به ده ست دوژمنه وه نه وه یه نه و دوژمنه به بی نرخ دانریس و خو بیانیان بو
خو ماته نه کری .

﴿ لِيَفْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ﴾ هه تا خوا فه رمان بدا به کاری نه بویه بکرایه،
له سه ر که وتی موحه مه د و گرتی نه و ده ست که وت و تالان و کوشتن و دیل کردن و
تیشکانی بی باوه ران. زانایان فه رمویانه: هوی دوو پات کردنه وه ی نه مه یه: له نایه تی
یه که مدا بو کوز بونه وه ی موسلمانان و بت په رستانه له جهنگدا به جگه ی واده و به لاین
دانان بو جهنگ، له نایه تی دووه مه د بو نه وه یه هه ریبه کی له و دوو تاقمه تاقمه که ی تر
به که م بزانی له باره ی ژماره یانه وه .

﴿ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورَ ﴾ وه بو لای خوا نه گه ریته وه هه مو کاره کان، به راستی
له خدمت خواوه ده ر نه چی و بو لای نه گه ریته وه هه مو کاری، هه رخواش هه لیان

نه سورپتی به دادپهروه ری و دانانی هه موو شتی له جینگه شیای خویا له پاداشتی چاکه و
توله ی خرابه .

له دوایدا خوی مه زن فه رمان نه دا به جهنگ و خوراگرتن و نه جولان له جینگه
دیاری کراوی خویاناو نه فه رموی :

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً
فَاتَّبِعُوْا وَاذْكُرُوْا اللّٰهَ كَثِيْرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿٤٥﴾
وَاطِيعُوْا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ وَلَا تَنْزِعُوْا اَنْفُسَكُمْ وَاَتَذٰهَبَ رِيْحُكُمْ
وَاصْبِرُوْا اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ
خَرَجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ بِطَرَاوِرٍ عَلٰٓى النَّاسِ وَيَصُدُّوْنَ
عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَمَّا يَعْمَلُوْنَ مُحِيْطٌ ﴿٤٧﴾ وَاِذْ زَيْنَ لَهُمْ
الشَّيْطٰنُ اَعْمَلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ
النَّاسِ وَاِنِّىْ جَارٌ لَّكُمْ فَلَمَّا تَرَاَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ
الشَّيْطٰنُ اَعْمَلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ
النَّاسِ وَاِنِّىْ جَارٌ لَّكُمْ فَلَمَّا تَرَاَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ
عَلٰى عَقْبَيْهِ وَقَالَ اِنِّىْ بَرِيْءٌ مِّنْكُمْ اِنِّىْ اَرٰى مَا لَا تَرَوْنَ
اِنِّىْ اَخَافُ اللّٰهَ وَاللّٰهُ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ اِذْ يَقُوْلُ

الْمُنْفِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ غَرَّهُوا دِينَهُمْ
وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِتْنَةً فَاتَّبِعُوا ﴾ نهی که سانیکی باوه رتان هیئاوه هه ر کاتی
نیوه گه یشتن به کومهللی بی باوه ران که نیازیان جهنگ کردن بوو له گهل نیوه، دوا بی نیوه
خوتان راگرن و ههل مه یهن و پشتیان تی مه کن، نه بی نهو تاقمه خراپه بلاو بینه وه
به زه ویدا بنه برین .

﴿ وَادْكُرْ اللَّهُ لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ ﴾ وه نیوه بیر ی خوا بکه نه وه به زوری و به زمان و به دل
داوا بکه نه له خوا زالتان بکا به سهر دوژمانانانا و دلشان به هیژ بکات له کاتی ناخوشی و
جهنگدا نه ترسن، هه موو کاتی گوئی رایهللی پیشه وای خوتان بن، بو نه وه ی نیوه
سهر بکه ون به سهر نهو تاقمه دا و به ناواتی خوتان بگهن به بی ناکوکی و به بی نازا وه ی
نیوانتان .

خوای مه زن باسی دووشتی کرد له ونایه ته دا که زور گرنگن که هوئی سهر که و تن
به سهر نهو سهر کیش و یاخیانه :

۱- خو راگرتن و نه بزوان له جیگهی دیاری کراوی جهنگدا له گهل پیغه مه ری خو یانا
و ههل نه هاتن له به ردهم دوژمانندا .

۲- بیر کردنه وه له خوا زوری له شوینه کانی جهنگدا ، بپارینه وه که زالیان بکا به سهر
دوژمانی خو یاندا به زور پارانه وه ، نه بی بزاین بیر کردنه وه ته نها به وه نابی بیژوی (الله اکبر
لا اله الا الله) به دهم . به لکو مه به ست له جهنگ و خو راگرتن نه وه به به پاکی هه رله به ر
خوابی نه ک بو نه وه ی ناویان به نازا بیر ی ، جهنگ خواز و جهنگ هه لگیر سین نه بن له هیچ
کاتیکا مه گهر بو به رگری له خو یان و راوه ستانی چاکه و بوچ کردن و نه هیشتی خراپه ،
بو نه وه یشتی خوشی و کامه رانی بنده کانی خوا و ناسایش دهستی خراپه که ران له زه ویدا

ته فسیری زمنا کوئی

بېړی و نه هیلری تالان و پوتانه وهی هه ژارانی بی بکری. ناشوب و جهنگ بهرپا نه کهن
بو نه وه دانیشتوان بکه نه به ژیر ده سته ی خو یان و پیت و فهری نیشتمانه که یان بخون
ویدزن .

﴿ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرُسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَنَاشُلُوا وَتَذْهَبَ رِجْكُمْ ﴾ وه ئیوه فه رمان به ردار ی
خوا و فرو ستاده ی خوا بن له هه موو کاریکا و ناژاوه و دوو به ره کی مه کهن له نیوان خو تانا،
دوایی ئیوه برسن و لاواز بن به ران بهر به دوژمن، هیژ و سامتان نه میتی و بای سه رکه وتن
وزال بوون نه دا به سه رتانا و کاروبارتان نه روا و نه لوی بو تان .

﴿ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴾ وه ئیوه نارام بگرن و خو تان را گرن له جهنگدا و
هه لمه یه ن، له پرووی دوژمنانی خو تانا، به راستی خوا له گه ل نه و که سانه یه خو را گرن
و نارام گرن و سه رکه وتن و زال بوونی خو یان نه پارێژن .

بو زانین: نه وشته ی بو مانده رده کویت له دوو نایه ته ی پېشودا نه مه یه که به هوی
سه رکه وتنی راستی سی شته:

۱- نارام گرتن له هه موو کاریکا به تابه تی له جهنگدا ، نه وه یش به وه په یدا نه بی
که مرو ف خوی راهیتی له سه ر فیدا کاری به هه موو شتیکی به نرخه وه و به دارایی و به گیان
بو زال بوونی راستی و داد په روه ری به سه ر کاری پوچ و سته مدا ، نارام گرتن زور پیوسته
بو هه موو مده بستی له مده بسته کان . که واته خوا په رستی یا قوتابی یا ماؤستا یا دروست
که رو هی نانه دی شتیکی نوی یا هونه ر مهن د یا باز رگان یا هه مو کاری تر بی ناواتی خو یان
نایه ته دی به بی نه وه ی نارام گرتن و خو را گرتن له سه ر مان دوو بوون به رده اوم نه بی .

۲- نیازی پاک له هه موو کاریکا، واته مده بسته له و کاره هه ر له بهر خوا بی و پشت
به خوا بیه بستی نه که به جگه ی خوا، بر وای وابی به بی گومان هه ر شتی لای خوا وه بیست
نه وه چاکه، ئیز پله و پایه و سامان و کوړو شتی تر بی، هیچ شتی له وشتانه هه ل نه به ژیری
به سه په رستندا. هه رده ست که وتی به فیلو ناوړه وای بی پی ناوتری سه رکه وتن، به لکو
شه یتان په رستی و جهرده یی و خراپه به هیژ کردنه .

ته فسیری زمانا کو بی

۳- خودورخستەوه لەنازاوه و ناکۆکی، ئەوانا کۆکیە خوا قەدەغە ی کردووه ئەو یە بو بەدەست هێنای هەووس و رابواردن بێ و بو پەلاماردانی جیهان و لەوهری جیهان بیت و بو روتانەووی دانیشتوان بێ، بێتە هۆی دژایەتی لەنیو موسلماناندا، بگره هۆی جەنگ کردیانە لەگەڵ یە کتری، ئەو یە بەچاوی خۆمان ئەیبینین هەریتمەکانی بەناو موسلمان پەلاماری یە کتری ئەدەن بەزمان و بەچەک، ژمارە یەکی زۆر لەیەک ئەکوژن، بەهەزاران شارو گوند و بەرھەم و ئابوری بنەبرئە کەن، بەنامۆزگاری پیسی هەریتمەکانی رۆژئاواو رۆژھەلات بەچەک و تفاقێ ئەوان. نەک بەخۆراپی بەلکو بەقەرر و سود، ئەنجامە کە ی لاوازی و گرانی پەیدا کردنە بو هەریتمە موسلمانەکان و برسیتی و روتانەووی دانیشتوانە، قەرزیکی زۆر ئەخەنە ئەستۆی گەلەکیان، بەقازانج و سوودی دوژمنانیان تەواوئە بێ، بەتایبەتی بو قازانجی زاوینیەکان، ئەوانە غونەیان زۆرەو ناژمیترین. بەلام هەندێکیان ئەنوو سین بو تەمی کردن بیر کردنەو لەخۆیان، وێنە جەنگی نیوان ئێران و عێراق، لیبیاو میسر، جەزائیر و مەراکش، جەنگی یەمەنی باشوری لەنیو یە کدا، جەنگی میسو یەمەنی باکوری، جەنگی نیوان پاکستان و بەنگلادیش، جەنگی ئەفغان لەنیو یە کزیدا، کیمیا بارانی کوردەکانو روخاندنی پێنج سەد گوندی کوردان و ئەنفال کردنی (۱۸۰) کەس لە کوردانی بێ تاوان و کوشتنی نیوملیۆن لەوان و دەر کردیان لە نیشتمانی خۆیان. بەلام وائەبێ نازاوه پەیدا ئەبێ لەنیوان دانیشتوان و برايانا بو کردنی کاریکی سوودبەخش بەگوێرە ی بیرو باوهری خۆیان و دیاری کردنی رینگە یە بو سەرکەوتنی ئایینی ئیسلام، هەریەکیان بەجۆرە کاری ئەیانەو ئیسلام سەرخەن بەگوێرە ی بیری خۆیان، لەگەڵ ئەو یەشدا هەموویان نیازیان پاکەو راستی پەرستن ئەو جۆرە کارو ناکۆکیە دژی فەرمانبەداری خواو پیغمەری خوانین، نابنە هۆی قەدەغە کردیان و پێک نەهاتنیان لەسەر جەنگی بێ باوهران، بگره زۆر جارن ئەبێتە هۆی دەرکەوتنی راستی کە بەرزبێتەو ئەلای ئایینی ئیسلام، ئەو جۆرە هیشیان زۆرەو نایەنە ژمارە.

دوایی فەرمان ئەدا بەخۆراگرتن و وەستان لەجەنگدا، فەرمان ئەدا بەنیازی پاک و پێک هاتن لەگەڵ یە کتری، قەدەغەیش ئەکا لێمان ئەم سی شتە ی خوارەو: سەرکیشی و یاخی بون، خۆنیشاندان و نومایش بەدانیشتوان. رینگە گرتن لەئایینی خواو ئەفەرموی:

تەفسیری زمانکۆبی

﴿ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِثَاءَ النَّاسِ ﴾ ووه ئیوهی باوه پردار له گوناوه کردندا مه بن وهك نه و كه سانهی نه وتۆ دهر چوون له جیگهی خۆیان كه مه كه یه بۆ پاراستنی کاروانه كه یان به فیزه وه به یاخی بوون له چا كه ی خواو، به خۆپیشاندان و نمایشه وه بۆ ناده میزاد، زانیشیان کاروانه كه رزگاری بووه كه چی نه گه رانه وه بۆ مه كه ووتیان: ناگه رپینه وه هه تا نه چینه به درو له وئ مهی نه خۆینه وه. نه وه بوو چون و توشی كوشتن و دیل کردن بوون له نێو عه ره به كاناد نابرویان چو.

﴿ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴾ وه نه و بی باوه رانه رینگه یان له ناده میزاد نه گرت بۆ په رستنی خواو رینگه ی نایینی خوا و چون بۆ لای خانه ی خوا، خوا نه زانی به شتی نه وان نه یکه ن و سزایان نه دا له سه ر نه وشته ی نه یکه ن، هیه شتی له خوا په نهان نی یه .

﴿ وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ ﴾ وه تو بیری نه و کاته بکه ره وه كه شه یان کاره کانی بی باوه رانی بۆ رازاند بونه وه بۆ نه وه ی جهنگ بکه ن و دوژمنایه تی تۆ بکه ن، وه شه یان خسته دلیان ووتی: هیه كه سی نه زالبی به سه ر ئیوه دا نه مرۆ له ناده میزاد، چونکه ئیوه ژماره تان زۆره و چه کی زۆرتان هیده .

﴿ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ ﴾ وه به راستی من یاریده ی ئیوه و فریارستم، خراپه و نازارتان لی لانه دهم .

﴿ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِتْنَانَ نَكَصَ عَلَى عَقِبَيْهِ ﴾ دوا یی کاتی هه ردوو تاقمه كه گه یشتن به دهك و چاویان به دهك كه وت شه یان گه راپه وه به توندی و پاشه و پاش چوبه دواوه، چونکه له شكری خوا ی بین ی له فریشته کان كه جهنگ نه كه ن له گه ل موسلماناندا، ته له كه و فیله كه ی پوچ بو یه وه، کاتی بی باوه ران شه ی تانیان بین ی هه لهات و تیان: بۆ رانه كه ی خو تۆ یاریده ری ئیمه برویت؟.

﴿ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ ﴾ وه شه یان ووتی له وه لامیان: به راستی من بیزارم له ئیوه له جهنگی ئیوه و په شیمانم له ووتاری خو م و توانای یاریده ی ئیوه نه . به راستی من شتی نه بینم ئیوه نه و شته نابین، نه وشته بریتبون له فریشته کان .

ته فسیری زمانکۆبی

﴿إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ بەرپاستی من لەخوا ئەترسم لەم کاتەدا توشتی خراپەیدەکم بکا بەدەستی فریشتەکان، یالەناوم بیا، یافەرمان بدا بەجبرەئیل یم گریو بەئێوەم بناسیڤی و، خوا سزای زۆرسەختە بۆ ئەو کەسانە لەخوا ناترسن و یاخی ئەبن لەخوا.

زانایان فەرموویانە: هۆی هاتنە خوارەوێ ئەو ئەبەتە سەرەو بەم جوۆری خوارەوێ:

کاتی قورەیشیەکان پێک هاتن لەسەر رۆیشتن بۆ یاریدە ئەو کاروانە رزگاری بکەن، لەوکاتەدا لەئێوە و ئەواندا و لەئێوەوێ کەنەدا دوستایەتی توندیان هەبوو، شەیتان بەهەلی زانی خۆی بردە وێنە سوراقە کۆری مالیکی کەنەییەو، شەیتان گفتو گۆرپاواردنی لەگەڵ بت پەرستان کرد، کاتی فریشتەکانی بینی هەلەات و رای کرد لەکاتیکا دەستی لەئێوە دەستی حاریسی کۆری هیشامدا بو، حاریس ووتی: بۆچ بەجیمان ئەهێلی لەم کاتەدا، شەیتان ووتی: ئەوشتە من ئەیبینم ئێوە نایین، کاتی بەشکاوی گەراندەو بۆ مەکە ووتیان: سوراقە بو بەهۆی شکاندانی تاقمی ئێمە و هورەت بردین، ئەو روداوێ کە گەشت بە سوراقە ووتی سۆیندم بەخوا: هەستەم نەکردو بەچونی قورەیشیەکان هەتا هەوالی شکاوی و لاوازی ئەوانم پێگەیشتو، کاتی کەموسڵمان بوون زانیان شەیتان بوە خۆی بردو وێنە سوراقەو.

ئەو ئەبەتە بەزەقی ئەفەرمو: لەوکاتەدا شتی هەبوە کەقورەیشیەکانی هان ئەدا بۆ جەنگ کردن لەگەڵ پێغمەر ﴿ﷺ﴾ لەبەدردا کەگرتبویە ئەستۆی خۆی سەرکەوتنی ئەوان، شەیتان کاتی بۆی دەرکەوت پاشەرۆژیان خراپەو بەرەونەمانە خۆی لی بێزارکردن، پێویستە ئێمە پرومان بەهەمو شتی بێی خوا بەسروش ببیری، ئەقلیش پالی پێوەنانی و بەلایەو قەدەغەنیە شتی هەبی و زوربە کەس نەبی و دوودلی و گومان و پوچی بخاتە دلەو، سەرلەئادەمیزاد بشیوینی. خوای مەزن فەرمانی داو بەپێغمەر ﴿ﷺ﴾ پەنابگری لەخراپەو دودلی خستنی شەیتان بۆ ئێوە دلی ئادەمیزاد و لەخراپەو دوو دلی خستنی ئادەمیزادیش بۆ ئێوە دلایان.

تەفسیری زمانکۆیی

له و کاته دا شه یان رازاندویه وه بۆ بی باوه ران کرده وه کتانیان له دوژمنایه تی فروستاده ی خوا و بهرده وامی له سهر جهنگ کردنی موسلمانان، تا قمی تره بهوون دوور و بوون و دل نه خوش که تانه و نوانجیان نه گرتنه موسلمانان، وهك خوا نه فهرموی:

﴿ اِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ ﴾ تۆ بیری نه و کاته بکه ره وه دوور و ه کانی دانیشتوی مه دینه و که سانیکی نه و تۆ نه خوشی و بی باوه ری له دلیانیاه و نه لین:

﴿ غَرَّ هَؤُلَاءِ دِينُهُمْ ﴾ نه وانه ی تا قمی مه حمه د نایه که یان فریوی داوون و خه له تاوون به جوړی که نه چنه دهر و به ژماره ی (۳۱۳) که س به و که میه نه یانه وی زال ببن به سهر هزار که سی ناماده کراو بۆ جهنگ به نیازی نه و هون خو یان بدهن به کوشه بۆ پاداشتی پاشه پوژ یان نه و که سانه زۆر سهر گهردان بوون کاتی چاویان کهوت به موسلمانان به و ژماره که مه وه نه چن بۆ جهنگی ژماره یه کی زۆر له بت په رستان .

﴿ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ وه ههر که سی بروای ته وای له سهر خوا بی و پشت بیهستی بۆ کار ی له سهر خوا، دوا یی خوا به راستی زۆر گه و ره یه و به ده سه لاته، نه و که سه ی پشت به خوا بیهستی سهر ی نه خا، هه مو شتی له جیگه ی شیاوی خو یا دانه نی ویا ری ده ی نه و که سه نه دا. به لام به لای بی باوه رانه وه و به لای دوور و ه دل نه خوشه کان، بر و ا به خوا و پشت به ستن به خوا و پاداشت و به هه شت به لایانه وه گفتو گو ی بی ماناو بی سوودن، چونکه به گو ی ره ی بیری نه و ان هه مو و شتی له نایین و له جهنگ و شتی تر ههر بۆ بازرگانی و پول په یدا کردنه .

له ژیر رووناکی مانای نه و نایه ته پیروژه دا نه م راستیانه ی خواره وه باس نه که یین له ژیر درو شتی نایا کورد و پیشمه رگه خراپه کار و کاول که رن ؟

نالهم پروژه دا که هیزی تاو نبار و دوژمنانی کورد و پیشمه رگه پیلان نه گیرن بۆ نه مانی ناوی کورد، نه یانه وی دانیشتوانی کورد له نیشتمانی خو یان و خانه ی خو یان دهر بکه ن به منال و پیرو ژنه وه به روتی فره یان نه دهنه ده شتی چۆل .

ته فسیری زمان کوی

ئالەم کاتەدا کە پێشمەرگەکانی کورد جیگەیی دوژمن لەق و لۆق ئەکەن و خوشی و خەویان لی تێک ئەدەن، روی ئاواتی سەر بەستی هەمو کورد دەر ئەخەن، ئەیانەوی هەموو کوردیکی دڵسۆز لەخاکی داگیر کراوی خۆیان ئازاد بن، بەداخەو و پیاوانی بەناو ئایینی ناوخۆیی و دەرەکی فرمێسک بۆ تاوانباران ئەڕێژن .

ئالەم کاتەدا کە شاری هەڵەبجەیی شەهید کیمیاباران ئەکری لەلایەن دوژمنانی ئایینی پێرۆزی ئیسلام و مەروفاپەتی، پیاوانی بەناو ئاین پەرست لە بۆلندو گودا هاوار ئەکەن و ئەلێن: پێش مەرگە هۆی ئەو کیمیابارانەن، چونکە داوای مافی کورد ئەکەن پێش ئەو پیاو و ئایینی فرۆکە بەسەر شاری هەڵەبجەیی شەهیددا ئەسورایدەو و ئەیووت کار بە دەستانی عێراق مافی خۆیانە هەموو خراپەیی بەکەن لە گەڵ کورداندا و پێشمەرگە خراپە کارن .

ئیمە پرسیبێر ئەکەین لەو کەسانە پێش مەرگە بە کاول کار دائەنێن بۆ بیر لە کۆبونەوهی سەردانی سی وولات ناکەنەوه لە جەزائر برباری نەمانی کوردیان دەر کرد و شۆڕ و شەڕ وا کە کپ کرایەوه؟ بۆ بیر لە روخانی پێنج هەزار گوند و زیندە بە چال کردنی (١٨٠) هەزار کەسی کوردان بە ناوی ئەنفەتالەوه ناکەنەوه، بۆ بیر لەوه ناکەنەوه کار بە دەستانی دراوسی ئەلێن کورد بەر نیو نیشتمانی نیو و نابێ بەزمانی خۆیان بدوین، ئەو بۆ بیر لە فەرمودەی پێغمەر ناکەنەوه (مَنْ مَاتَ دُونَ عِقَالٍ مِنْ مَالِهِ مَاتَ شَهِيداً) . بۆ ئەبێ بەرگری لە ناموس و دارایی و نیشتمان خراپ بێ و فتوای کوشتنمان بدری ؟

بە یاری دەهی خواو هێزی پێشمەرگە و گەلی دڵسۆز لە پراپەڕینی سالی (١٩٩١) کەمێ هەناسەیی خوشیماندا . بە لای بەداخەو و پێشمەرگە و شەهیدانمان بێ خواوەنن، دوژمن کراون بە کار بە دەست بۆیان . بە لای پەنا بە خوا پاشەڕۆژمان بەرەو ئازادی و سەر بەستی ئەروا، پشت بە خوا ئەبەستین، خوا ئەفەرموی: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ غَزِيرٌ حَلِيمٌ﴾ وەك لە مەوبەر باسمان کرد .

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ اتَوَفَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَلْمَلِيكَ يَصْرِيحُ

وَجُوهَهُمْ وَأَذْبَرَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ ذَلِكَ
بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَمٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾
كَذَّابِءَالِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ
فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٥٢﴾
ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا
مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ كَذَّابِءَالِ
فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ
بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَاهُ فِرْعَوْنَ وَكُلَّ كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٥٤﴾

﴿ وَلَوْ تَرَى إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ ﴾ و نه گهر تۆ نه بینی کاتی فرشته کان
گیانی که سانیکی نه و تۆ و نه گرن له کاتی مردنیانا به راستی تۆ فه رمانیکی گران و
که و ره و سزایکی که و ره و ناهه موار نه بینی توشیان نه بی له و کاته دا .

﴿ يَضْرِبُونَ وَجُوهَهُمْ وَأَذْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴾ فرشته کان نه دهن له و مه تیان
و ته نیشتیان و پشتیان به شیشی ناسنی ناگرین ، نه و لی دانه هیما به له و سزایه توشی بی
با و هرا ن نه بی له کاتی مردنیانا ، دروستیشه نه و لی دانه هه ربه و جو ره بی و له و مه ت و
پشتیان بدری ، نیتر بانه ش بیری به هه ر جو ری بی بی با و هرا ن له کاتی مردنو پیش مردن
سزایان نه دری به هه ر سشیو هه ک بی و ، نه بیترری به و بی با و هرا نه : نیوه بجیژن سزای زور
سو تینه رو نازار دهر که پیشه کیه بو چونی نیو دوزه خ و سزای گرانتر . نه و نایه ته هه چه نده

ته فسیری زمانکویی

بەر و ئەلەت پرووی بێ کراوە بۆلای پیغمەمەر ﴿ﷺ﴾ بەلام مەبەستە که بۆ هەموو کەسێکە ئەوشتە بێنی، چونکە ئەو باسە بۆ نامۆگاری کردن و تەمیی وەرگرتنە، مەبەستیش لەبێ باوەڕان لەو نایەتەدا هەموو بێ باوەڕانە لەسەر زەویدا، هەندێ زانیان ئەلین: مەبەست بەت پەرستانی بێ باوەڕانی قورەیشیە کانه. بەتایبەتی ئەوانەیان جەنگیان کرد لەگەڵ پیغمەمەر ﴿ﷺ﴾ لەبەدردا، چونکە باسە که هیشتا باسی رووداوی بەدرە .

﴿ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ ئەو لێدان و سزایە بەهۆی شتیکە کردوتانە لەبێ باوەڕی و پیشی خۆتانان خستو، ووشە دەست هێمایە لەتواناو، بەراستی خوا ستم ناکا لەبەندەیی خۆی لەسزادانیان بێ تاوان سزا نادری، زۆر رۆنەپرسیار لەخوا ناکری و هەموو شتیکێ دادپەرورەیه. لەپاشا خوای مەزن پرووی ئەکاتووە کەبەسەر هاتی ئەو بێ باوەڕانە وێنە بەسەر هاتی کەسانیکێ ئەوتۆن پیش ئەوان کەوتوونو ئەفەرموی:

﴿كَذَّابٍ آلٍ فِرْعَوْنٌ﴾ ئەو خو و رەوشەیی بێ باوەڕانی قورەیش لەبێ باوەڕی و دوژمنایەتی پیغمەمەر وێنەیی خو رەوشی تاقم و پیاو ماقولەکانی فیرعەونە لەبێ باوەڕی و دوژمنایەتی موسا .

﴿وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ وەبەوێنەیی خو و رەوشی کەسانیکێ ئەوتۆن پیش بێ باوەڕانی قورەیشی بێ باوەڕیان بەنایەتەر و نەکانی خوا نەهێنا کە بەلگەبوون لەسەر یەکیی خا و لەسەر پیغمەمەرایی و کارەپەك خەرەکانیان، وێنە گەلی نوح و لوت و عاد و سەمود .

﴿فَأَخَذَ اللَّهُ بَذَنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ دوا بێ خوا ئەو کەسانەیی گرت و سزای دان بەهۆی گوناھەکانیانەو کەبێ باوەڕی و بەدرۆخستەوێ پیغمەمەرەکانیان، قورەیشیەکانیش سزایان درا بەکوشتن و دیل کردن. سزای گەلانی تریش سزایان باسی ئەکری لەجیگەیی خۆیان . بەراستی خوا زۆر بەهێزە سزای زۆر سەختە بۆ بێ باوەڕان ، هیچ شتی رێگە لەتواناو سزای خوا ناکری .

﴿ ذلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُفِرًّا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ ﴾ ئەو گرتن و سزادان و تۆلە لى سەندنەو لەو گەلانەى رابورد بەهۆى ئەو وەهەىە خوا چاکەى بەخشىبى و رژاندىبىتى بەسەر تاقمىکا نای گۆرپى و لەوانى ناسىنئەو، ئەو چاکەيش برىتى بوو لەناردنى پىغەمەر بۆ لايان و بلاو کردنەو و ئاسايش و هەرزانى لەنئويانا .

﴿ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ﴾ هەتا ئەو گەلەنە گۆرپ شتى بەخۆيانەو وەهەىە لەچاکەو نەرۆن بۆ خراپە و لەخراپەهەىە کى خراپ نەرۆن بۆ لای خراپتر و بى سوپاسى خوا بکەن، وئەى قورەيشەکان باوەرپان نەهتئاو گۆرپيان بەبى باوەرپى، خزمایەتيان گۆرپى بەدوژمنابەتى پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ بەخوين رشتن و گالئەبى کردن بەئايەتەکانى خوا، هەرزانى و رۆزى فروانيان گۆرپى بەگرانى و لا بردنى داراى .

پرسىار / بەو جۆرەى دەرکەوت لەو ئايەتەو : هەر گەلى بەردەوامبى لەسەر فەرمانبەردارى خوا، ئەو رۆزى و چاکەو بەخششە پى داون نای گۆرپى و لەوانى ناسىنئەو . بەلام هەرکاتى بى فەرمانى خوا بکەن خوا لەوانى وەردەگرئەو، لەگەل ئەو یشدا ئەبىرى گوناھباران هەتا بى فەرمانى زۆربکەن سامانيان زۆرتريەبى يالەسەريان هەلناگيرى و لەوانى تىک نادا ؟ .

وہلام / بەراستى ئەو ئايەتە باسى گوناھ کردن و بى باوەرپى نەکردو ، هەر ئەو نەندەى فەرمو : خوا ئەو چاکەىە ناگۆرپى لەسەر هىچ کەسى هەتا خۆى نەى گۆرپى ئەو شتەى بەخۆيانەو وەهەىە، خوا رۆنى نەکردو ئەو چۆنەتى ئەو گۆرانە، بەگۆرەى ئەو کە گەلانى پىغەمەرانى پىشو سزايان دراو ئەگەر بەووردى بۆى داچىن بۆمان دەرئەکەوى مەبەست لەناوەرۆکى ئەو ئايەتە ئەمەىە : خواى مەزن هىچ گەلى لەناو نابا لەجىهاندا هەتا پىغەمەريان بۆ نەنئى و داوايان لى بکا بۆ لای ئايىنى خوا دەم بەدەم و رۆبەر و بۆ باوەرپەتيان، دواى ئەو گەلە رو لەو پىغەمەرە وەرگيرن لەداواى ئەو، وئەى بانگ کردنى گەلى قورەيش و گەلى فیرعەون و گەلانى پىش ئەوان، ئەگەر خوا پىغەمەرى بۆ نەناردناىە سزاکەيانى دوورئەخست هەتا رۆزى پرسىار و پاداشت، خوا لەهەموو کەس زاناترە .

﴿ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ وهئه و سزا و گرتن و توله سه ندنه يش بههوی نه وه وه بو که به راستی خوا نه بیسی گفتوگوی نارپکی نه و بی باوه رانه که پیغمه ر به درو نه خه نه وه، نه زانی بیرو باوه ریان چونه، سزای پاداشتی هه مو که س نه داته وه به گویه ی کرده وه ی خو یان و نیازی خو یان .

﴿ كَذَّابٌ آَلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ ﴾ نه و بی باوه رانه ی نه و تو کوزراون له روژی به دردا چاکه ی خو یان گوری به وینه ی ره وشت و کرده وه ی تاقمی فیرعه ون و که سانیک ی نه و تو ی پیش نه وان باوه ریان به نایه ته کانی پهروه ردگاری خو یان نه هیئا و به درو یان خسته وه .

دوو بات کردنه وه ی نه و رسته یه نه مه یه: ناوه روکی نایه تی یه که م به نایه تی دو وه م به هیتر بکا و مه به ستیش نه وه یه نایه تی یه که م پرونی بکاته وه نه و بی باوه رانه شایسته ی سزای پاشه روژن. مه به ستیش له نایه تی دوهم نه مه یه شایسته ی سزای جیهان، نه وه یه خوا نه فهرموی:

﴿ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ﴾ دووایی نیمه له ناومان بردن بههوی گونا هه کانیانه وه. به تابه تی بههوی به درو خسته وه ی پیغمه ره کانیانه وه. هه ندیکیان بههوی بومه له رزه وه، هه ندیکیان بههوی روچونی زهوی له ژیریانه وه، هه ندی تریان بههوی رژاندنی به رد به سه ریا نا له ناسمانه وه، هه ندیکیان به بای ناهه مو ار، هه ندی تریان کردنیان به مه یون، قوره یشیه کان به شمشیر و به تیرو که وان .

﴿ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ ﴾ وه نیمه خنکاند مان گه لی فیرعه ون به ناوی ده ریای سوور، وینه ی نه و رستانه ی له نایه تی (۱۱) ی سوره تی نالی عیمراندا جاری تر رو یشته وه .

﴿ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمِينَ ﴾ هه موتاقمی له و گه لانه سته مکاربون. یانی هه مو یه کی له گه لی فیرعه ون که خنکان و تاقمه کانی قوره یش که کوزران سته میان له خو یان و له دانیشته وان کرد که باوه ریان نه هیئا به پیغمه ره کانیان و ریگه یان له دانیشته وان نه گرت له خوا په رستن و له خانه ی خوا .

له پاشا خوی مه زن باسی بی باوهران به خرايه نه کاو نه کاو نه فدرموی :

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾
 الَّذِينَ عَاهَدَتْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ
 وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ
 مَنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَدْكُرُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِمَّا تَخَافُ مِنْ
 قَوْمٍ خِيَانَةٍ فَانْذِرْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ
 ﴿٥٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾
 ﴿٥٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾
 وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ
 تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَءَاخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ
 لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِنْ جَنَحُوا
 لِلسَّلَامِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦١﴾
 وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ

بَنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٣﴾ وَأَلْفَ بَيْتٍ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ
مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتْ بَيْتَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ
اللَّهَ أَلْفَ بَيْنِهِمْ إِنَّهُ غَزِيرٌ حَكِيمٌ ﴿٦٤﴾

نهو نایه تی سهر وه باسی چهند ده سترو فهرمانی نه کاله باره ی رون کردنه وه ی
ناشتی و جهنگ که نه مانه ن :

۱- ﴿ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ به راستی خراپترین بونه وه ری پروا و
خوی بکیشی به زه ویدا له لای خوا که سانیکی نه وتون باوه رپان نه هیتاوه ، بی باوه ری
جینگه ی خوی گرتوه له دلیانا ، وینه ی نه بو جه هل و نه زو وعه ته به و هاوړیکانیان
له قوره شیه کان ، که عبی کوری نه شره ف و حوبه یی و هاوړیکانیان له جوله که کان .
﴿ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ دواپی نه و که سانه باوه رناهین به موحه مه د و چاوه پروان ناکری
باوه ربهین .

﴿ الَّذِينَ عَاهَدَتْ مِنْهُمْ ﴾ که سانیکی نه وتون تو په یمانی ناشته وایت له گهل هندیکیانان
به ستهو ، وینه ی سهر و که کانی قوره ش و سهر و که کانی جوله که کانی به نو قوره یزه
که پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ په یمانی لی وهر گرتن ناپاکی نه که ن و به بی ناشوب له شوینی خویانا
دانشن و هه وال دهر نه بن بولای یه کتری .

﴿ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴾ له پاشا نه و که سانه په یمانه که ی
خویان له هه مو جاریکا نه شکین . به گوړه ی ناوه ر وک و بر گه ی په یمانه که هه لئه سان ،
نه وان خویان ناپاریزن له خواو له شکانادنی په یمان .

۲- ﴿ فَأَمَّا تَتَّقْنَهُمْ فِي الْحَرْبِ ﴾ دواپی نه گهر تو زالبوی به سهریانان له کاتی جهنگ
کردنداو نه وانت گرت به دیلی و سهر که وتی به سهریانان .

ته فسیری زمانا کوی

﴿ فَشَرَّ رِبِّهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ﴾ دوایی تو ئه و بی باوه رانه ت گرت به جوړی نازاریان بده و پدرت و بلاویان بکه به کوشتن و سزادانیان به هوئی نه وانه وه پرزو بلاو بن که سانی له دوای نه وانه وه دین نه توانن پیمان بشکستن و دوزمنایه تی ت بکه ن و خراپه بکه ن ، بو ئه وه ی نه و که سانه ی پاش نه وان ته می خوار بن .

۳- ﴿وَأَمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَأَنْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ﴾ وه نه گدر تو ترسایت له تاقمی پدیمانت لی وهر گرتوون ناپاکی و پدیمانه که یان شکاند، دوایی توش فری بده بولای نه وان پدیمانه که یان له سهر دادپه روه ری و یه کسان ی له ههر دولا تانه وه و بدر له جهنگ کردن ناگاداریان بکه ن به شکاندنی پدیمانه که یان . تو پیش دهستی مه که له جهنگ کردندا، بویه پیوسته ناگاداریان بکه ی چونکه :

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ﴾ به راستی خوا ناپاکی خوش ناوی و له هه ر لایه که وه بی به ی ناگاداری دوزمنه کانیان پدیمانیان یه کسهر په لاماریان بدری، ونه ی به نو قوره یزه و جگه ی نه وانه یش .

به مانای ووشه ی نیسلام پیوستی کردوه پدیمان جی به جی بکری له گهل نه و که سانه ی پدیمانیان له گهل به ستر وه . به لام نه و که سانه پدیمان نه کهن به دهست که لا بو نه وه ی ناپاکی و ژیر به ژیری پیوه بکه ن و به پنهانی دانیشتون نازار بدهن و بیان کوژن و تالانیان بکه ن، له و کاته دا فرماندراوه به شکاندنی نه و پدیمانه ، له م سهر ده مه ی نیمه دا کوردان زورشتی وایان له گهل دا کراوه .

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا أَنْهُمْ لَا يَغْزُونَ﴾ وه گومان نه بدهن به که سانیکی نه و تو باوه رپیان نه هیناوه رزگاریان بووه له کوشتن و به دلیل گرتن له روژی به دردا به راستی نه وان به و رزگار بونه یان په کی خوا ناخن توله یان لی نه کاته وه، که س له دهستی من رزگاری نابی، نیز یاله جیهاندا سزایان نه ده م به کوشتن یاله پاشه روژدا سزایان نه ده م به سزای گه وره تر، خوا به و رسته یه دل خوشی پیغه مهر نه داته وه .

له پاش نه وه ی نایه ته کانی پیشو و باسی جی به جی کردنی پدیمانی له گهل یه کتری کرد، فرمانیشی دا بو دیاری کردنی هه لو یست له گهل یه کتری له کاتی شکاندنی په ایماندا، فرماننده دا به موسلمانان و نه فرموی :

٤- ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْحَبْلِ﴾ و ٥- ﴿وَهُتَّوْهُى مُوسَلَّمَانِ﴾
 ناماده بکنه بوجہ نگی بی باوہر ان شتی توانای نهو شته تان هدی له هیژ به چک و به تفاق و
 کهره سهی چک له یرم و شمشیر و له چاره وی که به ستر اونه ته وه بوجہ نگی، خوی مه زن
 نه و کاته باسی چاره وی کردوه، چونکه گه وره ترین هیژ بووه بوجہ نگی کردن
 له و سه رده مه دا، پیغه مهر ﴿﴾ له کاتی خویندنه وهی نه و نایه ته سی جار نه یفه رمو
 ناگادار بن: هیژ بریتیه له فری دانی تیر. نهو ووشه یه دی دوویات نه کرده وه سی جار .

بۆ زانين: خۋاي مەزن لە وئاپەتەدا فەرەمۆي: ئېۋە ئامادەبەكەن شتێ خۆتانی پێ بەهێز
بەكەن لەجەنگدا، ئەوشتەي ديارى نەكردووه، مێژوو دەري خستوه راستى ئەو فەرەمودەيه
بەرلە (١٤٢١) ساڵ لەكاتێكا نەفرۆكە نە بونباي زەرە و ساروخ نەبوە، زانايانى بليمت
لەهەموو سەردەميكا زانستى خۆيانيان بەكارهێناوه بۆ بەهێز كردن و گەشەپێدانی
كەرەسەي هێز لەتيرەو بۆ فيشەك و تفەنگ، لەوانەو بۆلای ساروخ و بۆنباي بچوك،
بۆلای بۆنباي زەرە و هيدروچيني و چەكي كيمياوى، هەتادى. ئەو بو موسلمانان
لەجەنگي خەيەرەدا مەنجه نيقيان بەكارهێنا بۆ فرپيدان، ئامادەبەكەن شتێ خۆتانی
پێ بەهێز بەكەن بۆ ئەو:

﴿ تَرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ﴾ ۞ تَبَوَّءُوا لِنَفْسِهِمْ دَارًا مَدِينَةً وَنَسُوا اللَّهَ الَّذِي تَعَالَى ۖ تَتَّخِذُونَ أَوْلَادَهُمْ دَارًا مَدِينَةً وَلَهُمْ عِزٌّ بِصُلُوبِهِمْ ۚ وَاللَّهُ يَكْفُرُ عَنْ قَوْمِهِ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ۚ

بۇ ئاڭدادارى: ئەبى بىزانرى (ئىرھاب) واتە ترستاندن تۆقاندن دوو جۆرە: يەكەميان تۆقاندنى بى باوهران كە بە ئاشكرائى دوژمنى يىسلامن و فىل و پىرن ئە گېرن بە

تہ فسیری زمنا کویتی

موسڵمانان ئەم جوړه‌یان شتیکی ره‌وايه و پتړیسته له به‌رگری کردن له ئاین و له نیشتمان، به‌و مهرجه‌ی سهر نه‌کیشی بۆلای کربوونی هیزی ئیسلام و نه‌توانری به‌رگری له خویان بکه‌ن، موسڵمانان خاوه‌نی چاکه نه‌بن هاوتای چه‌کی بی باوه‌ران بی. دووه‌هم نه‌گه‌ریی باوه‌ران جه‌نگیان به‌ریا نه‌کردو دوژمنایه‌تی ناشکریان نه‌ه‌کرد. له‌و کاته‌ تو‌قاندنیان قه‌ده‌غه نای پهلما‌ری خویان و دارایی و کۆشکیان بدری ئەم جوړه‌ کاره ئی‌سنا بیی ئەوترتیلو.

بۆ زانین: ئەو دوژمنانه‌ی خوی مزەن ئەیانزانی، هه‌مو ئەو که‌سانه‌ن ئاواته‌ خوا‌زن موسڵمانان توشی ترس و لاوازی ببن، خویانیان له‌موسڵمانان په‌نه‌ان داوه‌ هه‌تا ده‌سته‌لاتیان په‌ره‌ئه‌سیتی بۆ داگیر کردنی هه‌زاران ئەو جوړه‌ که‌سانه‌ له‌سه‌رده‌می پی‌عه‌مه‌روه هه‌تا ئەم سه‌رده‌مه‌ی ئیمه‌ کۆتاییان بی نه‌هاتوو، کۆتایشیان بی نایه‌ هه‌تا رۆژی دوا‌یی، بۆیه ئیویسته‌ له‌سه‌ر موسڵمانان و که‌لانی هه‌زار ئەو فه‌رموده‌ی خوا‌یه بگرنه‌ دل و کاری بی‌که‌ن و خویان پرچه‌ کبن.

دووباره ئیمه‌ی موسڵمان به‌تایبه‌تی، که‌لانی تری ئاشتیخوا‌ز پتړیسته‌ له‌سه‌ریان دوژمنانی خویان بناسن خویانیان بۆ ئاماده‌بکه‌ن به‌هه‌مو چه‌ک و تفاق‌ی هه‌تا کۆمه‌لی ئاده‌میزاد بیاریزن له‌گیچ داوی زیان، سه‌مه‌کارانی چاو‌چنۆک بترسی‌ن هه‌تا نه‌توانن گالته‌و پاری به‌ژیانی ئاده‌میزاد بکه‌ن، ئەوبیروباوه‌رو هی‌زه سوود به‌خشن، به‌لام پی‌ویستیان به‌ مرو‌فیکی خاوه‌ن دادپه‌روه‌ر هه‌یه، که‌سه‌ر شو‌رپکا بۆ فه‌رمان و یاسای خوا و بانگی هه‌مو ئاده‌میزاد بکا بۆ لای یاسای خوا، بۆ ئەوه‌ی هه‌موویان وه‌ک یه‌ک بژین به‌گو‌یره‌ی یاساو ده‌ستوری خوا و هی‌چ که‌سیان له‌و ده‌ستوره‌ لانه‌ده‌ن، نه‌گه‌ر که‌سی لا‌بدا به‌هی‌زو توانا بی‌گی‌رنه‌وه بۆ لای خوا په‌رستی، رۆژ‌ناواو رۆژه‌لات. به‌تایبه‌تی ئەمه‌ری‌کاو به‌ریتانیا و ئیتالیا و فه‌ره‌نسا و روسیا، هه‌رئه‌وانه‌بوون دوژمنی کوردان ئیمه‌ بی‌انناسین له‌م سه‌ۆرده‌مه‌ی ئیمه‌و بریتین له‌ رژی‌مه‌ بی باوه‌ره‌ گه‌وره‌کان که‌ عی‌راقیان چه‌کدار کردو و کورده‌کانیان کیمیاباران کرد و خویانیان لی بی ده‌نگ کرد. به‌لام ئەو کاره خراپانه‌ کاربه‌ده‌سته‌کانیان نه‌یکه‌ن، ئەه‌گینا ژیره‌سه‌سته‌کانیان زۆربه‌یان چه‌وساوه‌ن بۆ

سه پاندنی نه وانه ی پیشو به لگه مان زوره. به لام نه مانه ی خواره وه تان بو نه نوسین کورد
نه لی مشتی خه رواریکه :

۱- (نیکولاس سیکمان) له نامه ی خو یا (الاستراتيجية الامريكية في السياسة العالمية)
نه لی: چاو پو شی کراوه بو نیمه ی نه مریکا زورو سه رکوت کردن به ههمو جو ره کانیه وه
له وانه جهنگی کاولکهر هه تا ویستی خو مان به زور به سه پتین به سه رکه سانیک ی نه و تو ی بی
هیرن و داگیران بکهین .

۲- (لیود بلتش) ی نه مریکی نه لی: پیویستی نه وه یه که گه وره یی بونی خو مان
پهیدا بکهین به هیرن توانا به سه رک بونه وهران به رامیاری و نابوری و کومه لایه تیه وه
وه پیویسته نه وه یش بو کاتی نه بی و دیاری بکری، نه وانه به راستی پیویستیکی به رده وامه
نابی که مته ر خه می تیدا بکری .

نه ی موسلمانان، نه ی گه لانی ناشتی خواز. نه ی ههمو دانیشتوانی روی زهوی نه ی
کوردی چه وساو ه؟ نه و خو به گه وهر زانین و له خزیایی بوونی دوژمان و ده برینی
دهست دریزی و سته مکاریه بو سه رک بنده کانی خوا به تاییه تی هه و لدانی دوژمانی کورد
بو بنه بر کردیان، بو نه بی بیران لی نه که نه وه نه بی بزانشن هیچ شتی نیه ناویان لی بکا
جگه ی نه وه ی ترسیان له هیرن نیه ده ستیان بشکینی. نه وه یزه نه وان بترسینی
جگه له یاسای قورئان دهست ناکه وی، هه تا ووشه ی خوا به رزو بلند نه بی ووشه ی پوچ
وسته م به ره و خوار و نزم نابی.

۵- ﴿ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴾ وه هه رشتی
نیوه ی موسلمان بیه خشن دای بنین له هه رشتی بو ناماده کردنی هیرو چهک و تفیق
له ریگه ی ئایینی خوا دا بو په رستن و پیویستی جهنگ پاداشته که ی نه دریته وه به نیوه
به بی کهم و کوری و، نیوه سته متان لی ناکری به که میونه وه ی پاداشت و نه ییه خشن
له ریگه ی خوا دا، نه م مه به سته له نایه تی (۱۹۶) ی سوره تی نه لبه قه رده دا و له نایه تی
(۹۲) ی سوره تی نالی عیمراندا تییه ریوه .

دوای ئه وهی خوا فره مانى دا به باوه رداران به ئاماده کردنى هیزو ئه وشتانهی دوزمنیان
بى بتز سینهی فره مانیشمان بى ته دا نه گهر له دواییدا دوزمن داوای ناسته وایان کرد و
وه لایمان بده نه وه و نه فره موی :

٦- ﴿ وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلَامِ فَاجْتَحِ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ﴾ وه نه گهر بى باوه ران ئارهزو
ومه یلیان کرد بو لای ناشتی و دوستایه تی، دوایی تویش مه یلت هه بى بو لای ناشتی و
دوستایه تی و، تو پشت بیهسته به خواو کاری خو ت بسپیره به خوا ده رباره ی ئه و په یمانه ی
ئه ی به ستی له گه ل بى باوه ران، بو ئه وه ی خوا یاریده ی تو بدا له هه مو کات و له هه مو
شوینیکا .

﴿ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ به راستی خوا هه ر ئه وه ئه بیسی گفتو گوی ئه وان، ئه زانی
به کردار و شاراهوی دلایان که دروو ته له که بازی له گه ل تو بکه ن، خوا ئاگاداری تو ته کا
له فیلی ئه وان .

بوزانین: ئه و ئایه تانه ئه مانه ی خواره وه مان فیر نه کا، پیوسته له سه رمان فره مان به رداریان
بن:

١- ناشتی و وازه یان له جهنگ ئه مانه نه گرته وه : وه ستانی جهنگ له نیواندا .
وه گرتنی سه رانه له بى باوه ران . چونه نیو ئایینی ئیسلام .

٢- پیوسته له سه ر موسلمانان ناشتی خواز بن له گه ل هه مو که سیکا و هه مو
هه ریمیکا ، ناشتی خواز و بى تازار بن له گه ل موسلماناندا و پیلانی ژیر به ژیر وازلی به یین .

٣- پیوسته ئیمه بزاین که مه به ست له ناشتی له و ئایه دا ناشتی له گه ل دانیش توانی
روی زه وی ئیر جهنگیان کرد بى له گه ل موسلمانان یا بى لایه ن بن نه که له نیوان
دوولایه نی جهنگ که ره له گه ل یه کتری به ته نها . واته نه گهر یه کیکیان په لاماری شوینی
تری دا ئه وی تریان بى لایه نبی ، به و مه رجه ی په یمان له گه ل ئه وشوینه دا نه به سترایی بو
دوستایه تی ، یاموسلمان نه بن ، بو ئه وه نه بى ئه و ناسته واییه هه ریه که یان به ناره و په لاماری
کیشه وریکی هه ژار و بى ده سته لات بده ن و داگیری بکه ن و خوینیان بمژن ، وینه ی

ته فسیری زمانا کویی

ئهو په یمان و ژبانه ناشتییه نیوان ئه مه ریکاو روسیا که مه به ستیان له و ناشتییه ئه وه یه ئه وان له نیو یه کزیدا ناشتبن. دوا یی ئه بیری ته له کهو فیل ئه سازین بو کیشوره بی لایه نه کان، به لیدانی سهر به ستی و پوتانه وهی دانیشتون له ناسیاو ئه فهریقا و ئه مه ریکا ی لاتینی، له بهر په ره پیدانی قازانجی هه ردوولایان ..

۴- ئه و ئایه ته فهرمان دانه به ناشتی ئه گهر داوای ناشتی کرا، ئایه تی (۳۵) ی سوره تی موحه مه د له مایا کهیدا ئه فهرموی: ئه ی باوه رداران: ئیوه سستی مه کهن و داوای ناشتی مه کهن له بی باوه ران. له کاتی که ئیوه بالاده ستبن و، خوا له گهل ئیوه دایه، رینگه ی یه کگرتی مانای ئه و دوو ئایه ته چییه؟ دژایه تی له نیوان فهرماندانی ئه و دوو ئایه ته دا نیه، ئایه تی سوره تی موحه مه د بو ئه وه یه مه به ستی موسلمانان به رزبکاته وه و گیانیان به هیزبکا، قه دهغه بکا لییان روخاندن و هه له اتن له بهر دوژمن، ئایه تی ئیره ئه فهرموی ئه گهر ئه وان داوای ناشتیان کرد وه لامیان بده نه وه .

۵- ﴿ وَ إِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُونَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ ﴾ وه نه گهر ئه و که سانه داوای ناشتی ئه کهن ئه یان ویست که فیل له تر بکه و فریوت بده ن به هو ی ناشتییه وه خو یان ده رباز بکه ن، له په نه انیدا ناپاکی له ده رونیاندا بیت تر له وان مه ترسه، دوا یی به سه بو تو خوا له خراپه ی ئه وان ئه تانپارتری، به راستی له وه وه به ریش خوا یاریده ی تو ی داوه و سه ری خستن .

﴿ هُوَ الَّذِي أَيْدٍ تُبْصِرُهُ وَ يَأْمُرُ مِّنْ خَلْفِهِ ﴾ خوا که سیکی ئه و تو یه یاریده ی تو ی داوه به هو ی یارمه تی دانی خو ی و به هو ی باوه ردارانی خو یه وه به نه یی به نار دنی فریشته، به هو ی باوه ردارانه وه به ناشکرا به یاریده ران و کوچ که رانه وه .

پرسیار / له ئایه تی (۵۸) ئه م سوره ته دا خوا فهرمانی دا به پیغه مه ر ﴿ تَبَارَكَ ﴾ که په یمان کهانیان بشکیتی و فری بداته وه بو لایان ئه گهر ترسی ناپاکی وفیلی بو له وانه وه، له م ئایه ته دا ئه فهرموی به پیغه مه ر وه لامیان بداته وه ئه گهر داوای ناشته وایان کرد بابیشیان وه ی ناپاکی بکه ن مانای ئه و دوو ئایه ته چۆن جووت ئه بن ؟

ته فسیری زما کو یی

وه لآم / دژایه تی له نیو مانای نهو دوو نایه ته دا نه، چونکه خوا له نایه تی (۵۸) دا
 فهرمانی داوه به شکاندنی په یمان له گهل ناگدار کردنیان به شکاندنی نهو په یمانه له کاتیکا
 به راستی بزانی به ناپاکی و فیلیان به پرونی به هوئی نیشانه ی بیگومانه وه، له م نایه ته دا
 فهرمانی داوه به پیغه مهر ﴿ ۵۹ ﴾ به ناشته وایی له گهل ناله کاتیکا بزنی رونی نه بیته وه ناپاکی
 نهو که سانه، ئیتر له ژیره وه نهوان بیان هوئی ناپاکی بکن. که واته پیغه مهر ﴿ ۶۰ ﴾ پیوسته
 ته ماشای پروالته بکا له ههمو کاریکا، به وگویره له گهل ناله بجولیتنه وه، شاراوو نهیته
 دهرونیان دهرونیان هه والی خوابه، پروالته په یوه ندی به ناده میزاده وه هیه له ههمو
 شیکا .

له پاشا خوای مه زن رونی نه کاته وه به چ شیویه خوا یاریده ی باوه دارانی داوه و
 نه فهرموی:

﴿ وَالْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ﴾ وه خوا خوشه ویستی و دوستایه تی کوکرده وه له دلینا به هوئی
 ووشه ی نیسلامه وه . به تایه تی له نیوان دلی هوژی نهوس و خه زره ج که دوژمنایه تی
 له نیوانا بو ماوه و ۱۲۰ به رده و امبو به هوئی باوه رهینانیان به نیسلام وازیان لی هینا ، بون
 به دوستی گیانی به گیانی ، له گهل نهو ههمو ره گه زه رستی و لوت به رزی و دل ره قیه وه
 عه ره به کان هه یانبو .

نهو نایه ته بومان دهر نه خا که عه ره به کان به گشتی تورپی و خه شم و لوت به رزی و
 ره گه زه رستی و رق و دوژمنایه تیان بو جی مابو له بابیره کانیا نه وه، نه وشته تیکه لاوی دلین
 بوبو . جیگه ی خویانیان گرتبو له دهرونیان، نهو کرده وه خراپانه هیشتا به رده وامه له نیوانا
 له م سهرده مه ی ئیمه دا، چونکه لایانداوه له ده ستوری قورنان : بو نمونه سوریا و عیراق و
 جگه ی نهوانیش . به تایه تی تورکیاو ئیران نهو شیوازه خراپه و ره گه زه رستی به رله نیسلام
 به رده وامه له نیوانا به جوژی نه یانه وئی ره گه زانی تر به بر بکن به تایه تی ره گه زی کوردان .
 به لآم له گهل نهو ههمو ره وشته نا په سه ندانه ته ماشا بکن چون کاتیک پیغه مهر ﴿ ۶۱ ﴾
 هات عه ره به کانی گهراند به برای یه کتری، نهو کاره کاری په کنخه ره بو پیغه مهر ﴿ ۶۲ ﴾

ته فسیری زمنا کوئی

چونکه یه کگرتن بو دلیان کاریکی و ابو هر گیز بیری لی ننه کرایه وه له گه ل نه و ره وشته ناله بارانه دا بویه خوا فهرموی:

﴿ لَوْ اُنْفَقَتْ مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا مَا اَلْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ﴾ نه گهر تو خه رجت بکردایه بو چاک کردن و نه رمی دلیان نه و شته ی له زه ویدایه هموی به دارایی و به ره مو پسته و هتو توانات نه بوو به کیتی و دوستایه تی و نه رمی بخه یته دلیانه وه .

﴿ وَلَكِنَّ اللَّهَ اَلَفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ﴾ و به لأم خوا نه رمی و دوستایه تی خسته نیو دلیان و دوستی و به کیتی نیوانیان گه شته ی سهند به جور ی بون به برای یه کتری، بگره زورتر له خو یان یارمه تی برای ئایینیان نه دا .

﴿ اِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ به راستی خوا زور گه وره و به ده سه لاته بو نه و که سانه فیل نه کهن له تو، هموشته ی له جیگه ی شیای خویا دانه نی، یاریده ی تو و به و رداران نه دا .

له دوا پیدا خوی مه زن فهرمان نه دا به باوه رداران به جهنگ کردن له گه ل بی باوه ران و هانیان نه دا و نه فهرموی :

يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ

اَللّٰهُ وَمَنْ اَتَبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٦٤﴾ يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضَ

اَلْمُؤْمِنِيْنَ عَلَى الْقِتَالِ اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُوْنَ صَابِرُوْنَ

يَغْلِبُوْا مِائَتَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِّائَةٌ يَغْلِبُوْا اَلْفًا مِّنَ

اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُوْنَ ﴿٦٥﴾ اَلَّذِيْنَ خَفَفَ

اَللّٰهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ اَنَّ فِيْكُمْ ضَعْفًا اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِّائَةٌ

صَابِرَةٌ يَغْلِبُوْا مِائَتَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ اَلْفٌ يَغْلِبُوْا اَلْفَيْنِ

بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿٦٦﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ زانايان بەدوو جور مانای ئەو ئایەتەیان کردوہ :

۱- ئەى پىغەمەر: بەسە بۆ تۆ خواو کەسى پەپرەوى تۆى کردوہ لەباوەرداران بۆ ھەموکارو کردوہوہ بۆ تۆو بۆ ئەوان، جگە لەخوا تۆو پەپرەوانت کەسى تەرتان ناوئ .

۲- ئەى پىغەمەر بەسە بۆ تۆ خواو باوەرداران بەھۆى پەيامى تۆو، ئایەتى (۱۶۲) ى ئەم سورەتە بەلگەى ئاشکرایە لەسەر مانای دووھەم، بەھەر جورئ بئى مەبەست لەناردنە خواریوہى ئەو ئایەتە ئەمەہیە: کە پىغەمەر ﴿ﷺ﴾ ئارام بگرئ و بزانی کەجەنگ کردنى ئەو لەگەل بئى باوەردان ئەو بئى باوەرپە خوا بەوانى داوہ .

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ﴾ ئەى پىغەمەر: تۆ ھانى باوەرداران بەدە لەسەر جەنگ کردن لەگەل بئى باوەردان، باوەرداران بخە جولە و گەرمیان بکە بۆ ئەو جەنگە لە بۆ بەرزبۆنەوہى ئاین .

﴿إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ﴾ ئە گەر ھەبئى لەئۆہ بیست کەسى ئارام گرو خۆراگر ئەوان زال ئەبن لەباوەرداران. بەختیارى بەجەنگ دەست ئەکەوئ و بەخۆراگرتن و خۆ بەکوشت دان .

﴿وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ يَغْلِبُوا مِائَةً أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمًا لَا يَفْقَهُونَ﴾ وە ئە گەر بئى لەئۆ سەد کەس زال ئەبن بەسەر ھەزار کەسى لەکەسانیکى ئەو تر باوەردان نەھیناوہ، ئەوزال بونەى ئۆہ بەھۆى ئەوہوہی ئەوانە تاقمیکن ھىچ شتئ نازانن و سوود لەھىچ شتئ وەرناگرن .

خوا یە کەم جارى ھاتنى ئىسلام پئوستى کردبوو لەسەر موسلمانان ھەریە کەیان جەنگ بکەن لەگەل (۱۰) کەس لەبئى باوەردان بەو بۆنەوہ موسلمانان ژمارەیان کەمبو، بۆیە پئوستبو خۆیان راگرن لەبەردەم ھیزی بئى باوەرداندا، ئەوانیش ھیزیان ئەدا بەخۆیان بۆ ئەو مەبەستە، کاتئ ژمارەى موسلمانان زۆربوو، خواى مەزن ئەیزانى ھەندئ لەموسلمانان لاوازو ھەندیکیان پیرن ، بۆیە خوا سوکی رژاند بەسەریانا بەمپەرەبانى خۆى وفەرموئ:

﴿ اَلَا اِنَّ خَفَّ اللهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ اَنْ فِيْكُمْ ضَعْفًا ﴾ ئیستا ئهو فەرمانه گرانه له سهرتانه خوا سوکی کرد له سهر ئیوه که بی، یسته یه کیکتان جهنگ بکهن له گهل دوو کهس له بی باوه ران و خوراکرن وهله نه یه له بهرده میانا، خوا ئه زانی که به راستی له ئیوه دا هه یه لاوازی له شتان و گرانه له سهرتان جهنگ کردنی یه که کهستان له گهل (۱۰) که سدا، خوا ئه زانی به لاوازی موسلمانان له دواى ئه وانه وه دین که واته خوا ئهو فەرمانه ی سوك کرد له سهر هه مو موسلمانان فەر موی:

﴿ فَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِّنْ صَابِرَةٍ يَغْلِبُوا مِثَّتَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ اَلْفٌ يَغْلِبُوا اَلْفَيْنِ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴾ دواى ئه گهر هه بی له ئیوه سه د کهسی خوراکر زال ئه بن به سهر دوو سه د کهس له بی باوه ران. ئه گهر بی له ئیوه هه زار کهس زال ئه بن به سهر دوو هه زار کهس له بی باوه ران به ده ستوری خوا و فەرمانی خوا و، خوا له گهل ئهو که سانه یه ئارام گرن و خوراکرن و یارمه تیان ئه دا، ئیتر چۆن سهرنا کهون ؟

له رۆژی به دردا موسلمانان (۷۰) کهسیان له بی باوه ران به دیلگرتن و هینان، پیغمهر پرس و راویژی کرد له گهل هاوړیکانی له باره ی ئهو دیلانه وه، ئه بوبه کر ووتی: خزم و خیزانی خۆتن بیانیه له وه نه یه به شیمان ببه وه، باخویان بکړنه وه و پاره یان ل وه بگره و موسلمانان بی به هیژ بکه، عومهر وتی: بده له گهر دنیان ئه وانه پی شه وای بی باوه ران خوا تو ساماندارمان ئه کاو پیو یست به کړینه وه ی ئه وانه نیه، هاوړیکانی تری پیغمهر ووتیان ئیمه خو کړینه وه ی ئه وغان ئه و، دواى دبله کان خویانان کړیوه. خواى مه زن به ربه خنه وه که خو کړینه وه یان هه لئزارد روی کرده موسلمانان و فەر موی:

مَا كَانَتْ لِنَبِيِّ اَنْ يَكُوْنَ لَهُ اَسْرٰى حَتّٰى يَشْرِىْ فِي الْاَرْضِ تَرِيْدُوْنَ عَرْضَ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ يُرِيْدُ الْاٰخِرَةَ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿ ١٧ ﴾ تُولَا كِتَبٌ مِّنْ

اللّٰهُ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوا مِنَّمَا
 غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٩﴾
 يٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّمَن فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرِ إِن يَّعْلَمِ اللَّهُ
 فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ
 وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٠﴾ وَإِن يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا
 اللَّهَ مِن قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

﴿ ما كانض لني ان يكون له اسرى حتى يشخن الارض ﴾ سزاوارو شايسته نيه بو
 هيچ پيغمه مري كه بوي هدي چندين ديل خوكرپنه وهيان هركاتي نهو پيغمه ميره به زوري
 زال نهبي به سهر بي باوه راناو زوريان لي نه كوژي له زه ويدا، بي باوه ري لاوازي بي به هوي
 نهو كوشته له نيو بي باوه راندا، شكزي نيسلام پهره بستي. كهواته نهبي بكوژين هه مو
 موسلمانان هير پيدا نه كهن ديل نه كرين .

﴿ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ نيوه كالا و خوارده ميني
 جيهاننان نهوي به وهر گرتي پاره له ديله كان و خواپاداشتي پاشه روژي نهوي كه به هه شته و
 برانه وي بو نيه، خوا تواناي زوره، دوستان خوي زال نه كا به سهر دوژمنانيدا، هه مو شتي
 له جيگهي شيوي خوي دانه ني، بويه فرمان نه دا به كوشتي بي باوه ران و قه ده غه نه كا
 وهر گرتي خوكرپنه وهيان هه تا موسلمانان شكو پيدا نه كهن و هيريان پته نه بي .

بوزانين: ههركاتي موسلمانان له جهنگي بي باوه راندا ديليان گرت به فرمانداني نهو
 نايته بو موسلمانان هديه دووشت:

١- نه گهر جهنگ پيدا بوو له نيو موسلمانان و بي باوه راندا له بهر نهوي نايين
 جيگهي خوي بگري له زه ويداو بهرله و هيش تهواو بي بو نايين هيرو زالبون به سهر بي

ته فسيري زمانوړي

باوه راندا ، له و کاته دا نه گهر موسلمانان زالبون به سهر بى باوه راندا پيوسته له سهر موسلمانان بيان کوژن و ديليان نه کهن، بو ته وهى ترس بکه وپته دليان و جارى تر نه توانن جهنگ بهرپا بکه نه گهل موسلمانان، وهک ثايه ته که فهرمانى داوه .

۲- له کاتيکا جهنگ ده ستى پى کرد له نيوان موسلمانان و بى باوه راندا پاش ته وهى ثاين هيز شکوى پهرى سهندبو، دواى ته و او بونى تواناى ثاين و موسلمانان ، به جوړى ته له کهى بى باوه ران کارى نه نه کرده سهر موسلمانان، له و کاته دا موسلمانان بويان هديه بى باوه ران بکوژن، بزيشيان هديه ديليان بکه نه، که ديليان کردن بويان هديه به پاره بهر لايان بکه نه، بزيشيان هديه به خوړاى بهريان بدهن، وهک خوا فهرمانى پيداوه له ثايه تى (۴) ى سوره تى موحه مده دا .

﴿لَوْ لَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقُ﴾ وه نه گهر فهرمانى له لايه ن خواوه دهر نه چو بايه له مه وپيش که خوا ياريدى ثاين و پيغمه مرى خوى ته ده دا به تاقميکى که مى ته و تو جهنگيان کرد له گهل پيغمه مر و فهرمانى نه دا به سزاي بى باوه ران به و ژماره زوره و به کوشتن و به ديل کردن به ده ستى باوه رانان ، نه گهر خوا به و جوړه فهرمانى نه دايه .

﴿لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ به راستى توشى نيوه نه بوو سزايکى زور گه و ره له سهر نه و شتهى نيوه و هرتان گرت که بى باوه رانى دوژمنانى خوانان به ديل گرتو به پاره بهر تانندان، چونکه خوا نه يو يست که نه و کوشتن و خوړماندو کردانه تان و کاره کانتان بو نيازى خوا بى نهک بو خوار دنى جيهان ، جوړى نه و سزايه خوا نه يزانى چيه وباسى نه کرد و وه .

پرسيار / کاتى که ديل کردن قه ده غه بوو، بهر له وهى خوا ثاينى خوى سهر بخا به سهر هم موو ثاينه کانا، پيغمه مر چو ن فهرمانى دا به هاوړ پیکانى له پر وړى به دردا بى باوه ران ديل بکه نه و خوړيان بکړ نه وه بهر له ته و او بون و چه سپاندنى ثاين ؟

وه لآم / به راستى پيغمه مر ﴿ﷺ﴾ نه و قه ده غه گرتانهى گريته وه به تايه تى و بوى هديه نه و ديلانه بهر له بکاو پاره شيان لى و هربگرى، بو جگهى پيغمه مر قه ده غه يه، کارى پيغمه مر بى سودنيه، نه وه بوو زور له و ديلانه موسلمان بوون، نه وه له لايه که وه و له لايه تر وه

ته فسيړى زمنا کړي

زۆربە ی ئەو دیلانە بەزۆرو بەتۆیزی هیترا بون بۆ جەنگ . کەواتە نە کوشتنی ئەو دیلانە و بەرە لا کردنی هەندیکیان سودی نایینی تێدا بوە .

ئینبۆل ئەسیر لەبەرگی دووی میژووە کە ی خویا ئەلی: پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ لەروژی بەدرداو فەرموی: من ئەزانم پیاوانی بەنوهاشم و جگە ی ئەوانیش بەزۆر دەرکراون و هیتراون بۆ جەنگ کردن ئێوە توشی یەکی لەوان بوون مەیان کوژن . لەناو ئەو گێراوانەدا سۆھەیلی کۆری عەمر بە دیلی گێرا، عومەری کۆری خەتاب ووتی: ئە ی نیراوی خودا لیم گەری بایکۆژم جاری تر لەدژی تۆ خۆی نەنویتی، پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ فەرموی: لەمەودوا پلە یە وەرئە گری تۆ سوپاسی ئەکە ی لەسەر ئە و پلە یە، هەروەها لەبەدردا ئەبۆل عاسی کۆری رەبیع میژدی زەینەبی کچی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ دیل کرابو زەینەب ملوانکە ی خۆی کە لەلای خەدیجە ی دایکیەو پێی درا بوو ناردی بۆ ئەو ی ئەو میژدی خۆی بکڕیتەو . پێغەمەر فەرموی: ئە گەر ئێوە ی باوەردار ئارەزوو ئەکەن بەرە لای بکەن، ئەوانیش میژدە کەیان بەرە لا کرد و ملوانکە کەیشیان دایەو بەزەینەب، دووایی میژدە کە ی موسلمان بوو .

﴿فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ دوایی ئێوە بخۆن هەندێ لەوشتە ی ئێو بەتالان گرتوتانە وەدەستان کەوتوو لەپارە ی خۆکڕینەو یان بەخواردنیک ی رەواو پاک بەی ترس و، ئێوە لەخوا بترسن و خۆیان بیاریژن لەبی فەرمانی خوا، بەراستی خوا لی خوشبونی زۆرە بۆ گوناھ ی ئێوە، میهرەبان و خواوەنی بەزەییە بۆ رەواکردنی دەست کەوتی ئێوە لەبی باوەردان، بۆ جگە ی ئۆمەتی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ قەدەغەبوە .

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى﴾ ئە ی پێغەمەر: تۆ بلی بەو کەسانە لەژێر دەستی ئێودان لەدیله کان، ئەوانەیان موسلمانەتی خۆیانیان دەربری، خوا فەرمانی دا بەپێغەمەر ﴿ﷺ﴾ بەوان بلی .

﴿إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ﴾ ئە گەر خوا بزانی لەدلی ئێوەدا چاکە یە هە یە لەباوەرھێتان و نیازی پاک بەپوختە ی، زۆر پونە خوا هەمووشتی

نه زانی بهر له پیدابونی نهو شته خوا نه به خشی به ئیوه چاکتر لهو شته وهر گراوه له ئیوه بو نه وهی خوتان بکړ نه وه له دلیلی .

﴿ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ وه خوا خوش نه بی له ئیوه و خوا لی خوشبوونی زوره بو گونا هباران لهو که سانه تان نیاز تان پاکه و لهو که سانه تان باوه رتانه هیناوه ، میهره بانه که یاریده ی ئیوه بدا بو ئیسلام بونتان و نیازی پاکتان .

﴿ وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ ﴾ وه نه گهر نهو دیلانه موسلمان نه بن بهر و آلت و و یستیان ناپاکی له گهل تر بکهن وله دلایان به په نهانی ، دواپی نه وانه ناپاکیان کردوو له گهل خوا له مه ویش به شکاندنی پیمان و باوه رنه هینان و جهنگ کردنیان .

﴿ فَأَمْكِنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ دواپی خوا تو و موسلمانان سه رنه خا به سه ر نه واندان و توانا به ئیوه نه دا ، نه گهر جاری تر بگه رینه وه بو لای ناپاکی له گهل خوا و له گهل تر ، جاری تر خوا توانا نه داته وه به ئیوه و سه ر شورپان نه کهن ، به وینه ی جهنگی به در و ، خوا نه زانی به کارو کرده وهی پاشه روژی بهنده کانی خوی و چ شتی له دلایانیه له بی باوه ری و ناپاکی ، هموشتی له جیگه ی شیای خویا دانه نی ، پاداشتی هه مو که س نه داته وه به گویره ی کرداری خویان له پاداشت و توله ، ئیر نه ی موحه مه د : تو نابی بترسی له ناپاکی نهو که سانه بهر و آلت کردون ، نه وهی تو کردووته بو سوودی ثابین کردوته .
دواپی خوی مه زن له کوتایی سوره ته که دا فرمان نه دا که پیوسته موسلمانان و

باوه رداران واز له دوستایه تی بی بوهران بهین و ، نه فهرموی :

إِنَّ الَّذِينَ
آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَّهَهُدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَاوُوا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ

ءَامَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُم مِّن وَلِيَّتِهِم مِّن شَيْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا
وَإِنِ اسْتَنصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ وَالَّذِينَ
كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُن فِتْنَةً فِي
الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٦﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَهَاجَرُوا
وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَاوُوا وَنَصَرُوا أُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مِن
بَعْدِ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَٰئِكَ مِنكُمْ وَأُولَٰئِكَ الْأَرْحَامُ
بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٨﴾

﴿ إِنِ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا ﴾ به راستی که سائیکی نهو تو باوه ریان هیناوهو کو چیان
کردوه له نیشتمانی خو یان له به ردوستایه تی و خوشه ویستی خواو پیغمه در ﴿ ۷۵ ﴾ .

﴿ وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ وه کو ششیان کردوهو خو یانیان
ماندوو کردوه له جهنگدا به دارایی خو یان و به گیانی خو یان، به دارایی خو یان بو
ناماده کردنی چهک و تفاق بو جهنگ، به گیان و لهشی خو یان چونه ته نیو گهرمه ی جهنگ
له ریگهی به رزی نایینی خواداو له بهر ره زامه ندی خوا .

پرسیار م وازانراوه کوچ کهران که چونه مه دینه جیگهیان کردنهوه ری زیان گرتن وهک
خو یان به بهرگ و خوارده مه نی، که واته نه بی کوچ کهران داراییان له کو یوه هیناوه دای
بنین له ریگهی خوادا ؟

وه لآم/ په كه مجار سامانداره كانی كوچ كه رانه مه كه دارایی خوځیان به هه ژارانې
موسلمانان نه دا بهر له كوچ كړدیان، دووهم جارېش نیشتمان وجیگه و زهوی و زارو
دارایی خوځیان به جی هیشت له بهر خوا، بت پرستان سامانه كانیان تالان كړدن، چ شتی
به نرخه و گوره تره له وه مروف جیگه و زهوی و دارایی خوځی دهست لی هه لېگری،
هه رشتی له ته مېنی خوځانا كوځیان كړدېوه وه بو خوځیان و خیزانیان به جی بهیلن له بهر
به رزی نایینی خوا .

﴿ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا ﴾ وه كه سانیکي نه و تو پیغه مهرو هاوړیکانی پیغه مهریان له
كوچ كه ران له خانو له جیگه ی خوځانا و یاریده یان دان و رږیان دان به سهر خوځاناو
منالیانا، دوستی نه و كه سانه بوون دوستیان بن و دوژمنی نه و كه سانه بوون دوژمنی نه و
كوچ كه رانه بوون، بویه خوی مه زن ناوی نان یاری دهران .

﴿ أُولَٰئِكَ بَغَضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَغَضٌ ﴾ نه و دوو تاقمه له كوچ كه ران و یاریده ران
هه ندیکیان دوست و خوځه ویستی هه ندیکیان له یاریدانی په کتری و میرات له یه كه گرتن،
به جوړی كوچ كه ران و یاریده ران له پاش مردن میراتیان له یه كه نه گرت و خزمه كانیان
میراتیان لی و هره نه گرتن باوه كو باوه رداریشبونایه به مه رجی كوځیان نه كړدایه .

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَالَكُمْ مِنْ وَلَا يَتَّبِعُهُمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى يُهَاجِرُوا ﴾
وه كه سانیکي نه و تو باوه رپان هیناوه كوچیان نه كړدوه بو ټیوه نیه سهر داری كړدن و میرات
گرتنیان هیچ شتی هه تا كوچ نه كهن له مه كه و نه یدن بو مه دینه و میراتی ټیوه یش به و ان
نادری .

﴿ وَإِنْ اسْتَضَعُّوكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ فَعَلِكُمْ النَّصْرَ ﴾ وه نه گهر نه و كه سانه موسلمان
بوون و كوچیان نه كړدوه داوای یارمه تیان له ټیوه كړد له سهر دوژمنانیان له كارو باری
نایینداو بو پاراستنی خوځیان و نایینیان له جهنگی بت پرستاندا و داوای كوځمه کیان
له ټیوه كړد، دواپی ټیو یسته له سهر ټیوه یارمه تی نه و ان بدېن و كوځمه کیان پی بكه ن .
به راستی نه و كه سانه باوه رپان هیناوه كوچیان نه كړدوه به نه ندای له كوځمه لگای
نیسلام نازمیرن، هیچ مافیکیان نیه له موسلمانانی و هر گرن له میرات و دهست كهوت،

ته فسیری زما كوځی

چونکه نهوان هاوړيپه تی بت په رستانیان هه لېږاردووه به سهر موسلماناندا . به لام نه گهر دهست دریږی کرایه . سهریان له بهر ئاین و پروایان، بت په رستان هه ولیان ئه دا له ئیسلامه تی وهریانگړن و بیانکه نه وه به بت په رست، پیوسته له سهر کۆچکهران و یاریده ران یارمه تی نهوان بدن هه رله بهر نه وه به ته نه ها، چونکه پیوسته له سهر هه مو که سی پستی برای ئایینی خو ی بگری با گونا هباریش بی به گوړه ی توانا .

﴿إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ مه گهر نهو یاریدانه ی ئیوه یو نهوان له سهر در ی تا قمی بی له نیوان ئیوه و نه واند پدیانی ناشته وایی هه بی، نه و کاته دروست نیه یو ئیوه یارمه تی نهوان بدن له در ی نه و تا قمه، له بهر نه وه ی ده ستیان نه دا وه ته جهنگ و، خوا به وشته ئیوه بیکه نه ناشتی وله جهنگ نه ی بینی .

له پاشا خوی مه زن باسی چوڼیه تی بی باوه رانمان یو نه کا له نیوان خو یاناو نه فهر موی :
﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِغَضُّهُمْ أَوْلِيَاءَ بَعْضٌ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ﴾
وه که سانیکی نه و تو باوه ریان نه هیئاوه هه ندیکیان دوست و سهر په رشتی که ری هه ندی ترینان له میرات و یارمه تی دانی یه کتری، نه گهر ئیوه نه وشته ی من فهر مانم پیداون ئیوه نه یکه نه دوستایه تی و په یوه ست و یارمه تی دان له گه ل یه کتری بی باوه ری و ناشوب پهیدا نه بی له نیو زه ویدا و بی باوه ری و سته م به هیژ نه بی و په ره نه سیتن و باوه په ئاین کز نه بی و خراپه ی گه و ره سهر هه لئه دا له کوشتن و تالان و چه و سانه وه و بلاو بونه وه ی گونا هو خوا نه په رستن .

خوای مه زن هه نه کاته وه بولای باسی کۆچ که ران و ئاریده ران و باسکردن و ناو بر دنیان به چاکه و نه فهر موی:

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وه که سانیکی نه و تو باوه ریان هیئاوه و کۆچیان کردووه له مه که وه یو مه دینه و جیگه ی خو یانیا ن به جی هی شته وه خو یانیا ن ماندو کردوه یو جهنگ و کوششیان کردوه به دارایی و به له شی خو یان له ریگه ی به رزی ئایینی خوا دا .

﴿وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾
وه که سانیکی نه و تو باوه ریان هیئاوه و جیگه ی پیغه مهر و هاوړ پکانی پیغه مهریان

ته فسیری زما کو بی

کردوه تهوه له مه دینهو یارمه تیان داو له چنگی بت په رستان و شتی تردا، نهوانه
 نهو که سانهن باوه ریان هیناوه به باوه ری راستی و بیگومان، باوه ریان په ره پێدا به به خشیانی
 سامان و گیانی خویشان له ریگه ی خوادا، بزیان هیه لی خوشبون له گونا هه کانیا و
 بۆشیان هیه رۆزی و خوار ده مه نی پاک و بی رهنج و بی نازار له به ههشت وله جیهاندا .
 خوای مهزن له نایه تی (٧٢) ی ئه م سوره ته دا به و رستانه ی پێشو باسی کۆچ که ران
 و یاری ده رانی کرد بۆ نه وه ی رونی بکاته وه پێوسته له سه ر هه مو و موسلمانێ به رانه ر
 به یه کتری پشتی به کتری بگرن، له م نایه ته ی دوو اییدا باسه که یان دوو بات نه کاته وه بۆ
 نه وه ی چاکه یان باس بکا و رونی بکاته وه نه وه ی بۆی ناماده کردون له لای خو ی له لی
 خوشبون له خرا به یان وله پاداشتی گه وه له پاشه رۆژدا .

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ ﴾ وه که سانیکی نه و تر باوه ریان هیناوه له دووای کۆچ که ران
 و یاری ده رانی پێشو، له دوای ناشته وایی حوده بیه .

﴿ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَئِكَ مِنْكُمْ ﴾ وه کۆچیان کردوه خو یان ماندوو کردوه
 و کۆششیان کردوه له گه ل ئیوه به دارایی و به گیانی خو یان، دوایی نه و تاقمه له ئیوه
 و باوه رداران وینه ی ئیوه . نه ی کۆچ که ران و یاری ده ران پێوسته ئیوه ی یارمه تیان بده
 به بی که نم و کوری، ئیتر به دوای ئیوه باوه ریان هینایی .

﴿ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾
 وه که سانیکی نه و تر خاوه نی خزمایه تی به کترین له پشتا هه ندیکیان شایسته و چاکترین بۆ
 هه ندیکیان له میرات گرتندا که رونا که و ته وه له فەرماندان له نامه ی خوادا بۆ به شکردنی
 میرات، به و رسته یه ناوه رۆکی نایه تی (٧٢) ی ئه م سوره ته که کۆچ کردن نه یته وه ی
 میرات گرتن گۆررا به وه ی که خزمایه تی وه ی میرات گرتنه به ته نها، به جزری رۆن
 که و ته وه له نامه و ده ستور به کاندا و له سوره تی نیساندا به راستی خوا به هه مو شتی نه زانی
 هه مو شتی له جیگه ی شیاوی خو یا دانه نی که له مه و به ر به وه ی میرات گرتن له ئیسلامدا
 کۆچ کردن بو به که م جار ، له دواییدا وه ی میرات گرت نگو ررا به خزمایه تی .

کۆتایی به ته و او بونی ئه م سوره ته هات به یارمه تی خوا له ٢٩ / ٩ / ١٩٩٩

به رامبه ر به ١٩ / جمادی دووهه م سالی (١٤٢٠) ی کۆچی

﴿سوره تی تهوبه﴾

له مه دینه هاتوته خواره وه، هندی له زانیان نه لئین: جگهی نایه تی (۱۲۸) و نایه تی (۱۲۹) له کوتایی نهو سوره ته دا له مه که هاتونه ته خواره وه. ژمارهی نایه ته کانی (۱۲۹) نایه تن.

نهو سوره ته (۱۳) ناوی هیه: ۱- (التوبه) له بهر نهو هی له م سوره ته دا هیه باسی وه گر تنی په شیمان بونهو هی باوه پرداران له لایه ن خوا وه ۲- (براءة) به مانا بیژاری خوا و پیغمهر له بت په رستان. ۳- (المستغشیه). به مانا بیژاری دووری له دوو پروان. ۴- (اليخوت) باسی هه وائی دوو پروان نه کا. ۵- (المبغرة) بلاو نه کاته هه وائ و به سه رهاتی دوو پروان. ۶- (المنقرة) قه دهغه نه کا شتی له دلی بت په رستانایه. ۷- (المثيرة) بهرپا نه کا بین نابرویی و خراپهی دوو پروان. ۸- (الحافرة) کون نه کا دلی بی باوه پران. ۹- (المخزية) نابرویه ری بی باوه پران. ۱۰- (الناضحة) ده رخه ری خراپهی دلی دوو پروان. ۱۱- (المنكلة) ته می که ری دوو پروان. ۱۲- (الدمنة) له م سوره ته دا هیه له ناوچونی دوو پروان. ۱۳- (سورة العذاب) باسی سزای بی باوه پران نه کا.

هاوړیکانی پیغمهر ﴿﴾ به تایه تی و خوینه وارانی قورئان به گشتی یتک هاتوون له سه ر فریدانی رسته ی (بسم الله الرحمن الرحيم) له سه ره تایی نه م سوره ته دا له یه که م کاتی هاتنی خواره وه یدا، له بهر نهو هی نه م سوره ته هاتوته خواره وه بۆلابردنی ناسایش و لابردنی پاراستنی بت په رستان و بهرپا کردنی جهنگ، نهو رسته یه شایسته ی دۆستایه تی و ناشتیه که دوو جار به زه یی و میهره بانی خوی تیدا بیژراوه له و کاته ی جهنگدا نهو رسته یه نه بیژراوه، هندی له زانیان نه لئین: نهو سوره ته و سوره تی نه لئه نفال یه ک سوره تن، چونکه ناوه رۆکی هه ردوکیان په یوه ندی ته وایان به یه که وه هیه، له بهر نهو هی نه لئه نفال باسی به ستنی په یمان نه کا، نه م سوره ته باسی تیکدانی په یمان نه کا، بۆیه لکاوه به سوره تی نه لئه نفال وه.

پنجهمه به ﴿١٠﴾ له شه شه سالی کۆچیدا په یمانی ناشتی به ست له گهل قوره یشیه کان له سر نه وهی بۆ ماوهی (۱۰) سال جهنگ له گهل په کتری نه کهن، هر هوزو که سی ناره زوی هاو په یمانی له گهل پنجهمه به ستی رینگه ی پی نه گیرئ، هر که سیکش پیی خوشبو بچینه نیو په یمانی قوره یشیه وه قه ده غه ی نه کړئ، بهو بۆنه وه هوزی خوزاعه بونه هاو په یمانی پنجهمه به ﴿١١﴾ هوزی به نو به کر چونه نیو په یمانی قوره یشیه کان. له سالی هه شته می کۆچیدا قوره یشیه کان په یمانه که یان شکاندو کۆمه کی هوزی به نو به کریان به پیاوو به چهک له کاتیکدا جهنگیان کرد له گهل هوزی خوزاعه، زور که سیان له هوزی خوزاعه ی هاو په یمانی پنجهمه به یان کوشت، هاواریان بۆ پنجهمه به هیتاو چونه خرمه تی پنجهمه به له سالی هه شته می کۆچیدا و (۱۰) هه می مانگی ره مه زان چوه دهره وه مه که ی داگیر گرت عهر به کان هه ندیکیان موسلمان بوون، هه ندیکیان مانده وه له سر پت په رستی و شکاندنی په یمان نه وانه له لایه که وه، له لایه تره وه بت په رستانی عهر به له سر خوو رهوشتی خویان به رده و امبوون، به روتی نه سورانه وه بهم لاو به ولای خانه ی خوادا و فیکه یان نه کیشاو چه پله یان لی نه دا، نه و کرده وه پیسانه نازاری زوری دلی پنجهمه به یان نه دا و شایانی ریزی خانه خوانه بو، بۆیه نه بو به کری کرد به پشه وای چه ج که ران، له سالی نزهه می کۆچیدا له کاتی چوونی نه بو به کر نه و سوره ته هاته خواره وه، ناموزاکه ی خوی عه لی کوری نه بو تالیبیشی ناردو فهرمانی پیدا نه و سوره ته بخوینیته وه به سر ناده میزادا له رۆزی چه جی گه وره داو به وان رابگه یه نی له مه و پاش قه ده غه ی به روتی چه ج کردن، بت په رستان نابی چه ج بکه ن. بۆیه خوی مه زن فهرموی:

بَرَاءَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١﴾
فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي
اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ ﴿٢﴾ وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا
أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَيُنْذِرُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابِ الْإِيمِ
﴿٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ
شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَى
مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٤﴾

﴿براعۃ من اللہ ورسولہ إلى الذین عاہدتم من المشرکین﴾ بیزاری و بچرانندی بہ ایمان
و نہ ماندانی پاراستن لہ خواوہو لہ فروستادہی خواوہ بولای کہ سانیکی نہوتو بہ ایمانیان
بہستوہ لہ گہلیان لہ بت پەرستان.

یانی خوی مہزن بلاوی کردوتہوہ کہ خواو پیغمہر بیزارن لہ بت پەرستان، دوستی
بت پەرستان لہ نیو دورگہی عہدہا بترستی بہ جہنگ کردن لہ گہلیان ہتا ہہموویان
موسلمان نہبن.

﴿فَسِحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ دواہی نیوہی موسلمان بلین بہ بت پەرستان برون
بہ نیو زہویدا بہی و ہی و بہی ترس و ہاتوچو بکہن بو ماوہی چوار مانگ، لہ پاش نہو
ماوہیہ نہ گہر موسلمان بوون رزگاریان بووہ لہ ہردوو جیہاندا بہختیاری بو نہوانہ،
نہ گہر ہر ہردوہوامبن لہ سہر بین باوہری پاداشتہ کہیان کوشتہ لہ جیہانداو سزای زور
سہختہ لہ پاشہ روژداو کاتی راکردنیان لہ کیس نہچی.

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ﴾ وہ نیوہ بزائن بہ راستی
نیوہ پکی خوا ناخن لہ سزای خوا دہرچونتان نیہ ہرچہندہ ماوہیہ مؤلہتتان بدری وہ

تہفسیری زماناکری

بە راستى خوا رسوا ئەكا بى باۋەران لە جىھاندا بە كوشتن و لە پاشە رۆژدا بە سووتانى ناگرى دۆزەخ.

زانايان لە بۆ ديارى كردنى ئەو چوار مانگە بىريان جياوازه. ھەندىكىتان ئەلن: برىتىن لە مانگى شەۋال. زىل پەغىدە. زىل حەجە. موحەرەم، چونكە ئەم سورەتە لە مانگى شەۋالدا ھاوتە خوارەو، ھەندى ترىان ئەلن: ئەو چوار مانگە دەست پى ئەكا لە دەھەمى مانگى زىل حەجەو كۆتايى پى دى لە كۆتايى دەھەمى مانگى رەبىعى يەكەمدا، چونكە گەياندىنى ئەو ئايەتە بە ئادەمىزاد لە رۆژى دەھەمى مانگى زىل حەجەدا بوو، لەبەر ئەوەيش كاتى ئەو سورەتە ھاە خوارەو پەغەمەر ﴿ﷺ﴾ عەلى ئامزاي خۆى نارد بە سواری ھوشرەكەى پەغەمەر ﴿ﷺ﴾ كە ناوى (البعضاء) بوو ھەتا ئەو سورەتە لە كاتى حەجدا بخوینتەو بەسەر كەج كەراندا، لەووە بەر پەغەمەر ﴿ﷺ﴾ ئەبو بەكرى نارد ھەتا بىي بەكار بەدەستى حەج كەران، كاتى عەلى بىنى ووتى كراوى بەكار بەدەستى حەج كەران يا كاری تەرت پى سپىردراو؟ عەلى ووتى: كاری تەرم پى سپىردراو، لەووە پاش ئەبو بەكر لە رۆژى ھەشتەمى زىلحەجەدا ووتارىكى خویندەو بەسى چۆنەتى حەج كردنى كرد، لە رۆژى دەھەمى مانگى زىل حەجەدا لەلاى جومرە توالعەقەبەدا عەلى ھەلسايە پى ووتى: ئەى ئادەمىزاد: مەن پەوانە كراوى پەغەمەرم بۆلاى ئىو، ووتيان، بە چ شتىكەو؟ (۲۰) ئايەت يا (۴۰) ئايەتى بەسەردا خویندەنەو، لە دووايدا ووتى: فەرمانم پىدراو بە چوارشت: ذوواى ئەم سائە پىويستە ھىچ بىست پەرسىتى نزيكى خانەى خوا نەكەوئ، بە روتى حەج نەكرئ. ناچىتە ئىو بەھەشت جگەى مۇسلمانان.

ئەو كەسانەى پەيمانيان لە گەل پەغەمەر بەستو ھاو كەى خويان بەسەر بىن بە پى ترس و بە پى ھەي.

پرسىار/ فەرماندان بە جەنگ لەو ئايەتەدا لە گەل بى پەرستان ھەتا باۋەر نەھىتن چۆن دژايەتى نىە لە گەل ئايەتى (۲۵۶)ى سورەتى ئەلبەقەرە كە ئەفەرموئ: (زۆر لە ئايىندا نىە) يا لە گەل ئايەتى (۹۹)ى سورەتى يونس ئەفەرموئ: (ئايا تۆ زۆر زەنگ ئەكەى لە ئادەمىزاد ھەتا باۋەر بەھىتن). بە راستى ئايىنى ئىسلام ئايىنى ئاشتىيە نەك ئايىنى جەنگ؟

تەفسىرى زمانكۆبى

وہلام/ بەلئ: ئایىنى ئىسلام زۆر لەكەس ناکا باوەر بەیتى. بەلام بانگ ئەکا بۆلاى
 ئاین بە نەرمى و بە دانانى بەلگە. ئەوەندە ھەبە کاتى بەئ سوود گەشت ئىسلام لە
 ھەندى کاتى تايەتدا داوا ئەکا لە بى باوەران باوەر بەیتى، ئەبى بزائى ئەکا بەت پەرستان
 لە نۆ دورگەى عەرەبدا لەو کاتەدا بووبون بە ستونى پىنچەم و خۆرە بۆ دانىشتوان و
 کۆمەلگای ئىسلامى تازە بى گەشتوو، ھەر لەبەر ئەوانە فەرمانى خوا لەواندا کوشتە یا
 باوەر ھىتانه، ئەو فەرماندانەش بە تايەتى ھەر بۆت پەرستانى نۆ دورگەى عەرەبە، لە
 تايەتى (٢٥٦)ى ئەلبەقەرەدا ئەو باسە تپەرپووە.

﴿وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ﴾ وە راگەياندنە لە خوا و لە
 پتەمەرى خوا و بۆلاى ئادەمیزاد لە رۆژى حەجى گەورەدا کە رۆژى چەژنى قوربانە،
 بۆيەش گەورەبە چونکە لەو رۆژەدا حەج و زۆربەى کارەکانى کۆتایى پى ھاتوو، وەك
 وەستانى عەرەفەو تەواف و سەرتاشین و فریدانى بەرد بۆ جومرەتولعەقەبە. با ئەوەشى
 بزائى عەمرە کردن پى ئەوترى: حەجى بچوک.

زانایان بیران جیاوازە لەبۆ دیارى کردنى ئەو رۆژە: ھەندىکیان ئەلین: رۆژى
 عەرەفەى نۆھەمى مانگی زیل حىجەبە، ھەندى تریان ئەلین: رۆژى چەژنى قوربانە کە
 دەھەمى مانگە.

﴿أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ رایان گەياند بەراستى
 خوا بێزارە لە بت پەرستان و پەیمانى ئەوان، وەبیراوى خواش لەوان بێزارە، پتویستە
 بزائى جارێ تر پەیمانان بۆ ناگەریتەو و رێزان لى ناگیزى، دواى ئەگەر پەشیمان ببنەو
 لە بت پەوستى و لە ناپاکى و بە راستى مۆسلمان ببن، دواى ئەو گەرانەو ھەبە لە بت
 پەرستى چاکترە بۆ ئیو لە بەردوام بونتان لەسەر بى باوەرى، دواى ھەموو مافیکى
 مۆسلمانان ئەدریتى و گیان و دارايتان پارێزاو ئەبى و ئەچنە بەھەشتەو لە سزای
 ناگرى دۆزەخ رزگارتان ئەبى.

تەفسیری زمانکۆبى

﴿وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ﴾ وەئە گەر ئێوە پشت بکەنە پەشیمان بوونەوه واز لە بێ باوەری نەهێنن، دواى ئێوە بەراستی پەکی خوا ناخەن و ڕینگە لە خوا ناگرن و ناتوانن لە دەست خوا ڕاکەن.

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ وەتۆ مۆژدە بدە بە کەسانیکى ئەوتۆ باوەریان نەهێناوه وەخەفەتیا ن بەرەى بە سزایە کى نازاردەر لە پاشە ڕۆژدا .

پاش ئەوێ خواى مەزن مۆلەتێ بت پەرستانیدا هەتا کۆتایی چوار مانگ لە گەل ئەو کەسانە پەیمانی موسلمانانیا ن شکاندوه و ناپاکیا ن کردوه لە گەل موسلمانانا، لە ناوەرۆکى ئەو فەرماندانا نە ئەوێ بت پەرستانا کۆمەلێ پەیمانیان هەیه لە گەل موسلماناندا و تێکیان نەداوه، ئەوانە مۆلەتیا ن ئەدرێ بە کۆتایی ماوێه بۆیا ن دیاری کراوه وێنەى ھۆزى کەنانە کە ماوێ پەیمانە کەیا ن نۆ مانگى مابوو، بۆ پێغەمەر هەیه مۆلەتیا ن بدا هەتا کۆتایی ئەو مانگە، وەك خوا ئەفەرموی:

﴿إِنَّ الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُواكُمْ شَيْئًا﴾ مە گەر بەراستی کەسانیکى ئەوتۆ ئێوە پەیمانتان بەستبێ لە گەلێا ن لە بت پەرستان، لە پاشا هیچ شتێ لە مەرجەکانى ئەو پەیمانیان کەم نە کرێتەوه، پەیمانە کەیا ن بردبێتە سەر و تێکیان نەدا بێ و کەسیان لە ئێوە نە کوشتبێ و نازارى ئێوەیا ن نەدا بێ .

﴿وَلَمْ يَظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا﴾ وەیا ریدەى هیچ کەسیکیان نەدا بێ لە دوژمنانى ئێوە و لە دژی ئێوە بە چەك و تەفاق و سەربازو ھەواڵ بردن، وێنەى ئەوانە یا ریدەى ھۆزى بەنو بە کرێاندا لە دژی ھۆزى خوزاعەى ھاوپەیمانى ئێوە.

﴿فَاتِمُوا عَلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ﴾ دواى ئێوە تەواو بکەن بۆلاى ئەو کەسانە پەیمانە کەیا ن هەتا کۆتایی ماوێ دیاری کراوى ئەو پەیمانە، وێنەى ھۆزى کەنانە، لە ماوێ پەیمانە کەیا ن نۆ مانگى مابو، دواى پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ ئەو پەیمانەى بۆ تەواو کردن.

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ بەراستی خوا خوشى ئەوێ ئەو کەسانە خوێا ن ئە پارێژن لە گوناھو لە شکاندنى پەیمان و خراپەکانى تر.

له پاشا خرای مہزن فہرمانی خوئی رون نہ کاتہوہ بڑ بت پەرستان دواى کۆتایى
 پەیمانہ کہیان، خورای مہزن له نایہ تی پیشوودا مؤلہ تی نہو بت پەرستانہ ی دا کہ
 پەیمانہ کہیان پاراستبوو ہتا کۆتایى پەیمانہ کہیان. مؤلہ تی نہو بت پەرستانہ ی دابوو
 پەیمانیان بہستبو لہ گہل موسلمانان. لہ پاشانا پاکیان کرد لہ گہلیان ہتا کۆتایى نہو
 ماوہیہ لہ مانگہ ریزدارہ کاندہ کہ بریتہ لہ (۵۰) رۆژ. مؤلہ تی نہو بت پەرستانہ ی دا بہ
 پەیمانیکہوہ نہ بہستزابوون ہتا کۆتایى جوار مانگ بڑ رون کردنہوہ ی نہو شتانہ خوا
 نہ فہرموی:

فَإِذَا أُنْصِلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ
 فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ
 وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ إِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ
 وَآتَوْا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾
 وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ
 كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ ابْلِغْهُ مَا مَنَعَكَ ذَلِكَ بَأْنَهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾
 كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ
 رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا
 اسْتَقَمُّوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ
 ﴿٧﴾ كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا تَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلَّا

وَلَا ذِمَّةَ يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ

فَنَسِفُونَ ﴿ ٨ ﴾

﴿ فَإِذَا أَلْسَنُ الْأَشْهُرِ الْحُرْمِ ﴾ دواىى كاتى مانگه رږداره كان كوتايى پى هات كه رهوا كرابوو لهو مانگانه دا به سهر به سى هاتوچو بكن كه له (١٠) دهى مانگى زيل حيجه وه دهست پى نه كا هه تا دههمى ره بى مانگى يه كه، هه ندى له زانايان نه لى: نهو مانگانه برىتن له مانگى ره جبه. زيل قه عيده. زيل حيجه. موهره م.

﴿ فَأَقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ ﴾ دواىى نيوه نهو بت په رستانه په يمانيان داوه به نيوه شكاندويانه بيان كوژنله هدر جگه يه نيوه نهوانتان دهست كهوت له مه كه دابن يا له دهره وهى مه كه بن؟

﴿ وَخَذَهُمْ وَأَخْصَرَهُمْ وَأَقْعَدُوا وَالْهَمَّ كُلَّ مَرَضٍ ﴾ وه نيوه نهو بت په رستانه بگرن به دىلى و به نديان بكن و مه يه لن بسورپنه وه به ملاولاي خانه ي خورادا، مه يه لن بچنه دهره وه نيوه دانیشن بويان له هه موو جگه يه كه وه دىن و نه رونه دهره وه نه گهر موسلمان نه بوون يا كوچيان نه كړ دى له نيو دورگى عهره ب بهر له كوتايى هاتنى نهو ماوه يه بويان ديارى كراوه .

﴿ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ ﴾ دواىى نه گهر نهوان په شيمان بوونده وه به دهر پرېنى په شيمانه تى خويان، بهر له كوتايى نهو ماوه يه بويان دانراوه، دروشمى نيسلاميان بهر زكړده وه نويزه كانيان بهر پا كړدو زه كاته كانيان دا به هه ژاران، دواىى نه گهر نهوانه يان كړد بهر لايان بكن و نيوه ريگيان بوچول بكن و دهستيان بو دريژ مه كهن و باوه ردارن وه نيوه.

﴿ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ بهراستى خوا لى خوشبوونى زوړوه بو نهو كه سانه وازيان له بى باوه رى هيتاوه موسلمان بوون و نه بوړى له گونا هه كانيان، بهزه بى زوړو ميه ربه بانه بو دوستانى خوى و بو نهوانه په رستنى بو نه كهن.

تهفسرى زمناكوپى

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ﴾ وەئەگەر یەکی لە
بت پەرستان پەنای بۆ تۆ هێناو داواى بێ نازاردانى کرد، دواى پێویستە تۆ پەنای بدهی
هەتا ئەو کەسە فەرمودەى خوا کە قورئانە ئەى بیسى. یانئێ ئەگەر یەکی لەو بت
پەرستانە کەمن فەرمانم داوہ بە تۆ بیکوژى پەنای هێنا بۆلای یەکی لە موسلمانان پێویستە
لەسەریان پەنای بدهن و خۆى و دارایی ئەو بپارێزن هەتا فەرمودەى خوا ئەبیسى و بۆى
دەرئەکەوێ پاداشتی باوەر هێنان و سزای بێ باوەرێ چۆنە، دواى داواى باوەر هێنانى لى
بکەن بە نامۆزگارى شیرین و ووتەى نەرم، ئەگەر وەری گرت وەك موسلمان تەماشای
ئەکری، ئەگەر وەری نەگرت نابێ ئێوە بیکوژن.

﴿ثُمَّ أَوَّلُّهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ﴾ لە باشا کە باوەرێ نەهێنا تۆ ئەو کەسە
بگەیهنە بە جینگەیه کە لەو جینگەیه‌دا ترسی کوشتنی نەبێ و بچەسپیتەو، لەپاشا ئەگەر
ویستت جەنگی لەگەڵ بکە، ئەو پانادانە بەهۆى ئەو وەهیه بە راستی ئەو کەسانە تاقمێکن
نازانن ئیسلام چۆنەو یاسای ئیسلام لەو بارەو چۆنە؟ فەرمودەى خویان نەبیستو پەنایان
بدهن هەتا ئەیزانن و ئەى بیسن.

هەندێ لە زانایان ئەلێن: دروستە بۆ مسلمانێ پەنای بێ باوەرێکی جەنگ کەریدا،
بەو مەرجە خراپەیه لە پانادانە کەیا پەیدا نەبێ، وێنەى هەوآل بردن بۆ بێ باوەران، بەو
هەوآل بردنە جەنگ لەگەڵیان رانەووستێت.

کاتێ خواى مەزن فەرمانی دا بە فرێدانی پەیمان بۆلای بت پەرستان، رونی ئەکاتەو بە
ئەو کەسانە دەرکەوتوو لەوانەو ناپاکى، فەرمانیشی دا بە کۆتایی پەیمانی ئەوانە
پەیمانەکیان شکاندووە ئەفەرموێ:

﴿كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ چۆن ئەبێ و چۆن ئەتوانرێ بۆ بت
پەرستان لای خواو لای نێردراوى خوا. یانئێ پەیمانی خواو پێغەمەر بۆ ئەو کەسانە نابێ لە
کاتیکی ئەوان ناپاکى بکەن و پەیمان بشکێنن، ئەو رێستەیه تەواو کەری ناوەرێکی مانای
(١) ی ئەم سوره‌تەیه، هەموو کاتێ پەیمانی خواو پێغەمەر بۆ بێ باوەران نیه.

﴿إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ مه گهر بۆ که سانیکی نه و تو ئیوه په یمانتان له گهل به ستیون له لای نه و مزگه و ته ریژداره، وینه هی هۆزی به نو نه زرو به نو که نانه له رۆژی حوده ی بیه دا، نه و رسته یه ته و او کهری مانای ئایه تی (۴) ی نه م سوره ته یه.

﴿فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِمُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ دوا یی هه تا نه و که سانه راوه ستان بۆ سودی ئیوه له سهر په یمانه که یان ئیوه چاودیریان بکه ن نه گهر ناپاکیان نه کرد، دوا یی ئیوه یش له سهر په یمانی خوتان به رده و امین. به راستی خوا خوشی نه و ئی که سانی خوپاریژن له بی فهرمانی خواو په یمان نه پاریزن و ناپاکانی خوش ناوی.

﴿كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُونْ فَيْكُمْ إِلَّا وَلَا ذِمَّةٍ﴾ چون نه یی په یمان له گهل ئیوه نه و اندا بمینی، نه گهر نه و بی باوه رانه ده ستلآت پهیدا بکه ن به سهر ئیوه نه و ان چاوه رانی نه و نه ناکه ن له ئیوه دا هه بی هاو سویندی و خزمایه تی، چاوه رانی نه و یش ناکه بۆ دوزمنیه تی کردن له گل ئیوه په یمان و مافی بۆ ئیوه دابین.

﴿يَرْضَوْنَكُمْ بِأَفْوَهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ﴾ نه و بی باوه رانه ئیوه دلخوش نه که ن و رازیان نه که ن به ده میان و به رواله ت باوه ر نه هین و په یمان نه ده ن به ئیوه، به دلیان باوه ر ناهین و قه ده غه نه که ن نه و ی به ده م و وتویانه.

﴿وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ﴾ وه زۆر تر له و که سانه له سنوری خوا لایانداوه و به رده و امن له سهر بی باروه ری خویان، که میکیان له بهر به دناوی و بی ئابروی خویان نه پاریزن له شکاندن ی په یمان.

خوا ی مه زن له و ئایه ته دا باسی خراپه ی بی باوه رانی کردوه به سی شت.

۱- دل پیسی و بی باوه ری و بی باوه تی و درنده یی، چونکه نه گهر ده ستلآت پهیدا بکه ن به سهر موسلماناندا هه مو شتیکی خراپ له گهل یان نه که ن و بیر له مرو قایه تی و په یمان و خزمایه تی ناکه نه وه.

۲- به دوو رووی، نه و که سانه به زمان شتی در نه برن و له دلیان شتی تر هیه، چ شتی بی و له و کاره و له و ره و شته خراپ تر بی؟.

۳- ناویان نه بری به وهی له سنور ده چوون .. هه رکه سی نهو شتانه ی تیدا بی و فرمان نه دری به سه ریا به گرانتر و سه خترین سزاو هیچ مافیکیان نادریتی.

پ- بی باوه ران هه مه مویان له سنور ده چوون، چونکه بی باوه ری له سنور ده رونه و زور تریش.

نیتر چوون خوا نه فهرموی: نه وانه له سنور ده چوون؟

و- مانای رسته ی ﴿ وَأَكْثَرَهُمْ فَاسِقُونَ ﴾ بهم جو رهیه: زورتر له بی باوه ران به رده وامن له سه ر بی باوه ری و له سنور ده چوون و چاوه پروانی راغوبی وهر گرتنیان لی ناکری، که میکیان نه گه پته وه له بی باوه ری خزیان. که واته مه به ست له سنور لادان به رده وامیه له سه ر بی باوه ری و وز نه هینان له بی باوه ری، نهو جو ره ووشانه له قورئاندا زورن.

له یاشا خوی مه زن رونی نه کاته وه نهو کر دارانه بی باوه ران نه بکه ن و نه فهرموی:

أَشْتَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا
عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُونَ
فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا أَوْلَادَ مَهْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾
فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ
فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ وَإِنْ تَكْثُرُوا
أَيْمَنَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَتَلُوا
أَيْمَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ
﴿١٢﴾ أَلَا تَقْتُلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَنَهُمْ وَهَمُّوا

أَيُّمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ
 ﴿١٢﴾ أَلَا نُنْقِلُوكَ قَوْمًا نَكُثُوا أَيْمَنَهُمْ وَهَمُّوا
 بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ
 أَتَخْشَوْنَهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ أَهَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾
 قَتَلُوهُمْ يَعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْرِجُهُمْ وَيَنْصُرْكُمْ
 عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيُذْهِبَ
 غَيْظَ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

﴿١٥﴾

﴿أَشْتَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ بت په رستان نه گورنه وه نايه ته کانی قورئان به نرخیکی
 که که برتیه له دوا که وتی نار هزوی خرابی خویان، نه وه بوو نه وه په یمانه ی به ستبویان
 له گهل پیغمهر شکاندیان به خواردنی که نه بسوفیان دهر خواردی دان .
 ﴿فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ دواپی نه وه بپه رستانه ریگه نه گرن
 له ناده میزاد له ریگه ی نایینی خواو نایه لن بچن بو لای خانه ی خوا په رستن له وه خانه یه دا
 یاریده ی یه کتریان نه دا به دارایی بو جهنگ کردن له گهل پیغمهر ﴿ﷺ﴾ به راستی نه وه بی
 باوه رانه خراب کاریکه نه یکه ن له بی باوه ری و تیکدانی په یمان و قه ده غه کردنی ناده میزاد
 بو چونی نیو نایینی خوا .

نه وه نایه ته به نایبه تی دهر باره ی بپه رستان و خواو ن نامه کان نه هاتوه ته خواره وه . به لکو
 هه مو نه وه که سانه نه گریته وه ناین نه گورن به گویره ی سودو نار هزوی داگیر که رانی

ته فسیری ز مناکوی

نیشتمان و ئەو کەسانە ھەژاران و ئاین پەرورەران ئەچەوسیتەو، تەلاق بەفیل و بەپارە چاک ئەکەنەو .

﴿لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَا ذِمَّةَ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُمْتَدُونَ﴾ ئەو بێ باوەرانی چاودێری خزمایەتی و ھاو سویتدی و پەیمان بۆ نێو باوەرداران و چۆنیان بۆ بلوی ئازاری باوەرداران ئەدەن . وە ئەو کەسانە ئەوانەن لە سنوری ئاینی خوا لائەدەن یاخی و بوون بەشکاندنی پەیمان .

پرسیار: ئەو ئایەتە وێنە ئایەتی (۸) ی ئەم سورەتە یە بۆچی دوویات کراوەتەو؟
وہلام: ئایەتی پیشوو خوا روی بێ ئەکا بۆلای ھاوڕێکانی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ ئەم ئایەتە ی تیرە روی بێ ئەکا بۆلای ھەموو باوەرداران . یانی دوزمنایەتی بێ باوەرانی تاییەت مەند نیە بۆ پێغەمەر و ھاوڕێکانی . بەلکو ھەموو باوەرداران ئەگریتەو .

﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَأَخْرَأَكُمُ فِي الدِّينِ﴾ دوا یی ئەگەر بێ باوەرانی پەشیمان بونەو نوێژەکانیان راوەستان و زەکاتەکانیاندا بە ھەژارانی دیاری کراو لەلایەن قورئانەو دوا یی ئەو کەسانە برای ئێوەن لە ئاینی ئیسلامداو ئێوە ئەوان یە کسانن لە مافدا، گەر وەر و بچوکیان وێنە یە کەن بەبێ جیاوازی، زۆردارو بێ ھێزیان لای ئاینی ئیسلام یە کسانن .

پرسیار: ئەم ئایەتە و ئایەتی (۵) ی ئەم سورەتە بەم رێستانە لەیەک جیاوازی: یە کەمیان بە رێستە ی (فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ) دوو ھەمیان بە (فَأَخْرَأَكُمُ فِي الدِّينِ) چۆن لەیەک جوئ ئەبنەو .

وہلام: رێستە یە کەم لە ئایەتی پێنجەمدا یانی ئێوە وازیان ئی بەیتن و ئازاریان مەدەن و خراپەیان لە گەل مە کەن باوەرداران وێنە ئێوە، رێستە ی دوو ھەم لەم ئایەتەدا یانی ئەوان و وێنە ی ئێوەن و گەر وەر و بچوک نەماو نابێ یە کێ ھەر بخۆرێ و یە کێ تر خوراو بێ .
﴿وَتُفْضِلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ وە ئێمە رۆن ئە کەینەو و شێ ئە کەینەو ئایەتەکانی قورئان بۆ تاقمی بزائن و لەمانای ئایەتەکان ووردبینەو . ئەک ئەیزائن و ئییان وردنەبنەو .

تەفسیری زمانکۆبی

﴿وَإِنْ لَّكَثُورٌ أَيْمَانُهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ﴾ و نه گهر بت په رستان سوینده کانی خوږیان شکاند له دووای نهووی په یمانیان دابو به ئیوهو، تا ئه و تاوانجیان گرتبوه نایینی ئیوهو نه بیان ویست له که داری بکه ن فرمانه کانی ئیسلام.

﴿فَقَاتِلُوا أَیْمَةَ الْکُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَیْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ﴾ دواپی ئیوه جهنگ بکه ن له گهل پشه واکانی بی باوهری و سهر و که بت په رسته کانیان. به راستی نه و که سانه هیچ په یمان و سویندی بو نه وان نیه، نه گهر باوهر هیتانیان راست بواپه به ریگه ی چه و تا نه نه چون، بو ئیوه نه بی وازیان لی بهین؟ بو نهووی نه که سانه کوتایی بهین به تاوانج له نایینی ئیوه واز له ئیوه بهین و دهسته لاتیان نه مینی.

﴿أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا لَّكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ﴾ نایا ئیوه چون جهنگ ناکه ن له گهل تا قمی له بت په رستانی قوره یش سویند و په یمانی خوږیان شکاندوه که له حوده ییبه به سبویان و ، نه و بت په رستانه نیازیان کردو ویستیان پیغه مهر دهر بکه ن ، دواپی راو پزیان له (دارو نه دوه) به جوړی پیغه مهریان والی کرد بجینه دهره وه له مه که .
﴿وَهُمْ بِذَآکُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ و نه و بت په رستانه یه که م جار دهستیان کرد به په یمان شکاندن، دهستیان کرد به جهنگ کردن له ریزی به دردا .

له پاش نهووی خوی مه زن باسی نه وشته ی کرد که بی باوهران پی هی هلسان له تیکدانی په یمان وه و لدانیان بو دهر کردنی پیغه مهر و یه که م جار له وانه وه جهنگ هه لگیر سا، خوا موسلمانان هان نه دا بو کوشش بو به رزی نالای ناین و جهنگ کردن، چونکه به جگه ی جهنگ کردن نه وان ته می دارنابن، له دوا پیدا ترس له دلی موسلمانان دهر نه کا و نه فهر موی :

﴿اَنْخَشَوْهُمْ فَلَّهٗ اَحَقُّ اَنْ تَخْشَوْهُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ نایا ئیوه ی موسلمانان چون نه ترس له و بی باوهرانه و جهنگ کردن له گهل یان که چی نازارتان نه دهن ، دواپی هدر خوا شایسته و راستره که ئیوه له و بترس و سزاتان بدا بهووی و از هیتانتان له جهنگ کردن له گهل یان که واته پیو یسته له وان نه ترس و هدر له خواب ترس و جهنگیان له گهل بکه ن.

ئه گهر ئیوه باوهرداران هیناوه به سزادانی خوا. یانی بهراستی ترس له خوا له جگه ی باوهردارانوه نه بووه ناشیی، ههر باوهرداران له خوا ئه ترسن و بی باوهردان ناترسن، ئه گهر بیشتر سن جیگه ی سود ناگری بۆ ئه وان و دیت و ئه پروا و نامپیی ئه و ترسه .

له پاشا خوای مهزن باوهرداران و وریائه کاته وه له سه ر ریژ و گه وه یی جهنگ کردن بۆ بهرزی ئالای ئیسلام و ئه فهرموی:

﴿ قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيِّدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ ﴾ ئیوه جهنگ بکه ن له گه ل بت په رستان خوا سزای ئه وان ئه دا به هیژو توانای دهستی ئیوه و به چه کی ئیوه ئه کوژرین و، خوا ئه ویت په رستانه رسوا ئه کا و نابرویان ئه با.

﴿ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴾ وه خوا ئیوه سه ر ئه خا به سه ر ئه واندا و خوا رزگار ئه کا ده ردی دلی باوهرداران و نه خووشی تاقمی باوهرداران نایه لی و ئه و رق و کینه یه هه بیان بوو به هۆی ئه و ئازاره وه له ویت په رستانه وه چه شتبیوان ته فروتونا ئه بی، ههر کاری له ویت په رستانه له مه و دوا رپویدا بۆیان ناچیته سه ر. ئه و هه ولدانه یش به و کارانه ی باسکران له و نایه ته دا کاریکی په کخه ره بۆ پیغه مه ر ﴿﴾ که به ر له په ییدا بوونیان هه والی پێداون، ئیتر ئه و تاقمه باوهرداران هه ر که سی بن گرنگ نیه، چونکه موسلمانان ئه و شتانه یان هه موو پی به خشراره له لایه ن خوای مه زنه وه .

﴿ وَيَذْهَبْ غِيْظُ قُلُوبِهِمْ ﴾ وه خوا لانه با به هۆی یاریدانی خۆیه وه خه فه ت و ناخووشی دلی ئه و تاقمه باوهرداران که به هۆی ئازاد رانی بی باوهردانه وه چوبوه دلیان، زۆر رونه خوای مهزن یاریده ی باوهرداران داو برینی دلیانی ساریژ کرد به لاوازی سته مکاران .

﴿ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ وه خوا په شیمان بونه وه وه ر ئه گری و ئه ی ریژی به سه ر ههر که سیکا ئاره زووی هه بی باوه ر ئه هین به دلی پاکه وه با خراپه ی زۆریشیان کردیی وه خوا ئه زانی به په شیمان بونه وه ی ئه وان، هه موو شتی له جیگه ی شیای خۆیا دانه نی له هه مو کارو کرده وه ی خۆیا.

له پاشا خوای مهزن رونی ئه اکاته وه ئه و که سانه ی گرانه لایان جهنگ کردن له ریگه ی خوا دا، ئیتر باوهردار بن یا له دوو روه کان بن:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا
 مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ
 وَلِجَئَةٍ وَاللَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ
 أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ
 أُولَئِكَ حِطَّتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿١٧﴾
 إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
 وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى
 أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾

﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ﴾ نایا نیوه گومانان بردوه
 که نیوه وازتان لی بهتری و فدرمانتان بی نه دری به جنگ کردن و نیوه تاقی نه کریهوه
 که نیوه راست نه کهن یا درو نه کهن و، له کاتیکا خوا نه زانی و نه بینی که سانیکی نه و تو
 کوششیان کردوه و جهنگیان کردوه له نیوه و ده ری نه خا بو دانیش توان نه و شته ی خوا
 زانیو به تی له نیوه و. مه به ست نه و به پیوسته نیوه جهنگ بکهن. نه گینا خوی مه زن
 هه موشتی نه زانی بهر له بهیدا بونی، مانای نه ورستانه له باسی مانای نایه تی (٤٢)، نایه تی
 (١٦٥) ی سوره تی نالی عیمراندا تیبه ریون .

﴿وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِجَئَةٍ وَاللَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾
 وه له کاتیکیشا خوا نه زانی به و که سانه و نه نه گرن له جگهی خواو له جگهی فروستاده ی و
 له جگهی باوه داران دوستی پهنهانی و ژیر به ژیری له بی باوه ران که دژی خواو پیته مه ر و

ته فسیری زمانا کزی

باوه‌داران و، خوا ناگاداره به‌شتی نیوه ئه‌یکه‌ن له‌کاری چاک و له‌کاری خراب و له‌دۆستایه‌تی بی باوه‌ران و له‌نیازی پاکتان بۆ خوا به‌ته‌نھا .
گه‌وره‌ترین په‌رستی خوا جەنگ کردنه له‌گه‌ل دۆژمنانی خوا به‌ته‌نھا . گه‌وره‌ترین
گوناھ مه‌یل کردنه بۆ لای دۆژمنانیان ، هه‌رکەسی پەنا بیا بۆ لای دۆژمنانی خوا سودی
خۆی ببه‌ستی به‌ دۆژمنانی خواو پیغمه‌ری خواو بی باوه‌رانه‌وه ، پیوسته هه‌مو باوه‌ر پاکێ
ئه‌وه‌که‌سه ده‌ست نیشان بکا و خراپه‌ی ده‌ربخه‌ن ، هه‌تا چاک و خراب له‌یه‌ک جوی
بکریته‌وه .

کۆمه‌لی له‌سه‌رۆکه‌کانی قوره‌یش به‌دیل گیران له‌ڕۆژی به‌دردا له‌نیو ئه‌و دیلانه‌دابو
عه‌باسی کوری عه‌بدول مه‌ته‌لیب و مامی پیغمه‌مه‌ر ﴿ﷺ﴾ تاقمی له‌موسلمانان
سه‌رزه‌نشتی عه‌باسیان ئه‌کرده‌ به‌ت په‌رست ، عه‌لی کوری ئه‌بو تالیب تانه‌ی ئه‌دا له‌عه‌باس
به‌بۆنه‌ی جه‌نگ کردنی له‌گه‌ل پیغمه‌مه‌ردا و په‌چران ووازه‌یتانی له‌خزمایه‌تی . عه‌باس وتی :
بۆچی خراپه‌کاڤان باس ئه‌که‌ن وچاکه‌کاڤان په‌نه‌ان ئه‌ده‌ن ؟ ئیمه‌ گه‌وره‌ترین له‌نیو ، ئیمه
مزگه‌وتی رێژداری خوا ئاوه‌دان ئه‌که‌ینه‌وه‌و ئاوه‌ده‌ین به‌حاجیه‌کان ، دیله‌کان به‌ره‌لا
ئه‌که‌ین به‌رگ بۆ که‌عه‌ ئه‌که‌ین ، خوای مه‌زن بۆ ئه‌و مه‌به‌سته ئه‌م ئایه‌ته‌ی ناره‌ده خواره‌وه
و فه‌رموی :

﴿ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَغْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ ﴾ سزاوارو سایشته نیه بۆ بت په‌رستان
که‌ئاوه‌دان بکه‌نه‌وه مزگه‌وته‌کانی خوا . یانی بچه‌نیو مزگه‌وته‌وه‌و بت په‌رستی تێدا بکه‌ن ،
به‌چاک‌تریش نابێ سه‌ر په‌رشتی ئه‌و مزگه‌وتانه‌ بکه‌ن .

﴿ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِم بِالْكَفْرِ ﴾ له‌کاتی‌کا خۆیان شایه‌تی بده‌ن له‌سه‌ر خۆیان بی
باوه‌ری خۆیان چونکه په‌رستی به‌کان و پارانه‌وه‌و هاوار کردن له‌وبتانه شایه‌تی دانه
له‌خۆیان به‌وه‌ی که‌ بی باوه‌رن ، هه‌رکەسی بی باوه‌ری نابێ به‌جیته نیو مزگه‌وته‌کانه‌وه .

﴿ أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ ئه‌و تاقمه‌ بت په‌رستانه پوچ
بوته‌وه پاداشتی کرده‌وه‌کانیان ، چونکه خوا وه‌رناگری له‌گه‌ل په‌رستیدا هیچ کاریکی

ته‌فسیری زمانکۆری

چاك وهئو كه سانه له نيو ئاگرى دۆزه خدان هه تا هه تايه و بهرده وامن له نيو ياندا و نايه نه ده ره وه .

﴿ إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ به راستى كه سى ئاودان نه كاته وه مزگه وته كانى خوا باوه رى هيتايى به ده كيتى خوا ، باوه ربه خواته واو نايى به بى باوه ره هيتان به پيغه مهر و باوه رى هيتان به رۆژى دواى .

﴿ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ ﴾ وه نويزى كردبى به هه مو مهرجه كانيه وه وه ،زه كاتى به خشى به هه ژاران به گويزه رى ديارى كردنى سنور نه گهر بيوستى له سه رى زه كات ، وه كه له نايه تى (٦٠) ى ئهم سوره ته باسى كراوه وه له كهس نه ترسى مه گهر له خوا به ته نها .يانى كه سى بۆى هه به مزگه وته كان ئاوه دان بكاته وه كه خاوه نى نه و چوار شتانه بى باسيان كراوه له و نايه ته دا .

﴿ فَعَسَى أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴾ دواى بۆ ئه وهى له وانه به وه كه سانه له وانه بن راغوبى وه رگرن بۆلاى راستى و كار كردن به راستى .

عه باسى مامى پيغه مهر و ته له رى كورى شه به وه عه لى كورى نه بو تاليب خويانيان هه لئه كيشا .عه باس ووتى: من خاوه نى ئاودان و خزمه ت كردنى حاجيه كام . ته له رى ووتى من خاوه نى كه عه به و كليلى خانه رى خوا لاي منه .عه لى كورى نه بو تاليب ووتى: من به رله هه مو كهس به شه ش مانگ نويزم كردوه بۆلاى نه وه مزگه وته وه جه نكم كردوه له بهر خوا ، خواى مه زن لايه نى عه لى گرت و فهرموى:

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجْهَهُدُ وَأَفِي سَبِيلِ اللَّهِ
بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٢٠﴾
يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّتِ لَهُمْ فِيهَا
نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ
عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾

﴿أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ نایا یتوه خاوه نی ناودان به حاجیه کان
و ناوه دان کردنه وهی نهو مزگه وته بهریزه ی خانه ی خوداو پاک کردنه وهی له بی باوه ری.
﴿كَمْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وهك كه سینکی دائه نین باوه ری
به خوار باوه ری به رژی دووا هینایی و کوشش و جهنگی کردبی له ریگهی خوادا،
نهو شتانه ترازوی گوره نین لای خوا وپلهو پایده کن زور جاران خاوه کانیا ن رانه کیشن
بۆلای چاکه. به پیچه وانه یشه وه پلهو پایهی جیهان خاوه نه کانیا ن پال پیوه نه نین بۆ لای
خرابه .

﴿لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ﴾ وینه ی یهك نین نهو دوو تاقمه له باوه رداران و بی باوه ران له
خزمت خوادا له ریزو پاداشتیان، باوه رداران له کویی و بی باوه ران له کوی ؟
﴿وَاللَّهُ لِيَهْدِيَ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ وه خوا ریگهی راست نیشان نادا بهو تاقمه
سته مکارن به هوی بت پرستی بته کان ، دوا ی نه وهی ریگهی راستیا ن بی تیشاندراوه و
پشتیا ن تی کردوه و ریگهی خراییا ن هه لبراردوه .

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ﴾
كه سانیکی نهو تر باوه ریا ن هیناره و کزچیا ن کردوه بۆ مه دینه و کوشش وجهنگیا ن

تهفسیری زمانا کویی

کردوه له ریگهی نایینی خوادا به دارایی و به گیان و لهشی خویان نه و که سانه گه وره ترن له لایه ن پله وه، ناوه دان کردنه وه و ناودان به دانیشتران له کوی و باوه رهیتان و کوچ کردن و جهنگ کردن له کوی؟

له خزمهت خوادا له و باوه داراندیش نه و شتانه یان نه کردوه، ووشه ی گه وره تر به ومانایه نیه نه و بی باوه داراندیش پله ی گه وره یان هه بی. به لکو مه به ست نه وه به ریز هه ر بۆ باوه دارانه، چونکه بی باوه ران لای خوا پله و پایه یان هه ر نیه و نرخیان بۆ دانانری.

﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَٰئِزُونَ﴾ و نه و تاقمه خاوه نی نه و شته به ریزانه هه ر نه وان خاوه نی سه رکه و تن و سه ر به رزن له هه ردوو جیهاندا و به ناواتی خویان نه گهن.

﴿يَسِيرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَاتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ﴾ موزده نه دا به و باوه دارانه خاوه نی نه و شته به نرخانه په روه ردگاری خویان به به زه بی و میهره بانی له لایه ن خویه وه و به په زامه ندی و خۆشه وستی و به چه ندین به هه شت بۆ نه وان هه یه له و به هه شتانه دایه رابواردن و خوارده مه نی چاک و به رده وام.

﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ نه و تاقمه به رده وام نه بن له و به هه شتانه دا هه تا هه تابه و جیگهی خویانه و ده ر چونیان نابی. به راستی خوا لای هه یه مزه و پاداشتی زۆر گه وره به رانه ر ناکری به هیچ پاداشتی له جیهاندا، نه و باوه دارانه خاوه نی باوه ری به تین و کوچ و جهنگیان کردوه پاداشتیان میهره بانی و خۆشه وستی یه و به هه شته کانه وهک باسکران.

له پاشا خوای مه زن قه ده غه نه کا له مو سه لمانان دۆستایه تی بی باوه ران با، له پشتا خزمه نزیکه کانین. نه فهرمو ی له و باره وه:

يٰۤأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا ءَابَآءَكُمْ
وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَآءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ
وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنكُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ إِن

ته فسیری ز مناکوی

كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ
وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسْكَنُ
تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ
فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ ۚ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ لَا تَذْكُرُوا آبَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ أُولِيَاءَ﴾ نهی که ساینکی نهوتز باوه پرتان
هیناوه : نیوه وهرمه گرن باو که کانتان و برا کانتان به دؤست و یاریده رو هاوسویند و
به ریوه بهری کاره کانتان .

﴿إِنْ اسْتَحْبَبُوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ﴾ نه گهر نهوان خوشه ویستی بی باوه ری بدهن به سهر
باوه پهیناندا و بهرده و امین له سهری و هانی ناده میزاد بدهن بۆ لای بی باوه ری .
﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ وههر که سنی بی باوه ران بکا به دؤست و
سهر پهرشتی که ری خوی دوا بی نهو که سانه هدر نهوانه سته میان له خویان کردوه
که دؤستایه تیان له جگهی جیگهی خویا به کار نه هیناوه : ناوه پوکی نه و نایه ته هه مو گونا هی
نه گریته وه . که واته نه گهر باوک و برای موسلمانیش سته میان کرد له جگهی خویان
پیویسته له سهرتان پشتی ستهم لی کراو بگرن .

﴿قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ﴾ توبلی
بهو که سانه باوه پردارن نه گهر نیوه باو که کانتان و کوره کانتان و برا کانتان و ژنه کانتان و
خزم و هۆزه کانی خۆتان .

﴿وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا﴾ وهه و داراییه پهی داتان کردوون و
نهو بازار گانیه نیوه ترستان ههیه برهوی نه مپی و له ناو بیچی که هه تانه له مه دینه داو کاتی
به سهر بیچی به هوی جهنگ کردنیانه وه له ریگهی خوا دا .

تهفسیری زمناکوی

﴿وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبُّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ﴾ وه خانوو جیگهی دانیشتنان که ئیوه لاتان خۆشه ویسته و بی ی رازین، نه گهر نه و (۸) شتانه خۆشه ویستر بن له لای ئیوه له خواو له نیرای خواو له خۆماندو کردن و جهنگ کردن له ریگهی خوادا.

﴿فَیَرْتَبُصُوا حَتَّى یَأْتِیَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ﴾ دوا بی ئیوه چاوه روان بکه نه هتا خوا نه هیتی فرماندانی خوی به هیتانی سزادنی ئیوه زوی یا درهنگ و مه که نه گیری له لایه ن باوه پردارانه وه، نه و کاته ریژی کۆچ کردنتان نامینی له و کاته دا ئیوه دهر چوون له به رستی خوا به هوی دۆستایه تی بی باوه ران .

﴿وَاللَّهُ لَیْهْدِی الْقَوْمَ الْفَاسِقِیْنَ﴾ وه خوا ریگهی راست نشان نادا به تاقمی له سنوری خوا دهر چوون له و که سانه دۆستایه تی بی باوه رانیان کردوه.

هوی هاته خواره وهی نه و نایه ته نه مه یه: کاتی موسلمانان فرمانیان بی درا کۆچ بکه نه له مه که ووتیان: نه گهر ئیمه کۆچ بکه نه ده ستمان نه بری له باوک و کوره کاغان و له خزمه کاغان و له ژن و له هۆزه کاغان و له بازارگانی و جیگهی دانیشتنان و له داراییمان همه مو یاغان نامینی، نه و نایه ته هه رچه نده له بهاری نه و روداوه وه به تاییه تی هاتوه ته خواره وه. به لām به ر و آلته همه موشی نه گرته وه. که واته هه ر که سی سودی تاییه تی خوی ریژ بدا به سه ر راستیدا و بی باوه ری بو خوی هه لبریزی نه و که سه به دوو روو دانه نری .

له کاتی که له مه و بهر باسکرا فرماندانی خوا به باوه رداران بیران نه خاته وه نه و شته ی به وانی به خشیوه له سه ر که و تن کات له دووای کات و نه فه روی:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ
كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ
تَغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمْ الْأَرْضُ

بِمَارْحُبَتٍ ثُمَّ وَلَيْتُمْ مُدَبِّرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ
 عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا
 وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦﴾
 ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ
 رَحِيمٌ ﴿٢٧﴾

﴿ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَظِنَ كَثِيرَةٍ ﴾ بهراستی خوا یاریدهی ئیوهی موسلمانانی داوه
 له چه نندین جیگهی زوردا له کاتی وه ستانتانا بۆ جهنگ کردن لهو جیگانه دا، وینهی رۆژی
 به در، جهنگی خه بیهر، جهنگی به نو قوره یزه، ناشته وایی حوده بییه. جهنگی به نو نه فزیر.
 گر تنی مه که، جگهی ئه وانیش ژماره یان گه یشتو ته هه شتا جیگه، کاتی هه وائی گر تنی
 مه که گه یشت به هۆزی هه وازین و سه قیف هه ردوولایان پێک هاتن که په لاماری موسلمانان
 بدهن، ئه وه وائه گه یشت به پیغه مهر ﴿ ۲۵ ۲۶ ﴾ به دوازه هه زار که سه وه روی کرد بۆ لای
 ئه و دوو هۆزه، ئه وان چوار هه زار کهس بون. یه کێ له هاور پیکانی پیغه مهر ﴿ ۲۷ ۲۸ ﴾ ووتی:
 ئیمه ژیر ناکه وین ئه مرۆ له بهر که می بی باوه پان و زۆری ئیمه ی باوه داره وه و له خو یان
 بایی بویون، پیغه مهر ئه و ووته یه ی به لاوه په سهند نه بوو به بو نه وه که موسلمانان کان
 شکان، خوا ی مه زن ئه و روداوه یان بیر نه خاته وه و نه فه رموی:

﴿ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبْتَكُمْ كَثْرَتُكُمْ ﴾ وه بیری رۆژی (حونهین) بکه نه وه که شو پیکه
 له مه که و تایفدا کاتی ئیوه ژماره ی زۆری ئیوه خو تانی بایی کردبو، سه رتانی لی تیکدا بو،
 ئه تان وت: ئیمه ئه مرۆ ژیر ناکه وین له بهر ئه وه ی ژماره مان زۆره، واتان ئه زانی ناشکین.
 به لام یه که بچار ئیوه ی موسلمان شکان و په رته وازه و بلاو بونه وه به دۆل و شیودا.

تهفسیری زمانکۆبی

﴿ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئاً ﴾ دواى ژماره تان هيچ سوديکى به نيوه نه به خشى و نه گه يشته
 فريتان هيچ شتى و بوتان دهر کهوت ياريدان و هلهاتنان هدر له لايه ن خواوه ديت .
 ﴿ وَصَافَتْ عَلَيْكُمْ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ﴾ وه ته نگبو له سر نيوه روى زهوى له بهر
 له ترساناو له بهر سه ختى نهو روزه بهو پانى و فراوانيه وه زهوى هه يو .

﴿ ثُمَّ وَلَيْثُمُ مُدَبِّرِينَ ﴾ له پاشا نيوه پشتتان کرده دوژمنى خوتان و شکان و بهره و دووا
 هلهاتنان له کاتى جهنگدا ، پيشه وه تان بهرا کردوى گه يشته وه مه که ، کهستان لای پيغمهر
 نه مايه وه جگه ی که مى له خزم و له هاوړيکاني که برى بون له عهلى و عه باس و نه بو
 سوفيانى کورى حهرسى ناموزاي پيغمهر و نوسامه ی کورى زهيدو فزلى کورى عه باس و
 عه بدولای کورى مه سعود و ره بعه ی کورى مه رس و نه بو به کر و عومهر و نه بعه نى
 کورى عوبه يد که له بهر دهم پيغمهر دا کوژرا ، عه باسى مامى ده ستى گرتبو به له غاوى
 هيسره که ی پيغمهر وه ﴿ ﷺ ﴾ نه بو سوفيانى ناموزاي پيغمهر ﴿ ﷺ ﴾ هيسره که ی
 رانه کيشا ، ژماره ی نهو که سانه مابونه وه لای پيغمهر ﴿ ﷺ ﴾ دووا زده که سبون . پيغمهر
 فهرموى به عه باس : هاوار بکهو بلسى بگه رپنه وه ، نه ویش بانگى کردن و وورده وورده
 گه رانه وه هه لمه تيان برد بو بى باوهران ، بى باوهران يان شکاند و دريژهى نهو روداوه
 له نامه ميژويه کاند ا تو مار کراوه .

﴿ ثُمَّ أُنْزِلَ اللَّهُ سَكِينَةً عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَلَ جُشُوداً لَمْ تَرْوْهَا ﴾ له پاش
 را کردنى باوهر داران خوا به ميه ره باني خوى نارامگرتنى خوى رژاند به سر نيروى خويا و
 به سر باوهر داراندا و ترس له دليانا نه ماو گه رانه وه بو لای پيغمهر ﴿ ﷺ ﴾ و ، خوا
 نارد بويه خواره وه بو ياريدى باوهر داران چه ندين سه ربا زى له فرشته کان نيوه نه تان
 نه بينين به چاو ، به لام نيشانه ی هاتنه خواره وه يان رون بويه وه به سر کهوتنى باوهر داران .
 بوژانين : هه رچه نده پيشه و ا رازى فهرمويه تى : نهو سه ربا زانه فرشته بون . به لام نيمه
 برومان وايه خوا له شکرى بى ژماره ی هه به له فرشته کان و جگه ی فرشته کان و ، لهو
 له شکرانه به نازايى و هيزى دهر وه ی تريش . نايه ته که جوړى نهو سه ربا زانه ی رون
 نه کرده ته وه ، بويه واشايسته به نيمه ش وازى لي بهينين ، خوا نه فهرموى :

ته فسيري زمنا کوږى

﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ﴾ نازانی بہلہ شکرہ کانی پەرور دگاری تۆ مہ گہر ہەر خۆی بیزانی .

﴿وَعَذَابَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ﴾ وەخوا سزای کەسانیکی ئەوتۆی دا باوەریان نہ ہیئابوو بە کوشتن و دیل کردنی خویانو خیزانہ کانیان و ئەوسزایە خوا کردی لە گەڵ بی باوەران تۆلە ی بی باوەرانہ لە جیہاندا، لە پاشہ پۆژ دا بہ تۆلە ی گرانر .

﴿ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ لە پاشا خوا وەرئە گری پەشیمانبونە وەو ئە پیرۆژی بە سەر کەسیکا ئارەزووی ھەبی بە گەورەیی خۆی، دوا ی کۆتایی جەنگ و شکانی بی باوەران و خوا خوش ئە بی لە و گوناھە ی کردویانە و دوا ی پەشیمان بونە وەیان، مپہرە بان و خواوەنی بە زەبیە بۆ بەندە کانی خۆی .

بەراستی خوا ی مەزن زۆر بە خشن دە یە و گران نیە لای لی بوردنی گوناھ ی گەورە و دەر گای لی خوشبونی کراوە تە وە بۆ ھەمو کەسی . کەواتە ئە و کەسە ی لە موسلمانان رایان کردو و پەشیمان بونە تە وەو ئە و بی باوەرانە ی جەنگیان لە گەڵ پیغە مەر کردو و لە دوا ییدا باوەریان ہیئاو کردو وە ی چاکیان کرد، ئە وانە خوا خوشی ئە وین و پزگاریان ئە کا لە ناگر .

ئونە لە لی بوردن و بە زەبی پیغە مەر ﴿﴾ کاتی جەنگ کۆتایی پی ھات و دەست کرا بە بەشکردنی دەست کەوت و تالانی بی باوەران، نوینەری لە لایەن ھۆزی ھەوازینە وە ھاتنە خزمەت پیغە مەر ﴿﴾ ووتیان: ئیمە موسلمان بووین ئە ی فروستادە ی خوا و تۆ چاکترین کەسی و چاکە کەری ئادە میزادی، خیزانە کاغان گیراون و دیل کراون و داراییمان زەوت کراوە . پیغە مەر ﴿﴾ ئیسلامە تیە کە یانی وەر گرت و فەرمانی دا ژن و خیزان و داراییان بدە نە وە . کاتی خوا ی مەزن قە دە غە ی کرد دۆستایە تی بی باوەران، ھەلی گرت سەر پەرشتی کردنیان بۆ مزگەوتە کانی خوا، قە دە غە یشی کرد بچنە نیو مزگەوتە کانە وە و فەر موی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ
 نجسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا
 وَإِنْ خِفْتُمْ عِيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ
 شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نجسٌ ﴾ نهى كه سانيكى نهوتو باوهرتان بهراستی
 بت پهريستان و نهو كه سانهى هاوبهش بو خوا دائه نين پيس و دهر وون پيسن، نهى
 خوټانيان لى پياريزن به جوړى خوټان له پيسى تر نه پاريژن، قيژه و ن وبى پروا و له شيان
 پيسه و لهش پيس و بى دهست نوټون و بهرگيان پيسه.

﴿ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا ﴾ دوايى نابى نزيكى نهو مزگوته
 ريژداره بكهون و قهدهغه به بچه نيوى له پاش نهم ساله سوهرتى (بهرانه تى) تيډاها توه ته
 خوارو سالى نوه مى كړچيه .

زانايان له باره ي نهونزيكونه و به بريان جياوازه: لای پيشه و شافيعى نزيكى نهو
 مزگوته ريژداره نه كه ونه و به تايه تى ، نه كه مزگوته كاني تر، لای پيشه و ماليك پيوسته
 قهدهغه بكرين له هه مو مزگوتى. پيشه و حنه فى نه فهرموى: قهدهغه ناكرين له هيچ
 مزگوتى. نه مزگوتى حهرام و نه مزگوته كاني تر و بو بى ساوه راني هاوپهيمان دروسته
 بت پهريستان له هه مو لايه كه وه له نيو دورگه ي عه رب نه هان بو مه كه بو حج كردن و
 بازارگاني، دانيشتوان سوديان لى و نه گرتن به هوى كرين و فروشتن و به كرى داني
 خانه كانيان، كاتى خوا قهدهغه ي كرد بى ساوه ران نه چن بو مه كه ترسيان پهيدا كرد
 له هه زارى، خواى مه زن فهرموى:

ته فسيري زمنا كوي

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ عِيلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيَكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ﴾ وہنہ گہر ئیوہ ترساون
 لہہ ژاری و کہم دہرامہ تی بہہوی قہدہغہ کردنی بی باوہران بولا می مزگہوتی حہرام،
 دواپی خوا بہم نزیکہ ئیوہ ساماندار نہ کا بہگہورہیی خوئی و دہست کہوت و
 لہ لایہ ترہوہ رۆزیتان بو نہ ئیری نہ گہر ئارہزو بفہرموی، فہرمانیشتان بی تہدا بہ تہمہ لی
 دانہ نیشن و کوشش بکہن بو پیداکردنی دارایی و سامان و ہوی ژیانان .

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ بہراستی خوانہ زانی بہسودی بہندہ کانی خوئی لہہ مو
 رویکہوہ، ہہموشتی لہ جینگہی شیاوی خویا دائہ نی لہ قہدہغہ کردن ورہواکردنی کارو
 فہرمانی خویا .

لہ پاشا خوا میزن رونی نہ کاتہوہ کہہندی لہ بی باوہران دروستہ دانیشن لہ نیو
 دورگہی عہرہدا بہوہرگرتنی سہرانہ لہوان و نہ فہرموی :

قَاتِلُوا الَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ
 اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا
 الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ
 ﴿٢٩﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى
 الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ
 الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ
 يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قُلْ لَهُمْ

اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٢١﴾ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ
 وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ
 مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا
 لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَنَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٢﴾
 يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى
 اللَّهُ إِلَهًا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ الَّذِي
 أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ
 كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٢٤﴾

﴿ قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠ ١٠١ ١٠٢ ١٠٣ ١٠٤ ١٠٥ ١٠٦ ١٠٧ ١٠٨ ١٠٩ ١١٠ ١١١ ١١٢ ١١٣ ١١٤ ١١٥ ١١٦ ١١٧ ١١٨ ١١٩ ١٢٠ ١٢١ ١٢٢ ١٢٣ ١٢٤ ١٢٥ ١٢٦ ١٢٧ ١٢٨ ١٢٩ ١٣٠ ١٣١ ١٣٢ ١٣٣ ١٣٤ ١٣٥ ١٣٦ ١٣٧ ١٣٨ ١٣٩ ١٤٠ ١٤١ ١٤٢ ١٤٣ ١٤٤ ١٤٥ ١٤٦ ١٤٧ ١٤٨ ١٤٩ ١٥٠ ١٥١ ١٥٢ ١٥٣ ١٥٤ ١٥٥ ١٥٦ ١٥٧ ١٥٨ ١٥٩ ١٦٠ ١٦١ ١٦٢ ١٦٣ ١٦٤ ١٦٥ ١٦٦ ١٦٧ ١٦٨ ١٦٩ ١٧٠ ١٧١ ١٧٢ ١٧٣ ١٧٤ ١٧٥ ١٧٦ ١٧٧ ١٧٨ ١٧٩ ١٨٠ ١٨١ ١٨٢ ١٨٣ ١٨٤ ١٨٥ ١٨٦ ١٨٧ ١٨٨ ١٨٩ ١٩٠ ١٩١ ١٩٢ ١٩٣ ١٩٤ ١٩٥ ١٩٦ ١٩٧ ١٩٨ ١٩٩ ٢٠٠ ٢٠١ ٢٠٢ ٢٠٣ ٢٠٤ ٢٠٥ ٢٠٦ ٢٠٧ ٢٠٨ ٢٠٩ ٢١٠ ٢١١ ٢١٢ ٢١٣ ٢١٤ ٢١٥ ٢١٦ ٢١٧ ٢١٨ ٢١٩ ٢٢٠ ٢٢١ ٢٢٢ ٢٢٣ ٢٢٤ ٢٢٥ ٢٢٦ ٢٢٧ ٢٢٨ ٢٢٩ ٢٣٠ ٢٣١ ٢٣٢ ٢٣٣ ٢٣٤ ٢٣٥ ٢٣٦ ٢٣٧ ٢٣٨ ٢٣٩ ٢٤٠ ٢٤١ ٢٤٢ ٢٤٣ ٢٤٤ ٢٤٥ ٢٤٦ ٢٤٧ ٢٤٨ ٢٤٩ ٢٥٠ ٢٥١ ٢٥٢ ٢٥٣ ٢٥٤ ٢٥٥ ٢٥٦ ٢٥٧ ٢٥٨ ٢٥٩ ٢٦٠ ٢٦١ ٢٦٢ ٢٦٣ ٢٦٤ ٢٦٥ ٢٦٦ ٢٦٧ ٢٦٨ ٢٦٩ ٢٧٠ ٢٧١ ٢٧٢ ٢٧٣ ٢٧٤ ٢٧٥ ٢٧٦ ٢٧٧ ٢٧٨ ٢٧٩ ٢٨٠ ٢٨١ ٢٨٢ ٢٨٣ ٢٨٤ ٢٨٥ ٢٨٦ ٢٨٧ ٢٨٨ ٢٨٩ ٢٩٠ ٢٩١ ٢٩٢ ٢٩٣ ٢٩٤ ٢٩٥ ٢٩٦ ٢٩٧ ٢٩٨ ٢٩٩ ٣٠٠ ٣٠١ ٣٠٢ ٣٠٣ ٣٠٤ ٣٠٥ ٣٠٦ ٣٠٧ ٣٠٨ ٣٠٩ ٣١٠ ٣١١ ٣١٢ ٣١٣ ٣١٤ ٣١٥ ٣١٦ ٣١٧ ٣١٨ ٣١٩ ٣٢٠ ٣٢١ ٣٢٢ ٣٢٣ ٣٢٤ ٣٢٥ ٣٢٦ ٣٢٧ ٣٢٨ ٣٢٩ ٣٣٠ ٣٣١ ٣٣٢ ٣٣٣ ٣٣٤ ٣٣٥ ٣٣٦ ٣٣٧ ٣٣٨ ٣٣٩ ٣٤٠ ٣٤١ ٣٤٢ ٣٤٣ ٣٤٤ ٣٤٥ ٣٤٦ ٣٤٧ ٣٤٨ ٣٤٩ ٣٥٠ ٣٥١ ٣٥٢ ٣٥٣ ٣٥٤ ٣٥٥ ٣٥٦ ٣٥٧ ٣٥٨ ٣٥٩ ٣٦٠ ٣٦١ ٣٦٢ ٣٦٣ ٣٦٤ ٣٦٥ ٣٦٦ ٣٦٧ ٣٦٨ ٣٦٩ ٣٧٠ ٣٧١ ٣٧٢ ٣٧٣ ٣٧٤ ٣٧٥ ٣٧٦ ٣٧٧ ٣٧٨ ٣٧٩ ٣٨٠ ٣٨١ ٣٨٢ ٣٨٣ ٣٨٤ ٣٨٥ ٣٨٦ ٣٨٧ ٣٨٨ ٣٨٩ ٣٩٠ ٣٩١ ٣٩٢ ٣٩٣ ٣٩٤ ٣٩٥ ٣٩٦ ٣٩٧ ٣٩٨ ٣٩٩ ٤٠٠ ٤٠١ ٤٠٢ ٤٠٣ ٤٠٤ ٤٠٥ ٤٠٦ ٤٠٧ ٤٠٨ ٤٠٩ ٤١٠ ٤١١ ٤١٢ ٤١٣ ٤١٤ ٤١٥ ٤١٦ ٤١٧ ٤١٨ ٤١٩ ٤٢٠ ٤٢١ ٤٢٢ ٤٢٣ ٤٢٤ ٤٢٥ ٤٢٦ ٤٢٧ ٤٢٨ ٤٢٩ ٤٣٠ ٤٣١ ٤٣٢ ٤٣٣ ٤٣٤ ٤٣٥ ٤٣٦ ٤٣٧ ٤٣٨ ٤٣٩ ٤٤٠ ٤٤١ ٤٤٢ ٤٤٣ ٤٤٤ ٤٤٥ ٤٤٦ ٤٤٧ ٤٤٨ ٤٤٩ ٤٥٠ ٤٥١ ٤٥٢ ٤٥٣ ٤٥٤ ٤٥٥ ٤٥٦ ٤٥٧ ٤٥٨ ٤٥٩ ٤٦٠ ٤٦١ ٤٦٢ ٤٦٣ ٤٦٤ ٤٦٥ ٤٦٦ ٤٦٧ ٤٦٨ ٤٦٩ ٤٧٠ ٤٧١ ٤٧٢ ٤٧٣ ٤٧٤ ٤٧٥ ٤٧٦ ٤٧٧ ٤٧٨ ٤٧٩ ٤٨٠ ٤٨١ ٤٨٢ ٤٨٣ ٤٨٤ ٤٨٥ ٤٨٦ ٤٨٧ ٤٨٨ ٤٨٩ ٤٩٠ ٤٩١ ٤٩٢ ٤٩٣ ٤٩٤ ٤٩٥ ٤٩٦ ٤٩٧ ٤٩٨ ٤٩٩ ٥٠٠ ٥٠١ ٥٠٢ ٥٠٣ ٥٠٤ ٥٠٥ ٥٠٦ ٥٠٧ ٥٠٨ ٥٠٩ ٥١٠ ٥١١ ٥١٢ ٥١٣ ٥١٤ ٥١٥ ٥١٦ ٥١٧ ٥١٨ ٥١٩ ٥٢٠ ٥٢١ ٥٢٢ ٥٢٣ ٥٢٤ ٥٢٥ ٥٢٦ ٥٢٧ ٥٢٨ ٥٢٩ ٥٣٠ ٥٣١ ٥٣٢ ٥٣٣ ٥٣٤ ٥٣٥ ٥٣٦ ٥٣٧ ٥٣٨ ٥٣٩ ٥٤٠ ٥٤١ ٥٤٢ ٥٤٣ ٥٤٤ ٥٤٥ ٥٤٦ ٥٤٧ ٥٤٨ ٥٤٩ ٥٥٠ ٥٥١ ٥٥٢ ٥٥٣ ٥٥٤ ٥٥٥ ٥٥٦ ٥٥٧ ٥٥٨ ٥٥٩ ٥٦٠ ٥٦١ ٥٦٢ ٥٦٣ ٥٦٤ ٥٦٥ ٥٦٦ ٥٦٧ ٥٦٨ ٥٦٩ ٥٧٠ ٥٧١ ٥٧٢ ٥٧٣ ٥٧٤ ٥٧٥ ٥٧٦ ٥٧٧ ٥٧٨ ٥٧٩ ٥٨٠ ٥٨١ ٥٨٢ ٥٨٣ ٥٨٤ ٥٨٥ ٥٨٦ ٥٨٧ ٥٨٨ ٥٨٩ ٥٩٠ ٥٩١ ٥٩٢ ٥٩٣ ٥٩٤ ٥٩٥ ٥٩٦ ٥٩٧ ٥٩٨ ٥٩٩ ٦٠٠ ٦٠١ ٦٠٢ ٦٠٣ ٦٠٤ ٦٠٥ ٦٠٦ ٦٠٧ ٦٠٨ ٦٠٩ ٦١٠ ٦١١ ٦١٢ ٦١٣ ٦١٤ ٦١٥ ٦١٦ ٦١٧ ٦١٨ ٦١٩ ٦٢٠ ٦٢١ ٦٢٢ ٦٢

﴿وَلَا يَحْرِمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ﴾ وہ قہدہ غہ ناکہن شتی خواو
نیراوی خوا قہدہ غہ یان کردوہ ، وہ ک مہی خوا ردنہ وہو خوا ردنی گزشتی بہ راززو پروا
ناہرن بہ نائینی راست کہ نائینی ئیسلامہو باوہریان بہ وہ نیہ کہ ہمو نائینہ کانی گنوراوہو
کار بہو شتانہ ناکہن لہ تہ وراتایہ کہ دووای پیغہ مہر بکہون .

﴿مِنَ الَّذِينَ أَتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ ﴿١٠٧﴾ ئەوبى باوەرپانه
 كه سانيكى ئەوتون به خشراره بهوان نامه كان كه تهورات و ئينجيله بو موساو عيسا ،

تہفسیری زمناکوئی

جهنگیان له گهل بکهن ههتا خاوهن نامه کان ئه یدهن به موسلمانان ئه وشته ی له سهریان پیوست کراوه له سهرانه به دهستی خویان ونابی سهریچی بکهن له دایا به گۆره ی دیاریکراو له لایه ن یاساوه، به جۆری ئه بی یدهن سهرشۆر و مل که چن و ئیوه دانیشن و ئه وان به پتوه بن .

زانایان له باره ی سهرانه وه که وه رته گیرئ له بی باوه ران بیریان جیاوازه: لای پیشه و شافیعی له جوو گاورو ئاگر په رست سهرانه وه رته گیرئ، ئه ندازه ی سهرانه که یان پیوسته له یه ک دینار که متر نه ی. لای پیشه و ه نه فی و ئه حه د له جگه ی بت په رستانی عه رب پیوسته سهرانه وه ربگیرئ. ئه ندازه ی سهرانه که یان بریتیه له دووا زده ده رهم بۆ هه ژاران، بیست درهم بۆ مام ناوه ندی یه کان چل و هه شت درهم بۆ سامانداران، هه ر هه ژاری ده رهم ته نه ی سهرانه ی لی وه رناگیرئ، تور که کان و هن دی یه کان وه ک خاوه ن نامه کان ته ماشا ئه کرین، هه موو که س جگه له بت په رستانی عه رب سهرانه ئه بی بده ن، لای پیشه و مالیک سهرانه له هه موو بی باوه ران وه رناگیرئ له جگه ی ئه و که سانه له ئاینی ئیسلام وه رگه راو ن، ئه ندازه ی بۆ هه موو سالتی له یه ک دینار که متر نابئ ئیتر هه ژار بن یا نا .

پرسیار/ ئه و ئایه ته ئه فه رموی: خاوه ن نامه کان بر و ا به خوا و به رۆژی دوا ی ناکه ن، زانراوه له وانه وه باوه ریان به خوا هیتا وه به رۆژی دوا یش؟
وه لام/ به ئی . باوه ریان به ئاینی راست نی یه به و شیوه یه شایسته بی و ولامی ئه و
پرسیاره به م ئایه ته ر و نکرا وه ته وه که خوا ئه فه رموی:

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ عَزِيزُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ﴾ وه جوه کان و وتویانه: عوزه ی کورپی خوا یه، گا وره کان و وتویانه مه سیح کورپی خوا یه. پوخته ی پرسیار و وه لامی پیشو به م جۆره یه: به راستی جوه کان و گا وره کان دایان نا وه بۆ خوا هاوبه ش. که واته ئه وان بر وایان به خوا یه هه بو وه هه ر نه بو ه مه گه ر لای ئه وان و باوه ری پو چیان؟ چونکه ئه وان لایان وایه خوا خاوه نی کورپه، بر وایان به خوا ی راستی هه بی کورپی بۆ دانائین که واته باوه ره کان یان وه ک بی باوه ری وایه.

ته فسیری زمانکۆبی

پرسیار/ ہرآستی ئیسلام زور لہ کھس. ناکا بؤ باوہرہینان کہچی خوای مہزن لہو
تایہ تہدا فہرمانی داوہ بہ جہنگ کردن لہ گہل تہو کہسانہدا باوہر ناہینن بہ خواو بہ
رؤژی دواپی ہمتا سہرانہ نہدہن؟

وہلام/ فہرمان دان بہ جہنگ لہ گہل تہو خواوہن نامانہ بؤ تہوانہ یانہ بہ تایہ تی کہ
لہ نیو دورگہی عہرہدان و تہوانہ یان ہاوسویندی بت پہرستہ کانبوون بؤ جہنگ کردن
لہ گہل پیغہمہر ﴿﴾ و ہک جوہ کانی مہدینہ، تہوہ لہ لایہ کہوہ لہ لایہ ترہوہ ہہوال
گہشت بہ پیغہمہر ﴿﴾ کہ رؤمہ کان لہ شامدا لہ شکریان کؤ کردہوہ بؤ تہوہی
پہلاماری موسلمانان بدہن و پہرتہوازہیان بکہن. بہلگہو نیشانہی رۊن دہرکہوتبوو کہ
خواوہن نامہ کان ہہوال بدرو یاریدہری رؤمہ کانن لہ بدہر تہو شتانہ خوا فہرمانی دا بہ
جہنگ کردن و چہک کردیان و سہرشور کردیان بؤ موسلمانان لہ گہل بہخشینی
سہرانہ ہمتا بیئتہ بہلگہ لہ سہر تہوہی کہ خواوہن نامہ کان ناشتی خوازبن و پہیمانہ کانیان
ناشکینن، کاتی سہرانہیان بہخشینی پیوستہ دہست دریژی نہ کریتہ سہریان و یاریدہیان
بدری و سہربہست بن لہ بارہی ٹاین و مامہ لہی خویانہوہ، تہبی ہزانری کاتی موسلمان
بوون سہرانہیان لہ سہر ہلئہ گیری.

﴿ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاحِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ﴾ تہوانہی رابوردن
گفتوگوی خواوہن نامہ کانہ دہر تہچہ لہ زمان و دہمیانہوہ بہبی تہوہی بہلگہو
نیشانہیہ کیان ہہبی بجیتہ تہقلہوہ، گفتوگوکان و ہک گفتوگوی کہسانیکی تہوتویہ
باوہریان نہہیناوہ لہ پیش تہوہ کہ تہیان ووت: فریشتہ کان کچی خوان، ہہروہک بت
پہرستہ کانی رؤمان ویؤنان و بوزیوکان و جگہی تہوانیش .

﴿قَاتِلْهُمْ اِنَّهُ يُوْفِكُوْنَ﴾ خوا لہ ناویان بباو دوریان بخاتہوہ لہ بہزہی و میہرہبانی
خوی چۊن لایانداوہ لہ ریگہی راست لہ گہل دہر کہوتنی بہلگہی دروست بہرہو ریگہی
خراب رویان کردہوہ .

﴿اتَّخَذُوا أَصْبَارَهُمْ وَرُءُوبَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ و ہریان گرتوہ و دایان ناوہ جوہ کان و زاناکان و ئەو کەسانەو وازیان لە جیہان ہیئاوہو خوا پەرستی ئەکەن بەچەندین خوا بۆ خۆیان لە جگہی خوا ی تاک و تەنہا و ئەیان پەرستن، ھەربەوینە ی جوہ کان گاوریہ کانیش ئەو کەسانە ی خۆیانیان تەرخان کردوہ بۆ خوا پەرستی کردیان بەچەندین خوا بۆ خۆیان، ئەوشتانە ی خوا قەدەغە ی کردون رەوا یان ئەکەن بۆ پەرہوانی خۆیان لە جوہ کانو گاوریہ کان، ئەوانە ی خوا رەوان قەدەغە ی ئەکەن بۆیان بەبێ بەلگە بەلای خوا و ہاتیی بۆیان .

﴿وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ﴾ وە گاوریہ کانیش مەسیحی کوری مریہ میان وەرگرتوہ بە خوا بۆ خۆیان ئە ی پەرستن، ئەیان ووت: مەسیح کوری خوا یە، ئەو گفتوگو خراپانە بەلگہ یە ترن لەسەر ئەو ی ئەو خاوەن نامانە باوہریان بە خوا نیہ . بەلکو ھەرباوہریان بەو شتانە ھە یە زاناکان یان ئە یلێن .

﴿وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ وە فەرمان نە دراوہ بەو بی باوہرانە مەگەر لە بۆ ئەو ی ئەوان خوا یە کی تەنہا پەرستن و لە نامە پیٹشوہ کاندایا بەوہ فەرمان دراوہ کە خوا وەرگرن بە پەرستراو نە ک زانائو تەرخان کراوہ کان وەرگرن، ھیچ پەرستراوی نیہ مەگەر ئەو خوا تەنہا یە پاک و دورە خوا لە شتی ئەوان ئەیکەن بە ھاو بەش بۆی .

﴿يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِقُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَتِمَّ نُورُهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ سەرۆکەکانی جو و گاوریہ ئەیانەو ی کە بکوژێننە ئایینی پاک ی ئیسلامە بەفوی دەمی خۆیان و بە درۆ و بوختان ھەلبەستن و، خوا رازی نابێ مەگەر کە خوا تەواو بکا روناکی ئایینی خۆی و ئالای ئیسلام بەرز بێتەوہو باوہ کو بی باوہران پێیان ناخۆش بێ و لایان گرانبی ئەو روناکی ئایینە ی باوہرداران .

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ خوا کەسیکی ئەوتو یە رەوانە ی کردوہ نیراوی خۆی بە گەورە یی خۆی بەرپێگە نیشان دەریک کە قورئانەو بە ئایینیکی راستەوہ، بۆ ئەو ی ئە و ئایینە بەرز بکا تەوہ بەسەر

هەمو ئایینه‌کانی تردا و موسلمانان گەورەیی بە دەست بهێتن و، ئەگەرچی پێشان ناخۆش
بێ و لایان گرانێی بت پەرستان ئەو سەرکەوتنە ئایینی خوا بە سەر هەمو ئایینه‌کانی تردا.
بێگومان خوا ئایینی ئیسلامی سەرخست لەشارەکانی عەرەبدا و بە سەر جووکان
و رۆمەکانی شام و بە سەر ناگەرپەرستەکانی فارسدا.

کورتەبایسێک لەبارەی میژووی رابوردوی گاوری کەنەوێ کە چۆن پارچە پارچە بوون

بە جووڕەیی خوارەوێ :

گاوری کان دواي عیسا هەتا هەشتا ساڵ لە سەر ئایینی راست بون و نوێژ و رۆژویان
ئە کرد هەتا جەنگی پەیدا بوو لە نێوان ئەوان و جووکاندا، جووکان مەوێکی زۆر نازاو
دلیریان هەبوو ناوی (پۆلس) بو، لەو جەنگەدا ژمارەیه‌کی زۆری لە گاوری کان کوشت،
لەپاشا ووتی: ئەگەر عیسا لە سەر راستی بیت ئێمە بێ باوەڕین و ئەچینه‌ دۆزەخ و ئەوان
ئەچنە بەهەشت. کەواتە من فێلی ئەسازینم هەتا ئەوانیش وێنە ئێمە بچنە دۆزەخ، لەپاشا
سواری ئەو ئەسپە بوو جەنگی پێ کردبوو، هوزەنگی لێداو بەرەو گاوری کان کەوتە رینگەو
پەشیمان بونەوێ دەربری و خۆلی کرد بە سەر خۆیدا .

گاوری کان ووتیان تۆ چ کەسیکی، پۆلس ووتی: من پۆلسی دۆژمنی ئێمە لە ئاسمانەوێ
بانگم لێ کراو پەشیمان بونەوێم لێ وەرناگری هەتا ئەم بە گاوری، ئەوانیش بریدیان بۆ
کلیساو یاریدەیی زۆریان داو هۆدەیه‌کیان بۆ تەرخان کرد و لەو هۆدەیه‌ نایەتە دەری بۆ
ماوێ یە کسێ، لەو ماوێدا فێری ئینجیل بوو، دواي هاتە دەری ووتی: لە ئاسمانەوێ بانگم
لێ کراوێ خوا پەشیمان بونەوێ لێ وەرگرتوم و منی خۆش ئەوێ، گاوری کان بریایان
پێ کرد، لەپاشا سێ کەسی لە گاوری کان هەڵبژارد: یە کەمیان ناوی (نسطور) بو فێری
کرد کە عیساو مریەم و خوا هەر سێیان خوان، دوو هەمیان ناوی (یەعقوب) بوو فێری
کرد کە عیسا ئادەمیزادەو کۆری خوا، سێ هەمیان ناوی (ملکەن) بو فێری کرد کە
هەر عیسا خوا و هەر بۆوێ هەر ئەیشی. کاتی زانی فێر کردنە کە ی کاری تی کردون
لە پەنهایدا لە گەلیان کۆبووێ و، پێ و تن: یە کە بەیەک هەر تۆ پەختی و شاگردی

تەفسیری زمانکۆیی

راستی منی، به هریه که یانی ووت: من خوم سهرئه برم و خوم نه کهم به قوربانی، له دوایدا
خوی سهربری، هریه که یان لهوسی که سانه رویانکردبو شوینی یه کیکیان بو روم،
دوو هه میان بو بهیتولموقه دهس، سپه میان بو لایه تر، له وکاته دا گاواره کان بون بهسی تا قم
دژی به کتری، هه رچه نده به لگه یه نیه بو راستی نهو روداوه. به لام لهم سهرده مه ی نیمه دا
نه بیرنی گاواره کان به و جوره ن، له فیلزانی جوله که کانه دوورنیه، له پاشا خوی مه زن
رونی نه کاته وه که زاناکانی جوه کان و گاواره کان له هه ولی نه وه دان دارایی و پاره ی
ناره وا و پوچ بخون، نه وه ته خوا نه فهرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا إِن كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرَّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ

أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَفْقَهُونَهَا

فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَى

عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ

وَضُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ

تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْبَارِ وَالرَّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ﴾

ئهی که سانیکی نه و تو باوه رتان هیناوه به راستی زور کهس له زانایان و نه و که سانه ی

ته فسیری ز مناکویی

﴿وَتَعْلَمُ الْكَافِرِينَ﴾ و ههتا تو ئەزانى بهو كه سانه درۆيان له گهڵ تو كردوه، ئەگەر ئارامت بگرتايه راست گۆو درۆزنت بۆ رۆن ئەبويهوه، لهخۆتهوه دهستورت دهر نه ئە كرد بۆيان نهچنه دهرهوه. ئەويى باوه رانه ئەيان ووت: موحه مەدمان خەڵەتان بەدرۆ كردن. بەلام ئابروييان چو لهنيو دانيشتوانداو رۆن بويهوه درۆكانيان.

پرسیار/ پيغمههري خوا له دوو جیگه دا سه رزه نشتي كراوه: يه كه ميان: له كاتي وەرگرتنى خۆ كړينه وهى ديله كان له به دردا. دوو هه ميان: دهستوردانى به نه چونه دهره وهى دوو رووان له وئايه ته دا، سه رزه نشت نه وه نه گه يه نى پيغمه مهر گوناھى كړدى؟

وه لام/ ئى بوردن نه وه ناگه يه نى پيغمه مهر ﴿﴾ گوناھى كړدى، چونكه زۆر جار ان ئەو جوړه ووشه يه بۆ زۆرى پاداشتو ميه ره بانيه، هدمو پيغمه مهران داواى لىو درديان كردوه له خواو ماناى وانيه كه ئەوان گوناھبارن، پيغمه مهر ﴿﴾ به گوێره ي بىرى خۆى ئەو دوو كارانه ي كردوه و به چاكى زانيوه بۆ ئاين، بۆيه فەرمانى پىداون.

له دوايدا خواى مەزن شيوه ي كارى باوه داران و بت په رستان رۆن ئە كاته وه هه ريه كه يان به گۆيره ي شايسه ي خويان و ئە فەرموى:

لَا يَسْتَعِذُّكَ الَّذِينَ

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَعِذُّكَ الَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَآرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ

لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾ لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ

مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَا تُضْعَفُونَ لَكُم مِّنْ دُونِكُمْ

الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمْعُونَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾
 لَقَدْ ابْتَغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتَّى
 جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَرِهُونَ ﴿٤٨﴾

﴿ لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ داوای دهستور ناکه ن له تو کهنه چن
 بۆ جهنگ کردن به بیانو هیتانه وه که سانیکی نهوتو باوهره هینن به خواو بهرۆزی دواپی .
 ﴿ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ﴾ که نهوان جهنگ بکه ن له بهر بهرزی ناین
 به دارایی و به گیان و به له شی خوینانه وه، ناشکرایه هیچ هوی نیه بۆ نهو داواکردنه
 له کاتی که جهنگ پیویست کرابی له سهریان. نایا باوهر داری راستی داوانه کا نویتو و رۆژ و
 بگری و بیکاو شایه تیمان بهیتی ؟ چونکه که بزانی پیویسته چونی داوانه کا، جهنگ
 پیویسته نابی داوای بکا نایا جهنگ بکه م . زانایان بۆ رۆن کردنه وهی فرمانی نهو نایه ته
 نه لئین: جهنگ کاتی پیویسته له سه ر که سی دارایی هه بی خوی پی به هیز بکا بۆ کرینی
 چهک و خویشی ساغبی و شایسته ی جهنگبی، نه گهر نه خوشبو یاهه که و تهو که م نه ندام
 بو یا لاواز و بی هیزبو پیویسته له سه ری به دارایی خوی پیای بگری بۆ جهنگ کردن .
 ﴿ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴾ وه خوا نه زانی بهو که سانه خوین نه پارتزن له دانیشن و
 له نه چون بۆ جهنگ، بهو که سانه نه زانی په له نه که ن بۆ لای فرمانی خواو بۆ په رستی خوا
 له جهنگ و جگهی جهنگ و به نیازی دلی ناده میزاد .

﴿ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ به راستی که سانیکی نهوتو داوای
 دهستوری چون بۆ جهنگ نه که ن باوهر به خوا و بهرۆزی دووایی نایه رن، نهو که سانه
 دوو رۆن .

﴿ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴾ وه دلیان گومانی ههیه له باوهره هیتانیاندا،
 دواپی نهوان له نیو گومانی خوینا سه ر گهر دانن، به موسلمانته تی خوین نه نوینن و له راستیدا
 دوو دلن له بریاردانی باوهره بی باوهری و نازانن راسته یادرۆیه باوهره هیتانیان .

خوڙایان تہرخان کردوہ لہ خواہن نامہ کان بۆ پەرستن نہ خوڙ دارایی ئادہ میزاد بہ بہرتیل وەرگرتن لہ فہرمانہ کانی خوادا و ئہیان گۆرن بہ گوڭرہی سودی تاییہ تی خوڙیان .

﴿وَيَصْبُدُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ و ہئادہ میزاد قہدہ غہ ئہ کەن لہ رڭگہی ئایینی خوا و نایہ لښ موسلمان بښ و کارئہ کەنہ سەر ئہقلی موزفہ ساویلکە کان، کاتی وایش ئہبی تاوانج ئہ گرنہ ئایینی خوا و پیغہ مہر ﴿ﷺ﴾ بۆ نمونہ: زانای فہرہ نسی (قولر) ناوہاتہ خرۆش لہ دژی کلیسا و پەلاماری قہشہ کانی داو ووتی: ہہموو کاتی وەك سەگ ئہوہرن بۆ کۆکردنہوہی دارایی و تانہیشی گرئہ تہورات و ووتی: شتی خراب و قیزہونی دژی یہ کتری تیدایہ، بہو بۆنہوہ پیاوانی کلیسا دہریان کرد لہ ئایینی خوڙیان، ہہندیکیان داوایان کرد ماوہی ژبانی بہند بکری لہ گرتو خانہ دا، ئہو زانا فہرہ نسیہ لہ ترسا ئہقلی تیک چوو، ہیچ چارہ یہ کی بۆ رزگار کردنی خوڙی نہ دوزیہوہ لہ لای (پاپا بنوا) ی چوار دہم جگہ لہوہی نامہ یہ دابی لہ دژی پیغہ مہری ئیسلامدا، نامہ کە ی دانای و جنیوی دا بہ پیغہ مہر ﴿ﷺ﴾ کلیسا لہو خرۆش بوو پیروزیاییان لہ خوڙی و نامہ کە ی کرد .

﴿وَالَّذِينَ يَكْتِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُوهَا فِي سَبِيلِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ و ہ کەسانیککی ئہوتۆ کۆئہ کەنہوہ زیرو زیو دایان ئہ نښ لہ سەر یەك، ہەر یہ کە لہوانہ دانانښ لہ رڭگہی ئایینی خوادا و ئہو ئہندازہ یہ پیوست کراوہ بدرئ لہ زہ کاتا نایدہن بہ ہہزاران دواپی تو موزدہ بدہ بہو کەسانہ زہ کاتہ کانیان نابہ خشن بہو کەسہ دیاری کراوانہ بہ سزایہ کی خواہن نازار، مہبہست لہو کەسانہ ہەر شہیان لی ئہ کری لہو ئایہ تہدا ہہمو کەسی ئہ گریتہوہ، ئیتر خواہن نامہ کان بښ یا موسلمانان بہبی جیاوازی. مہبہست لہو داراییہ دانراوانہیش تہنہا زیرو زیو نیہ. بہ لکو ہہموو داراییہ ئہ گریتہوہ زہ گاتی تیدا پیوست کرابی، ئیتر با دانراویش نہبی یا زیرو زیو نہبی. مہبہست لہ رڭگہی ئایینی خوا جہنگ کردنہ بۆ بہرزی یاسای ئایینی ئیسلام و بہرگری لہ نیشتمان و دروست کردنی مزگوت و خستہ خانہ و قوتابخانہ و چاک کردنی رڭگہ و بان و دروست کردنی پرد و راکیشانی ئاو ئہوانہ ہہمو ئہ گریتہوہ بہبی جیاوازی بہویتیہی ہہزاران و شتی تریش .

تہفسیری زمانکوی

بُو زانین: پیوستہ لہسہر موسلمانانی خواہن سامان و دارایی خویان لہجگہی
زہ کاتیش بہخشن بُو بہرگری لہدوژمنی ناین و نہشتان. کاربہدہستان بویان ہدیہ زور
بکہن لہدانیشٹوان بُو نہو مہبہستہ سوودی تایہتی خویان نہبی، بگرہ پیوستہ مروف
لہشی خوی ماندو بکا بُو نہو مہبہستانہ بہگویرہی توانای خویان .

﴿يَوْمَ يُخْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فُتُكُوبُ يَهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ﴾ نہو سزا
نازاردہرہ توشیان نہبی لہ روژیکا گہرم نہ کری لہسہر نہو داراییہ دانراوانہ ناگری
دوژہخ ہتا زور گہرم نہن و سورنہنہوہ، دواپی داخ نہ کری بہو داراییانہ ووتو نہدری
یہوان تہوئل و لاتہنیشٹ و پشتی نہوان. نہبیژری بہوان.

﴿هَذَا مَا كُنْتُمْ لَا تُفْسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ نہمہیہ شتی نیوہ داتان نہنان
لہسہر یہك و کوتان نہ کردہوہ بُو خوتان و نہتان نہبہخشین لہریگہی خوادا، نیستا بُو بہ
سزادانتان دواپی نیوہ بچیژن شتی نیوہ کوتان نہ کردہوہ داتان نہنان لہسہر یہك .

کاتی خوی مہزن باسی جہنگی باوہردارانی کرد لہ گہل نہوشتہی بوبو بہہوی بی
باوہری خواہن نامہکان لہخواردنی بہرتیل و باسی چاوچنوکی نہوانی کرد، دواپی نہوانہ
باسی چہند شتی نہفہرموی کہپہیوہندیان بہجہنگہوہ ہدیہ، نہفہرموی :

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ
شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ
أَنفُسَكُمْ وَقَتْلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا
يَقْتُلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا
يُحِلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُوَاطِعُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ
فِي حِلِّهِ مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سَوْءَ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٧﴾

﴿ إِن عِدَّةُ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾
بهراستی ژماره‌ی مانگه‌کان له‌خزمه‌ت خوادا دوازده مانگن له‌نیو نامه‌ی خواداو
له‌فهرمانی نه‌ودا له‌رپوژیکه‌و ه‌خوا ناسمانه‌کان وزه‌وی دروست کردوه و له‌یه‌که‌م کاتی
بونیا نه‌وه. ژماره‌ی نه‌و مانگانه ده‌ست کردو دانروای ناده‌میزاد نین، به‌ره‌میکی پیوستین
بو بونه‌وه‌ران و بو ده‌ستور و ژبانیان .

بو زانین: نه‌گه‌ر نیمه‌ ته‌ماشای چو‌نیه‌تی س‌روشتی نه‌م گه‌ردونه بکیه‌ن به‌هوی خو‌رو
مانگه‌وه هه‌مو کاته‌کان نه‌ناسین که‌خو‌ر دیت و نه‌روا هه‌لدیت و ئاوانه‌بی‌ی رپوژ به‌رپوژ .
به‌و بو‌نه‌وه به‌یانی و نیوه‌رپو‌و عه‌س‌رو ئی‌واره وشه‌ویان بی‌ته‌ناسین و نه‌وانه په‌یوه‌ندیان
به‌مانگه‌وه نیه. به‌لام مانگ دیت و نه‌روا به‌شی‌ویه‌کی تاییه‌تی له‌یه‌که‌م رپوژ‌ی هه‌مو
مانگی‌که‌وه هه‌تا کو‌تایی نه‌ ومانگه، به‌و بو‌نه‌وه دوا‌ی تی‌په‌رپو‌ونی دوازده مانگ سالی
بی‌ته‌ناسین. که‌واته نه‌ومانگانه‌ی مانگ په‌یدایان نه‌کا هه‌ر نه‌وانه مانگی س‌روشتین بو
گه‌ردون نه‌ک جگه‌ی نه‌وان، هه‌رله‌به‌ر نه‌وه‌یشه‌خوا‌ی مه‌زن کاتی دیاری کردوه به‌هوی
مانگه‌وه بو‌حه‌ج کردن و رپوژو گرتن، بو ژماره‌ دیاری کراو بو شیردان به‌منال. وه‌ستانی
ژنان بو‌ماوه‌ی دیاری کراوی دوا‌ی ته‌لا‌قدانی ژنان (عده) به‌لام نو‌یژ کردن کاته‌کانیان
به‌هوی خو‌روه نه‌ناسرین، خو‌ر بو‌ناسینی کات که‌ بیست وچوار کاتژمی‌ره بو‌شه‌و
ورپوژ، ناسینی دو‌وازده مانگه‌ی سال به‌هوی مانگه‌وه‌یه. مه‌به‌ست له‌دیاری کردنی مانگ

ته‌فسیری زمان‌کو‌یی

بۆ چه ج کردن و رۆژو گرتن تهویه تهویه رستانه بۆ خوا بسورینه وه لههمو وه رزه کاندایه لههمو به شه کانیو ههتا ناسانی و گرانیان توشی ئاده میزاد بین له گهرماو له سه رمادا و رۆژی کورت و درێژ .

﴿ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حَرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ﴾ ههندی له دوازده مانگانه ریزدارن و نایی جهنگیان تیدا بکری، نهو چوار مانگه بریتین له زیل عه قیده و زیل حیه و موچه پرهم و ره جهب. نهو باسکردنی مانگانه به دووازده مانگ به گۆرهی هاتوچوو سورانه وهی مانگ و نهو قه دهغه کردنه ی جهنگ له واندایه ریزدارن نایی راستی ئیبراهیم و ئیسماعیل و بۆ ئیسلام ماونه ته وه. قه دهغه دهست کاری کردنیان و گۆرانیان له ژماره یاندا به گۆرهی ئاره زووی ئاده میزاد .

﴿ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ ﴾ دوا یی ئیوه ستهم مه کهن له خوتان به له که دار کردنی نهو مانگه ریزدارانه و کاری قه دهغه کراویان تیدا مه کهن و جهنگ و تالانی کردن له نیو نهو چوار مانگه دا مه کهن .

بۆ زانی: زۆریه ی زانیان له سه ر نه وهن قه دهغه کردنی جهنگ لهو چوار مانگه دا گۆراوه و دروسته جهنگیان تیدا بکری له بهر سودی ناین، هه رچه نده گونا ه کردن و وازه یان له فه رمانی خوا لهو چوار مانگه دا خراپه ره .

﴿ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً ﴾ وه ئیوه جهنگ بکهن له گه ل بت په رستان له سه ر به رزی نایی خوا به هه موتانه وه به یی جیاواز لهو چوار مانگه دا و جگهی نهو چوار مانگه یش، ههروهك نه وهی بت په رستان جهنگ نه کهن له گه ل ئیوه هه مو یان به یی گو یدان به ریزگرتن لهو مانگانه دا بۆ ریزی هه چ مانگی .

﴿ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴾ وه ئیوه بزانی به راستی خوا له گه ل نهو که سانه یه خویان نه پارێژن له بت په رستی و بی باوه ری و تیکدانی په یمان و جهنگ کردن لهو چوار مانگانه دا و جهنگ نه کردنیان لهو مانگانه دا دووانه خست بۆ مانگی تر. بۆ غونه له مانگی موچه پرهمدا دهستیان نه کرد به جهنگ کردن و ئاوریان نه دایه وه بۆ ریزگرتن لهو مانگه .

تهفسیری زما کۆبی

ئەیان ووت: ئەوپرێره ئەدەین بەمانگی سەفەر و لەومانگەدا جەنگ ناکەین لەبریتی موحرەم. خوای مەزن بۆ قەدەغە کردنی ئەو کارە خراپە فەرموی:

﴿ إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضِلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ بەراستی دوواخستنی مانگی لەو چوار مانگە لەبارەی پێژدارییە وە بۆ مانگی تر زۆربونە لەبێ باوەریدا، چونکە ئەوێ خوا قەدەغە کردووە ئەو گێڕن بەرەوا بۆ خوێان و ئەوێ پەوایە لای خوا قەدەغە ئەکەن، بت پەرستان بەو کارە خراپە کەسانێکی ئەوتۆن باوەریان نەهێتاوە لەپێگەی راست لایان ئەدەن.

﴿ يُخَلِّوْهُ عَامًا وَيَحْرِمُوهُ عَامًا لِّيُوَاطِعُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ ﴾ بت پەرستان ئەو دوواخستنی مانگە پێژدارە بەرەوا دائەنێن جەنگ کردن لەودا، لەجێگەی ئەودا مانگی تر دائەنێن بۆ قەدەغە کردنی دوواخستن و، دوواخستن قەدەغە ئەکەن لە سالی تردا. یانی لەسالی مانگی لەومانگە پێژدارانە بەرەوا ئەکەن جەنگ لەودا کەچی لەسالی تردا بەقەدەغە دائەنێن لەومانگەدا جەنگ کردن لەبەر ئەوەی پێکی بخەن ژمارەی شتی خوا قەدەغە کردووە و ژمارەکیان بێ بە چوار مانگ.

﴿ فَيُحَلِّوْهُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوْءُ أَعْمَالِهِمْ ﴾ دوایی ئەو بت پەرستانە بەرەوا ئەکە نەهێت ئەو پێکخستەو بەرەوا بکەن شتی خوا قەدەغە کردووە بەبێ چاودێری مانگەکان، رازبەرەو تەو بەرەوا لایەن خواو خراپەی کردارەکانیان و لەپێگەی لادان بەجۆری گومان ئەبەن ئەو کارەیان چاکە. ئێنیو عەباس ئەقەر مو: بت پەرستان بەرەوا ئەکە نەئەکرد مانگی لەمانگە پێژدارەکان مەگەر قەدەغەیان ئەکرد لەجێگەی ئەودا مانگی تر کەرەواو جەنگی تێدا بکری، قەدەغەیان ئەئەکرد مانگی بەرەواو جەنگ لەودا مەگەر دایان ئەنا لەجێگەی ئەودا مانگی لەمانگە پێژدارەکان.

﴿ وَاللَّهُ لَإِيْهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴾ وەخوا راغومایی تاقمی بێ باوەران ناکا بۆ لای کاری چاک هەتا ئەوان بەردەوام بن لەسەر بێ فەرمانی خوا.

کاتی خوای مەزن پونی کردووە کاتە کاتی قەدەغە جەنگ کردن لەو چوار مانگانەو جگە ئەوانیش دەست پێ ئەکا و هانی موسلمانان ئەدا لەسەر جەنگ کردن، ئەویش

تەفسیری زمانکۆیی

له کاتیکا بوو هېغه مهر ﴿﴾ له تائف گه راپه وه و فدرمانیدا به جەنگ کردن له گهل
رومه کان، له کاتیکا بو دانیشتون له تنگیدا بوون گهرمایش پهری سەندبو، دانیشن و
پشودان له سیبه ردا زور خوشبو لایان، پتغمهر ﴿﴾ کاتی بیویستایه جهنگی بکا
نەشارده وه نهی نه فرموو: ههتا نه و کاته نه یوست بجی بو جهنگی ته بول له پشه وه
دهری بری و بهاورپیکانی خوی راگه یاند، فدرمانی دا به جهنگ له و کاته گهرمه دا، روی
کرد بو لای کارو رویشتنی زورو یه کجار دورودریژ و برینی چەند بیابانی، بولای جهنگی
ژماریه کی زور له رومه کان له مانگی ره جەبی سالی دهه می کزچی، موسلمانان که
نه و فدرمانه ی پتغمه ریان بو دهر کهوت که خوړیان ناماده بکه ن زوریان لاگران و سهخت
بوو چونیان بو نه و جهنگه. دوا یی خوی مهزن فرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْقَلْتُمْ

إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ

فَمَا مَتَعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾

إِلَّا أَنْفِرُوا يُعَذِّبُكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا

غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذَا أَخْرَجَهُ

الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا أَتَيْنِ إِذْ هُمْ فِي الْغَارِ إِذْ

يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّا اللَّهُ مَعْنَا فَاَنْزَلَ

تهفسیری زماناوی

اللَّهُ سَكِينَتُهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا
وَجَعَلَ كُلَّ كَلِمَةٍ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى
وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

﴿ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ اتَّقُوا اللَّهَ أَنْفَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ﴾ ندى
كهسانيكى نهوتو باوه رتان هيناوه: چ شتيكه ريگه بگري له نيوه كاتي بيژراوه به نيوه نيوه
بچنه دهره وه بو جهنگ له گهل پيغمه مري خوتانا له ريگه ي بهرزي ناييني خوادا نيوه سستي
نه كهن و خوتان دوا نه خهن و ناوړ بو لاي جيهان نه دهنه وه و چونه دهره وه تان لاگرانه و
نه تانه وي لاي زهوي نيشتماني خوتانا بميتته وه. له و كاته دا پيغمه مري ﴿ ﷺ ﴾ فدرماني دا
به چونه دهره وه بو ته بوك هندی له باوه رداران نه وانه يان سستيان نه كرد بو چونه دهره وه
چون بو خزمهت پيغمه مري ﴿ ﷺ ﴾ بيانويان بو نه هينايه وه و وتيان: كاته كه مان زور گهرمه،
دانيشتوان له ته نگانه دان له بهر كه مي خوارده مدي، ميوه ي مدينه بي گه يشته وه كاتي
كو كردنه و به تي وبو نه و به سه ته خوا سه رزه نشتي كردن و فدرموي به و كه سانه
نه وېر و بيانويهان نه هيناوه .

﴿ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ ﴾ ناي ارازين و پيتان خوشه له جياتي پاداشتي روري
دواي نيوه ژيان و رابواردني جيهان هه لبريزن، بويه كارو كرده وي به و جوړه دهر نه برن؟
﴿ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴾ رابواردن و خوشي ژياني جيهان نرخی
بو دانانري بهر انبه ر به دواړوژ مه گهر كه ميكي بي نرخی و برپاوه. كاري به و جوړه بي
سايشته ي باوه ري نيوه نيه .

﴿ إِلَّا تَنْفَرُوا يَعْذِبُكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ نه گهر نيوه نه چنه دهره وه وه لامی پيغمه مري نه دهنه وه
بو جهنگي روم خوا سزاي نيوه نه دا به سزايه كي خاوه ن نازار و دهر دنك له تزلهي
ته مه ليتانا .

﴿وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ﴾ وه خوا بنه برئه کا و نه تان گورپی به تاقمی جگهی نیوه
فهرمانبهرداری خواو پیغمهر نه بن، نه وتاقمه رژی دووایی هه لئه بژیرن و جیهانیان ناوی،
خوا یاریده یان نه دوا یاریده ی پیغمهر و نه وتاقمه نه دا.

﴿وَلَا تُضِرُّهُ شَيْءٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وه نیوه ناتوان هیچ زیانی به خوا بگه یه نن
به وی دانیشنتانه وه، خوا پیغمهری خوی سهرئه خوا، خوا دهسه لاتی به سهر هه مو شتیکا
هه یه، به بی گومان توانای یاریدانی پیغمهری خوی هه یه به وتاقمه وه، کورتیه له میژووی
چونی پیغمهر ﴿﴾ بۆ ته بوک: له شکری نیسلام به سهر و کایه تی پیغمهر رژیشتن له و کاته
گهرمای زوره دا و چهن دین دهشت و چولاییان بری، له پاش حدوت رژی گه یشتنه سنوری
نیشتمانی رومه کان، له وسنوره دا سهر وک و گهره کانی نه و شوینانه هاتنه خدمت پیغمهر
﴿﴾ داوای ناشته وایان کرد له پیغمهر ﴿﴾ له سهر نه وه ی سهرانه بدهن به پیغمهر
﴿﴾، پیغمهر ﴿﴾ وه لامی دانه وه. له شکری نیسلام به ره وه دوا گهرانه وه هه تا
گه یشتنه شاری ته بوک که نیوه ی ریکه یه له مه دینه وه هه تا دیمه شق، نه و روداوه له سالی
نوه می کوجیدا بو له مانگی ره جه بدا بو. له وگه شته دا توشی فهرمانبهری ته بوک بون که
هاتبو بۆ راو کردن به دیلی گرتیان و شاری ته بوک خزی دا به دهسته وه، پیغمهر ﴿﴾
له جیکه یه که وه بۆ جیکه تر نه ی گوازته وه، چهند بنکه یه کی سهر بازی رومه کانیان گرت،
تایفه کانی عهره بی نه و جیکایانه رزگاریان بو له دهستی رومه کان، موسلمانان به به ختیار
گهرانه وه بۆ مه دینه به دهست که ویتیکی زوره وه. پیغمهر ﴿﴾ بریاری دا نه و که سانه
نه هاتوون بۆ جهنگی ته بوک وازیان لی بهیئی و قه دهغه ی کرد هیچ که سی گفتوگو و
مامه لیه یان له گه ل نه کهن.

دوایی خوا ی مه زن به پیغمهری راگه یاند نه گهر نیوه واز له پیغمهر ﴿﴾ بهیئن هیچ
زیانی به پیغمهر ناگو خوا یارمه تی نه دا وینه ی نه و کاته ی له مه که بو که بت په رستان
ویستیان یکوژن، خوا سهر په رشتی کردو فره می:

﴿إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ نه گهر ئېوه يارمه تي پيغمه مه
نه ده ن، دوايي به پراستي خوا يارمه تي پيغمه مه ري داوه له مه وپيش و به م نزيكه يش له مه وپاش
يارمه تي نه داو يارمه تي داوه له مه و به ر كاتي كه سانكي نه و تو باوه ريان نه هيتابو
پيغمه مريان ده ر كړد له مه كه، نه وه بو خوا له و كاته دا فەرمانې دا به پيغمه مه ر به ده ر چون كاتي
نه يو بست بخه وي، نه وه بو پيغمه ر كړچي كړد بو مه دبه .

﴿ثَانِي اثْنَيْنِ إِذْهُمَا فِي الْغَارِ﴾ پيغمه مه ر يه كي بو له و دوو كه سه ي كاتي
له نه شكه و ته دابو ن، نه و دوو كه سه بريتي بوون له پيغمه مه ر و نه بو به كړ له و نه شكه و ته دا
خويانيان په نهان دابو. نه و نه شكه و ته له سه ره وه ي كيوي سه ره وه ي نزيكي مه كه به دورې
يډك ساعات سي روژ له وي مانوه .

﴿إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا﴾ له و كاته دا پيغمه مه ر ﴿﴾ فهرموي
به هاوړيكي خوي نه بو به كړ: تو خه فته مه خو به پراستي خوا له گهل نيمه يه و ياريد ه مان
نه داو له نازاري دوژمن نه مانهاريزي و نيمه زال به كا به سه ريانا .

نه گير نه وه كاتي بت په رستان چونه سه ر نه شكه و ته كه وه نه بو به كړ ترسا كه پيغمه مه ر
بگيري. پيغمه مه ر فهرموي: به نه بو به كړ گوماني تو چونه به دوو كه س خوا سي هه ميان بي،
دوايي خوا چاوي بت په رستاني له ناستي نه وان كويړ كړدو نه گه ران به م لاو لاي
نه شكه و ته كه داو نه وانيان نه نه پيني، پيژراوه خوا دوو كوتري نارد له خواره وه ي
نه شكه و ته كه و هيلكه يان كړد و جولايي كه ره يشده ر گاري نه شكه و ته كه يان ته ني به بو نه وه
خوا پراستي .

بو زانين: زانايان نه لئين: هه ر كه سي بلي: نه بو به كړ هاوړيني پيغمه مه ر نيه بي باوه ره .
به لام بو جگهي نه و گرناهار نه بن، چونكه پيغمه مه ر ﴿﴾ نه فهرموي به نه بو به كړ: تو
هاوړيني مني له لاي حه وزي كه وسه ر و هاوړيني مني له م نه شكه و ته دا. تورموزي
فهرمويه تي. كاتي گه يشته نه شكه و ته كه و نه بو به كړ و وتي به پيغمه مه ر ﴿﴾ وه لهي نابي
به رله من بچيته ناوي، نه وه بو چونه زوره وه و گسكي داو كراسه كه ي خوي دري و

ته فسري زمناكويي

کونہ کانی پی گرتن، وہ کونیکیان مایہ وہ پاژنہی پی خوی پندا کرد، دواپی چونہ ژورہ وہ پیغمہر سہری نایہ سہر کوشی تہوبہ کر و خہوت، دواپی تہوبہ بہ کر ماری پیہوی دا و نہ جولایہ وہ نہ وہک پیغمہر خہبری پیہوہ و لہتاو نازاری خوی فرمیسکی رژا بہ سہر رومہ تی پیغمہر ﴿﴾ فہرموی: تہوہ چیہ؟ ووتی باوک و دایکم بہ فیدات پی مار پیہوی دام. پیغمہر تفی خوی لیداو نازاری شکا، دواپی ہلہی دایہ وہو تہلین: بو بہ ہوی مردنی تہوبہ بہ کر.

﴿فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا﴾ دواپی خوا نارامی و میہرہ بانی خوی ناردہ خوارہ وہ بوسہر پیغمہرو دلی بہ ہیز کرد، وہ خوا یارمہ تی پیغمہری دا بہ چہ ندین سہر بازی تیوہ نہ تان تہ بینن، روی بت پەرستانی وەر چہ رخاں ہہ تا نہ یانبین ویتہی یارمہ تی دانی بہ فریشتہ لہ جہنگی بہ درو تہ حزاب و حونہین.

﴿وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى﴾ وہ خوا ووشہی کسانیکی تہوتو باوہریان نہ ہینابوو کہ بریتی بو لہ بت پەرستی و پی باوہری گیرای بہ نزم و سہر شورپی کردن لہہمو کاتیکا بہ تاییہ تی لہروداوی تہ شکہوتی سہوردا.

﴿وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وہ ووشہی خوا کہ بریتیہ لہ یہ کیتی خودای مہزن ہدر بالاو بہرزه لہہمو کاتیکاو، خوا زور گہورہو بہدہ سہلآتہ، ہہموشتی لہ جیگہی شیاوی خویا دائہ نی.

دواپی خوی مہزن فہرمان تہ دا بہ جہنگ کردن لہریگہی خوا دا، رویشی تہ کاتہ وہ کہ پیوستی کردوہو بہ بندہ کانی خوی تہ فہرموی:

أَنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَا تَبَعُوكَ وَلَكِنْ بَعْدَتْ

عَلَيْهِمُ الشَّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا خُرْجَنَا
مَعَكُمْ يَهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾
عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكِ الْزَيْفُ
صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَذِيبُ ﴿٤٣﴾

﴿اَنْفَرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا﴾ ئیوه بچه دهره وه له گهل پیغمه ری خوتانا بۆ جهنگی ته بوك
به سوک و قورستانه وه، به لاوو به پیرتانه وه. به سوارو به پیاده تانه وه. به لاوازو قهله وتانه وه.
به منالدارو بی منال تانه وه. به هه ژارو ساماندار تانه وه. به خاوهن هیژو لاواز تانه وه، به چه کدارو
بی چه کتانه وه.

﴿وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكَُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾
وه تییكۆشن و جهنگ بکهن به داراییه کانتانه وه و به له شی خوتانه وه له ږنگه ی ئایینی خوادا
ئه و دهرچونه ی ئیوه بۆ جهنگ کردن چاکتره بۆ ئیوه ی موسلمان له دانیشن و که نار
گرتتان بۆ به رزی نیسلام نه گهر ئیوه بزانه به پاداشتی زوری ئه و دهرچونه تان و به سزای
زوری دانیشتیان.

بۆ زانین: هه رکاتی دوژمن هه ولی داو ویستیان دهست دریزی بکه نه سه رتان و
سه ر ئایینی نیسلام، یا بیانه وی نامه ی خواو فه رموده ی پیغمه ر بگۆرن، یا قه ده غه ی په رستو
به جی هینانی درۆشی ئاین بکه ن. یا ویستیان یه کێ له شاره کانی موسلمانان داگیر بکه ن،
له و کاتانه دا پتویسته له سه ر هه موو موسلمانان به رگری له وشتانه بکه ن و
له و داگیر که رانه، به خویان و به دارایی و به ژن و پیاویانه وه، نه گهر به هه ندیکیان نه و کارانه
به رگری نه ئه کران موسلمانان گونا هه بار نه بن به گشتی، نه گهر به هه مو موسلمانان نه بوایه
ئه و مه به سه نه ئه چه سه ر پتویسته هه مو یان به و کاره هه لسن. نه گینا هه مو یان

گونہبارنہ بن، ہەرلہہر ئەومہبہستەیشە خوا روئەکاتە موسلمانانی مەدینە ئەوان سستی نە کەن لەدەرچون بۆ جەنگ و ئەفەرموی:

﴿لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَا تَبْعُوكَ﴾ ئەگەر تۆ داوا بکە ی ئەوان دەست کەوتیکی نزیک و ئاسان لەسودی جیهان و، داوای کاروانیکی مام ناوەندی نەدورو نەنزیک بکە ی ئەوان دووای تۆ ئەکەوتن.

﴿وَلَكِنْ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ﴾ وەبەلام پێگەیه ناخۆشیی چون بەناویاگرانە لەسەریان بچنە دەرەو، گەردەلول و بای لماوی و زۆری دوژمن ئە ی ترساندن داوای تۆ بکەون.

﴿وَسَيَجْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يَهْلِكُونَ أَنْفُسُهُمْ﴾ و ئەو دووروانە نەچونە دەرەو و دوواکەوتون سویند ئەخۆن بەخوا ئەگەر توانامان ببوایە بەراستی ئێمە دەرئەچوین لەگەڵ ئێو، ئەو کەسانە خۆیانیان کەئاردو سویندیان خوارد خۆیان لەناوئەبن، سایشتی سزای گران و تۆلە ی سەختن لەهەردوو جیهاندا.

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ وەخوا ئەزانێ بەراستی ئەو کەسانە کەناریان گرتووە درۆ ئەکەن لەسویند خواردن و بیانووەیانەوێاندا. ناوەڕۆکی ئەو ئایەتە بەلگەیه لەسەر پێغەمەرایی موحەمەد ﴿ﷺ﴾ کەخوا هەوایی داووە بەپێغەمەر ﴿ﷺ﴾ بەشارەوای دلی ئەو کەسانە بەرلەوێ بچنە دەرەو بۆ جەنگی تەبوک لەکاتی گەڕانەوێان بۆ مەدینە. ئەو بو چونە خزمەت پێغەمەر و دەستیان کرد بەبیانووەیانەو سویند خواردن.

پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ فەرمانی دا بەهەندی لەدانیشتوانی مەدینە نەچنە دەرەو بۆ جەنگی تەبوک بەبێ ئەوێ خوا فەرمان بدا بەوشتە، داوایی خوای مەزن روئەکاتە پێغەمەر بەجۆرە سەرزەنشتی بەهۆی ئەو فەرمانەو دابوێ بەو دواکەوتنە و فەرموی:

﴿عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا﴾ خوا لەتۆ ببوری لەبەر چ شتی تۆ دەستورت دا بەو دوو رووانە نەچنە دەرەو بۆ جەنگی تەبوک لەوکاتەدا بیانویان هێناو بۆ تۆ، ئەبوایە دەستورت پێ نەدانایە هەتا کاتی بۆ تۆ دەرکەوتایە کەسانیکی ئەوتۆ راستیان کردووە لەگەڵ تۆ لەبیانووەیاندا.

﴿ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُوا لَهُ غَدَةً ﴾ وهه گه نهو دورپوانه بیان ویستایه بچه
 دهرهوه له گهل پیغمهر بۆ جهنگی ته بوك به راستی ناماده نه بوون بۆ نه وچونه دهرهوهیه
 به چهك و به تفاق و وولاخی سواری وتوانای نهوانیشیان هدی به زورت ریشه وه.
 ﴿ وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ الْبِعَاطِمَ فَبَطَلَهُمْ ﴾ وه خوا پیی ناخوشه چونه دهرهوهی نهوان
 بۆ جهنگ له گهل ئیوه، دواپی خوا قه دهغه ی کرد چونه دهرهوهیان و سست و ته مهلی
 کردن و وناره زوویان له چونه دهرهوه نهما، نه گهر بچونایه ته دهرهوه گیره شیونی و
 دودلی بلاو نه کهنه وه .

﴿ وَقِيلَ أَقْعَدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴾ وه بیژراو هبو دورپوانه له لایهن هندی له خوینانه وه:
 ئیوه له گهل دانیشتوان و پهك كه وته كان له ژنان و له مندالان و بیماره كانبن، خوی مهزن
 رونی نه کرده ته وه چ كه سی بهوانی ووت: مه چنه دهرهوه پیغمهر بوبی یا هندی
 له خوینان یازمانی خوینابی گرنه نه، نیمه بروای پاکمان به فهرموده ی خوا هدی .

برسیار/ خوی مهزن له نایه تی (۴۳) ی نههم سوره ته دا فهرموی به پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾
 بۆچی ده ستورت به واندا بۆ چونه دهره وه، لهم نایه ته دا فهرموی: په سهند نیه لای خوا
 بچنه دهره وه دواپی سست و ته مهلی کردن، نهو دوونایه ته به چ جوړی دژی یه کتر نین ؟
 وه لام/ له باسی مانای نایه تی پیشودا ووتمان: نه ورسته یه بۆ خراپه گرتن له پیغمهر
 ﴿ ﷺ ﴾ نیه . به لکو بۆ نهویه درو و بیانوی دورپوان رپون بیته وه .

﴿ لَوْ خَرَجُوا فِیْكُمْ مَازِدُوْكُمْ اِلَّا خِیَالًا ﴾ نه گهر نهو دورپوانه بچونایه ته دهره وه له نیو
 ئیوه داو تیكه لاوی ئیوه بیونابه په یدایان نه نه کرد به وچونه دهره وهیه وبۆ ئیوه یان زور
 نه نه کرد مه گهر خراپه و گیره شیونی و نازاوه و لاوازی بۆ ئیوه و بلاو کردنه وه ی
 دووبه ره کی. وینه ی نهو رپوداوانه له هه موو کات و جیگه یه کدا زورن، لهم سه رده مه دا
 ناویان نه بری به ستونی پیته جم (الطابور الخامس) .

﴿ وَلَا تَضَعُوا خِلَالَكُمْ یَبْغُوْكُمْ الْفِتْنَةَ ﴾ وه به راستی دایان نه نا له نیو ئیوه دا دووبه ره کی
 و هاوردن و بردنی گفتوگزی ناره واو لاوازی ئیوه، نه یانه وی و نیازی نازارو دووبه ره کی
 و شتی خراپه سازین بۆ ئیوه .

﴿وَفِيكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ وه له نیو ئیودا ههیه بو سوودی نهوه
 دوورپروانه ههوالبهرو گوی گر له گفتوگۆی ئیوهو نهی بدن بو لای نهوان و وایش نهیی
 له ئیوهدا ههیی چهند کهسیکی سادهو نهزان ههموو درویه وهرگرن و بهههمو دهنگی
 ههلهپهرن و، خوا نهزانی بهسته مکاران لهودوورپروانه و ستهم لهخویانه کهن
 لهههردوو جیهاندا .

﴿لَقَدْ أْتَبَعُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ﴾ بهراستی نهودوورپروانه پهیدایان
 کردوه بو ئیوهو داوای نهوهیان کردوه بو ئیوه ههمو خراپهیه لهمهو ویش لهجهنگی
 ئوحو دداو له گهرا نهوهی عهبدولای کوری ئوبهی لهجهنگی خهنده قدا و، نهو دوورپروانه
 سازاندویانه بو تو چهن دین فیل و تهله که بازی و بهپیچه وانهی کاری تووه ههلساون،
 راوئیزیان کردوه له نیو خویانا بو نهوهی تو له ناوبهه و چورتمت پی بدهن .

﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ﴾ ههتا کاتی هات یاریدانی کۆمه کی خوایی
 دهر کهوت فهرمانی خوا بهسه ر کاری دوورپرواندا، ههرشتی خوا بیهوی راست و
 دروسته و جگهی نهو پوچه، خوا ویستی پیغه مه ری خوی سه ر بخواو سه ریشی خست و
 ههمو هویه کی بو ئاماده کردن بو گرتنی مه کهو بو سه ر کهوتن له حونهین و ته بوک و پاک
 کردنه وهی نیوه دورگهی عه رهب له بت په رستان وه جو ه خوین خۆره کان، له وسه رده مه وه
 ههتا ئیستا و ههتا هه تایه و پاشه رۆژیش ناوی موحه مه دی کوری عهبدولآ دهنگ نه داته وه
 له خۆره ه لآت و خۆرئاوا، رۆژ به رۆژ ئایینی ئیسلام خوی نه نویتی به هوی لاوانی
 ئیسلامه وه .

﴿وَهُمْ كَارْهُونَ﴾ وه نهو دوورپرو و بی باوه رانه، نهو یاریدانهی خواو دهر کهوتنی
 ئاین و سه ر کهوتنی ئاین و بیرو باوه ری ئیوهیان زۆر لاقورس و گرانه و پێیان ناخۆشه .
 زانایان زور بهیان نه لێن: کاتی پیغه مه ر ﴿ﷺ﴾ فهرمانی دا به دهر چوونی گشتی بو
 جهنگی ته بوک (جه دی) کوری قه یس که یه کی بو له پیشه واکانی دوورپروان ووتی
 به پیغه مه ر ﴿ﷺ﴾: نهی فروستاده ی خوا: تو ده ستور بده به من دانیشم و نه یه مه دهر وه بو

جہنگی تہوبک، چونکہ من مروّفتکم ژنانم زور خوش تہوی، تہترسم چاوم بکہوی بہژنانی
 روم و گبرودہیان بیم و خومم پی نہ گیری و توشی گوناہیم، بہلام من یاریدہی تو تہدہم
 بہدارایی، تہو دوورووہ بہگومانی خوی لہ گوناہ تہترسی بہہوی ژنانہوہ. بہلام لہخہشم و
 سزای خوا ناترسی کہدرو لہ گہل پیغہمہر تہکا، بو تہو مہبہستہ خوی مہزن تہم نایہتہی
 ناردہ خوارہوہ: فہرموی:

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ اُذِّنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي اَلَا فِي الْفِتْنَةِ
 سَقَطُوا وَاِذَا جَهِنَّمَ لَمْ حِيطَۃٌۢ بِالْكَافِرِيْنَ
 ﴿٤٩﴾ اِنْ تُصِْبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَاِنْ تُصِْبْكَ
 مُصِیْبَةٌ يَقُولُوْا قَدْ اَخَذْنَا اٰمْرًا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا
 وَهُمْ فَرِحُوْنَ ﴿٥٠﴾ قُلْ لَنْ يُصِیْبَنَا اِلَّا مَا كَتَبَ
 اللّٰهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ
 ﴿٥١﴾ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُوْنَ بِنَا اِلَّا اِحْدٰی الْحُسْنٰی وَاَنْحَنُ
 نَتَرَبَّصُ بِكُمْ اَنْ يُصِیْبَكُمُ اللّٰهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِنْدِهٖ
 اَوْ يَأْیْدِنَا فَنَرَبِّصُوْا اِنَّا مَعَكُمْ مُّتَرَبِّصُوْنَ ﴿٥٢﴾

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ اُذِّنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي﴾ وہہندیکہ لہو دوورووہ کہسی تہلی: تو
 دہستور بدہبہمن نہچمہ دہروہ بو جہنگی تہوبک و، تو من توشی خراہ و گوناہ مہکہ
 بہبزنہی چونہ دہروہم.

﴿أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا﴾ ناگادار بہو بزائہ ئہوان کہوتونہ تہ نیوخراپہوہ بہہوی
دہرنہ چونیانہوہو دہرکہوتنی دووروی خویانہوہ. بہگومانی خویان لہدہستی گونہ
ہلڈین. بہلام کہوتونہ تہ نیو گونہی خراپڑہوہ.

﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ وہبہراستی چونکہ دوورویون دوزخ دہوری داوہ
بہم لاو لای بی باوہراندہ دہرچونیان نیہ و لہدوزخ رزگاریان نابی. بہراستی پیغمہر
﴿ﷺ﴾ بانگی ئہوانی کرد بو لای بہہشت و رزگاری ئہگہر پەشیمان بونایہ تہوہ. بہلام
بہپڑہوی پیغمریان نہ کردو سزای خوا دہوری دان.

﴿إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسْتَوِهُمْ﴾ ئہگہر توشی تو بیی چاکہیہ لہسہرکہوتن و دہست
کہوت ئہوچاکہیہ خفہتباریان ئہکا، چونکہ دلّیان پیسہ بہرانہر بہتو، زور راستہ ہمو
مروٹیککی نامہردو پەست ہہرکاتی پیاوچاکان توشی چاکہ بین لہوانہیہ لہداخا زیرہکەن.
﴿وَإِنْ تُصِيبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرًا مِنْ قَبْلُ﴾ وئہگہر سہختی و شکان
وینہی جہنگی ئوحود و برینداری و ئازار یا لاوازی توشی تو بیی، بہیہ کتر ئہلّین:
بہراستی ئیمہ کاری خوٹمانان وەرگرت لہمہوپیٹش، خوٹمانان رزگار کرد لہوناخوٹشیانہ
توشی موسلمانان بو، باسی رزگاربوونی خویانیان ئہکرد بہہوی دہرنہ چونیانہوہ بو
جہنگ.

﴿وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ فَرِحُونَ﴾ وئہو دوورویوانہ پشت ئہکەنہ تو و کۆمہ کی موسلمانان
بہشادمانی و خوشی یہوہ لہبەر ئہو ئازارہی توشی تو بوہ و ئہوان رزگاریان بوہ.
﴿قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا﴾ تو بلی: توشی ئیمہ نابی ہیچ شتی لہچاکہو
لہخراپہ مہگہر شتی خوا بو ئیمہی نوی بی، ئیمہ ناگاداری خوٹمان بوین، بہلام بی ناگاو
نہزنان خہریکی چ شتیکن بہبۆنہی دانیشتیان لہگہل پەک کہوتہکاندا، ئیمہ جہنگمان
کردوہ لہرپگہی ئایینی خوادا، ہموو کەرہسہی جہنگمان ئامادہ کردبو. بہراستی
موسلمانان کہوتبونہ زورانبازی لہگہل بی باوہراندہ. بہگوپڑہی دہستوری خوا جاری
باوہرداران سہرکہوتن، جاری تر بی باوہران سہرئہکەون. جہنگ بہردہوامہ لہنیوانیانہ.

بەلام هەمو کارى تەماشای ئەنجام و پاشەرۆژى ئەکړى، بەبى گومان سەرکەوتن بۆ مەسلمانان بو، یاریده‌ی خوا هەمو کاتى هەروا ئەبى پاشەرۆژى سەرکەوتن بۆ موسلمانان و باوەردارانى نیازپاکان ئەبى.

﴿هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ خوا گەورەو کار هەلسۆرپنەرى ئیمەیه، هەر خوا خاوەنى ئیمەیه و ئیمەیش بەنده‌ی ئەوین، هەر لەسەر یاریده‌ی خوا پشت ئەبەست باوەرداران، پەنا هەر بۆ لای خوا ئەبەن، باوەرداران کەرەسەى جەنگ نامادەئە کەن و بەتەنها پشتى بى تەبەستى و خویان لەبەر ناچى و بەتەمای یاریده‌ی خوان، هەرشتى بى لەسەرکەوتن و لەژێرکەوتن بەمیهربانى خوا دادپەرورەى خۆى ئەزانن، تاکە ئومیدیان سەرکەوتنى خویان و ئایىنى ئیسلامە.

﴿قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنِ﴾ تۆ بلى بەو دوورپروانە چاوەروانى هیچ شتى مەکەن بۆ ئیمە مەگەر یەکى لە دوو شتەى ئەوتۆ ئەنجامەکانیان شیرین و چاکە: یاسەرکەوتنە بۆ ئیمە لەجیهاندا یامردنە لەرێگەى ئایىنى خواداو بەهەشتى بەریندا، ئەگەر ئیمە سەرکەوتن ئیوەش توشى کزۆلى و بى نابروى ئەبن، ئەگەر کوژراين بەختیاری پاشەرۆژ و بەهەشت و پەلەى گەورە بۆ ئیمەیه، کەواتە هەردوولایان گەورەبى و رێژن بۆ ئیمە.

﴿وَلَنَحْنُ نَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمْ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بِأَيْدِينَا﴾ وەئیمە چاوەروانى ئەوەئە کەین بۆ ئیوە کەخوا سزا توشى ئیوەبکا لەلایەن خۆیه‌وه و بنەرتان بکا وینەى گەلانى رابوردو یاسراتان توش بکا بەهۆى هیرو دەستى ئیمەوه بەکوشتنتان بەهۆى بى باوەرپتانه‌وه.

﴿فَتَرَبَّصُوا إِنَّا مَعَكُمْ مُرَبَّصُونَ﴾ دواى ئیوە چاوەروانى ئەوشتانە بکەن ئەتانەوى توشى ئیمەبین بەراستى ئیمەیش لەگەڵ ئیوە چاوەروانى ئەوشتانە ئەکەین ئەمانەوى پیمان بکا.

لەپاشا خۆى مەزن رۆنى ئەکاتەوه ئەو دوورپروانە سودى وەرناگرن بەهۆى ئەوشتانەوه ئەى بەخشن لەکاتیکا ئەوان بەرده‌وامین لەسەر بى باوەرى و ئەفەرموى :

تەفسیری زمانکۆبى

قُلْ

أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَلَ مِنْكُمْ إِنْ كُنْتُمْ

قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقَبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَتُهُمْ

إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ

إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٥٤﴾

فَلَا تَعْجَبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ

بِهَافِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾

وَيُخَلِّفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ بِمِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ

قَوْمٌ يَفْرُقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأًا أَوْ مَغْرَبًا

أَوْ مَدْخَلًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾

﴿قُلْ أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَلَ مِنْكُمْ﴾ تو بلی بہو دو وروانہ: نیوہ بہہ خشن

دارایی خزان لہ ریگہی چاکہ کاندہ بہ خواہشتی خزانہی یالاتان گرانہی لہ نیوہ وہ زناگیری
و سودی بڑتان نابہ، چونکہ بڑ جگہی خوا کردوتانہ.

ہوی ہاتہ خاورہوی نہو نایدتہ نہمدیہ: ہندی لہ دو وروان داوایان کرد لہ پیغمہر

﴿﴾ نہیان بہن بڑ جہنگی تہبوک، ووتیان بہ دارایی یاریدہ تان نہدین، بویہ خوی مہزن

فہرمانی دا بہ پیغمہری خوی ﴿﴾ بہو کہ سانہ بلی: نیمہ پیوستان بہ دارایی نیوہ نہ

بہ ہر شیوہ بہی.

پر سیار/ زور راسته هدرستی به ناخوشه ویستی بدری وهر ناگیری لای خوا ، بوجی به خواشت و بی خوشبونی وهر ناگیری ؟.

وهلام/ نه وکسانه نهو به خشینه یان له بهر خوا نه. به لکو بو شورهت و ناو بردنه و بو به دهست هینانی پله و پایه، وهك خوی مهزن رونی نه کاته وه نه فهرموی :

﴿إِنكُم كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ به راستی ئیوه تا قمیکن له ره فشار تانا له سنورلاتان داوه له باز نهی موسلماناندا. که واته نهو به خشینه تان لی وهر ناگیری لای خوا .

﴿وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ تَقَاتِلَهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ وهقه دهغی نه کردوه که وهر بگیری لهو که سانه به خشینه کانی نهوان مه گهر به راستی نهو که سانه باوهر پان نه هیناوه به خواو به نیراوی خوا، ههر له بهر نهو بی باوهر پیه لهوان وهر ناگیری له لایه ن خوداوو .

﴿وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارْهُونَ﴾ وهنهو که سانه ناچن بو نویژی به کومدل له گهل پیغه مهر مه گهر نهو که سانه به ته مه لی و به له شی قورسه وهو له بهر چاوی دانیشتون نه چن به لای نویژه وه وه دارایی خویان نابه خشن مه گهر نهوان لایان ناخوش و گرانه نهو به خشینه و به ته مای پاداشت نین و له سزای پاشه رور ناترسن .

﴿فَلَا تُغْنِكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ دوایی سه رنجی تو رانه کیشی ولای تو چاک نه بی دارایی و مناله کانیا و سهرت له وانه سورنه مینی. به راستی خوا نهیه وی که به هوی نه وانه وه سزایان بدا له ژیان و زینده گانی جیهاندا و خویانیان لی بگوری و له نا کاودا نه یالدا به زه ویدا، نهو سزادانه ی خوی مهزن بهم دوو جو ره به:

۱- نهوی باوهرانه به هوی دارایی و منالیانه وه سه ریان لی تیک چوهو گیروده ی کردوون خوشه ویستیان و له خویان بای بوون به هوی نهو شتانه وه. له کاتیکا یه ههر جو ری بی که دارایی خویان بیه خشن به زوری یابه خواشتی خویانی، یاماله کانیا نیران بو جهنگ و کوژران و دیل کران ، بهو بونه وه توشی خه فته تی زور نه بن له جیهاندا ، چونکه له بهر خوا نهو شتانه یان نه کردوه وه له پاشه روریشدا سودیان لی وهر ناگرن . که واته خوا سزای داوون به تاییه تی له جیهاندا .

۲- خوای مه زن سزای بی باوه رانیش نه دا هر له جیهاندا به هوی نه وه وه که مناله کانیاں موسلماننه بن به دلی پاک و بی گهرده وه به پیچه وانه ی باوکه کانیا نه وه چ شتی بی له و سزایه گه وره تر بی کور له تاینی باوکی خوی لا بدا .

﴿وَكُذِّبَتْ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرِينَ﴾ وله بهر نه وهی گیانیان دهر نه چی و نه مرن و نه وان بی باوهرن. که واته له پاشه رۆژدا خوا سزایان نه دا به هوی بی باوهر پانه وه، ههروهک سزایان نه دا له جیهاندا به هوی دارایی و مناله کانیانه وه سوودیان بۆیان نه .

﴿وَيَجْلِفُونَ بِاللَّهِ إِيَّاهُمْ لِمَنكُم مَّا هُمْ مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ﴾ وہ وہودوورپووانہ سوئند تہ خوون بہ خوا بہ راستی کہ تہ وان لہئیوہ و موسلمان ہون و، تہ وان لہئیوہ نین و باوہریان بہ خوا نہ ہیئاوہ لہدلی خوینا، بہ درو باوہریان ہیئاوہ، بہ لام تہوی باوہر و دوورپووانہ تاقمیکن تہ ترسن لہئیوہ کہ بیان کوژن کہ لہسہر دوورپووی بمیئتہوہ لہ ترسی کوشتن و دیل کردن و تالان کردیان بہسہرزارہ کی موسلمان ہون .

﴿لَوْ يَجِدُونَ مَلَجًا أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مُدْخَلًا وَلَوْ أَلِیْهِ وَهُمْ یُجْمَحُونَ﴾ نه گهر نه و
 دووړو وانه دهستیان بکهوئ په ناگایه پهنای پی بن، وینهی قه لایه یاسه ری کیوی یادور گه یه
 له ناوړه راستی ده ریایه کا، یائنه شک و نه کان یا کونی بچنه نیویانه ووه خو یان بشارنه ووه له واند
 به راستی نه و که سانه رائه که و روو و نه گپن بولای نه و شتانه له ترسی نیوه به را کړدن
 به گورجی بولای نه وانه به وینهی نه سپی سه رکیش و هیچ شتی نایان گیر پته ووه .

له کاتيکا پيغه مهر ﴿﴾ داراي بدش نه کرد به سهر هاورپکانيدا به گوڙهي پويستي و سوودي ثاين، له وکاته دا (زيل خويبه سهر) که پياوئ بو له هوزي ته ميم هات ووتی: ئهي فروستاده ي خوا له و به شکر د نه دا دادپهروه به. پيغه مهر فهرموي: هاور بو توچ که سي بي دادپهروه ربی نه گهر من دادپهروه نه يم، عومدري کوري خه تاب ووتی: وازم لي بهينه بابيکوژم، نهو رو داوه گه شسته پيغه مهر ﴿﴾ فهرموي: من په نانه گرم له خوا که ناده ميزاد بلين: من هاورپکاني خوّم نه کوژم. بهراستي نهو که سانهو هاورپکاني قورئان نه خوئين. به لام له قورگيان ناچيته خواره وه ودهر نه چن له ده ستوري قورئان به وينه ي تيري له که وان ده چي، بو نه و مه به سته خوا نه فهرموي:

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَلْمِزُكَ
فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا
هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ﴿٥٩﴾

﴿ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴾
وهه نديك لهو دور ووانه كهسى تاوانج و ره خنه نه گرنه تو له باره ي به شكر دنى زه كاتو
دهست كهوته كان، گوماني وايه بهي داد گهري و بهلايدن گري بهشى نه كهي، دوايي
نه گهر بيه خشري بهوان لهو زه كات و دهستكه وتانه شادمان نه بن ولايان په سنده، نه گهر
نه به خشري بهوان لهو زه كات و دهست كهوتانه كوتوپر خراپه له تو نه گرون و زوير نه بن
له تو .

﴿ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ﴾ وهه گهر به راستي نهو تا قمه په سنده نديان
بكر دايه نهو شته ي خوا و نيراوي خوا به خشيويني بهوان و بهلايانه وه چاكبوايه .
﴿ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ ﴾ وهه وان بيان ووتايه: به سه بو ئيمه
لهو شته ي خوا بمانداتي له مه وداو خواته به خشى به ئيمه له گه و ره يي خوي زه كات يا
دهستكه وتي ترو نيراوي خوايش نه ييه خشى به ئيمه زورتر له شتي نه ييه خشى پيمان، نه گهر
نه وانه بلين چاكتره بويان .

﴿ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ﴾ به راستي ئيمه ناره زوو مه نو نوميده وارين بولاي خوا ميهره باني
خوي بريزي به سه رمانا و پويستيمان جي به جي بكا. ياني نه گهر به و جوړه يان بووتايه
چاكتر بو نه وان له وه ي داواي زه كاتو دهستكه وتيان بكر دايه له پيغه مهر به ره خنه گرته وه .

ته فسيري زمنا كړي

ئەو ئایەتە هانی ئادەمیزاد ئەدا بۆ ئەوەی خۆیان پاریژن بەوشتە ی بەدەستی
خۆیانەووە، داوای هیچ شتێ ئەکەن لە ئادەمیزاد و پشت بەستەن بە خوا و رازی بن
بەوشتانە بە ئارەقی ناوچاوانی خۆیان پەیدای ئەکەن .

پاش ئەوەی خوای مەزن باسی ئەو دوور و وانەی کرد کە تا وانجیان ئەگرتە پێغەمەر
﴿ﷺ﴾ لە بەشکردنی زە کاتا بەوشتە ی ئارەزوی هەبێ بیدا بە هەر کەسی و بەو کەسانە ی
نادا خۆشی نەوێن، بە خزمە کانی خۆی ئەبەخشی و زۆریش بۆ خۆی هەڵنەگری،
ئەو کەسانە ی داوایان ئەکرد لە بەشی خۆیان زۆرتریان بدریتێ، لە داوای ئەوانە خوا رونی
ئەکاتەو ئەو تا قەمە ی زە کاتیان ئەدریتێ هەتا ئەو دوور و وان تیگەن کە بەشکردنی زە کات
بە گوێرە ی فەرمودە ی خوا بە. ئەک بە گوێرە ی وستی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾، باسیشی ئەفەر موێ
ئەو تا قەمانە ی زە کاتیان ئەدریتێ هەشت تا قەم، وەک ئەفەر موێ :

إِنَّمَا الصَّدَقَتُ
لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ فُلُوجِهِمْ
وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ
فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

لەم ئایەتە ی سەرەو داوای مەزن باسی بەشە کانی خوای کردووە کە پێی ئەو تریت:
زە کات یا سەدە قە. پێشە کی ئەبێ بزانی سەدە قە بریتێ بە لەوشتانە ئادەمیزاد لە دارایی
خۆیان دەری ئەکەن و لە بەر فەرمودە ی خوا ئەبەخشن بۆ ئەوە ی نزیک ببنەو لە بەزەبی
خوا، سەدە قە دوو جوړە: (١) پێی ئەو تریت سەدە قە ی سونەت، واتە بەخشینی
چاکە یە پێویست نە کراوە لە سەر ئادەمیزاد. (٢) پێی ئەو تریت زە کات، خوای مەزن
پێویستی کردووە لە سەر ئادەمیزاد بە گوێرە ی ئەندازە یە کی دیاری کراو لە لایەن یاسای

تەفسیری زمانکۆیی

تایینه وه که موسلمانان له دارایی خویشان دهری بکهن و بیدهن به و تاقمانه ی خوا له و تاییه ته دا باسی کردون که نه فهرموی :

۱- ﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ ﴾ به راستی و به بی گومان زه کاته کان بو نه و که سانه یه هه ژاران نه دارایی و نه کاریکی وایان نه بی پتی بژین خویشان و نه و که سانه ی پتویسته به خویشان بکاو پتی بژین. یانی نه و که سانه ی پتویستان به (۱۰) دینار هه یه رۆژانه پتی بژین، به لام نه وان هه چیان نه بی یا که متر له پینچ دیناریان بی، ئیتر داوای زه کات بکهن یانه یکه ن یاشله به تیش نه بن .

۲- ﴿ وَالْمَسَاكِينِ ﴾ وه بو بیمار هه کانه: نه و که سانه ی دارایی و کاری شایانیان هه یه . به لام به شیان ناکا، یانی، پتویستان به (۱۰) دینار هه یه بو ژبانی رۆژانه ی خویشان و خیرانه کانیان. به لام ناگاته نه ندازه یه به شیان بکا .

بو زانین: نه و که سانه ی جزمی یامیرد پتویسته به خویشان بکهن و به خپویشیان نه کهن، یا بو یه بیمار و هه ژاران خهریکی په رستنی سونه تن، نه و که سانه زه کاتیان نادریتی. به لام قوتایی ئایینی له به ره وه ی خهریکی کاریکن که سودی موسلمانانی تیدایه به گشتی زه کاتیان نه دریتی. خزمه تکار و خانو و بهرگ و نامه ی پتویستی نابنه هوی زه کات پی نه دانیان. داراییه دورتر بی له دوو قوناخ و قهرزی واده ی دانه وه ی نه هاتی یا هه به ته مای دانه وه ی نه بی نه وانیش نابنه هوی زه کات پی نه دان و زه کاتی پی نه دری نه و که سه .

۳- ﴿ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا ﴾ وه بو نه و که سانه یه کارکهرن له سه ر سه ده قه کان، دانراون له لایه ن کار به ده ستانی موسلمانانه وه بو نه وه ی بگه رپن به سه ر دانیش تواندا بو کو کردنه وه ی زه کاته کانیان، نه و که سانه ی زه کات نه دهن و ناوی نه و که سانه نه نوسن زه کات نه دهن و زه کات و ره نه گرن .

۴- ﴿ وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبِهِمْ ﴾ وه بو نه و که سانه یه دلایان کو بکریته وه و دلایان خوش بکری له سه ر ئیسلامه تی. یانی موسلمان بوون و هیشتا نیاز پاک نین و لاوازه باوه ریان و نه چه سپاوه له دلایان، یاسه روکی هوزیکن نه و که سانه زه کاتیان نه دریتی هه تا جگه ی

تهفسیری زمانکوی

ئهوانیش چاویان لی بکهن بۆ موسلمان بون، بۆ ئه وهیش ئه وکه سانه ی زه کات نادهن به ئیسلام رامیان بکهن بۆ دانی زه کات به ئیسلام .

۵- ﴿ وَفِي الرِّقَابِ ﴾ وه سه ده قه ئه درئ له ئازاد کردن و سه ره به ستی ئه وکه سانه کۆیله ن و به ندهن و ئه یانه وی خۆیان بکړ نه وه له گه وره کانی خۆیان، ئه وه به شیان سوپاس بۆ خوا لهم سه رده مه ی ئیمه دا نه ماون و نه گه ر ماییشن زۆر که من و له کور دستاندا نین .

۶- ﴿ وَالْغَارِمِينَ ﴾ وه بۆ ئه وکه سانه یه قه رزارن و ناتوانن قه رزه کانیان بده نه وه، هوی قه رزاریان شتیکی ره وا بویی یاناره وا بویی و به راستی په شیمان بونه ته وه، یا قه رزار بویون به هوی ناشت کرد نه وه ی دوو تاقمی دوژمنی یه کتری، یا بویی به ته نخوای که سی (کفیل) ، ئه وه به شانه زه کاتیان پی ته درئ به گۆره ی پیوستی خۆیان .

۷- ﴿ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ وه سه ده قه ئه به خشرئ له ریگه ی ئایینی خوا دا بۆ که سانی جهنگ بکهن به خۆپایی له بهر به رزی ئاین، با سامانداریشن. هه ندی له زانیان ئه لێن: ئه درئ به هه مو شتی خوای مه زن لای په سه ند بی: وه ک دروست کردنی مزگه وت و قوتابخانه ی ئایینی و جگه ی ئایینی که سودی موسلمانانی تێدابی و بۆ دروست کردنی پر دو خه سه خانه و کړینی چه ک و چاک کردنی ریگه و بان و جگه ی ئه وانیش .

۸- ﴿ وَأَبْنِ السَّبِيلِ ﴾ وه بۆ ئه وکه سانه یه جی ماون له کاروان و ده ستیان ناگاته نیشتمانی خۆیان، ئه وکه سانه زه کاتیان ئه دریتی به ئه ندازه یه بیان گه یه نی به نیشتمانی خۆیان، کاروانه که یش بۆ گونا نه بویی، ئیتر بۆ هه رشتی بویی .

﴿ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ وه نه وه سه ده قانه خوا پیوستی کردون و دیاری کراون له لایه ن خوا وه، بۆ ئه وه ی بدرئ به و هه شت تاقمانه و، خوا ئه زانی به پیوستی بونه وهران، هه مو شتی له جیگه ی شیای خۆیا دائه نی له وه رگرتنی زه کات و به خشیانی زه کات به و تاقمانه .

له باسی مانای ئایه تی (۱۱۰) ی سوره تی ئه لیه قه رده دا باسی سودی زه کات و ئه و شتانه ی زه کاتیان تێدا پیوست کرا وه ئه وکه سانه ی زه کاتیان پی ته درئ و

ئەو کەسانە ی قەدەغە یە زە کاتیان بدریتی، بەهەموو مەرجه کانیانەو بەدرێزو شی کراوەیی
رون کراوەتەو .

کۆمەلای لە دوور وە کان گفتوگۆی ناشایستەیان دەربارە ی پیغمەر کردو ئەیان ووت:
موحەمەد گویچکە ی هە یە هەموو شتی ئەبیستی راستی یادرۆ، هەندیکیان ئەیان ووت:
گفتوگۆی وامە کەن ئەترسین بگەنە موحەمەدو تووشی نازارمانبکات. جە لاسی کوری
سوید ووتی: هەر شتی ئارەزو مان هە یی ئەیلێن و دوایی ئەچین بۆ لای موحەمەد
وسویندی بۆ ئەخوین کە گفتوگۆی خراپمان نەووتو، بۆ روون کردنەو ی ئەو کارە خوای
مەزن ئەفەر موی:

پیغمەر ﴿ﷺ﴾ کردەو ی لە گەل ئادەمیزادا بە گۆڕە ی پروالەت بوو، لەنهی ی
و پەنەنی ئەوان نە کۆلاو تەو، نە یی ئەوانی هەاولە ی خوا کردو، ئەو کارە شیرینە ی
پیغمەر ﴿ﷺ﴾ بوە بە دەستوری موسلمانان، ئەو کردەو چاکە ی پیغمەر ﴿ﷺ﴾
دوور و وان کردیان بەهەل بۆ خوێان بۆ یە تاوانجی زۆریان ئەگر تە پیغمەر و
﴿ﷺ﴾، لە دواییدا بیانویان بۆ ئەهینایەو، پیغمەر لەوانی وەر ئەگرت، بۆ دەر خستی ئەو
کردەوانە خوا ئەفەر موی:

وَمِنْهُمْ

الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أَذْنٌ خَيْرٌ

لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ

آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٧﴾

يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ

أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿١٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ
مَنْ يُكَادِرُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَوَاتٍ لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا
ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾

﴿ وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أَذْنٌ ﴾ وهه ندى لهو دووروانهى نهوتو
نازاري پيغمهر نهدهن و نهلين: پيغمهر مروفيكه گفتوگو نهبيسى و ههرچى بيژرى
برواى بى تهكا، بهبى نهوى ووردبيتهوه لههچ شتى ههتا چاك و خراپ جوى بكاتهوه بو
وهرگرتنى باوهر و بى باوهرى .

﴿ قُلْ هُوَ أَذْنٌ خَيْرٌ لَّكُمْ ﴾ تو بلئى: موحهمد پياويكه چاكه نهبيسى، خراپه نابيسى،
وهرنهگرى لهنيوه شتى زيانى نادميزادى تيدا نهبى، نهوى زيانى نهوانى تيدابى وهرى
ناگرى موحهمد.

﴿ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴾ برواى بهخوا ههيه هدرشتى بفهرموى و و برواى
بهچاكه ههيه بو سودى باوهردارانو گفتوگوئى نهوان وهرنهگرى بههوى نيازى پاكي
خويانوه، بهلام لهدوو پروان نهوشتهى سودى نهبى وهرى ناگرى، دوايى پيغمهر شتى
نهبيسى زيانى كهسى تيدانهبى .

﴿ وَرَحْمَةً لِّلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ ﴾ وهپيغمهر بهختيارى و ديارى به بو كهسانى يكي نهوتو
باوهريان هيناوه لهنيوه، چونكه ههر نهوان ريگهه راسيان وهرگرتوه بههوى پيغمهر و
پارانهوى پيغمهر بوه .

﴿ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ وهكهسانى يكي نهوتو نازارى فروستادهى
خوالهدهن بوتهوان ههيه سزايه كى خاوهن نازار لهروژى دوايدا ولهجهاندا .
﴿ يَجْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴾
وهتهكه سانه سويند نهخون بهخواو بو نيوهى مוסلمان نهوشتهى گهيشته بهنيوه پوچه
لهبهرنهوى نيوه رازى بكهن و دلتان بدهنهوه ههتا نيوه نازاريان نهدهن، و خوا و نيرواى

خوا شایسته و چاکترن که به کعبه به کعبه کی نهوان پرازی بکهن به پهرستی خواو به شیمان
 بونه و بیان به نیازی پاک و گوی رایله پیغمه مدرین، نه گهر نهوان باوه پیهتن به پراستی .
 ﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْحَزِي الْعَظِيمُ﴾ نایا
 بی باوه پان و دو وروان نه یانزانیوه که به پراستی هه که سی دزایه تی و بی فهرمانی خوا و
 نیرای خوا بکات به پراستی دوا بی بو نهو که سه هیه ناگری دوزه خ به رده و امه له ناو
 دوزه خدا، نهو به رده و امیه له ناگردا رسوایی و بی نابروی گه ورهیه .
 کاتی پیغمه مدر نه چو بو جهنگی ته بوک، تاقمی له بی باوه پان له خزمه تیا بوو ن له نیو
 خویانا به گالتوه نه بیان ووت: سهیری نهو پیاوه بکهن نه یه وی کوشک و قه لا کانی شام
 بگری. دوا بی پیغمه مدر فهرموی: نهو تاقمه م بو راوه ستین، هاتنه خزمه ت پیغمه مدر ﴿ﷺ﴾
 فهرموی: نایا نیوه نهو شانه تان ووتوه؟ و بیان نهی فرو ستاده ی خوا: سویند به خوا
 له باره ی توو هاو رپیکانته وه هیچ شتیکی خراپان نه ووتوه، له نیوان خوماندا باسی نه م
 له شکره مان کرده هتا رپگه مان کورت بکینه وه به گفتو گو کردنه وه. بو
 روونکردنه وه ی نهو مبه سته خوا فهرموی :

يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ
 أَنْ تَنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزَؤْا
 إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ
 لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِإِلَهِهِ
 وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ
 بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِنْ نَعْفُ عَنْ طَآئِفَةٍ مِّنْكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةً
 بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾

﴿يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ دوورپووه کان ئەترسن کەبەئیرتە خوارەو لەلایەن بێ باوەریانەو سورتی لەقورئان ئەوسورتە ھەوالبدا بەو دوورپوانەو دەربخا شتی لەدلیانایە لەکینەو دوژمنایەتی بۆ موسلمانان. ھەندی لەزانایان ئەلین: راناوەکانی (عَلَيْهِمْ، تُنَبِّئُهُمْ، قُلُوبِهِمْ) ھەمویان ئەگەرپتەووە بۆلای باوەرداران ھەندی تریان لایان وایە راناوی (عَلَيْهِمْ، تُنَبِّئُهُمْ) ئەگەرپتەووە بۆلای باوەرداران. راناوی (فِي قُلُوبِهِمْ) ئەگەرپتەووە بۆلای دوورپوان. لەبەرئەوێ باسی باوەرداران لەوئایەتەدا نەکراوە و اشایستەییە راناوەکانەمویان بگەرپتەووە بۆلای دوورپوان، خوایش لەھەموکەسی زانائەرە.

﴿قُلْ اسْتَهِزُّوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ﴾ تۆبلی: ئێوەی دوورپوو گالتە بکەن بەباوەرداران بەراستی خوا دەرئەخاشتی ئێوە ئەترسن ئاشکرا بێ لەدەروەنتانا. بەجۆری ئەترسان یەکی لەوان ووتبوی: من خۆم پیشکەش ئەکەم سەدئا زیانەم لی بدەن. بەلام شتی نەیتە خوارەو ئابرومان بیا.

ھەندی لەبێباوەران گفتوگۆی ناشایستەیان ئەووت لەبارەیی پیغمەرەو ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَؤُلَاءِ﴾، تاوانجیان ئەگر تەقورئانو باوەرداران. خوا فەرموی: ﴿وَلَنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ﴾ وەئەگەر تۆ پرسیارت بکردایە لەو دوورپوانە چ شتیکیان ووتووە لەبارەیی ئێمەو؟ سویند ئەخۆن و ئەلین: بەراستی ئێمە لەبارەیی لەشکرو سوارەکانەو گفتوگۆمان کردووەو چوینەتە ناوباسیکەووە بۆئەوێ ئێمە رابویرین و ماوەکەمان کورت بکەینەووە جگە لەو ھیچ شتی ترمان نەوتووە.

﴿قُلْ أِبِلَّهِ آيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤْنَ﴾ تۆبلی: ئایا ئێوە گالتە ئەکەن بەفەرمانەکانی و بەئایەتەکانی نامەیی خواو بەنیژای خوا، بەراستی بیانو ھێنانەووە کانتان خراپزە لەوگوناهانەیی کردوتانەو بیانوی بۆ ئەھیننەووە. ئایا خواو ئایەتەکانی نامەیی خوا و نیژای دەستکەلای ئێوەن ھەتا بەوانرا بویرن؟ موحەمەد تۆ گرنگی بەخراپەگرتنی بێباوەران مەدە. ئەوئایەتە بەلگەیی رۆنە لەسەر ئەوێ ھەرکەسی گالتە بەئایین و فەرمودەیی خواو پیغمەربکا لەپیزی بێباوەراندە ئەژمیری. ئەوئەتە خوا ئەفەرموی:

تەفسیری زمانکۆیی

﴿لَا تَعْتَدُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ تیوہیانو مہینہوہ، چونکہ بیانہ کانتان دروی پروتہ بہرستی تیوہ بی باوہری خوتانتان دہربری لہپاش تہوہی باوہرہینانتان ناشکرا کرد.

پرسیار / تہورستہیہ وائہ گہیہ نی تہو کہ سانہ خاوہن باوہربوون بہرلہ و گالتہ کردنیان، یان بہو گالتہ کردن ہی باوہربوون ؟

وہ لام / تہو کہ سانہ لہناوہر و کا بہرلہ گالتہ کردنہ کیشیان ہہربی باوہربوون بہ لام لہ بہر تہوہی باوہریان دہربری و ہک موسلمان تہ ماشائہ کران لہبارہی کارو فرمانی جیہانہوہ، لہپاش تہوہی بی باوہریان دہربری بہوی گالتہ کردنیان بہ خواو بہ تاہیہ کانی خواو فروستادہی خوا تہ ماشاکران و ہک بی باوہران لہبارہی کاروباری جیہان ولہ پاشہر و ژیشہوہ.

﴿إِنْ نَعْفُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ﴾ تہ گہر تیمہ بیورین لہ تا قمی لہ تیوہ بہوی پہ شیمان بوتہ و تان بہ پاکی یا لہ بہر تہوہی بیانوتان لی و ہر تہ گیری کہ بلین: تیمہ لاوازبووین و سہر و کہ کان زر و یان لی کردووین تہ گینا لہ دلدا باوہرداربووین .

﴿نَعَذِبُ طَائِفَةً مِنْكُمْ بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ﴾ تیمہ سزای تا قمی تر لہ تیوہ تہ دہین بہوی تہوہوہ کہ بہرستی تہوان تاوانباربوون و بہردہ و امن لہ سہر بی باوہری و سہر و کی دوورووانبوون .

لہ پاشا خوی مہزن باسی کارو کردہوہی بی باوہران تہ کا لہ نیو خویانا و لہ شیوہی ہہلسان و دانیشتیان لہ گہل یہ کتری و یارمہنی دانیان بڑ یہ کتری لہ کاری پوچ و نارہ وادا و تہ فہرموی:

الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ
بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ

اِنَّ الْمُنْفِقِينَ هُمُ الْفٰسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللّٰهُ
 الْمُنْفِقِينَ وَالْمُنْفِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ
 فِيْهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعْنَهُمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾
 كَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوْا اَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَّاَكْثَرَ
 اَمْوَالًا وَّاَوْلَادًا فَاسْتَمْتَعُوْا بِخَلْقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخَلْقِكُمْ
 كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلْقِهِمْ وَخُضْتُمْ
 كَالَّذِيْ خَاصُّوْا اَوْلِيَّكَ حِطَّتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا
 وَاْلآخِرَةِ وَاَوْلٰىكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿٦٩﴾ اَلَمْ يَأْتِهِمْ
 نَبَاُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمٌ نُّوحٍ وَّعَادٍ وَّثَمُوْدٌ وَّقَوْمُ
 اِبْرٰهِيْمَ وَاَصْحٰبِ مَدْيَنَ وَاَلْمُؤْتَفِكَةِ اَنَّهُمْ
 رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ
 كَانُوْا اَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٧٠﴾

﴿الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ﴾ پیاوانی دووړو وژنانی دووړو
 هه نديکيان له هه ندى تريان له دووړو و له دووړيان له باوه په نندا به وښه
 تا که که سينک ، شپوه کرده ويان په کسان له دوايدا خوى مه زن پوني نه کاته وه جوړی
 په کسانيان و کاره خرابه کانيان و نه فرموى:

ته فسیری زما کوی

﴿بَأْمُرُونَ بِالْمَنكِرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ﴾ نهو دوورووانه به پیاو و به ژنیانه وه فرمان نه دهن به کاری خراب و زورشت و بی باوه ری و به دروخته وهی پیغمهر و ﴿﴾ قه ده غه نه کن له کاری چاکه و له خوا به رستی و فرمان بهرداری پیغمهر ﴿﴾ و دهستی خو یان نه قوچین و نه یان گرن و پژدن و نایکه نه وه بو به خشینی دارایی خو یان له ریگه ی نایینی خوادا و له دهست گیروده یی هه ژاران دهستیان به رزناکه نه وه بو پارانه وه له خوا .

﴿نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ﴾ نهو دوورووانه خویان له بیر خو یان برده ته وه و نایه رستن، دوایی خوا واز له وان نه هیتی و به چاوی به زه یی و میهره بانیه وه ته ماشایان ناکا و نه فهرموی:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ به راستی دوورووه کان هه نه وانن ده رچوون له سنور و باز نه ی باوه ره یان و ریگه ی شیتان و بی باوه ریان گرتوه .

﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتُ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ﴾ خوا به لینی داوه به پسوانی دووروو و ژنانی دووروو به بی باوه ریان به ناگری دوزه خ نه گهر به رده وامین له سه ر کاری خرابی خو یان و به رده وام نه بن له نیو ناگری دوزه خدا ، نهو ناگری دوزه خ به سه بو سزادانی نه وان .

﴿وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ وه خوا نهو دوورووانه ی دورخته ته وه له به زه یی و میهره بانی خو ی و له خو شی به ههشت و، بو دوورووان هه یه سزای بی پایان و به رده وام و گران .

له پاشا خوی مه زن روته کاته بی باوه ریان به گشتی و نه فهرموی : نیوه وینه ی نه م بی باوه ریانه خوار وهن .

﴿كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَآكْثَرَ أَمْوَالاً وَأَوْلَاداً﴾ خوا به لینی داوه بهو دوورووانه به وینه ی به لینی دابی به که سانیکی نهو تو له پیش نیوه وه بون له که لانی رابردودا نه وان توندرو سه ختر بوون له نیوه له بهاری هیرو له شیانه وه ، داراییان زورتر به وه له نیوه و مالی شیان زورتر به وه .

﴿فَاسْتَمْتِعُوا بِخِلَافِهِمْ﴾ دوايی نه و که سانه ی پیشو رایان نه و بوار دو به هره مه ند بیرون به بهشی خویان له جیهاندا به هژی هترو دارایی خویانه وه و ازبان له پاشه رۆژ هیتابوو .
﴿فَاسْتَمْتِعُوا بِخِلَافِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ دوايی ئیوهش رابویرن و به هره مه ند بین به بهشی خوتان لهم جیهاندا به خوشی و به وینه ی که سانیکی نه و تو رایان نه و بوار دو به خوشی له پیش ئیوه وه بون .

﴿وَحُضِّتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا أُولَئِكَ حَبَّطْتَ أَعْمَالَهُمْ﴾ وه ئیوه خوتانسان فره داوه ته نیو کاری پوچه وه به وینه ی که سانیکی نه و تو چوبونه نیو کاری پوچه وه له پیش ئیوه وه ، نه و تا قمانه پاداشتی کاره کانیاں پوچ بوته وه له هه ردوو جیهاندا ، له جیهاندا نرخیان بۆ دانانری لای مروفتی خاوه ن بیرو هوش ، له پاشه رۆژدا له کیسیان چوه پاداشتی ناریقی ماندو بوونیان که نه و هه موه سامانه یان پیکه وه نابو .

﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ وه نه و تا قمانه هه ر نه و که سانه ن زیانو مه ندن له هه ردوو جیهاندا ، چونکه خویانیان ماندو کړدبو به ئازاردانی باوه ردارانه وه له جیهاندا و به پهیدا کړدنی سامانه وه ، له پاشه رۆژدا نه و ئازاردانه و نه و دارایه ئازاره که ی گه راپه وه بۆ سه ر خویان هه روه که له جیهاندا توشی ئازار بو بون .

مه به ست له و تابه تانه ی پیشو بۆ نه وه یه که دوو پرووه کانی سه رده می پیغه مه ر و نه و بی باوه رنه یش له مه و پاش دین واز له بی باوه ری و دوو پرویی نایه رن ، به گه لانی پیشه وه ی خویان ته می خوار نابن ، خوی مه زن وه بیریاں نه خاته وه و نه فه رموی :

﴿أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ ئایا نه هاتوه بۆ لای نه و دوو پرووانه هه والی به سه رهاتی که سانیکی نه و تو له پیش نه وانه وه بون که به خوشی سامانی جیهان له خویان بایی بو بون نه نجامه کانیاں نه مان و له ناو چونبون .

﴿قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ الْمَدِیْنِ وَالْمُؤْتَفِکَانَ﴾ که بریتی بون له گه لی نوح به لافاو خنکان و گه لی عاد به بایی سه ختی ناهه موار له ناو چون و گه لی سه مود به بومه له رزه و دهنگی گه ور و تیژ له ناو چون و گه لی ئیبراهیم به سزای زۆر گیرۆده بونو

ته فسیری زمنا کۆیی

نه مرودی به میشوله له ناو برد و دانیش توانی مه دیه نی گه لی شو عه یی بنه پر کرد به ناگری
بومه له رزه و دانیش توانی گونده کان و شاره کانی لوتی بنه پر کرد به بارینی به رد به سه ریانا و
شوینه کانیان ژیرا و ژووربون (والمؤتکات) به مانا ژیرا و ژوربوونه ، نه و گه له ژیرا و ژور
بوو شوینه کانیان .

﴿ اَتْتَهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ﴾ چوبوون بۆلای نه و گه لانه پیغه مهرو کانی خو یانیان
به چه ندین به لگه و نیشانه ی رون و ناشکرا و به کاری پهك خه ره وه که چی باوه ریان پی
نه هیتان و له نه نجامدا خوا بنه بری کردن .

﴿ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلَمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾ دواپی خودا له وان سته م
ناکا به بی تاوان سزای نه وان بدا ، به لام خو یان سته میان له خو یان کرد به هوی بی باوه ری و
به در و خسته وه ی پیغه مه ره کانیان کرداری پیسی خو یانه وه سزایان درا .

کاتی خوی مه زن باسی دو ور وه کانی کرد به و هه مه کرداره خراپانه وه باسی
باوردارانش نه کا به دژی کرداری نه وان وه به هه مو کرده وه چاکه کانیانه وه نه فدر موی :

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾
وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسْكَنٌ طَيِّبَةٌ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ
وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ و هپوانی باوهردارو ژنانی باوهردار هندیکیان دوست و بهرپوه بهری کاری یه کترین، نه ورسته یه فیрман ده کات هه رکه سی خوی به باوهردار بزانی و یاریده ی برای خوی نه دا به دو وروو نه ژمیری .
﴿يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ و نه و باوهردارانه فه رمان نه دهن به چاکه و به باوهر و به فه رمان به رداری خوا و به قه ده غه کردنی خراپه و بی باوهری و دزایه تی باوهرداران .

﴿وَيَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ و نه و ژه کانیان نه کهن و بهرپایان نه کهن و زه کاته کانیان نه به خشن به و تا قمانه ی خوا دیاری کبر دوون، و فه رمان به رداری خوا و نیرای خوانه کهن له هه موو فه رمانه کانیان .

﴿أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ نه و باوهردارانه به هوی کردنی نه و شتانه وه خوا میهره بانیان له گهل نه کا به بی گومان . به دژی بی باوهرانو دور ووه کانه وه خوا میهره بانیان له گهل نا کا . به راستی خوا خاوه نی توانای زوره، هه موشتی له جیگه ی شیای خویا دانه نی .

﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا﴾ خوا به لیتی داوه به پیاوانی باوهردارو ژنانی باوهردار به چهن دین به هه شت و بیستان نه چی به ژیر دره خته کانیان و به ملاو لای کوشکه کانیان چهن دین روبرای ناوی شیرین و بوخته، به رده و امن له و به هه شتانه داو کاتیکی ده زچونیان بو نیه .

﴿وَمَسَاكِينٌ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ﴾ و به لیتی پیداون به چهن دین جیگه ی دانیشتی خوش و پاک له و به هه شته بهرین و به رده و امانه دا له پاشه ر ژدا بو حه سانه وه یان .
﴿وَرَضَوْنَ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ و ه خوشه ویستی و ره زامه ندی له لایه ن خواوه بو باوهرداران گه وره تره له به هه شت و له خوشی به هه شت و له هه موشتی تر، خوشه ویستی که باسی نا کری له گه وره پیدا، نه و به هه شت و جیگه پاکانه و خوشه ویستی خوا به بو نه وان سه رکه و تنویر ژیه کی گه وره یه، به تایبه تی ره زامه ندی خوا به رانه ر به هه یج شتی تیه .

لہ پاشا خواہی مہزن فرمان نہدا بہ کوشش و جنگ کردن لہ گہل بی باوہران
ودووروانداو نہ فرموی:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ
وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَيْسَ الْمَصِيرِ ﴿٧٢﴾ يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ
مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ
وَهُمْ أَوْيَمَاءُ أَلَمْ يَأْتُواوَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ
مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمْ
اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ
مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾

﴿یایہا النبی جاہد الکفار و المنافقین و اغلظ علیہم﴾ نہی
پیغمبر: تو جنگ بکہ لہ گہل بی باوہران و دووروان و خوت ماندو بکہ لہ گہلیان
بہہموجہ کیکہوہ بو پاراستنی سنور ویاسای خواو، تو لہ گہلیان زبروتیز بہ، تو
لہمہوپاش نہرمی بہ کارمہہینہ لہ گہلیاندا کاتی تاوانج نہ گرنہ توو قورنان و، جینگہی
نہوان دوزہخہو خراب جینگہیہ کہ بو گہرانہوہیان .

زوریہی زانایان نہلین: پیغمبری خوا لہتہبوك گہرایہوہ بو ماوہی دوومانگ نایہتی
قورنان لہدزی نہو دووروانہ نہہاتہ خواوہوہ نہچوبون بو جہنگی تہبوك، یہ کی لہو
دووروانہ کہناوی جہلاسی کوری سوہید بو ووتی: نہ گہر نہوشتہی موحمہد نہیلیت
راستی گوی دریزی کہنیمہ سواری نہین چاکترہ لہنیمہ، دواہی عامیری کوری قہیس

تہفسیری زمناکوی

ووتی بہ جہ لاس: موحمہد راست نہ کاو تو خرابتری لہ گوی دریزی. نہو روداوہ گہشت بہ پیغمہر ﴿﴾. پیغمہر بانگی جہ لاسی کردو سویندی خوارد بہ خوا من نہم ووتوہ، عامر دہستی بہرز کردہوہ ووتی: نہی خواہ: بنیرہ خوار بڑ سہر پیغمہری خوت شتی راست ویز و دروزن جوی بکاتوہ، خوی مہزن فہرموی:

﴿يَجْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ﴾ نہو دووروانہ سویند نہ خون بہ خواو بہ درو نہوشتیان نہووتوہ، لہ پاشا خوایش سویند نہ خوا کہ نہوشتیان ووتوہ: نہ فہرموی: بہ راستی نہو دووروانہ ووشہی بی باوہریان ووتوہ لہ تاوانج و دوودلی پیغمہرو، بی باوہربون دوی دہربری نیسلامہتی خویان، بی باوہریان لہ دلیانانہان دابو نیستا ناشکریان کرد، بڑ نہوہی چاکتر مانای نہورستہیہ بزانی تہ ماشای مانای نایہتی (۶۶) ی نہم سورہتہ بکری کہ پرسیارو وہ لامی لہوی رونکراوہتوہ.

﴿وَهُمُوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا﴾ نہو دووروانہ نیازی شتیکیان کردو بہوشتہ وبہمہبستی خویان نہ گہشتن. وہ نہوہی ویستیان پیغمہر بکوژن یالہمہدینہ دہری بکہن و دووبدہ کی بلاوبکہ نہوہلہ نیو ہاورپکانی پیغمہردا ﴿﴾ خوی مہزن نہوہوالہی دا بہ پیغمہر ﴿﴾.

﴿وَمَا تَقْمُوا إِلَّا أَنْ أَعْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾ وہ نہو دووروانہ ہیج رقر کینہیہ کیان نہبو لہ پیغمہر وموسلمانانو تاوانج و تانہیان تی تہ نہ گرتن مہ گہر نہوہنہی خواو نیروای خوا سامانداریان کردن لہ روزی خوا بہ بہخشینی دہستکھوت وتالانی بی باوہریان. زورہی زوری نہو دووروانہ لہ تنگی گوزہراندابون و ہزاربون بہرلہوہی موسلمانہتی دہربن، کاتی بہدہم موسلمانبون تہوقہرزانہی لایانو دایانہوہو پیغمہر بڑی بژاردن. لہ پاداشتی نہو چاکہیہ نہبواہی سوپاسی خویان بکردایہ کہچی نہوہو نیازی کوشتنی پیغمہریان کرد.

﴿فَإِنْ يَتُوبَايْكَ خَيْرًا لَّهُمْ﴾ هەوايی ئە گەر ئەوان پەشیمان ببنەو لەبێ باوەری و دووروی ئەو پەشیمان بونەو هیه چاکترە بۆ ئەوانو هەموکەسی بچیتە نێوانینی ئیسلام، رینگە چونی زۆر ناسانە. بێ باوەران و دووروان داوای هیچ شتێکیان لێ ناکرێ لەپەشیمان بونەو یاندا .

﴿وَإِنْ يَتُوبَا يَعْذِبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ وە ئە گەر پشت بکەنە پەشیمان بونەو بەردەوامیش بن لەسەر دوورپوویی، خوا سزای ئەوان ئەدا بە سزایەکی خاوەن بازار لە جیهاندا بە کوشتن و دیل کردن و ترس و ئابروو چون و لە پاشەڕۆژدا بە سوتانی ناگری دۆزەخ .

﴿وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ وە نابی لە نێو زەویدا بۆ ئەوان هیچ دۆستی دەستیان بگری و و نابی بۆ ئەوان هیچ یاریدە دەری بیاپارێزی لە سزای جیهان و پاشەڕۆژ. چ کەسی ئە توانی بێ بە دۆست و یاویدە دەری کەسانی ئابرویان چوێ لای هەمو دانیشتان .

زۆربەی زانایان ئە گێرنەو سە عەلە بەی کوری حاتیب و وتی بە پیغمەر ﴿ﷺ﴾ ئە ی فروستادهی خوا: تۆ داوا بکە لە خوا داراییم بێ بێهەشی، پیغمەر ﴿ﷺ﴾ فەر موی: ئە ی سە عەلە بە: دارایی کەم سوپاسی خوای لە سەر بکری چاکترە بۆ تۆ لە زۆری سامانی تۆ بەرگە ی نە گری، وازی لە پیغمەر نە هێنا و تۆ: بە و کەسی تۆی بە راستی ناردووە ئە گەر خوا داراییم بدات ئێ یە خشم بە هەمو کەسی مافی خۆی. لە پاشا پیغمەر ﴿ﷺ﴾ پارایەو لە خوا دارایی بێهەشی، هەندی مەری راگرت، بە ویستی خوا زۆربون و پەرهیان سەند بە وێنە ی گەشە کرم، هەتا وای لێ هات لە مەدینە جیگە ی نە بو یەو و لە مەدینە دەر چو بۆ شیوکی مەدینە، وازی لە نوێژ هێنا و نوێژی بە کۆمەل نە ئە کرد. پیغمەر پرس یاری لە چۆنیەتی سە عەلە بە کرد، بیژرا کە دارایی ئەو زۆربو و لە مەدینە دا جیگە ی نابێتەو. پیغمەر ﴿ﷺ﴾ فەر موی: هاوار بۆ سە عەلە بە. لە پاشا پیغمەر ﴿ﷺ﴾ دوو کەسی نارد بۆ وەرگرتنی زە کات، چو نو داوای زە کاتیان لێ کرد، ئەویش ووتی: ئەو وێنە ی سەر انە یە،

تەفسیری زمانکۆیی

بگه پینه وه هه تا بیری لی ته که مه وه، دووباره که چونه وه بولای پیغمه مر ﴿ ٧٥ ﴾ دوو جار
 فهرموی: هاوار بو سه علیه به. له پاشا خوای مه زن نه م نایه ته ی نارد ه خواره وه، سه علیه به
 هاته خزمه ت پیغمه مر ﴿ ٧٦ ﴾ زه کاته که ی لی وه ربگری. پیغمه مر ﴿ ٧٧ ﴾ فهرموی: خوا
 قه ده غه ی له من کرده که زه کات له تو وه ربگرم، سه علیه به دهستی کرد به خو ل کردن
 به سه رخویا، پاش کچی دووایی پیغمه مر ﴿ ٧٨ ﴾ چروه لای نه بویه کر و عومهر و عوسمان
 یه که له دوای یه که هچیان لی وه نه گرت، بو رون کرد نه وه ی نه و روداوه خوا فهرموی:

وَمِنْهُمْ مَّنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ

آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾

فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُّعْرِضُونَ

﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا

اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا

أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ

الْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾

﴿ وَمِنْهُمْ مَّنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴾

وهه نندیک له و دووروانه که سنی پهیمانی دابوو به خوا نه گهر خوا دارایی بهه خشی به ئیمه
 له گه وره یی خو ی و سامانی خو ی به راستی ئیمه زه کات نه بهه خشین بهه ژاران و ئیمه نه بین
 بهیه کی له پیاو چاکان و بهه فرماندارانی خوا .

﴿ فَلَمَّا آتَاهُم مِّن فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ ﴾ دواپی کاتیک خوا دای بهوان دارایی و سامان بهزوری له گه ورهیی خویه وه، نهو دوورووانه رږدیان کرد لهو داراییه خوا به گه وره بی خوی بهوانی دابو، بی فرمانی خویان کرد له باره ی زه کاتدانه وه و په یمانی خویان شکاند. ﴿ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مَغْرَضُونَ ﴾ وه پشیمان کرده پرستی خوا و به ه موودلیانه وه وازیان له پرستی خوا هینابو ورویان له و په یمانه و فرمانی خوا وهر گیرا.

﴿ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ ﴾ دواپی چروکی رږدی و دووروی چه سپاند له دلیانا، خوا په شیمان بونه و هیان لی وهر ناگری هه تا له رږزی دووایدا به خزمهت خودا نه گهن توله یان لی نه کرته وه، به هی دووشته وه :

۱- ﴿ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ ﴾ به هی شتیکه وه دزایه تی فرمانی خویان کرد به شتی نهوان به لیتیان دابو بیکه و نه یان کرد له ده رچوونی زه کاتی دارایی خویان و کردنی بی فرمانی خوا .

۲- ﴿ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴾ وه به هی شتیکه وه نهوان درو نه کهن له به لیت دانیان به خوا، نهو دووشتانه ده رکه و توترین کرده وهی نهو دوورووانه بوو خراپترین کرده وهن . ﴿ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ ﴾ نایا نهو دوو رووانه نه یان زانیوو خوا به نهیتی نهوان و به ناشکرا کردنی نهو کاره و نه زانی به چفه ی نهوان که نه یان و یست پیغمه ر بکوژن و نایانه وی زه کات بدن و به سه رانه ی دانه نین .

﴿ وَأَنَّ اللَّهَ غَالِمُ الثُّبُوبِ ﴾ وه نه یان زانیو خوا به راستی نه زانی بهو شتانه ی په نهان و نادیارن و ناده میزاد نایان زانی. زور جیگه ی سه رسورمانه چون نه توان بی باوه ری و چفه ی ناروا به کار به یتن، هه رشتی بیت و بروا به دلیانا و له آسمان و زه ویدان خوا نه یزانی .

زانایان نه لیت: پیغمه ری خواهی موسلمانانی دا بو به خشینی دارایی خویان له ریگه ی خوا دا. عه بدولره هانی کرپی عه وف چواره زاردره می هینا بو خزمهت پیغمه ر و ووتی: نهو نه ندازه یه نیوه ی سامانی خومه، پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ فرموی: خوا بیت وفه ر بخاته نیو نه وه ی هینا و ته و نیو نه وه ی دات ناوه بو خیزانه کانت ، نهو بهو خوا پیتی خسته نیو دارایی عه بدوره هان به جوړی که کوچی دواپی کرد (تهمازوری) ژنه که ی ریک کهوت

لہ گہل خیزانہ کانی تریا بہ ہشت ہزار دہم کہ ہشت یہ کی سامانی عہدورہ جانی
کوری عہوف بو (عاسمی کوری عہدی) سہ دو بست خورمای ہینا۔ ہاوریکانی تری
پتغمہر ﴿﴾ ہریہ کہیان بہ گورہی توانای خویان داراییان ہینا لہ دووای ہمویان نہو
عوقہیلی نہنساری یہک مہن خورمای ہینا، پتغمہر فہرموی: بیرژن بہناو ہموی
زکاتہ کاندنا۔ لہ پاشا ہندی لہ دوووروان تاوانخیانگرتہ ہاوریکانی پتغمہر ﴿﴾ ووتیان:
عہدورہ جمان و عاسم بو بہرچاوی و خوہہ لکیشان نہو نہندازہیان ہینا، نہو عوقہیل
بویہ نہو مہنہ خورمایہیان ہینا، ہتا بہزہیان پینا بیتہوہ لہ کاتی بہشکردنی زہکاتا بیریان
بکہویتہوہ۔ خوی مہزن نہو روداوہی رون کردہوہو فہرموی:

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا
جَهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾
أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
 فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾

﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ﴾ کہ سانیکی نہوتو رہخنہو
خرابہ نہگرہ نہو کہسانہ دارایی خویانیان نہبہخشی لہباوہرداران لہدہرکردنی
زہکاتہکانا، وک عہدولرہجانی کورشی عہوف و ہاوریکانی۔

﴿وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جَهْدَهُمْ﴾ وہخرابہو رہخنہ نہگرہ کہسانیکی نہوتو لہ
باوہرداران دہستیان ناکہوی لہدارایی بیہخشن لہریگہی خودا مہگرشتی لہ توانایان

تہفسیری زماناکزی

هه بی، وهك عوقهیل كه شه و هه تا به یانی ناوی له بیر دهر نه هیتا به دوو مهن خورما مه نیکی هیتا بۆ خزمهت پیغه مهر ﴿﴾ نهو دوور ووانه نه یان ووت : خواو پیغه مهر پیوستان بهو دوومه نه خورمایه نیه .

﴿فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ دوا یی نهو دوور ووانه گالته نه كه نه به هه ندی له باوه رداران له وشته ی نه یان به خشی خوا پاداشتی نهو گالته كردنه نه سیتی لهو دوور ووانه تو له یان لی نه سیتی و، بۆ نهو دوور ووانه هه به سزایه کی زۆر ئازاردهر له پاشه پرۆژدا .

كاتی خوا ی مه زن نهو نایه تانه ی پیشوی نارده خواره وه له بهاری نهو دوور ووانه وه داوایان له پیغه مهر ﴿﴾ كه داوا له خوا ی مه زن بكا له وان خوشی بی، خوا ی مه زن وه لامی دانه وه و فره می :

﴿اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ تو داوای لی بوردن و لی خوشبون بكه بۆ نهو دوور ووانه یاداوای لی خوشبون نه كه ی بزبان، یانی داوای لی خوشبون یان بۆ بكه ی یانه ی كه ی خوا له وان خوش نابی .

﴿إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ نه گهر تو داوای لی خوشبون بكه ی بۆ نهو دوور ووانه هه فتاجار، دوا یی خوا خوش نابی له وان و له كونا هیان، ئابرویان نه با له پرۆژی دوا ییدا له بهر چاوی بونه وه راندا، ژماره ی هه فتا هیما یه به له زۆر كردنی پارانه وه، مه به ست نهو ژماره یه نیه به تاییه تی .

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ نهو وه رنه گرته ی لی خوشبونه ی تو بۆ نه و بی باوه رانه به هۆی نهو وه یه كه به راستی نهو كه سانه باوه ریان به خواو به نیراوی خوا نه هیتا وه، نه وان دووروو بهر چاوبازبون .

﴿وَاللَّهُ لَإِيْهِدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ وه خوا ریگه ی راستی نیشان نادا به تا قمی له سنور و فره مان ی خوا دهر چوبن و له نایین وهر گه رابن و بهرده وام بن له سه ر بی باوه ر ی، زۆر پونه باوه ر نایه رن، بۆیه خوا ی مه زن ریگه یان لی وون نه كا .

﴿﴾ فره مان ی داوه به و تا قمه داوایان له پیغه مهر كردبو نه چنه دهر وه بۆ جهنگی ته بوك و ده ستوری دانسی نه چنه دهر وه له بهر نه وه ی نه یزانی سودی

لہ چونہ دہرہ وہی اندا نیہ، تہو تاقمہ زوریان بی خوشبو نہ چونہ دہرہ وہ، دژی پیغمہ ریش
وہستان لہ کاتی فہرماندانی بو چونہ دہرہ وہی موسلمانان. لہ بہرہ وہو ہر باور لہ دلایانا
جیگہی خوی نہ گرتبو، یاریدہی پیغمہ ریان نہ دا نہ بہ چونہ دہرہ وہی خویان و نہ بہ
دارایی، بویہ خوی مہزن فہرموی:

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ

بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ

وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ

أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا

جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ

مِنْهُمْ فَاسْتَعِذْ نَوَكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ

تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا

مَعَ الْخَالِفِينَ ﴿٨٣﴾

﴿فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ﴾ شادمان و خوشحالبون تہو کہ سانہی
درواکہ وتبون بو چونہ دہرہ وہ لہ جہنگی تہو کدا و وازیان لی ہینرابو لہ لایہن
پیغمہ رہو بہ دانیشتنی خویان بہ دژیہ تی کردنی نیراوی خوا لہ دہرہ نہ چونیا نا .

﴿وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ولایان ناخوشبو کہ جہنگ
و کوشش بکہن بہ دارایی وبہ لہ شی خویان و گیانی خویان لہ رینگہی نایینی خوا دا،
حہ سانہ وہو ناسایشیان تہو یست و بہرستنی خوایان واز لی ہینابو.

تہفسیری زمنا کوئی

﴿وَقَالُوا لَا تَنْفَرُوا فِي الْحَرِّ﴾ وەئەو دوورپوانە ئەیان ووت بەیەکتری و بەموسڵمانان ئیوە مەچنە دەرەو بەگشتی بۆ جەنگی تەبوك لەمکاتە گەرمەدا، خوای مەزن وەلامی دانەو:

﴿قُلْ نَارَ جَهَنَّمَ أَشَدَّ حَرًّا﴾ تۆ بلی بەوان ئاگری دۆزەخ سەختتر و زۆرترە لەلایەن گەمیەو بە گەرماى ئەم پرۆزە .

﴿لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ﴾ ئەگەر ئەو دوورپوانە بزانی پاشەپرۆژیان لەپاشەپرۆژدا ئاگری زۆر گەرمیەو دۆزەخە، ئیتر بۆ ئەبى ناسایش و پشوی ئە مپروژۆ بەچاکتر بزانی لەپەرستنی خوا، ئەوان هەرچەندە خوشحالن بەو دانیشتنە . بەلام لەپاشەپرۆژدا توشی کزۆلی بی تابروی دەبن .

﴿فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا﴾ کەواتە ئەو دوورپوانە بابی بکەن بەکەمی لەجیهانداو بگرین بەزۆری لەپاشەپرۆژدا . یانی خوشی جیهان کەمە بەرانبەر بەناخۆشی پرۆژی دوایی کەهەرگیز برانەوێ بۆ نە .

﴿حِزَاءٌ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ لەبەر پاداشت دانەو تۆلە کردنەو لەئەوان بەهۆی شتیکەو ئەیکەن لە دوورپوی و پەوشتی خراپ و قیزەون . یانی ئەو گریانە زۆرە پاش پرۆژ پاداشتی ئەو پێکەنینە کەمەو کردەو خراپەکانیانە .

﴿فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ﴾ دوایی ئەگەر خوا تۆی گەرانەو بۆ مەدینە لەجەنگی تەبوك بۆ لای تاقمی لەو دوورپوانە کەبەردوامن لەسەر دوورپوی و نەهاتون بۆ جەنگی تەبوك، دوایی ئەوان داوائە کە نەتۆ بۆ دەرچونیان بۆ جەنگ و جگەى جەنگ، لەمەوپاش تۆ ریزو گەرەبی جەنگیان پێمەبەخشە .

﴿فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا﴾ دوایی تۆ بلی بەوان : ئیوە مەینە دەرەو لەگەڵ من هەر گیز بۆ مەبەستى و ئەوکارە پرۆزە بەبەشتان نای .

﴿وَلَنْ تَقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقَعْدِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعَدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ﴾ وەئیوە لەمەودوا جەنگ لەگەڵ من مەکەن بەرانبەر بەهیچ دوزمنی چونکە بەراستی ئیوە رازی

بون و خوشحالبون بهدانیشتن یه کهم جار بو چونی جهنگی تهبوک. که واته دانیشتن له گهل نه هاتوان بو جهنگ به وینهی منال و ژن و پیر و پهك که وته، له بهرئه وهی نیوه شایانی نه و کاره پیروژه نین.

پیغمهر ﴿ﷺ﴾ هه کاتی یه کی له هاوړیکانی بمردنایه نویژی له سه ره کرد و له گهل تهرمه که ی نه چو بو سر گورستان، نه وهستا له سه ر گوره که ی و داوای لی بوردنی بو نه کرد له خواو نه یشی فهرمووی به و که سانه له وی بون نیویش بوی بیارپته وه که خوا پای وهستی له سه ر باوهر، له بهرئه وهی نیستنا پرسیاری لی نه که ن له نیو گوره که یدا.

کاتی عه بدولای کوری توبه یی سه ر و کی دووړووان که وته گیانه لاو عه بدولای کوری که هاو ناوی باو کی بو داوای له پیغمهر کرد که کراسی خوی بداتی هه تا بیکا به کفی باو کی و داوایشی لی کرد نویژی له سه ر بکا، پیغمهر ﴿ﷺ﴾ کراسه که ی خوی دایه له بهر دلخوش کردنی، چونکه نه و کوره زور پایو خوا بو، پیغمهر فهرمو ی: کراسی من ناگانه فریای عه بدولای باوکت. به لام هیوادارم به هوی نه م کاره وه هه زار کهس له خزمه کانی باوکت باوهر بهین، خوی گه و ره هیوا که ی هتایه دی له هوی خه زره ج هه زار کهس موسلمان بون، هه ر له بهرئه وهی عه بدولای کوری عه بدولای کوری توبه یی له کاتی نزیکبونه وهی مردنی باو کی له بهر پیروزی داوای کراسی پیغمه ری کرد، کاتی که مرد پیغمهر نویژی له سه ر کرد، زور بی ته چو نه م نایه تانه هاته خواره وه:

وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّتَّ أَبَدًا وَلَا تُقِمِّ
عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَسِقُونَ
﴿٨٤﴾ وَلَا تَعْجَبْ أَمْوَهُمْ وَأَوْلَدَهُمْ إِنَّمَا رِيدَ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ
بِفَافِ الدُّنْيَا وَتَرْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا

تهفسیری ز مناکوی

أَنْزَلَتْ سُورَةً أَنْ ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَعِذْكَ
 أُولَؤُلَا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٨٦﴾
 رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ
 لَا يَفْقَهُوْنَ ﴿٨٧﴾ لَكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ
 جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ
 وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
 مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾

﴿وَلَا تَصِلْ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا﴾ وہ تو نويزمه كه له سهر هيچ كه سى له و دوو
 رووانه كه مردن هدر گيز، پيغمهري كاتى مروفى بخرايه ته گزړه وه بوى نه پارايه وه
 له خزمهت خوا دا .

﴿وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ﴾ وه تو رايه وه سته له سهر گزړى نه و كه سه و سه پر شتى دانانى له
 گزړد امه كه و زياره تيشى مه كه .

﴿إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَا ثَوْا وَهُمْ فَاسِقُونَ﴾ به راستى نه و دوو رووانه باوه ريان
 به خوا و به تيراوى خوا نه هيناوه و بدرده و امبون له سهر بى باوه رى، كه واته نويز له سهر
 كردنيان و ناشتنى نه و ان شايانى تو نيه و شايانى سهر ليډانى تو يش نيه له گزړه كانيانا،
 نه و دوو رووانه مردوون و نه و ان له سنورى نايين دهر چون و له نايين وهر گه راون .

نه و نايه ته پيمان فير نه كا و هستان له سهر گزړى مردووان دروسته و چاكه به مهرجى
 باوه ردارين، چو نيتى سهر ليډانى گزړه كان به م جزړه يه: سهر ليډانى گزړستانى موسلمانان

ته فسيري ز مناكويى

چاکە بۆ پیاوان و پێویست نیه، بۆ ژنان چاک نیه بەو مەرجە ئەو سەرلێدانه سەر نه کێشێ
بۆلای یی سنوری. هەندێ له زانایان لایان وایه بۆ ژنان قەدەغەیه. ئەو کەسانە ئەچنە
سەردانی گۆرستان سلاو بکەن له مردووکان، به گۆتیرهی خواست و توانای خۆیان
قورئان بخوین لەسەریان و داوای لی بوردنیا بۆ بکەن له خوا.

بۆ زانین: لای پێشەوا شافعی و زۆرتین له زانایانی سەر به شافعی خۆتندنی قورئان
سود به مردو ناگەیهنێ. بەلام لای پێشەوايان حەنەفی و مالیک و ئەحمەدو کۆمەلێ له
شافعیەکان خۆتندنی قورئان سوود ئەگەیهنێ به مردووان و سوودی لی وەرئەرگرن. بۆ
رون برونەوهی ئەو مەبەستە تەماشای نامەی (مغنی المحتاج) بکە بەرگی سێهەم و لاپەرە
(٧٠-٦٩) پاداشتی دارایی بەخشین و پارانەوه بۆ مردوان خاوەنی سۆدن لای موسلمانان
له خزم و له ییگانه. ئەو ئایەتە بەلگەیه لەسەر پێویستی نوێژکردن لەسەر مردووان،
ئەبێ بیشزانین ئەو کەسە ی مرد پێویستە لەسەر خزمان و باوەرداران ئەمانە ی خوارەوه:

١- شۆردنی مردو به ئاوێکی پاك، كەمترین شۆردنی مردو لابردنی ئەو پێسیانەیه به
لەشی مردووەوە، له دوایدا یە کجار لەشی مردووە که بشۆرێ به ئاوی روت و پاك،
دریژە ی ئەو باسە لەنامە دەستوریە کاندایا رون کراوەتەوه.

٢- بەرگ کردنه بەری مردوو (کفن) به قوماشی شیاوی پۆشینیی بۆ مردووە که به
زیندوی به لای کەمەوه هەموو لەشی مردووە که داپۆشی، ئەو بەرگە و چاکە سی بالاً
پۆش و کراسیک و میژەرێ بۆ پیاوان، ژنان یەك بالاً پۆش و چارشویهو کراس و
دەرپێیه، وایش چاکە ئەو بەرگە سببی یی بۆ پیاوان و بۆ ژنان، دریژە ی باسە که له نامەکانا
باسکراوه.

٣- نوێژکردن لەسەر مردو پێویستە لەسەر باوەردارانی ئەو جیگەیه مردووە که ی تیدا
مردوو، ئەگەر یەك کەس نوێژی لەسەر بکا لەسەر هەموویان لائەهیری. پایەو
پێویستیه کانی نوێژ مردو ئەمانە ی خوارەوه:

أ- (النيه) يانی نیازی نوێژکردن لەسەر مردووە که لەسەرەتای نوێژە کەوه بەم جۆرە:
نییازم هەیه نوێژی ئەم مردووە ئەکەم و پێویستە لەسەرم و بۆ خوای ئەکەم.

تەفسیری زمانکۆیی

ب۔ لہ دواى نیاز چوار جار بلى: (اللہ اکبر) دواى يہ کہ میان سورہ تی فاتحہ بخوئى،
لہ دواى دووہ میان کہ مترین سہلہ وانی پدا لہ سہر پیغمہر ﴿ﷺ﴾ بلى: (اللہم صل علی
محمد) لہ دواى سیہہ میان بیارتہوہ لہ خوا بؤ مردوہ کہو بلى: (اللہم اغفر لہذا المیت
وَأَرْحَمْہ) لہ دواى چوارہ میان بلى: (اللہم لا تُخَرِّمْنَا أَجْرَہ وَلَا تُفْنِنَا بَعْدَہ).
ج۔ سلاودانہوہو یہك جار بلى: (السَّلامُ عَلَیْکُمْ)، واکا کہ رووہر گپری بؤلای
راست.

د۔ پیوستہ وستان بہ پیوہ لہ یہ کہم جاری نیازہوہ ہتا کاتی سلاودانہوہ بہی رکوع
و بہی سوژدہ بردن .

۴۔ دانانی مردوہ لہ گوردا، کہ مترین گور بریتہ لہوہ قہدہغہ ی بؤن بؤنی مردوہ کہ
بکاو قہدہغہی دہرہیانی لہ شی مردوہ کہ بکا لہ دہرہاوردنی دروندہ کان. دریزی باسی
نہوانہی پیشو لہ نامہ کاندرا پوون کراونہتہوہ.

دووروی سہرؤکی دوورپووان عہدولای کوری ثوبہی، خو ہلکیشانی دوورپووان
بہدارای و منال و ہوزہ کہیانہوہ، دانیشن و دوواکہوتیان لہ یاریدانی پیغمہر ﴿ﷺ﴾
بہردہوامیان لہ سہر خرابہوہ رخنہ گرتن لہ نیسلام و پیغمہر ﴿ﷺ﴾ گہشتی دوورپووان
بہ گومرای و بی باوہری، داواکردنی عہدولای کوری عہدولای کوری ثوبہی بؤ
کراسی پیغمہر ﴿ﷺ﴾، نہوانہ ہدموویان شایستہی نہوہن خوی مہزن فہرمودہی خو
بہم رستہی خوارہوہ دووپات بکاتہوہو بفہرموی:

﴿وَلَا تُعْجِبْکَ أَمْوَالُہُمْ وَأَوْلَادُہُمْ﴾ وہتو سہرگردان نہکا دارایی و منالی دوورپووان
بازویشن بہہیزو توانایشانہوہ، نوژیان لہ سہمہ کہو لہ سہر گوریان رامہوہستہ .

﴿إِنَّمَا يُرِیدُ اللہُ أَنْ یُعَذِّبَہُمْ بِہَا فی الدُّنْیَا﴾ بہراستی خوانہیہوئی کہ سزای نہو
دوورپوانہ پدا بہ ہوی دارایی و منالہ کانیانہوہو خو خہریک کردن بہوانہوہو خہفہت
بخون لہ پاراستیاناو توشی رنج بہن لہ پیداکردنی گوزہران و دارایانا لہ جیہاندا.

﴿وَتَرْهَقَ أَنْفُسُہُمْ وَہُمْ کَافِرُونَ﴾ وہ گیانیان دہربچی و بمرن وہ نہوان بی باوہرن،
خوی مہزن لہ نایہ تی (۵۵) ی نہم سورہتہدا وینہی نہو نایہتہی فہرموہ، لیژہدا دووپاتی

کردوتہوہ لہبہر تہوہی تیژ ترو توندتر بیان ترستیٰ لہسہر گہردانیانا بہ ہوی پہیدا کردنی دارایی و لہ خویان بایی بین بہ ہوی منالہوہو خو ماندو کردن بہوانہوہ، ہہتا بیرى نادمیزادی بخاتہوہ تہو شتانہی لہسہر زہوین بی دہوامن و تہبنہ ہوی سزادانی خاوانہ کانیان لہ جیہاندا .

لہ پاشا خوای مہزن رونی تہ کاتہوہ ہہوائی کردہوہی تہو دووروانہ بہ تیرو تہسہلی و تہفہرموی:

﴿وَإِذْ أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ﴾ وہہرکاتی بنیرایہ تہ خوارہوہ سورہتی لہ قورٹان بہ تہواوی یابہشی لہ سورہتی، فہرمانی بدایہ کہ تیوہ باوہر بہخوا بہیتن و، تیوہ جہنگ بکہن لہ گہل نیردراوی خوادا لہ دژی بی باوہران .

﴿أَسْتَذِنُكَ أَوَّلُوا الطَّوْلَ مِنْهُمْ﴾ داوی دہستور تہ کەن لہ تو بو دانیشتن لہ جہنگ نہ کردن خاوہ داراییہ کان و بہ تواناکان لہو دووروانہ، سودی تایہتی خویانیان تہوی.

﴿وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ﴾ وہتہیان ووت بہ بی شہرمانہ: تو واز لہ تیمہ بہیتہ لہ گہل دانیشتوانابین لہ ژن و منال و پەك کەوتہ کان، تہوان مہبہستیان لہو دانیشتنہ تہوہبوو خراپہ بلاوبکہنہوہو خویان بہ گہورہ دابین و نہیان تہزانی ئایینی نیسلام و باوہر بہخوا ہیتان و داوی یہ کسانی تہکا لہ تیو نادمیزادا، جہنگ کردن لہ گہل پیغمہر بکری لہ گہل بی باوہران بو دژی ستم و خراپہیہ، بہر لہوہی تہو دووروانہ بہ پروالہت موسلمانن ہیچیان بو نہماوہتہوہ جگہ لہوہی داوی دانیشتن بکہن لہ پیغمہرو نہ چنہ دہرہوہ بو جہنگ .

﴿رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفَ وَطَبَعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ خوشحالن بہوہی کەلہ گہل ژنہ کاندان بن و، مؤردراوہ بہسہر دلایانا، ہہواو ہہوہسی خویان کوپرو کەری کردوون لہ ناستی راستی، تہو مؤر کردنہوای لی کردوون لہ گہل پیغمہر ﴿﴾ نہبن، دواپی تہو پرووداوانہ نازانن و تی ناگہن بو جہنگ کردن لہ گہل پیغمہر بن تہ بیتہ ہوی بہختیاریان .

﴿ لَکِنَ الرَّسُولَ وَلِذَیْنِ آمَنُوا مَعَهُ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ﴾ به لآم فروستاده ی خواو که سانیکی نه وتو باوهریان هیناوه له گهل تز جهنگ نه کهن به دارایی و به لهش و گیانی خویان له ریگهی نایینی خوادا، نیز دو وروان نرخیان بو دانانری .
﴿ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ وه نهو باوهردارانه بو نهوان ههیه چه ندین چاکه له جیهاندا به وهرگرتنی دهسکهوت و به سرکهوتنی خویان و، نهو باوهردارانه هدرنهوانن به ختیارن و به هه مو ئاواتی خویان نه گهن ورزگاریان نهیی له پاشه پروژدا .

﴿ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ خوا ناماده ی کردوه بو نهو باوهردارانه چه ندین باخ و بولاخ و چیمهن له پاشه پروژدا نه چی به زیر دارو درهخته کانیانو نهم لاوای کوشه که کانیان چه ندین رویاری ئاوی شیرین و خوش و بی خهوش به رده وامن له نیو نهو به هه شتانه دا هه تاهه تایه نهوانه ی باس کران بو باوهرداران رزگاربون و سرکهوتنیکی زور گه ورهیه .

پاش نهوه ی خوی مهن باسی دو وروه کانی کرد له باره ی دانیشتیان له مه دینه و نه چونیان بو جهنگ کردن له نایه ته کانی پیشودا باسی نهو که سانه ییش نه کا که له جهنگ دواکه ووتون له عهره به دهشته کیه کان نهیان کا به دو وربه شه وه له م نایه ته ی دوایدا که نه فهرموی :

وَجَاءَ
الْمُعْذِرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا
اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
﴿ ١١ ﴾ لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ
لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ

مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩١﴾
وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ
مَأْجِلَهُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَاعْيَنُّهُمْ تَفِيزُ مِنَ الدَّمْعِ
حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى
الَّذِينَ يَسْتَشِدُّونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ رِضْوَانًا يَكُونُوا
مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

به شی یه که میان دینه خرمهت پیغمهر ﴿ﷺ﴾ داوای دهستوری لی نه کهن بۆ دانیشتن و بیانوی راستی بۆ پیغمهر نه هیئنه وه، وهك خوا نه فهرموی :

﴿وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ﴾ وه چون بۆ لای پیغمهر لهو کاته دا فهرمانی دا به ده رجوونی گشتی بۆ جهنگی تهبوک نهو که سانهی بیانویان نه هیئایه وه له عهر به ده شته کیه کان وهك هۆزی نه سه دو هۆزی غه تفان یا هۆزی تر هه تا دهستور بدری به وان نه چنه دهر وه بۆ جهنگ له بهر نه وهی هه ژارن و توانای چهك و تفاقیان نه و خیرانیان زۆره، دواپی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ بیانوه کانی لی وه رگرتن و فهرموی: دانیشتن .

به شی دو وهه میان چونه خرمهت پیغمهر ﴿ﷺ﴾، بیانویان بۆ هیئایه وه بۆ پیغمهر ﴿ﷺ﴾ وهك خوا نه فهرموی :

﴿وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ وه دانیشتن که سانیکی نهو تو با وه ریان نه هیئابویه خواو به نیراوی خوا به بی نه وهی بیانویه بهیئنه وه بۆ چونه دهر وه، خویانیان وادهر نه خست خاوه نی باوه رن . به لآم له ژیره وه بی باوه ربون ، نرخیان بۆ بیانوه هیئانه وه دانه نه ناو خوا هه ره شهی لی کردن و فهرموی :

تهفسیری زمانکویی

﴿ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ که سانیکی ئەوتۆ باوەریان نههتیاوه
له عهره به دهشتهیه کان توشی ئەوان ئەبێ سزایه کی خاوهن ئازار به کوشتن له جیهانداو
به سوتاندنیان به ناگری دۆزهخ له پاشه پۆژدا .

هه ندی له زانیان له مانای ئەو ئایه ته دا له دیاری کردنی ئەو دوو به شانه ئەلین: هه ردوو
به شه کان درویان نه کرد له گه ل خوا و پیغه مهر دا بهم جوړه ی خواره وه:

یه که میان به درۆ بیانویان نههتیاوه، مه به ستیان پشودان و را کردن بوو له گرانی جهنگ
به لام به ناشکراو به نهیتی برویان به خواو به پیغه مهر هه بو. به لکو سست وته مه لبوون .
به شی دوو هه میان بیانویان نههتیاوه به پیغه مهر و به ناشکراو موسلمانبون له نهیتیدا
باوهریان به خواو پیغه مهر ایه تی موحه مه د نه بو، ئەو تا قمه بی باوهرانه شایانی سزای خاوهن
ئازارن .

له پاشا خوا ی گه وهه باسی ئەو که سانه ته کا لاوازن و توانای جهنگ کردنیان نیه ئەو
که سانه ن بیانویان لی وه ره گیر ی بۆ نه چونه ده ره وه، وهك خوا ته فهرموی :

﴿ لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ ﴾ نیه له سه ره ئەو که سانه لاواز و توانای جهنگیان نیه له بهر پیری
و ناته واوی له شیان له بنچینه ی بونیانه وه که هاتو نه ته جیهانه وه.

﴿ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى ﴾ وه نیه له سه ره نه خۆشه کان و بیمار هه کان: جیاوازی نیوان لاوازو
نه خۆشه کان به وهیه: نه خۆشی یه کهم جار له گه ل ئاده مه زاد نه بووه به پیچه وانه ی لاوازی
ناته واوی له شیان که یه کهم جاری بونیان کهم نه ندام و لاوازی بوون .

﴿ وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ ﴾ وه نیه له سه ره که سانیکی ئەوتۆ ده ستیان
ناکه وی شتی خه رجی بکه ن بۆ خۆیان و بۆ تفاق و که ره سه ی جهنگ و که سیش
نایاندا تی.

﴿ حَرَجَ إِذَا نَصَحُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﴾ هیه گونا ه ی له سه ره ئەو سی تا قمه نیه هه رکاتی
نیازیان پاک و خاوبینی ده رباره ی باوه رهتیا نیان به خواو به نیراوی خواو په رستی خواو
شتی تر. وهك پاسه وانی نیو شار ناگاداری و چاودیری خیزان و دارایی جهنگ که رانی

موسلمان بکن ، نهو سی تاقمه بهومدزجانهوه گونا هیان ناگا نه چنه دهرهوه بو جهنگ کردن .

﴿ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ نیه له سهر چاکه که رانی نیاز پاک ریگه یه له سهرزه نشت و گونا ، نه بی له بیرمان نه چی ههر که سی به پیوستی سهرشانی خوی به پاکی هه لسا نهو که سه چاکه که ره ، ههر که سی ناپاکی له ههر کاریکا بی خراپه که ره ، خوا لی بوردنی زوره بو که سی دووا که وتی له جهنگ به هوی بیانی ریسته وه بی ، خاوه ن به زهی و میهره بانی به هومو به نده کانی خوی که په شیمان بینه وه .

﴿ وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ ﴾ وه هیچ گونا هی نیه له سهر که سانکی نهو تو دووا که ون له جهنگ ههر کاتی هاتن بولای تو بو نهو هی تو به خشی به وان شتی هه لیان بگری خوی و تفاقه که ی وهك هوشتری یاشتی تر ، تونه لئی : من هیچ شتی کم ده ست ناکه وی بیبه خشم به نیوه هه لتان بگری و بچن بو جهنگ کردن ، نیوه سواری نهو شته بکم .

﴿ تَوَلَّوْا أَعْيُنُهُمْ تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴾ نهو که سانه دهر نه چن لای توو چاوه کانیا نهر ژنی فرمی سک و خور خور دیتسه خواره وه له بهر نهو هی خهفت نه خون که ده ستیا ناکه وی شتی خه رجی بکن بو تفاقی جهنگ و له گه ل تو بچنه دهره وه .

زانایان نه لئین : هاتنه خواره وه ی نهو نایه ته له بهر نهو بهو تاقمی له موسلمانان چونه خزمهت پیغمه ره ﴿ ﷺ ﴾ ووتیان : نهی فروستاده ی خوا : نیمه وولاختان نیه خومان و تفاقمان هه لگری و له خزمهت تو دا بین بو جهنگی ته بوک ، داوات لی نه که ی وولاخی سوارمان بده ری ، پیغمه ره ﴿ ﷺ ﴾ فهرموی : نیمانه وولاختان بده نیی ، نیتر ژماره ی نهو که سانه چه نده بی و ناویان چی بوه گرنگ نیه .

پرسیار / نهو تاقمه رسته ی ﴿ وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ ﴾ نهیان گریته وه ، نه بی سوودی دوویات کردنه وه ی چ شتی بی بو جاری تر ؟

تهفسیری زمنا کزی

زانایان ئەلین: ئەوانە ی رابوردوون لە وێستەیدا ئەو کەسانەن خوار دەمەنی و وڵاخیان
نەبوە. بەلام ئەو کەسانە ی لە خەفەتا ئەگریان جگە لە و وڵاخ ئەوانی تریان هەبوە.

بە کورتی هەر کەسی چ لە جەنگ دوا بکەوێ بەهۆی بیانوی راستەو دەستوری پێ
نەدرێ نە چیتە دەرەو، ئێر هەر کەسی بێ گوناھی لە سەر نیە.

﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ وَرَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ﴾
بە راستی رێگە ی سەر زەشت و گونا هە سەر کەسانێکی ئەوتۆیە داوای دەستوری
نە چو نە دەرەو لە تۆ ئە کەن بۆ جەنگ و، ئەوان ساماندارن و خاوەن و وڵاخ و کەرەسە ی
جەنگن و هەزار و نەخۆش نین، خۆشحال و رازین بەو ی کە ئەوان لە گەڵ ژنە کان بن،
نە چنە دەرەو بۆ جەنگ خاوەنی هیچ بیانوی نین لەوانە ی باسکران.

﴿وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وەخوا مۆری داو بە سەر دڵیانان و راستی
وەرناگرن، بەخواشی خۆیان خراپەیان هەڵبژاردو، داوی ئەو کەسانە نازان بە و چاکانە
لە جیهان و لە پاشەڕۆژدا هەیه چەندە زۆرن، لە جیهاندا بە وەرگرتنی دەست کەوت،
لە پاشەڕۆژدا بە هەشت و چاکە ی زۆریان نەدریتی.

ئەبێ بزین: ئەو کەسانە و شاگردەکانیان لەم سەردەمە ی ئێمەدا و لە هەمو کاتیکی
هەر گیز سوودی گشتی و چاکە ی جگە ی خۆیانان ناوی، یارمەتی نیازپاکانو خوا پەرستان
نادەن لە بەر ئەو ی سودی تایبەتی خۆیان کەم ئەیتەو. بگرە زۆر جاران بێ ئەویان و بێ
تاوانان چەرمەسەری ئەدەنو ئەیان کۆژن بۆ ئەندازە یەکی کەم لە پول و پارە ی
کار بە دەستان. ئامادەن ئاین و نیشتمانو ناموسی خۆیان بفروشن بۆ شەیتان و خوێن مژان
بەرامبەر بە پارە یەکی کەم و خراپ. بە یاری دە ی خوا هەزاران و چەوساوە کان و ئاین
پەرستان لە خەبات کردندا ناوەستن هەتا ستمکاران ئابرویان ئەچی و لەناو ئەبرین، ئالای
بەرزی یاساو دەستوری قورئان ئەخریتە کار.

بە یاری دە ی خوا ی مەزن کۆتایی بە نویسی جزمی (۸ - ۹ - ۱۰) هات رۆژی هەینی
(۱۳) ی مانگی رەجەب (۱۴۲۰) کۆچی بەرانبەر بە (۲۲ / ۱۰ / ۱۹۹۹) زایینی

پیرست

لاڤره	باسه كان و بابه ته كان
٦٨	ناردنی پاداشتی قورنان بۆ مردوان و شتی تر بۆیان سودی ئی وهر نه گرن
٧١	سوره تی نده عراف
٧٤	رون کردنه وی مانای (الوزن)
٧٩	چاکی ناگر زۆرتر له خاك بوچ و بی مانایه به چه پهلگه ده
٨١	بونه وهی وا هه ده له ناو ناگر دا نه بی ناژین
٩٠	کورته دی به سهرهاتی ئاده م له دوا ی دروست کردنی
٩٢	کۆمه لێ له ئاده میزاد له باره ی ئاده مه وه با وه ریان به ئه فسانه ی جوه کان هه ده
٩٢	بیرو بۆ چونی سۆ فیه کان له باره ی به سهرهاتی ئاده م
٩٥	ئایا ئاده میزاد فریشته و چۆ که نه بین؟
٩٨	باسی هه ندێ ره وشتی خراپ
١٠١	ئارایش کردن و خۆ جوان کردن له لان نیسلا مه وه
١٢١	مه ده ست له (بی سه آیم) چ شتی که؟
١٢٣	مانای (علی العرش) چ شتی که؟
١٢٦	باسی ناو له پ خۆ ئه ندنه وشتی تری ناره وا
١٣٧	گۆزی هود له یه مه نه، نه که له کوفه
١٤٨	تۆ له ی نیر بازی چ شتی که؟
١٤٩	نیر بازی له به ریتانیا دا شتی که ره وایه لایان
١٦٥	مانای نازناوی پاشا کانی پێشو و هه کیسرا و ئه وانی تر و مانای موسا
١٦٦	ئایا راسته هه ر که سه ن ناوی دایکی موسا بزانی قوفلی بۆ نه کرتنه وه به بی کلیل
١٧٥	ئایا جادو نا وه رۆکی هه ده و چۆن پهیدا ئه بی؟
٢٣٠	باسی وه رگه رانی به لعم له ناین
٢٢٧	پێغه مه ر سه رۆ کایه تی (٢٦) جهنگی کرده، له نو جهنگدا خۆی جهنگی کرده
٣٠١	ئایا له ناین وه رگه را وان پێسته په رسته کان به سه ر به که نه وه؟
٣١٦	ئایا کوردو پێشه مرگه خرا به کارو کاو له که رن
٣٢٦	جۆره کانی نیر هاب
٣٢٧	باسی هه ندێ له کاری خرا بی ئه مه ریکای سه مه کار
٣٢٦	به رگی دروی میژه ی به نو و له سه ر
٣٧٢	به سهرهاتی گا وه کان دوا ی عیسا
٣٨٢	کورته دی میژووی غه زای ته بوک
٤٢٢	سه ردان له گۆزی مردو وان و قورنان بۆیان

خویندیری هیژا لهم جزمه دا نهرکی چاویاخشانی نهم هه لانه بگره نه ستوی خوژ

ههله	راست	لا	دیر	ههله	راست	لا	دیر
ولو انزلنا	ولو انا نزلنا	٤	١	فلنسنا ان	فالنسالن	٧٤	١
لئومنا	لئومنا	٤	١٢	فروستاره کان	فروستاده کان	٧٤	٢
باوه هینان	باوه هینانی	٤	١٣	ههنا	ههنا	٧٤	١١
قلعوه	قلعوه	٧	٦	شهی یتان	شهی تان	٨٤	١٤
الحرمین	المترین	٩	٧	عنھا	عنھما	٨٦	١٣
شبیله	سبیله	١١	٦	کان بێ	کان	٨٧	١٧
برای	سەر برایی	١٢	١٩	ئاماده م	ئاده م	٨٨	١٥
ما اظطررتم	ما اضطررتم	١٣	٥	رینگه	رینگه	٩٠	١٠
کثیرین	کثیرا	١٣	١١	عنھا	عنھما	٩٥	١
بهشتی سزایان	سزایان	١٣	١٨	خالصه	خالصة	١٠٣	٣
نجارج	نجارج	١٦	١٠	یفلحون	یعلمون	١٠٣	٧
ئهو	لهو	١٧	٤	صلوا	صلوا	١٠٧	٤
پرسیار که	پرسیار که	١٨	٤	اولادهم	او لاهم	١٠٨	١٧
که ره	گه راندوه	١٩	١٣	بداتی چ	بداتی	١١٣	٣
یهدیه	ان یهدیه	٢١	١٢	نایسنیان	نایسنیان	١١٦	٢
جرجا	حرجا	٢٢	١	بسیماهم	بسیماهم	١١٦	٢٢
ئهخر یته	ئه خاته	٢٢	٢١	نادو	نادو	١١٦	٦
تەنگه	تەنگیه	٢٢	٢٣	ئەوتزیه	ئەوتزیه	١٣٠	٧
شتی چ	شتی	٢٥	٥	ئه کر	ئه کر	١٣٧	٢١
هیچ تر	هیچ شتی تر	٢٦	١٠	نناهند	سفاهه	١٣٨	٣
با سبی بێ	باسبی	٢٧	١٤	ترساندانی	ترساندانی	١٤٣	١٢
تواوی	تهوایی	٢٨	١٠	الحکم الله	یحکم الله	١٥٣	٩
وجعلوا الله	وجعلوا الله	٣١	٤	که تا	که تا	١٥٥	٥
درا	ذرا	٣١	٤	یفتوا	یفتوا	١٥٧	٣
رێژه کان	رێژه کان	٣٢	١	والغراء	والضراء	١٥٨	١١
له خۆیاندهوه	له خۆیاندهوهیه	٣٢	٨	اغفوا	اغفوا	١٥٩	١
دزیانی	زیانی	٣٢	١٩	ساعی	ساعی و	١٥٩	١٣
بوختان	به بوختان	٣٤	٢	خەر کاتی چ	هەر کاتی	١٥٩	٢٣
کیانت	کیان	٣٥	١٦	تاعون	تائون	١٦١	١١
کردوو	کردوه	٣٧	١٦	اصنامهم	اصنامهم	١٦٢	٨
فیها	فی ما	٤٠	١١	بون	نەبوون	١٦٣	١٦
اطفر	اضطر	٤٦	٤	راینه گه یاند	راینه گه یاند	١٦٦	١٦
له و ناوه رۆکی	له ناوه رۆکی	٤٨	١٣	بعبان	ثعبان	١٦٧	١٢
یه کسانیه	یه کسانیه وه	٥٧	١٦	بیغاء	بیضاء	١٦٧	١٧
تافین	طائفین	٦٢	١	الساحر	لساحر	١٦٨	٣
واتقوا	او تتولوا	٦٢	١٠	الظالمین	الغالبین	١٧١	١٠
القراین	القراین	٦٥	٣	سحر	بسحر	١٧٣	٣
بوو	بوون	٦٥	٥	فغلبوا	فغلبوا	١٧٣	٢١
انی صلاتی	ان صلاتی	٦٧	١	چفه چفه	چف	١٧٥	٩
ئهو	ئهو	٧٠	٣	هینا	هینان	١٧٥	١٤

ههله	راست	لا	دیر	ههله	راست	لا	دیر
ئهدهی	ئهوهی	۱۷۵	۲۲	داره	داناوه	۲۲۰	۱۶
تفتا	توفتا	۱۷۶	۱۸	لهمه	لهمهوبهر	۲۲۲	۸
لو	له	۱۷۷	۹	علی آله	علی الله	۲۲۲	۱۸
وه مافه د	لهو مافه دا	۱۷۷	۲۰	دهرونی	دهرونیانی	۲۲۳	۱۶
دالکبونه	دایک بونی	۱۷۸	۳	توریتی	قوررتوبی	۲۲۶	۱۱
من بعدکا	من بعدما	۱۷۸	۱۹	خویار	خوایارمه تی	۲۲۶	۱۳
زۆره	زۆره وه	۱۸۰	۱۷	داوی	دوای	۲۲۷	۱۶
گه نه پیش	گه نه پیش	۱۸۲	۱	کلک	کذلك	۲۲۸	۵
بدابه	بدایه	۱۸۳	۱۶	لاده روان	لاده روان	۲۳۰	۱۲
وآورقنا	وآورقنا	۱۸۴	۶	چغه ی	چغه ی	۲۳۱	۱۹
ومنا ربها	ومغاربها	۱۸۴	۶	ولا خیرا	ولا ضرا	۲۴۴	۸
به خته نهر	به خته نهر	۱۸۵	۱	ئهو یچن	ئهو ین	۲۴۶	۴
نایه ته که یان	نایینه که یان	۱۸۶	۱۹	نفساها	تغشاها	۲۴۸	۶
أجیناکم	أجیناکم	۱۸۷	۷	ئه گه	ئه گه رتو	۲۴۸	۱۴
واغمناها	واغمناها	۱۸۸	۱۴	سینا	شینا	۲۵۰	۷
ضعیقا	ضعقا	۱۹۰	۱۴	خو یسیان	خو یسیان	۲۵۰	۱۵
لهو سانه	لهو که سانه	۱۹۱	۵	هاوریان	هاوریان	۲۵۳	۱۴
الغاسنین	الغاسقین	۱۹۱	۱۹	بالمعرف	بالمعرف	۲۵۵	۱۵
ههروایشن	ههروایشبور	۱۹۱	۲۱	بالمعرف	بالمعرف	۲۵۶	۸
چۆن په نی	چۆنیه تی	۱۹۵	۳	خیتلی	فیتلی	۲۵۷	۲۳
ناوخوا	ناوی خوا	۱۹۶	۱۴	دیش	تریش	۲۵۸	۹
لفوز	لغفور	۱۹۹	۷	نایاویان	نیازیان	۲۵۹	۹
پیشه کردنی	پیشه کردنی	۲۰۱	۶	بالند	بالغده	۲۶۲	۱۷
گوناهه	ئهو گوناهه	۲۰۱	۶	بارو	یادو	۲۶۳	۴
نابیا	نایا	۲۰۱	۱۰	وجعضله	وما جعله	۲۷۴	۱۱
به مهله رزه	بومه له رزه	۲۰۲	۱۴	فتکم	فتنکم	۲۸۲	۱۲
أحب	أصیب	۲۰۳	۱۵	ویمکرو الله	ویمکرو الله	۲۹۴	۹
یجدنه	یجدونه	۲۰۴	۲۱	لیصعدوا	لیصعدوا	۲۹۹	۱۰
هاتره ته له گه لئا	هاتوره له گه لیا	۲۰۵	۱۷	مه سلمانان	موسلمانان	۳۰۰	۲
جوله کاتی	جوله کایه تی	۲۰۹	۴	لله رسول	ولله رسول	۳۰۳	۱۲
أذ أستستاه	أذ أستسقاء	۲۱۰	۷	باوه ریان	باوه رتان	۳۰۵	۵
خۆتان	خۆتانه	۲۱۱	۶	دهر که وتایه	دهر که وتایه	۳۰۶	۱۶
بهروان	بهوان	۲۱۱	۱۰	لتناز ضم	لتناز عتم	۳۰۸	۱۳
بهین	بهکین	۲۱۱	۱۵	فاتبعوا	فاتبوا	۳۱۱	۳
گیروه	گیروه	۲۱۱	۲۳	زۆری	به زۆری	۳۱۱	۱۶
دانیشتوای	دانیشتوانی	۲۱۳	۱۲	ولا تنازضعوا	ولا تنازعوا	۳۱۲	۴
مستهم	سبهم	۲۱۴	۱	کهس	ههزار کهس	۳۳۲	۱۶
لا یسقیون	لا یسبون	۲۱۴	۳	فرۆکه	به فرۆکه	۳۱۷	۸
ناکهین	ئه کهین	۲۱۴	۱۷	شۆرو	شورشه	۳۱۷	۱۲
روونه وا	رونده دا	۲۱۵	۷	هه چهنده	هه چهنده	۳۱۸	۱۷
کراوه	کردوه	۲۱۷	۷	شکانادنی	شکاتی	۳۲۳	۱۸

ههله	راست	لا	دیر	ههله	راست	لا	دیر
فشر	فشره	۳۲۴	۱	باوهرداران	باوهرداران ناکه	۳۵۴	۴
پیرن نه گئین به	پیلان نه گئین بو	۳۲۵	۲۳	الله	والله	۳۵۷	۱۶
له بهر گری	بهر گری	۳۲۶	۱	پهرستیدا	بت پهرستیدا	۳۵۸	۲۳
نهوتر تیلو	نهوتری تیلور	۳۲۶	۶	له پاشا	له پاشا	۳۶۱	۱۸
ئیمه و	ئیمه دا	۳۲۶	۲۲	لا تتدخدوا	لا تتدخدوا	۳۶۲	۶
خستن	خستی	۳۲۹	۱۶	نه قزبر	قوره یزه	۳۶۴	۶
له باوهرداران	به سهر بی باوهرانا	۳۳۲	۲۲	له مه که	له نیوان مه که	۳۶۴	۱۷
یغلبوا مئة	مئة یغلبوا	۳۳۲	۱۵	وهر ناگیرئ	وهر نه گیرئ	۳۷۲	۱۲
له نیو	له نیو ئیوه دا	۳۳۲	۱۶	خوا	لای خوا	۳۷۲	۶
نهوتر	نهوتر	۳۳۲	۱۶	په خته ی	پوخته و	۳۷۲	۲۳
که بی یسته	که پیویسته	۳۳۳	۲	فی سبیل	فی سبیل الله	۳۷۵	۱۳
نه وئمان	نه وئمان	۳۳۲	۱۷	ساسیته ی	شایسته ی	۳۸۱	۱۸
هیز	هیزو	۳۳۵	۵	نه به ست	نه به ست	۳۹۳	۶
گرتانه ی	گرتانه نه ی	۳۳۵	۲۲	هه رستی	هه رشتی	۳۹۵	۶
یو کتم	بو تیکم	۳۳۶	۲۲	کفر ثوا	کفر و	۳۹۵	۷
بوهران	باوهران	۳۳۷	۱۷	مئها	منها	۳۹۷	۶
پرسیارم	پرسیار	۳۳۸	۱۶	له دووریان	له درویان	۴۰۶	۱۴
فی الدین من	فی الدین	۳۳۹	۱۹	گه شه	گه شه ی	۴۱۳	۱۸
به بی که نم	بدن به بی که نم	۳۴۱	۱۵	فهر ماندانی	فهر مانبهرداری	۴۱۴	۱۷
الیحوث	الیحوث	۳۴۲	۸	بست	وسق	۴۱۶	۲
کرد	نه کرد	۳۴۸	۴	پیغه مهری	پیغه مەر	۴۲۱	۹
دهرونه	دهرچونه	۳۵۲	۳	سه پهرشتی	سه پهرشتی	۴۲۱	۱۱
وز	واز	۳۵۲	۹	به ختیاران	به ختیارانه	۴۲۴	۲۳
سبيلة	سبيله	۳۵۳	۱۲	له گهل تو	له گهل نه و	۴۲۵	۱
الممتدون	المعتدون	۳۵۴	۳				

